

Les fronteres de la (in)transitivitat.
Estudi dels aplicatius en llengües romàniques i basc.

Anna Pineda i Cirera

Les fronteres de la (in)transitivitat.
Estudi dels aplicatius en llengües romàniques i basc.

Anna Pineda i Cirera

Tesi doctoral

Directora: Dra. Gemma Rigau Oliver

Programa de doctorat en Ciència cognitiva i llenguatge

Centre de Lingüística Teòrica
Departament de Filologia Catalana
Facultat de Filosofia i Lletres
Universitat Autònoma de Barcelona

Primavera 2014

...t'adones que la lluna no la cal conquerir...

Joan Solà

Gràcies

Estic completament convençut de dues coses: primera, que si una llengua no ens serveix per crear-hi comunicació i bellesa, ¿de què ens serveix?, no té futur; i segona, del lligam inextricable entre poble, individu i llengua: una llengua no pot ser digna i mantenir-se si qui la parla no viu amb dignitat i confiança i si el poble que la té com a patrimoni no és lliure sinó que viu subjugat, com nosaltres, durant segles a un Estat que sempre ens ha sigut hostil.

Joan Solà

La tesi que teniu a les mans ha viatjat molt. Va començar a gestar-se a l'Eixample de Barcelona i als passadissos de la Universitat Autònoma de Barcelona, però ben aviat va passejar-se pels camins de bosc del Lluçanès i pels camps de tarongers de la Marina Alta –des d'allà, també feia alguna escapada a la ciutat, sovint difícil, d'Alacant. Costa de creure però, durant un temps, es va refugiar en terres belgues, a Flandes, i des d'allà Europa sí que quedava a la vora! I, fins fa poc, fins i tot es va deixar veure a Baiona i a Hondarribia, a la terra basca, sempre acollidora. Per néixer, però, aquesta tesi ha volgut tornar a casa.

Potser no he dit tota la veritat. I és que, probablement, aquesta tesi –o la passió pel voler saber més de la nostra llengua– es va començar a gestar fa una bona colla d'anys. Vull dir els anys d'infantesa, veient la mare a la taula del menjador corregint exàmens de llengua dels alumnes de Blanquerna, o sentint-li comentar amb mi i els meus germans els quatre mots que el pare deia –i diu– diferent. O també aquells temps de petites descobertes gramaticals a les aules espectaculars de l'Escola Santa Anna. I els anys de joventut, quan les vacances repetides al País Basc em van fer adonar de l'existència, tan a prop, d'una llengua tan diferent, que vaig tenir la sort d'aprendre quan l'Escola Oficial Idiomes de Drassanes em va deixar matricular tot i no tenir l'edat mínima requerida. I, com si algú ja ho hagués decidit per mi, al començament de la vida adulta, a la Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona, tot aquell entusiasme es va anar encarrilant, amb la col·laboració discreta però efectiva de l'immens Joan Solà: espero que aquesta tesi pugui fer honor, d'alguna manera, als mots de més amunt que ell va pronunciar i que comparteixo amb tota l'ànima. De l'entorn màgic de la plaça Universitat no puc oblidar tampoc les lliçons magistrals de sintaxi de la Joana Rosselló i d'en Sebastià Bonet, ni les converses sempre encoratjadores amb la Clàudia Pons.

El procés d'elaboració d'aquesta tesi ha coincidit amb uns anys molt feliços, i són moltes les persones que hi han contribuït. A la Lidia Bogatyreva i a la Gemma Gómez els vull agrair la companyia al B9/76 però, sobretot, l'amistat que sempre m'han demostrat fora dels passadissos de la Facultat de Filosofia i Lletres de la UAB. Lidia, espero que seguim compartint moments deliciosos, literalment. També hi han tingut un paper destacat els amics de l'Escola Santa Anna, les de l'Institut Jaume Balmes (les *balmesianes*), els d'Alacant (que són de tot arreu menys d'Alacant) i els de la Marina. Gràcies també a la meva veïna, Yadira Reyes, per acceptar l'encàrrec d'última hora de dissenyar la portada i, de fet, per tots els bons moments.

Que la Gemma Rigau m'acollís a l'Autònoma ha estat un fet que sempre m'ha fet sentir satisfacció, goig, seguretat i confiança. Els que em coneixen saben que per poc que puc presumeixo de directora de tesi –em sembla que això ja ho diu tot. Al Centre de Lingüística Teòrica hi he trobat també el suport i l'interès de moltes altres persones, entre les quals voldria destacar tots els companys becaris, així com l'Àngel Gallego, l'Anna Bartra (investigadora principal del projecte que m'ha acollit), el Jaume Mateu (director del centre) i la Cristina Real (tècnica de recerca). Mes remerciements aussi à Béatrice Lamiroy (KU Leuven), qui m'a

accueillie pendant mon séjour de recherche en Belgique. Dank u wel, Vlaanderen. Ricardo Etxepareri (IKER-CNRS) eskertu nahi diot bere laguntza: mila esker zalantzak erantzuteagatik eta Baionan ni hartzeagatik nire bi egonaldietan. En aquest món nostre que és petit però alhora gran, també hi he trobat l'ajuda i la complicitat de l'Antonio Fábregas, des de Tromsø, i de la Beatriz Fernández, des de Gasteiz. Amb aquestes quatre ratlles només vull, en definitiva, dir moltes gràcies a totes les persones que, en un moment o altre, i d'una manera o altra, m'han fet desitjar que aquests primers anys d'immersió en el món de la recerca no siguin els darrers.

Deia que aquesta tesi havia viatjat molt. És sabut que, perquè els viatges arribin a bon port, és important tenir a la vora un company de viatge, algú que sigui al teu costat, miri el mapa si convé i t'orienti quan calgui; algú que comparteixi amb tu les ganes d'arribar allà on sigui.

Què puc dir-te, Andreu?

Abstract

The present dissertation aims to explore different phenomena at the border between intransitivity and transitivity. More precisely, we focus on dative/accusative alternation, which leads us to study ditransitive structures and, in particular, double-object structures. We adopt a cross-linguistic approach: our main interest is Catalan, but we also consider other Romance languages, such as Spanish, French, Asturian, Italian, Portuguese and Romanian, as well as a language that is genealogically unrelated, Basque.

In Chapter 1 we introduce the general lines of the research project this thesis belongs to, as well as the theoretical framework we use. Furthermore, we offer a preliminary characterization of the phenomena we intend to analyse and justify our assumption that we will find the answers we seek by studying that part of grammar that marks a threshold between unergative intransitive constructions and transitive constructions.

In Chapter 2 we analyse, in the framework of ditransitivity, double-object constructions in Catalan, and, at the same time, we propose a new view of such constructions in Spanish. We argue that the parallelism that some authors have established between ditransitives with clitic doubling in Spanish (*Andreu le dio una rosa a Anna*) and the double object construction (DOC) (*Andreu gave Anna a rose*) in English, on the one hand, and between ditransitives without clitic doubling (*Andreu dio una rosa a Anna*) and so-called prepositional construction (*Andreu gave a rose to Anna*), on the other, does not hold true. More precisely, we show that structural and semantic asymmetries that are detected in the so-called *dative alternation* in English are not detected, either systematically or significantly, when one compares a ditransitive construction with a clitic to one without in Spanish. Therefore, we conclude that dative clitic doubling is not a *sine qua non* condition for the double object construction either in Spanish or in Catalan.

In Chapter 3 we propose an analysis for DOC in Romance. Apart from Catalan and Spanish, we consider Romanian, Portuguese (both European and Brazilian), French and Italian. From this pan-Romance perspective we define the DOC essentially from the semantic point of view, paying less attention to structural considerations. We postulate that the DO and the IO are related by a low applicative that can be either phonologically overt (in this case there is clitic doubling with a dative clitic) or null. In Chapter 4 we analyse ditransitivity and, in particular, the DOC in Basque: we show that the data this language offers add weight to our proposed analysis of DOC, which, at the same time, allows us to account for the particularities of dialectal variation in Basque.

Finally, in Chapter 5 we return to an examination of the various dative/accusative alternations that different Romance and Basque verbs present, such as Catalan verbs *telefonar* ‘call’, *contestar* ‘answer’, *robar* ‘steal’, *pagar* ‘pay’, *pegar* ‘beat’ or *disparar* ‘shoot’. In particular, we

assume that an unergative intransitive verb, such as *telefonar* ‘call’ (made up of a light verb and a nominal, as in *fer TELEFONADA* ‘make a phone call’), followed by a complement denoting person actually corresponds to a ditransitive structure (*fer TELEFONADA a algú* ‘make a phone call to someone’).

Consequently, in such ditransitive structures there is a covert applicative head, the properties of which are responsible for the alternation between dative and accusative codification of the complement denoting person (*Li telefono* ‘I phone him_{DAT}’, *El telefono* ‘I phone him_{ACC}’). Finally, we suggest that such variation between two types of applicatives is the first stage of an ongoing syntactic change that is characterized by the transitivization of some of these verbs, often combined with the semantic exploitation of case alternation.

Resum

La tesi que presentem té per objectiu l'estudi de diversos fenòmens que se situen en la frontera que separa la intransitivitat i la transitivitat. Ens centrem, en concret, en les alternances datiu/acusatiu, que ens condueixen, de retruc, a l'estudi de les construccions ditransitives i, particularment, de les construccions de doble objecte. Adoptem un enfocament interlingüístic: ens interessem principalment pel català, però no perdem de vista altres llengües romàniques com l'espanyol, el francès, l'asturià, l'italià, el portuguès i el romanès, i també una llengua tan allunyada com el basc.

Dediquem el capítol 1 a introduir el projecte de recerca general en què s'emmarca aquesta tesi i a definir el marc teòric amb el qual treballarem. Així mateix, oferim una caracterització preliminar dels fenòmens de què ens ocuparem i justifiquem per què les respostes que busquem es troben en l'estudi d'aquella parcel·la de la gramàtica que marca el llindar entre les construccions intransitives inergatives i les construccions transitives.

Al capítol 2 estudiem, en el marc de la ditransitivitat, les construccions de doble objecte en català, i alhora proposem una nova mirada a aquestes mateixes construccions de l'espanyol. Argumentem que el paral·lelisme que han establert alguns autors entre les ditransitives amb doblat de clític de l'espanyol i la construcció de doble objecte (CDO) de l'anglès, d'una banda, i les ditransitives sense doblat de clític i l'anomenada construcció preposicional (CP) o *to-dative* de l'anglès, de l'altra, no es pot sostenir. Més concretament, demostrem que les asimetries estructurals i semàntiques que es detecten en l'alternança dativa de l'anglès no es detecten pas, de forma contundent ni sistemàtica, quan comparem en espanyol una ditransitiva amb clític i una sense. Per això, concloem que el doblat de clític datiu no és pas una condició *sine qua non* per a la CDO de l'espanyol, ni tampoc del català.

Al capítol 3 oferim una proposta per a una CDO romànica: més enllà del català i l'espanyol, tenim en compte el romanès, el portuguès (europeu i brasiler), el francès i l'italià. Des d'aquesta òptica panromànica, apostem per una definició eminentment semàntica de la CDO, amb poc pes per a les consideracions d'ordre estructural. Quant a l'anàlisi de la CDO, postulem que l'OD i l'OI es relacionen per mitjà d'un nucli aplicatiu baix, el qual pot ser fonològicament ple (i llavors tenim doblat de clític datiu) o també pot ser buit. Al capítol 4 analitzem la ditransitivitat i, més concretament, la CDO en basc: mostrem com les dades d'aquesta llengua reforcen la validesa del nostre plantejament general sobre la CDO, que alhora permet donar compte de les particularitats i de la variació dialectal que presenta l'èuscar en aquest punt.

Finalment, el capítol 5 ens porta al punt de partida: les alternances datiu / acusatiu que presenten diversos verbs tant en l'àmbit romànic com en l'eusquera, com ara en català *telefonar*, *contestar*, *robar*, *pagar*, *pegar* o *disparar*, entre d'altres. En concret, assumim que un verb

intransitiu inergatiu com *telefonar* (format per un verb lleuger i un nominal, com ara *fer TELEFONADA*) seguit d'un complement de persona correspon de fet a una estructura ditransitiva (*fer TELEFONADA a algú*). Així, en aquestes construccions ditransitives *a l'ombra* hi ha també un nucli aplicatiu, a les propietats del qual atribuïm la responsabilitat de la variació entre la codificació dativa i la codificació acusativa en el complement de persona (*Li telefono, El telefono*). Per acabar, constatem com aquesta variació entre dos tipus d'aplicatius és només el primer estadi d'un canvi sintàctic en procés que es caracteritza per una autèntica transitivització d'alguns d'aquests verbs, sovint acompanyada d'una explotació semàntica de l'alternança de cas.

Índex

Capítol 1. Introducció i marc teòric	15
1.1. Introducció	15
1.1.1. Descripció i interès del projecte global	15
1.2. Marc teòric: El programa minimista	18
1.2.1. El model de gramàtica	18
1.3. La interfície lèxic-sintaxi	22
1.3.1. La sintaxi lèxica de Hale & Keyser	25
1.3.2. La Morfologia Distribuïda	27
1.4. Enfocament (neo)construccionista de l'estructura argumental	32
1.4.1. El tractament de l'OI i els aplicatius	34
1.4.2. El tractament de les alternances verbals	36
1.5. Consideracions sobre el cas	38
1.5.1. Implementació del cas en el programa minimista	38
1.5.2. El datiu com a cas inherent	39
Capítol 2. La CDO en català o una nova mirada a la CDO en espanyol	43
2.1. La CDO en espanyol: Estat de la qüestió	46
2.1.1. Les primeres propostes	47
2.1.1.1. Strozer (1976)	47
2.1.1.2. Masullo (1992)	48
2.1.2. L'enfocament Demonte (1995)	49
2.1.3. L'enfocament de Romero (1997)	53
2.1.4. L'enfocament de Cuervo (2003a,b)	57
2.1.4.1. Excursus: breu història dels aplicatius	58
2.1.5. L'enfocament de Bleam (2003)	69
2.1.6. L'enfocament de McGinnis (2001a,b, 2004, 2005, 2008)	71
2.2. La CDO en català. Una mirada diferent a la CDO de l'espanyol	79
2.2.1. La duplicació de clíctic en català i en espanyol	81
2.2.1.1. El doblat de clíctic datiu en català	82
2.2.1.2. El doblat de clíctic datiu en espanyol	85
2.2.2. Caracterització estructural de la CDO	89
2.2.2.1. Fenòmens anafòrics	90
2.2.2.2. Lligam de pronoms possessius i lectura distributiva	98
2.2.2.3. Efectes de creuament feble	102
2.2.2.4. Abast congelat	106
2.2.2.5. Restriccions de passivització	116

2.2.2.6. Un apunt sobre la subextracció	122
2.2.3. Caracterització lexicosemàntica de la CDO	123
2.2.3.1. Transferència de possessió (exitosa o inferida) i afectació	123
2.2.3.2. Metes inanimades i locatius	127
2.2.3.3. Completesa telicitat	132
2.2.3.4. Agentivitat i trajectòria	134
2.2.3.5. Recapitulació	136
Capítol 3. Proposta per a una CDO romànica	143
3.1. Anàlisi de la CDO romànica	143
3.1.1. Opcionalitat de doblat de clíctic datiu en la CDO	145
3.1.1.1. Variació dialectal (i idiolectal) sense conseqüències estructurals	146
3.1.1.2. La no-realització de clíctic com un cas de variació silent	151
3.1.1.3. La no-realització de clíctic des del punt de vista de la Morfologia Distribuïda	158
3.1.1.4. El clíctic en altres formes de CDO	160
3.1.2. Estructura de la CDO romànica	163
3.1.3. C-comandament bidireccional	168
3.1.4. L'ordre OD-OI	179
3.1.4.1. Premisses sobre el moviment de l'OD	179
3.1.4.2. El moviment de l'OD com a comprovació de cas	180
3.1.4.3. Excursus: I si també hi hagués scrambling?	184
3.1.4.4. El cas concret del lligam d'anàfores i l'ambigüitat letal	191
3.1.5. L'ordre OI-OD	193
3.2. La inexistència de CP en l'àmbit romànic	201
3.2.1. Una construcció locativa que no és CP	206
3.2.2. Suport (i). La proposta de Bowers	212
3.2.3. Suport (ii). La pronominalització	217
3.3 Extensió de la proposta (i): La CDO en l'àmbit romànic	221
3.3.1. Les CDitr del romanès	221
3.3.2. Les CDitr del portuguès europeu	232
3.3.3. Les CDitr del portuguès brasiler	237
3.3.4. Les CDitr del francès	243
3.3.5. Les CDitr de l'italià	250
3.4. Sobre l'estatus categorial de l'OI romànic	252
3.4.1. Possibilitat de relació anafòrica amb un clíctic	253
3.4.2. No-supressió en contextos de coordinació	254
3.4.3. Arguments addicionals	258

3.4.4. Recapitulació	262
3.5. Conclusions	262
Capítol 4. La CDO en basc	265
4.1. Identificació de la CDO en basc	265
4.1.1. C-comandament en basc	267
4.1.2. Relacions d'abast en basc	272
4.2. Proposta per a una CDO basca	273
4.2.1. Variació morfològica i silent en basc	283
4.2.2. La inexistència de CP en basc	285
4.2.2.1. La postposició <i>norengana</i>	285
4.2.2.2. Un pas més enllà: La postulació de la postposició <i>nori</i>	293
4.2.2.3. Proposta per a una solució	297
4.3. Conclusions.....	311
Capítol 5. La frontera intransitiu – transitiu: una alternança de cas bascoromànica	313
5.1. L'alternança datiu/acusatiu	313
5.1.1. Excursus: Leísmo, loísmo i láismo o alternances de cas autèntiques?	314
5.2. Mostra de dades	318
5.2.1. Verbs de comunicació telefònica	320
5.2.1.1. Excursus: el verbs <i>cridar, llamar, chiamare, appeler</i>	327
5.2.2. Verbs de comunicació per correspondència	331
5.2.3. Verbs de comunicació per resposta	334
5.2.4. Verbs de despossessió	337
5.2.5. Verbs d'interacció social	342
5.3. Proposta d'anàlisi	345
5.3.1. Estatus del complement de persona	345
5.3.2. L'estructura: visió general	349
5.3.2.1. Excursus: dos precedents (i el que ens en separa)	353
5.4. L'estructura: detalls	357
5.4.1. Quan hi ha cas datiu	357
5.4.2. Quan hi ha cas acusatiu	359
5.4.3. Però què causa la variació?	365
5.5. La frontera intransitiu – transitiu en basc	369
5.5.1. Mostra de dades	370
5.5.2. Extensió de la proposta al basc: una reflexió sobre els verbs bivalents amb morfologia trivalent	374
5.6. L'alternança com a canvi sintàctic	385
5.6.1. Un canvi sintàctic en procés	386

5.6.2. Cap a la consolidació del canvi sintàctic	389
5.6.2.1. Consolidació selectiva del canvi sintàctic: l'exploració semàntica de l'alternança	392
5.6.2.1.1. Afectació, sinònim de controvèrsia	393
5.6.3. Indicis de la consolidació del canvi sintàctic	403
5.6.3.1. Comportament en contextos causatius	405
5.6.3.2. Compatibilitat amb predicats secundaris	408
5.6.3.4. Construccions amb un infinitiu amb sentit passiu	409
5.6.3.4. Concordança participial i pronominalització partitiva	410
5.6.4. Recapitulació	411
5.7. Conclusions	412
General conclusions	413
Referències	419

Abreviacions

ABS: absolutiu

AL·L: al·latiu

Apl: aplicatiu

AplB: aplicatiu baix

AUX: auxiliar

BENEF: beneficiari

CDO: construcció de doble objecte

COMPL: complementador

CP: construcció preposicional

DAT: datiu

DCIDat: doblat de clíctic datiu

ERG: ergatiu

FUT: futur

GEN: genitiu

INC: incompletiu (referit a la forma verbal del basc)

LOC: locatiu

MD: Morfologia Distribuïda

MDO: marcatge diferencial d'objecte

NEG: negació

OD: objecte directe

OI: objecte indirecte

PART: partitiu

S: Sintagma

CAPÍTOL 1. INTRODUCCIÓ I MARC TEÒRIC

Afortunadament, el món està ple de contradiccions i de coses que no encaixen; aquesta és la gràcia.

Joan F. Mira

Dediquem aquest primer capítol a introduir i contextualitzar les qüestions estudiades en la tesi que presentem (secció 1.1). Tot seguit, ens referim al marc teòric amb el qual treballarem (secció 1.2), i parem una atenció especial a la interfície entre el lèxic i la sintaxi (secció 1.3). A continuació, expliquem l'enfocament neoconstruccionista de la gramàtica i ens centrem en el tractament dels arguments datius i de les alternances (secció 1.4). Finalment, fem algunes consideracions sobre el cas (secció 1.5).¹

1.1. INTRODUCCIÓ

Tal com indica el títol, l'objectiu d'aquesta tesi és analitzar (algunes de) les fronteres de la (in)transitivitat. En concret, ens centrem en l'àmbit romànic –sobretot en el català, però prenent igualment en consideració l'espanyol, l'italià, l'asturià, el romanès, el francès o el portuguès. Alhora, també tenim força present el cas d'una llengua tipològicament tan dispar com és el basc. Estem convençuts que aquesta òptica translingüística aporta una major validesa a les propostes que fem. Certament, treballar amb la família lingüística neolatina i amb una llengua genealògicament aïllada com el basc pot semblar, d'entrada, una empresa més arriscada que beneficiosa. Tanmateix, com podrem comprovar al llarg dels capítols que segueixen, la comparació no fa sinó encaminar la investigació cap a conclusions més ben fonamentades.

1.1.1. Descripció i interès del projecte global

La tesi que presentem forma part d'un projecte que té per objectiu explorar una parcel·la concreta de l'estudi de l'estructura argumental: les fronteres de la (in)transitivitat o, el que és el mateix, les fronteres entre la transitivitat (exemplificada per una estructura com *L'Aniol compra llibres*) i la intransitivitat (exemplificada per oracions com *L'Aniol balla*, *Ha nascut l'Aniol*). Recordem que en el si de la intransitivitat cal distingir la inergativitat (també anomenada intransitivitat pura) i la inacusativitat: així, el verb *ballar* de l'exemple anterior és inergatiu (amb un subjecte agentiu, i la possibilitat d'afegir-hi en circumstàncies molt concretes un complement directe del tipus *L'Aniol balla una sardana*); en canvi, el verb *arribar* de l'altre

¹ Aquesta tesi doctoral s'ha elaborat en el marc d'una beca predoctoral del Programa de Formació de Professorat Universitari (FPU) del Ministeri d'Educació del Govern d'Espanya, i també s'ha beneficiat dels projectes *Microvariación: rasgos sintácticos y realización morfofonológica* (HUM2006-13295-C02-01) (Ministeri d'Educació del Govern d'Espanya), *La estructura de la periferia infraoracional* (FFI2011-29440-C03-03) (Ministerio d'Economia i Competitivitat del Govern d'Espanya) i *Grup de Lingüística Teòrica* (2009 SGR-1079) (Generalitat de Catalunya).

exemple és inacusatiu (amb un subjecte més aviat passiu, i la impossibilitat absoluta d'afegir-hi cap complement directe, perquè de fet el subjecte ja ocupa tal posició) –vegeu Perlmutter (1978) i Burzio (1986).

Així doncs, el nostre objecte d'estudi són diversos fenòmens que trobem en les llengües romàniques i en basc en aquesta parcel·la fronterera de la sintaxi: allà on conflueixen la inergativitat i la transitivitat, d'una banda, i la inergativitat i la inacusativitat, de l'altra. En concret, en aquesta tesi ens centrarem en dues facetes relacionades amb la primera d'aquestes fronteres, és a dir, la que separa les estructures intransitives inergatives i les estructures transitives.

La primera faceta d'aquesta frontera inergatiu/transitiu té a veure amb les alternances datiu/acusatiu que presenten nombrosos verbs de les llengües estudiades. Així, verbs com els del català *telefonar*, *respondre*, *escriure*, *robar*, *pagar* o *pegar*, entre d'altres, poden inserir-se en dues combinacions estructurals distintes: (i) com a inergatius amb un complement de persona en cas datiu (1), o (ii) com a transitius amb un complement de persona en cas acusatiu (2). A continuació exemplifiquem aquest fenomen amb el verb *telefonar* i els seus equivalents en diverses llengües romàniques (espanyol, asturià, italià) i en basc, sense entrar de moment en la circumscripció dialectal d'una opció i l'altra:

(1)

a. *En Joan telefonà la seva filla* → *Li telefonà*

b. *Juan telefoneó a su hija* → *Le telefoneó*

c. *Xuan telefoneó a la fia* → *Telefoneó-y*

d. *Gianni telefonò a sua figlia* → *Le telefonò*

e. *Jonek bere alabari telefonoz deitu d-io-Ø*

Jon-ERG la seva filla-DAT telèfon-INSTR cridar AUX:ABS.3.SG-DAT.3.SG-ERG.3.SG

(2)

a. *En Joan telefonà (a) la seva filla* → *La telefonà*

b. *Juan telefoneó a su hija* → *La telefoneó*

c. *Xuan telefoneó la fia* → *Telefoneóla*

d. *Gianni telefonò sua figlia* → *La telefonò*

e. *Jonek bere alaba telefonoz deitu du-Ø*

Jon-ERG la seva filla.la-ABS telèfon-INSTR cridar AUX:ABS.3.SG-ERG.1.SG

La coexistència d'ambdues possibilitats es tradueix, segons el cas, en variació diatòpica o diastràtica. Així mateix, són destacables els contrastos quant al dictamen de la normativa del

català respecte d'aquesta variació: mentre que per a determinats verbs (*pagar, robar*) s'accepten ambdues combinacions –procurant sovint establir-hi diferències mínimes de significat que justifiquen la decisió–, per a d'altres una de les dues construccions –ara una, ara l'altra– es considera rebutjable, i es dóna l'altra com a preferible.

Un estudi aprofundit d'aquestes alternances ens conduirà a concloure que la clau de volta que explica aquesta doble possibilitat inergatiu (amb datiu) / transitiu (amb acusatiu) està relacionada, de fet, amb una altra faceta de la frontera entre inergativitat i transitivitat.

Aquesta segona faceta té a veure, precisament, amb la relació *amagada* entre els verbs inergatius i els transitius, capturada per diverses teories lingüístiques, i que presenta un gran interès en el marc d'un estudi comparatiu entre l'àmbit romànic i l'èusquera com el que ens proposem. I és que, en línies generals, sembla que les formes superficials dels verbs inergatius del basc reflecteixen la configuració transitiva subjacent dels equivalents romànics, estructuralment opacs: *dormir* (hipotèticament 'verb lleuger + N') ~ *lo egin* ('(lit.) fer son'), *parlar* ~ *hitz egin* ('(lit.) fer paraula'), *saltar* ~ *salto egin* ('(lit.) fer salt'). Efectivament, aquestes estructures complexes del basc confirmen una hipòtesi que, si bé presenta diferències segons el submarc teòric concret, gaudeix d'àmplia acceptació en el corrent generativista: els verbs inergatius amaguen de fet una estructura transitiva formada per un verb lleuger i un element nominal (Hale & Keyser 1993, 2002). És a dir, els verbs inergatius com *dormir*, *parlar* i *saltar* del català són fruit de la fusió d'una arrel nominal (N) –hipotèticament SON, PARAULA o SALT– amb un nucli verbal, una estructura que l'èuscar il·lustra clarament amb les formes verbals analítiques suara esmentades. En aquest punt, doncs, constatem, com ja avançàvem, que en l'estudi de fenòmens relacionats amb la (in)transitivitat, les dades de l'èuscar exerceixen sovint una important funció aclaridora respecte de les (més o menys obscures) estructures romàniques.

Com apuntàvem, la idea de la transitivitat a l'ombra que caracteritza els verbs inergatius es revelarà fonamental per al tractament de l'alternança de cas que observem en (1) i (2). Així, l'estructura inergativa amb un complement datiu exemplificada en (1) amb el verb *telefonar* correspon de fet a una estructura transitiva del tipus *fer TELEFONADA* a la qual s'afegeix un complement de persona, un OI, de manera que obtenim finalment una estructura ditransitiva –és a dir, amb un OD (que s'acabarà fusionant en el verb) i un OI (que indica la persona que rep la telefonada). Aquesta configuració ditransitiva a l'ombra serà clau per donar compte de l'alternança de cas que observem en (1) i (2) i, més concretament, serà fonamental per explicar la transitivització (aparent) que s'observa en (2). En parlarem amb detall al capítol 5.

Ara bé, per arribar a l'anàlisi de les alternances acusatiu/datiu mitjançant la postulació d'una estructura ditransitiva a l'ombra, prèviament haurem estudiat detalladament les característiques

de la ditransitivitat en l'àmbit romànic i en el basc, en els capítols 2, 3 i 4. En (3) donem un exemple de construcció ditransitiva en català:

(3) *L'Andreu (li) dóna una rosa a l'Anna.*

Concretament, pararem atenció les anomenades construccions de doble objecte (CDO), i veurem quin abast té aquest patró en les llengües que estudiem. En efecte, en aquests primers capítols elaborarem una proposta innovadora i comprensiva per a la identificació i el tractament de les construccions de doble objecte en les llengües del món, i particularment en les llengües romàniques i el basc. Així, analitzarem críticament les principals contribucions que s'han fet sobre l'existència d'aquest patró en l'àmbit romànic i procurarem mostrar en quins aspectes poden millorar-se, amb l'objectiu d'oferir una visió coherent del panorama panromànic, incloent-hi el català, sobre el qual no s'havia fet cap estudi en aquesta línia. Alhora, l'estudi del comportament del basc en aquest punt ens permetrà reforçar el nostre plantejament.

En definitiva, en aquesta tesi ens proposem estudiar dues facetes de la frontera entre inergativitat (o intransitivitat pura) i transitivitat. La primera d'aquestes facetes té a veure amb les alternances datiu/acusatiu (és a dir, les alternances entre estructures intransitives inergatives amb un complement datiu i estructures transitives amb un complement acusatiu). La segona feteta té a veure amb la idea que les estructures inergatives amaguen de fet una configuració transitiva, la qual cosa implica que les estructures inergatives amb un OI amaguen al seu torn una configuració ditransitiva. Les alternances datiu/acusatiu i la ditransitivitat mantenen, doncs, una relació estreta. I nosaltres hi dediquem aquesta tesi.

Un cop presentat el nostre objecte d'estudi, convé que ens referim a les diverses eines teòriques de què ens servirem en la investigació que presentem.

1.2. MARC TEÒRIC: EL PROGRAMA MINIMISTA

En el nostre estudi de les fronteres de la (in)transitivitat, adoptem una derivació minimalista de l'estructura argumental (Chomsky 1995) i també l'anàlisi aplicativa de Pylkkänen (2002), amb l'objectiu de definir la sintaxi de les construccions ditransitives i de les construccions amb un complement únic de persona, tot superant les limitacions i les redundàncies d'altres enfocaments anteriors.

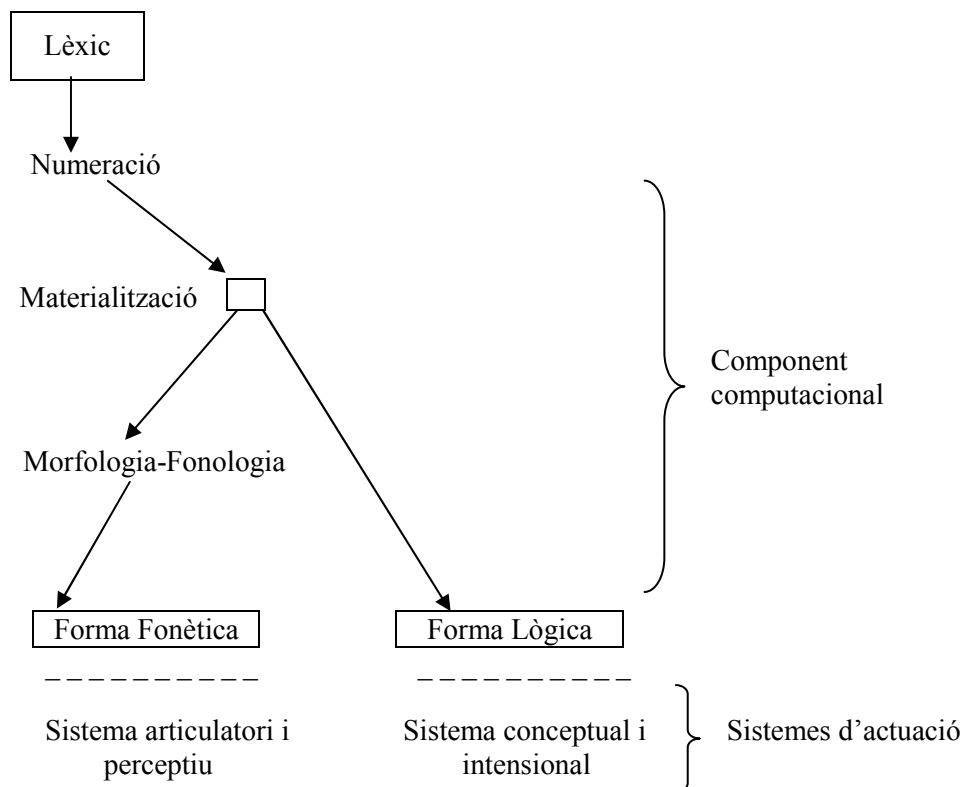
1.2.1. El model de gramàtica

En el marc de la gramàtica generativa, la base teòrica del treball que presentem és el programa minimalista (Chomsky 1992, 1995, 2001). Així, entenem que la facultat del llenguatge, o gramàtica universal, és part de la dotació genètica dels éssers humans. Aquest component innat està format, d'una banda, per principis universals, compartits per totes les llengües; i, de l'altra,

per paràmetres de variació que expliquen les diferències translingüístiques. En aquest marc, l'esperit minimista és en el fons un mètode de treball, un estil d'investigació que propugna l'optimització extrema dels mecanismes teòrics que han de permetre donar compte de les propietats d'un sistema igualment òptim i econòmic. Es tracta, doncs, d'un pas més en la recerca progressiva d'una major simplicitat tant en la formulació d'hipòtesis de treball com en el disseny del model de gramàtica. Breument, ens referirem ara als postulats minimalistes fonamentals.

El fet evident que les llengües tenen maneres diferents d'expressar la mateixa cosa, tant des del punt de vista fonològic com sintàctic, fa que calgui postular l'existència de dos nivells d'estructura. Un és el sistema d'actuació articulatori i perceptiu, relacionat amb la morfologia i la fonologia, és a dir, amb la Forma Fonètica (FF); l'altre és el sistema del pensament o sistema d'actuació conceptual i intensional, relacionat amb els components conceptuals i semàntics de les oracions, és a dir, amb la Forma Lògica (FL). La FF i la FL constitueixen, doncs, dos components interpretatius de la gramàtica ineludibles, dos nivells d'interfície que enllacen el component computacional amb els sistemes d'actuació. Ho veiem en l'esquema de (4), que reflecteix la concepció minimista de la facultat del llenguatge:

(4)

(Adaptat d'Eguren & Fernández Soriano 2004: 229)

El component computacional correspon a la sintaxi o, més concretament, a l'anomenada *Narrow Syntax*, és a dir, la sintaxi en sentit restringit, que fa referència, doncs, als mecanismes

computacionals del llenguatge humà –en canvi, per sintaxi en sentit ampli s’entén l’estudi dels objectes simbòlics i llurs propietats en general.

Com a sistema computacional, s’espera que la gramàtica aprofiti al màxim els recursos disponibles. D’això, se n’asseguren els principis d’economia, que tenen l’objectiu d’impedir l’aparició d’elements superflus en el sistema computacional lingüístic, ja siguin símbols (en les representacions) o operacions (en les derivacions). En el cas concret de les representacions, hi ha una mena de macroprincipi d’economia, l’anomenat principi d’interpretació plena, que evita que les representacions lingüístiques continguin símbols innecessaris; es tracta, de fet, d’una condició de bona formació sobre les representacions de FF i FL segons la qual els únics símbols possibles en una representació són els que poden ser interpretats pels sistemes d’actuació de la ment. En l’àmbit de les derivacions, els principis d’economia (la condició d’últim recurs o *Last Resort*, el principi de l’ajornament o *Procrastinate* i la condició de l’enllaç mínim o *Minimal Link Condition*) garanteixen que no s’apliquin operacions prescindibles i que es redueixi al mínim el nombre i la longitud dels passos derivacionals.

Tornant a l’esquema de (4), podem observar que el component computacional (la sintaxi) projecta un conjunt de tries lèxiques, una numeració. Aquest espai de treball lèxic, la numeració, està format per un conjunt o disposició d’unitats lèxiques (*Lexical Array*). De fet, a partir d’un subconjunt d’aquestes unitats lèxiques (*Lexical Subarray*) es formen les fases, que constitueixen objectes sintàctics de naturalesa proposicional. En cada fase, les operacions de la sintaxi accedeixen a una subdisposició diferent, i els principis d’economia s’apliquen localment de tal manera que cada subdisposició lèxica constitueix un conjunt de referència per comparar derivacions en termes d’economia. Així doncs, l’àmbit d’actuació de la sintaxi, de les operacions combinatòries, se situa entre la numeració i la materialització.

Cal parlar també de les tres classes d’elements que trobem en el sistema cognitiu lingüístic: trets (fonètics, sintàctics i semàntics), conjunts de trets (peces lèxiques) i conjunts de conjunts de trets (expressions lingüístiques complexes, o sia, sintagmes, oracions i cadenes). Així, es concep l’existència de dues operacions bàsiques, una que reuneixi trets de diferents tipus en una mateixa peça lèxica, i una que combini diverses peces lèxiques per formar objectes sintàctics de dimensions majors. Així mateix, en l’esquema de (4) podem veurem que la materialització (*Spell Out*) és el punt de la derivació en què se separen, d’una banda, els trets fonètics i, de l’altra, els trets semàntics i sintàctics d’una expressió lingüística, que seran enviats a la interfície adequada per processar-los.

Encara podem filar més prim amb relació a aquests elements constitutius de la gramàtica, els trets. I és que n’hi ha de diversos tipus. Els intrínsecs (com els que indiquen la categoria gramatical o el gènere) apareixen llistats en les entrades lèxiques explícitament, en canvi els que

no són inherents (com el cas abstracte) s'afegeixen justament quan la peça lèxica passa a formar part de la numeració.² També cal distingir els trets segons si són interpretables, o sia, llegibles pels sistemes d'actuació de la ment: els trets fonètics i semàntics són interpretables en FF i FL respectivament, en canvi els trets sintàctics poden ser-ho o no; els trets sintàctics interpretables (en FL) són els que tenen contingut intrínsec (com els trets categorials), mentre que entre els trets sintàctics no interpretables hi trobem els trets de cas. Els trets no interpretables han de ser comprovats i eliminats abans que la derivació arribi a FL per tal que la representació resultant pugui ser llegida –la comprovació dels trets no interpretables és, doncs, el mecanisme que activa les operacions de moviment en el programa minimista. Finalment, segons l'estadi de la derivació en què són comprovats, es pot establir una diferència entre els trets formals forts (que es comproven abans de materialització, i aquesta comprovació provoca un moviment amb efectes fonètics) i els trets formals dèbils (que es comproven després de materialització i per tant el moviment resultant no té efectes fonètics).

Encara sobre l'esquema de (4), convé explicar que en el component computacional hi ha dues operacions combinatòries bàsiques: *Merge* i *Move*. El *Merge* (en català *ajunteu*), que explica les propietats de la formació de frases, consisteix en la unió de dos objectes sintàctics per formar-ne un altre –el nou objecte serà una projecció d'un dels dos objectes primitius. El *Move* (en català *moveu* o, simplement, *moviment*), que dóna compte de les propietats del desplaçament, combina dos elements que ja han estat ajuntats prèviament; per això també s'anomena *Internal Merge* o *ajunteu internament*. De fet, el desplaçament es redueix a copiar un element i ajuntar-lo un altre cop, de manera que aquest element deixa una traça o una còpia en la posició de base. Els principis d'economia abans esmentats garanteixen que el moviment sigui al màxim de curt i que només s'apliqui per satisfer propietats de la gramàtica que no es poden satisfer altrament.

Posteriorment, també s'introdueix en el model minimista de gramàtica la noció de concordança (*Agree*), que fa referència a la relació necessària per a la comprovació de trets gramaticals – inclòs el cas– entre elements sintàctics (Chomsky 2000a, 2001, 2008). En concret, la concordança avalua i elimina els trets no interpretables d'una categoria (la sonda) si hi ha correspondència amb els trets interpretables d'una altra categoria (la meta o objectiu).

Un cop fetes aquestes consideracions sobre el marc minimista de la nostra recerca, ens disposem a descriure les principals perspectives existents en l'estudi de fenòmens sintàctics com els que constitueixen el nostre objecte de recerca. En concret, ens centrem en els diversos enfocaments existents per a l'estudi de la interfície entre el lèxic i la sintaxi, perquè de fet el que nosaltres

² L'operació de selecció introdueix les peces lèxiques de la numeració a la derivació. Això és la inserció lèxica, per la qual s'introdueixen a la derivació peces lèxiques al complet, és a dir, amb tots els trets (fonètics, semàntics i sintàctics). Cal dir, però, que el corrent de la Morfologia Distribuida (vegeu 1.3.2) postula la inserció lèxica tardana (*Late Lexical Insertion*), de manera que només entrarien al component computacional els trets formals i semàntics de les peces lèxiques, mentre que els trets fonètics ho farien més tard, després de l'aplicació de les operacions del component morfològic postsintàctic.

estudiem és la manera com els mots o peces lèxiques apareixen en diverses estructures sintàctiques.

1.3. LA INTERFÍCIE LÈXIC-SINTAXI

Un dels principals eixos de la teoria lingüística pel que fa als models formals el constitueixen les diverses maneres d'entendre la relació entre el lèxic i la sintaxi, que són, com hem vist suara, els dos components fonamentals del llenguatge.³

D'una banda, models com la teoria de la recció i el lligam, la gramàtica lexicofuncional o la gramàtica sintagmàtica nuclear postulen l'existència en la sintaxi d'un nivell d'inserció lèxica ben definit i comparteixen la hipòtesi del determinisme lèxic: són, per tant, aproximacions lexicistes (*lexical-entry driven approaches*) o projeccionistes, això és, parteixen del principi de projecció chomskià (Chomsky 1981) i entenen que les entrades lèxiques contenen (gairebé) tota la informació necessària per derivar-ne les representacions sintàctiques; en altres paraules, consideren que la semàntica lèxica codifica informació relacionada amb l'estructura argumental i, així, determina la realització morfosintàctica dels arguments del verb. Es tracta, doncs, de models fonamentalment endoesquelètics, atès que construeixen les propietats de les estructures sintàctiques (com ara quants arguments tenen o on són realitzats) partint de l'entrada lèxica d'un element que és, al seu torn, el nucli sintàctic de la construcció que se'n projecta. Així, en el lexicó les arrels s'associen, segons la seva ontologia (p. ex. *trencar* [X CAUSAR Y ESDEVENIR <TRENCA>]), a una determinada estructura esdevenimental que es codifica lèxicament, de manera que finalment les estructures lèxiques (els significats lèxics) dels verbs en determinen el comportament sintàctic. Ras i curt, es considera que la sintaxi és la projecció de les dependències lèxiques.⁴

Entre aquests models que postulen que les construccions lèxiques són l'*input* per a la sintaxi o sistema computacional, destaquen les propostes de Jackendoff (1990a), Rappaport Hovav &

³ Per a una revisió detallada dels principals models formals, vegeu Mendikoetxea (2009).

⁴ Com a exemples del desenvolupament d'aquesta idea, destaquen:

- (i) el ja esmentat principi de projecció de Chomsky (1981), segons el qual la informació lèxica és presentada sintàcticament;
- (ii) la hipòtesi de l'alineament universal (*UAH*) de Perlmutter & Postal (1984: 97), que estableix que «there exist principles of UG which predict the initial relation borne by each nominal in a given clause from the meaning of the clause»;
- (iii) la hipòtesi de la uniformitat de l'assignació temàtica (*UTAH*) de Baker (1988: 46), segons la qual «identical thematic relationships between items are represented by identical structural relationships between those items at the level of D-Structure» (Baker 1997 fa una reformulació de la *UTAH* en termes de tres protorols principals (agent, tema i *goal/path/location*), que són projectats en posicions sintàctiques específiques).

Com reflexionen Folli & Harley (2005: 99), aquestes hipòtesis «stipulate and predict constant mapping of arguments into given syntactic positions, determined by the meaning of the verbs and constant across verbs and languages».

Levin (1988, 1998), Levin & Rappaport Hovav (1995)⁵ i en certa manera també Hale & Keyser (1993, 2002). Al seu torn, aquestes propostes difereixen en aspectes com (i) el nivell en què es produeix la inserció dels elements lèxics, (ii) la naturalesa de les representacions lèxiques i (iii) la relació entre les propietats lexicosemàntiques i sintàctiques dels predicats.

Un dels aspectes més criticats dels models lexicalistes és que són massa restrictius, en el sentit que no poden donar compte de la flexibilitat natural dels mots que poden ser usats en una diversitat de contextos nous i creatius. Això ho exemplifica Borer (2005a) a partir d'exemples amb el verb anglès *siren*, que pot ser usat en estructures força diferents, cosa difícil d'explicar si assumim que el significat lèxic *siren* hauria de determinar una sol tipus d'estructura:

(5)

- a. *The fire stations sired throughout the raid*
- b. *The factory sired midday and everyone stopped for lunch*
- c. *The police sired the Porsche to a stop*
- d. *The police car sired up to the accident*
- e. *The police car sired the daylight out of me*

(Clark & Clark 1979: 803)

Borer (2005a) assenyala també que l'isomorfisme inherent en el fet de projectar informació sintàctica en el component sintàctic és redundant, la qual cosa contradueix la hipòtesi de treball bàsica del generativisme que la facultat del llenguatge no és redundant, així com també va en contra d'una teoria de la gramàtica al màxim d'econòmica possible.⁶

En canvi, els enfocaments exoesquelètics consideren que les propietats formals no s'associen als elements lèxics sinó a les estructures sintàctiques; l'estructura esdevenimental es codifica ara sintàcticament, de manera que cada argument rep el seu paper segons la posició en què es troba, i no pas al revés. Els predicats i els arguments, doncs, no són la bastida de l'estructura sintàctica sinó que pertanyen al sistema conceptual, i no tenen propietats gramaticals o formals, per la qual cosa no poden imposar cap condició quant a la seva distribució en la sintaxi. Aquesta idea que

⁵ Per a aquestes autores, el fet que en les llengües naturals els arguments amb un determinat rol semàntic tinguin tendència a ser realitzats en posicions sintàctiques específiques constitueix un signe clar de com «syntactic properties of verbs are determined by their meaning» (Levin & Rappaport Hovav 1995: 1). Aquestes autores, partint de la noció d'estructura conceptual lèxica de Jackendoff (1990a), articulen l'estructura interna dels significats verbals lèxics mitjançant la descomposició de predicats i, seguint Carter (1988), fan ús de regles d'enllaç (*linking rules*) per referir-se als principis que determinen l'associació de papers semàntics amb expressions sintàctiques específiques –i afirmen que, atesa l'existència de fortes similituds en les regularitats d'enllaç en les llengües del món, aquestes regles han de formar part de l'arquitectura del llenguatge.

⁶ Altres fenòmens difícils d'explicar per a les propostes lexicistes, és a dir, les propostes que estableixen que del lèxic –i abans de la sintaxi, és a dir, encara sense context– en surten paraules completament formades, són el contrast de gramaticalitat entre les seqüències (ia) i (ib) de l'espanyol (exemple extret d'Oltra Massuet 2010) o la tria (sembla que condicionada pel context) entre una de les dues formes de l'article personal del català (ii):

- (i) a. **Aparecible*
- b. *Apareció todo lo aparecible*
- (ii) *En Joan / L'Albert*

les estructures sintàctiques són les dipositàries de les propietats formals i que, per tant, la interpretació és determinada per l'estructura sintàctica de la qual els elements lèxics són mers modificadors, és compartida també pels models cognitivistes com la Gramàtica de Construccions (Goldberg 1995) i els anomenats models neoconstruccionistes, dels quals el màxim exponent és el treball de Borer (2005a,b), si bé també destaquen estudis anteriors de la mateixa autora (Borer 1994, 1998) i treballs com els de Kratzer (1996), Ramchand (2008) o altres que s'emmarquen en la teoria de la Morfologia Distribuïda (Harley 1995, Marantz 1997). Aquests models neoconstruccionistes comparteixen amb la Gramàtica de Construccions la hipòtesi que les categories gramaticals es defineixen partint de les estructures, però difereixen en una qüestió central: rebutgen la idea que hi ha construccions específiques per a cada llengua, a favor de la hipòtesi chomskiana que les estructures sintacticosemàntiques són fragments estructurals que posa a la nostra disposició la GU.⁷ En aquesta tesi, per exemple, estudiarem amb atenció una d'aquestes estructures de la GU, les construccions de doble objecte (CDO).

Pel que fa al model ja esmentat de Hale & Keyser, es pot considerar híbrid, en el sentit que combina aspectes dels models lexicistes o projeccionistes –fonamentalment, la idea que les entrades lèxiques dels predicats contenen una especificació de l'estructura argumental– i dels neoconstruccionistes –la hipòtesi que hi ha aspectes centrals del significat que són determinats per la configuració sintàctica en què es projecten els arguments del verb. Així, si els projeccionistes defensen que el significat estructural es codifica en el lèxic i els neoconstruccionistes aposten per la sintaxi, Hale & Keyser es troben en un punt equidistant: creuen que es codifica lèxicament però a partir de principis de la sintaxi. En parlarem a l'apartat 1.3.1.

En aquest *continuum* que dibuixen les diverses aproximacions a la interfície lèxic-sintaxi, tant els models projeccionistes com els neoconstruccionistes i els que es troben a mig camí procuren donar resposta a tres qüestions fonamentals: (i) què són els primitius lèxics, (ii) de quin tipus són les operacions lèxiques i (iii) quin mecanisme permet convertir les representacions lèxiques en sintàctiques –el conegut problema de la projecció (*the mapping problem*).

En aquest treball, partim d'un marc de treball fonamentalment minimalista, incorporem algunes de les idees de Hale & Keyser (1993, 2002) (vegeu apartat 1.3.1) i adoptem en bona mesura un enfocament de caire (neo)construccionista, especialment a partir dels postulats del corrent de la

⁷ Un cop descrita la diferència entre els models projeccionistes (o lexicistes) i els neoconstruccionistes a l'hora de concebre la relació entre el lèxic i la sintaxi, cal dir que els separa també una diferència a l'hora d'establir la divisió de tasques entre ambdós components, la qual cosa és, en última instància, una diferència en la manera d'entendre la capacitat lingüística humana. Tal com exposa Borer (2005a: 15), els projeccionistes la conceben ancorada en la nostra habilitat d'adquirir un lèxic intricat, habilitat basada en un sistema conceptual complex; els neoconstruccionistes, al seu torn, la veuen com una capacitat sobretot computacional, amb un lèxic empobrit que especifica poc més que el so (representació fonològica) i el significat (un *paquet* conceptual) dels elements lèxics.

Morfologia Distribuïda (Halle & Marantz 1993, Marantz 1997, Harley & Noyer 1998, Harley & Noyer 1999, Pytkkänen 2002, Cuervo 2003a) (vegeu apartat 1.3.2).

1.3.1. La sintaxi lèxica de Hale & Keyser

En aquest apartat referenciem sintèticament aquells aspectes de la perspectiva haleikeyseriana que són tinguts en compte en la nostra proposta teòrica. La teoria desenvolupada per Hale & Keyser (1993, 2002) estableix que són molt pocs els verbs formats únicament per un radical verbal i, de fet, concep l'estructura argumental dels predicats verbals com la configuració sintàctica projectada per una peça lèxica. Així doncs, Hale & Keyser defensen que l'estructura argumental d'un predicat es representa de forma sintàctica o, el que és el mateix, constitueix una sintaxi, l'anomenada sintaxi lèxica (*lexical syntax, l-syntax*), en el si de la qual qualsevol nucli lèxic es projecta en un sintagma dins el qual es defineixen una sèrie de relacions estructurals entre el nucli i els seus arguments, essent nucli-complement i nucli-especificador les dues relacions rellevants per a l'estructura argumental (6). En canvi, el terme sintaxi oracional (*sentential syntax, s-syntax*) «is used [...] to refer to the syntactic structure assigned to a phrase or sentence involving the lexical item, its arguments, and its extended projection [...] and including, therefore, the full range of functional categories and projections implicated in the formation of a sentence interpretable at PF and LF» (Hale & Keyser 2002: 249, n. 1).

(6) *Les relacions fonamentals de l'estructura argumental*

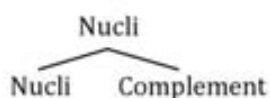
- a. Nucli-complement: Si X és el complement d'un nucli N , X és l'únic germà de N (X i N se c-comanden mútuament).
- b. Especificador-nucli: Si X és l'especificador d'un nucli N , i si P_1 és la primera projecció de N , X és l'únic germà de P_1 .

(Adaptat de Hale & Keyser 2002: 12)

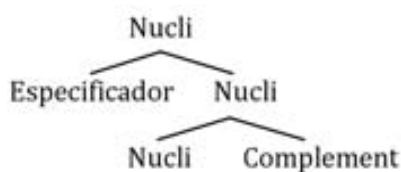
Partint d'aquestes relacions, Hale & Keyser defineixen quatre combinacions estructurals, la realització prototípica dels nuclis de les quals és, en anglès, verb (a), preposició (b), adjectiu (c) i nom (d):

(7) *Tipus estructurals d'estructura argumental lèxica*

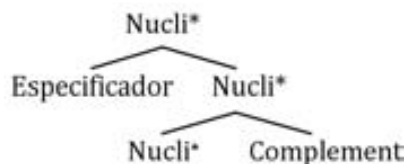
a.

b.

c.

d.

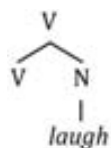
Nucli

(Adaptat de Hale & Keyser 2002: 13)

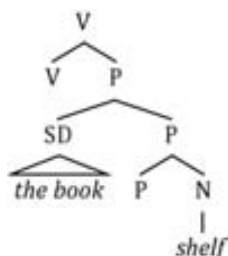
Entre les combinacions anteriors, podem establir una distinció entre els elements relacionals (V, P i A) i els no relacionals (N), això és, els que tenen complement i/o especificador i els que no en tenen. A més, pel que fa als verbs, cal observar que, com a categoria, no tenen especificador i, en canvi, sempre duen complement. Al seu torn, les preposicions són els elements relacionals per excel·lència, per tal com contenen ambdós tipus de relacions. Finalment, en el cas dels adjectius, presenten una estructura en què el nucli requereix l'especificador però exclou el complement, cas que s'ha de crear per composició, és a dir, el nucli en qüestió apareix com a complement d'un altre nucli (Nucli*) i li permet de projectar un especificador. Tanmateix, això darrer és una estratègia *ad hoc* que el treball de Mateu (2002: 24) permet de superar: els adjectius poden ser tractats com les preposicions, amb la diferència que el complement s'incorporarà al nucli (*alegre* = 'amb alegria').

En qualsevol cas, a partir de l'estructura bàsica (a) –combinant-la, si escau, amb les altres–, Hale & Keyser donen compte dels diversos tipus de verbs, centrant-se especialment en els intransitius purs o inergatius (8), els transitius locatius (9) i de *locatum* (10), i també els deadjectivals de canvi d'estat, com a intransitius inacusatius (11) i com a transitius (12):

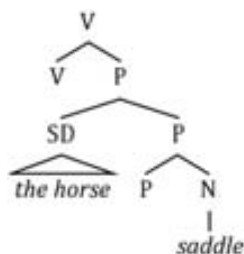
(8)

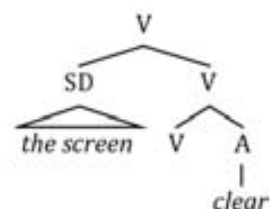
(9)

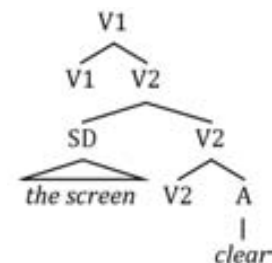
(10)

(11)

(12)

Veiem, doncs, que els transitius de (9) i (10) impliquen que l'estructura prototípica de P (7b) s'ajunti (*merge*) en el si de la de V (7a). Així mateix, si l'intransitiu inacusatiu (11) respon a l'estructura de (7c), el corresponent transitiu (12) és fruit del *merge* d'aquesta projecció verbal com a complement de la de (7a).

D'aquest enfocament sintàctic de l'estructura argumental proposat per Hale & Keyser, serà especialment rellevant per al nostre treball sobre les fronteres de la (in)transitivitat la idea que els verbs intransitius inergatius (8) provenen de la fusió (*conflation*) d'un element nominal a una nucli de tipus verbal, com ja avançàvem en la introducció.

1.3.2. La Morfologia Distribuïda

En aquest apartat esmentem els punts principals d'aquest corrent, que prendrem com a referent en l'anàlisi que proposarem. L'adopció de les tesis d'aquest corrent es tradueix, de fet, en l'adopció d'una arquitectura no lexicista compatible amb les assumpcions minimistes.

El nom de Morfologia Distribuïda (Halle & Marantz 1993, Marantz 1997) es deu al fet que aquest model reparteix el lèxicó en tres components: el de les arrels i les matrius de trets gramaticals, el del vocabulari (que proporciona la forma fonològica per als nodes terminals), i el de l'enciclopèdia (que és una llista de significats idiomàtics associats a les arrels), com observem si ens fixem en els components encerclats de la representació de (13), més endavant.

Aquesta visió contrasta clarament amb el model clàssic d'organització de la gramàtica en el generativisme (vegeu 1.2.1), en què, d'acord amb la hipòtesi lexicista, es concep que el lexicó conté tota la informació idiosincràtica de morfemes i mots (informació semàntica, sintàctica, morfològica i fonològica) i que proporciona l'*input* a la sintaxi.

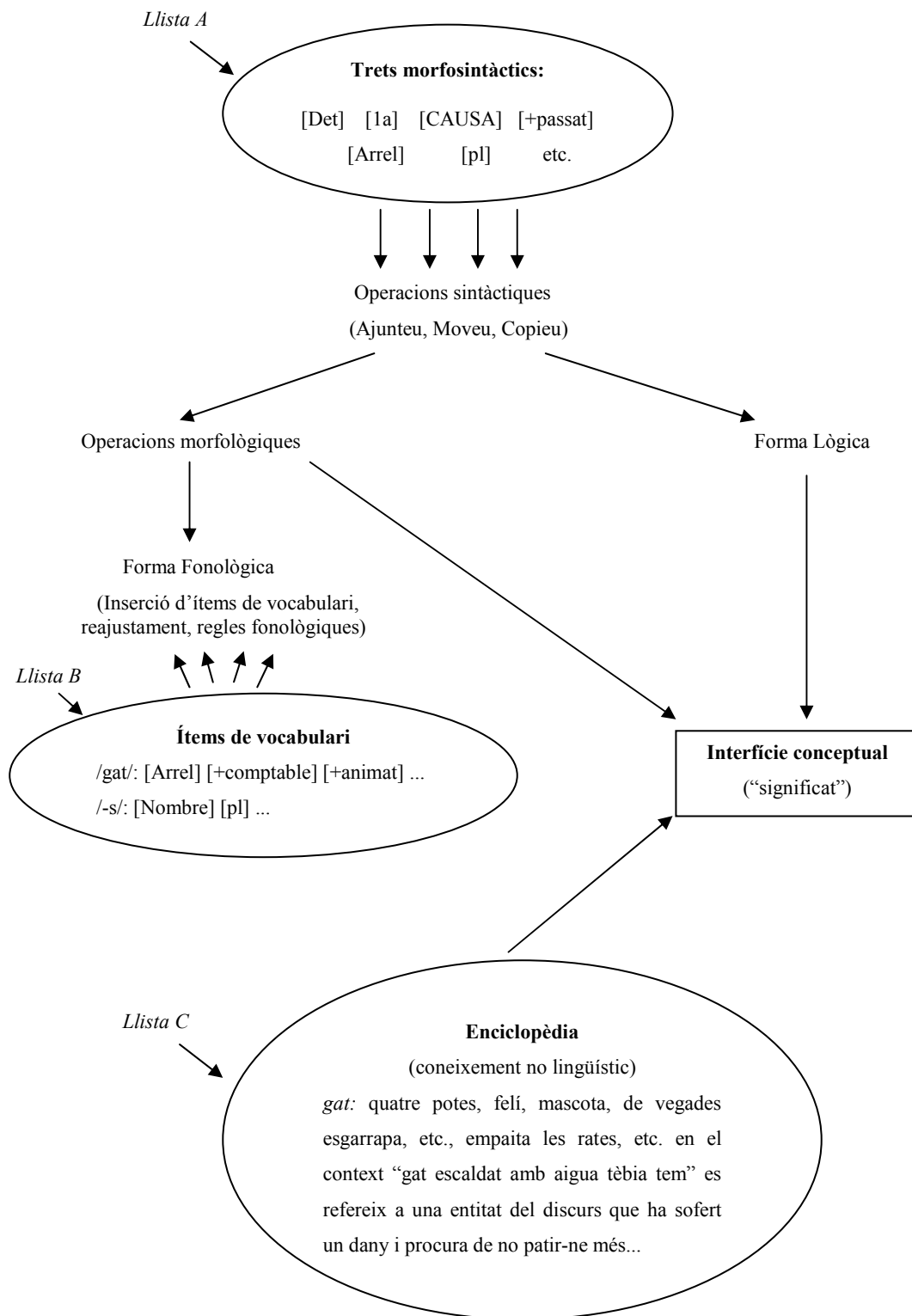
En Morfologia Distribuïda (d'ara endavant, MD), en canvi, es rebutja frontalment la noció de lexicó com a component de la gramàtica i, de retruc, s'abandona la perspectiva lexicista – significativament, Marantz (1997: 202) qualifica el model de «the alternative that allows us to dump lexicalism once and for all».⁸ Concretament, aquest model considera que la sintaxi opera només amb informació morfosintàctica, és a dir, que genera estructures combinant conjunts de trets morfosintàctics. Al seu torn, els àtoms de representació morfosintàctica (els nodes terminals sintàctics) s'anomenen morfemes, que poden ser lèxics (*l-morphemes*) o funcionals (*f-morphemes*) (Harley & Noyer 1998). En el cas dels primers, cal dir que són acategorials, i és que, per hipòtesi (*L-Morpheme Hypothesis*), s'entén que les etiquetes categorials convencionals (nom, verb, etc.) no són presents en la sintaxi, de manera que els termes tradicionals per als elements de l'oració no tenen significat universal sinó que són derivats de tipus de morfemes més bàsics (Sapir 1921). En aquest sentit, i adoptant la terminologia de Pesetsky (1995), les diferents parts del discurs poden definir-se com una única arrel (morfema-l) que manté certes relacions locals amb morfemes-f que defineixen les categories. Així, en la nostra anàlisi de les estructures argumentals assumirem que els verbs es formen a partir de la combinació d'un element acategorial combinat amb un nucli verbalitzador *v* (Marantz 1997).⁹

Observem l'esquema de (13):

⁸ I, de fet, és del tot eloqüent quan afirma que: «Lexicalism is dead, deceased, demised, no more, passed on... The underlying suspicion was wrong and the leading idea didn't work out. This failure is not generally known because no one listens to morphologists» (Marantz 1997: 202).

⁹ Aquest darrer element, segons Harley (1995), pot ser de tres tipus (pot tenir tres *flavors*), que corresponen als tres tipus bàsics d'esdeveniments: *vDO* per a les activitats, *vGO* per als canvis, *vBE* per als estats. Així, les arrels i els verbs petits (*v*) es combinen sintàcticament per construir predicats esdevenimentals.

(13)

(Adaptat de Harley & Noyer 1999: 3)

Com veiem, en l'enfocament de la MD els trets morfosintàctics (que com hem vist poden ser morfemes-l i morfemes-f, i que constitueixen un lèxicó en sentit restringit o *narrow lexicon*) serveixen d'entrada a les operacions sintàctiques del sistema computacional, el resultat de les quals estableix una funció, d'una banda, amb les unitats del vocabulari, a través de les

operacions morfològiques i la Forma Fonològica; i, de l'altra, amb la interfície conceptual, a través de la Forma Lògica. Finalment, aquesta interfície conceptual també està relacionada amb el coneixement no lingüístic (enciclopèdic) que tenen els parlants.

Hem avançat que en aquest model s'entén que un verb com *cantar* no apareix llistat al lèxic com a tal, sinó que és fruit de la combinació d'un morfema-l, un element acategorial $\sqrt{\text{CANT}}$, que es lexicalitzarà com a verb si apareix juntament amb un morfema-f de tipus verbalitzador, o bé com a nom si l'acompanya un morfema-f de tipus nominalitzador. Això, de fet, constitueix una de les hipòtesis fonamentals de la MD: es tracta de la inserció tardana (*Late Insertion*), per la qual l'expressió fonològica (*Vocabulary Items*) dels terminals sintàctics es proporciona després de la sintaxi, en la projecció (*mapping*) des de les operacions morfològiques fins a la Forma Fonològica, de la qual cosa se'n segueix el fet que les categories sintàctiques siguin abstractes –només després de la sintaxi trobarem les peces lèxiques concretes.¹⁰ Més concretament, aquest mecanisme d'inserció tardana permet que allò materialitzat (*spelled out*) com a forma verbal final sigui el resultat de la combinació de diversos primitius morfosintàctics (és a dir, una forma verbal lèxica pot ser el resultat de la combinació d'un nucli *v* i una preposició o algun altre element equiparable). És important tenir present, per tant, que en MD els primitius que constitueixen l'*input* per a la sintaxi i que són manipulats per aquesta no són paraules fonològiques plenament formades, sinó «morphosyntactic features and other primitive building blocks [...] which the syntax Merges and Moves, constrained as usual by feature checking» (Harley 2002: 41-42).

Per acabar, i atès que un dels aspectes estudiats en aquest treball són les alternances de cas entre datiu i acusatiu, cal fer un últim apunt sobre la concepció del cas en MD. En aquest corrent, s'entén que el cas, per hipòtesi, no figura en la sintaxi pròpiament dita, o sia, no és una propietat de la derivació sintàctica sinó de la derivació en la branca de la Forma Fonològica (Marantz 1991, McFadden 2004, Bobaljik 2008). És a dir, com a categoria morfològica, el cas es computa en l'estructura morfològica (corresponent al que en (13) s'anomenen *Morphological Operations*) i no en el component computacional. Són les relacions que s'estableixen en la sintaxi allò que determina els trets de cas dels sintagmes, és a dir, allò que determina quins morfemes de cas seran inserits en el nivell de l'estructura morfològica –es tracta, per tant, de morfemes dissociats respecte de la sintaxi. Aquesta visió, doncs, assumeix que no hi ha legitimació de cas, és a dir, que no hi ha cas abstracte en la sintaxi, sinó que el cas és un

¹⁰ En la mateixa línia, una altra hipòtesi d'aquest model té a veure amb la infraespecificació (*Underspecification*) dels esmentats ítems del vocabulari, en el sentit que després de les operacions morfològiques pot haver-hi trets morfològics presents en els terminals sintàctics que no quedin saturats per les expressions fonològiques, és a dir, que no tinguin realització –els ítems de vocabulari, per tant, no sempre estan completament especificats per a les posicions sintàctiques on poden inserir-se, sinó que sovint s'insereixen senzillament allà on no hi ha disponible cap altra forma més especificada. Finalment, una darrera idea essencial de la MD és l'assumpció d'una estructura sintàctica jeràrquica (*Syntactic Hierarchical Structure All the Way Down*), en el sentit que l'ordenació o linealització dels terminals sintàctics s'esdevé després de la sintaxi.

fenomen postsintàctic determinat en la Forma Fonològica. Com expliquen Embick & Noyer (2007: 307), «morphological case features, [...] while absent in syntax according to an assumption we adopt here, are inserted at PF and then condition the choice of Vocabulary Items expressing case». L'estructura d'un SN no conté trets de cas sinó un conjunt de trets abstractes (com ara oblic, estructural, etc.) que permeten descompondre els diferents casos (nominatiu, acusatiu, datiu, etc.). El que és fonamental és que aquests trets «are added to nodes at PF under specific conditions; they do not figure in the syntax (narrowly defined). [...] At PF, case features are added to DPs (or to their D heads), based on the syntactic structure that the DP appears in» (Embick & Noyer 2007: 308).

Pel que fa a la nostra anàlisi, sovint per claredat expositiva o per mantenir la coherència amb les anàlisis d'altres autors que ens serveixen d'inspiració, no adoptem de manera explícita la hipòtesi de funcionament del cas de la MD, sinó que ens cenyim a la proposta minimista més general segons la qual els SD presenten un tret de cas abstracte que ha de ser legitimat (vegeu 1.5). Amb tot, val la pena dir que en cap cas suposaria un revés assumir del tot els postulats de la MD i, de fet, al llarg del treball ens referirem també al tractament de determinats fenòmens relacionats amb el cas des d'una perspectiva estrictament cenyida als postulats de la MD. Al capdavant, per al nostre estudi no hi ha cap diferència rellevant entre suposar que els SD arriben a la sintaxi amb un tret de cas ininterpretable que ha de ser comprovat al llarg de la derivació o bé que els trets de cas es decideixen en FF a partir de l'estructura sintàctica amb què es treballa. En concret, en el cas que ens interessa més, el de la legitimació del datiu, coincidim plenament amb la proposta de McFadden (2004: 112) emmarcada en la MD: «Since the IO [...] occurs in a unique structural position, Spec- v_{APPLP} , we can simply say that dative case is assigned to DPs that are merged in that position».¹¹ De fet, aquesta és una proposta que troba l'origen en els treballs de (Marantz 1984, 1993, 1997) i Pykkänen (2002), com veurem en l'apartat següent.

¹¹ Sobre la concepció del cas en MD, són especialment il·lustratives les paraules de McFadden (2004: 210)-213: «We can start by asking what is actually 'assigned' when the case category for a particular DP is determined. [...] categories like nominative, accusative and dative are not primitives, but shorthand for combinations of feature values. Thus when a DP is assigned dative, it does not receive the value [+ dative], but rather something like [+ oblique, +inferior]. The feature compositions chosen are meant to serve a dual role: primarily to allow the statement of generalizations about the syntactic distribution of the various case categories, and secondarily to capture patterns of syncretism in the inventory of case forms. [...] I will call the feature that distinguishes the dative from the nominative and accusative [+ oblique]. [...] I propose that [+ oblique] is assigned by certain heads to their arguments. In particular, v_{APPL} assigns it to DPs introduced in its specifier, and prepositions assign it to their objects».

Quant a la formalització dels mecanismes d'assignació de cas, McFadden (2004: 224-225) proposa que «the process of case-assignment consists in the addition of case features to an existing head in the DP, presumably the D head itself. This is strictly separate from the actual morphological realization which takes place elsewhere. A well-formedness principle will insert nodes to host inflectional material on all heads that require it, including at least N and A, and the case features assigned to D (along with gender and number features) will be copied by a concord operation to these nodes. The nodes will then be spelled out by VIts [...], supplying exponents appropriate to their feature specifications». Aquesta addició de trets de cas a D no s'ha de confondre amb l'addició d'un nivell d'estructura sintàctica extra: és quelcom que es produeix en la branca de la Forma Fonològica i que, per tant, no constitueix un element amb entitat sintàctica ni semàntica (McFadden 2004: 238).

1.4. ENFOCAMENT (NEO)CONSTRUCCIONISTA DE L'ESTRUCTURA ARGUMENTAL

A continuació exposem les principals idees que, extretes de les propostes teòriques suara presentades, ens serviran de base per articular la proposta d'anàlisi dels fenòmens d'intransitivitat fronterera als quals dediquem aquesta tesi.

El corrent de la Morfologia Distribuïda descrit anteriorment constitueix, de fet, un desenvolupament més de l'enfocament sintàctic de l'estructura argumental, igual que els treball de Hale & Keyser o els de Borer. També cal esmentar, en l'àmbit concret dels datius, els treballs de Pykkänen (2002) i Cuervo (2003), que adopten els postulats bàsics de la MD i, més generalment, del (neo)construccionisme. Com ja hem avançat, en el nostre treball, compromet amb l'aproximació sintàctica a l'estructura argumental i esdevenimental del projecte de Hale & Keyser, incorporem també les principals aportacions de caire (neo)construccionista de la MD. En la seva teoria de l'estructura argumental, Hale & Keyser exposen que l'estructura argumental (la relació entre els nuclis i els seus arguments) és «the system of structural relations holding between heads (nuclis) and the arguments linked to them, as part of their entries in the lexicon (subratllat nostre)» (Hale & Keyser 1999: 453). Matisant el plantejament haleikeyserià, en aquest treball adoptem la hipòtesi (neo)construccionista bàsica que l'estructura argumental no és determinada tant per (l'entrada lèxica d') un verb concret sinó més aviat pel tipus de construcció. Per tant, estem d'acord amb l'afirmació de Marantz (1997: 212) que «structures carry meaning», en el sentit que les construccions tenen significat (abstracte) independentment dels elements lèxics que s'hi col·loquin. La CDO és una d'aquestes construccions portadores de significat, com tindrem ocasió de veure.

Seguint aquest enfocament neoconstruccionista, assumim que la semàntica dels verbs i dels arguments és determinada per l'estructura sintàctica; i que les peces sintàctiques de l'estructura són interpretades composicionalment per la semàntica. Vegem, doncs, com s'arriba al significat d'una oració a partir de la combinació de les seves parts.

En la línia de la MD, assumim que els arguments són legítims (com a participants o modificadors d'un esdeveniment) sobre la base de les estructures esdevenimentals que són possibles donades les dues relacions sintàctiques bàsiques definides per Hale & Keyser (nucli-complement, nucli-especificador) i els diversos tipus de nuclis. En concret, distingim tres tipus d'elements de l'estructura argumental: les arrels, els introductors d'esdeveniments (*v*) i els introductors d'arguments (*Ve*, aplicatiu). A més d'aquestes dues formes de legitimació sintàctica i semàntica dels arguments (a través del predicat esdevenimental o bé a través d'un introductor d'arguments especialitzat), assumirem, seguint Levin (1999), que una arrel pot

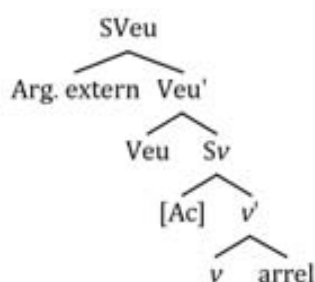
legitimar un argument semànticament com a complement.¹² Tot seguit parlem amb més deteniment de tots aquests elements.

En el nostre treball adoptarem la idea que els verbs es creen per la combinació d'una arrel i un nucli verbalitzador *v*, tal com havíem avançat (vegeu 1.3.2). Així mateix, assumirem també la idea que l'argument extern és legitimat per un nucli exprés. I és que Marantz (1984) ja detectà una asimetria entre la diversitat de significats possibles dels objectes i l'escassetat de significats possibles dels subjectes, i ho atribuï a la diferent legitimació d'uns i altres elements. Així, mentre que els objectes són arguments del verb (o, més aviat, del conglomerat arrel + nucli verbalitzador) i com a tals són legitimats en el domini del SV, els subjectes no són arguments del verb i per tant són legitimats fora del SV. Kratzer (1994, 1996) plasma aquest fet en una teoria sobre el nucli *Ve* (*Voice*), un nucli sintàctic responsable de la legitimació de l'argument extern sintàcticament i semànticament. L'argument extern o subjecte és projectat com a especificador d'aquest nucli *Ve*, que al seu torn pren com a complement el SV. Així, aquest nucli funcional relaciona l'argument extern amb l'esdeveniment descrit pel SV. Alhora, el significat (agent o causador) de l'argument extern es deriva estructuralment, i depèn exclusivament de les propietats de l'esdeveniment descrit pel SV complement de *Ve*: si és una activitat, l'argument extern serà agentiu; si és un esdeveniment causatiu, l'argument extern serà un causador. Aquesta determinació del significat dels subjectes contrasta clarament amb el cas dels objectes, la interpretació dels quals depèn fortament del significat idiosincràtic del verb (de l'arrel lèxica, concretament) del qual són complements.

Així doncs, en una representació arbòria hi haurà (i) l'arrel lèxica del verb, (ii) el nucli funcional *v* verbalitzador, en l'especificador del qual es comprova el cas acusatiu estructural, i (iii) el nucli funcional *Ve*, el locus de l'agentivitat, encarregat d'introduir l'argument extern:

¹² En efecte, d'acord amb Levin (1999) les arrels poden prendre un complement que sigui compatible amb el seu significat lèxic, encara que no sigui requerit ni legitimat per l'estructura esdevenimental expressada pel verb. Es tracta, de fet, dels complements del que Levin (1999), referint-se a l'anglès, anomena *noncore transitive verbs*, que són verbs transitius no causatius. En són exemples els verbs d'activitat com ara *sweep*. Més concretament, en el marc de la teoria de l'estructura esdevenimental de Rappaport Hovav & Levin (1998), l'autora considera que el significat d'un verb es compon de dos tipus de blocs de construcció (*building blocks*): una plantilla d'estructura esdevenimental (*event structure template*) i un significat nuclear o central que és idiosincràtic de cada verb. La plantilla d'estructura esdevenimental recull les facetes estructurals del significat verbal i, per tant, són característiques estructurals compartides per grups de verbs. Per exemple, podem assumir que tots els verbs d'activitat comparteixen una mateixa plantilla d'estructura esdevenimental. Aleshores, per explicar per què alguns, com *run*, són monoargumentals (*Pat ran*), mentre que altres, com *sweep*, són biargumentals (*Leslie swept the floor*), hem de recórrer al component idiosincràtic (o constant) de cada verb, la qual cosa equival a dir que les arrels poden legitimar arguments. Levin (1999: 235) ho explica així: «Assuming that all activity verbs denote events of the same ontological type, then they should all have the same event structure template, independent of whether they have one or two arguments. If so, the number of arguments an activity verb selects must reflect idiosyncratic properties of that verb rather than properties of its event structure template, and thus this number must have its source in the constant. [...] By its very nature an event of running minimally involves a runner, so its constant is associated with a single participant. In contrast, an event of sweeping minimally involves a sweeper and a surface, so its constant is associated with two participants».

(14)

Cal dir que aquesta terminologia difereix de la de Chomsky (1995), que considera que *v* (verb petit o lleuger) és el nucli que introdueix l'argument extern, i que simultàniament és el responsable de legitimar el cas acusatiu estructural de l'objecte. En el nostre enfocament, com que adoptem la idea de la Morfologia Distribuïda sobre la formació sintàctica dels mots, l'etiqueta *v* es reserva per al nucli funcional verbalitzador, o sia, el nucli que s'encarrega de donar categoria verbal a l'arrel que pren com a complement i de permetre la comprovació del cas acusatiu estructural.

Amb tot, cal tenir present que, sovint, quan ens referim a anàlisis d'altres autors no necessàriament circumscrits en el mateix marc de treball, ho farem adaptant-nos als seus termes, és a dir, assumint que en l'oració hi ha una primera capa SV amb un verb plenament format i una segona capa Sv que a més de presentar el cas acusatiu per a l'OD i també introdueix l'argument extern.

1.4.1. El tractament de l'OI i els aplicatius

Si hom ha de donar un exemple de construcció amb OI, molt probablement recorrerà a una estructura ditransitiva, com ara:

(15) *L'Andreu (li) donà una rosa a l'Anna*

Fixem-nos, però, que en altres llengües, com l'anglès, hi ha dos tipus de patrons ditransitius. Ens referim a l'anomenada construcció de doble objecte o CDO (16), i a la construcció preposicional amb *to* (17) o CP:

(16) *Andreu gave Anna a rose*

(17) *Andreu gave a rose to Anna*

Es tracta, doncs, de dues estructures ditransitives alternants en què l'OI pot realitzar-se de formes diferents. Doncs bé, precisament, els dos principals tipus d'enfocaments (lexicistes i construccionistes) de la interfície entre la semàntica lèxica i l'estructura sintàctica proposen anàlisis ben diferents per a alternances com aquesta.

Així, els enfocaments lexicistes o projeccionistes parteixen de la idea que la semàntica lèxica d'un verb com *give* dóna lloc a una única projecció estructural, de manera que cada argument té

un únic paper temàtic. Per consegüent, consideren que de fet les dues construccions de (16) i (17) estan relacionades derivacionalment (és a dir, a partir d'una construcció bàsica s'apliquen un seguit de transformacions que permeten obtenir la construcció derivada). Per tant, s'assumeix que totes dues oracions tenen un mateix significat. D'aquesta visió en són exemples els treballs de Baker (1988, 1996, 1997) o Larson (1988, 1990).

En canvi, des d'una perspectiva (neo)construccionista, com la que assumim nosaltres, s'ofereixen anàlisis separades per a cadascuna d'aquestes construccions. En són exemples els treballs, sobre les ditransitives de diverses llengües del món, de Marantz (1993), Pesetsky (1995), Anagnostopoulou (2003), Pylkkänen (2002), Cuervo (2003), Miyagawa & Tsujioka (2004) o Jeong (2007). Aquests autors, doncs, consideren que no hi ha cap relació derivacional entre (16) i (17), sinó que cada construcció, amb el seu significat propi, es genera de manera independent.

Com ja hem avançat en la introducció, l'estudi de les construccions ditransitives, i més concretament del patró que identifica les construccions de doble objecte, centrarà els primers capítols d'aquesta tesi.

A banda dels tipus de construccions ditransitives existents, però, hi ha un altre aspecte interessant relacionat amb els OI. Es tracta, concretament, de la manera com són legitimats en una estructura. En aquesta tesi, com ja hem avançat, adoptem un enfocament (neo)construccionista i, per tant, treballarem amb la idea que l'estructura argumental es construeix sintàcticament. En aquest sentit, ja hem exemplificat l'ús de nuclis sintàctics, com ara *Veu*, que introdueixen arguments, com ara l'argument extern. Doncs bé, la visió construccionista de l'estructura argumental ens porta a assumir també que l'OI és introduït en l'estructura per un nucli funcional específic, el nucli aplicatiu, del qual depèn sintàcticament i semànticament, d'acord amb la teoria de Pylkkänen (2002).

Dels aplicatius, en parlarem amb més calma al capítol 2, en comentar la proposta de Cuervo (2003a,b) sobre el funcionament d'aquests elements en espanyol. De moment, n'hi ha prou de saber que, en l'estudi de la CDO anglesa que hem vist en (16) (*Andreu gave Anna a rose*), diversos investigadors han arribat a la conclusió que l'OI, encara que en alguns contextos sintàctics sigui obligatori, no és un argument autèntic del verb, és a dir, no és introduït per les arrels verbals, sinó que és afegit com a participant no central en l'esdeveniment (Marantz 1984, 1993, 1997; Pylkkänen 2002). Com nota Pylkkänen (2002: 12), «the elements that introduce non-core arguments into argument structures must be syntactic heads» que «combine with their complements and specifiers via the traditional modes of semantic composition». En definitiva, quan tenim un OI la modificació de l'estructura argumental es produeix mitjançant la introducció d'aquest nucli funcional a l'estructura sintàctica. En definitiva, els arguments no

nuclears, com l'agent o l'OI, són legitimats pels nuclis funcionals Veu i aplicatiu, i això explica que els significats d'aquests arguments siguin estructuralment determinats, i no pas idiosincràtics i impredecibles com els dels objectes.¹³

Finalment, és important aclarir que, per hipòtesi, el nucli aplicatiu, com el nucli Veu, pertany a l'inventari universal d'elements funcionals. De retruc, la selecció o no de nuclis aplicatius en una llengua, així com el tipus d'aplicatiu que es pugui seleccionar en cada cas, serà una causa de variació interlingüística.

1.4.2. El tractament de les alternances verbals

En els apartats precedents hem descrit visions diferents de la relació entre el lèxic i la sintaxi. És important tenir present que la perspectiva sobre la interfície lexicó-sintaxi de la qual es parteix és fonamental en l'estudi de les alternances en l'estructura argumental, com la que hem exemplificat en (1) i (2) amb els verbs del tipus *telefonar* en llengües romàniques i basc. Certament, el comportament variable dels verbs ha estat una qüestió fonamental per a les teories dedicades a l'estudi d'aquesta interfície.

I és que és important tenir present que la majoria de verbs no apareixen només en un tipus d'estructura, sinó que sovint participen en les anomenades alternances d'estructura argumental, les quals poden implicar el mateix nombre d'arguments però diferents papers semàntics, un nombre d'arguments diferent, o bé el mateix nombre d'arguments i papers semàntics similars però un ordre de mots diferent i/o el requeriment d'una certa preposició.

En efecte, davant la flexibilitat del comportament de determinats verbs, com els que estudiem en aquest treball, hi ha dues perspectives possibles: (i) considerar que en el lexicó d'una llengua hi ha entrades diferents per a cadascuna de les variants (*telefonar*₁ amb un complement datiu, *telefonar*₂ amb un complement acusatiu, etc.) i que la computació sintàctica treballa cada vegada amb una d'aquestes possibles entrades; o (ii) mantenir la concepció que el nombre d'entrades del lexicó d'una llengua ha de ser tan baix com sigui possible i que, per tant, la derivació de les diverses variants és cosa de la computació sintàctica. La primera opció, que posa tota la càrrega explicativa en el lexicó, és la dels models lexicistes o projeccionistes; la segona, que decanta el pes de l'explicació cap al sistema computacional, és la de les aproximacions (neo)construccionistes. Tant les propostes de caire construccionista com les de tipus projeccionista presenten avantatges i inconvenients en l'anàlisi d'aquests fenòmens.

¹³ És cert que el ventall de significats possibles per a un subjecte és molt menor que el ventall de significats possibles per als arguments datius (meta, posseïdor, experimentador, benefactiu, malefactiu, datiu ètic, etc.). La postulació dels aplicatius com a nuclis especialitzats en la legitimació dels arguments datius sintàcticament i semànticament permet explicar la diversitat d'interpretacions: els significats possibles deriven tant dels diversos complements que el nucli aplicatiu pot prendre, com dels diversos nuclis dels quals l'aplicatiu pot ser complement. En tornarem a parlar a l'apartat 2.1.4.1 del capítol següent.

Així, les aproximacions construccionistes (Tenny 1992, Davis & Demirdache 1995, Borer 1998, Kratzer 1996, van Hout 1996, Marantz 1997, Ritter & Rosen 1998, Travis 2000) han triomfat a l'hora de donar compte d'una sèrie d'alternances, majoritàriament perquè han formalitzat la influència de l'estructura esdevenimental en la projecció argumental. En aquesta perspectiva, doncs, és el tipus d'estructura (i les posicions sintàctiques en què es realitzen els arguments) el que implica una determinada codificació dels arguments i la interpretació que se'n segueixi. Tanmateix, com expliquen Folli & Harley (2005: 95), aquest marc pateix d'una certa sobregeneració, en el sentit que «having introduced syntactic flexibility with respect to certain classes of alternating verbs, theorists are now faced with the inverse problem of accounting for gaps in alternation patterns».¹⁴

Precisament, la resposta de per què no tots els verbs exhibeixen lliurement tots els patrons alternants, és a dir, l'explicació dels límits en la variació estructural dels verbs, ha estat el principal èxit de les aproximacions lexicistes a la projecció argumental (Levin & Rappaport Hovav 1995, Jackendoff 1997), les quals, tanmateix, esdevenen problemàtiques si es vol donar compte del gran nombre d'alternances verbals i de la sistematicitat que les sol caracteritzar. I és que el projeccionisme assumeix que molts aspectes de l'estructura sintàctica d'una oració depenen directament de les propietats lèxiques de l'entrada verbal, de manera que el significat lèxic (la semàntica lèxica) d'un verb és concebut com a determinant del seu comportament sintàctic, la qual cosa facilita la justificació dels buits en els patrons d'alternança però complica l'explicació de determinades alternances verbals sistemàtiques.

Finalment, enmig d'aquestes dues vies d'anàlisi, Hale & Keyser (1993, 1999, 2002) plantegen una solució intermèdia: accepten que l'estructura argumental forma part de l'entrada lèxica dels predicats però proposen que hi ha aspectes del significat (estructural) que són determinats sintàcticament, concretament per la posició sintàctica dels arguments.

Com hem anunciat anteriorment, en el nostre treball adoptem la visió (neo)construccionista de les teories que defensen que el component estructural del significat és definit per la sintaxi. Entenem, doncs, que la construcció d'estructura (esdevenimental) és responsable de l'assignació de rols als participants en l'esdeveniment, de tal manera que, a partir de la hipòtesi que es poden construir diferents estructures esdevenimentals partint d'una mateixa entrada lèxica, s'explica el fenomen de l'alternança verbal. És a dir, les diferents interpretacions o variants d'un mateix

¹⁴ Certament, una posició (neo)construccionista extrema (que negui qualsevol mena d'especificació en el lèxicó) difícilment podria explicar l'absència de certes formes alternants, ja que prediria un comportament màximament flexible per a tots els verbs, d'acord amb l'assumpció que un verb pot tenir diferents estructures argumentals/esdevenimentals simplement pel fet de ser inserit en diferents estructures sintàctiques. Una manera de justificar aquesta desigualtat pel que fa a les alternances consisteix a assumir, mantenint la visió construccionista, que sí que hi ha una certa especificació lèxica i, consegüentment, definir quins poden ser aquests determinants lèxics de l'estructura esdevenimental (Ramchand 2002) –un exemple d'aquest enfocament és l'anàlisi que fan Folli & Harley (2005) de l'alternança dels verbs de consumició en anglès i italià, per a la qual proposen diferents tipus (*flavors*) del *v* petit.

verb responen a la inserció d'una única entrada verbal en estructures sintàctiques que contenen categories funcionals diferents i que generen posicions diferents per als arguments del verb.

Tot i que l'objectiu del nostre treball no és elaborar una proposta teòrica sobre l'explicació de les alternances i la subsegüent visió de la interfície lèxic-sintaxi, sí que ens sembla indicat aclarir que la resposta de per què l'alternança acusatiu / datiu no és absolutament sistemàtica (ni tan sols en el grup de verbs estudiat) té a veure amb el fet que hi ha un cert grau d'especificació en les entrades lèxiques del verb, essent aquesta especificació mínima el que condiciona l'aparició d'un verb en un patró alternant.¹⁵

A això cal afegir-hi la hipòtesi construccionista fonamental que el significat es descompon en la sintaxi, això és, que els esdeveniments no són unitats atòmiques sinó que se'n pot analitzar l'estructura interna i identificar-hi diferents tipus de combinacions subesdevenimentals.¹⁶ En efecte, davant l'estatus aparentment sinonímic de dues variants alternants (*li telefona, el telefona; li roba, el roba*), proposarem estructures sintàctiques més o menys diferents que permeten descompondre'n els significats per fer visibles els matisos que diferencien i expliquen l'existència de variació (capítol 5). La importància de la descomposició del significat en la sintaxi serà constatada també en el cas de les oracions (ditransitives) amb un OD i una meta, com *Enviar(-li) uns bombons a l'Andreu* o *Enviar una carta a Hondarribia*, que com tindrem ocasió de veure també difereixen en el pla subesdevenimental (capítols 2, 3 i 4).

1.5. CONSIDERACIONS SOBRE EL CAS

En aquest apartat farem algunes consideracions sobre el cas que són rellevants per al treball que presentem, tot i que no és el nostre objectiu oferir un panorama exhaustiu de la teoria del cas generativista.

1.5.1. Implementació del cas en el programa minimista

Essent el programa minimista un model que busca ser màximament econòmic, també la teoria del cas s'ha simplificat enormement i s'ha reduït als mecanismes estrictament necessaris en la

¹⁵ Vegeu la nota anterior.

¹⁶ Ho proven les conclusions de Kratzer (1996) a partir de Marantz (1984) relacionades amb l'estatus especial de l'argument extern, que no sol desencadenar una interpretació especial del verb, a diferència de la freqüència amb què ho fan els arguments interns (*throw a baseball, throw support behind a candidate, throw a party*, etc.); d'això se'n segueix una distinció entre ambdós tipus d'arguments que implica que un esdeveniment que en tingui de tots dos tipus ha de constar de dos subesdeveniments (un de causació i un de canvi). Una altra prova de l'estructura subesdevenimental té a veure amb la modificació adverbial (Hale & Keyser 1993), ja que l'oració *La Maria gairebé ha fos la xocolata* pot voler dir dues coses: que la Maria gairebé ha dut a terme l'acció de fondre la xocolata o bé que la Maria ha fos la xocolata gairebé del tot; l'ambigüitat només s'explica, doncs, si es considera que el macroesdeveniment *fondre* consta de dues subparts susceptibles de ser modificades –a més, també hi ha adverbis que només poden modificar un dels dos subesdeveniments (Higginbotham 1997).

El principal reflex sintàctic de l'estructura subesdevenimental és l'articulació en capes de l'estructura del SV, per exemple *v* per a la capa predicativa superior i SC (sintagma complementador) per a la inferior (vegeu Rosenbaum 1967). En la nostra anàlisi, fem aquesta mateixa distinció però sense usar explícitament l'etiqueta SC.

gramàtica. En la teoria de la recció i el lligam el filtre de cas marcava que cada SD havia de tenir assignat un cas abstracte al nivell de l'estructura superficial, de manera que calia diferenciar dos nivells de representació en la derivació: l'estructura superficial i la profunda (ES i EP respectivament). En canvi, en el programa minimista el cas ja no s'assigna a un SD, sinó que quan els SD s'insereixen en la sintaxi ja tenen trets de cas (ininterpretables) que han de ser eliminats al llarg de la derivació a través d'un element que pugui comprovar o legitimar aquell cas concret (com ara un verb o una preposició). En efecte, això s'acorda amb el postulat minimista que les derivacions convergeixen quan tots els trets de les peces lèxiques han estat comprovats, de manera que les representacions a FF i FL respecten el principi d'interpretació plena.

Si en el model de recció i lligam l'assignació de cas es feia en una determinada configuració estructural (recció), en el programa minimista la comprovació de cas també respon a aspectes estructurals, en concret es fa en la configuració especificador-nucli.¹⁷ És per això que, malgrat la distinció que s'estableix entre casos estructurals i no estructurals, es pot dir que «[a]ll Case licensing is technically structural, in the sense that all Case licensing is done by heads in a local structural configuration» (Woolford 2006: 116). Amb tot, la distinció entre casos estructurals i no estructurals es pot mantenir, atès que els primers es comproven o legitimen a partir de criteris purament estructurals, mentre que els segons ho fan en connexió amb el marcatge temàtic (vegeu 1.5.2).

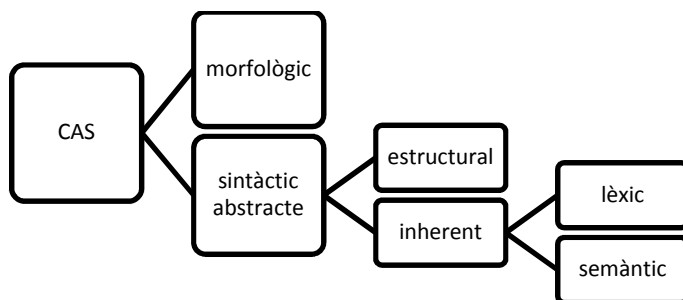
En resum, en el programa minimista el cas és un tret dels SD que ha de ser comprovat en una configuració concreta amb un nucli funcional adequat.

1.5.2. El datiu com a cas inherent

En aquest apartat volem clarificar les principals idees sobre el funcionament del cas que adoptarem en el nostre plantejament. D'acord amb la tradició generativista, fem la distinció següent:

¹⁷ Certament, en versions posteriors del minimisme s'han fet altres propostes sobre el funcionament del cas. Un d'aquests mecanismes és, com hem vist en 1.2.1, l'*Agree*, una operació que avalua i elimina els trets no interpretables d'una categoria (la sonda) quan es produeix una correspondència amb els trets interpretables d'una altra categoria (l'objectiu). Així doncs, en la legitimació del cas per mitjà d'*Agree*, s'esborra el tret no interpretable de la sintaxi (cosa que permet satisfer el principi d'interpretació plena en FL) i alhora s'atribueix un valor que serà realitzat com a morfologia de cas en FF (Chomsky 2000a: 122-123, 127-128, 2001: 6-9, 2008: 142, 151).

(18)

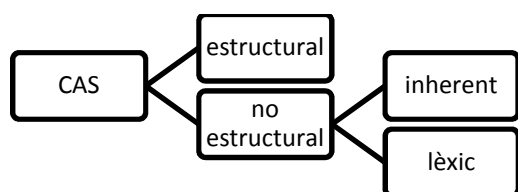

El cas sintàctic abstracte és un mecanisme de legitimació en la sintaxi que té conseqüències per a la FL. En algunes llengües, aquest tret abstracte té un correlat morfològic, de manera que el cas té repercussions a FF.

Es distingeixen dos tipus de cas sintàctic abstracte, l'estructural i l'inherent (Chomsky 1986: 193-195). El cas estructural s'assigna sota criteris purament configuracionals, i en són exemples el cas del subjecte i de l'objecte, és a dir, el nominatiu i l'acusatiu –o l'ergatiu i l'absolutiu, en una llengua com el basc. Al seu torn, els casos inherents lèxics es relacionen amb l'assignació d'un paper temàtic, i en són exemples els casos oblics, com el genitiu i el datiu; pel que fa als casos inherents semàntics, són els que trobem en adjunts, com ara adverbis de temps o de lloc.¹⁸

Un cop esbossat aquest panorama general, cal dir que adoptem les precisions que hi ha fet Woolford (2006), ja centrant-nos concretament en el cas datiu. Aquesta autora –deixant de banda el cas semàntic– proposa una nova classificació dels casos no estructurals que reculli el fet que hi ha casos no estructurals realment idiosincràtics però també casos no estructurals força predictibles. Així, casos com el datiu islandès, totalment idiosincràtic, constitueixen *casos lèxics*, lèxicament seleccionats per determinats verbs. En canvi, els datius dels SD metes dels verbs ditransitius, són molt més regulars i predictibles, i com que estan inherentment associats amb el marcatge temàtic són anomenats *casos inherents*. La classificació resultant és, doncs, la següent:

(19)

Com nota Woolford (2006: 112), tant el cas inherent com el cas lèxic comparteixen una sèrie de comportaments que els qualifiquen com a casos no estructurals, com ara el fet que es conserven si hi ha moviment de SN (per exemple en la passiva). Tanmateix, divergeixen en dos punts

¹⁸ Cal tenir present, però, que la caracterització d'un cas com a inherent o com a estructural pot variar d'una llengua a l'altra.

fonamentals: la predictibilitat i les posicions temàtiques amb què poden associar-se. Així, el cas lèxic és un cas idiosincràtic, lèxicament seleccionat, i és legitimat per nuclis lèxics (en concret, per determinats verbs i preposicions); per exemple, en islandès els subjectes solen presentar cas estructural nominatiu, però determinats verbs seleccionen lèxicament un cas idiosincràtic: datiu per al subjecte del verb ‘bolcar (un vaixell)’ o acusatiu per al subjecte del verb ‘anar a la deriva (un vaixell)’ –per a més exemples, vegeu Woolford (2006: 114). Al seu torn, el cas inherent és més regular i predictable, s’associa a certes posicions- θ o papers- θ , i és legitimat per v lleugers i, també, per aplicatius. Com ja hem avançat, el cas datiu, que s’associa regularment amb SD metes, és un cas inherent.

La distinció entre casos no estructurals predictibles (inherents) i idiosincràtics (lèxics) permet a Woolford (2006) oferir una alternativa a aquelles veus que afirmaven que els datius de les construccions ditransitives, per la seva regularitat, semblaven casos estructurals.

A banda de la predictibilitat, el cas inherent i el cas lèxic es diferencien per les posicions temàtiques amb què poden associar-se. En concret, segons Woolford (2006: 113) presenten una distribució complementària: el cas lèxic pot ocórrer en arguments interns/temes, però no en arguments externs o SD metes; el cas inherent pot ocórrer en arguments externs o SD metes, però no en arguments interns/temes. Aquesta distribució s’explica adoptant la visió de l’estructura verbal segons la qual no només els agents sinó també els SD metes ocupen una posició fora del SV, ja que són legitimats per nuclis v per sobre del SV. La proposta de Woolford és que només els nuclis de tipus v poden legitimar cas inherent, i el cas lèxic es reserva per als arguments que són dins el SV.

Cal dir que la idea que els OI de les ditransitives són legitimats per un nucli de tipus v per sobre de V correspon concretament a la idea d’un v de tipus aplicatiu. Els treballs sobre aplicatius en què es basa Woolford (Baker 1997, Marantz 1993, McGinnis 1998, 2001a,b) situen els aplicatius per sobre del SV, com veurem a l’excursus sobre aplicatius de 2.1.4.1. Tanmateix, el corrent majoritari avui dia en l’àmbit dels aplicatius té en compte la distinció de Pylkkänen (2002) entre aplicatius alts, per sobre del SV, i aplicatius baixos, per sota del SV. Precisament els OI de les ditransitives corresponen a aplicatius baixos.

Nosaltres, en el nostre treball, combinarem la idea que l’OI és legitimat en un aplicatiu baix (Pylkkänen 2002) i la idea que el cas datiu d’aquest argument és de tipus inherent (Woolford 2006). Ens distanciem, doncs, del paral·lelisme que estableix Woolford entre cas inherent i posicions externes al SV. Més aviat, creiem que el paral·lelisme s’ha de fer entre cas inherent i relacions no locals amb el verb. De fet, estem d’acord amb Fournier (2010: 86) que la distinció entre cas lèxic i cas inherent «ne peut pas être réduite à la distribution complémentaire entre les arguments internes (Cas lexical) contre externes (Cas inhérent), mais plutôt entre une relation

locale et subordonnée au verbe (Cas lexical) contre toutes les autres relations structurales possibles (Cas inhérent)». Així, el cas lèxic pot manifestar-se en els elements que ocupen la posició immediata de complement de V, com ara el tema d'un verb monotransitiu; i el cas inherent pot manifestar-se en els elements que es troben en qualsevol altra relació estructural possible.

Capítol 2. La CDO en català o una nova mirada a la CDO en espanyol

Hizkuntzaren mendekoak gara gramatikariok: hizkuntzak errotik gatibatu gaitu eta nekez askatuko. Izatez, guk geuk ere, hizkuntzaren gatibuok, ez dugu bere mendetik atera nahi, ez dugulibre izan nahi, edo ez, behintzat, bere muetatik kanpo.¹

Beatriz Fernández

En el capítol final d'aquesta tesi (capítol 5) analitzarem una de les fronteres de la (in)transitivitat (les alternances datiu/ acusatiu) de les llengües romàniques i el basc situant la variació en un nucli funcional, un sintagma aplicatiu. Doncs bé, la postulació d'aquest nucli també és rellevant en una altra part de la gramàtica, la referida a les construccions ditransitives. I, per això, ens hi detindrem abans.

En anglès, es distingeixen dos tipus de construccions ditransitives (d'ara endavant, CDitr): d'una banda, hi ha les construccions que fan ús de la preposició *to*, anomenades construccions preposicionals o CP, exemplificades en (1a); de l'altra, hi ha les anomenades construccions de doble objecte, CDO, exemplificades en (2a). Tradicionalment, aquest darrer patró, el de la CDO, havia estat considerat absent en l'àrea romànica (Kayne 1984, Holmberg & Platzack 1995), on només s'hi identificava una construcció preposicional (CP). A aquesta conclusió s'hi arribava a partir de comparacions amb la realització formal de l'alternança entre CDO i CP de l'anglès, coneguda com a alternança dativa:

(1) CP

a. *Andreu gave a rose to Anna*

b. *L'Andreu donà una rosa a l'Anna*

(2) CDO

a. *Andreu gave Anna a rose*

b. **Andreu donà l'Anna una rosa*

I és que, a primera vista, fa l'efecte que les dues oracions de (1) comparteixen la mateixa forma superficial, de manera que fàcilment hom pot assimilar la preposició romànica *a* a l'anglesa *to* i pensar que (1a) i (1b) són exemples de CP: l'ordre dels objectes és idèntic i no es detecta cap

¹ ['Els gramàtics som súbdits de la llengua: ens ha captivat totalment i amb prou feines ens en podem alliberar. De fet, nosaltres mateixos, presos per la llengua, no volem pas desfer-nos d'aquest jou, no volem ser lliures, o no volem –almenys– sortir de les seves fronteres.']

diferència superficial entre l'oració de l'anglès i la del català. Al seu torn, la traducció literal de la CDO anglesa en les llengües romàniques (2) és clarament agramatical, de manera que, si es restringeix la CDO a aquelles construccions amb les mateixes propietats morfosintàctiques que observem en la CDO anglesa (2a), s'inferirà la inexistència de tal construcció en l'àmbit romànic. Tanmateix, rere la visió que (2b) no pot ser CDO hi ha diverses assumpcions implícites: (i) l'element *a* és considerat exclusivament una preposició que, per tant, no pot aparèixer en la CDO (com en anglès, on *to* no apareix pas); (ii) la CDO presenta sempre l'ordre superficial OI-OD (com en anglès); (iii) en la CDO no hi pot haver marques de cas morfològic (com no n'hi ha en anglès). Si, en canvi, qüestionem aquestes assumpcions, podrem detectar la presència de la CDO en un nombre major de llengües. I aquest és, de fet, un dels nostres propòsits.

Aquest qüestionament és el que han fet, en part, diversos investigadors que han defensat que l'espanyol té el patró CDO (Strozer 1976, Masullo 1992, Demonte 1995, Romero 1997). Més recentment, i sobre la base del treball Pykkänen (2002) dedicat als aplicatius, s'ha fet la mateixa afirmació no només per a l'espanyol (Cuervo 2003a,b) sinó també per a altres llengües romàniques com el romanès (Diaconescu & Rivero 2007), el portuguès (Torres Morais & Salles 2010) o el francès (Fournier 2010). A banda de l'adopció de la hipòtesi aplicativa de Pykkänen (2002) per analitzar la CDO, aquests treballs tenen un altre punt en comú: tots ells comparteixen en certa manera l'adopció d'una visió construccionista segons la qual les propietats de la CDO depenen del nucli funcional aplicatiu, i no pas de la manera com la meta o el tema són codificats com a categories sintagmàtiques lèxiques (SD o SP); és a dir, l'estructura funcional és l'element clau a l'hora d'identificar la CDO.

El capítol present comença amb un repàs exhaustiu de les diferents propostes que s'han fet fins ara sobre l'existència de la CDO en espanyol (secció 2.1). A continuació, presentem les dades que ens permetran elaborar la nostra proposta sobre la CDO tant en català com en espanyol i, per extensió, en tot l'àmbit romànic (secció 2.2). Més en concret, ens fixem en les diverses asimetries que teòricament es detecten translingüísticament en la CDO respecte de la CP, i procurem escatir quines són realment propietats universals de la CDO i quines no. Així mateix, valorem críticament les argumentacions que darrerament han abundat sobre la identificació de la CDO romànica amb les estructures ditransitives amb doblat pronominal. Finalment, concloem que no és pot afirmar que el clíctic sigui una condició *sine qua non* per a la CDO romànica.

En aquest apartat introductori també considerem interessant l'observació de Siewierska (1998: 180), en estudiar les construccions ditransitives en diverses llengües del món, fa la reflexió següent: «No language which has dative marking of recipients, i.e. marking which does not double up as either allative or some type of locative marking, exhibits alternative patient-like

encoding of recipients in ditransitive clauses». És a dir, en les llengües amb cas datiu, com és el cas de les llengües romàniques, la predicció és que no hi trobarem estructures morfològicament equivalents a les de doble objecte de l'anglès, és a dir, estructures amb dos objectes amb la mateixa marca de cas o sense cap marca de cas manifesta. Aquesta distribució complementària entre les construccions que són, literalment, de doble objecte (2a) i les construccions datives (amb un dels objectes amb marca de cas datiu), com (1b), afavoreix clarament la hipòtesi que ambdós tipus de construccions han de ser, bàsicament, la mateixa cosa. En definitiva, aquesta complementaritat ens condueix a partir de la premissa que (3), amb tots dos objectes superficialment idèntics, i (4), amb un objecte amb marca de cas datiu, són exponents de la mateixa estructura gramatical, de la CDO:

(3) *Andreu gave Anna una rosa*

(4) *L'Andreu (li) donà una rosa a l'Anna*

És evident, és clar, que hi ha moltes diferències superficials entre un exemple i l'altre. Tanmateix, en aquest punt coincidim amb les apreciacions d'autors com Cuervo (2003a,b) i Fournier (2010), que han treballat en l'àmbit de la CDO romànica i, més en concret, en els casos de l'espanyol i el francès, respectivament. Un aspecte fonamental és que les diferències entre (3) i (4) es deriven, com veurem, de les propietats de cas de cada llengua: «The differences of the case systems are orthogonal to the relevant issues: the crosslinguistic contrast in case says nothing about the semantics of the constructions or the basic syntactic relation between the two objects» (Cuervo 2003a: 76-77).

Des del punt de vista translingüístic, també és interessant notar que la CDO és una construcció menys marcada (més freqüent) que no pas la variant CP alternant que existeix en llengües com l'anglès i que exemplificàvem en (1). La no-marcadesa de la CDO l'han constatada estudis de corpus com el de Bresnan & Nikitina (2008: 12) sobre l'anglès: «dative NPs of all types (pronominal and nominal) are more frequent than dative PPs of all types: 78.6% (n=1859) of all the dative arguments collected are expressed as dative NPs, and only 21.4% (n=505) as dative PPs». També Bruyn et al. (1999: 356) argumenten que la penetració de la CDO en les llengües criolles té relació directa amb el caràcter no marcat de la construcció. De fet, si la major o menor marcadesa es relaciona amb la major o menor facilitat d'aprenentatge, podem esmentar també estudis que mostren que la CDO de l'anglès s'adquireix abans que no pas la corresponent CP (Snyder & Stromswold 1997). Tenint en compte aquesta visió sobre la CDO com a element no marcat de la GU, creiem que és natural postular que (4) és, amb clític o sense, un exponent de CDO.

Finalment, convé aclarir que el nostre treball sobre la ditransitivitat se centrarà en les estructures amb verbs de transferència de possessió (com ara *donar*), i és que els estudis tipològics han

establert que és amb aquest tipus de verbs que s'usen les oracions ditransitives prototípiques.² Aprofitem també per aclarir que, per referir-nos al participant al qual es transfereix alguna cosa, emprem en general el terme *meta* com a hiperònim de termes més concrets com *receptor* o *destinatari*, que són de fet els papers semàntics més generalitzables en les construccions que estudiem. Alhora, però, convé no perdre de vista que el patró de la CDO s'ha identificat també sovint amb aquelles estructures en què l'OI no és el receptor o destinatari de l'OD, sinó que n'és el beneficiari –amb predicats com ara *fer(-li) el dinar a algú*, *comprar(-li) un regal a algú* o *pintar(li) la casa a algú*. Als datius benefactius, doncs, hi farem referència només quan sigui pertinent per a la nostra argumentació, però volem deixar clar que no constitueixen el nostre objecte d'estudi.

2.1. LA CDO EN ESPANYOL: ESTAT DE LA QÜESTIÓ

En aquest apartat ens referirem a les principals aportacions que s'han fet els darrers anys sobre l'existència de l'alternança dativa en espanyol i, doncs, sobre l'existència de la CDO en aquesta llengua. En canvi, les anàlisis que se n'han fet en el marc de les llengües germàniques, i molt especialment de l'anglès, no hi seran incloses de manera sistemàtica ni detallada, tot i que sí que hi farem referències puntuals.³

En el cas de l'espanyol, s'ha proposat que les característiques sintàctiques i semàntiques de la CDO anglesa es troben en la CDitr doblada de l'espanyol, mentre que la CDitr no doblada correspon a una CP. Aquestes característiques sintàctiques que diferencien la CP i la CDO tenen a veure amb la posició que ocupen els objectes en cadascuna d'aquestes construccions. I és que és important tenir present que la relació estructural que mantenen l'OD i l'OI en les dues construccions de l'anglès no és la mateixa. Així, en la CP (5a) l'OD es troba en una posició superior, des d'on c-comanda asimètricament l'OI. En canvi, en la CDO (5b), independentment de l'anàlisi concreta que en facin, tots els treballs estan d'acord que l'OI es troba per sobre de l'OI i, per tant, el c-comanda asimètricament.

(5)

a. *Andreu gave a rose to Anna* (CP, OD c-comanda asimètricament OI)

b. *Andreu gave Anna a rose* (CDO, OI c-comanda asimètricament OD)

² Volem afegir que, a parer nostre, aquesta noció de possessió s'ha de considerar en abstracte, per incloure-hi, més enllà de la possessió (in)alienable representada per verbs com *donar* (i, és clar, la despossessió, representada per verbs com *robar*), altres dominis com el de la transferència de possessió comunicativa o transferència de comunicació, representat per verbs com *dir* (Gropen et al. 1989).

³ El lector interessat pot consultar, entre d'altres, els treballs de Larson (1988), amb un enfocament derivacional que considera la CDO derivada de la CP, i els d'Oehrle (1976), Kayne (1984), Jackendoff (1990a,b), Pesetsky (1995) i Pylkkänen (2002), que consideren que l'ordre de la CDO no es deriva d'una altra construcció sinó que és original. Per a una síntesi de les principals anàlisis de la CDO en anglès i també en general, vegeu per exemple el repàs extensiu que en fa Fournier (2010: 136-181). Vegeu també la nota 10.

Dit això, s'ha proposat que aquesta mateixa alternança es pot resseguir també en espanyol (6):

(6)

a. *Andreu dio una rosa a Anna* (CP, OD c-comanda asimètricament OI)

b. *Andreu le dio una rosa a Anna* (CDO, OI c-comanda asimètricament OD)

Com vèiem en 0, en anglès aquestes la CP i la CDO construccions es diferencien superficialment per l'ordre de mots i per la presència o absència de la preposició *to* 0, mentre que en espanyol sembla que CDO i CP només es distingirien per la presència o absència de clíctic datiu (6) (Demonte 1995: 7).⁴

Tanmateix, defensar el paral·lelisme entre 0 i (6) és, al nostre parer, insostenible. Els enfocaments que insisteixen a comparar les CDitr romàniques amb l'alternança anglesa es veuen forçats a buscar en l'àmbit romànic propietats paral·leles a les que presenta aquesta llengua germànica.

En aquest capítol, examinarem de nou els judicis de gramaticalitat de les dades de l'espanyol proporcionades per la bibliografia existent, i tindrem en compte també dades noves no només de l'espanyol sinó també del català. Això ens permetrà rebutjar l'equivalència entre 0 i (6) i, de retruc, argumentar que, si bé ambdues llengües tenen CDO, de manera crucial aquesta construcció en espanyol (i català) pot aparèixer amb clíctic datiu o sense.

Abans d'entrar en la nostra argumentació, però, repassem més detalladament (i per estricte ordre cronològic) les principals propostes que s'han fet per a l'espanyol, entre les quals destaquen la de Demonte (1995) i la de Cuervo (2003a,b).

2.1.1. LES PRIMERES PROPOSTES

2.1.1.1. Strozer (1976)

Strozer (1976), contràriament al que se li ha atribuït més d'un cop, no afirma pas de manera contundent que l'espanyol tingui CDO, sinó que només diu que, potser, la presència o absència del clíctic amb els verbs de transferència com *dar*, *enviar* o *prestar* pot correlacionar-se amb l'alternança dativa existent en llengües com l'anglès. Strozer afirmà això en les notes al peu corresponents al capítol dedicat a la descripció i anàlisi dels clítics de l'espanyol, i admet que, un cop donat per acabat el capítol, la lectura d'Oehrle (1976) li ha suggerit que «[t]here seems to be a substantial amount of correlation between English and Spanish with respect to dative constructions». Convé notar, però, que l'autora afegeix: «as well as differences, needless to say». Més tard, especifica que «at first glance, it seems that the appearance or absence of the clitic in these constructions correlates with the dative alternation in English», i acaba conclouent

⁴ Sobre l'ordre de mots de la CDO anglesa, sembla que en algunes varietats de l'anglès també es testimonia l'ordre OD-OI, en concret quan ambdós objectes són pronoms personals, com en *I gave it him* (Huddleston & Pullum 2002).

que cal una recerca més detallada sobre aquesta comparació entre anglès i espanyol, ja que els fets no són tan simples com podria semblar d'entrada (Strozer 1976: 555-558).

També és interessant destacar que, segons aquesta autora, els complements meta dels verbs de transferència suara esmentats no necessiten, i per a alguns parlants *no poden*, coaparèixer amb un clíctic doblador datiu (Strozer 1976: 138-139). Aquest fet és especialment destacable perquè, precisament, la nostra proposta es basarà en la idea que la presència o absència de doblat no indica, ni en espanyol ni tampoc en català, un tipus concret de construcció, sinó que sovint és fruit de la variació dialectal o idiolectal i que, en definitiva, la CDO tant pot presentar un clíctic doblador com no.

2.1.1.2. Masullo (1992)

Masullo (1992) considera que les construccions ditransitives amb clíctic i sense comparteixen el mateix significat però són variants quant a l'assignació de papers temàtics (amb clíctic, *a* és una marca de datiu; sense clíctic, *a* és una preposició). L'autor analitza les variants amb clíctic com un cas d'incorporació d'un element al verb, la qual cosa desencadena doblat de clíctic i l'aparició de la marca de cas datiu *a*.⁵ Així, en les oracions de (7) hi ha una preposició incorporada (*a*, *en*, *para*, etc.) que genera el doblat de clíctic, i la meta presenta cas datiu; en canvi, en les oracions de (8) la preposició no s'ha incorporat, per això no hi ha doblat, i la meta no té cas datiu sinó que és un sintagma preposicional (SP) convencional:

(7)

- a. *Juan le da un libro a María*
- b. *Alberto le echa azúcar al café*
- c. *María les compró un regalo a sus nietos*

(8)

- a. *Juan da un libro a María*
- b. *Alberto echa azúcar en el café*
- c. *María compró un regalo para sus nietos*

Aquest enfocament, com nota Cuervo (2003a: 47), presenta alguns aspectes problemàtics. D'una banda, si els arguments datius autèntics (aquells que són doblats per un clíctic) sempre són el resultat d'una incorporació, serà difícil explicar l'existència d'aquest tipus d'arguments amb valor de font/origen, ja que en aquest cas no tenen l'equivalent no incorporat (9):⁶

⁵ Bruhn de Garavito (2006) també atribueix el doblat de clíctic datiu a la incorporació de la preposició al verb.

⁶ Si bé Cuervo (2003a: 53) comenta que els casos d'aplicatius d'origen són problemàtics per als enfocaments derivacionals de l'alternança dativa perquè sovint no hi ha variant sense clíctic (*Pablo le sacó la bicicleta a Andreína* però **Pablo sacó la bicicleta de/desde Andreína*), volem fer una consideració. Nosaltres no defensem l'alternança dativa correlacionada amb la presència o absència de clíctic, sinó que mostrem que la CDO pot presentar clíctic o no, de manera que ens interessa aclarir que sí que hi pot haver variant sense clíctic també en aquests casos. En efecte, en

(9)

- a. *Le gané el partido a Pedro*
- b. *Le saqué el chupete a Juanita*

(Cuervo 2003a: 31)

De l'altra, Cuervo nota que en alguns casos tant la variant amb clíctic com la variant sense clíctic poden presentar diferències de significat considerables (10) (amb clíctic, *Valeria* té relació amb l'OD i amb el verb, mentre que sense *Valeria* només és part de l'OD i no té cap relació amb el verb):⁷

(10)

- a. *Pablo le envidia la hija a Valeria*
- b. *Pablo envidia a la hija de Valeria*

(Cuervo 2003a: 56)

Si bé no es tracta de predicats que expressin una transferència de possessió amb un OI de tipus meta o receptor, aquests exemples són útils per mostrar les flaqueses dels enfocaments derivacionals de l'alternança dativa.⁸

De manera més general, l'important de l'enfocament de Masullo (1992) és l'establiment d'una relació entre el doblat de clíctic i el marcatge de cas datiu, idea que procurarem rebatre.

2.1.2. L'ENFOCAMENT DEMONTE (1995)

Aquesta idea de correlacionar l'aparició del clíctic amb l'existència d'un argument datiu la reprèn Demonte (1995), que afirma que l'espanyol, igual que diverses llengües germàniques com l'anglès, el neerlandès i l'alemany, també té alternança dativa, és a dir, també té CDO i CP: la construcció amb duplicació de clíctic i argument datiu correspon a la CDO i l'opció sense clíctic equival a una CP. Aquesta visió es basa en el fet que les mateixes diferències sintàctiques i semàntiques existents entre les dues variants (CDO i CP) de les llengües per a les quals s'ha

aquests casos és possible, si més no per a una part dels parlants, tenir *Pabló sacó la bicicleta a Andreína*; o també *Pablo cogió la bicicleta de Andreína*, si és que optem per l'altra preposició disponible en els aplicatius baixos de tipus *from* (vegeu l'exkursus 2.1.4.1). En aquest segon cas, hi haurà ambigüitat amb la lectura possessiva ('la seva bicicleta').

⁷ Arregi (2003: 27), que defensa un enfocament derivacional per a l'alternança dativa del basc, es troba amb un problema similar, atès que molts predicats (sembla que) només admeten l'estructura CDO. Davant d'aquest fet, però, Arregi descarta l'opció, clarament estipulativa, de dir que el moviment responsable de derivar la CDO ha de ser obligatori en alguns casos, i proposa una solució alternativa que evidencia que, en realitat, aquests casos també tenen la versió CP alternant, si més no teòricament (vegeu el capítol 4).

⁸ A més, en un enfocament derivacional com el de Masullo (1992) per a l'espanyol i el d'Arregi (2003) per al basc, també caldrà explicar per què en determinats casos, com (ia), la P no pot incorporar-se i donar lloc a una CDO (ib):

- (i) a. *He enviado el paquete a París*
- b. **Le he enviado el paquete a París*

En aquest sentit, Arregi (2003: 14, n. 7) suggereix que aquest fet translingüístic podria explicar-se «if the incorporation of P into the verbal domain (and the subsequent movement of the complement of P) from these positions was proved to be impossible for some reason».

reconegut l'alternança dativa també es poden constatar en espanyol. Com ja hem avançat, punts de vista com el de Demonte (1995) sostenen que l'alternança entre els membres de (11) és la mateixa que la que hi ha entre els membres de (12), de manera que la construcció sense clític equival a la construcció amb la preposició *to* de l'anglès i la construcció amb duplicació de clític equival a la de doble objecte (Demonte 1995: 7):

(11)

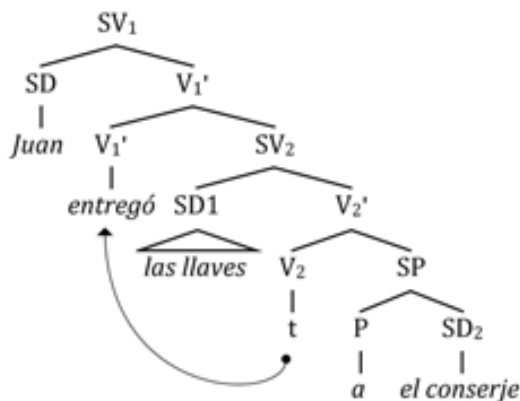
- a. *John gave the book to Mary*
- b. *John gave Mary the book*

(12)

- a. *Juan dio el libro a María*
- b. *Juan le dio el libro a María*

Tot i que més endavant procurarem rebatre-ho, l'enfocament de Demonte sosté que els dos exemples de (12) corresponen a estructures diferents. Així, l'oració (a) és una CP amb aquesta estructura:

(13) *Estructura de la CP: Juan entregó las llaves al conserje*

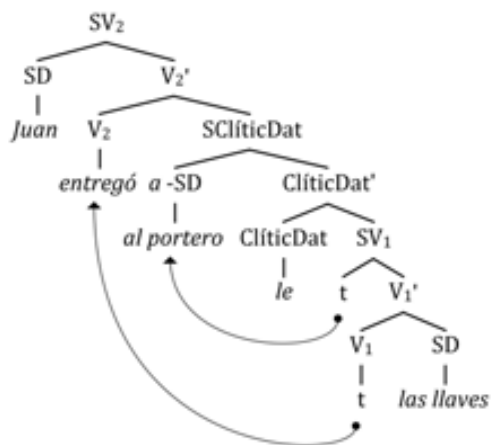

(Adaptat de Demonte 1995: 16)

En aquesta estructura, el SD₂ *el conserje* rep cas inherent (datiu) de la preposició (o del verb a través de la preposició); aquest mateix verb puja després a la posició verbal buida V₁ i des d'allà assigna cas estructural (objectiu, acusatiu) al SD₁ *las llaves*. Com podem observar, l'OD c-comanda asimètricament l'OI (un SP), la qual cosa explica, segons Demonte, el comportament particular d'aquesta construcció (respecte de la CDO) quant a fenòmens anafòrics, lligament de pronoms, obtenció de lectures distributives i efectes de creuament feble –a tots aquests fenòmens ens hi referirem més endavant (secció 2.2.2).

En canvi, una construcció com la de (12b) correspon segons Demonte a la CDO. L'OI és ara un SD i c-comanda asimètricament l'OD.⁹ Com a conseqüència, hi haurà un comportament diferent respecte dels fenòmens de c-comandament suara esmentats:

(14) *Estructura de la CDO: Juan le entregó las llaves al conserje*

(Adaptat de Demonte 1995: 17)

Demonte (1995) presenta, doncs, una proposta derivacional (a l'estil de la de Larson (1988) per a l'anglès), en què l'ordre tema>meta de la CDO s'obté de la reanàlisi de l'OD amb el verb i el consegüent moviment d'aquest predicat complex fins a sobrepassar el datiu.¹⁰ Per justificar aquesta reanàlisi¹¹ i, per tant, negar que l'ordre de mots final en la CDO sigui simplement conseqüència del desordenament (*scrambling*) de l'OD respecte de l'OI, Demonte (1995: 22-23) apel·la a dos arguments: (i) que no hi ha la interpretació que s'associaria amb aquest desordenament de l'OD i (ii) que hi pot haver escampament de focus –en efecte, el focus no marcat d'una oració correspon a l'element més incrustat (Zubizarreta 1994: 85) i perquè hi hagi

⁹ La distinció entre l'estatus SP d'un OI no doblat i l'estatus SD d'un OI doblat ja la trobem en treballs anteriors de l'autora, com Demonte (1987: 149): «it can be shown that certain dummy prepositions, the *a* cases [...] do not form true PPs in Spanish».

¹⁰ L'anàlisi derivacional de Larson (1988) suposa una innovació perquè postula una estructura ditransitiva de dos nivells SV. Es tracta d'una proposta derivativa que considera que la CP és l'estructura bàsica, amb un SV inferior que consta d'un verb (per exemple *send*) que té per subjecte el tema (per exemple *a letter*) i com a complement SP la meta (per exemple *to John*). A aquesta estructura bàsica s'hi aplica una operació purament sintàctica, el *dative shift*, que dona lloc a la CDO. És una operació semblant a la passivització: el verb absorbeix el cas de la meta i *to* desapareix, de manera que l'OI (*John*) es pot moure a la posició d'especificador fins llavors ocupada per l'OD (*a letter*) i ara destematitzada; paral·lelament, l'OD (*a letter*) experimenta un procés de democió i passa a generar-se en una posició adjunta (igual que els sintagmes-*by* en la passiva).

Com hem vist en la nota 3, al costat d'aquests enfocaments derivacionals, hi ha els que consideren que la CDO i la CP tenen estructures subjacents diferents (vegeu, per exemple, Oehrle 1976, Kayne 1984, Jackendoff 1990b i Pesetsky 1995).

¹¹ Es tracta de la regla de reanàlisi de V' proposada per Larson (1988: 348-349) segons la qual un sintagma [_v ...] la graella temàtica del qual contingui un paper temàtic intern no descarregat es pot reanalitzar com a [_v ...], de manera que un predicat amb un paper temàtic intern no saturat pot ser reconstruït sintàcticament com a categoria lèxica complexa, concretament un verb transitiu complex.

escampament de focus el verb i el sintagma focalitzat han de formar un constituent complet mínim (Haider 1992), com ocorre en l'anàlisi de la CDO de Demonte (1995: 17). D'aquesta manera Demonte dóna compte de la lectura de focus que rep el darrer element de la CDO, sigui en l'ordre bàsic (*Juan le entregó al portero las llaves*) o en l'ordre fruit de la reanàlisi (*Juan le entregó las llaves al portero*): en el primer cas el focus recau sobre l'OD *las llaves*, l'element més incrustat, i també pot escampar-se a tota l'oració (i respondre a *¿Qué pasó?*) ja que V i OD formen un constituent complet mínim; en el segon cas el focus recau sobre l'OI atès que, després de la reanàlisi i elevació del complex [V, OD], l'OI pot ser qualificat de [+focus] perquè passa a ser l'element més incrustat, i aquest tret pot propagar-se perquè forma un constituent complet mínim amb el verb (ara complex).

Tanmateix, volem fer notar que no compartim en absolut els arguments amb què Demonte (1995) descarta que l'ordre OD-OI de la CDO de l'espanyol pugui ser fruit del desordenament. D'una banda, i tal com fa notar Cuervo (2003b: 127), no hi ha evidència independent a favor de la idea que l'OD es reanalitza amb el verb (amb el moviment consegüent del bloc [V, OD] cap a l'esquerra, per sobre de l'OI). De l'altra, estem també d'acord amb Cuervo quan planteja que pot ser que el moviment d'OD (desordenament, sense reanàlisi) no hagi de tenir necessàriament conseqüències relacionades amb el focus.¹² Com veurem, la idea del desordenament per explicar l'ordre de la CDO ha estat postulada no només per a l'espanyol (Bleam 2003, De Pedro Munilla 2004) sinó també per a altres llengües, com el grec (Anagnostopoulou 2005). De fet, aquest serà un aspecte que tindrem present en la nostra proposta per a una CDO romànica (vegeu l'apartat 3.1.4 del capítol següent).

Com fa notar Cuervo (2003a: 31), l'enfocament de Demonte, pel fet de ser derivacional (igual que ocorria amb la proposta d'incorporació de Masullo (1992)), és problemàtic a l'hora d'explicar l'aparició de datius en predicats que (sempre segons Cuervo) no tenen la variant alternant (com ara *Le ganó el partido a Pedro* o *Eso le ahorrará dinero*) i a l'hora d'explicar també la interpretació que se'ls ha d'assignar en cadascun dels casos (com que el significat del datiu no es deriva pas de la posició en què es legitima, no es poden fer prediccions en aquest sentit); i també és problemàtic a l'hora d'explicar les diferències de significats existents entre la CDO i la CP (diferències que els mateixos autors reconeixen, com ara Demonte (1995: 12-13)).

En qualsevol cas, altre cop el més rellevant de la proposta de Demonte (1995) és l'establiment d'una relació unívoca entre la presència de doblat pronominal i la CDO en espanyol. I és que Demonte (1995: 7, n. 5) és, en aquest sentit, taxativa: «The fact that *a* 'to' is the Goal preposition in Spanish could lead us to the misleading conclusion that the dative clitic is

¹² En la seva crítica a Demonte, Cuervo (2003b: 127) també demostra que l'elevació de l'objecte a la posició de subjecte en la passiva és difícilment explicable des de la proposta de la reanàlisi.

optional in Goal structures [...] while obligatory in Benefactive and Interest structures [...]. My supposition will be that the clitic *le* is obligatory in all structures with a given “affected” interpretation, co-occurring in these cases with an *a* which is a mark of dative Case». Malgrat tot, creiem que no és gens sobrer fer notar que l’autora, en un treball anterior, afirmava que «el hecho de que formas como *Regalé el libro a María* sean menos frecuentes que *Le regalé el libro a María* no quiere decir que no existan» (Demonte 1994b: 435).¹³

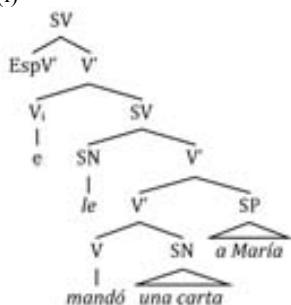
2.1.3. L’ENFOCAMENT DE ROMERO (1997)

Romero (1997), per a la seva anàlisi de les CDitr de l’espanyol, parteix dels treballs de Freeze (1992) i Kayne (1993) sobre la inversió en construccions existencials i possessives, que presenten estructures alternants caracteritzades per diferents ordres dels arguments:

¹³ En aquest altre treball, Demonte (1994b: 455), seguint Jackendoff (1990b), es mostra contrària a l’enfocament derivacional de l’alternança: «A estas dos ELC [estructures lexicoconceptuals] parcialmente similares corresponderían dos representaciones sintácticas correlativas de ellas, que no mantienen entre sí relación derivacional alguna en la sintaxis, y que expresan de la manera debida la asimetría en la relación de mando-c».

A més, Demonte (1994b: 454) planteja la idea que el clític sigui el responsable de les relacions de c-comandament. En comentar una possible adaptació a l’espanyol de l’enfocament derivacional de Larson (1988), l’autora explica que hauríem de suposar que en la CDO (amb clític) l’OI es desplaça fins a una posició superior a la de l’OD, però es pregunta: «¿para qué habría de moverse *a* + SN si ya está el clítico para habilitar las debidas relaciones de mando-c?». Recordem que, a diferència de la proposta de Demonte (1995), en aquest treball que comentem l’autora es decantava per una estructura on el clític és sobre l’OD, i l’OI és un adjunt de V’:

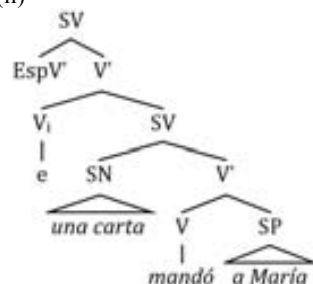
(i)

(Demonte 1994b: 456)

Per a Demonte (1994b: 455-456), en aquesta estructura de la CDO el posseïdor (el clític) és el subjecte de l’estructura verbal complexa i aquesta posició de subjecte és la que «enlaza el Tema primario o argumento afectado», per la qual cosa és on apareix la meta en el cas de la CDO, i l’objecte desplaçat en el cas de la CP:

(ii)

(Demonte 1994b: 453)

(15)

- a. *Two towers appeared in the distance*
- b. *In the distance appeared to towers*

(16)

- a. *The book is John's*
- b. *John has a book*

(Adaptat de Romero 1007: 24)

Precisament l'existència d'un ordre d'arguments alternant és el que duu Romero (1997: 24) a tractar les construccions ditransitives amb una anàlisi similar a la proposada per a les construccions existencials i les de possessió. Observem, en efecte, que en aquestes construccions, les ditransitives, també hi ha inversió de l'ordre dels arguments:

(17)

- a. *I give a book to John*
- b. *I give John a book*

Pel que fa a les construccions possessives de (16), Kayne (1993) argumenta que les estructures amb el verb possessiu *have* estan relacionades amb les construccions existencials amb el verb *be*: per exemple, *John has a book* estaria relacionada amb *be John's book*, és a dir, el subjecte de *have* es genera de base com el posseïdor d'una estructura nominal i posteriorment s'extreu de l'interior d'aquest SN i es mou cap a la posició de subjecte. Al seu torn, Freeze (1992) fa una proposta lleugerament diferent: considera que la relació de possessió s'estableix a través d'una clàusula mínima en l'especificador de la qual hi ha l'argument posseït i en el complement de la qual hi ha el posseïdor, és a dir, la construcció *John has a book* estaria relacionada amb *be a book of John*, i també en aquest cas el posseïdor es mourà a la posició de subjecte, tant en casos de possessió verbal (*John has a book*) com en casos de possessió nominal (*John's book*).

Semblantment, pel que fa a les construccions locatives (15), s'ha proposat que té lloc el mateix tipus de moviment, de tal manera que a partir d'una construcció existencial (a) l'argument locatiu es mou a la posició de subjecte oracional i s'obté la construcció locativa derivada (b).

Doncs bé, Romero (1997: 181-184) proposa analitzar construccions ditransitives de (17) en una línia similar. En concret, postula una clàusula mínima que posa en relació dos elements (tema i meta), atès que representa una relació integral entre l'element situat en l'especificador (tema) i l'element situat en la posició de complement (meta).¹⁴ Com veurem tot seguit, en aquesta

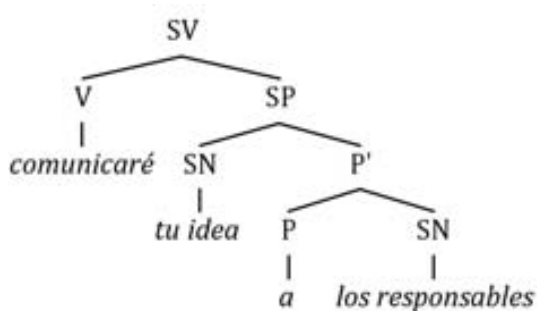
¹⁴ Aquesta anàlisi s'inspira en la proposta de Hornstein, Rosen & Uriagereka (1995) consistent a derivar la relació d'integralitat a partir d'una clàusula mínima. De fet, aquesta relació integral inclou diversos subtipus de relacions, segons la classe semàntica de l'argument Meta: relació de possessió, de part-tot, de contingut-continent, entre d'altres (Romero 1997: 169).

clàusula mínima hi podrà haver moviment de l'argument meta o no, i això explicarà l'existència dels dos ordres de (17) i, en definitiva, de dues construccions.

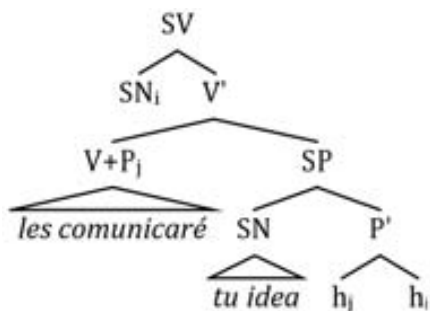
Més específicament, Romero (1997: 191-192) proposa que aquesta clàusula mínima és representada per un SP, no només perquè «un SP parece un candidato apropiado para expresar las relaciones de clàusula mínima dentro del programa minimalista», sinó també perquè es poden resseguir els efectes morfològics d'aquesta preposició integral: en algunes llengües, el verb de la CDO presenta un morfema aplicatiu que pot entendre's com una preposició incorporada (Baker 1988); i en altres llengües, com l'espanyol, simplement hi hauria un correlat silencios d'aquesta preposició. Així, Romero (1997: 132-133) proposa per a la CDO una estructura que inclou una clàusula reduïda en forma de SP amb un nucli funcional buit que relaciona el tema i la meta.

A banda de la CDO, però, hi ha l'altra variant de construcció ditransitiva, la que presenta l'altre ordre. Per donar compte d'ambdues construccions, Romero segueix la proposta de Larson (1988) per a l'anglès i adopta un enfocament derivacional, de manera que defensa l'existència de dos tipus de construccions ditransitives en espanyol: una construcció bàsica (la CP, per exemple *Juan dio el libro a María*) i una de derivada que s'obté mitjançant la incorporació de la preposició i l'ascens de l'argument meta (la CDO, per exemple *Juan le dio el libro a María*). La diferència superficial és, com veiem, el clíctic. Vegem-ne, doncs, les estructures corresponents:

(18) CP

(19) CDO

(Romero 1997: 201-202)

En la CDO (19), el caràcter afixal de la preposició integral fa que s'hagi de moure en la sintaxi explícita per satisfer els seus requisits morfosintàctics; i la meta (*les*) també puja per comprovar els seus trets de selecció i se situa en la posició d'especificador de SV creada justament com a conseqüència de l'ascens de P (Romero 1997: 134-135). És a dir, «es absolutamente esencial que la preposición sea un afixo para que se desencadene la inversión argumental» (Romero 1997: 138). En canvi, en la CP (18) la preposició no és pas un afix morfosintàctic, de manera que tots aquests moviments no es produeixen pas.

Per a Romero, doncs, aquestes dues estructures corresponen a dues construccions caracteritzades per un ordre d'arguments alternant del qual, igual que en altres casos de la gramàtica (construccions possessives, construccions locatives/existencials), es pot donar compte mitjançant la postulació d'una clàusula reduïda que posa en relació els dos arguments.

Per acabar, és interessant notar que les propostes fins ara comentades sobre la CDO de l'espanyol identificaven aquesta construcció amb una oració ditransitiva amb doblat de clític (del tipus *Les comunicaré tu idea a los responsables*), mentre que Romero ignora volgutament la presència del SD meta ple. En aquest sentit, Romero (1997: 202) avisa que aquest fet «es precisamente el origen de los aspectos más problemáticos de la formación de la CDO en español». Des de la perspectiva de l'autor, i sobre els exemples de (20), l'espanyol (c) es diferencia de l'anglès (a) o el francès (b) pel fet que la CDO pot correspondre a una construcció amb la meta realitzada com a clític o bé a una construcció amb la meta realitzada com a SD ple i doblada per un clític:¹⁵

(20)

- a. *I found him a job*
- b. *Je lui ai trouvé un emploi*
- c. *Le he encontrado un trabajo (a Juan)*

(Adaptat de Romero 1997: 215)

Per mantenir el paral·lelisme amb el treball de Romero, hem conservat els exemples de CDO amb benefactius, però les consideracions són igualment vàlides per als OI meta dels verbs de transferència en els quals centrem la nostra recerca. Romero (1997: 217) considera que en la CDO de l'espanyol és el clític el que es genera en la posició argumental de meta, i que es mou posteriorment a una posició d'especificador del SV, igual que es mou en anglès la meta *John* en *I gave John a book*. Així, per observar l'existència d'un ordre d'arguments alternants en les ditransitives de l'espanyol, ens hem de fixar en la posició del SD meta en la CP i en la posició

¹⁵ L'autor fa notar que, mentre que en anglès la CDO també admet OI que siguin SD (*I found John a job*), en una llengua romànica com el francès la CDO s'identifica només amb la construcció en què l'OI és pronominal (20b). Més endavant veurem, però, que les construccions ditransitives amb un OI realitzat com a SD (*J'ai trouvé un emploi à Jean*) també són CDO, segons Fournier (2010).

del clíctic meta en la CDO –en canvi, en anglès ens fixàvem sempre en el mateix element (17). Romero (1997: 225) insisteix en la idea que, com que en espanyol existeix la possibilitat morfològica del doblat de clíctic, la quantitat mínima de material que cal moure, perquè la derivació convergeixi, és el clíctic; per això no cal moure res més, a diferència del que ocorre en anglès, on cal arrossegar més material (tota la projecció nominal).¹⁶ En definitiva, igual que en el cas dels autors ressenyats fins ara, ens interessa el fet que Romero també relaciona el clíctic amb la identificació de la CDO en espanyol.

2.1.4. L'ENFOCAMENT DE CUERVO (2003a,b)

Amb la voluntat d'oferir una explicació sistemàtica de l'aparició del clíctic datiu en les ditransitives de l'espanyol, Cuervo (2003a,b) presenta un enfocament de l'alternança dativa d'aquesta llengua que subratlla les diferències sintàctiques i semàntiques entre la CDO i la CP. A diferència dels enfocaments derivacionals esmentats anteriorment, Cuervo proposa que aquestes dues construccions corresponen a dues configuracions argumentals diferents, és a dir, que no mantenen cap relació derivacional.

Cuervo (2003b) explica que, en les construccions ditransitives, la duplicació de clíctic sembla opcional (21), i que aquesta opcionalitat contrasta amb l'obligatorietat del clíctic quan es tracta d'altres construccions datives, com ara els predicats psicològics (22).¹⁷

¹⁶ Més concretament, la proposta de Romero (1997: 224) és que en una CDO com *Le he encontrado un trabajo a Juan* el clíctic es genera «como parte de la misma proyección nominal extendida que el SN doblado»; i és que segons aquest autor en l'arquitectura nominal hi ha una posició funcional semblant a la del SComplementador (SC) de l'arquitectura verbal. Així, en aquesta projecció nominal ampliada, el nucli C és ocupat per *a*, que confereix al SN independència referencial (igual que C confereix al SV la força il·locutiva); en l'especificador de la projecció nominal ampliada hi ha el clíctic, que Romero considera, argumentant-ho, que és la materialització del tret de persona. D'aquesta manera, el clíctic es genera en posició argumental i posteriorment es mou en la sintaxi; i, en el cas de llengües amb doblat de clíctic com l'espanyol, el clíctic s'extreu de l'interior de l'argument (Romero 1997: 227).

¹⁷ Recordem que en espanyol la duplicació de clíctic només és opcional en el cas dels datius dels predicats ditransitius, mentre que en la resta de casos ((i) predicats psicològics, (ii) inacusatius incoatius, (ii) inergatius biargumentals, (iii) datius d'interès, (iv) datius possessius, (v) datius benefactius amb predicats transitius (vi):) hi ha força consens que a la presència del clíctic és obligada, independentment de factors com l'ordre de mots, l'animacitat o l'especificitat – factors que, en canvi, sí que tenen un paper en la duplicació dels arguments acusatius (Jaeggli 1986, Suñer 1988, Torrego 1998):

- (i) *A Laura *(le) gustan las empanadas*
- (ii) *A Andrea se *(le) salieron las tapas*
- (iii) *Andrea *(le) habla hasta a las paredes*
- (iv) *Hugo *(le) lavó el bawero a Juana*
- (v) *A Hugo *(le) picaban las manos*
- (vi) *Carlos *(les) construyó una casa a los suegros*

(Cuervo 2003b: 120-121)

Cal dir, però, que aquesta obligatorietat és qüestionable. Per exemple, si alterem l'ordre de mots i la referència de l'OI en l'exemple (i) obtenim una oracions en què pot no haver-hi clíctic: *Las empanadas gustan a todo el mundo, Las empanadas no gustan a tu familia*. També són molts els parlants que troben gramatical l'equivalent de (vi) sense doblat. Com que els predicats amb datius benefactius també s'han estudiat conjuntament amb els de transferència com a casos de CDO, més endavant ens hi referirem amb més detall i mostrarem que el doblat no hi és obligatori (vegeu, per exemple, el subapartat 2.2.2.5).

(21) *Pablo (le) mandó una carta a Andreína*

(22) *A Laura *(le) gustan los gatos*

(Cuervo 2003b: 117, 120-121)

Tanmateix, la tesi de Cuervo és que l'opcionalitat de (21) és només aparent, en el sentit que hi ha un tipus de construcció ditransitiva, la CDO, que obligatòriament requereix el doblat de clític, mentre que quan no hi ha clític es tracta d'un altre tipus de construcció, la CP. Així doncs, aquesta autora recull l'esperit de la recerca dels autors examinats anteriorment, analitzant les construccions ditransitives amb duplicació i sense com la contrapartida en espanyol de l'alternança dativa present en llengües com l'anglès (Cuervo 2003b: 117):

(23) *CP*

a. *Andreu gave a rose to Anna*

b. *Andreu dio una rosa a Anna*

(24) *CDO*

a. *Andreu gave Anna a rose*

b. *Andreu le dio una rosa a Anna*

En concret, per analitzar la CDO de l'espanyol (24b), Cuervo fa ús d'una estructura que inclou un nucli aplicatiu, la realització fonològica del qual és, precisament, el clític datiu doblador. Així, una estructura com (24b) és vista com una construcció transitiva amb un argument (datiu) aplicat, afegit. Ara, doncs, convé definir breument aquest nucli funcional, del qual hem començat a parlar al capítol 1.

I és que en moltes llengües, a banda dels dos tipus principals d'arguments (els objectes o arguments interns, i els subjectes o arguments externs), hi ha un tercer tipus d'argument que sol ser identificat amb una marca de cas especial. Es tracta dels arguments datius, per als quals en enfocaments (neo)construccionistes com la Morfologia Distribuïda s'ha proposat que depenen sintàcticament i semànticament d'un nucli addicional, l'aplicatiu. Així, autors com Marantz (1984, 1993, 1997), Pylkkänen (2002) o, per a l'espanyol, Cuervo (2003a,b), assumeixen que en aquests casos es modifica l'estructura argumental mitjançant la introducció d'aquest nucli funcional a l'estructura sintàctica.

2.1.4.1. Excursus: breu història dels aplicatius

El terme *aplicatiu* s'usà originàriament en la literatura sobre les llengües bantu, en les quals abunden estructures verbals que afegeixen un argument a l'oració i que es tradueixen també en un afix verbal. Per a autors com Marantz (1984, 1993), aquest afix és de fet un nucli verbal responsable d'assignar el paper temàtic a l'argument afegit o aplicat. Aquests arguments aplicats de les llengües bantu inclouen metes (o receptors) i benefactius, però també locatius i

instrumentals, entre d'altres papers temàtics. Vegem-ne un exemple en chicheŵa (25), on un argument oblic pot realitzar-se com a SP (a) o bé com a SD acompanyant un verb morfològicament complex que inclou un morfema aplicatiu (b):

(25)

a. *Mbidzi zi-na-perek-a msampha kwa nkhandwe*

zebres elles-PASS-portar-PAS trampa a guineu

‘Les zebres portaren la trampa a la guineu’

b. *Mbidzi zi-na-perek-er-a nkhandwe msampha*

zebres elles-PASS-portar-APL-PAS guineu trampa

‘Les zebres portaren la trampa a la guineu’

(Baker 1988: 229)

Com dèiem, al costat d'arguments meta aplicats, també en podem trobar de benefactius, d'instrumentals i de locatius, ara en kinyarwanda:¹⁸

(26)

a. *Umugore a-ra-kor-er-a umugabo*

dona ella-PRES-treballar-BEN-ASP home

‘La dona treballa per a l’home’

b. *Umwaana a-ra-ri-iish-a ikanya*

nen ell-PRES-menjar-INSTR-ASP forquilla

‘El nen menja amb la forquilla’

c. *Umuhuungu a-r-iig-ir-ho ishuuri imibare*

noi ell-PRES-estudiar-APPL-LOC escola matemàtiques

‘El noi estudia matemàtiques a l’escola’

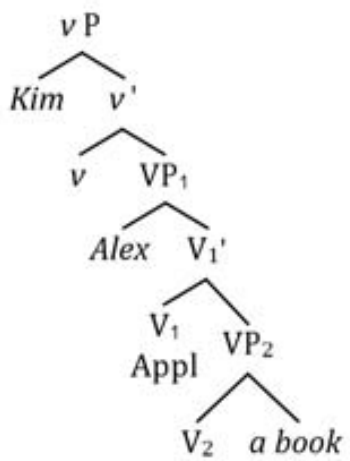
(McGinnis 2008: 1225)

Autors com Baker (1988) i Marantz (1993), entre d'altres, han argumentat que la construcció aplicativa d'aquestes llengües i la construcció de doble objecte que trobem en llengües com l'anglès són una mateixa cosa, i han apostat per la postulació d'un morfema aplicatiu, ara sense correlat fonològic, en el cas de la CDO anglesa. En efecte, en l'àmbit de les construccions ditransitives, abans de Pylkkänen (2002) ja s'havien proposat com a representacions potencialment universals de la CDO tant estructures amb un aplicatiu situat més amunt del SV com estructures amb un aplicatiu situat per sota del SV. En concret, la *hipòtesi aplicativa* –ens

¹⁸ En aquests exemples podem distingir *-ir/-er* com a morfema aplicatiu genèric, *-iish* com a morfema aplicatiu instrumental i *-ho* com a sufix aplicatiu locatiu complementari (per a més detalls, vegeu McGinnis 2008).

servim del terme proposat per Paul & Whitman (2010)– de Marantz (1993) considerava que diverses construccions applicatives, com la CDO de l’anglès o les construccions amb benefactius del kinyarwanda, tenien un (verb lleuger de tipus) aplicatiu (V₁) que seleccionava un SV lèxic com a complement, de tal manera que hi havia estructura extra per sobre del verb lèxic:¹⁹

(27)

(Marantz 1993, apud Paul & Whitman 2010: 262)

Per a Marantz, la idea que l’aplicatiu se situa per sobre del SV responia a raons interpretatives, en el sentit que l’esdeveniment descrit pel SV₂ forma una unitat composicional separada, és a dir, el SV inferior denota un esdeveniment que és semànticament anterior a l’efecte que pot tenir sobre la meta o sobre el benefactiu.

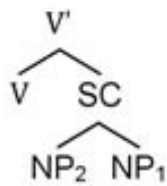
En canvi, altres anàlisis apostaven per la idea que les construccions com la CDO de l’anglès impliquen estructura extra *dins* el SV lèxic. És el cas de l’anàlisi de clàusula reduïda (*small clause* o SC en anglès) de Kayne (1984), representada a (28)²⁰ i en la qual s’estableix una relació entre l’OI (SN₂) com a subjecte i l’OD (SN₁) com a predicat, o la de morfema zero de Pesetsky (1995), representada a (29).²¹

¹⁹ De fet, la proposta de Marantz, segons la qual en una CDO hi ha un verb aplicatiu lleuger (vAPPL) que selecciona un verb lèxic (V) com a complement, s’ha aplicat a diverses construccions ditransitives, no només en les llengües bantu i en anglès, sinó també en grec, japonès o coreà (Anagnostopoulou 2003, Miyagawa & Tsujioka 2004, Miyagawa & Jung 2004, respectivament).

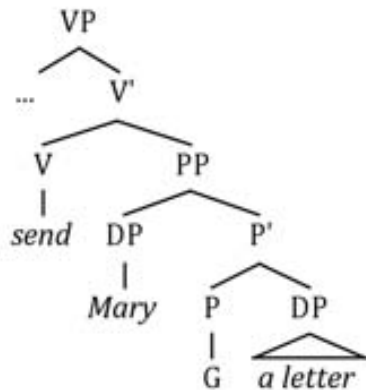
²⁰ En concret, Kayne (1984: xi) planteja primer l’estructura V[NP NP] i fa la reflexió següent: «since V cannot assign a θ -role to either NP in such a structure, and since both are referential (as opposed to predicative) and hence need θ -roles, there must be a θ - assigner within the small clause, i.e. the correct structure should more exactly be ‘V[P_e-NP NO]’, where P_e is a phonetically unrealized (empty) preposition».

²¹ Pesetsky (1995) postula que tant en la CP com en la CDO de l’anglès el verb selecciona un SP com a complement: en el primer cas aquest SP és encapçalat per *to* i en el segon cas és un morfema zero, una preposició buida (que anomena G).

(28)

(29)

(Pesetsky 1995, apud Fournier 2010: 152)

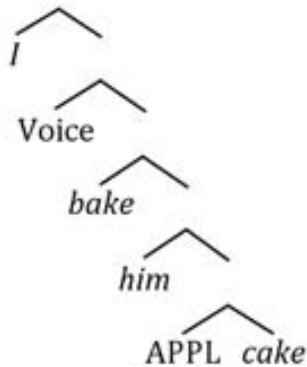
Finalment, Pylkkänen (2002) concilia aquestes dues tradicions i proposa que, quan hi ha transferència de possessió, la construcció presenta un aplicatiu baix (estructura extra *dins* el SV lèxic) i que, quan no hi ha necessàriament (tot i que pot ser-hi) aquest valor, l'estructura presenta un aplicatiu alt (estructura extra *sobre* el verb lèxic).

En concret, estableix una distinció entre:

- (i) L'aplicatiu baix (*low applicative*), que es combina com a complement d'un verb i pren un SD com a complement un SD (30). Es tracta d'un aplicatiu legitimat per sota del verb i que estableix una relació de transferència de possessió entre dos individus (SD aplicatiu i SD tema). Per exemple, l'aplicatiu baix apareix en les construccions de doble objecte de l'anglès (*Andreu bake Anna a cake, Andreu gave Anna a rose*) i, segons Cuervo (2003a,b), també en les construccions ditransitives amb doblat de clític de l'espanyol (*Andreu le dio una rosa a Anna*), com veurem de seguida. Pylkkänen (2002: 15) diferencia entre els aplicatius baixos de tipus *to* o de receptor («A transfer of possession relation between two individuals: asserts that the direct object is to the possession of the indirect object») i els aplicatius baixos de tipus *from* o d'origen («A transfer of possession relation between two individuals: asserts that the direct object is from the possession of the indirect object»).

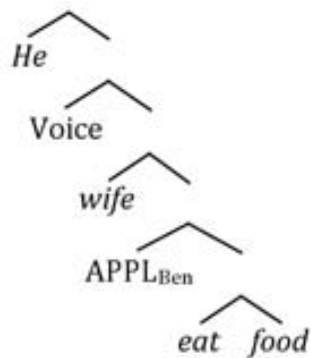
(ii) L'aplicatiu alt (*high applicative*), que és legitimat estructuralment per sobre del verb, pren un SV com a complement i estableix una relació entre el SD legitimat en el seu especificador i l'esdeveniment expressat pel SV, de manera que l'argument aplicat s'interpreta com a beneficiari o posseïdor de l'esdeveniment (31).

(30) *Aplicatiu baix*

(Pylkkänen 2002: 19)

(31) *Aplicatiu alt*

(Exemple de chagga transliterat a l'anglès per Pylkkänen 2002: 19)

La diferència semàntica principal entre un tipus d'aplicatiu i l'altre és que el baix denota una relació de transferència de possessió, en el sentit que relaciona un individu (*him*) amb l'OD (*cake*). Així, segons el tipus concret de verb, els aplicatius baixos s'interpreten com relacions possessives direccionals (posseïdors/metes), per exemple en *I gave him a cake*, o com benefactius (en el sentit d'un individu beneficiat pel fet de tenir una relació, segurament també possessiva, amb alguna entitat), per exemple en *I baked him a cake*, que d'acord amb Pylkkänen (2002: 19) pot parafrasejar-se com a «I baked a cake and the cake was to the possession of my friend» –tanmateix, en fer la caracterització semàntica de la CDO, puntualitzarem de fet aquesta idea d'una transferència de possessió necessàriament exitosa (apartat 2.2.3.1). En qualsevol cas, el fet és que aquests arguments datius referits a una meta/posseïdor o a un beneficiari corresponen a l'estructura de (30).

En canvi, l'aplicatiu alt afegeix un argument a l'esdeveniment (menjar alguna cosa) descrit pel verb però amb la diferència que aquest argument no té cap relació amb l'OD, de manera que en aquest cas el benefici prové del fet que l'esdeveniment s'esdevingui (valgui la redundància), però no pas de cap relació possessiva amb l'OD: «Here the wife stands in a benefactive relation to the event of eating but bears no relation to the object of eating, i.e. 'the food'» (Pylkkänen 2002: 18).²²

Així doncs, l'estructura d'aplicatiu baix per a la CDO de Pylkkänen (2002) reflecteix que l'argument aplicat no és un argument del verb, sinó que el nucli aplicatiu el legitima i el relaciona amb el tema independentment del verb. Això ho evidencia el fet que l'aplicatiu s'ajunta (*merge*) per sota del verb (o de l'arrel verbal). En canvi, en l'estructura de Marantz (1993), que també és la que assumeixen autors com Anagnostopoulou (2003), sí que s'expressa la relació jeràrquica entre els dos arguments, però no es captura correctament la relació semàntica que mantenen: l'OI és ajuntat per sobre del verb, de manera que té una relació amb l'esdeveniment, però no una relació directa amb l'objecte tema.²³ Tal com nota Cuervo (2003a: 49-50), gràcies a la distinció entre aplicatius alts i baixos introduïda per Pylkkänen, es pot recollir, mitjançant l'estructura, la singularitat de les construccions benefactives de determinades llengües, que sí que serveixen per introduir un participant que té una relació (de benefici) amb tot l'esdeveniment, un participant afectat pel conjunt de l'esdeveniment. Així mateix, si ambdós tipus d'aplicatius es distingeixen perquè corresponen a estructures diferents, és més fàcil donar compte de les llengües que només disposen d'un dels dos tipus; altrament, si ambdós correspongessin a una mateixa estructura, caldria recórrer segurament a explicacions estipulatives.

En efecte, a partir d'aquest plantejament, podem entendre el recurs que fa Cuervo (2003a,b) als elements aplicatius. I és que, per a aquesta autora, els arguments datius són opcionals, en el

²² Pylkkänen (2002: 18) argumenta que «[a]n interpretation where the applied argument bears no relation to the direct object is, however, impossible in the English double object construction», de manera que conclou que l'anglès no té aplicatius alts. En canvi, segons Cuervo (2003a,b i 2008a), l'espanyol sí que en té. En concret, els aplicatius alts apareixen en predicats estatus, formant predicats psicològics del tipus *gustar* en els quals el SD datiu és extern al Sv estatiu i s'interpreta com un posseïdor (o experimentador) de l'estat expressat pel Sv (*A Daniela le gustan los gatos*) (vegeu Cuervo 2008a: 66-68). També els datius ètics o d'interès són analitzats per Cuervo (2003a: 164-169) com un cas d'aplicatius alts, però amb la particularitat que el nucli aplicatiu és en certa manera defectiu, perquè no projecta cap especificador on pugui aparèixer el SD ple, la qual cosa explica que els datius ètics en espanyol es limitin a la forma dels clítics (*Juanita ya le camina, Me le dieron un helado al niño*).

²³ Si volguéssim adoptar la visió de Marantz, i alhora mantenir la distinció de Pylkkänen entre aplicatius alts i baixos (una distinció que es revela ben real atès que ambdós patrons impliquen diferents conjunts de papers temàtics i satisfan diferents diagnòstics), podríem seguir Paul & Whitman (2010), els quals resolen aquesta paradoxa amb l'anomenada *hipòtesi de l'aplicatiu d'elevació*, segons la qual els verbs aplicatius lleugers sempre apareixen sobre el verb lèxic però tenen dos possibles *flavors* depenent de factors semàntics: els aplicatius temàtics (= aplicatius alts de Pylkkänen) introdueixen un argument addicional sobre l'arrel SV; seleccionen una expressió nominal i un SV, l'argument nominal s'ajunta a Espec,SApl i se li assigna el paper de beneficiari; els aplicatius d'elevació (aplicatius baixos de Pylkkänen) no introdueixen cap argument addicional, però atreuen l'OI meta des de la seva posició base dins el SV fins a la posició Espec,SApl; actuen com a nucli legitimador de cas. En conclusió, les construccions ditransitives romàniques amb OI meta podrien analitzar-se com una cas d'aplicatius d'elevació.

sentit que no semblen ser requerits o legitimats pel verb, sinó que més aviat són afegits com a participants “extra” o “no centrals” en els esdeveniments descrits pel verb. Això fa pensar a Cuervo (2003a: 13) que «dative arguments seem to pattern with subjects, and differ from objects, in requiring a specialized head for their licensing», la qual cosa implica que el significat dels datius (com el dels subjectes) hauria de ser estructural i predictable a partir de la configuració en què són legitimats.²⁴ Recordem que el terme aplicatiu fa referència a aquest nucli especialitzat que legitima els arguments datius sintàcticament (en la posició d’especificador) i semànticament (relacionant l’individu expressat pel SD datiu amb l’estructura que pren com a complement). Així, el ventall de possibles interpretacions del SD datiu (com ara meta, posseïdor, experimentador, benefactiu, malefactiu, afectat, datiu d’interès o datiu ètic, etc.) es deriva del ventall de possibles complements que un nucli aplicatiu pot prendre, així com del ventall de nuclis dels quals l’aplicatiu pot ser complement. Així, com ja hem vist, es distingeixen dos tipus sintàctics i semàntics d’aplicatius: els alts i els baixos.²⁵

Doncs bé, dins dels baixos n’hi ha de dos tipus, cadascun dels quals especifica una transferència com a *to* o com a *from*. És a dir, segons el tipus de nucli aplicatiu (*to* o *from*) responsable de la legitimació de l’argument aplicat, aquest s’interpretarà com a receptor o com a font de l’objecte tema:

(32)

Low-APPL-*TO* (Recipient applicative):

$$\lambda x.\lambda y.\lambda f_{\langle e, s, t \rangle}.\lambda e. f(e, x) \ \& \ \text{theme}(e, x) \ \& \ \text{to-the-possession}(x, y)$$

Low-APPL-*FROM* (Source applicative):

$$\lambda x.\lambda y.\lambda f_{\langle e, s, t \rangle}.\lambda e. f(e, x) \ \& \ \text{theme}(e, x) \ \& \ \text{from-the-possession}(x, y)$$

(Pylkkänen 2002: 22)

Així, la interpretació semàntica es computa directament a partir de l’estructura sintàctica: el nucli aplicatiu es combina primer amb el tema objecte (x), després amb l’argument aplicat (y) i finalment amb el verb.²⁶

²⁴ Un dels entrebancs als quals ha de fer front la teoria dels datius d’aquesta autora té a veure amb el fet que, a diferència dels subjectes, els arguments datius poden tenir molts significats diferents: meta, posseïdor, ubicació, experimentador, benefactiu, malefactiu, afectat, datiu d’interès o datiu ètic.

²⁵ Per a l’extensió dels aplicatius a les construccions amb verbs lleugers del tipus *Al técnico le dan rabia las protestas* (aplicatiu alt) i *Le dieron apoyo a Tomás* (aplicatiu baix), vegeu Cuervo (2008b). Per a una explicació de l’existència d’un tercer tipus de nucli aplicatiu que presenta l’espanyol, l’aplicatiu afectat (*Carolina le rompió la radio a Juan / Le perdí las llaves a María*), que es distingeix dels anteriors tant semànticament com estructuralment, vegeu Cuervo (2008a).

²⁶ Cuervo (2003a: 48), en comparar els dos tipus d’aplicatius baixos de l’espanyol (*Pablo le pasó la bicicleta a Andreína* i *Pablo le robó la bicicleta a Andreína*), fa la reflexió següent: «From the Spanish examples it is not clear where the difference in meaning (interpretation of the dative as recipient or source) comes from. In principle, it could be that there are two different heads, as Pylkkänen proposes, or it could be that the directionality of the applicative is

L'espanyol té, segons Cuervo, tots dos tipus d'aplicatius baixos. Pel que fa al de tipus *to*, Cuervo (2003a: 50) en justifica l'existència perquè «in the context of a predicate that expresses the transfer of a theme to(wards) a goal, the dative is understood as the (intended) recipient»; és el cas de predicats com 'donar', 'enviar', 'passar' o 'tirar'.²⁷ Així mateix, com que els arguments datius també poden aparèixer «in the environment of a transfer predicate with “reverse directionality”», com 'robar', 'prendre' o 'extreure', podem concloure que l'espanyol també disposa del segon subtipus d'aplicatiu baix, de tipus *from*, és a dir, aplicatius que introdueixen datius entesos com la font (posseïdora) de l'objecte tema, més que no com el receptor de l'objecte tema (Cuervo 2003a: 51).²⁸ Efectivament, Cuervo també proposa un aplicatiu baix per als casos de datiu possessiu, construcció que altres autors han analitzat com un cas d'elevació de posseïdor (Demonte 1995, Landau 1999). De fet, Pylkkänen (2002: 42) constata que els aplicatius baixos de tipus *from* permeten analitzar satisfactòriament els datius possessius, que apareixen en construccions que han estat un repte per als sintactistes atès que «their syntax does not seem to reflect their interpretations: while the dative argument behaves as a syntactic argument of the verb, it is interpreted as the possessor of the direct object», la qual cosa ha dut a analitzar aquest comportament dual a partir de la suposició que els datius possessius són a dos llocs alhora, per exemple via elevació. Per a Pylkkänen (2002: 45): «all the differences between possessor datives and traditional double object constructions reduce to the reverse directionality of the applicative relation», i en dóna exemples del coreà, del francès i de l'espanyol –en canvi, en anglès, una CDO com *The thief stole Mary a ring* no té

underspecified, and it is the semantics of the verb that determines whether the applied argument is recipient or source». El fet és, però, que el cas de llengües com el finès, en què l'argument aplicat duu cas al·latiu o ablatiu segons si expressa receptor o origen, són explicats més fàcilment si es postulen dos tipus d'aplicatius baixos. Pel que fa a la nostra proposta per al català i l'espanyol, com que –tal com veurem– el clític no és obligatori en la CDO, en l'aplicatiu de font tindrem dues variants, amb doblat (*Li van robar la bicicleta a la Maria*) i sense (*Van robar la bicicleta a/de la Maria*) –i, en aquest segon cas, amb variació de la preposició. És a dir, el nostre enfocament també va a favor de l'existència de dos subtipus d'aplicatius baixos: amb l'aplicatiu baix de tipus *to* l'argument aplicat és introduït per *a* i el paper temàtic és de receptor; amb l'aplicatiu baix de tipus *from* l'argument aplicat pot ser introduït tant per *a* com per *de*.

²⁷ Per a Cuervo (2003a: 50), aquesta configuració també és la que cobreix el cas de predicats de creació com 'cuinar', 'construir' o 'dibuixar', que tot i no ser de transferència es construeixen amb un datiu aplicat al (o relacionat amb el) tema; es tracta dels ja esmentats datius benefactius.

²⁸ Una de les prediccions de Cuervo (2003a: 52) és que, com que les propietats morfosintàctiques de tots dos tipus d'aplicatius coincideixen, si el predicat és de direccionalitat infraespecificada (com en *Valeria le vendió el auto a su hermano*) sorgirà l'ambigüitat entre la interpretació de receptor i la de font. Tanmateix, cal dir que aquesta ambigüitat es podria desfer recorrent a la versió de CDO sense clític i amb la preposició *de*, d'acord amb el nostre enfocament (vegeu també la nota 26).

En una línia similar, Cuervo (2003a: 67) nota que tant si diem *Robaron el libro de María* com si diem *Le robaron el libro a María* (per a ella el clític és obligatori) *María* pot ser interpretat com la posseïdora del llibre que ha estat robat, però només en el segon cas *María* s'interpreta com un participant en l'esdeveniment (concretament, l'individu que tenia el llibre en el moment del robatori, o l'individu que s'ha quedat sense llibre). En el nostre enfocament, però, aquesta segona interpretació hi és igualment encara que no hi hagi el clític, sempre que *María* sigui introduït per *a* (*Robaron el libro a María*).

aquesta interpretació, sinó que cal dir *The thief stole a ring from Mary*, on ja no intervé cap aplicatiu:²⁹

- (33) *Totuk-i Mary-hanthey panci-lul humchi-ess-ta*
lladre-NOM Mary-DAT anell-AC robar-PASS-PLA
'El lladre va robar un anell que estava en possessió de la Maria'

(Pylkkänen 2002: 21)

- (34) *On lui a tué sa femme*

(Pylkkänen 2002: 43)

- (35) *Juan le robó un anillo a María*

(Pylkkänen 2002: 57)

Fet aquest excursus, podem centrar-nos en l'anàlisi que proposa Cuervo per als dos membres de l'alternança dativa, és a dir, per a les construccions ditransitives amb doblat de clític i sense. Convé notar que, per a Cuervo (2003a: 31-32), les nombroses diferències sintàctiques i semàntiques existents entre l'estructura amb doblat pronominal i l'estructura sense constitueixen una prova definitiva en contra de qualsevol enfocament derivacional que postuli que una estructura deriva de l'altra per moviment i/o incorporació (és el cas dels esmentats Masullo 1992, Demonte 1995 i Romero 1997). Si les anàlisis derivacionals es basen en les semblances entre ambdues construccions, la proposta de Cuervo se centra en les divergències sintàctiques i semàntiques existents i que permeten comprovar que les CP s'alineen amb altres construccions preposicionals (amb *para*, *en*, etc.) mentre que les CDO segueixen el patró de la resta de datius quant a interpretació, legitimació, cas i duplicació pronominal.

Vegem, doncs, les dues estructures ditransitives que, segons Cuervo (2003a,b), té l'espanyol:³⁰

²⁹ En canvi, en una llengua de la mateixa família, l'alemany, un OI aplicat (un datiu) amb 'robar' pot tenir tant la interpretació de receptor/beneficiari com la de font/maleficiari:

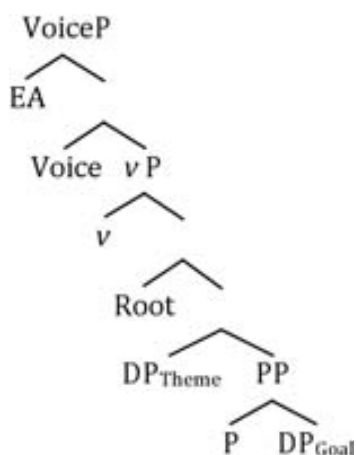
(i) *Er stiehlt seiner Freundin einen Ring*
ell roba la seva xicota.DAT un anell.AC
'Ell (li) roba un anell a la seva xicota, per a ella'

(ii) *Er stiehlt dem Juwelier einen Ring*
ell roba el joier.DAT un anell.AC
'Ell (li) roba un anell al joier, l'hi pren'

(McFadden 2004: 111)

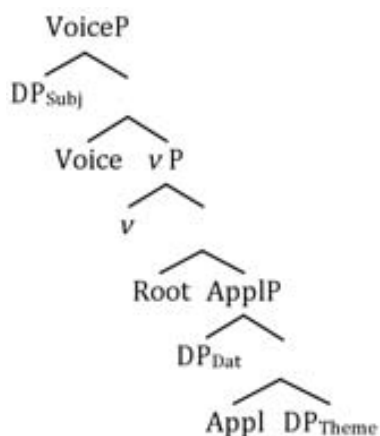
³⁰ Les sigles *EA* corresponen a *External Argument*, és a dir, al subjecte de l'oració ditransitiva.

(36) *Estructura de la CP: Andrea envió un diccionario a Gabi / a Barcelona*

(Cuervo 2003a: 34)

(37) *Estructura de la CDO: Andrea le_i envió un diccionario a Gabi_i / *a Barcelona_i*

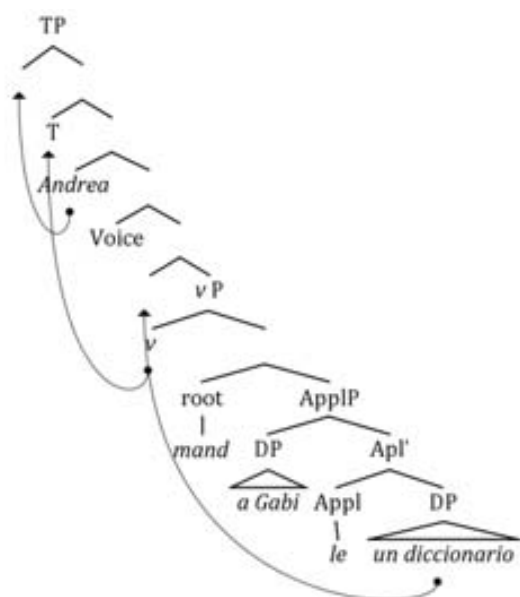
(Cuervo 2003a: 35)

Com podem observar, en la CP de (36) l'OD és més amunt que el SP i, per tant, el tema comanda asimètricament la meta. En canvi, en la CDO de (37) es dóna la relació inversa. Cuervo justifica aquesta divergència subjacent mitjançant diversos testos sintàctics –als quals ens referirem tot seguit, en l'apartat 2.2.2–, tot i que superficialment l'ordre neutre en ambdues construccions és el mateix (tema>meta). Així, en la CDO l'OD es mou cap a la posició d'especificador de *v*, on rep cas acusatiu.³¹

³¹ Concretament, els moviments que es produeixen en aquesta estructura són guiats per trets PPA que es troben en nuclis funcionals (T en el cas del nominatiu que s'assigna al subjecte, *v* en el cas de l'acusatiu que s'assigna a l'OD): aquests nuclis amb trets- ϕ no interpretables atreuen aquells SD més propers i amb trets de cas no interpretables.

L'exemple original de Cuervo correspon a l'oració *El diario le entregó el primer premio a Carolina*, però hem volgut adaptar-lo a la línia d'exemples amb què havíem començat l'apartat.

(38) *Moviment en la CDO*

(Cuervo 2003a: 75)

L'acusatiu, doncs, és un cas estructural assignat, comprovat per *v*. En canvi, el datiu és un cas inherent: el nucli aplicatiu «assigns inherent dative case to the argument it licenses» en el seu especificador, és a dir, al SD meta (*a Gabi*) (Cuervo 2003a: 19). Així mateix, el clíctic datiu, que és la realització del nucli aplicatiu, acaba conformant un bloc amb el verb i aquest conjunt aterra finalment al node T.

És important remarcar la idea de Cuervo (2003b: 124) que la duplicació de clíctic és obligatòria: «if there is no dative clitic, there is no dative argument». El que hi ha en absència de clíctic ja no és un SD amb marca de cas datiu, sinó un SP encapçalat per a «with a directional (locative) interpretation» (36).

De fet, segons l'autora, les estructures de (36) i (37) són igualment vàlides per a les alternances següents, que també es diferencien per la presència/absència de duplicació pronominal, però ara amb altres preposicions en joc, com ara *en*, *para* i *de*:

(39)

a. *Pablo le puso azúcar al mate*

b. *Pablo puso azúcar **en** el mate*

(40)

a. *Pablo le cocinó una torta a Andreína*

b. *Pablo cocinó una torta **para** Andreína*

(41)

- a. *Pablo le lavó la bicicleta a Andreína*
- b. *Pablo lavó la bicicleta **de** Andreína*

(Cuervo 2003a: 30-31)

En aquests primers treballs, Cuervo (2003a,b) no diu de manera explícita si una Cditr com (42) amb l'OI realitzat com a clític (diferent d'un OI doblat per un clític) també constitueix un cas de CDO:

(42) *Andreu le mandó un diccionario*

Havíem vist que per a Romero (1997) sí que era així. Doncs bé, en un treball posterior, Cuervo (2008b: 596), en descriure les característiques de la CDO de l'espanyol, afirma: «Many instances of DOCs do not contain a full *a*-DP, because dative arguments can be null and their reference recovered from the clitic and the context (as subjects can be null and recovered from agreeing verbal morphology and the context)». Per a nosaltres, aquestes construccions també són CDO, al costat de les construccions amb un OI SD lèxic, doblat o no, però l'anàlisi que en farem és diferent (vegeu el subapartat 3.1.1.4 del capítol següent).

Com ja hem avançat, en la nostra proposta també farem ús d'un sintagma aplicatiu, en concret d'un aplicatiu baix, atès que permet unificar, en una mateixa estructura, l'anàlisi de construccions presents en diverses llengües del món.³²

2.1.5. L'ENFOCAMENT DE BLEAM (2003)

Per començar, creiem convenient fer constar que no sembla que Cuervo (2003a,b) tingui coneixement del treball de Bleam (2003), ni viceversa. Ambdós treballs coincideixen en el temps i, en bona mesura, coincideixen en el que proposen, però difereixen de manera substancial en algunes parts de l'argumentació, que, de manera crucial, donaran suport al nostre enfocament, com veurem més endavant (apartat 2.2).

Bleam (2003), partint dels mateixos precedents bibliogràfics que Cuervo, estableix el mateix paral·lelisme entre les CDitr de l'espanyol amb doblat i la CDO de l'anglès, i entre les Cditr de l'espanyol sense doblat i la CP de l'anglès:

(43) *CP*

- a. *Andreu gave a rose to Anna*
- b. *Andreu dio una rosa a Anna*

³² Fora de l'àmbit romànic, vegeu, per exemple, Pylkkänen (2002) per a l'anglès, el finès i el japonès, o McGinnis (2001a,b) per a l'albanès i l'islandès.

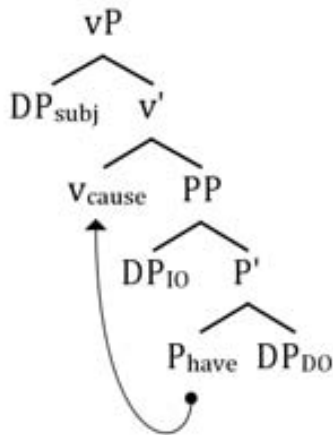
(44) CDO

a. *Andreu gave Anna a rose*

b. *Andreu le dio una rosa a Anna*

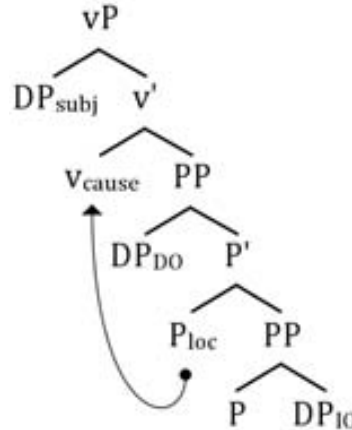
Així mateix, nega que existeixi cap relació derivacional entre una variant i l'altra de l'alternança. En concret, adapta l'enfocament de Harley (2002) a l'espanyol i proposa aquestes estructures:

(45) *Estructura de la CDO*

(Bleam 2003: 28)

(46) *Estructura de la CP*

(Bleam 2003: 28)

Com podem veure, la diferència principal entre les estructures és l'especificació de la preposició: *have* o *loc*. La idea central d'aquesta anàlisi és que els verbs que participen en l'alternança tenen dues descomposicions lèxiques diferents (*cause + have* i *cause + go to*) que projecten diferents estructures en la sintaxi. El component de *cause* es realitza en el verb petit mentre que l'altre component es codifica en un nucli preposicional. De fet, la presència d'un component P_{have} en la CDO es relaciona amb les restriccions semàntiques que sembla que imposa aquesta construcció pel que fa a la noció de possessió (vegeu l'apartat 2.2.3.1), i es relaciona també amb la idea notada per diversos autors que *have* codifica precisament possessió (Freeze 1992, Kayne 1993, den Dikken 1995). Així mateix, l'anàlisi de Bleam (2003) basada en la proposta de Harley (2002) també reflecteix la idea que la CP s'assimila més a una construcció amb una meta locativa. En resum, una construcció significa *cause to have* i l'altra, *cause to go to*.

El que considerem més destacable d'aquest treball és, però, la major rigorositat amb què s'examinen les suposades característiques de la CDO, de manera que, en comptes de voler trobar reflectides en l'espanyol les mateixes propietats que presenta l'anglès, l'autora admet que hi ha diferències que responen a propietats independents d'una llengua i de l'altra. Així, Bleam (2003: 234) deixa clar que si bé la CDO de l'espanyol i la de l'anglès «share various properties,

the Spanish IODC [=Indirect Object Doubling Constructions, o CDO per a nosaltres] does not display all the properties that the English DOC does». Amb tot, la visió que defensarem nosaltres a l'apartat 2.2 quant a les propietats inherents de la CDO va encara un xic més enllà que la de Bleam (2003). En qualsevol cas, anirem fent referències als punts de coincidència entre la proposta de Bleam i la nostra.

2.1.6. L'ENFOCAMENT DE MCGINNIS (2001a,b, 2004, 2005, 2008)

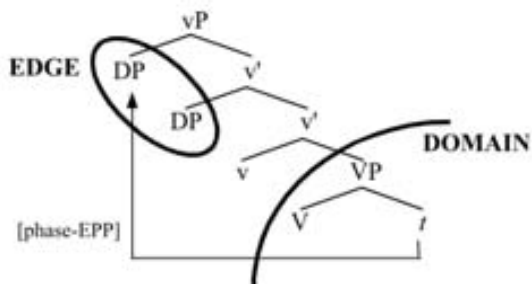
En els seus treballs sobre els aplicatius des d'una perspectiva interlingüística, McGinnis (2001a,b) fa aportacions rellevants sobre la CDO de l'espanyol. Per entendre-les, però, primer cal conèixer la proposta general en la qual s'emmarquen les seves hipòtesis.

McGinnis (2001b) defensa que les diferències interlingüístiques en les construccions aplicatives (si poden combinar-se o no amb un verb transitiu, si permeten un tipus de passivització o un altre, etc.) es deuen a una diferència en l'estructura de fase. En concret, l'origen de les diferències en les propietats de les construccions aplicatives es troba en un paràmetre lèxic que determina els tipus de nuclis aplicatius que conté el lexicó: l'aplicatiu alt, que denota una relació entre un esdeveniment i un individu; i el baix, que denota una relació entre dos individus (Pylkkänen 2002). Aquesta diferència semàntica entre els aplicatius es tradueix en conseqüències en l'estructura sintagmàtica, en els dominis de localitat i, és clar, en les fases.

Recordem que, d'acord amb Chomsky (2000b, 2001), les derivacions sintàctiques són interpretades fonològicament i semànticament en fases, les quals poden tenir com a nucli C, D o un v actiu, que assigni paper- θ . L'important per a l'enfocament de McGinnis (2001a: 338) és que, un cop completada la fase, «movement and agreement operations can target its head and constituents in its edge –adjuncts and specifiers [...]– but cannot target constituents in its domain (complement)». És l'anomenada condició d'impenetrabilitat de la fase, una condició de ciclicitat sobre les fases que veiem representada en (47).³³

³³ També serà rellevant, però, el fet que en alguns casos es poden afegir trets PPA a una fase abans que es completi, la qual cosa permet que un constituent situat en el domini de la fase se n'escapi i es mogui cap al marge (*edge*) d'aquesta fase.

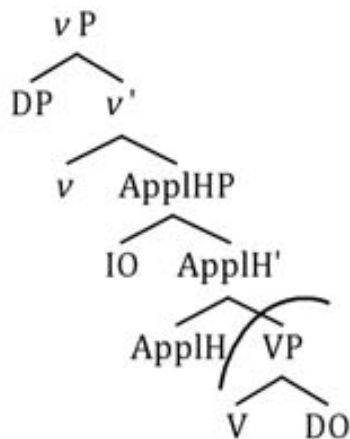
(47)

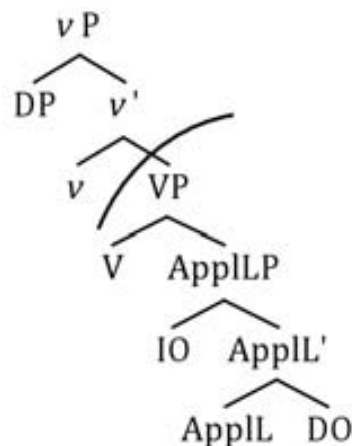
(McGinnis 2001a: 338)

En efecte, McGinnis (2001a,b) parteix de la postulació de dos tipus d'aplicatius, l'alt i el baix, d'acord amb Pylkkänen (2002) (vegeu la secció 2.1.4.1.). La proposta principal de McGinnis és que les propietats semàntiques distintives de cadascun dels nuclis aplicatius tenen repercussions no només en l'estructura sintagmàtica (*phrase structure*) sinó també en la de fase (*phase structure*). Així, partint de la premissa que el nucli germà de SV encapçalarà una fase si es genera un argument en el seu especificador, McGinnis estableix que l'aplicatiu alt encapçala una fase (48), mentre que l'aplicatiu baix no constitueix cap fase (49):

(48)

(49)

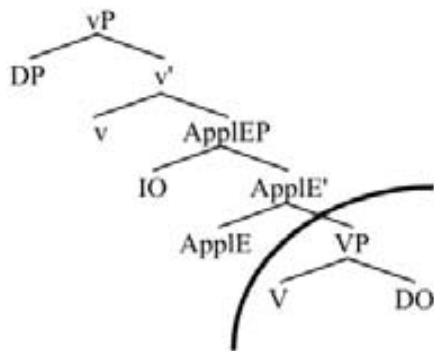
(McGinnis 2001b: 111)

En efecte, l'aplicatiu alt (48) és germà de SV i assigna un paper- θ a l'argument aplicat, de manera que encapçala una fase, el domini de la qual conté l'argument tema. En canvi, quan hi ha un aplicatiu baix (49) és *v* qui encapçala la fase el domini de la qual conté l'argument tema i l'argument aplicat.³⁴

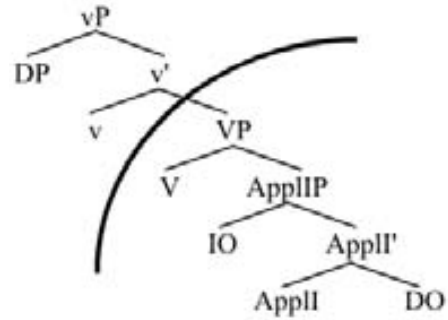
³⁴ En concret, *v* serà nucli de fase en cas que contingui un argument en l'especificador al qual assigni paper- θ ; si no és el cas, es tractarà d'un *v* passiu o inacusatiu, i no serà el nucli de cap fase. Aquesta concepció de què constitueix una fase (i què no) permet entendre que una fase és un domini de predicació semàntica creat afegint al predicat SV un argument extern o un argument aplicat.

No és sobrer notar que, en un altre treball, McGinnis anomena els dos tipus de nuclis aplicatiu-E i aplicatiu-I, respectivament, segons si afegeixen estructura a l'exterior o a l'interior del SV:

(50)

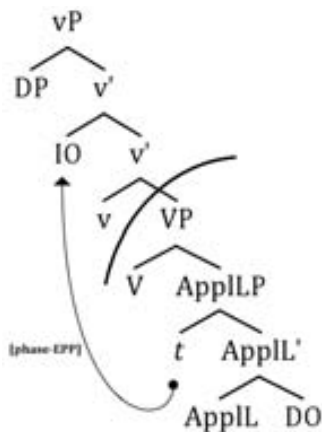
(51)

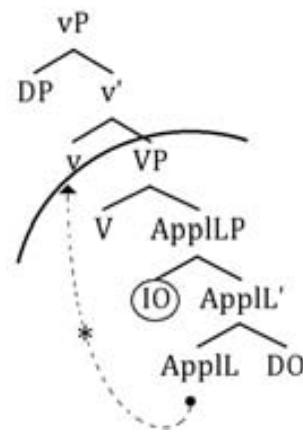
(McGinnis 2001a: 339)

Independentment de les etiquetes, aquesta distinció té conseqüències per al moviment-A. I és que en un aplicatiu baix (o aplicatiu-I) tots dos objectes es troben dins el domini de la fase Sv, de manera que només l'objecte superior (l'argument aplicat, la meta) podrà comprovar un tret PPA de la fase Sv (per exemple, s'afegeix un tret d'aquest tipus a v en la formació de la passiva). Així, només l'OI podrà, en el cas d'una oració passiva, moure's a la posició de subjecte, perquè serà el SD més proper a T (52). Al seu torn, la pujada de l'OD, en una posició inferior, seria bloquejada per la presència interventora de l'OI, a causa de les condicions de localitat (53):

(52)

(53)

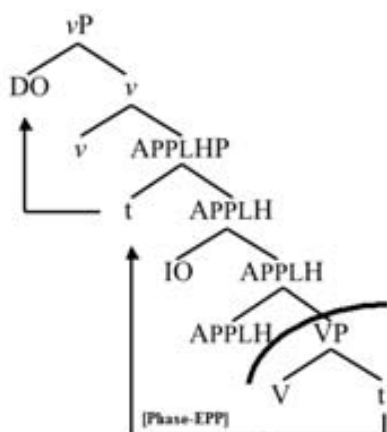
(McGinnis 2001b: 132)

(McGinnis 2001b: 113)

Aquest és el cas de l'OI de l'anglès, que correspon a un aplicatiu baix: no hi ha cap tret PPA extra perquè l'aplicatiu no constitueix una fase, de manera que l'objecte inferior no disposa de cap tret PPA que en permeti el moviment. Això explica que sigui l'OI el que es passivitzava (*Anna was given a rose*).

En canvi, en una construcció amb aplicatiu alt (o aplicatiu-E) l'argument inferior sí que podrà pujar a la posició de subjecte de la passiva perquè s'afegeix un tret PPA de fase a l'aplicatiu alt (l'aplicatiu baix no permetia l'addició d'aquest tret perquè no constitueix una fase), de manera que l'argument inferior (tema) pot saltar per sobre del superior (meta) i, des de la nova posició d'aterratge, esdevindrà el SD més proper a T i podrà pujar a la posició de subjecte de la passiva (Espec,T):³⁵

(54)

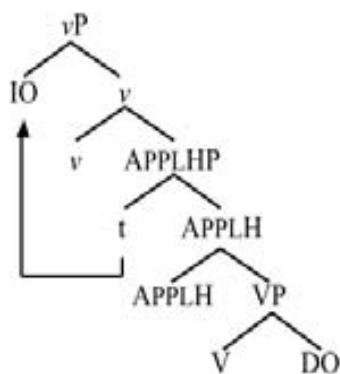

(Adaptat de McGinnis 2005: 188)

Per tant, en els casos en què la transferència de possessió correspon, segons l'autora, a un aplicatiu alt, el tema es passivitzava, com en (54). En aquest punt és important remarcar que, a diferència de l'enfocament de Pylkkänen (2002) i Cuervo (2003a,b), per a McGinnis (2001b: 108) la transferència de possessió també pot expressar-se amb un aplicatiu alt. Per a ella, una construcció presenta un aplicatiu alt quan pot usar-se fins i tot (i no pas únicament, com dirien Pylkkänen i Cuervo) quan no hi ha una relació direccional o de possessor prospectiu entre els dos objectes, OD i OI; en canvi, si l'aplicatiu és baix «necessarily involves a relation between the two objects». Ara bé, també pot ser que l'OI es passivitzava, ja sigui perquè no s'ha afegit cap tret PPA de fase a l'aplicatiu alt i per tant l'OD roman *in situ* (55); o bé perquè, tot i haver-se afegit el tret que fa moure l'OD, aquest acaba aterrant en una posició d'especificador per sota de l'OI, com veiem en (56):

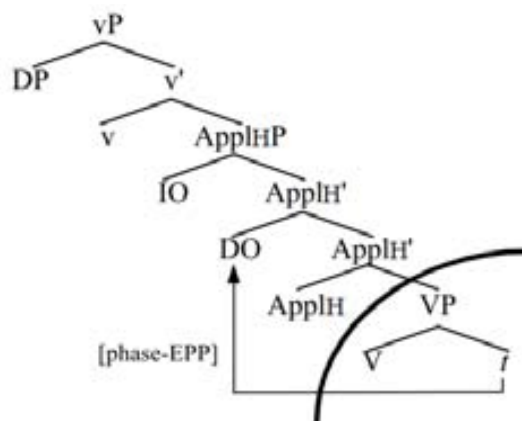
³⁵ Aquest enfocament, doncs, recull la idea de les «Minimalism's escape-hatch EPP specifier positions» (McGinnis 2001a: 3). Vegeu, per a una visió ampliada, McGinnis (1998).

(55)

(McGinnis 2005: 188)

(56)

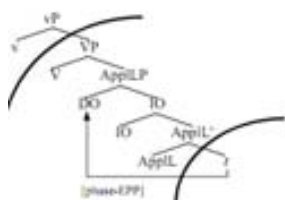
(McGinnis 2001b: 132)

És a dir, en (56) l'OD es fica per sota de l'OI (*tuck in underneath it*) en comptes d'apilar-s'hi per sobre (*stack up above it*), com ocorria en (54). Aquesta doble possibilitat és el que caracteritza l'aplicatiu alt com a aplicatiu simètric (permet passives simètriques, de tots dos objectes). Més específicament, els aplicatius alts permeten passives curtes (on l'objecte superior, l'OI es mou a la posició de subjecte) i també passives llargues (on és l'objecte inferior, l'OD, el que es mou, després que un tret PPA de fase de l'aplicatiu alt l'hagi fet pujar prèviament: segons si aquest primer moviment ha conduït l'OD a un especificador per sobre o per sota de l'OI tindrem o no disponible la passiva llarga). A favor de la hipòtesi que en els aplicatius alts sempre hi ha un tret PPA però que l'OD pot aterrar en dues posicions, hi ha el fet que en moltes llengües els objectes poden presentar qualsevol dels dos ordres lineals i de comandament en la veu activa. Tanmateix, no en totes les llengües hi ha aquesta doble possibilitat quant a la posició d'especificador d'aterratge de l'OD en una construcció amb aplicatiu alt.

Pel que fa a l'aplicatiu baix, com hem vist en (52) i (53), és asimètric perquè només permet la passivització de l'OI.³⁶ Aquesta distinció entre aplicatius simètrics i asimètrics fou introduïda per Bresnan & Moshi (1990).

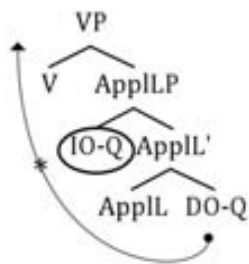
³⁶ Una explicació alternativa consistiria a considerar que l'aplicatiu baix també és una fase però que o bé no s'hi afegeix cap tret PPA de fase o bé aquest tret no pot ser comprovat pel complement (l'OD), perquè el complement d'un nucli no pot moure's a l'especificador del mateix nucli, de manera que l'OD quedaria atrapat en el domini de la fase de l'aplicatiu baix:

(i)

Arribats en aquest punt, un cop explicada la teoria d'aquesta autora, ens interessa veure què proposa per a l'espanyol. McGinnis (2001b: 137-138) es refereix a aquesta llengua en l'apartat que dedica a les asimetries existents entre els aplicatius alts i baixos, en concret referides a l'abast de quantificadors. En anglès l'abast està congelat en la CDO (*I gave a child each doll* només permet la lectura d'abast directe en què el mateix nen rep totes les nines, però no la d'abast indirecte en què cada nina va a parar a un nen diferent), i en canvi és lliure en la CP (*I gave a doll to each child* permet ambdues interpretacions). En parlarem àmpliament a l'apartat 2.2.2.4. Per ara, convé notar que l'explicació d'aquest fenomen té a veure amb el fet que l'elevació de quantificadors (*quantifier raising*) que dóna lloc a l'abast quantificacional està subjecta a la condició de l'enllaç mínim, de manera que en la CDO de l'anglès un quantificador en una posició inferior (*each doll*) no pot experimentar elevació de quantificador per sobre d'un de superior (*a child*) per prendre abast ampli:

(57)

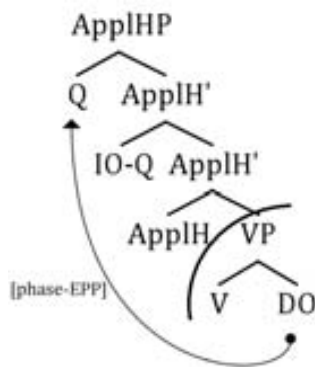
(McGinnis 2001b: 137)

En canvi, en una construcció amb aplicatiu alt (com les oracions equivalents de l'albanès) són possibles les dues lectures. En concret, permeten que el quantificador en l'objecte inferior (OD) pugi per prendre abast sobre el quantificador en l'objecte superior (OI), talment com permetien que tant l'OD com l'OI esdevinguessin el subjecte de la passiva:

(McGinnis 2001a: 8)

Tanmateix, com la mateixa autora reconeix, aquesta explicació dóna compte de la impossibilitat de moviment-A però no és vàlida per explicar que l'OD sí que experimenta elevació de quantificador i moviment-qu (moviment-A'), cosa que no seria possible si realment estigués atrapat dins l'aplicatiu baix. I tampoc no permet donar compte dels contrastos interlingüístics quant al moviment dels arguments experimentadors (SD inferiors a l'OI però que no són pas complement de l'aplicatiu) en les construccions d'elevació.

(58)

(McGinnis 2001b: 136)

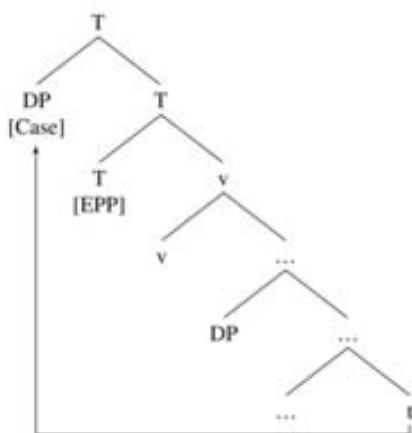
Dit això, l'autora se centra en el cas de l'espanyol. Tot i que no ho explicita, de les seves paraules s'entén que considera que la CDO de l'espanyol, com la de l'albanès, correspon a un aplicatiu alt –recordem que la seva concepció d'aplicatius alts i baixos no és exactament la mateixa que la que tenen Pylkkänen (2002) o Cuervo (2003a,b) (vegeu 2.1.4.1). Per això, el problema que planteja per a ella l'espanyol és que l'OD pugui esdevenir el subjecte de la passiva, com s'espera en un aplicatiu alt, però que en canvi en la veu activa un quantificador en l'OD no pugui elevar-se per sobre d'un quantificador en l'OI, com també s'esperaria d'un aplicatiu alt –si McGinnis considerés, com Cuervo (2003a,b), que la CDO de l'espanyol és un aplicatiu baix, la congelació de l'abast ja no seria un problema i, en canvi, aquest és precisament el focus de la seva atenció. En concret, segons McGinnis (2001b: 138), el contrast entre un moviment i un altre no es pot predir si hom assumeix que el moviment-A (cap a la posició de subjecte en la passiva) i el moviment-A' (en el cas de l'elevació de quantificador) estan subjectes a les mateixes restriccions. Un recurs consistiria a postular que en la CDO de l'espanyol el clíctic datiu conté els trets quantificacionals de l'argument datiu, de manera que l'OD mai no c-comandarà aquest clíctic i per tant no podrà tenir-hi abast. És interessant que aquesta argumentació també serviria per explicar, sense recórrer a la distinció entre aplicatius alts i baixos, l'abast que en albanès pot prendre un quantificador en l'OD sobre un quantificador en l'OI: i és que en aquesta llengua l'OD pren abast sobre l'OI quan tenim un clíctic doblador d'OD, que contindria els trets quantificacionals del SD duplicat.

Sigui com sigui, no compartim la visió de McGinnis (2001b) de considerar la CDO de l'espanyol una construcció amb aplicatiu alt. Ben al contrari, adoptarem la divisió entre aplicatius baixos i alts de Pylkkänen (2002) i, en la línia de Cuervo (2003a,b), defensarem que és una construcció amb aplicatiu baix. Aleshores, si volem mantenir un enfocament basat en les distintes propietats dels aplicatius en relació amb les fases, el que haurem d'explicar no és que

l'abast estigui congelat perquè l'OD no pot elevar-se³⁷ sinó que l'OD pugui moure's per esdevenir el subjecte de la passiva (contràriament al que passa en anglès, on la CDO conté un aplicatiu baix). Cuervo (2003a,b) i la resta d'autors que postulen un aplicatiu baix per a la CDO de diverses llengües romàniques no parlen de fases, i justifiquen d'altres maneres les diferències de passivització entre la CDO anglesa i la romànica (vegeu el capítol 3).

Si volguéssim conservar la visió de fases de McGinnis i mantenir que les CDO romàniques presenten un aplicatiu baix, podríem adoptar la idea que «in some Low APPLs, the applied argument has inherent Case, which makes it ineligible for A-movement [...] in this case only the theme can raise to subject position» (McGinnis 2005: 188, n. 5). Aquesta proposta la desenvolupa McGinnis (2004: 56-58), que explica que en la CDO de l'anglès «the indirect object [...] has structural Case, so it can (and must) move to subject position of a passive, while the direct object has inherent Case, so it cannot». En canvi, en altres llengües hi pot haver moviment-A llarg (passivització de l'OD) perquè l'OI té cas inherent i, en canvi, l'OD té cas estructural i pot moure's a la posició de subjecte; en efecte: «if a DP with inherent Case lacks a structural Case feature entirely, [...] it will not be accessible for movement and thus will not block a probe from targeting a lower DP». Vegem-ho:

(59)

(McGinnis 2004: 57)

En efecte, això és el que ocorre en holandès. McGinnis (2008: 1233) exemplifica amb la CDO de l'holandès la possibilitat que l'argument superior no sigui elegible per al moviment i que, respectant la localitat, es recorri a un argument inferior: «These facts can be captured if a structural case feature is what makes a nominal argument eligible for movement to the subject position [...]. If the IO in Dutch has inherent case, it will simply be ineligible for movement to the subject position, and will allow the DO to skip over it instead».

³⁷ De fet, argumentarem que en la CDO romànica l'abast sempre és lliure, en la línia Fournier (2010), entre d'altres. Vegeu l'apartat 2.2.2.4.

Per concloure, voldríem fer una reflexió sobre la distinció entre llengües de doble objecte simètriques i asimètriques, en el sentit que probablement és una tipologia que pot caracteritzar adequadament només aquelles llengües en què metes i temes es realitzen amb el mateix cas, i no pas en llengües com les romàniques. De fet, Anagnostopoulou (2003: 37) arriba a aquesta mateixa conclusió després de comprovar que el grec no encaixa en aquesta classificació.

2.2. LA CDO EN CATALÀ. UNA MIRADA DIFERENT A LA CDO DE L'ESpanyOL

En aquest apartat, un dels més fonamentals del capítol, presentem la nostra visió sobre les construccions de doble objecte de l'àmbit romànic, centrant-nos principalment en el cas del català i de l'espanyol. De fet, la nostra proposta és un estudi sobre les construccions ditransitives del català i, alhora, implica una nova mirada a la ditransitivitat de l'espanyol (vegeu també Pineda 2013a,b,c).

Com ja hem vist, el principal problema dels enfocaments sobre la CDO en espanyol esmentats fins ara és que insisteixen a comparar les construccions ditransitives d'una llengua romànica amb l'alternança dativa que presenten llengües com l'anglès, i consegüentment es veuen obligats a provar que en l'àmbit romànic hi ha exactament les mateixes asimetries estructurals detectades en anglès –la qual cosa, com veurem, no és del tot certa.

Nosaltres, en comptes d'identificar la CDO sobre la base del contrast que manté amb la paràfrasi preposicional (CP) en anglès, ens proposem de buscar quines són les autèntiques propietats inherents de la construcció –coincidem, en aquest punt, amb la intuïció de Fournier (2010: 75): «Sans les complications causées par des restrictions mal fondées de la CDO, la définition moins restreinte nous permet de faire des généralisations plus larges à travers les langues en ce qui concerne la présence de la CDO. [...] La définition sémantique de la CDO relie des constructions attestées dans des langues différentes, autrement considérées comme distinctes à cause de leurs structures syntaxiques différentes». Així, amb una definició menys restrictiva, serà possible detectar la CDO en un major nombre de llengües, incloses les romàniques –i, sobretot, evitarem l'enutjosa cerca de propietats paral·leles a les que presenta l'alternança anglesa. Igualment, compartim en bona mesura l'observació de Bleam (2003: 235): «the properties that have been previously taken to be criterial to the DOC fall into two classes: those which are due to underlying structure and those which are due to surface structure. Because the DOC is defined by its underlying structure, only those properties which arise from this structure should be considered criterial».

Tot i que refusem que es caracteritzi la CDO a partir de les propietats que presenta en anglès, sí que prenem com a referència moltes de les qüestions que s'han notat en analitzar el cas d'aquesta llengua, atès que és la CDO anglesa la que més àmpliament ha estat reconeguda i estudiada en

la bibliografia. La diferència del nostre treball respecte dels enfocaments suara esmentats és, tanmateix, que no pretenem trobar un reflex exacte de les propietats de la CDO en anglès en la CDO romànica, sinó que les analitzarem una per una per discernir quines són, de debò, característiques de la construcció i quines són, en canvi, propietats internes de l'anglès.

Com hem vist a l'apartat 2.1, són nombrosos els autors (Strozer 1976, Masullo 1992, Demonte 1995, Romero 1997, Cuervo 2003a,b, Bleam 2003) que afirmen que en espanyol les ditransitives amb clíctic datiu són totalment equivalents a la CDO anglesa (on l'OI c-comanda l'OD) (60) i les ditransitives sense clíctic corresponen a la CP anglesa (on l'OD c-comanda l'OI) (61):

(60)

- a. *Andreu gave a rose to Anna*
- b. *Andreu dio una rosa a Anna*

(61)

- a. *Andreu gave Anna a rose*
- b. *Andreu le dio una rosa a Anna*

Tanmateix, nosaltres rebutjarem aquesta equivalència. Per fer-ho, ens basarem en dades del català (a les quals fins ara s'ha parat ben poca atenció) i, alhora, revisarem les dades de l'espanyol més estudiades i n'aportarem també de noves, tant de l'espanyol de Catalunya com de l'espanyol europeu en general.

Així doncs, en comptes de defensar tal correspondència entre la presència de clíctic i l'existència de CDO, argumentarem que el català i l'espanyol sí que tenen la CDO, però que aquesta construcció pot aparèixer amb clíctic o sense –o, més específicament, amb aquest element fonològicament ple o buit. De fet, és especialment rellevant que en ambdues llengües l'ús del clíctic s'acosta molt més a un fenomen de variació dialectal (uns parlants gairebé sempre pronuncien el clíctic, els altres gairebé mai), sense cap conseqüència en l'estructura sintàctica, és a dir, sense diferències pel que fa als fenòmens anafòrics, lligam de possessius i disponibilitat de lectura distributiva, efectes de creuament feble, abast congelat i passivització, i tampoc sense diferències lexicosemàntiques.

Que la presència/absència de clíctic no té conseqüències estructurals és palesat pel fet que en les construccions ditransitives, tant del català com de l'espanyol, hi ha dues possibles relacions de c-comandament entre els objectes (OI>OD, OD>OI) i, encara més important, que aquestes diferències de c-comandament no tenen cap relació amb la presència o absència de clíctic datiu. Aquest fet, doncs, mostra que, probablement, aquells enfocaments (Masullo 1992, Demonte 1995, Romero 1997, Cuervo 2003a,b, entre d'altres) que identifiquen les construccions amb

doblat de clíctic amb la relació de c-comandament OI>OD (com ocorre en la CDO de l'anglès) i les construccions sense doblat amb la relació de c-comandament inversa OD>OI (com ocorre en la CP de l'anglès), és a dir, aquells enfocaments que afirmen que una llengua romànica com l'espanyol té una alternança dativa a l'anglesa, no van del tot ben encaminats.

Ras i curt, defensarem i demostrarem que tant l'espanyol com el català presenten c-comandament bidireccional en les construccions ditransitives, independentment que hi aparegui el clíctic datiu o no. De fet, aquesta afirmació no fa sinó acostar aquestes llengües al que és corrent en la resta de l'àmbit romànic: la bidireccionalitat del c-comandament entre l'OD i l'OI ja ha estat notada en el cas de les CDitr del francès (62) i de l'italià (63):

(62)

- a. *Marie a donné* [_{OD} *son*_i *crayon*] [_{OI} *à chaque garçon*]_i
- b. *Jean a présenté* [_{OD} *chaque institutrice*]_i [_{OI} *à ses élèves*]

(Harley 2002: 62)

(63)

- a. *Una lunga terapia psicoanalitica ha restituito* [_{OD} *Maria*]_i [_{OI} *a se stessa*]_i
- b. *Una lunga terapia psicoanalitica ha restituito* [_{OD} *se stessa*]_i [_{OI} *a Maria*]_i

(Giorgi & Longobardi 1991: 42)

Com dèiem, una revisió detallada dels exemples i judicis de gramaticalitat presents en els estudis dels autors suara esmentats, juntament amb nous judicis de parlants d'espanyol (europeu), ens conduirà a concloure que les preteses diferències estructurals entre la construcció doblada i la no doblada són inexistents (contra Demonte (1995: 10) i Cuervo (2003b: 130, 2003a: 36)). Així mateix, la comparació amb les corresponents oracions catalanes, juntament també amb els judicis de gramaticalitat de diversos catalanoparlants consultats, ens permetrà concloure el mateix per al català.

En els subapartats que segueixen ens referirem primer al fenomen de la duplicació pronominal en català (i espanyol) (apartat 2.2.1). A continuació, tractarem els diversos fenòmens en què s'espera que aflorin les diferències estructurals –si és que n'hi ha– entre variants amb doblat i variants sense, i mostrarem que les CDitr romàniques no es comporten com les construccions ditransitives de l'anglès: ens referirem a les anàfores, el lligam de possessius i la disponibilitat de lectures distributives, l'abast congelat i la passivització, així com també a les diferències lexicosemàntiques (apartats 2.2.2 i 2.2.3).

2.2.1. LA DUPLICACIÓ DE CLÍCTIC EN CATALÀ I EN ESPANYOL

Recordem que, per demostrar l'existència d'asimetries estructurals provocades per la presència/absència de clíctic, Cuervo (2003a: 36-44, 2003b: 130-135) se centra en les relacions

de lligam (d'anàfores i de possessius), els efectes de creuament feble i l'abast congelat. Semblantment, Demonte (1995: 9-13), al seu torn, distingeix tres àmbits: les asimetries de comandament, la passivització i el que anomena una diferència lexicosemàntica. A continuació procurarem demostrar que en el català (o, més precisament, en les varietats catalanes que permeten la duplicació pronominal) així com en l'espanyol (europeu), no és gens clar que es puguin rastrejar aquestes suposades diferències estructurals.

2.2.1.1. El doblat de clíctic datiu en català

Per assolir aquest objectiu, convé que abans fem referència als paràmetres de variació de la duplicació pronominal en llengua catalana. Així, a banda dels pronoms de represa que serveixen per recuperar, dins la matriu oracional, un element dislocat, en català també hi ha uns quants casos de duplicació pronominal autèntica, és a dir, casos en què apareixen dins la mateixa oració un pronom clíctic i un sintagma coreferencial lèxicament realitzat en la seva posició canònica.

En aquest punt, cal diferenciar les estructures datives que en tot el domini solen construir-se amb doblat de clíctic, i aquelles que només admeten el clíctic en alguns parlars. En el primer grup, el de casos més generals de doblat de datiu, hi trobem els datius benefactius, que designen un participant afectat o interessat en el predicat verbal, com en *Li pintaran un quadre a en Pere*. Tot i que aquests datius no formen part del nostre objecte d'estudi, ens limitem a constatar que, malgrat la preferència pel doblat, l'opció sense clíctic també és gramatical. De fet, en parlarem també en l'apartat 2.2.2.5.³⁸

En el segon grup, el de casos en què el doblat és clarament opcional i depèn fortament de la variant dialectal o fins i tot idiolectal, hi trobem els OI prototípics que trobem en les

³⁸ Dins dels datius benefactius hi trobem un subtipus que correspon als datius possessius, cas en què el benefici o l'afectació prové d'una relació de possessió que estableixen amb el subjecte de verbs inacusatius (*A la Maria li ha sortit una erupció*) o amb el complement directe (*Al Josep li han destrossat la casa*), tal com explica Todolí (2002: §6.5.5.3b). Todolí remarca que amb aquests datius el clíctic és necessari (*Li pintaran un quadre a en Pere*, *Li han destrossat la casa a en Josep*), ja que altrament els complements introduïts per *a* (*Pintaran un quadre a en Pere*, *Han destrossat la casa a en Josep*) no s'interpretarien com a complements afectats o interessats (o posseïdors) sinó que tindrien una interpretació «semblant a la dels complements circumstancials i, més concretament, a la dels SP introduïts per la preposició *per a*», en el cas dels datius benefactius (*Pintaran un quadre per a en Pere*), i semblant «a la dels complements genitius introduïts per la preposició *de*», en el cas dels datius possessius (*Han destrossat la casa d'en Josep*). Sobre aquests datius possessius, Bel (2002: §2.2.4.1b) constata que «el que sembla [...] més inqüestionable és que el valor de possessió és aportat pel clíctic», de manera que si el clíctic és absent no només es perd el sentit de possessió sinó que l'oració esdevé inacceptable (**He trobat la joguina a l'Enric*). Tanmateix, pensem que és més acurada l'observació de Todolí, en el sentit que aquestes oracions sense doblat també són bones. D'altra banda, en els casos de possessió inalienable (per exemple, quan allò posseït és una part del cos, com en *Li han trencat la cara a la Maria*), tant Todolí com Bel noten que l'opció sense clíctic no està disponible (**Vaig tallar el dit a la Maria*). Tanmateix, aquesta generalització no és pas infal·lible, i és que oracions com *Aquells brètols han trencat la cara a la Maria*, *En aquell país tallen les mans als acusats de robatori* o *Primer van tallar les ungles a la Maria i després a mi* són tan acceptables com *Han destrossat la casa a en Josep*. Fixem-nos en aquest exemple de la premsa, en què un periodista explica que en el seu llibre pretén explicar el funcionament de la mentalitat dels alemanys: *He volgut explicar com funciona el cap als alemanys*. Cal apuntar, finalment, que hi ha diferències dialectals importants, de manera que en aquells parlars, com el valencià, on el doblat de datiu és molt general, aquests datius benefactius i possessius aniran generalment acompanyats del clíctic, mentre que l'opció no duplicada serà possible (tot i que segurament minoritària) en altres zones del domini on el fenomen encara no ha esdevingut sistemàtic.

construccions ditransitives, és a dir, els datius que indiquen una meta o receptor i que són l'objecte del nostre estudi. Així, una oració com (64) és completament bona en varietats com el barceloní i el valencià, i especialment en el parlar de les generacions joves:

(64) *Li vaig donar la foto a ma mare*

Aquestes diferències dialectals també les detecta Todolí (2002: §6.5.5.3), segons la qual la duplicació de l'OI meta (tant amb verbs inergatius com *telefonar* com amb verbs ditransitius com *donar*) no és pas obligatòria, si bé hi ha una tendència a fer-l'hi, especialment en determinats dialectes. Entre els dialectes on la duplicació és més general hi ha el valencià i el barceloní, en canvi el fenomen és més esporàdic en la major part del català nord-occidental i en la resta del bloc oriental –l'autor es refereix al primer grup com a dialectes amb duplicació forta, i als segons com a dialectes amb duplicació feble.^{39 40} Així, en els dialectes amb duplicació forta, els OI d'una construcció ditransitiva prototípica es poden duplicar amb un clític, independentment que estiguin dislocats o no, tal com explica Vallduví (2002: §4.3.6): «la presència simultània d'un objecte indirecte i un pronom feble pot reflectir tant l'existència d'una dislocació, en què el pronom fa de pronom de represa, com la d'una duplicació autèntica: *A ma mare li vaig donar la FOTO* (sinislocació), *Li vaig donar la FOTO, a ma mare* (dextralocació) i *Li vaig donar la foto a ma MARE* (duplicació pronominal)».

Així doncs, la duplicació d'un OI meta és optativa en català, si bé en uns parlars hi ha més tendència a fer-l'hi que en altres. Cal notar, també, que en alguns subdialectes o, més probablement, idiolectes, aquest fenomen guanya cada cop més sistematicitat, per exemple entre els parlants més joves de les àrees urbanes de Barcelona, i també de bona part del domini valencià.⁴¹ De fet, aquesta sistematització no és pas estranya si ens fixem en l'estat de coses de l'àmbit romànic: altres llengües neollatines presenten un patró de duplicació amb els datius meta molt més generalitzat que el del català, per exemple en l'espanyol del Ríu de la Plata, de Xile i de Caracas es dupliquen sempre tots els datius i fins i tot alguns acusatius (*La vi a María*) (Parodi 1998, Senn 2008, Pujalte 2009); i en trentí també és sistemàtica la duplicació de l'OI de les construccions ditransitives (Cordin 1993).

³⁹ En aquest sentit, Todolí (2002: §6.5.5.3) reporta que la duplicació pronominal «no apareix amb la mateixa freqüència en un autor d'origen oriental com Quim Monzó [...] (del qual aportem exemples amb duplicació de complement indirecte i sense [...]) que en un autor d'origen valencià com Francesc Mira (que duplica sistemàticament)».

⁴⁰ D'altra banda, Todolí es refereix també a la duplicació dels pronoms forts (*Us ho dono a vosaltres*), a la qual ens referirem a l'apartat 3.1.1.4 del capítol següent. Recordem que la duplicació de pronoms forts en forma d'OI és obligatòria quan són pronoms de 1a i 2a persona mentre que en els de 3a només és sistemàtica en els dialectes de duplicació forta (en els de duplicació feble hi ha variació).

⁴¹ Alguns autors hi veuen el reflex de la influència de l'espanyol.

Amb tot, cal tenir present, com recorda Todolí (2002: §6.5.5.3d), que la duplicació dels datius meta Todolí (2002: §6.5.5.3d) no està lliure de condicionants, sinó que depèn de les característiques sintàctiques (p. ex. és més freqüent amb els triargumentals que amb els biargumentals)⁴² i pragmàtiques de la construcció (incloent-hi la referencialitat dels complements). Així, en el cas dels verbs ditransitius la duplicació és més probable si l'OD és indefinit i remàtic i l'OI és definit i temàtic, com ara *Què li diràs a la teva mare?* En els dialectes amb duplicació forta, és a dir, amb una tendència molt generalitzada al doblat, aquesta darrera oració sense clític serà rebutjada. En canvi, es pot prescindir del doblat quan les característiques pragmàtiques dels components canvien, com en *Això no ho direm a ningú*.⁴³ Com veurem més endavant, propietats com la referencialitat també són rellevants a l'hora d'explicar la major o menor tendència al doblat en el cas de l'espanyol.

Una darrera precisió que és pertinent és que, en general, l'OI de meta només pot duplicar-se (més sistemàticament en els dialectes amb duplicació forta i més opcionalment en els de duplicació feble) si és [+animat] (i generalment [+humà], ja que si l'OI és [-animat] s'acosta més als locatius o datius inanimats, per als quals la possibilitat de duplicació és pràcticament inexistent). Cal dir, però, que en dialectes amb duplicació forta com el valencià el fenomen de la duplicació comença a traspasar la frontera de l'animacitat i ja no són gaire estranyes oracions com (65):

(65) *Li va pegar un colp a la porta*

Todolí (2002: §6.5.5.3d) suggereix que pot ser fruit de la influència de l'espanyol, on com tindrem ocasió de veure hi ha més facilitat per doblar OI no tan prototípics. Val la pena apuntar que en barceloní sembla que aquesta tendència encara no s'ha estès, per tal com en general oracions com **Li va clavar un cop a la porta* no hi són considerades gramaticals⁴⁴. D'aquesta major o menor facilitat per doblar OI no tan prototípics en parlarem amb detall a l'apartat 2.2.3.

En resum, de tot aquest panorama, ens interessa retenir-ne tres idees bàsiques sobre la cliticització en català –amb algunes referències també a l'espanyol:

⁴² Pérez Saldanya (1996) apunta que això es pot deure al fet que en contextos biargumentals l'OI agafa característiques d'OD, i precisament la duplicació és un tret més característic de la funció d'OI.

⁴³ De la mateixa manera, en les construccions amb OI experimentador (els anomenats verbs psicològics), les condicions més favorables per a la duplicació consisteixen en un OI definit i temàtic i un caràcter indefinit i remàtic de l'altre argument en joc, en aquest cas el subjecte, la qual cosa explica l'obligatorietat del clític en una oració amb un subjecte indefinit i remàtic (*què*) i un OI definit i temàtic (*en Joan*): *¿Saps què *(li) agrada a en Joan?*, en oposició a l'opcionalitat en una oració amb un subjecte definit i temàtic (*la pel·lícula de l'altre dia*) i un OI indefinit i remàtic (*ningú, tothom*): *La pel·lícula de l'altre dia no (li) va agradar a ningú* –entremig, és clar, hi ha tot un seguit de casos que conformen una gradació de gramaticalitat segons les característiques dels complements que s'hi combinen: *Al Joan no ??(li) agrada la xocolata, La xocolata ??(li) agrada al Joan*. Per a més detalls sobre a duplicació en els experimentadors, vegeu Todolí (2002: §6.5.5.3c). Vegeu també la nota 17.

⁴⁴ En canvi, sí que són bones construccions del tipus *La Sara li dona massa importància a aquesta qüestió*.

◆ Els dialectes catalans que mostren força sistemàticament doblat de clíctic amb els verbs ditransitius són el valencià i el barceloní, mentre que en la resta del territori el doblat és un fenomen molt més esporàdic.

◆ Per tal que un OI meta pugui ser doblat per un clíctic, ha de ser [+animat], atès que altrament la proximitat amb els complements locatius fa que sigui molt difícil tractar-lo com a datiu i doblar-lo –com veurem més avall, la poca capacitat de transformar els locatius afectats en datius és una de les principals diferències entre el català i l'espanyol. Aquesta segona observació coincideix amb el que veurem en l'apartat 2.2.3 en contraposar les majors reticències del català enfront de les facilitats de l'espanyol per convertir en datius aquells locatius que d'una manera o altra poden considerar-se afectats. Com veurem, aquest punt tindrà força transcendència en la nostra argumentació.

◆ En els dialectes catalans suara esmentats, la coexistència del clíctic i l'OI (en condicions no marcades) amb verbs ditransitius és vista com un fenomen sistemàtic, com una tendència (més o menys) generalitzada (vegeu Todolí 2002), mentre que en els estudis sobre l'espanyol que hem repassat en 2.1 aquest fenomen se'ns presentava com una tria feta pels parlants, suposadament vinculada a dues estructures diferents, CDO i CP, amb significats diferents. Tanmateix, i això constitueix un punt important contrari a la comparació de les construccions ditransitives de l'espanyol amb les de l'anglès, el fet és que en espanyol el doblat de clíctic també és molt més proper a un fenomen sistemàtic i condicionat per la variació dialectal, lluny de ser el resultat d'una lliure elecció entre dues opcions disponibles amb conseqüències interpretatives diferents. Ho veurem tot seguit.

2.2.1.2. El doblat de clíctic datiu en espanyol

Un cop fetes aquestes observacions sobre el doblat pronominal en català, volem recordar que una part important del nostre treball es basa a argumentar que el clíctic datiu de l'espanyol no té el paper estructural que li adjudiquen diversos autors i, per això, creiem que és necessari parlar també amb més detall del doblat en aquesta llengua. Ens centrem en els datius que trobem amb verbs ditransitius i que indiquen meta/receptor.⁴⁵

Com avançàvem, en espanyol, igual que en català, la presència o absència de doblat no sembla que indiqui dues estructures diferents, sinó que més aviat és un fenomen de variació dialectal i,

⁴⁵ Tal com veïem per al català, el doblat en espanyol deixa de ser opcional amb altres tipus d'arguments datius que no són metes o receptors. Cuervo (2003a: 28-29) s'hi refereix i esmenta el cas dels predicats psicològics (*A Laura *(le) gustan las empanadas*), dels incoatius amb *se* (*A ningún libro se *(le) salieron las tapas*), dels datius possessius (*Hugo *(le) lavó el babero a Juana*) i dels datius benefactius (*Carlos *(les) construyó una casa a los suegros*). Vegeu, però, les precisions que hem fet a la nota 17, i el que direm a l'apartat 2.2.2.5 sobre la suposada obligatorietat del doblat en el cas dels datius benefactius.

potser també, idiolectal. En efecte, Suñer (1988: 404, n. 17) reporta que en diversos dialectes el doblat de clíctic d'OI ha esdevingut obligatori, concretament en espanyol de Xile (Silva-Corvalán 1981) i en espanyol de Caracas (Bentivoglio 1978), quelcom difícilment justificable des de l'enfocament que el clíctic marca una diferència estructural. Encara sobre aquesta qüestió, cal tenir present que la majoria de treballs sobre el doblat de clíctic datiu (DCD) en espanyol es basen en l'espanyol d'Amèrica, mentre que nosaltres ens referim també (i sobretot) a l'espanyol europeu. En efecte, l'existència d'una important diferència dialectal respecte d'aquest fenomen ha estat notada per Becerra Bascuñán (2006), i un estudi de corpus d'Aranovich (2011: 152) dóna suport clarament a la idea que el DCD és molt més comú en les varietats americanes. Semblantment, Flores & Melis (2004) i Melis & Flores (2009), que estudien el procés de gramaticalització i la distribució actual del DCD, arriben a la mateixa conclusió: afirmen que el DCD és una estratègia de reparació el propòsit de la qual és restaurar la diferència de cas entre els objectes nominals OD i OI,⁴⁶ així, s'espera que sigui més comú en els dialectes on *le* (datiu) i *lo* (acusatiu) contrasten, més que en les anomenades varietats *leístas*, on *le* s'usa tant per al valor de cas acusatiu com de datiu i les diferències de cas en els pronoms queden diluïdes, amb el resultat que la necessitat de restaurar la distinció en els noms no és tan forta, i en qualsevol cas l'ús de *le* no hi ajudaria gaire. En efecte, la predicció de Melis & Flores es compleix, ja que (en termes generals) el *leísmo* és present a Espanya i absent a Amèrica, d'acord amb el *Diccionario Panhispánico de Dudas* (RAE, 2005: s.v. *leísmo*): «suelen distinguirse dos zonas: una marcadamente leísta, que abarca el área central y noroccidental de Castilla –junto con focos aislados en ciertos países hispanoamericanos– y otra no leísta, que abarca la mayor parte del mundo hispánico».

Així mateix, la *NGLE* (§16.14q) afirma que el «doblado nominal sin tópico final es frecuente en español con los complementos indirectos [...]: *Ya le han traído el regalo al niño; Le pediré un aumento de sueldo al jefe, aun cuando resulta opcional con muchos predicados*». Més endavant, s'estableixen com a factors que intervenen en el doblat d'OI «la estructura del grupo preposicional, la interpretación semántica que le corresponda y también el tipo de predicado con el que se construya» (*NGLE*: §35.4a). És crucial notar que aquesta obra no dóna pas suport a la

⁴⁶ De fet, les autores entenen que aquest recurs respon al principi d'economia, ja que la llengua emprà un mecanisme ja existent i n'estén l'ús –el doblat era emprat prèviament com un mecanisme de MDO amb els pronoms OD i OI per distingir l'àrea pronominal (amb *a*) i l'àrea nominal (sense). Melis & Flores (2009: 300-301), doncs, connecten el fenomen del doblat de clítics (un cas de gramaticalització) amb el del MDO: a diferència de l'espanyol, en altres llengües romàniques el DCD no és tan estès perquè el MDO és molt més restringit o fins i tot inexistent.

Tanmateix, les dades del català contradiuen aquesta correlació: en català el DCD és present no només en les varietats (com el valencià i el barceloní) amb MDO sinó també en aquelles varietats en què l'acusatiu preposicional és limitat als pronoms personals (*L'he vist a ella* però *He vist la Maria*). En resum, des de la nostra perspectiva panromànica, no podem compartir la idea de Melis & Flores que l'espanyol desenvolupà el DCD per pal·liar el mal causat per l'extensió del MDO, perquè és una explicació no vàlida per al català.

idea defensada per diversos autors que un OI doblat és un SD mentre que un OI no doblat és un SP; ben al contrari, la *NGLE* (§35.4f) estableix que *enviar un mensaje a Jaime* un cas d'OI, que pot ser doblat o no, mentre que *enviar un mensaje a París* és un cas de SP (complement locatiu de direcció o destinació introduït per la preposició *a*).

Encara és més rellevant –i clarament favorable a la nostra hipòtesi– que la *NGLE* (§35.4d i 35.4g) estableixi que la combinació «[g]rupos preposicionales sin presencia del pronombre dativo» és l'opció «característica de los complementos indirectos que se interpretan como destinatarios», exemplificant-ho amb les oracions següents: *Entregaron a Alex un canasto*, *Devolvieron la camioneta a Bobby Solana*, *El empleo que Indalexio había decidido dar a don Ubaldo fue una inspiración súbita*. Aquesta observació, doncs, no afavoreix la idea dels autors revisats al llarg de l'apartat 2.1, és a dir, la idea que la presència del clític indica una autèntica transferència de possessió, amb un destinatari màximament prototípic. Sí que és cert, tanmateix, que la *NGLE* comenta a continuació que «la ausencia de doblado en estas construcciones es más propia de la lengua escrita que de la oral», fins al punt que en el registre conversacional de la major part del territori hispanoparlant «se siente poco natural la ausencia de doblado en secuencias como *Di la noticia a mi marido* (o *a mi esposo*, según los países) en lugar de *Le di la noticia a mi marido*, ya que la primera variante se asocia con un nivel de lengua más formal»; en efecte, l'opció sense doblat «se registra abundantemente en la lengua escrita, de manera destacada en la literaria: *Corrió a dar la noticia a su esposo*». Amb tot, no considerem que la possible connotació de major o menor formalitat que pugui presentar una variant i l'altra per a alguns parlants vagi en detriment de la nostra proposta.

Un altre element a favor de la nostra proposta, i que en canvi seria difícil d'explicar si es vol identificar el DCD amb la CDO, és la dificultat de doblar els OI que són SN escarits (o sense determinant), tal com observa la *NGLE* (§35.4h) amb l'exemple: {*Legó* / **Les legó*} *su fortuna a organizaciones de caridad; Ernesto Ayala, presidente de la Sofofa, al entregar premios a trabajadores de San Miguel*. Per a Suñer (1988), aquesta restricció només s'aplica als SN escarits no qualificats:

(66) (**Les*) *donaré todos mis bienes a museos*

(Suñer 1988: 395, n. 6)

Si, en canvi, aquest tipus de SN és acompanyat d'un adjectiu qualificatiu o, com nota Cuervo 2003a: 28), si «the argument is otherwise made phonologically heavier», el doblat ja és possible:

(67) *(Les) donaré todos mis bienes a museos locales*

(68) *(Les) donaré todos mis bienes a museos y bibliotecas*

(Cuervo 2003a: 28)

Aquestes dades són problemàtiques per a un enfocament en què la CDO requereixi tant sí com no que l'OI sigui doblat, perquè caldrà explicar per què la interpretació associada a la CDO és possible amb un predicat com *les di los libros a los niños* o *les donaré todos mis bienes a unas monjas* però no amb un predicat com *di los libros a niños* o *donaré todos mis bienes a monjas*. Des del nostre punt de vista, totes dues opcions són candidates idònies per al patró CDO, sense que les restriccions de doblat motivades pel fet que són SN escarits hi tinguin res a veure. En canvi, els autors que hem esmentat al llarg de l'apartat 2.1 difícilment poden donar compte d'aquestes dades: per a ells, tenir CDO quan l'OI és capaç de posseir, és un receptor possible; doncs bé, els OI *a niños* i *a monjas* compleixen a la perfecció aquest requisit i l'oració expressa una transferència de possessió, de tal manera que negar que es tracta d'una CDO només per l'absència de DCD és, creiem, una afirmació *ad hoc*.

A més a més, treballs com el d'Aranovich (2011: 150-152) han detectat diversos factors que condicionen el doblat de datiu. En concret, troba quatre grups de factors que són predictors estadísticament significatius del DCD: regió (Amèrica *vs.* Europa), mitjà (oral *vs.* escrit), animacitat del receptor i *givenness* del receptor; en resum, el DCD és més probable en la llengua oral, en les varietats d'Amèrica, i si el receptor és [+humà] i [+activat]. Davant d'aquest fet, és molt difícil de justificar que la CDO s'identifica exclusivament amb la presència de doblat. Ben al contrari, creiem que és molt més assenyat considerar que en la CDO el clític pot ser-hi o no, ja que com veiem són molts i molt diversos els factors que en condicionen la presència.

Un cop repassats tots aquests arguments que ens són favorables, cal dir també que la *NGLE* (§35.4j) admet que la tria entre presència i absència de doblat pot tenir conseqüències semàntiques. Així, s'afirma que «la presencia del pronombre invita a interpretar la complitud del evento, y también suele contribuir a que la situación descrita afecte en mayor medida al destinatario o sugiera algún cambio de estado en él». En aquest sentit, es considera esperable l'absència de doblat en l'oració *De estudiante enseñó inglés a los inmigrantes latinos*, ja que s'hi descriu certa activitat duta a terme pel subjecte en una etapa de la seva vida, i en canvi no és pertinent descriure si els immigrants van aprendre anglès o no. En canvi, la presència del pronom dóna a entendre que l'aprenentatge s'ha produït, com en les oracions següents *Hamann le enseñó inglés e italiano y, sobre todo, influyó en aquel dominio que después iba a desarrollar Herder en su filosofía de la historia; Además le enseñó al telegrafista una fórmula suya para seguir usando las pilas agotadas*. Tenim, però, diverses objeccions a fer. Per començar, la primera d'aquestes dues darreres oracions (*le enseñó inglés e italiano*) no conté cap OI doblat,

sinó només un OI en forma de clític, per tant no se'n poden extreure conclusions sobre el paper del doblat. I, en qualsevol cas, no veiem cap diferència semàntica clara i rotunda entre l'oració sense doblat (*enseñó inglés a los inmigrantes latinos*) i aquestes darreres.

2.2.2. CARACTERITZACIÓ ESTRUCTURAL DE LA CDO

Un cop feta la descripció del doblat de datiu en les llengües estudiades, ens disposem a analitzar si de debò la presència o absència d'aquest fenomen indica una diferència estructural entre dues construccions: CDO i CP. I és que els autors ressenyats a l'apartat 2.1 consideren que en les CDitr de l'espanyol amb doblat de clític datiu els objectes estan disposats de forma asimètrica respecte de les CDitr de l'espanyol sense doblat, de manera que en la construcció amb doblat l'OI es troba en una posició superior i en la construcció sense es troba en una posició inferior. Si això és realment així, caldrà que es reflecteixi en un seguit de fenòmens, és a dir, esperarem un comportament asimètric entre unes construccions i les altres pel que fa als fenòmens relacionats amb les posicions estructurals dels objectes i la relació de c-comandament que mantenen. Aquestes asimetries estructurals hi són, efectivament, en anglès, quan comparem la CDO (*Andreu gave Anna a rose*) i la CP (*Andreu gave a rose to Anna*). En els subapartats que segueixen procurarem demostrar que ni en espanyol ni en català la presència o absència de clític produeix tals asimetries de c-comandament entre els objectes.

Abans d'entrar en matèria, però, convé explicitar la definició de c-comandament que adoptem. És la de Reinhart (1976) –incorporada després per Chomsky (1981) a la teoria del lligam–, d'acord amb la qual A c-comanda B si i només si (i) el primer node que domina a A també domina a B, i (ii) A no domina B, i (iii) A no és igual a B. A més, el terme *c-comandament asimètric* s'aplica quan, d'acord amb les condicions anteriors, un element en c-comanda un altre, però no a l'inrevés, és a dir, quan l'element c-comandant es troba incrustat dins un node sintàctic diferent del que domina A i B.

Efectivament, en comparar la CDO i la CP de l'anglès s'ha observat l'existència d'asimetries de c-comandament. Més exactament, Barss & Lasnik (1986) observaren que en anglès en la CP (del tipus *Andreu gave a rose to Anna*) el SN₁ c-comanda el SN₂, mentre que en la CDO (com *Andreu gave Anna a rose*) és a l'inrevés. En efecte, com veurem en els apartats següents, els judicis de gramaticalitat indiquen que en aquesta llengua la posició dels SN en una construcció i en l'altra no és la mateixa. Així mateix, i com ja hem començat a veure en l'apartat 2.1, Demonte (1995: 10) i Cuervo (2003a: 36, 2003b: 130), entre d'altres, afirmen que en espanyol aquestes asimetries també hi són i que estan relacionades amb la presència o absència de clític, una observació que ja havia fet Uriagereka (1988) per al gallec.

A continuació repassarem tots els fenòmens en què sorgeixen diferències de c-comandament en l'alternança dativa anglesa i procurarem demostrar (contra Demonte, Cuervo i altres) que les relacions de c-comandament que caracteritzen la CDO de l'anglès no es detecten exclusivament en les construccions ditransitives doblades de l'espanyol, sinó també en les construccions sense doblat.⁴⁷ Comptat i debatut, mostrarem que, independentment del DCD, en la CDO del català i de l'espanyol conviuen, en diferents moments de la derivació, tots dos ordres jeràrquics (OI>OD i OD>OI), la qual cosa explica que no s'hi puguin resseguir estrictament les asimetries estructurals que caracteritzen la CDO en llengües com l'anglès. En aquest sentit, no farem sinó constatar que el català i l'espanyol s'alineen amb les altres llengües romàniques, com el francès i l'italià, tal com ja hem apuntat a l'inici de l'apartat 2.2.

Comencem, doncs, a enumerar cadascun dels àmbits en què, en llengües com l'anglès, la CDO i la CP presenten relacions de c-comandament diferenciades.

2.2.2.1. Fenòmens anafòrics

Com és sabut, el Principi A de la Teoria del Lligam (Chomsky 1981) estableix que perquè una anàfora sigui lligada ha de ser c-comandada per un antecedent dins d'un domini local. Per tant, en les construccions ditransitives, segons quin sigui l'ordre jeràrquic entre l'OD i l'OI, s'espera que hi hagi asimetries quant a les possibilitats de lligam. D'acord amb això, l'argument superior de la construcció podrà lligar l'argument que es trobi en una posició inferior en l'estructura, però no al revés. Per exemple, en anglès Barss & Lasnik (1986) mostren que les construccions ditransitives poden correspondre a dues estructures. D'una banda, la CDO, en la qual l'OI c-comanda l'OD i per tant pot haver-hi una anàfora d'OD (69); de l'altra, la CP, en què l'OD c-comanda l'OI i l'anàfora haurà de ser d'OI (70):

(69)

- a. *I showed John himself (in the mirror)*
- b. **I showed himself John (in the mirror)*

(Barss & Lasnik 1986: 347)

(70)

- a. **I showed himself to John (in the mirror)*
- b. *I showed John to himself (in the mirror)*

Basant-se en en la descripció de Barss & Lasnik (1986) de l'anglès i en els usos reflexius de l'italià analitzats per Giorgi & Longobardi (1991), Demonte (1995) procura mostrar que les ditransitives doblades i no doblades de l'espanyol són, respectivament, paral·leles a la CDO i la

⁴⁷ I veurem també que, contra el que se sol assumir, hi ha característiques estructurals que no són pròpies de la CDO universal sinó particulars de la CDO de l'anglès.

CP de l'anglès pel que fa a les anàfores, de tal manera que en les CDitr doblades (que segons ella són CDO) només hi pot haver anàfora d'OD (perquè l'OI el c-comanda asimètricament) (71) i no d'OI (72), mentre que en les CDitr no doblades (que són CP segons ella) només hi pot haver anàfora d'OI (perquè l'OD el c-comanda asimètricament) (73) i no d'OD (74):⁴⁸

(71) *El tratamiento psicoanalítico le devolvió* [OD *la estima de sí misma*]_i [OI *a María*]_i

(72) **El tratamiento psicoanalítico le devolvió* [OD *a María*]_i [OI *a la estima de sí misma*]_i

(73) *El tratamiento psicolanalítico reintegró* [OD *a María*]_i [OI *a sí misma*]_i

(74) **El tratamiento psicolanalítico reintegró/devolvió* [OD *(a) sí misma*]_i [OI *a María*]_i

(Demonte 1995: 10)

Convé notar, tanmateix, que Demonte (1995: 10) rebutja la CP en (74) i accepta la corresponent forma doblada (71) però canvia l'oració: en (71) l'OD ja no és *a sí misma* sinó que ha estat canviat per *la estima de sí misma*. Aquí el que és fonamental és que si apliquem el mateix canvi a (74) l'oració resultant esdevé clarament gramatical (75), i si apliquem el canvi invers a (71) obtenim una oració agramatical (76):

(75) *El tratamiento devolvió* [OD *la estima de sí misma*]_i [OI *a María*]_i

(76) **El tratamiento le devolvió* [OD *a sí misma*]_i [OI *a María*]_i

Precisament, la mateixa Demonte, en un treball anterior, reconeix el paper que juga la forma del reflexiu. Així, en comptes de l'exemple (71), ara Demonte exemplifica les CDitr amb doblat i anàfora d'OD amb dues opcions que reproduïm en (77), una de gramatical, amb el mot *autoestima* (comparable a *la estima de sí misma* del nostre exemple de (75)), i l'altra, molt més desviada, amb el reflexiu *sí misma* (comparable doncs la nostre exemple de (76)):

(77) *El tratamiento psicolanalítico le devolvió* {*la autoestima* / ^{??}*a sí misma*} *a la niña*

(Demonte 1994b: 451)

De fet, l'autora admet que «[l]a anomalía de *sí mismo* en este contexto puede deberse a otros factores: (i) a la imposibilidad de incluir el *se*, imprescindible en la anáfora acusativa pero incapaz de sustituir al término de una proposición, o (ii) a la dificultad de tener *a* delante de la anáfora» (Demonte 1994b: 451, n. 21). Per tant, no sembla gaire legítim atribuir el contrast de gramaticalitat entre la CDitr doblada de (71) i la CDitr no doblada de (74) al paper del clític. I és que, lluny d'estar relacionades amb una suposada diferència estructural causada per la presència/absència de doblat de clític datiu, les diferències de gramaticalitat en els fenòmens anafòrics semblen estar relacionades amb una diferència en l'estructura interna entre tots dos reflexius: *sí misma* i *la estima de sí misma* no només tenen significats diferents sinó que a més

⁴⁸ Tot i que els exemples provinents dels estudis sobre l'espanyol usen el reflexiu *sí misma*, convé notar que els parlants usen igualment, o fins i tot potser més freqüentment, formes alternatives com *ella misma*. D'altra banda, fem constar que la variació en els verbs de cada exemple prové de la font original.

la posició estructural del reflexiu canvia (en *la estima de sí misma* el reflexiu és complement de *la estima*).

Efectivament, mirant la sèrie d'exemples anterior, tot sembla indicar que perquè una anàfora d'OD sigui gramatical el reflexiu ha de ser *la estima de sí misma* i perquè una anàfora d'OI sigui gramatical ha de ser *a sí misma*, independentment que hi hagi clíctic datiu o no. Això explicaria la agramaticalitat de (72) i (74). De fet, aquesta predicció es compleix en la resta de casos també, atès que si canviem (73) perd la gramaticalitat (78), i si canviem (72) esdevé gramatical (79):

(78) ^{??/*} *El tratamiento reintegró* [OD *a María_i*] [OI *a la estima de sí misma_i*]

(79) ^{ok/?} *El tratamiento le devolvió* [OD *a María_i*] [OI *a sí misma_i*]

Més encara, que les proves de lligam són influenciades per la forma del reflexiu és evidenciat per Cuervo (2003a: 36-37). L'autora proporciona els exemples (80) i (81) de la suposada CP (sense clíctic) i els exemples (82) i (83) de la suposada CDO (amb clíctic):

(80) *Valeria mostró* [OD *el maestro_i*] [OI *a sí mismo_i*]

(81) **Valeria mostró* [OD *a sí mismo_i*] [OI *al maestro_i*]

(82) **Valeria le mostró* [OD *el maestro_i*] [OI *a sí mismo_i*]

(83) ^{??} *Valeria le mostró* [OD *a sí mismo_i*] [OI *al maestro_i*]

(Cuervo 2003a: 36-37)

D'una banda, d'acord amb els parlants que hem consultat, tant (80) com (82) són exemples igualment bons, amb una anàfora d'OI amb la forma *a sí mismo* –és cert, però, que per a una part dels parlants (82) grinyola a causa de la resistència semanticopragnmàtica a la coexistència de doblat de clíctic i la forma reflexiva, tot i que això no impliqui cap estructura de partida diferent. De l'altra, és important comparar l'exemple (83) de Cuervo amb el (71) de Demonte. Recordem que Demonte (1995), per mostrar que les CDitr amb clíctic són CDO i que per tant l'OI pot c-comandar l'OD, emprava el reflexiu per *la estima de sí misma* (71), però en canvi emprava *a sí misma* en l'oració sense clíctic (74); i nosaltres argumentàvem que no es podia atribuir al doblat una diferència de gramaticalitat que realment provenia de la forma de l'anàfora. Doncs bé, la nostra visió rep el suport d'aquestes dades de Cuervo: si (83) és un cas de CDO, l'OI hauria de poder c-comandar l'OD. Tanmateix, i com ja mostràvem en (76), el fet és que l'oració no és bona per causa de la forma del reflexiu, és a dir, «the deviance of [aquesta oració] does not arise from binding, but from the required presence of two *a*-DP» (Cuervo 2003a: 37) –de fet, ella mateixa comenta l'estratègia de Demonte en canviar el reflexiu d'OD *a sí misma* per *la estima de sí misma* que hem vist en (71): «Demonte 1995 provides clear evidence that the clitic-doubled dative can bind an anaphor in the direct object. By embedding

the anaphor in the direct object, she avoids the problem of the double *a*, and sentence (45)[=*la nostra* (71)], equivalent in binding to (44b) [=la nostra (83)], is perfectly grammatical». L'única cosa que no compartim amb Cuervo és que no es tracti (81) de la mateixa manera: també en aquest cas la agramaticalitat té a veure amb l'ús de *a sí mismo* com a OD, i no pas amb la impossibilitat de c-comandament. Per a nosaltres, les possibilitats de lligam són les mateixes per a les CDitr amb clític i sense, perquè totes són CDO.

A més d'això, la diferència entre ambdues formes reflexives també es reflecteix en la divergència pel que fa a la presència de *a* en l'OD (marcatge diferencial d'objecte, MDO). De manera crucial, per alguna raó semàntica o interpretativa, les oracions amb dos sintagmes encapçalats per *a* són generalment rebutjades: aquest factor contribuiria a explicar la agramaticalitat de (74) en el cas que es mantingui el MDO en l'OD, juntament amb la suara comentada dificultat interpretativa inherent d'una anàfora reflexiva d'OD en forma de (*a*) *sí misma*. En altres casos, com (73) o (79), la coaparició de dos sintagmes encapçalats per *a* no sembla que desencadeni tal agramaticalitat, la qual cosa potser es relaciona amb el fet que *a sí misma* sigui anàfora d'OI no comporta dificultats interpretatives.

La nostra conclusió, doncs, és que la forma del reflexiu (*la estima de sí misma/la autoestima* vs. *a sí misma*) té un paper fonamental en els judicis de gramaticalitat d'aquesta mena de construccions; i en alguns casos també pot influir-hi la dificultat de processar dos sintagmes encapçalats per *a*. Amb tot, aquest segon factor és menys influent, ja que oracions com (73) i (79) segueixen sent bones malgrat tenir dos arguments introduïts per *a*.

Altres autors, però, estableixen una diferència entre (73), sense doblat, i (79), amb doblat. És el cas d'Ormazabal & Romero (en premsa), que consideren que l'acceptabilitat de dos sintagmes introduïts per *a* depèn de la presència o absència del clític doblador datiu. Partint de la premissa que tant la *a* que introdueix l'OD com la que introdueix l'OI són exponents de MDO, aquests autors afirmen que en una mateixa oració no hi pot haver dos elements amb MDO. Cal dir que, per a ells, el sintagma *a María* d'un predicat com (*le*) *di el libro a María* només serà considerat OI (amb el corresponent MDO) quan hi hagi doblat, mentre que si no n'hi ha el sintagma serà un SP direccional, no pas un OI. Aquesta perspectiva és, de fet, la mateixa que adopten els autors que hem repassat a l'apartat 2.1: quan hi ha doblat tenim un OI autèntic, un SD amb marca de datiu; en canvi quan no hi ha doblat tenim una construcció preposicional, un SD introduït per la preposició *a*. En aquest enfocament, doncs, s'espera que hi hagi un contrast entre l'aparició de dos sintagmes amb *a* en un predicat com *enviaron al estudiante al director* (i com (73)), que és gramatical perquè *al director* no és OI sinó un SP direccional i per tant no té MDO, i en un predicat com *le enviaron al estudiante al director* (i com (79)), que seria segons ells agramatical perquè ara *al director* sí que es considera OI i per tant tenim dos elements amb

MDO –una oració així només es podria salvar traient aquesta marca, per exemple *le enviaron los estudiantes al director*. Aquesta mateixa solució és, al capdavant, la que aplicava Demonte en canviar *a sí misma* per *la estima de sí misma* (71) o per *la autoestima* (77) en els exemples de més amunt. I és també la que aplica Cuervo en considerar acceptable només la variant sense clític:

(84)

- a. ?*Mostré al mono_i a sí mismo_i en el espejo*
- b. **Le mostré al mono_i a sí mismo_i*

(Cuervo 2003b: 142, n. 13)

Tanmateix, no tots els autors consideren que la gramaticalitat de dos sintagmes encapçalats per *a* estigui directament determinada per la presència o absència de clític. Per exemple, nosaltres hem defensat que hi intervenen sobretot altres factors, com la forma del reflexiu en funció d'OD o d'OI, la qual cosa explica que (79) sigui gramatical, si més no per a una part dels parlants, malgrat els dos arguments introduïts per *a*.⁴⁹ També Aranovich (2011: 77-78), després d'afirmar que «it is not clear if the data regarding Spanish reflexives are analogous to those of English», apunta que «a ditransitive construction with both theme and recipient introduced by *a* is difficult to process and hardly acceptable, independently of the occurrence of DCLD [=dative clitic doubling]»:

(85)

- a. ?(**Le**) *mostré* [_{OD} *a Juan*] [_{OI} *a sí mismo*] (*en el espejo*)
- b. ?(**Le**) *mostré* [_{OD} *a sí mismo*] [_{OI} *a Juan*] (*en el espejo*)

(Aranovich 2011: 78)

Recordem que, des del nostre punt de vista, *a sí mismo* com a anàfora d'OI (a) és notablement millor que *a sí mismo* com a anàfora d'OD (b). El que sí compartim amb Aranovich és la irrellevància del clític en la gramaticalitat d'aquestes construccions.

En la mateixa línia, Bleam (1999: 196-197), referint-se a una oració amb dos *a*-SD i amb doblat de datiu (*Carmen les presentó a Xabier a sus padres*), adverteix que «the status of two-*a* sentences is controversial»: si bé diversos autors consideren aquestes oracions agramaticals, Bleam admet que «I have found speaker variation on this point».

Així mateix, López (2012) proporciona l'exemple següent, ara amb l'ordre OI-OD:

⁴⁹ Demonte (1994b) sembla que també adopti parcialment aquesta visió, ja que en (77) no qualificava pas d'absolutament agramatical l'oració amb doblat i dos arguments encapçalats per *a*. Amb tot, creiem que la desviació d'aquesta frase és pronunciada, i es deu a la dificultat interpretativa d'una anàfora reflexiva d'OD en forma de (*a*) *sí misma*, amb MDO o sense.

(86) *María le entregó* [_{OI} *a sí mismo*] [_{OD} *a un hombre*]

(López 2012: 42)

Que el clíctic no té un paper clau ni únic en la gramaticalitat de dos sintagmes encapçalats per *a* també ho veiem en Strozer (1976), que mostra que un factor rellevant en l'acceptació de dos arguments encapçalats per *a* és la classe lèxica concreta del verb, tal com evidencia el contrast següent, que és independent del clíctic –recordem que segons la visió d'Ormazabal & Romero en aquestes oracions *al profesor* no seria un OI de debò sinó un SP i per tant hauria de ser compatible, en tots els casos, amb l'OD amb MDO:

(87)

a. [?]*Mostré/presenté* [_{OD} *al alumno*] [_{OI} *al profesor*]

b. **Describí* [_{OD} *al alumno*] [_{OI} *al profesor*]

Una altra prova en la mateixa direcció la trobem en el fet que, amb els noms propis, la *a* no pot ometre's mai, independentment de la presència de clíctic (Demonte 1994b: 460-461, n. 30):⁵⁰

(88) *Le presenté *(a) Juana a Pedro*

(Demonte 1994b: 461, n. 30)

També és interessant la visió de Torrego (1998: 131-136), segons la qual l'acceptabilitat de dos objectes lèxics (OD i OI) introduïts per *a* té a veure amb el fenomen de l'*object raising*: segons Chomsky (1995), *v* pot tenir un tret D que fa pujar l'objecte a una posició associada a *v*; i per a Torrego (1998) els objectes de verbs acusatius que apareixen amb una partícula de cas (*Vi a María*) en les llengües romàniques experimenten *object shift*, el terme usat per Holmberg (1986) per referir-se a l'*overt object raising* en les llengües germàniques (vegeu Torrego 1998: 1-2). Així, tornant als exemples de (87), en el primer es permet l'*object raising* i en canvi en el segon no, de manera que la conclusió de l'autora és que «unless the marked accusative object raises outside the VP, the lexical dative cannot be licensed in the structure». Per tant, segons les assumpcions de Torrego, l'oració amb dos complements introduïts per *a* «is an instance of overt object raising of the innermost *a*-DP, that is, the accusative».

És important retenir, doncs, que a diferència d'Ormazabal & Romero (en premsa) o Demonte (1995), Torrego (1998: 131) no considera pas que la concurrència d'un OD-*a* i un OI depengui del clíctic, sinó que fins i tot en un mateix context d'absència de doblat «[u]nder certain conditions, derivations with two identically Case-marked objects (marked accusatives and datives) can be problematic for Case checking if they both are within the same checking domain» (Torrego 1998: 131). Per exemple, en el cas d'una oració com *Describieron *(a) un*

⁵⁰ Segons l'autora, això podria deure's a les restriccions formals que regeixen la inserció de *a*: la *a*, com a marca d'animacitat i especificitat, seria obligatòria quan D està lèxicament ple (els noms propis ocuparien la posició D dins del SD) però no ho seria quan D és ocupat per una categoria no lèxica (per un determinant).

maestro de Zen al papa o en el segon exemple de (87), *Describí (*a) el alumno al profesor*, Torrego (1998: 134) considera que hi ha una restricció de naturalesa sintàctica que regula la impossibilitat de MDO en l'objecte d'aquest verb: la restricció té a veure amb el fet que «this DP is unable to raise overtly», i el clític no hi té res a veure, ja que la restricció no sorgeix pas amb altres verbs com *describir* també sense clític.^{51 52}

De la incompatibilitat de dos sintagmes encapçalats per *a* se'n podria donar compte també recorrent a la distintivitat de Richards (2006, 2010): dos sintagmes dins el mateix domini de fase han de ser distints entre si per poder ser linealitzables, si no la derivació s'estavella. Com que l'aplicatiu baix no constitueix una fase (vegeu el que en diu McGinnis a l'apartat 2.1.6), tant l'OD com l'OI es troben en el mateix domini de fase.

En definitiva, i més enllà de la influència que pugui tenir la forma dels reflexius en la gramaticalitat d'aquestes oracions, ens sembla adequat concloure aquest apartat citant la reflexió de Bowers (2010: 174) que, en discutir les dades del lligam de variables, afirma que és «skeptical about the grammaticality of such examples» i explica que «lexical factors somehow play a role in the degree to which such examples are judged unacceptable». A parer nostre, l'únic que podem concloure amb una certa seguretat és que, en el domini tan complex dels reflexius, on intervenen diversos factors, la presència o absència de DCD no juga cap paper rellevant ni definitiu. Ben al contrari, donades certes condicions relacionades sobretot amb la forma del reflexiu, en la CDO de l'espanyol tant pot haver-hi anàfores d'OD lligades per l'OI com anàfores d'OI lligades per l'OD, independentment del clític. De fet, això mateix succeeix en altres llengües romàniques, com el francès (89) i l'italià (90):

(89)

a. *Marie a donné [son_i crayon] [OI à chaque garçon]_i*⁵³

⁵¹ Per il·lustrar el contrast entre la possibilitat de pujar de l'objecte d'un verb com *presentar* i d'un verb com *describir*, Torrego (1998: 134-135) nota la possibilitat que, en una nominalització amb el primer verb, el possessiu *su* pot ser entès com l'objecte ([*Su presentación t*] *al público*), cosa que no ocorre amb el segon verb (*[*Su descripción t*] *al público*).

⁵² Encara cal afegir que, si l'OD no pot experimentar *overt object raising*, hi haurà un conflicte pel fet que OD i OI es troben en el mateix domini de comprovació de cas; en aquest punt és important tenir en compte la proposta de Torrego (1998: 9) que els objectes inherentment marcats de cas, com els datius, poden tenir un requeriment de doble cas, és a dir, poden haver de comprovar també cas estructural, igual que l'acusatiu: com que els verbs de l'espanyol no són pas verbs de doble acusatiu (existents en altres llengües (Baker 1988)), és esperable l'existència de limitacions en la possibilitat de tenir dos objectes-*a* per a un sol verb. Tal com nota Torrego (1998: 136), si l'OD pot pujar, aterra en una posició d'especificador de *v*, i per tant entra en el domini mínim de *v*, mentre que el domini mínim de comprovació del datiu és el de la cadena de V (assumint que V es mou i s'adjunta a *v* en algun moment de la derivació); en aquest cas tant l'OD com l'OI hauran pogut comprovar el seu cas acusatiu estructural («it is important that the Case feature of Spanish (di)transitive accusative verbs be available for two instances of Case checking»); en canvi, si l'OD no pot pujar, o bé el cas de l'OD o bé el cas de l'OI no podran ser comprovats i s'incorrerà en una violació del principi d'interpretació plena.

⁵³ Convé notar que, per a David Fournier (c.p.), les construccions de lligam cap enrere no sempre són acceptades: «À mon avis, les constructions avec le liage inverse sont à la limite des phrases acceptables en français. Il est possible que ces jugements ne soient pas unanimes parmi tous les locuteurs natifs du français». De fet, Fournier (2010: 205, n.

b. *Jean a présenté [chaque institutrice]_i [OI à ses_i élèves]*

(Harley 2002: 62)

(90)

a. *Una lunga terapia psicoanalitica ha restituito [OD Maria_i] [OI a se stessa_i]⁵⁴*

b. *Una lunga terapia psicoanalitica ha restituito [OD se stessa_i] [OI a Maria_i]*

(Giorgi & Longobardi 1991: 42)

I, afegim, en català, tant si hi ha doblat com si no. En aquesta llengua, però, són diversos els factors que condicionen la naturalitat i genuïnitat dels exemples amb anàfores reflexives, així com la possibilitat de doblar aquest tipus d'elements. Ens hi referirem, extensament, al capítol següent (apartat 3.1.2.). En definitiva, per explicar la bidireccionalitat de les relacions de lligam en les llengües romàniques, proposarem que en aquestes llengües el lligam tant pot determinar-se a partir de l'ordre bàsic dels objectes (OI-OD) com a partir de l'ordre final (OD-OI). La peça clau de tot plegat té a veure amb el moviment que experimenta l'OD i amb la possibilitat que hi hagi reconstrucció d'aquest argument en la seva posició de base. Com veurem, aquesta és una proposta que, amb més o menys diferències, ja ha estat defensada per a diverses llengües per una colla d'autors (Bleam (2003) i De Pedro Munilla (2004) per a l'espanyol; i Harley (2002) i Fournier (2010) per al francès, entre d'altres).

120) fa notar el contrast entre (i) i (ii) i el relaciona amb la presència d'un SD subjecte en singular que podria ser un antecedent per a *son*, després de la qual cosa seria possible desfer aquesta interpretació i reemplaçar-la per la desitjada:

(i) **Les rédacteurs ont envoyé [OD son_i livre] [OI à chaque auteur]_i*

(ii) *Marie a donné [OD son_i crayon] [OI à chaque garçon]_i*

⁵⁴ També en el cas de l'italià, Diego Pescarini (c.p.) precisa que aquesta oració no és perfecta. Tanmateix, ell en dona un exemple paral·lel que és millor (i):

(i) *²Mario mostra [OD se stessa_i] [OI a Maria_i]*

Aquesta oració està formulada de tal manera que no hi ha cap altra interpretació tret d'aquella en què *Maria* i el reflexiu són coreferents. Si el subjecte, en comptes de *Mario* (un home), fos una dona, llavors el reflexiu es relacionaria fàcilment amb el subjecte. Potser en les oracions proporcionades per Giorgio & Longobardi (1991) la coexistència d'un subjecte, un OD i un OI que són femenins contribueix a complicar els judicis de gramaticalitat.

A més, Pescarini (2012) considera que en italià la precedència afavoreix lleugerament el c-comandament, de manera que l'OI lliga l'OD amb més bons resultats també si el precedeix (ii), i l'OD lliga l'OI més fàcilment si el precedeix (iii):

(ii)

a. *Ho mostrato [OI a Giulia_i] [OD se stessa_i]* (compareu-ho amb (i))

b. *²Ho mostrato [OD se stessa_i] [OI a Giulia_i]*

(iii)

a. *Ho mostrato [OD Giulia_i] [OI a se stessa_i]*

b. *²Ho mostrato [OI a se stessa_i] [OI Giulia_i]*

(Pescarini 2012: 2)

Als apartats 3.1.3 i 3.1.4 del capítol següent veurem, però, que no es pot sostenir un tractament del c-comandament basat en la precedència lineal. Breument, el moviment dels constituents juntament amb la possibilitat de reconstrucció són la clau per donar compte de les preferències gramaticals que poden tenir alguns parlants en aquests casos.

2.2.2.2. Lligam de pronoms possessius i lectura distributiva

A partir de l'assumpció que un pronom pot ser interpretat com una variable lligada per un antecedent quantificacional sempre que aquesta expressió quantificada el c-comandi (Reinhart 1976), Barss and Lasnik (1986: 348) observen que en l'alternança dativa de l'anglès la gramaticalitat de lectures distributives i lligam de pronoms varia segons si la construcció és una CDO o una CP. Així, en la CDO un quantificador en l'OI (com *each*) pot lligar un pronom en l'OD (com *his*) (91), però en canvi la lectura lligada no és possible si el pronom (en aquest cas *its*) forma part de l'OI (92):

(91) *I denied* [_{OI} *each worker*]_i [_{OD} *his_i paycheck*]

(92) **I denied* [_{OI} *its_i owner*] [_{OD} *each paycheck*]_i

(Barss and Lasnik 1986: 348)

I en la CP ocorre just el contrari, és a dir, un quantificador en l'OD pot lligar un pronom en l'OI (93), però no al revés (94):

(93) *I denied* [_{OD} *each paycheck*]_i [_{OI} *to its_i owner*]

(94) *^{??}*I denied* [_{OD} *his_i paycheck*]_i [_{OI} *to each owner*]_i

Aquesta asimetria, igual que la que hem vist en l'apartat anterior, es deu al fet que les relacions de c-comandament en la CDO i en la CP són diametralment oposades. Partint d'aquestes dades de l'anglès, Demonte (1995) intenta resseguir aquests fets en les CDitr de l'espanyol amb clític i sense, respectivament:

(95) *La profesora le pasó a limpio* [_{OD} *su_i dibujo*] [_{OI} *a cada niño*]_i

(96) [?]*La profesora le pasó a limpio* [_{OD} *cada dibujo*]_i [_{OI} *a su_i autor*]

(97) **La profesora entregó* [_{OD} *su_i dibujo*] [_{OI} *a cada niño*]_i

(98) *La profesora entregó* [_{OD} *cada dibujo*]_i [_{OI} *a su_i autor*]

(Demonte 1995: 10-11)

Començant per les dues darreres oracions, (97) i (98), que segons Demonte són CP, hem de dir que no compartim del tot els judicis d'aquesta autora, ja que en espanyol (europeu) (97) és gramatical en la lectura distributiva⁵⁵ en què hi ha diversos dibuixos i cada nen rep el seu propi dibuix, tal com ho és la construcció anàloga en altres llengües romàniques com el francès

⁵⁵ A banda de la lectura en què hi ha un sol dibuix fet per la professora (cas en què el possessiu estaria coindexat amb el SD subjecte).

(Harley 2002, Boneh & Nash 2011, 2013).⁵⁶ De manera crucial, Perpiñán & Montrul (2006), en un treball dedicat a l'adquisició de la relació entre l'estructura de l'alternança dativa de l'espanyol i les restriccions de lligam, mostren que els judicis dels parlants nadius contradueixen les afirmacions de Demonte i de la resta d'autors. En efecte, a partir de l'oració (99), paral·lela a la de (97), juntament amb la de (100), Perpiñán & Montrul (2006: 145) expliquen que «the native speakers accepted both sentences as grammatical»:

(99) *El acomodador asigna* [OD *su*_i *asiento*] [OI *a cada espectador*]_i

(100) *El acomodador asigna* [OI *a cada espectador*]_i [OD *su*_i *asiento*]

(Perpiñán & Montrul 2006: 145)

Tornant als exemples de Demonte (1995), centrant-nos ara en les dues primeres oracions, (95) i (96), que teòricament són CDO perquè tenen doblat pronominal, cal dir que Demonte mateixa admet que el contrast no és tan clar com en anglès. El cas és que (96), i més si hi posem un verb ditransitiu (en comptes de la parafrasi amb sentit causatiu que usa l'autora) com *entregar* (*La profesora le entregó cada dibujo, a su autor*), és gramatical. Fins i tot la mateixa Demonte (1994b: 451) admetia, en un treball anterior, la pràcticament idèntica gramaticalitat de totes dues oracions, ara sí amb un verb ditransitiu:

(101) *La profesora le entregó* [OD *su*_i *dibujo*] [OI *a cada niño*]_i

(102) *La profesora le entregó* [OD *cada dibujo*]_i [OI *a su*_i *autor*]

(Demonte 1994b: 451)

En la mateixa línia, Bleam (2003: 238) afirma que en l'ordre OD-OI «the parallel with the DOC is no longer present» perquè «the DO can bind into the IO even when IO doubling obtains» (103) –i afegeix que el paral·lelisme només es manté «when the word order in Spanish is IO DO» (104):

(103) *El editor le envió* [OD *cada libro*]_i [OI *a su*_i *autor*]

(104) **El editor le envió* [OI *a su*_i *autor*] [OD *cada libro*]_i

(Bleam 2003: 238)

També De Pedro Munilla (2004) en dóna exemples:

⁵⁶ A l'inici de l'apartat 2.2 citàvem els exemples rellevants de Harley (2002). Pel que fa a Boneh & Nash (2011: 27), mostren que «the core dative goal and the theme [...] are not hierarchically ordered» mitjançant els exemples següents:

(i)

a. *La maîtresse a rendu* [OD *son*_i *cartable*] [OI *à chaque élève*]_i

b. *La maîtresse a rendu* [OD *chaque cartable*]_i [OI *à son*_i *propriétaire*]_i

(Boneh & Nash 2011: 27)

(ii)

a. *Il faudra que Marie présente* [OD *son*_i *patient*] [OI *à chaque interne*]_i

b. *Il faudra que Marie présente* [OD *chaque patient*]_i [OI *à son*_i *médecin traitant*]_i

(Boneh & Nash 2013:33)

(105) *Mónica le envió* [_{OD} *cada artículo*]_i [_{OI} *a su_i autor*]

(De Pedro Munilla 2004: 176)

Beavers & Nishida (2010) constaten també que l'OD pot lligar l'OI en la CDO de l'espanyol – de fet, els autors noten que les CDitr amb doblat de l'espanyol no poden ser equiparades a la CDO anglesa perquè l'OI i l'OD poden c-comandar-se mútuament:

(106) *La policía les entregó* [_{OD} *las carteras_i*] [_{OI} *a sus_i (respectivos) dueños*]

(Beavers & Nishida 2010: 5)

Igualment, Pujalte (2012: 39) és categòrica quan afirma que «nada parece indicar que estos diagnósticos den en español las diferencias que se registran en inglés en las construcciones ditransitivas que involucran verbos de transferencia [...] Por ejemplo, no hay asimetrías en relación con las lecturas de variables ligadas entre pronombres posesivos y SN cuantificados entre el OD y el OI, independientemente del doblado de clíticos, contrariamente a lo que sucede en inglés»:

(107)

a. *Le sacamos* [_{OD} *cada caramelo*]_i [_{OI} *a su_i dueño*]

b. *Le sacamos* [_{OD} *su_i caramelo*] [_{OI} *a cada niño*]_i

(108)

a. *Enviamos* [_{OD} *cada libro_i*] [_{OI} *a su_i autor*]

b. *Enviamos* [_{OD} *su propio libro_i*] [_{OI} *a cada autor*]_i

(Pujalte 2012: 39)

Finalment, Romero (1997: 64, §5.3.1) admet que «con respecto a [...] la gramaticalidad defectuosa de oraciones como (115), no tengo nada interesante que decir» i explica que «[q]uizá se deba a factores pragmáticos» que permeten que «de alguna forma, aunque se violen las condiciones de ligamiento sea posible esa lectura». Els exemples de (115) del treball de Romero, que reproduïm a continuació com a (109), són paral·lels al de (102):

(109)

a. *El cartero* (^{?)*le*) entregó [_{OD} *cada carta*]_i [_{OI} *a su_i destinatario*]}

b. *El editor* (^{?)*le*) devolvió [_{OD} *cada libro*]_i [_{OI} *a su_i autor*]}

(Romero 1997: 64, §5.3.1)

El mateix val per al català (exemples del barceloní):

(110) *La professora (li) va donar* [_{OD} *el seu_i dibuix*] [_{OI} *a cada nen_i*]

(111) *La professora (li) va donar* [_{OD} *cada dibuix_i*]_i [_{OI} *al seu_i autor*]

En resum, en (110) el pronom en posició d'OD està lligat per l'OI (i s'obté així una lectura distributiva) i també pot ser lligat pel subjecte (llavors hi ha un sol dibuix). I quan el pronom està en posició d'OI (111), és lligat per l'OD (lectura distributiva) –i, en aquest exemple concret, no pot ser lligat pel subjecte perquè *l'autor de la professora* no té sentit, cf. *El director va presentar cada tutor al seu alumne*, on *el seu alumne* pot ser lligat tant per l'OD com pel subjecte. Per tant, podem concloure que en les CDitr de l'espanyol i el català tant l'OD com l'OI poden c-comandar-se entre si independentment de la presència o absència de DCD.

Abans d'acabar cal dir que, en la línia de Demonte (1995), Cuervo (2003a: 37-40, 2003b: 130-132) considera que en l'àmbit del lligam de possessius hi ha una diferència en els judicis de gramaticalitat (? vs. *) de les oracions amb doblat i sense, i que aquesta diferència dona suport a la seva hipòtesi, o sia, a la idea que quan l'OD conté un element que ha de ser lligat per l'OI, l'oració només serà gramatical si hi ha doblat de clític, condició necessària per a ella per obtenir una CDO (on l'OI c-comanda l'OD), com veiem en (112), a diferència de (113):

(112)

a. ?*Valeria le presentó* [_{OD} *su_i respectivo paciente*] [_{OI} *a cada cirujano*]_i

b. ?*Les negamos* [_{OD} *su_i cheque*] [_{OI} *a los trabajadores*]_i

(113)

a. **Valeria presentó* [_{OD} *su_i respectivo paciente*] [_{OI} *a cada cirujano*]_i

b. **Negamos* [_{OD} *su_i cheque*] [_{OI} *a los trabajadores*]_i

(Cuervo 2003b: 131)

Però, altre cop, no estem d'acord amb els judicis de Cuervo. Els exemples de (112)-(113) són gramaticals, si més no en espanyol europeu.⁵⁷ En (114) incloem les corresponents oracions del català barceloní, igualment gramaticals:⁵⁸

(114)

a. *La Valèria li va presentar* [_{OD} *el seu_i respectiu pacient*] [_{OI} *a cada cirurgia*]_i

b. *Els vam negar* [_{OD} *el seu_i xec*] [_{OI} *als treballadors*]_i

c. *La Valèria va presentar* [_{OD} *el seu_i respectiu pacient*] [_{OI} *a cada cirurgia*]_i

⁵⁷ En (113a) la presència de *respectivo* elimina qualsevol possible ambigüitat sobre el lligador de *su* i l'oració és acceptable, i en (113b), amb un subjecte de 1a persona del plural, no hi ha ambigüitat i la relació de lligam expressada per la coindexació és possible. A banda, els nostres informants prefereixen aquestes oracions sense *respectivo*.

⁵⁸ Tot i que el clític datiu plural en català estàndard és *els*, la forma més usada en barceloní és *els hi*.

d. *Vam negar* [_{OD} *el seu*_i *xec*] [_{OI} *als treballadors*]_i

Cal fer notar, això sí, la reticència del català a l'ús de possessius que poden suprimir-se sense afectar el sentit de la frase: és el cas dels exemples que hem citat en aquest subapartat, que per a la majoria de parlants serien millors sense el possessiu, però aleshores ja no servirien per comprovar el comportament del català en el lligam d'aquest tipus d'elements. En definitiva, la conclusió és que, a diferència del que ocorre en anglès, en espanyol i en català hi ha c-comandament bidireccional entre els objectes de les construccions ditransitives, és a dir, tant l'OD com l'OI poden c-comandar-se mútuament independentment de la presència o absència de doblat de clític. D'això, en donarem compte, com ja hem anunciat en el cas del lligam d'anàfores, recorrent a la idea que en les llengües romàniques les relacions de lligam poden correspondre tant a les posicions finals dels objectes com a les posicions de base (vegeu l'apartat 3.1.3 del capítol següent).

2.2.2.3. Efectes de creuament feble

Basant-se en la noció de precedència, Chomsky (1976) formula l'anomenada *leftness condition* (o condició de dependència cap a l'esquerra), que estableix que una variable no pot ser l'antecedent d'un pronom situat a la seva esquerra:

(115) **Who*_i *did the woman he*_i *loved betray* *t*_i?

(Villalba 2004: 52)

Per donar compte d'aquesta mena de fets s'ha proposat, alternativament, el principi de creuament feble, basat en la noció de c-comandament, que descriu la impossibilitat que un element es mogui per sobre d'un SN amb el qual és coreferent.⁵⁹ Així, segons el grau d'agramaticalitat, es distingeix entre creuament fort (més agramaticalitat) (116) i el creuament feble (menys agramaticalitat) (117):

(116) **A qui*_i *creus que pro*_i *va veure* *t*_i?

(117) ??*A qui*_i *creus que van veure* *t*_i *els seus*_i *fills*?

(Villalba 2004: 60)

En el cas del creuament feble, podem esmentar la formulació de Reinhart (1976) segons la qual els SN quantificats i les traces dels elements-*qu* poden establir relacions anafòriques només amb pronoms als quals c-comandin. En efecte, aquesta condició captura el contrast entre les dues oracions de (118):

⁵⁹ El principi de bijecció també dona compte dels efectes de creuament feble, ja que estableix que un operador ha de lligar només una variable (Koopman & Sportiche 1982).

(118)

- a. *Which paycheck_i did you deny its_i owner t_i?
- b. Which worker_i did you deny t_i his_i paycheck?

(Adaptat de Barss & Lasnik 1986: 348)

En la CDO de l'anglès, doncs, es produeixen efectes de creuament feble quan un argument-*qu* es mou per sobre de l'altre argument que conté un pronom possessiu coindexat amb el mot-*qu*. Així, en l'exemple (118), abans del moviment-*qu*, l'OI està per sobre l'OD, de manera que el creuament es produeix quan és l'OD el que puja i va a parar més amunt de l'OI, mentre que si s'eleva l'OI, com que ja era l'argument situat més amunt, l'oració és bona, com veiem en l'exemple (b).⁶⁰

També Aoun & Li (1989: 160-161) recullen aquest contrast, i noten així mateix que en la CP el comportament s'inverteix. I és que ara l'element més incrustat és l'OI i, per tant, si puja cap a la posició-*qu* es creuarà amb l'OD i produirà agramaticalitat, com ocorre en l'exemple (b) de (119):

(119)

- a. Which check_i did you send t_i to its_i owner?
- b. *Which worker_i did you send his_i check to t_i?

(Adaptat d'Aoun & Li 1989: 161)

La predicció, *a priori*, és que aquest contrast entre la CDO i la CP també aparegui en les dues variants de la pretesa alternança dativa de l'espanyol, i efectivament els treballs de Cuervo (2003a: 41, 2003b: 133) van en aquesta línia. Així, segons aquesta autora en la CDO de l'espanyol (que identifica amb les CDitr amb doblat) hi ha, com en anglès (118), creuament quan l'OD (un mot-*qu*), situat més avall, puja i passa per sobre l'OI, més amunt, com en el primer dels exemples que segueixen:

⁶⁰ Val la pena fer notar, tanmateix, que no tots els autors consideren possible que l'OI pugui experimentar moviment-*qu*. Així, Emonds & Whitney (2006) afirmen que en la CDO hi ha una restricció sobre l'extracció-A' que estableix que el moviment de l'OI a una posició no argumental és agramatical, just al contrari del que han notat altres autors:

(i) ??Which sister_i shall we send t_i a present?

(Emonds & Whitney 2006: 94)

Els autors afirmen que això s'explica per la naturalesa d'objecte promogut de l'OI, que prové d'una posició de base introduïda per una P nul·la, i que ara ha adquirit l'estatus d'objecte directe. En canvi, Fournier (2010) critica aquest enfocament derivacional en què la incapacitat d'experimentar extracció-A' es relaciona amb l'estatus d'objecte directe de l'argument, perquè si fos cert caldria esperar que l'altre OD, el que ha estat degradat, tampoc no pogués experimentar moviment-A', la qual cosa no es compleix pas:

(ii) Which present_i should we send our youngest sister t_i?

(Fournier 2010: 58, n. 48)

(120)

- a. *¿Qué_i (libro) le entregamos a su_i dueño t_i?
- b. ¿A quién_i le entregamos t_i su_i cheque?

(Adaptat de Cuervo 2003a: 41)

I és que Cuervo considera que el que compta són les traces de les posicions on es generen els arguments. Així, l'exemple (a) és agramatical perquè el possessiu de l'OI està coindexat amb un argument inferior que ara s'ha desplaçat. Tot i que aquest element superior, l'OD, es desplaça prèviament fins més amunt del verb (com en les oracions afirmatives, on l'ordre més natural és *Le entregamos el libro a su dueño*, amb l'OD mogut), el que compta és la traça de la posició d'origen. En paraules de Cuervo (2003a: 41, n. 17) «I am simplifying here in that I am leaving aside the issue of whether the *wh*-theme moves across the dative as it moves in affirmative sentences. In fact, I assume it does, but that the traces relevant for WCO are, as for binding, the traces in the position where the arguments are licensed, not in intermediate positions».

Tanmateix, no compartim pas la idea que només les traces en la posició de base siguin rellevants per al lligam. I és que per a bona part dels parlants d'espanyol (europeu) les dues oracions de (120) són perfectament bones, tal com constaten els nostres informants i tal com recullen Beavers & Nishida (2010: 6) quan afirmen que l'oració (a) de (120) «is acceptable to our consultants (when given with contextual information)».

Les construccions equivalents en català també són plenament gramaticals:

(121)

- a. {Quin llibre_i/ Què_i} li vam tornar al seu_i propietari?
- b. A qui_i li vam donar el seu_i xec?

Tornant a l'enfocament de Cuervo, en les construccions que ella considera CP (les CDitr sense doblat), s'espera que, igual que ocorria en anglès (119), la agramaticalitat sorgeixi quan és l'OI (un mot-*qu*), ara a sota de tot, que es mou per sobre de l'OD, com veiem en l'exemple (b):

(122)

- a. ¿Qué_i (libro) entregamos t_i a su_i dueño?
- b. *¿A quién_i entregamos su_i cheque t_i?

(Adaptat de Cuervo 2003a: 41)

Altre cop, és molt clar que, si més no en espanyol europeu, totes dues oracions són totalment gramaticals –evidentment, segons el context, l'exemple (b) de (122) també podria fer referència al xec d'una tercera persona, però només és una opció més. I en català també són gramaticals – amb la mateixa puntualització quant a l'oració (b):

(123)

- a. *Quin llibre_i / Què_i vam donar al seu_i propietari?*
- b. *A qui_i vam donar el seu_i xec?*

Així doncs, de les dades anteriors es desprèn que ni en català ni en espanyol no hi ha cap contrast quant als efectes de creuament feble si comparem les CDitr amb doblat i sense. Això significa dues coses: primer, que la distinció CDO/CP no equival a la distinció presència/absència de doblat pronominal; i segon, que sigui quina sigui l'estructura que correspon a la CDO romànica, no s'hi detecten els esmentats efectes de creuament feble, sinó que es tracta més aviat d'una propietat característica de la CDO anglesa, però no de la CDO com a construcció universal. Per al nostre treball, que segueix el deixant del de Fournier (2010), és fonamental fer aquesta diferència entre allò que caracteritza la CDO d'unes quantes llengües (sobretot l'anglès) i allò que és intrínsec de la CDO com a construcció disponible en la GU.

Vegem com la nostra hipòtesi es confirma si revisem la resta de dades que dona Cuervo. I és que segons aquesta autora el mateix contrast en els efectes de creuament es produeix en comparar, d'una banda, el cas d'un SP que conté un possessiu que tant pot estar coindexat amb l'OD (situat més amunt) com amb el subjecte (també més amunt), com veiem en l'exemple (a) de (124) i, de l'altra, el mateix cas però amb duplicació de clíctic, de manera que aquell SP locatiu és ara un argument datiu que s'entén com a afectat o receptor (és a dir, està personificat) i passa a ocupar una posició superior a la de l'OD, com veiem en l'exemple (b). Segons Cuervo (2003b: 133), en aquest segon cas, que correspondria a una CDO, el possessiu del SD datiu només pot estar coindexat amb el subjecte, altrament (*i.e.* si està coindexat amb l'OD, teòricament situat en una posició inferior) apareix un efecte de creuament feble i s'obté un resultat agramatical:

(124)

- a. *¿Qué_i entregó t_i Emilio_j a su_i_j país de origen?*
- b. *¿Qué_i le entregó Emilio_j a su_i_j país de origen t_i?*

(Adaptat de Cuervo 2003b: 133-134)

En aquest punt, tampoc no estem d'acord amb les conclusions de Cuervo. Per començar, ens sembla que tant en l'exemple (a) com en l'exemple (b) el sintagma *a su país de origen* s'interpreta de la mateixa manera, és a dir, com un locatiu personificat, sense que el clíctic hi tingui un paper determinant. De fet, creiem que hi contribueix el fet que el verb *entregar* requereix la presència d'un posseïdor final (difícilment direm *(Li) vaig entregar això a l'Anna #però no ho va rebre*), a diferència del que ocorre amb altres verbs com *enviar* (sí que podem dir *(Li) vaig enviar això a l'Anna però no ho va rebre*); i sempre sense que el clíctic sigui decisiu.

A més, sobre l'exemple (b) de (124), hem de dir que, com a mínim en espanyol europeu, el possessiu de l'OI pot ser interpretat com a coreferent amb l'OD i s'obté un resultat bo –tan bo i tan ambigu com l'oració (a). De fet, si canviem l'exemple amb la intenció de desafavorir al màxim l'ambigüitat (125), es fa més clar que el possessiu *su* pot estar lligat per l'OD (*què*), independentment del clític:

(125) *¿Qué niño_i (le) devolvió la organización_j a su_{i/j} país de origen?*

El comportament del català no fa sinó confirmar els fets (126), si bé hem d'apel·lar a l'observació feta anteriorment pel que fa a les restriccions del català a l'hora de duplicar amb *li* un locatiu, per molt que pugui entendre's com a afectat i es pugui assimilar als datius prototípics –no sembla que sigui possible tampoc recórrer al clític plural *els* per millorar el resultat.⁶¹

(126)

- a. *Què_i va retornar en Joan_j al seu_{i/j} país d'origen?*
- b. *Què_i li va retornar en Joan_j al seu_{i/j} país de origen?*

Així doncs, fins ara hem comprovat que en la CDO de l'espanyol i el català (que tant pot contenir doblat pronominal com no) els efectes de creuament feble no són una propietat característica, a diferència del que sí que ocorre en anglès, segons Barss & Lasnik (1986) i altres autors.

2.2.2.4. Abast congelat

L'abast és el domini afectat per la informació que aporta un determinat element. Així, quan en una oració hi apareixen dos quantificadors, la interpretació que se'n faci pot variar segons la relació d'abast que s'estableixi entre els dos sintagmes quantificats. En concret, un quantificador podrà tenir abast ampli o estret respecte de l'altre, i això generarà dues lectures diferents. Prenent un exemple de Villalba (2004), en una situació d'abast ampli (*wide scope*) un quantificador (*tres*) té sota el seu abast un altre quantificador (*dos*), de manera que la interpretació serà que en total s'han transportat tres paquets:

(127) *Dos repartidores han portat tres paquetes*

(Villalba 2004: 21)

En canvi, en una situació d'abast estret (*narrow scope*), i seguint amb l'oració anterior, el quantificador *tres* es troba sota l'abast del quantificador *dos*, de manera que la lectura que se'n desprèn és que s'han transportat un total de sis paquets.

⁶¹ Un altre factor que pot contribuir a l'estranyesa d'aquesta mena d'oracions és l'ús molt menys abundant que es fa en català (en comparació amb l'espanyol) dels pronoms possessius.

La noció d'abast d'un element s'ha relacionat amb la posició estructural que ocupa i, en concret, s'ha equiparat l'àmbit d'abast amb el domini de c-comandament. En l'àmbit de les relacions ditransitives, s'ha demostrat que en anglès les possibles relacions d'abast entre el tema i la meta difereixen segons la variant de l'alternança dativa (Aoun & Li 1989). Així, en la CP l'abast entre l'objecte i el constituent *to-dative* és lliure (128), mentre que en la CDO l'abast està congelat, en el sentit que la meta pot cobrir el tema però no al revés (129). Ho exemplifiquen aquestes oracions que contenen els elements *some* i *every*.⁶²

- (128) *Mary gave some book to everyone* (some>>every / every>>some)
 (129) *Mary gave someone every book* (some>>every / *every>>some)
 (Exemple (128) d'Aoun & Li 1989: 167)

També amb *a* i *each* emergeixen els mateixos resultats, tal com observa Bruening (2001):

- (130) *Mary gave a doll to each child* (a>>each / each>>a)
 (131) *Mary gave a child each doll* (a>>each / *each>>a)
 (Bruening 2001: 134)

Per tant, en la CDO de l'anglès l'OD no pot tenir abast sobre l'OI, d'acord amb l'estructura que es proposa per a aquesta construcció i en la qual l'OI és més amunt que l'OD. Aquests fets, segons Bruening (2001: 134, 263-265), no impliquen pas que l'OD estigui congelat en la seva posició d'origen i no pugui canviar de lloc: ben al contrari, tant l'OD com l'OI poden moure's per prendre abast, però el que ocorre és que l'elevació de quantificadors (*every*, *each*) obeeix la superioritat, això és, no pot alterar la relació jeràrquica preexistent entre els dos objectes que comparteixen un domini local, de manera que l'OD no podrà arribar a tenir abast sobre l'OI.⁶³ En canvi, en la CP els dos elements sí que es poden abastar mútuament.

Abans d'entrar en més detalls, convé aclarir que, seguint May (1977) i Bruening (2001), assumim que els quantificadors experimenten moviment encobert cap a una posició (probablement *v*) des d'on es defineixen les relacions d'abast. Més en concret, Bruening (2001: 69) comenta les diferents hipòtesis que s'han proposat per definir l'elevació de quantificadors (per exemple, com un moviment-A per comprovar trets de cas) i conclou que «is feature-driven in mechanism but interpretive in nature». En definitiva, l'elevació de quantificadors «that it

⁶² Cal dir que estudis com el de van der Ziel (2012), a partir d'experiments, mostren que els nens petits (i alguns adults) parlants d'anglès no només no comparteixen l'existència d'abast congelat en la CDO, sinó que de fet rebutgen la interpretació que en general els adults accepten. Així, una oració com *The bear gave a hedgehog every piece of cake* té per a ells la interpretació en què cada tros de pastís va a parar a un eriçó diferent.

⁶³ La condició de superioritat fou formulada per Chomsky (1973). En el programa minimitista se'n deriven els efectes a partir de la minimitat, de la qual dona compte la condició de l'enllaç mínim (tal com Cuervo (2003b: 134) mateixa explica). Aquesta condició regula el moviment tot establint l'obligatorietat d'aplicar sempre l'opció de moviment més local, això és, afectar sempre l'objectiu més proper. Hem vist també que s'hi referia McGinnis (apartat 2.1.7).

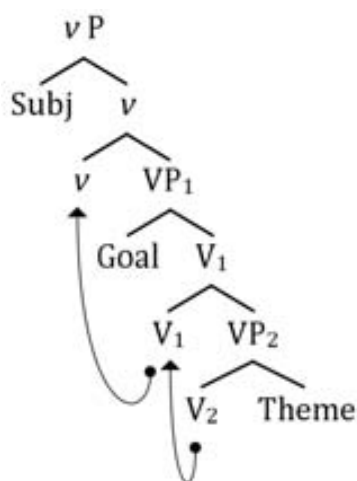
makes use of the same syntactic mechanisms as other movement operations (feature attraction) and is consequently constrained by the same economy conditions» (Bruening 2001: 235).

Fet aquest aclariment, vegem com explica Bruening (2001) les diferències d'abast entre CDO i CP en anglès. L'autor es basa en el fet que diversos treballs sobre estructura argumental (Marantz 1993, Pesetsky 1995, Arad 1998, entre d'altres) coincideixen a postular una diferència entre la CDO (un cas de predicat complex, en què l'argument meta és projectat per un nucli verbal nul, V_1 , situat entre v i el verb lèxic V_2 , i comparable als aplicatius de les llengües bantu) i la CP (sense aquest nivell extra d'estructura). Vegem-ho:

(132)

Estructura de la CDO segons Marantz (1993):

John gave Mary a book

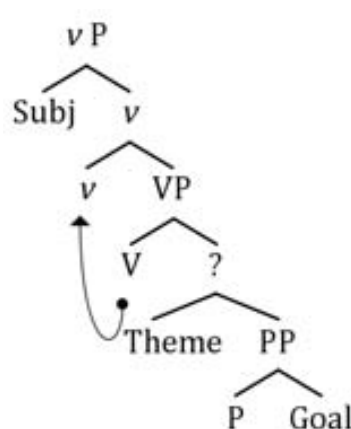

(Adaptat de Bruening 2001: 260)

(133)

Estructura de la CP segons Marantz (1993):

John gave a book to Mary

(Adaptat de Bruening 2001: 261)

Així, partint d'aquesta concepció, Bruening (2001: 263-264) explica que en la CDO (132) l'OI és argument d'un nucli aplicatiu (o V_1) ajuntat per sobre del SV_2 que conté l'OD, per tant OI i OD són arguments de nuclis diferents. En canvi, en la CP (133) tant l'OD com l'OI són arguments del mateix nucli i són projectats dins el mateix SV. Per explicar, precisament, que en la CP ambdós objectes puguin abastar-se mútuament, Bruening postula que l'elevació de quantificador arrossega tot el SP. El raonament que fa és el següent: En la CP l'OD c-comanda asimètricament l'objecte de la P (*Mary*), però també és cert que l'OD i tot el SP (*to Mary*) se c-comanden mútuament i, en aquest sentit, «it is plausible to suppose that covert QR [QR=Quantifier Raising] can pied-pipe the entire PP. That is, the entire PP must count as a quantifier for Attract [...]. C-command between a direct object and a PP in the locative configuration [=la nostra CP] is mutual (but it is not in the complex predicate construction [=la nostra CDO]), which will permit either to move to v first under attraction. Thus, the ambiguity

of the locative construction follows from the theory, given the independently motivated structure of this construction» (Bruening 2001: 265).

Prement com a referència aquestes dades àmpliament estudiades de l'anglès, Cuervo (2003a: 43-44, 2003b: 134-135), seguint Demonte (1995), fa notar que en espanyol es produeix el mateix efecte de congelació d'abast, de manera que en la variant amb doblat de clíctic (la suposada CDO) només els quantificadors en l'OI poden prendre abast sobre els indefinits en l'OD (llavors tindrem un article diferent o un candidat diferent en cada cas) (134), però no al revés (135):

(134)

- a. *Carolina le llevó un artículo (distinto) a cada revista* (cada>>un)
- b. *Tenés que recomendarle algún candidato (distinto) a todo buen profesor* (todo>>algún)

(135)

- a. *Andrés le mandó cada cuadro a un museo (#distinto)* (*cada>>un)
- b. *Tenés que recomendarle todo candidato a algún buen profesor (#distinto)* (*todo>>algún)

(Adaptat de Cuervo 2003a: 43-44, 2003b: 134)

Cuervo (2003a: 96) torna a parlar-ne i afirma que «in the Spanish DOC, as in English, an indefinite dative argument must scope over *cada* 'each' or *todo* 'every' in the direct object [per això (135) és agramatical]. When the direct object is an indefinite and *cada* or *todo* is in the dative, *cada* or *todo* can scope over the indefinite [com en (134)]».

De fet, la reflexió de Cuervo (2003a: 43-44) sobre aquesta suposada congelació d'abast és que en les CDitr doblades de l'espanyol «the scope is frozen in a way that is inconsistent with word order: the direct object cannot take scope over the dative even when it precedes it in linear order (remember that the word order Accusative > Dative is the neutral word order)». L'explicació que hi dóna és que l'ordre OD-OI que sol presentar la CDO de l'espanyol no se segueix de la posició inicial dels arguments sinó que s'obté, a partir d'un ordre OI-OD, per moviment de l'OD fins més amunt de l'OI, a l'especificador de *v*: segurament, encara que aquesta posició permetria que l'abast de l'OD cobrís l'OI, el quantificador de l'OI s'eleva també i anirà a parar a una posició d'especificador encara més amunt, per no violar la superioritat –una explicació alternativa seria que hi hagués obligatòriament reconstrucció de l'OD en la posició bàsica, des d'on experimentaria elevació de quantificador però aterriria a una posició inferior a la de l'OI mogut.

Tanmateix, no estem d'acord en els judicis que dóna Cuervo per a l'espanyol. La lectura distributiva en la qual el quantificador en l'OD pren abast sobre l'indefinit de l'OI (135) sí que està disponible. De fet, tot seguit en donem més exemples. Per començar, hem sotmès al judici

de diversos parlants les oracions de (136), que són paral·leles a les de (135) però amb un OI clarament diferenciat d'un SP locatiu –i és que hem tingut en compte les reticències d'alguns parlants de l'espanyol (especialment, però no únicament, de l'espanyol de Catalunya) a l'hora a doblar (tractar com a datius) les metes *a cada revista* i *a un museo*, tot i ser en certa manera metes afectades.⁶⁴ En (137) proporcionem també exemples reals. Tant per a (136) com per a (137) donem exemples amb clític i sense, per mostrar el paper irrellevant que hi juga aquest element:

(136)

- a. *El director del orfanato le mandó cada niño a una familia distinta* (cada>>un)
 b. *El director del orfanato mandó cada niño a una familia distinta* (cada>>un)

(137)

- a. *pedir un bloque RIPE de IPs y asignarle cada una a una web [distinta]* (cada>>un)
 (Google)
 b. *la rigidez de quienes desean asignar cada niño a un centro [distinto]* (cada>>un)
 (La Razón, 22-I-2012)

Voldríem destacar, a més, que l'absència de congelació d'abast en les CDitr amb doblat també es troba en l'espanyol d'Amèrica, com veiem en l'exemple següent amb la forma *alguien* [=alguna persona], extret de la premsa:

- (138) *lo que corresponde es encargarle cada zona a alguien eficiente* (cada>>un)
 (Perú 21, Perú)

Així mateix, el nostre punt de vista coincideix amb el de diversos autors, com ara Ordóñez (1998: 333-334), segons el qual l'oració *Los profesores le dieron cada libro a un estudiante* és ambigua: l'indefinit en l'OI pot ser interpretat com a específic i aleshores tenim un quantificador existencial que pren abast sobre el quantificador universal de l'OD, o bé l'indefinit no és específic i el quantificador universal de l'OD hi té abast.

Semblantment, Bleam (2003) mostra que en la CDO de l'espanyol l'abast és lliure:

- (139) *Juan le envió todo libro a un pariente* (un>>todo, todo>>un)
 (Bleam 2003: 240)

⁶⁴ Noteu que, en un altre punt de la seva argumentació, Cuervo (2003a: 33) observa que l'OI de la CP és un SP del mateix tipus que un SP locatiu, ja que no és possible trobar ambdós elements en una mateixa oració (*Pablo mandó un diccionario a Gabi a Barcelona*). En canvi, l'OI de la CDO no pot ser un locatiu si no és personificat, és a dir, ha de complir la condició de poder ser interpretat com un receptor intencional (*intended possessor*) –per tant, no té a veure forçosament amb l'animacitat (*El gobierno no le devolvió los documentos a la región, Los golpistas le quitaron la autonomía al país*). Vegeu també l'apartat 3.2.2. del capítol següent.

També De Pedro Munilla (2004) exemplifica que tant un quantificador universal en l'OI pot abastar l'indefinit en l'OD (140) com un quantificador universal en l'OD pot prendre abast sobre un indefinit en l'OI (141) –i, per tant, demostra la no-congelació d'abast en la CDO, com veiem en l'oració de Bleam:

(140) *El jefe del departamento le entregó un cheque a cada profesor (cada>>un)*

(141) *Paco le envió cada artículo a una revista distinta (cada>>un)*

(De Pedro Munilla 2004: 178)

Si ens fixem en el comportament del català, per exemple concretant en el cas del valencià (on el doblat de clític és un fenomen molt estès, fins i tot amb metes inanimades), les dades confirmen que el clític no té cap influència en les relacions d'abast i que en les CDitr amb clític i sense ambdues relacions d'abast estan disponibles –sí que s'ha de dir que els parlants consultats aprecien un grau de gramaticalitat lleugerament menor en la relació OD>>OI en (142) respecte de la relació OI>>OD en (143), la qual cosa, com veurem, es relaciona amb l'ordre superficial de mots.⁶⁵

(142)

a. *Ton tio (li) va donar cada regal a un nebot (diferent) (cada>>un)*

b. *Heu de recomanar(-li) tot candidat a algun bon professo (diferent) (tot>>algun)*

(143)

a. *Maria (li) va enviar un article (diferent) a cada revista (cada>>un)*

b. *Heu de recomanar(-li) algun candidat (diferent) a tot bon professor (tot>>algun)*

La conclusió és que les CDitr en espanyol i català normalment presenten abast lliure, independentment de la presència o absència de clític –una afirmació oposada a la de Cuervo (2003a: 43-44, 2003b: 134), que defensa que l'abast lliure només està disponible en les variants sense duplicació.⁶⁶

⁶⁵ Per als exemples fem, igual que fa Cuervo (2003a,b) en el cas de l'espanyol, els quantificadors universals *cada* i *tot*. El primer és un quantificador intrínsecament distributiu, mentre que el segon pot tenir una interpretació distributiva i una de col·lectiva o grupal. Cal dir que en el cas de *cada* Lite (2010: 9) detecta diferències respecte de l'anglès *every*: en concret, en català «sembla que la posició de *cada* està més restringida [...] i que no sempre pot aparèixer en la posició d'objecte» (compareu **?Un gat ha menjat cada peix* i *Dues persones han netejat cada peix*), fet del qual la *Gramàtica del Català Contemporani* no dona compte (Brucart & Rigau 2002).

⁶⁶ És interessant que Cuervo (2003a: 97) reconeix la no-congelació de l'abast en els casos de CDO amb un verb causatiu. Per a aquesta autora, això prova que el datiu en les construccions causatives ocupa una posició diferent, que ella designa com a aplicatiu afectat. Així, en els predicats causatius el datiu ja no es troba en el mateix domini mínim que el SD objecte, sinó que «the dative DP is external to the lower vP of which the object is the subject»; per tant, els predicats causatius no són afectats per la necessitat de preservar l'ordre jeràrquic dels arguments en l'elevació de quantificadors, ja que això només s'aplica als arguments que només es troben dins el mateix domini (Bruening 2001):

(i) *Emilio le abrió cada puerta a un actor (distinto) (cada>> una)*

(ii) *Emilio le arruinó cada fiesta a una persona (distinta) (cada>> una)*

(Cuervo 2003a: 97)

És interessant que Fournier (2010: 118-119) i Boneh & Nash (2011)⁶⁷ noten que, en la CDO estàndard d'una altra llengua romànica com el francès (i que s'identifica amb una construcció ditransitiva prototípica del tipus *J'ai donné le livre à Jean*, com veurem a l'apartat 3.3.4), les opcions d'abast difereixen del que es veu en anglès (tant l'OD pot prendre abast sobre l'OI com l'OI sobre l'OD), mentre que en analitzar les oracions franceses menys corrents amb l'ordre OI-OD les possibilitats d'abast són les mateixes que en la CDO anglesa. En efecte, com avançàvem, creiem que aquesta apreciació sobre el francès també és vàlida per als casos que ara estudiem, el del català i el de l'espanyol. En definitiva, coincidim amb Fournier (2010: 17) a considerar que la congelació d'abast no és pas una propietat inherent de la CDO universal, sinó quelcom directament relacionat amb l'ordre final dels constituents, amb «la structure de surface même, à savoir de la relation asymétrique entre les objets» (Fournier 2010: 61).

En altres paraules, la congelació d'abast és «un phénomène relié à l'interprétation de la phrase» que «s'évalue après toutes les dérivations (A et A')» (Fournier 2010: 60). Si aquest fenomen s'associa a l'ordre jeràrquic superficial dels objectes i si «l'ordre hiérarchique de surface des objets de la CDO n'est pas fixe à travers les langues», aleshores hom pot «conclure également que les conséquences de cet ordre (telles que la restriction sur l'extraction-A' et le blocage de portée) ne sont pas des propriétés de base de la CDO».⁶⁸

De fet, Bleam (2003) fa el mateix apunt sobre l'espanyol: la congelació de l'abast no és sinó una funció de l'estructura superficial. I és que Bleam es distancia de Cuervo i nota que, igual que en

Tot i que el nostre treball no tracta les construccions causatives, cal dir que aquests fets no afecten pas l'anàlisi que proposem. Pot ser que els datius amb predicats causatius no experimentin congelació d'abast pels motius que Cuervo exposa, i que els datius de la CDO no n'experimentin tampoc pels motius que hem exposat nosaltres, és a dir, perquè simplement la congelació d'abast no és pas una propietat intrínseca de la CDO, sinó quelcom que ocorre en determinades llengües, com l'anglès.

⁶⁷ Cal dir que aquesta apreciació s'inclou en la versió prèvia de l'article de Boneh & Nash, disponible a http://pluto.huji.ac.il/~bonehn/Boneh_Nash_GR.pdf (pàg. 7), però no en la versió publicada.

⁶⁸ Fournier (2010: 61-70) desenvolupa una anàlisi del bloqueig d'abast basada en l'estructura informacional, per demostrar que la restricció d'abast no és una propietat universal de la CDO i que per tant no constitueix pas un factor en la determinació de la definició universal d'aquesta construcció. L'autor segueix la proposta de Goldberg (2006) segons la qual les restriccions relacionades amb l'abast són conseqüència de l'estructura informacional de la construcció, i apunta que la distinció pragmàtica entre tòpic primari, focus potencial i elements de fons té un paper en la restricció d'abast dels objectes en la CDO. En concret, Fournier (2010: 68-69) ressegueix l'explicació de Goldberg (2006: 156-159) segons la qual en una oració com *He assigned every girl in the class two new topics* és esperable la preferència de l'abast ampli (OI>>OD), perquè un quantificador universal com *every*, referit a un conjunt d'entitats, és susceptible de ser identificat com a tòpic, igual que un SD definit (Goldberg 2006: 156-159). En canvi, un referent nou no seria una bona tria per ser tòpic, i això explica que els quantificadors com *un* o *algun* tinguin preferència per l'abast estret. Aquests quantificadors solen trobar-se en l'OD, perquè precisament el tema té tendència a representar informació nova i per tant no sol ser susceptible de ser tòpic ni de tenir abast ampli. Tanmateix, si el tema presenta un quantificador universal, aleshores les probabilitats que tingui abast ampli augmenten (i). I és que l'avantatge de tenir en compte aquesta mena de factors informacionals és que es pot donar compte de l'existència d'abast estret (o invers) en casos com la CDO de (i), que en canvi són un repte per a les anàlisis de l'abast que parteixen d'una descripció estructural. Al costat de l'exemple de (i), en què l'OD pot prendre abast ampli sobre l'OI situat més amunt, també tenim casos com el de (ii), on l'OI pot prendre abast sobre el subjecte situat més amunt:

(i) *They gave at least two people each Nobel Prize*

(each>> at least two)

(ii) *Some person or other gave each child a book*

(each > some or other)

(Goldberg 2006: 160)

francès, només en l'ordre marcat OI-OD l'espanyol presenta el bloqueig d'abast propi de la CDO de l'anglès (145). En canvi, no és pas el cas de les oracions amb l'ordre OD-OI, que són igualment casos de CDO (144):

- (144) *Juan le envió todo libro a un pariente* (todo>>un, un>>todo)
 (145) *Juan le envió a un pariente todo libro (que había robado...)* (^{??}todo>>un, un>>todo)
 (Bleam 2003: 240)

La influència de l'ordre de mots en l'abast també la detecten, com dèiem, Fournier (2010) en la CDO del francès i Diaconescu & Rivero (2007) en la del romanès. Així, en el cas del francès, Fournier (2010: 119) afirma que l'ordre OI-OD «favorise, voire accepte seulement, la portée large, selon laquelle il n'existe qu'un enfant qui reçoit toutes les poupées», com veiem en (146), mentre que l'ordre OD-OI «autorise les deux interprétations: l'une à portée large [...], où chaque enfant reçoit la même poupée, ou l'autre à portée étroite où chaque enfant reçoit une poupée différente», com veiem en (147):

- (146) *J'ai donné à un enfant chaque poupée* (un>>chaque, ^{*?}chaque>>un)
 (147) *J'ai donné une poupée à chaque enfant* (un>>chaque, chaque>>un)
 (Fournier 2010: 119)

Pel que fa al romanès, Diaconescu i Rivero fan la mateixa observació, en concret en el cas de la construcció on l'OI és un SD amb marca de cas datiu i és acompanyat per un clític doblador (per a una visió completa i comentada de la CDO en aquesta llengua, vegeu l'apartat 3.3.1, on argumentarem que tampoc en romanès la CDO es redueix a les construccions amb doblat). En aquesta construcció, doncs, Diaconescu & Rivero (2007: 213-214, n. 3) observen que l'OI i l'OD poden estar ordenats indistintament, i que ambdós ordres són equivalents des del punt de vista de l'estructura informativa: ambdós poden rebre una interpretació de *broad focus*, és a dir, una interpretació on l'oració és neutra o bé és focus tota sencera. Tanmateix, apunten que l'ordre de mots té efectes en l'abast: l'OI pot tenir abast sobre l'OD independentment de l'ordre de mots, mentre que l'OD només pot tenir abast sobre l'OI quan apareix en primera posició, quelcom que ja hem constatat en el cas de l'espanyol i el francès. És a dir, quan l'ordre és OD-OI l'abast és lliure, mentre que si l'OI apareix en primera posició, OI-OD, llavors el lligam invers (OD>>OI) perd gramaticalitat.⁶⁹

⁶⁹ Les autores comenten que també es poden donar els dos ordres en el cas de les metes introduïdes per la preposició *la* 'a' i sense clític doblador, però conclouen que «we do not consider variation in word order significant for the proposals in this paper, even though this could be an oversimplification» (Diaconescu & Rivero 2007: 214), de la mateixa manera, també són possibles els dos ordres en el cas de les metes introduïdes per *la* i amb clític doblador, però les autores tampoc no hi donen cap importància (Diaconescu & Rivero 2007: 216)

A més, que el paper de l'ordre de mots és clau en la determinació de l'abast s'ha afirmat fins i tot per a l'anglès. És el cas de Bowers (2010), que coincideix amb la visió general que l'abast és lliure en la CP i congelat en la CDO, però afegeix que l'ordre de mots pot modificar aquest estat de coses.⁷⁰ Així, segons Bowers (2010: 174-177) en la CP el moviment de l'OD cap a Espec, Veu per avaluar cas estructural permet la reconstrucció (perquè té lloc juntament amb *Agree*)⁷¹ i això dona compte d'ambdós ordres d'abast, mentre que en la CDO el moviment de l'OI per obtenir cas estructural no altera la relació de c-comandament inicial entre els objectes, de manera que només hi ha una relació d'abast possible. Crucialment, i com avançàvem, l'autor també mostra que una CP amb l'ordre marcat OI-OD (*Mary gave to a child every doll*) presenta exactament la mateixa restricció d'abast que una CDO ($a \gg \textit{every}$, $*\textit{every} \gg a$), ja que l'OI *to a child* s'ha mogut a Espec, Veu (per satisfer el tret PPA de Veu, en l'enfocament de l'autor)⁷² però no permet la reconstrucció (perquè no té lloc juntament amb *Agree*) –per aquest mateix motiu, quan s'efectua el moviment del mateix OI a Espec, T en la construcció d'inversió locativa (*To a child was given every doll*), es manté la restricció d'abast ($a \gg \textit{every}$, $*\textit{every} \gg a$).

Trobem encara més arguments a favor de la nostra hipòtesi que la congelació d'abast no és necessàriament una propietat inherent de la CDO universal sinó més aviat un fet particular de cada llengua influenciat per factors com l'ordre de mots. Així, Aoun & Li (1989: 166-167, n. 23) constaten: «Although there has been no disagreement concerning the nonambiguity of the double object structures containing QPs [=Quantifier Phrases] in Chinese [...], an *LI* [= *Linguistic Inquiry*] reviewer points out that double object constructions in English may be ambiguous», essent una ambigüïtat que varia segons l'idiòlecte i segons el predicat usat.⁷³ Per

⁷⁰ Com veurem més endavant, Bowers (2010: 154) considera que tant en la CDO com en la CP hi ha tres categories d'arguments primaris: *Ag*, *Appl* i *Th* (Agent, Aplicatiu i Tema). Convé notar, doncs, que en ambdues construccions hi ha un Apl. Més endavant, assumeix que *Appl* pot seleccionar un SP (*to*) o un SD actiu amb un tret de cas que ha de ser avaluat: si *Appl* selecciona un SP tenim un cas de CP, mentre que si *Appl* selecciona un SD amb cas acusatiu estructural tindrem una CDO (Bowers 2010: 164). Vegeu la secció 3.2.2 del capítol següent sobre l'enfocament de Bowers.

⁷¹ I és que Bowers (2010: 172) adopta el principi *PEPPER* o *Purely EPP Eliminates Reconstruction* d'Anand & Nevins (2006), que estableix que el moviment-A només amb la finalitat de satisfer un tret PPA no permet reconstrucció, en canvi si té lloc juntament amb *Agree* sí.

⁷² Segons Bowers (2010: 155), la categoria universal Veu pot presentar dos valors, *actiu* o *inactiu*. En el cas de l'anglès, Veu [+act] requereix una sonda (*probe*) que assigni acusatiu estructural, però Veu [-act] no ho requereix. A més, Veu en anglès també té un tret PPA obligatori, com T.

⁷³ Per exemple, d'un grup d'angloparlants nadius consultats, uns quants troben ambigua l'oració *Mary showed some bureaucrat every document she had*, però no les oracions *The committee gave some student every book in the library* i *John asked two students every question*. L'explicació que hi donen Aoun & Li és la següent: «In the absence of a better account for such variations, we can only speculate that some speakers allow the verbs in double object structures to select a fuller clausal structure in the sense that there are two Spec positions (Spec of V' and Spec of VP)», de manera que per a aquests parlants totes tres oracions serien ambigües; d'altra banda, hi haurà parlants per als quals cap de les tres oracions no serà ambigua, ja que «allow verbs in double object constructions to select only a small clause structure that does not have an extra Spec position for the subject NP to move into»; finalment, i tornant al cas dels parlants consultats que feien una diferència quant al tipus de verb, la proposta d'Aoun & Li és que «for some speakers, a fuller clausal structure is selected only for certain verbs such as *show*».

tant, fins i tot en la CDO anglesa, on hi ha una sola possibilitat d'ordre de constituents, la congelació de l'abast no és infal·libre.

Seguint totes aquestes consideracions sobre el francès, l'espanyol i l'anglès, concloem que l'abast congelat no és una propietat universal de la CDO sinó més aviat una conseqüència de l'ordre dels objectes o de consideracions d'estructura informacional (Goldberg 2006).⁷⁴ Així, el català i l'espanyol tenen abast congelat només en aquelles oracions en què l'ordre estàndard OD-OI ha estat capgirat i ha esdevingut paral·lel a l'ordre de mots de la CDO de l'anglès. En canvi, la resta de CDO d'aquestes llengües no presenten aquesta propietat, i és que tal com hem argumentat no és una característica inherent de la construcció.

Resta concretar, però, com es produeix exactament la no-congelació d'abast. Nosaltres assumim que l'elevació de quantificadors respecta la condició de superioritat (Bruening 2001). Aleshores, per explicar com és que tant un quantificador en l'OD pot abastar-ne un indefinit en l'OI com a l'inrevés, cal parlar del moviment de l'OD i de l'opcionalitat de reconstrucció. En aquest sentit, ens interessa una reflexió de Cuervo (2003a: 44) relacionada amb el moviment de l'OD a l'especificador de *v* per obtenir cas i satisfer el tret PPA d'aquest nucli, per bé que ella no considera que un quantificador a l'OD pugui abastar un indefinit en l'OI: «Even if the position the accusative DP moves to is such that the DP can be interpreted there for scope, when the dative DP has to undergo QR, it would move to a specifier position above the accusative, obeying superiority». La nostra resposta és que, més que considerar que la posició a la qual aterra l'OD ja computa per a l'abast, el fet és que, si no s'aplica la reconstrucció de l'OD, és precisament des de la nova posició que experimenta elevació de quantificador.⁷⁵ Aleshores, com que l'OD es troba en una posició superior a la de l'OI, l'obeïment de superioritat implica que el quantificador de l'OD s'ha mogut primer, i el quantificador de l'OI que es mou a continuació no

⁷⁴ Encara hi ha altres factors que influeixen en la determinació de l'abast. Per exemple, López (2012: 77) mostra que en una oració com *Ayer entregaron [OD a/Ø un niño] [OI a la mayoría de las madres]* només si l'OD presenta MDO (*a*) podrà tenir abast sobre l'OI.

⁷⁵ Cal dir que altres autors consideren que aquesta seqüència de moviments no és possible. Així, López (2012: 155, n. 2) diu: «One could still wonder if it would be possible to apply QR to a scrambled object. However, Lasnik and Saito (1992) show that covert movement cannot follow overt movement». Tanmateix, creiem que els exemples de les construccions ditransitives romàniques (i els casos de l'anglès exposats per Bowers (2010)) mostren clarament que és una opció possible i tinguda en compte per diversos dels autors que n'han parlat.

De fet, Bruening (2001: 252), en examinar quin pot ser el lloc d'aterratge de l'elevació de quantificadors, afirma que «[t]here are a variety of positions of the appropriate type to which quantifiers can move, the first available one being the maximal projection of the head that projects the external argument [és a dir, S_v o S_{Ve}u, segons la teoria]». De manera crucial, Bruening (2001: 252, n. 18) fa notar que «this analysis is compatible with the idea that objects move (either overtly or covertly) for Case reasons» i, de fet, com que la posició a la qual es mou un objecte per motius de cas serà per sota de la posició bàsica del subjecte, hom pot concloure que «even a moved quantificational object is uninterpretable without QR to move it further (past the position of the subject)». És a dir, l'elevació de quantificadors pot procedir (*ha de procedir*) després que un objecte s'hagi mogut per motius de cas.

En tot cas, si es demostrés que aquest camí no és viable, es podria donar compte de les dades amb solucions alternatives, com la de López mateix, consistent a considerar que un objecte que ha experimentat *scrambling* pot prendre abast no pas per moviment QR sinó per la intervenció d'una «choice function» (López 2012: 9, i vegeu també les referències allí citades).

pot sinó quedar per sota. Així és com, de fet, De Pedro Munilla (2004: 179) dóna compte de l'oració (148):

(148) *Paco le envió cada artículo a una revista distinta* (cada>>un)
(De Pedro Munilla 2004: 178)

Finalment, Cuervo (2003a: 44) proporciona encara una altra manera d'explicar la agramaticalitat, segons ella, d'oracions com (148): «An alternative would be that the accusative DP has to reconstruct obligatorily to its base position; from where it might undergo QR to a position lower than the moved dative. I leave this issue open pending further research». Doncs aquesta és, de fet, l'explicació de De Pedro Munilla (2004) per a l'opció d'abast oposada, és a dir, aquella en què un quantificador en l'OI té abast sobre un indefinit en l'OD (149):

(149) *El jefe del departamento le entregó un cheque a cada profesor* (cada>>un)
(De Pedro Munilla 2004: 178)

Així, la interpretació d'aquesta oració s'explica apel·lant a la reconstrucció d'abast, atès que com hem vist el moviment de l'OD pot tenir reconstrucció o no. Si en té, aleshores l'OI, situat més amunt, es mourà primer, i l'OD desplaçat des de la seva posició reconstruïda no podrà sinó anar a parar per sota de l'OI.⁷⁶

2.2.2.5. Restriccions de passivització

La CDO de l'anglès també té característiques particulars quant a la passivització. Per això, Demonte (1995: 11-12) recorre a aquest fenomen per mostrar que les construccions amb doblat de clíctic de l'espanyol es comporten com la CDO de l'anglès també en aquest aspecte. En concret, l'autora vol mostrar que les restriccions existents a l'hora d'obtenir oracions passives a partir de la CDO anglesa també són presents en la CDO de l'espanyol, que ella identifica amb les CDitr doblades.

Així, Demonte fa notar en primer lloc que en la CDO de l'anglès en general ambdós complements poden passivitzar-se, si bé la naturalesa lèxica del verb pot restringir aquesta

⁷⁶ Una altra prova de la rellevància de l'ordre superficial i de la reconstrucció dels arguments moguts en la determinació de l'abast la trobem en López (2012: 87-88). En comentar les oracions del japonès (i) i (ii), aquest autor afirma que en aquesta llengua «QR appears to be absent and scope is directly reflected in surface structure»:

(i) *Dokoka-ni daremo-ga tuita*
algun lloc-LOC cadascú-NOM arribà

(ii) *Daremo-ga dokoka-ni tuita*
cadascú-NOM algun lloc-LOC arribà

(Yatsushiro 1999: 35-36)

El locatiu c-comanda el tema independentment de l'ordre dels arguments, en canvi el tema només pot c-comandar el locatiu si ha experimentat prèviament *scrambling* o desordenament i acaba precedint el locatiu (ii). Així, en la configuració de partida és en una posició superior i el tema en una posició inferior, i si hi ha desordenament l'abast es pot calcular a partir de la reconstrucció del tema o bé a partir de la posició d'aterratge del tema. Això és, precisament, el mateix que postulem per a les llengües romàniques.

possibilitat. Per exemple, en verbs de transferència és possible passivitzar tant l'OD com l'OI (150), mentre que en verbs com ara *fix* 'preparar', que van acompanyats de datius d'interès o benefactius, no es pot passivitzar cap dels dos arguments (151):⁷⁷

(150)

- a. *Mary was given the book*
- b. [?]*The book was given Mary*

(151)

- a. **Mary was fixed the sandwich*
- b. **The sandwich was fixed Mary*

(Demonte 1995: 11)

Abans de prosseguir, considerem convenient fer un primer apunt: la visió de Demonte que en anglès es poden passivitzar tots dos arguments és de fet matisable. La passivització del tema (anomenada passiva directa) millora definitivament amb metes pronominals (*The book was given me*), sobretot si el pronom és desaccentuat (*The book was given 'im*) (Oehrle 1976, Larson 1988). En canvi, quan la meta és un SD ple, la passivització està subjecta a variació dialectal: és molt més àmpliament acceptada en l'anglès britànic.⁷⁸

Feta aquesta puntualització, la qüestió és que altres llengües germàniques que també presenten alternança dativa (com l'alemany i l'holandès) només permeten passivització del tema però no de la meta, en la CDO.⁷⁹ I, com és sabut, passa el mateix en el cas de les llengües romàniques. Del perquè d'aquesta asimetria referida a l'argument que es passivitza (meta vs. tema), avancem que en parlarem al final d'aquest mateix apartat. De moment, convé remarcar que, tal com explica Demonte, en espanyol és possible obtenir una construcció passiva (només del tema) a partir d'un predicat de transferència, es parteixi d'una construcció amb clíctic o d'una construcció sense:

(152) *El premio Nobel (le) fue concedido a Cela el año pasado*

(Demonte 1995: 12)

⁷⁷ Tot i que les construccions que formen els OI que no són metes (receptors, destinataris) no són objecte del nostre estudi, en aquest apartat ens referirem a OI de tipus benefactiu i possessiu, per tal com la comparació entre uns i altres en l'àmbit de les estructures passives permet caracteritzar la CDO.

⁷⁸ Per a l'anàlisi d'aquesta possibilitat en anglès britànic, vegeu Doggett (2004: 97) i McGinnis (1998: 145-148). Pel que fa a l'anglès americà, Bowers & Georgala (2007: 18, n. 7) afirmen que «although there is clear evidence that *direct passives* exist in American English, and were analyzed in Fillmore (1965) among others, Postal (2004) points out that many linguistic works of the last twenty years deny the existence of American English *direct passives*».

⁷⁹ Per a una proposta explicativa de per què l'holandès i l'alemany difereixen en aquest punt de l'anglès, vegeu McFadden (2004: 141-146).

En canvi, l'autora fa notar que quan es tracta de predicats amb un clíctic datiu benefactiu o d'interès, és a dir, predicats en què la presència del clíctic és obligada, no hi pot haver passivització:

(153)

- a. **La casa le fue pintada a Juan*
- b. **La mancha le fue frotada a la camisa*

(Demonte 1995: 12)

Això duu Demonte a pensar que la presència del que anomena «affected clitic» bloqueja la pujada de l'argument intern, el qual altrament (sense la presència del clíctic i per consegüent sense el datiu, segons l'autora) podria passivitzar-se perfectament:

(154)

- a. *La casa fue pintada anteayer*
- b. *La mancha fue frotada con cuidado*

(Demonte 1995: 12)

El que Demonte vol remarcar amb totes aquestes dades és que les ditransitives doblades de l'espanyol són equivalents a la CDO anglesa per tal com en tots dos casos hi ha restriccions en la passivització segons el tipus lèxic del verb. Aquest argument a favor del reconeixement de l'alternança dativa en espanyol, però, té més d'un problema.

Per començar, Demonte estableix una comparació entre els verbs del tipus *fix* en anglès, que sí que entren en l'alternança dativa perquè poden presentar ambdues variants (CDO i CP), i uns predicats amb datius benefactius o d'interès en espanyol que, significativament, no entren en l'alternança dativa tal com la concep Demonte, ja que segons ella sempre duen clíctic –de fet, la mateixa autora en parla d'aquesta manera: «the class of verbs taking benefactive o interest datives, that is, [...] sentences in which the clitic is obligatory» (Demonte 1995: 10). Així, el panorama de l'anglès és que tots dos tipus de verbs (*give* i *fix*) presenten alternança però només una classe pot passivitzar-se; en canvi, en espanyol el que ocorre és que els verbs que no poden passivitzar-se de fet no són realment verbs que participin en la pretesa alternança dativa i per tant no sembla que se'n puguin extreure conseqüències gaire rellevants quant a les característiques de l'alternança en qüestió.

A més, si bé Demonte afirma que els verbs de l'espanyol del tipus *arreglar* sempre requereixen la presència del clíctic afectat i que per això són casos de CDO comparables als casos de CDO en anglès, el fet crucial és que els parlants d'espanyol consultats consideren exemples com els de (155) perfectament gramaticals.

(155)

- a. *Los trabajadores pintaron la casa a Juan y terminaron enseguida*
- b. *Juan estaba a punto de preparar la comida a su familia cuando sonó el teléfono*

També Aranovich (2011: 38) nota que «according to Roberto Mayoral Hernández (personal communication) *Juan preparó la comida a María* is acceptable without dative clitic doubling». ⁸⁰ El que és rellevant és que, tot i la manca de clíctic, aquestes oracions no permeten la passivització:

(156)

- a. ^{*/??}*La casa fue pintada a Juan por los trabajadores*
- b. ^{*/??}*La comida estaba a punto de ser preparada a la familia cuando sonó el teléfono*

Per tant, considerem deslegitimada l'equiparació entre la CDO de l'anglès i les CDitr doblades de l'espanyol, i defensem que la CDO de l'espanyol també pot correspondre a una CDitr sense doblat, ja que aquestes construccions també presenten restriccions de passivització.

Les dades del català confirmen els fets, atès que el clíctic no és en absolut obligatori en els predicats del tipus *arreglar* (157) i la passivització és impossible independentment del clíctic (158): ⁸¹

(157)

- a. *Fan veure que taquen el turista accidentalment amb un líquid, un dels lladres s'ofereix a netejar la taca a la víctima amb un mocador, mentre l'altre aprofita la confusió del moment i roba la cartera de la víctima*

(*El Punt*, 8-X-2009)

- b. *El pintor va pintar la casa al Joan amb molta eficàcia*

(158)

- a. ^{*/??}*La taca és netejada a la víctima*
- b. ^{*/??}*La casa va ser pintada al Joan*

Això ens permet concloure que la passivització no fa cap distinció entre oracions ditransitives doblades i no doblades.

⁸⁰ Ángel Gallego (c.p.) també confirma que una oració com *Juan hizo un pastel a Ana* és possible.

⁸¹ Un cop hem vist que els verbs del tipus *arreglar* en espanyol i català poden ser doblats o no, hom podria argumentar que llavors exhibeixen l'anomenada alternança. La nostra resposta seria la següent: primer, mostrariem que la CDO romànica no pot ser definida com una ditransitiva amb doblat de clíctic; i segon, si volguéssim defensar la visió que les ditransitives amb doblat són CDO, el cert és que les restriccions de passivització no són exclusives d'aquestes construccions sinó que també es troben en les ditransitives sense doblat com (156) i (158).

Així mateix, si Demonte (1995) notava que els OI benefactius o d'interès no permetien la passivització, Cuervo (2003a) hi afegeix també el cas dels OI amb el paper de possessor (159) i de font (160):

(159) **Los hijos le fueron admirados a Carolina en la escuela*

(160) **La bicicleta le fue robada a Pablo ayer*

(Cuervo 2003a: 76)

Tanmateix, no acabem d'estar d'acord amb aquestes restriccions, i volem fer dos apunts. En primer lloc, com ja hem dit, la restricció de passivització no té res a veure amb el clític, ja que no considerem que sigui obligatori en (159), sinó que pot no haver-hi doblat (almenys per a una part dels parlants) i, tot i això, l'OD no pot passivitzar-se (162):

(161) *?Todos admiramos los hijos a Carolina, ¿se portan tan bien!*

(162) **???Los hijos son admirados a Carolina*

Per tant, la restricció de passivització a determinats verbs és una característica de la CDO, sí, però la CDO no es limita a les oracions amb doblat. Així, tant en la CDO de l'anglès (163) com en la de l'espanyol (164) hi ha algun factor que impedeix la passivització quan l'OI és de tipus benefactiu (a) o possessor (b):

(163)

a. **Stephanie was fixed a /the sandwich*

b. **Stephanie and Daniel are envied their cooking abilities*

(Cuervo 2003a: 76)

(164)

a. **???La casa (le) fue pintada a Juan por los trabajadores*

b. **???Los hijos (le) son admirados a Carolina*

En canvi, no creiem pas que aquesta restricció sigui vigent també en el cas dels OI amb el paper de font o origen; aquesta és la segona puntualització que havíem anunciat. No estem d'acord en la agramaticalitat de (160), i de fet és fàcil trobar exemples semblants a favor de la nostra posició:

(165) *Un violín Stradivarius valorado en 1,9 millones de euros, que le fue robado a una artista coreana en una cafetería en Londres en 2010, ha sido hallado esta semana por las fuerzas del orden*

(RTVE.es)

Com en els altres casos, tampoc no estem d'acord en l'obligatorietat del clíctic, atès que si més no una part dels parlants no necessiten recórrer-hi.⁸²

(166) *Los ladrones (le) robaron aquella bicicleta a Pedro cuando menos se lo temía*

(167) *Aquella bicicleta (le) fue robada a Pedro cuando menos se lo temía*

Tot i que no entrarem en detalls, amb verbs del tipus *robar* tenim subtipus d'aplicatiu baix diferent del que trobàvem amb verbs de transferència com *donar*. Com vèiem a l'apartat 2.1.4.1, d'acord amb Pylkkänen (2002) els aplicatius baixos se subdivideixen en dos tipus, precisament: *LowAppl-TO* (receptor) i *LowAppl-FROM* (font). Si bé és cert que no totes les llengües tenen en el seu inventari tots els tipus d'aplicatius, creiem que les llengües romàniques sí que tenen l'aplicatiu de font o origen, que es combina per exemple amb verbs del tipus *robar*. De fet, Cuervo (2003a: 19) afirma que «the dative argument in the Spanish DOC can have three kinds of meanings: it can be a recipient, a source or a possessor» i exemplifica el segon cas amb el verb *robar*.⁸³

Fetes totes aquestes observacions, podem concloure que en la formació de passives a partir de la CDO hi ha, translingüísticament, una sèrie de restriccions semàntiques. En línies generals, compartim amb Cuervo (2003a: 76) la manca d'una explicació sistemàtica: «I do not have a satisfactory account of these restrictions on passives of ditransitives». Per això, ens limitarem a dir que, possiblement, la passivització està relacionada amb el tipus lèxic del verb o potser simplement amb factors pragmàtics (caldría fer notar que es poden usar altres estratègies impersonalitzadores, com ara les passives pronominals *Se li va netejar la taca a la víctima*); en qualsevol cas, el clíctic i les suposades diferències estructurals que implica no hi juguen cap paper rellevant –el fet que les restriccions de passivització es vinculin en autors com Demonte amb la presència d'un clíctic en l'estructura és el que justifica la inclusió d'aquest apartat en la secció dedicada a la caracterització estructural de la CDO, malgrat que sigui per demostrar que, al capdavant, és una qüestió d'índole semanticopragmàtica.

A banda d'aquestes restriccions semanticopragmàtiques, quan presentem la nostra proposta de CDO romànica procurarem explicar les diferències que hi ha entre una llengua com l'anglès, d'una banda, i les llengües romàniques, de l'altra, pel que fa als arguments que poden esdevenir

⁸² Fixem-nos en aquest exemple amb un verb semànticament molt proper a *robar*, és a dir, amb un datiu de font o origen:

(i) *(Le) quitaron el pasaporte al Sr. Guevara*

(Ordóñez 1999, apud Senn 2008: 48)

⁸³ De fet, hi ha una diferència entre l'espanyol i l'anglès: «the Spanish ditransitive dative construction [...] exhibits many of the fundamental properties that have been described for the well-studied DOC in English. The crosslinguistic contrasts are derived from either differences in morphosyntactic properties (e.g. Case and related phenomena) or from the two kinds of meanings that Spanish datives in the DOC can have but English's first objects normally cannot: source and possessor» (Cuervo 2003a: 20).

subjectes d'una oració passiva (capítol 3). Resumidament, donarem compte del contrast que observa Cuervo (2003a: 72-77). L'OI de l'anglès «behaves like an underlying direct object: it gets nominative case, moves to subject position and the verb agrees with it», tal com veiem en (168), que contrasta amb (169):⁸⁴

(168) *Stephanie was awarded a/the prize*

(169) **A prize was awarded Stephanie*

(Cuervo 2003a: 74)

En canvi, en espanyol «the argument that gets nominative case and triggers verb agreement (and may move to subject position) in Spanish is always the theme», com observem en (170), en contrast amb (171):⁸⁵

(170) *El primer premio le fue entregado a Carolina*

(171) **Carolina le fue entregado/a el primer premio*

(Cuervo 2003a: 74)

Com veurem, aquest contrast es deu al fet que en espanyol l'OI, situat més amunt, presenta cas datiu inherent, mentre que l'OD, situat més avall, «must move to specifier of *v* in order to be visible for case checking [i per comprovar el tret PPA de *v*]» (Cuervo 2003a: 75) i, des d'allà, pot ser mogut cap a la posició de subjecte d'una estructura passiva.

2.2.2.6. Un apunt sobre la subextracció

Tot i que no és un aspecte comentat en els treballs sobre la CDO de l'espanyol referenciats en 2.1, volem cloure la secció sobre la inexistència de conseqüències estructurals provocades pel clíctic fent referència al fenomen de l'extracció.

En espanyol, és possible la subextracció des d'un OD sense marcatge diferencial d'objecte (172), però en canvi la mateixa operació a partir d'un OD amb MDO o a partir d'un OI és agramatical (173):

(172) [*De qué escritor*]_i *has comprado* [_{OD} *dos libros* t_i]?

(173)

a. **[De quién]_i has saludado* [_{OD} *a muchos amigos* t_i]?

b. **[De quién]_i le diste los libros* [_{OI} *al padre* t_i]?

⁸⁴ Sobre la gramaticalitat de (169) en algunes varietats de l'anglès, vegeu la nota 78.

⁸⁵ Fins i tot en cas que l'OI aparegui preverbalment, el verb sempre concordarà amb el tema nominatiu postverbal (*A Carolina le fue entregado el primer premio*): «it seems that if the dative moves to preverbal position, it enables nominative case checking and agreement between Tense and the verb to be done 'downwards'» (Cuervo 2003a: 74). En canvi, si l'OI no es mou, «the theme moves across it in order to be visible for nominative case checking» i des d'aquesta posició pot ser atret cap a la posició de subjecte (Espec,T), tal com veiem en (170).

Gallego (2007: 311) considera la possibilitat que el contrast entre (172) i (173) tingui a veure amb els morfemes de concordança d'objecte: en (172) l'OD inanimat no té cap morfema de concordança manifesta, en canvi l'OD animat *a muchos amigos* de (173a) i l'OI *al padre* de (173b) presenten «some form of object agreement, though disguised in clitic fashion» (Gallego 2007: 312), tal com observem en contextos com *Lo vi a él* o *Le dimos el libro a María*, que comparteixen l'obligatorietat de l'element *a*. Evidentment, el clític no és pas pronunciat sistemàticament quan tenim un OD amb MDO o un OI. Doncs bé, Gallego (2007: 312) ho té en compte: «If object clitics (whether they are actually pronounced or not) somehow count as agreement morphemes attached to the verb, then a rationale emerges for why both Case marked direct objects [...] and indirect objects [...] are islands», tal com vèiem en (173). I és aquí on podem comprovar si és cert que la presència/absència de clític no té efectes estructurals: si no en té, esperarem que la agramaticalitat de (173), ara sense clític, es mantingui. Efectivament, la nostra previsió es confirma:

(174) *[*De quién*]_i *diste los libros* [_{oi} *al padre* t_i]?

Efectivament, Ángel Gallego (c.p.) està d'acord que «[e]l clític sembla irrellevant per al procés d'extracció, certament». Tenim, doncs, encara un altre argument per concloure que la realització o buidor fonològica del clític no es tradueix pas en estructures diferents. Alhora, Gallego fa aquesta puntualització «fa temps vaig arribar a la conclusió (compartida amb en Paco Ordóñez) que segurament sempre que tenim una *a* tenim un clític, explícit o no. Si això fos correcte, el que hauríem de determinar és quines són les circumstàncies que legitimen l'aparició (morfofonològica) del clític». Precisament, explicar l'opcionalitat del clític datiu en el cas dels OI de les construccions ditransitives serà la primera qüestió que tractarem en el capítol següent, concretament en la secció 3.1.1. Abans d'arribar-hi, però, convé presentar les característiques lexicosemàntiques que s'han atribuït de la CDO.

2.2.3. CARACTERITZACIÓ LEXICOSEMÀNTICA DE LA CDO

2.2.3.1. Transferència de possessió (exitosa o inferida) i afectació

A partir de les dades de l'anglès, són nombrosos els treballs que han establert diferències lexicosemàntiques entre la CDO i la CP. En concret, s'ha afirmat que la CDO implica una transferència de possessió reeixida. Aquesta distinció, l'han notada diversos autors, entre els quals destaquen Green (1974), Oehrle (1976), Pinker (1989) i Jackendoff (1990a,b), que han associat la CDO amb la interpretació de transferència de possessió reeixida o, el que és el mateix, amb un OI necessàriament afectat per l'acció del verb. Així, si hom diu (175) s'entén que *Olga* efectivament ha après català (per tant és, en certa manera, afectat per l'esdeveniment), mentre que no és necessàriament així en la CP de (176):

(175) *Gemma taught Olga Catalan*

(176) *Gemma taught Catalan to Olga*

Alguns autors, com Pinker (1989: 102), han relacionat aquesta restricció lexicosemàntica amb la necessitat que els verbs de la CDO identifiquin una causació de canvi de possessió, és a dir, ‘causar tenir’. Així, una CDO com *Andreu sent Anna a rose* podria parafrasejar-se com ‘Andreu caused Anna to have a rose by sending it’.⁸⁶ Tanmateix, que aquesta interpretació no forma part del significat estructural de la CDO, ho han mostrat diversos autors amb contraexemples com els següents:

(177) *I threw John the ball, but it didn't reach him because of the strong wind*

(Baker 1997: 89)

(178) *I taught them English for an entire year, but they don't seem to have learned a thing*

(179) *I read him the figures, but when I looked up, he was gone*

(Oehrle 1977: 206)

(180) *I threw John the ball but he didn't catch it*

(181) *I sent Bill the letter but he never got it*

(182) *I wrote Sue a letter but she never got it*

(Pylkkänen 2002: 20)

Precisament, aquesta és la mateixa idea defensada per Rapaport Hovav & Levin (2008: 145) en referir-se a «the successful transfer inference»: «the inference is not uniformly available across all dative verbs in the double object variant [...]; rather, the meaning of the specific verb plays a critical role in determining its availability». Per exemple, amb el verb *give* el receptor tindrà una cosa, tant si construïm una CDO com si construïm una CP amb *to*; mentre que amb altres verbs, com *send*, *throw* o *write*, la interpretació de transferència de possessió exitosa no hi és implicada.

En la mateixa línia, Goldberg (1995) constata que res no indica que l’OI *Pat* sigui més afectat en la CDO (183) que en la CP (184); de fet, hom pot dir (183) en un context en què *Pat* no arriba a rebre mai el pastís, o en un context en què *Pat* ni tan sols sap que existeix tal pastís – recordeu el que deia Pylkkänen (2002) sobre aquestes oracions en 2.1.4.1:

(183) *Chris baked Pat a cake*

(184) *Chris baked a cake for Pat*

(Goldberg 1995: 34)

⁸⁶ En canvi, una CP implicaria moviment causat, de manera que *Andreu sent a rose to Anna* podria parafrasejar-se com ‘Andreu caused a rose to go to Anna by sending it’.

Cuervo (2003a: 66) es mostra d'acord amb la idea que la transferència de possessió exitosa no és un significat estructural de la CDO (és a dir, la CDO no significa necessàriament 'causar tenir'), tal com hem comprovat a partir de nombrosos exemples que demostren que la transferència de possessió hi és, però que no és necessàriament reeixida (vegeu (177)-(182)).⁸⁷ En aquest sentit, Cuervo (2003a: 66) puntualitza que «in cases where there is possibility of alternation between the DOC and the PP variants, the DOC seems to favor a successful transfer reading». De fet, aquesta apreciació va en la línia del que observa Goldberg (1995): la transferència de possessió acomplida és el significat per excel·lència de la CDO, és a dir, és el significat que s'infereix quan el verb canònic (*give*) s'associa a la construcció (185); tanmateix, no és pas sempre el cas que la CDO tingui aquesta interpretació, sinó que a banda del significat central n'hi ha cinc més de perifèrics (186):

(185) *Significat central:*

- A. L'agent actua de manera que el receptor rep el pacient (p. ex. *give, pass, hand, throw, toss, slap, bring, take*).

(186) *Significats no centrals:*

- B. Les condicions de satisfacció impliquen que l'agent actua de manera que el receptor rep el pacient (p. ex. *guarantee, promise, owe*).
- C. L'agent actua de manera que el receptor no rep el pacient (p. ex. *refuse, deny*).
- D. L'agent actua de manera que, en un moment en el futur, el receptor rep el pacient (p. ex. *leave, bequeath, allocate, reserve, grant*).
- E. L'agent permet al receptor rebre el pacient (p. ex. *permit, allow*).
- F. L'agent té la intenció d'actuar de manera que el receptor rebi el pacient (p. ex. *bake, make, cook, sew, knit, get, grab, win, earn*).

(Goldberg 1995: 37)

A partir de tots els exemples anteriors, doncs, es pot concloure que si bé la CDO implica una transferència de possessió, aquesta transferència podrà ser reeixida o no.⁸⁸ Un cop feta aquesta precisió, ens podem referir a l'anomenada generalització d'Oehrle, és a dir, la diferència

⁸⁷ De fet, en el cas de l'espanyol, la *NGLE* (§35.5f), en parlar dels OI que acompanyen els verbs de transferència i, concretament, de les diferències entre les etiquetes DESTINATARI (designa l'entitat a qui va destinada una acció o un procés) i RECEPTOR (designa l'entitat que rep allò transferit), fa notar que els destinataris no sempre s'interpreten per força com a receptors finals d'allò transferit, com ara en *Le envió un paquete que nunca recibió* o *Le cedió los derechos, pero ella no los aceptó* –recordem que aquestes oracions, pel sol fet de contenir el clíctic datiu, encara que no sigui com a element doblador, també són considerades CDO.

⁸⁸ Coincidim amb Fournier (2010: 49, n. 42) que «la notion pertinente de possession inclut également la possession d'information. Par exemple, les verbes comme *show, read, tell, quote* n'expriment pas un transfert de possession au sens littéral, mais indiquent que le récepteur obtient quelque information», en la línia també de Krifka (2004: 3).

lexicosemàntica que s'estableix entre la CDO, que implica una transferència de possessió, i la CP, que pot no descriure cap transferència de possessió.⁸⁹

En definitiva, el fet és que en la semàntica de la CDO sempre hi ha una transferència de possessió, sigui acomplida, prevista, impedida, futura, etc. Conseqüentment, en la CDO el receptor sempre haurà de ser capaç de posseir, altrament obtindrem resultats poc acceptables, tret que hi apliquem una interpretació metonímica:

(187) *??Liza sent storage a book*

(Goldberg 2006: 9)

La idea que l'OI d'una CDO ha de poder qualificar-se com un possible posseïdor/receptor del tema serà molt rellevant a l'hora de donar compte de les metes inanimades o de tipus locatiu que s'admeten en aquesta construcció (vegeu 2.2.3.2). Els exemples següents mostren, en efecte, que allò rellevant no és que l'OI sigui animat, sinó que pugui posseir o rebre:

(188)

a. *The librarian assigned the book a number* (→ *The book has a number*)

b. *The sponsors gave the house a new roof* (→ *The house has a new roof*)

(McIntyre 2013: 6)

De fet, això mateix és el que conclou Cuervo (2003a: 63-67) per a l'espanyol: la condició general perquè una meta aparegui en la CDO és «the possibility of characterizing it as a recipient or intended possessor». En la mateixa línia de caracterització dels OI de la CDO, per a Cuervo (2003b: 124) la «tight correlation between clitic-doubled dative phrases and benefactive (more generally, affected) interpretation» dona compte de la agramaticalitat de (189), on els soldats morts no poden rebre els honors, és a dir, no poden ser (estricteament parlant) afectats:

(189) *El presidente (*les) ofreció honores a los soldados muertos en el hundimiento*

(Cuervo 2003b: 122)

Observem, però, que aquest exemple és força desafortunat per tal com l'OD forma part d'una col·locació (és a dir, el conjunt V+OD està lexicalitzat). Significativament, el fet és que, almenys en espanyol de Catalunya, una oració com (190), on el conjunt V+OD ja no està lexicalitzat, sí que admet perfectament doblat de clíctic:

⁸⁹ També es coneix com a hipòtesi de la projecció del significat en l'estructura (*Meaning-to-Structure Mapping Hypothesis*, Bresnan 2007): la CP de l'anglès s'associa amb la noció de canvi de lloc, mentre que la CDO s'associa amb la noció de canvi de possessió.

(190) *El presidente les ofreció las oraciones elegidas a los soldados muertos en el hundimiento*
Així mateix, tant en espanyol americà com europeu trobem que el clític és possible en construccions paral·leles a la de (189) (amb el predicat lexicalitzat *rendir homenaje*), que segons les prediccions de Demonte i Cuervo no podrien acceptar el doblat de datiu, perquè els OI no són estrictament afectats ni poden qualificar com a receptors o posseïdors del tema, tenint en compte els elements contextuals subratllats:

(191)

- a. *un foro para rendirles homenaje a las víctimas de la dictadura y que la población conozca a sus victimarios*
- b. *[parlant sobre una construcció dins d'un cementiri] será un sitio para rendirles homenaje a las víctimas de la violencia en Colombia*

(Google)

Així doncs, les oracions anteriors constitueixen, almenys per a una part dels parlants, casos de CDO, i per això pot haver-hi DCD. Aquests exemples, tant si presenten doblat com si no, són CDO, i en concret constitueixen *casos fronterers*, no prototípics. Com anirem veient en els subapartats que segueixen, la possibilitat de fer entrar aquesta mena de casos en el patró CDO depèn de fins a quin punt és restrictiva la delimitació lexicosemàntica de la CDO, és a dir, si la CDO es reserva per als significats més centrals o prototípics, o bé si també s'amplia a altres valors més perifèrics.

2.2.3.2. Metes inanimades i locatius

Encara sobre la delimitació lexicosemàntica dels OI que poden formar part de la CDO de l'espanyol, Cuervo (2003b: 121-124) fa notar que els locatius en general no poden ser doblats amb el clític datiu (no poden, doncs, formar la pretesa CDO) (192), tret que s'interpretin com a benefactius, malefactius o posseïdors, o sia, tret que siguin afectats d'alguna manera (193).⁹⁰

(192) **Andrea le_i envió un diccionario a Barcelona_i*

(Cuervo 2003b: 119)

(193)

- a. *Jorge Luis le entregó los manuscritos a la ciudad de Buenos Aires*
- b. *Jorge Rafael les quitó la autonomía a las universidades*

(Cuervo 2003b: 122)

⁹⁰ De fet, en aquests casos ja no es tracta de locatius *stricto sensu* (personificació).

En el cas d'exemples com (192), Cuervo fa notar que si en la variant amb duplicació el datiu no pot interpretar-se com a afectat l'oració resultant grinyola i cal eliminar-ne el clíctic. L'autora, doncs, lliga la impossibilitat de doblat pronominal de les metes locatives amb la idea que el clíctic indica l'estructura CDO. Així, es pretén que les dades de l'espanyol de més amunt van en la mateixa línia que les dades d'altres llengües amb l'alternança CDO-CP, com l'anglès (194) i el grec (195), en què els locatius tampoc no poden, en principi, aparèixer en la CDO:

(194) *I sent Mary / *Paris the book*

(195) *O Jannis estile tis Artemis / *tis Gallias to gramma*

En Jannis.NOM envià l' Artemis.GEN / la França la carta.AC

'En Jannis envià la carta a l'Artemis/ França'

Cuervo (2003b: 119)

En la mateixa línia, Demonte (1995: 12-13) explica que en la variant amb doblat el SD datiu és entès com a afectat, és considerat el posseïdor o una part intrínseca de l'argument OD (196), i que si aquesta interpretació no és possible (197) l'oració és rebutjada:

(196)

a. *Le regalé un libro a cada uno de los asistentes*

b. *Le puse el mantel a la mesa*

(197)

a. *??Le regalé/doné un libro al auditorio/a la biblioteca*

b. **Le puse los platos a la mesa*

(Demonte 1995: 12)

És interessant notar que Cuervo dissenteix del judici de Demonte de (197) quan proporciona els exemples de sota amb l'objectiu de mostrar que l'animacitat de la meta no és el factor rellevant sinó la possibilitat de poder rebre o posseir l'objecte.⁹¹

(198) *Pablo le donó un diccionario de portugués a la biblioteca*

(Cuervo 2003a: 78)

(199) *Hugo (le) devolvió los libros a la biblioteca*

(Cuervo 2003a: 23)

⁹¹ Encara que en aquest cas concret es podria dir mantenir l'existència d'una restricció d'animacitat i dir que *a la biblioteca* es pot interpretar metonímicament com el grup de persones que hi treballen, però en altres casos aquesta opció ja no hi és i s'evidencia que «the general condition for a dative goal is the possibility of characterizing it as a recipient or intended possessor» (Cuervo 2003a: 78):

(i) *Pablo le puso azúcar al mate*

(ii) **Pablo le puso azúcar a la mesa*

(Cuervo 2003a: 78)

Fins i tot la mateixa Demonte (1994b: 441, n. 10), en un treball anterior, donava per perfectament gramatical (en el cas del verb *dar*) o per només lleugerament agramatical (en el cas del verb *donar*) unes oracions paral·leles a l'exemple (a) de (197): «*Juan le dio sus libros a la biblioteca es mejor que ?Juan le donó sus libros a la biblioteca*» –més endavant, Demonte (1994b: 444) especifica que la diferència entre aquests dos verbs és que en *donar* hi ha implícita la idea que l'agent participa en el moviment de l'objecte al llarg de tota la trajectòria, en canvi en *dar* no. A més, en aquest mateix treball l'autora, volent exemplificar el mateix contrast de (196)-(197), dóna els exemples següents, on la agramaticalitat de l'opció amb una meta locativa no és tan forta:

(200)

- a. *La dueña de la casa le devolvió la chaqueta al invitado*
- b. *?La primavera le devolvió la suavidad a la atmósfera*

(Demonte 1994b: 440)

En la línia de les metes inanimades, Demonte (1994b: 432) exposa el contrast de gramaticalitat que implica la presència o absència del clític en una oració que expressa una transferència «sumamente abstracta»:

(201) *El compositor (*le) entregó su vida a la creación*

(Demonte 1994b: 432)

Amb tot, ens interessa indicar que l'autora, en comentar aquest tipus d'oracions, reconeix que «los juicios de significado de los informantes son sutiles cuando no frágiles en vez de robustos» (Demonte 1994b: 432, n. 3).⁹²

És també interessant que, en un treball més recent, Cuervo (2008b: 587-589) afirma que «the English DOC is restricted to the expression of a dynamic transfer of possession relation in which the dative is the recipient of the direct object», de manera que «[t]he role of recipient involves a notion of intended possession, commonly referred to as the possession constraint, which excludes pure locatives and inanimate objects, immediately restricting the class of verbs that can participate in the dative alternation», mentre que la CDO de l'espanyol «can express a

⁹² Trobem un exemple similar al de Demonte a la *NGLE* (§35.3c), on s'afirma que la majoria d'OI «designan los individuos a los que se destina o se dirige algo, aquellos que experimentan sensaciones, emociones u otras formas de afección, o bien reciben el daño y el provecho de las acciones, los procesos o las situaciones que se presentan», per la qual cosa és lògic «que los grupos nominales correspondientes se construyen con nombres de personas o animales en la mayor parte de los contextos, así como nombres de instituciones, corporaciones y otros que se pueden interpretar como colectivos». Tanmateix, es fa constar també l'existència d'unes quantes excepcions, concretament els OI que denoten origen, destinació o ubicació, que es refereixen a coses materials de qualsevol naturalesa (*quitar el tapón a la botella, echar gasolina al fuego*); o també el cas d'alguns OI referits a destinataris, «siempre en función de cuál sea el objeto directo», com ara *Poca atención se le ha brindado a la dramaturgia para jóvenes, Se da prioridad a la ingesta de agua como el mejor antibiótico*. Observem, doncs, com la *NGLE* dóna un exemple de doblat amb un OI no animat (*la dramaturgia para jóvenes*).

dynamic transfer of possession or a static possession relation». En el primer cas «the dative argument is interpreted as the recipient or the source of the theme», és a dir, com un posseïdor intencional final o com un posseïdor inicial, com veiem en (202) i (203) respectivament. En el cas de la possessió estàtica, es tracta de construccions amb un verb d'activitat que no expressa una transferència ni literal ni metafòrica, com en l'exemple (a) de (204), o un verb estatiu, com en l'exemple (b) de (204):

(202) *Emilio le entregó el informe a Andreína*

(Cuervo 2008b: 587)

(203) *Emilio le quitó/robó el sombrero a Andreína*

(Cuervo 2008b: 588)

(204)

a. *Emilio le corrigió el informe a Andreína*

b. *Emilio le admira la paciencia a Andreína*

(Cuervo 2008b: 588)

En una relació de possessió estàtica en espanyol, el datiu també pot ser inanimat, i llavors la relació de possessió ha de ser forçosament inalienable (en canvi, amb datius animats pot ser alienable o inalienable):

(205) *Emilio le puso un mantel a la mesa*

(206) **Emilio le puso un libro a la mesa*

(Cuervo 2008: 588)

La qüestió és que, per a Cuervo (2008b: 589), tot i que en la CDO de l'espanyol «there is a possession constraint [...] the notion of possession relevant for Spanish includes not only humans and animate dative arguments but inalienable possession relations between two inanimate entities as well», mentre que en anglès el ventall de possibilitats és molt més reduït. Dit en altres paraules, en espanyol «the DOC is subject to the possession restriction, the difference from other languages being that in Spanish the relation between an inanimate object and its parts (*i.e.* inalienable possession) qualifies as the required notion of possession» (Cuervo 2008b: 591-592).

Senn (2008) també exemplifica aquest contrast entre l'anglès i l'espanyol:

(207) **I bought the refrigerator a light bulb*

(208) *Le compré una bombilla al refrigerador*

(Senn 2008: 104)

L'autora dóna un altre exemple interessant:

El que volem mostrar amb tot això és que la major o menor dificultat per doblar mitjançant un clíctic datiu determinades metes inanimades o locatives no és pas un diagnòstic a favor de la idea que la CDO en espanyol sempre duu clíctic. El nostre enfocament és que la CDO de l'espanyol, i del català, pot dur clíctic o no. Quan tenim casos clars de transferència de possessió en què una meta és qualificada com a possible receptor o posseïdor d'un tema, la construcció serà indubtablement i en tots els parlars un cas de CDO, i el doblat de clíctic serà opcional (210). En canvi, en casos fronterers, com ara en el de les metes no tan prototípiques que hem vist suara, hi haurà variació dialectal quant a la possibilitat de tractar aquests casos com a CDO. De fet, ja hem vist les divergències en els judicis de gramaticalitat de Cuervo i Demonte. Així, en un cas fronterer com (211), una part dels parlants podran concebre la seqüència com a CDO, i com a tal la presència de doblat serà opcional. Finalment, una oració com (212) ja no constitueix un cas fronterer susceptible de ser considerat CDO, sinó indubtablement una construcció locativa, i la presència de doblat ja no és una opció:

(210) *(Le) regalé un libro a María*

(211) *(Le) regalé un libro a la biblioteca*

(212) **Le_i envié el diccionario a Barcelona_i*

En català s'aplica generalment el mateix criteri. Així, un locatiu autèntic no es pot duplicar (213); en tot cas es cliticitzava, però amb l'element *hi* (214). Si, en canvi, pot interpretar-se com una entitat afectada, és freqüent que sí que pugui duplicar-se (en els parlars que ho permeten, fonamentalment valencià i barceloní)⁹³ amb el clíctic datiu *li* (215), i fins i tot de vegades és preferible, per marcar la personalització del locatiu, l'ús del clíctic plural *els* (en valencià) (216) i *els-hi* (en barceloní) (217):

(213) **L'Andrea hi_i va enviar un diccionari a Barcelona_i*

(214) *L'Andrea hi va enviar un diccionari*

(215) *L'Andrea li va enviar un diccionari a l'empresa de traducció*

(216) *Andrea els va enviar un diccionari a l'empresa de traducció*

(217) *L'Andrea els-hi va enviar un diccionari a l'empresa de traducció*

D'aquesta qüestió en parlarem més àmpliament a la secció 3.2 del capítol següent. Ara convé notar tan sols que la decisió de si un cas fronterer constitueix o no CDO tindrà a veure amb la major o menor severitat de la delimitació lexicosemàntica de la CDO. És a dir, si bé universalment hi ha un mínim comú denominador que restringeix la CDO a aquelles

⁹³ Vegeu el subapartat 2.2.2.1, en què s'examina la duplicació pronominal en llengua catalana.

construccions que expressen una transferència de possessió reeixida o inferida, a partir d'aquest significat central les llengües poden construir-ne altres de perifèrics, tal com veïem en 2.2.3.1.

Més encara, en termes de variació interlingüística i intralingüística, convé notar que els parlants d'espanyol de Catalunya consultats troben agramatical l'exemple (b) de (196), *Le puse el mantel a la mesa*, igual que l'hi trobarien els parlants del francès si jutgessin una construcció anàloga. Fins i tot alguns parlats d'espanyol europeu general troben aquest exemple difícil d'acceptar, malgrat contenir una meta afectada, contra les prediccions de Demonte/Cuervo. Així mateix, l'espanyol de Catalunya sembla que no accepta com a gramaticals els exemples de (198) i (199), on la meta és *la biblioteca*, contra les prediccions d'aquestes autores; en canvi, sembla que en espanyol general aquestes oracions no són pas problemàtiques. Això indica, a parer nostre, que en unes varietats es percep una forta incapacitat de doblar una meta no afectada i no animada, mentre que en altres hi ha facilitat per doblar fins i tot metes poc afectades.⁹⁴

2.2.3.3. Completesa i telicitat

Una altra idea interessant del treball de Demonte (1994b) és que, més enllà de les nocions de possessió i afectació, planteja una explicació de la CDO que engloba aquests dos factors: segons l'autora, els predicats ditransitius descriuen situacions tèliques, és a dir, esdeveniments que es dirigeixen a una meta, de tal manera que, quan la meta s'ateny, es produeix un canvi d'estat i l'esdeveniment es completa. Per tant, els verbs de transferència que entren en la CDO són de canvi de lloc i d'estat: «describen un proceso constituido por estados heterogéneos y que puede alcanzar un final: que puede *completarse* o llegar a su *culminación*» (Demonte 1994b: 442-443). Així, Demonte proposa que «las estructuras con el clítico dativo, frente a las que no lo llevan, expresan el grado máximo de *completud* del proceso descrito por el predicado y, por ello, de la relación entre el tema [...] y la meta» i especifica que «[n]o se trata de que la acción no esté acabada en la construcción sin clítico, lo que afirmo es que la interpretación de estos hechos en el contexto de una teoría de los subeventos permite entender la construcción pronominal como una forma de expresar lingüísticamente la subjetividad del hablante respecto del grado o punto en que un acontecimiento ha llegado a su final [...]: cuanto más acabada está la acción más cerca está la meta del objeto que se desplaza o crea» (Demonte 1994b: 443). Més endavant, Demonte (1994b: 455) afirma que totes les estructures amb verbs de transferència, siguin amb clític o sense, designen una transferència o, en altres paraules, «el cambio de locación (más o menos abstracta) de un tema», i a més les estructures amb clític expressen també un canvi d'estat de la meta, que ha arribat a la seva culminació (és a dir, és un canvi d'estat culminat, obtingut per mitjà del canvi de lloc). En definitiva, en l'alternança dativa de

⁹⁴ D'altra banda, ambdós grups de parlants sí que consideren gramatical una oració com *Le puse las patas a la mesa*, on el tema (*las patas*) és una part intrínseca de la meta (*la mesa*).

l'espanyol hi intervindria «una *restricción de posesión / afectación / completud*, a saber, una diferencia léxico-conceptual (o eventiva) sistemática entre variedades de un mismo predicado» (Demonte 1994b: 450).⁹⁵ Per demostrar aquesta diferència en la interpretació eventiva que teòricament fa el clític, l'autora addueix proves com la compatibilitat amb adverbis de duració (*durante*), que són menys naturals quan es combinen amb una CDitr doblada:

(218)

- a. *Juan le escribió una carta a su novia* {^{??}*durante cinco horas* / ^{ok}*en una hora*}
- b. *Juan escribió una carta a su novia* {*durante cinco horas* / *en una hora*}

(Demonte 1994b: 443)

Fixem-nos, però, que ambdues construccions són igualment compatibles amb la lectura de completesa de l'esdeveniment (*en una hora*). Nosaltres pensem, doncs, que la completesa hi és independentment del clític, i que la poca naturalitat de la combinació amb *durante* hi és tant amb clític com sense.

Una altra prova que aporta l'autora és l'abast de l'adverbi *casi*: amb verbs de realització aquest adverbi pot referir-se al procés com a tal o bé al final de l'esdeveniment (p. ex., *En Joan gairebé obre la porta* pot voler dir que gairebé arriba fins a la porta però que finalment ni la toca, o bé que l'obre una mica i prou). Segons Demonte (1994b: 44), en una CDitr sense clític l'adverbi *casi* «parece que sólo puede referirse al centro del proceso o, en todo caso, no al final del mismo [d'aquí la incompatibilitat amb la tercera continuació possible]», perquè l'estructura sense clític no expressa el grau màxim de completesa de l'esdeveniment; en canvi, en una CDitr amb doblat l'adverbi sí que pot fer referència a la culminació de l'acte d'escriure, d'aquí la compatibilitat amb la tercera continuació possible:

(219)

- a. *Juan casi escribió la carta a María* {[?]*pero cuando iba a empezarla se puso a hacer otra cosa* / ^{ok}*la dejó en el tercer párrafo* / ^{*}*está a punto de acabarla*}
- b. *Juan casi le escribió la carta a María* {^{ok}*pero cuando iba a empezarla se puso a hacer otra cosa* / ^{ok}*la dejó en el tercer párrafo* / [?]*está a punto de acabarla*}

(Demonte 1994b: 443)

Així doncs, la tercera possible continuació, referida a la finalització de l'acte d'escriure una carta, és la que segons l'autora evidencia un contrast entre la CDitr amb clític i la CDitr sense clític. Tanmateix, no creiem que el clític sigui realment el causant de cap diferència de gramaticalitat: la tercera continuació sona, creiem, igual de forçada tant amb clític com sense.

⁹⁵ Campos (1999) també constata la relació entre l'opcionalitat del clític amb verbs de transferència i la telicitat de l'acció verbal.

Així mateix, Demonte (1994b) afegeix que quan l'oració sense clíctic apareix en present (220) l'adverbi *casi* implica que l'acció ni tan sols ha començat, cosa que no necessàriament ocorre en l'oració amb clíctic:

(220)

- a. *Juan casi escribe la carta a María, *la dejó en el tercer párrafo*
- b. *Juan casi **le** escribe la carta a María, ?la dejó en el tercer párrafo*

(Demonte 1994b: 443)

Nosaltres, però, considerem que aquestes diferències no són causades directament pel clíctic: la poca naturalitat de les dues oracions de (220) és la mateixa, i en canvi milloren totes dues quan canviem els temps verbals:

(221) *Juan casi (**le**) escribe la carta a María, pero {la ha dejado/la ha tenido que dejar} en el tercer párrafo*

En conclusió, el clíctic no indica pas dues estructures diferents.

2.2.3.4. Agentivitat i trajectòria

Encara en l'àmbit de la semàntica de les CDitr, és interessant esmentar un dels criteris que fa servir Anagnostopoulou (2005: 86 i s.) amb construccions del grec que d'entrada poden semblar ambigües. Per determinar si aquestes construccions són CDO, l'autora analitza si són admissibles en els anomenats *contextos d'Oehrle*, que només admeten el tipus de metes de la CDO, però no les de la CP. En concret, els contextos d'Oehrle fan referència a predicats el subjecte dels quals no pot ser considerat agent sinó només causa. Així, observem un contrast entre (222), on tant la CDO com la CP són possibles perquè *Nixon* pot ser l'agent o la causa, i (223), on el subjecte només pot ser causa i per tant l'única configuració possible és la CDO:⁹⁶

(222)

- a. *Nixon gave Mailer a book*
- b. *Nixon gave a book to Mailer*

(Oehrle 1976)

⁹⁶ Aquest contrast, però, no és absolut. Com noten Rappaport Hovav & Levin (2008: 151), «the allegedly nonexistent *to* variant [...] becomes possible when the recipient is a heavy NP»:

(i)

- a. *Nixon's behavior gave Mailer an idea for a book*
- b. *#Nixon's behavior gave an idea for a book to Mailer*
- c. *Nixon's behavior gave an idea for a book to every journalist living in New York City in the 1970s*

(Snyder 2003: 35 apud Rappaport-Hovav & Levin 2008: 151)

(223)

- a. *Interviewing Nixon gave Mailer a book*
- b. **Interviewing Nixon gave a book to Mailer*

(Exemple (a) d'Oehrle 1976: 44)

En la CDO tant la interpretació d'agent com la de causa són possibles, per això l'exemple (a) de (223) és gramatical: *Nixon* presenta ambigüitat entre una lectura causativa (l'entrevista tan sucosa a *Nixon* va permetre a *Mailer* escriure un llibre) i una lectura agentiva (*Nixon* és un agent que fa l'acció de transferir la possessió d'un llibre a *Mailer*). En canvi, en la CP el subjecte s'ha de poder interpretar com a agent, per això l'exemple (b) de (223) és agramatical: és a dir, amb un subjecte que només pot ser causa però no agent, com *the interview*, només hauria de ser possible la CDO. En aquest sentit, Hale & Keyser (2002: 177) fan notar que «[c]ause subjects go well in the double-object construction (e.g., *the interview gave Mailer a book*) but, for many speakers, they do not go so well in the *to*-dative construction, which requires an agent subject (**the interview gave a book to Mailer*)».

Cuervo (2003b: 122-123) afirma que aquest contrast quant a l'aparició de subjectes inanimats no volitius també el trobem entre les oracions amb doblat (pretesa CDO) i sense (pretesa CP) de l'espanyol:

(224)

- a. *El viaje a Troncoso le ofreció a María la oportunidad de practicar portugués*
- b. **El viaje a Troncoso ofreció a María la oportunidad de practicar portugués*

(Cuervo 2003b: 122-123)

Tanmateix, jutjar l'exemple (b) de (224) com a agramatical sembla ben poc encertat. De fet, són molt nombrosos els contraexemples (225) que demostren que els parlants de l'espanyol admeten subjectes no volitius també en construccions sense doblat:

(225)

- a. *Este viaje ofreció la oportunidad al jefe de Estado mayor del ejército y la armada de entregar oficialmente a su homólogo argelino...*
- b. *Este viaje ofreció a los Amigos del Patrimonio la oportunidad de conocer las magníficas ruinas del Monasterio de Moreruela*
- c. *Este libro enseñó a muchos clientes cómo apreciar un buen zapato*

(Google)

- d. *El viaje ofreció a Enrique, de 27 años, un primer paso hacia el escenario internacional*

(*El Economista*, Mèxic)

Tenim, per tant, un altre punt a favor de considerar que les oracions amb doblat no són les úniques que es poden considerar CDO, sinó també les oracions sense doblat. En efecte, en aquest punt l'espanyol, i també el català, coincideixen amb el francès, llengua en què, tal com explica Anagnostopoulou (2005: 101), «there is [...] evidence that *à*-goals are inserted in de double object frame. Specifically, *à*-goals are licit in Oehrle's contexts which do not allow the prepositional construction in English and other languages»:

(226)

a. *Le livre de Lipson a appris le Russe à Marie*

b. *Le fait de rencontre Paul a donné mal de tête à Marie*

(Anagnostopoulou 2005: 101)

És a dir, en anglès aquesta mena de predicats no poden aparèixer en la CP perquè la CP indica necessàriament un moviment al llarg d'una trajectòria atès que *l'agent* fa que el tema canviï de lloc; en canvi, la CDO es caracteritza per una interpretació de transferència de possessió sense *path* o trajectòria (Fournier 2010: 161-162). Per això, el fet que en les llengües romàniques puguem tenir aquests predicats en CDitr sense clític indica clarament que aquestes construccions no són pas CP (com pretenen els autors esmentats al llarg de l'apartat 2.1) sinó, justament, CDO. És a dir, aquestes dades apunten que la CDO del català i l'espanyol el doblat de clític és només una opció, no pas un requisit.

2.2.3.5. Recapitulació

En aquest apartat dedicat a la caracterització lexicosemàntica de la CDO, hem procurat mostrar quins són els trets definitoris de la construcció. Així, amb l'objectiu de buscar una definició al màxim d'universal de la CDO que pugui servir per identificar la construcció en el màxim nombre de llengües, hem volgut delimitar bé quina és la semàntica implicada pel patró CDO. Preteníem, seguint Fournier (2010: 46), identificar el mínim comú denominador universal de la CDO, és a dir, definir aquella CDO que és «commune à toutes les langues qui ont une ou plusieurs constructions à double objet». En efecte, compartim amb aquest autor la definició semàntica de la CDO a partir de les dues propietats següents: «La sémantique de la construction comprend obligatoirement une interprétation de transfert de possession (réussi ou inféré) et ne comprend pas une interprétation de transfert de lieu» (Fournier 2010: 70).⁹⁷

Les construccions que compleixin aquesta restricció lexicosemàntica seran, doncs, CDO, sempre que aquest patró formi part de l'inventari de construccions possibles de la llengua. En

⁹⁷ Això no lleva, és clar, que en altres llengües hi pugui haver estructures de doble objecte que no siguin compatibles amb la definició semàntica universal que establím. Com diu Fournier (2010: 3), «cela ne signifie pas que nous rejetons ces structures en tant que CDO», sinó que, simplement, es tracta d'obtenir «un diagnostic et ainsi d'identifier la présence de la CDO dans n'importe quelle langue mise à l'épreuve».

canvi, les construccions que expressin una transferència de possessió poc convencional constituïran casos fronterers, i que puguin formar CDO o no dependrà de la flexibilitat o severitat amb què la delimitació lexicoconceptual s'imposa en cada llengua o varietat.

Hem vist, en definitiva, que són nombroses les estipulacions que s'han fet sobre la singularitat semàntica de la CDO, i hem procurat mostrar també que, sovint, les observacions no són infal·libles i que les llengües i els dialectes no es comporten exactament de la mateixa manera pel que fa a quines construccions poden formar una CDO i quines no. És per això que, amb la voluntat de determinar una definició universal de la CDO, creiem que aquestes delimitacions o restriccions semàntiques podrien tenir diferents graus d'implementació (entre les llengües i entre les variants d'una mateixa llengua).

Per exemple, en algunes varietats romàniques la CDO és possible fins i tot quan el receptor és un objecte inanimat no afectat o una entitat animada morta, com en (227), i aquesta CDO podrà presentar doblat de clític o no –això dependrà, com hem argumentat, de la facilitat de cada parlar per doblar amb un clític datiu metes menys prototípiques:

(227)

a. *(Le) doné un libro a la biblioteca*

b. *El presidente (les) ofreció las oraciones elegidas a los soldados muertos*⁹⁸

De fet, Bleam (1999) proporciona diversos exemples en què el clític datiu dobla OI no animats i que difícilment tenen la capacitat de posseir:

(228)

a. *Le pasó la franela a la mesa*

b. *Le di una patada a la silla*

(Bleam 1999: 148)

En aquest punt, doncs, les varietats romàniques –i especialment algunes varietats de l'espanyol– es revelen més permissives que altres llengües com l'anglès quant a la tipologia de metes que encaixen en la CDO.

La idea d'una permissivitat variable troba, de fet, suport en les paraules següents de Cuervo. Després d'afirmar que la restricció rellevant perquè una meta pugui aparèixer en la CDO de l'espanyol és «the possibility of 'receiving' and/or possessing the object», Cuervo (2003a: 78-79) explica que la restricció no és exactament la mateixa en totes les llengües: «Although the

⁹⁸ Val la pena notar que l'anglès també admet CDO en aquests casos:

(i)

a. *Politicians give dead soldiers last honours*

b. *So in BSG they give dead soldiers 21 gun salutes*

(Google)

restriction for datives in DOC [in Spanish] is better expressed as a restriction on recipients or possessors, in some languages the restriction might result in having the same effect as a restriction on animacy (e.g. in English)». A més, l'autora admet que «the restrictions *per se* have more of a 'semantic anomaly' flavor than that of ungrammaticality», quelcom que encaixa perfectament en la nostra proposta: no és una qüestió de gramaticalitat, sinó més aviat una qüestió de semàntica/pragmàtica que clarament admet certa gradació (*gradience*).

És especialment important que Bresnan et al. (2007) i Bresnan & Nikitina (2008) noten que fins i tot en anglès la distinció semàntica entre CDO i CP no sempre és tan clara com hom esperaria. Aquests autors prenen alguns exemples usats sovint per justificar l'existència de dos significats diferents i mostren que hi ha diversos contraexemples en l'ús corrent (corpus, Google), com ara verbs d'impartició de força contínua com *push* que ocorren no només en la CP sinó també en la CDO, o verbs de prevenció de possessió com *deny* que ocorren no només en la CDO sinó també en la CP. Per a ells, la gramaticalitat d'aquestes ocurrences mostra la gradació (*gradience*) de l'alternança dativa, ja que diferents valors del receptor (pronominalitat vs. estatus de SN, *givenness* vs. *non-givenness*, definitud vs. indefinitud, etc) afavoreixen una realització o l'altra.

En una línia similar, den Dikken (1995) fa notar que en la CDO de l'anglès no sempre hi ha d'haver metes animades, la qual cosa mostra que la sensibilitat a les propietats semàntiques dels predicats no sembla una propietat particularment estable en la CDO de l'anglès. Vegem-ne un exemple de Tremblay (1991b):

(229) *The revolution gave Romania a new government*

(Tremblay 1991b: 556)

Precisament en comentar aquest exemple de l'anglès, Bowers & Georgala (2007: 15, n. 5) avisen que «[it] cannot be reproduced in SMG [=Standard Modern Greek]» i conclouen que «[i]t seems that SMG is more stringent than English with respect to animacy», la qual cosa no fa sinó reforçar la nostra posició que les llengües són més o menys flexibles quant a les metes que poden formar part de la CDO.

En aquest sentit, proposem que en llengües com l'anglès la *restricció* de possessió/afectació és altament estricta i cobreix no només la possibilitat de rebre/posseir l'objecte sinó també la condició d'animat, mentre que en llengües romàniques com l'espanyol (europeu) i el català la *restricció* no només té un abast més limitat (fins aquí estem d'acord amb Cuervo) sinó que també s'aplica d'una manera més laxa, en el sentit que només requereix *algun tipus d'afectació* (alguna possibilitat de rebre/posseir) del SD datiu⁹⁹, i també inclou la possibilitat d'afectació per

⁹⁹ De fet, fins i tot Cuervo (2003a: 50-51) admet que el requeriment en la construcció d'aplicatiu baix de l'espanyol (CDO) és que els datius «must be able to 'receive' the theme in some sense».

metàfora o sinècdoque. Aquest enfocament podria explicar per què oracions com les de (227) són de fet no només gramaticals sinó també completament acceptables des d'un punt de vista pragmàtic en espanyol europeu –recordeu que Demonte (1995: 12) jutjava l'exemple (a) de (227) dubtós i Cuervo (2003a: 122) jutjava l'exemple (b) agramatical.

El fet que en algunes varietats aquestes oracions millorin sense doblat no vol dir, tanmateix, que perdin l'estatus CDO. Ben al contrari, hem procurat mostrar que el clític no és pas una condició *sine qua non* per a la CDO, sinó que és un fenomen que varia des del punt de vista dialectal i idiolectal (vegeu secció 2.2.1). A més, en el cas concret de metes com les (227), s'hi afegeix el fet que són metes poc prototípiques, que alguns parlants són més reticents de doblar mitjançant un clític datiu. Tal com hem mostrat, el doblat pronominal està gairebé sempre disponible en les construccions ditransitives de l'espanyol, però en alguns casos, especialment quan la meta no presenta la semàntica adequada, la cliticització és menys acceptable. Aquest és el cas de les metes de tipus locatiu: és especialment interessant que, en aquests casos, l'espanyol té dues possibles solucions: (i) forçar una interpretació personificada del locatiu i per consegüent acceptar el clític datiu com en ^{??}*Le regalé/doné un libro a la biblioteca*; (ii) considerar que no es pot fer cap personificació i jutjar l'oració agramatical, com en **Le puse los platos a la mesa*.¹⁰⁰

I el mateix val per a altres oracions següents, que d'acord amb Demonte/Cuervo no haurien d'admetre DCD perquè l'OI no és ni afectat ni capaç de rebre/posseir el tema:

(230)

- a. *Hace 14 años partió un excepcional venezolano que **le** entregó su vida a las artes*
- b. *Mimí González **le** entregó su vida a la danza*

(Aranovich 2011: 85)

Les oracions (227) i (230) són casos de CDO i proven que la restricció d'afectació/possessió és en certa manera menys estricta en espanyol que no en anglès: en espanyol no cal que el SD datiu de la CDO s'interpreti com una entitat que esdevé la posseïdora del tema, i de vegades ni tan sols l'esdeveniment sencer no pot ser descrit com un cas de transferència paradigmàtica. En aquest sentit, proposem que la CDO de l'espanyol (europeu) i també del català i de la resta de llengües romàniques comprèn diverses situacions ditransitives, que podrien ser etiquetades, seguint Delbecque & Lamiroy (1996: 90-96), com a:

- (i) transferència material (*donar*), on el subjecte fa entrar l'OD en el domini de l'OI (l'OI està en control de l'OD però no necessàriament el posseeix);

¹⁰⁰ Hom podria esperar que en les llengües amb clítics locatius, com el català, el francès o l'italià, es pogués inserir aquest element en les construccions que comentem, en comptes del clític datiu. Tanmateix, l'únic clític que pot realitzar el nucli aplicatiu de la CDO és el clític datiu; el clític locatiu no forma part de la CDO, sinó d'un altre tipus de construcció, com veurem en l'apartat 3.2 del capítol que segueix.

- (ii) transferència verbal i perceptual (*dir*), on el subjecte fa entrar l'OD en el domini perceptual de l'OI;
- (iii) moviment físic (*portar*), on el subjecte mou l'OD per tal de dur-lo al domini de l'OI;
- (iv) moviment abstracte (*oferir*), on el subjecte fa l'OD adequat per entrar al domini de l'OI.

D'acord amb la nostra proposta, no hauria d'aparèixer cap diferència rellevant entre aquests quatre tipus verbals lexicosemàntics quan mirem un corpus. En efecte, en el seu estudi de corpus, Aranovich (2011: 161-162) conclou que la semàntica lèxica del verb no és un predictor del DCD: tot i que aquest fenomen «is more common with verbal transfer (32.08%) than with abstract motion (17.74%), material transfer (19.37%) and physical motion verbs (15.63%) [...] the distribution is not significant according to the Chi-square test»; en altres paraules, el DCD no és de manera significativa més probable quan la situació pot ser considerada un cas de transferència material (231) que quan hi ha un moviment abstracte (232):

(231) *Uno de ellos le entregó a Vittorio un sobre abultado*

(232) *para que pueda dedicarle más tiempo a la investigación*

(Adaptat d'Aranovich 2011: 162)

De resultes de tot plegat, en espanyol i català (i també en francès) *a* és un element ambigu, ja que representa (com a mínim) dos valors: cas locatiu i cas datiu. Com veurem en la propera secció, trobem evidències a favor de la nostra proposta en la pronominalització del català, una llengua que conserva el clític locatiu.

Finalment, convé remarcar que la nostra proposta és en cert sentit similar a la de Rappaport Hovav & Levin (2008), d'acord amb les quals no hi ha una autèntica alternança entre els verbs del tipus *give* sinó només entre els verbs del tipus *send*, perquè els primers sempre s'associen amb el que elles anomenen possessió causada (*caused possession*). Tot i que aquestes autores centren llur argumentació en el tipus lèxic del verb (és un enfocament lexicista), nosaltres fem una proposta similar però centrant-nos en la construcció sencera (visió (neo)construccionista): d'una banda, les llengües romàniques no tenen dues opcions diferents per al significat de transferència de possessió (contra la visió de Demonte/Cuervo), de manera que totes les construccions que expressen algun tipus de possessió seran casos de CDO; de l'altra, sí que existeix una estructura diferent sense nucli aplicatiu limitada a un conjunt de construccions en què no hi ha possessió causada sinó moviment causat cap a una meta estrictament locativa, com s'ha argumentat i com veurem en el capítol següent.

En definitiva, proposarem que en les llengües romàniques la idea de transferència de possessió ('algú donar(-li) una cosa a algú') s'expressa exclusivament a través de la CDO, en la qual la presència del clític és opcional, fet del qual donarem compte a l'apartat 3.1 del capítol següent.

Si en l'àmbit romànic la transferència de possessió (més o menys prototípica) s'expressa sempre mitjançant el patró CDO, concloem que no existeix una construcció alternativa equivalent a la CP (o *to-dative*) de l'anglès que pugui expressar aquesta mateixa noció. Només quan la idea de transferència de possessió és absent es recorre en aquestes llengües a una construcció de transferència de lloc on la meta ja no presenta una marca de cas datiu sinó que és introduïda per una preposició locativa. De tot això, en parlarem detingudament en l'apartat 3.2 del capítol següent.

Capítol 3. Proposta per a una CDO romànica

*Diu que has entès la sola llei i el seu imperi,
que tota mesura ha de ser estranya al seu poder.*

[...]

*Tot és ordre i aventura,
tot és ordre i aventura.*

(“Ordre i aventura”, Mishima)

En aquest capítol presentem la nostra proposta per a una CDO romànica, la justifiquem i n’analitzem totes les conseqüències (seccions 3.1 i 3.2). Més específicament, prenent el català com a punt de referència, defensem un enfocament nou en l’anàlisi de les construccions ditransitives en tot l’àmbit romànic i, de retruc, en una altra llengua no relacionada, el basc. En concret, mostrarem que algunes conclusions a què arriben diversos autors (Masullo 1992, Demonte 1995, Romero 1997, Cuervo 2003a,b) en els seus estudis sobre la ditransitivitat en espanyol són poc acurades. Com ja hem avançat al llarg del capítol 2, ens referim principalment a l’equivalència que estableixen entre les oracions ditransitives amb doblat de clíctic datiu (DCIDat) de l’espanyol i les CDO de l’anglès, i entre les oracions ditransitives sense doblat i les construccions *to-dative* de l’anglès, també anomenades construccions preposicionals (CP).

Així mateix, procurarem demostrar que la nostra hipòtesi no només dona compte de les CDitr de l’espanyol i el català, sinó que també facilita un enfocament panromànic més elegant. Així, ens referirem als treballs que han estudiat aquestes construccions en altres llengües romàniques, en concret el romanès, el portuguès, el francès i l’italià (secció 3.3). En efecte, argumentarem que les CDitr romàniques que expressen transferència (en sentit ampli) són casos de CDO, tant si hi ha doblat de clíctic datiu com si no.

Finalment, farem un seguit de consideracions sobre l’estatus categorial (SD vs. SP) de l’OI romànic (secció 3.4).

3.1. ANÀLISI DE LA CDO ROMÀNICA

Les dades presentades en el capítol anterior apunten al fet que el clíctic datiu no té cap influència directa en la posició estructural de l’OD i l’OI. Per tant, considerem que no té sentit buscar un paral·lelisme exclusivament entre la CDO anglesa i les construccions amb doblat de l’espanyol o del català.

Això ens condueix a la nostra proposta, que és doble. Primer, que independentment de la presència o absència de doblat, totes les CDitr romàniques amb alguna mena de significat de

transferència són un reflex de la CDO. Segon, i com a conseqüència de la premissa anterior, que no existeix una CDitr romànica paral·lela a la CP o *to-dative* de l'anglès. A continuació ens centrarem en la primera part de la nostra proposta i presentarem l'estructura que considerem adequada per a la CDO romànica, partint sobretot de les dades del català i l'espanyol (secció 3.1). Més endavant, en analitzar les conseqüències de la proposta, justificarem la inexistència d'estructures romàniques paral·leles a la CP de llengües com l'anglès (secció 3.2).

Recordem que al llarg del capítol anterior hem procurat rebatre afirmacions com la de Cuervo (2003a: 72): «facts of binding, weak cross-over and scope [en les CDitr amb clític de l'espanyol] exactly parallel of those of the English double-object construction»; i hem mostrat que l'equivalent espanyol (i català) de la CDO anglesa pot dur doblat de datiu o no. És a dir, no creiem que el clític datiu sigui un element decisiu en la CDO romànica.

És interessant que Cuervo (2003a: 72), en certa manera, reconeix la irrellevància del clític quan constata que «the Spanish facts cannot be explained in terms of the presence or final position of the dative clitic», en el sentit que el clític no intervé en les relacions de c-comandament, sinó que cal postular una estructura on l'OI c-comandi asimètricament l'OD. Aleshores, hom es pregunta quin sentit té postular aquesta estructura (OI >>OD) només per a les oracions amb doblat. El nostre punt de vista és que, si precisament el clític no hi té res a veure, no sembla adequat forçar-ne l'aparició en totes les ocurrències de CDO. Ben al contrari, en aquestes ocurrències el clític pot ser-hi o no, perquè l'únic que és obligatori en la CDO és l'ordre intern dels arguments (i una determinada interpretació, com vèiem a 2.2.3). Dit això, podem fer nostres les paraules de Cuervo (2003a: 72), matisades: «If one assumes that the crucial characteristic of the DOC and of the dative alternation is the arrangement of the two internal arguments in the syntax, then these facts alone suffice to conclude that the Spanish clitic-doubled [o no, hi afegim nosaltres] configuration is a double object construction». És a dir, perquè una construcció romànica sigui CDO allò rellevant no és la presència del clític, sinó l'expressió d'un dels significats que conformen l'òrbita semàntica de la CDO, centrada en la noció de transferència, com hem vist en l'apartat 2.2.3 del capítol precedent.

Per explicar l'opcionalitat del clític, en el subapartat que segueix ens referirem a la idea que el nucli aplicatiu de la CDO pot ser fonològicament buit o ple, en una mateixa llengua. En concret, ho tractarem com un cas de variació silent (secció 3.1.1). Fetes aquestes consideracions, presentarem els aspectes bàsics de la nostra proposta de la CDO, amb un èmfasi especial en la CDO romànica (secció 3.1.2). A continuació, després de prendre en consideració la bidireccionalitat de c-comandament entre els objectes de la construcció (secció 3.1.3.), veurem que el moviment de l'OD és clau a l'hora d'analitzar l'estructura i les particularitats de la CDO

romànica (secció 3.1.4). Per acabar, farem unes quantes consideracions sobre l'ordre no canònic de la CDO romànica OI-OD (secció 3.1.5).

3.1.1. OPCIONALITAT DE DOBLAT DE CLÍTIC DATIU EN LA CDO

En les estructures que presentarem en l'apartat 3.1.2 plasmarem el fet que, d'acord amb la nostra proposta, el clíctic datiu, quan apareix en la CDO, és la realització del nucli aplicatiu, però que aquest nucli també pot ser buit.

Molts autors, com Cuervo (2003a,b) en el cas de l'espanyol o Diaconescu & Rivero (2007) en el cas del romanès, han conclòs que en les llengües dobladores l'alternança dativa s'ha de basar en els clítics com a categoria funcional i, en concret, han establert la correspondència entre presència de clíctic i CDO, i absència de clíctic i CP, amb les corresponents asimetries estructurals. Amb tot, quan ens fixem també en llengües no dobladores, com el francès (Fournier 2010), o en llengües no tan dobladores, com el portuguès (Torres Morais & Salles 2010) i, ara també, el català, podem acabar de refinar la idea sobre el paper dels clítics en la identificació del patró CDO. Més concretament, podem postular que el node aplicatiu, sovint materialitzat pel clíctic doblador, també pot ser fonològicament buit.¹

Recordem que, d'acord amb la nostra proposta, el clíctic no és pas una condició *sine qua non* per a la CDO en espanyol (i català), però en canvi la seva presència sí que indica que estem tractant amb un cas de CDO. En altres paraules, la CDO pot presentar DCIDat o no: el clíctic és l'*spell-out* del nucli aplicatiu baix, que pot ser fonològicament ple o buit sense cap conseqüència estructural. En ambdós casos tenim una estructura amb un SD amb marca de datiu situada a l'especificador de la projecció aplicativa.²

A continuació, distribuïrem en diversos subapartats tot allò referit a la buidor fonològica possible del nucli aplicatiu de la CDO romànica. Primer, constatarem que la materialització del clíctic és de fet un cas de variació dialectal i fins i tot idiolectal (secció 3.1.1.1). Seguidament, proposarem un tractament d'aquest fet basant-nos en la idea de la uniformitat lingüística combinada amb el principi del silenci (secció 3.1.1.2). Després, veurem també com se'n pot donar compte cenyint-nos a un enfocament teòric emmarcat en la Morfologia Distribuïda

¹ De fet, és adequat ara recuperar una afirmació de Demonte (1994b: 433) en el sentit que entre les estructures amb clíctic doblador i les estructures que no en tenen «hay asimetrías en la dirección de mando-c que correlacionan con la ausencia o presencia del clítico, aunque no se fundan en ello». La segona part d'aquesta afirmació és, precisament, el que ens interessa: les diferències entre les construccions amb doblat i sense no es fonamenten en el clíctic perquè, de fet, el clíctic no hi juga cap paper.

² Sobre l'estatus categorial dels OI romànics, vegeu l'apartat 3.4. Breument, en la literatura relacionada s'ha discutit molt si les metes encapçalades per *a* són SD o SP. Tot i que aquesta qüestió tampoc no és central per a la nostra argumentació, sí que creiem necessari recordar que, segons les propostes de Demonte (1995) i Cuervo (2003a,b) per a l'espanyol i la de Fournier (2010) per al francès, l'OI és un SD marcat de cas datiu. Tanmateix, també és interessant notar que Anagnostopoulou (2005: 114-115, i 123, n. 38) afirma que en la CDO «*a*-PPs are allowed to form chains with pronominal clitics in Spanish» i que «the unavailability of doubling with all other PPs could derive from independent factors».

(secció 3.1.1.3). Per acabar, exposarem el cas de diverses construccions ditransitives particulars per a les quals la nostra proposta sobre la buidor del clíctic ofereix una explicació satisfactòria, com ara els casos en què l'OI és un pronom personal fort, o els casos en què l'OI no és un SD lèxic sinó un clíctic datiu, entre d'altres (secció 3.1.1.4).

3.1.1.1. Variació dialectal (i idiolectal) sense conseqüències estructurals

En aquest punt, primer de tot voldríem remetre el lector a les consideracions que hem fet en l'apartat 2.2.1 dedicat a la duplicació pronominal en català i espanyol. Convé subratllar aquí que l'opcionalitat del doblat de clíctic datiu (DCIDat) troba suport en estudis de corpus com el d'Aranovich (2011) i el de Nishida (2010). És a dir, la presència o absència de clíctic depèn de varietats dialectals o idiolectals, però no assenyalen pas estructures diferenciades (contra Demonte, Cuervo i la resta). Es tracta, simplement, d'una diferència quant a la realització o buidor fonològica d'un nucli invariablement present en l'estructura, l'aplicatiu.³

En efecte, en el seu estudi de corpus quantitatiu, Aranovich (2011: 147) mostra que el doblat és opcional, ja que ocorre «in only 19.05% of the tokens (N = 192) vs 80.95% (N = 816) of the tokens without doubling» i cap variable independent no en motiva l'aparició de manera sistemàtica (Aranovich 2011:179). Al seu torn, Nishida (2010) obté resultats semblants: el 29% de les ocurrences amb doblat i el 71% sense.

En la mateixa línia, Senn (2008: 10) explica que el doblat de clíctic datiu amb verbs ditransitius de transferència «depende de factores semánticos y pragmáticos como la telicidad de la acción verbal (Campos, 1999) y la interpretación de poseedor intencional del objeto dativo (Cuervo, 2007)» i, de manera crucial, subratlla que «estos matices pueden ser expresados o no

³ Sobre la nostra proposta de l'opcionalitat en la realització fonològica del nucli aplicatiu, Juan Romero (c.p.) ens fa notar que en uns pocs contextos en què s'aplica la restricció de persona i cas (*Personal Case Constraint*) el DCIDat no és permès:

(i) *Ellos (*te) me entregaron a ti*

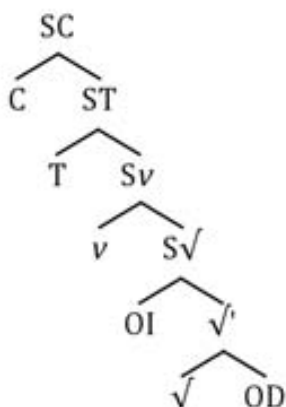
Tanmateix, aquest conjunt limitat de contextos no constitueix pas un contraargument a la nostra proposta, ni tampoc diu res a favor de l'enfocament de Demonte/Cuervo, que necessita que el clíctic sempre sigui opcional amb un verb com *enviar* perquè tant pot entrar en la CDO (amb clíctic) com en la CP (sense). De fet, l'enfocament de Demonte/Cuervo força a assumir que aquells contextos, més aviat excepcionals, en què es pot no duplicar el pronom, són casos de CP oposats a la CDO, per exemple ocurrences de registres formals com *Pero esas leyes justas no nacieron de unos hechos ni deben a ellos su razón y derecho* (Ramis, *Esencia*) (NGLE: §16.4h).

D'altra banda, Juan Romero (c.p.) objecta que, si el clíctic és opcional, hauríem d'esperar que no hi hagués diferència en termes de la legitimació d'arguments nominals, i nota que quan el clíctic és inserit només un dels dos objectes pot presentar *a* –recordem que en espanyol (i parcialment també en català) els OD animats presenten MDO (*a*). Tanmateix, aquesta incompatibilitat no està pas restringida a les CDitr doblades, tal com mostra Aranovich (2011: 78) i com hem comentat àmpliament a l'apartat 2.2.2.1. També Zdrojewski (2008:40, n. 10) explica que els parlants consultats no mostren un consens ple quant a les implicacions d'aquesta restricció: «La gran mayoría de los hablantes consultados señalan como preferible las instancias en las que cae la *a* [...] Sin embargo, los juicios no son uniformes puesto que algunos hablantes prefieren la opción con *a*» i, de manera crucial, l'autor cita algunes referències prescriptives i històriques a la restricció en casos de CDitr sense clíctic. Per tot això, concloem que la restricció que esmenta Romero no té una relació directa i exclusiva amb el clíctic, de manera que no afecta la nostra anàlisi.

dependiendo de la variante lingüística del español». En efecte, és una constatació més de la variació geogràfica existent en aquest àmbit: «Mientras los hablantes rioplatenses doblan sistemáticamente los objetos indirectos (OI), así como los complementos preposicionales que cumplen esta función, los españoles tienden a un uso menos riguroso de la duplicación de OI». Aquesta conclusió quant a la distribució del DCIDat és la mateixa que trobem en Parodi (1998: 90) i en Pujalte (2009: 32).

També Pujalte (2012: 37) es decanta per considerar que el clíctic no implica pas un canvi estructural quan afirma que «la *a* de los OOII con verbos de transferencia (*enviar, dar, entregar, etc.*) no es nunca una preposición sino una marca de Caso independientemente del doblado de clícticos». Així, per als verbs de transferència presenta una única estructura, independentment que hi hagi doblat. D'acord amb la proposta de Pujalte (2012: 54-56), amb aquests verbs tenim datius argumentals, els quals «se asocian directamente a la Raíz», segons ella sense la intervenció de cap aplicatiu:

(1)

(Pujalte 2012: 56)

Tot i que no compartim amb Pujalte la negació d'una estructura amb aplicatius per als verbs de transferència, sí que hi coincidim en l'afirmació taxativa que «nada parece indicar que estos diagnósticos [de c-comandament] den en español las diferencias que se registran en inglés en las construcciones ditransitivas que involucran verbos de transferencia (*i.e.*, las que permiten la opcionalidad en la duplicación)» (Pujalte 2012: 39).

Així mateix, compartim plenament l'afirmació categòrica que fa Pujalte (2009: 35-36): «el argumento de que la presencia del pronombre clítico dativo es un diagnóstico para determinar la alternancia dativa no es relevante, porque con los verbos del primer grupo [segons ella, els que seleccionen datius argumentals, com *dar, enviar, devolver* o *comunicar*] el clíctic puede o no aparecer y eso no altera la estructura argumental del predicado». I és que l'autora, en comparar

un doblat com *Juan devolvió el libro a María* i *Juan le devolvió el libro a María*, conclou que «tampoco hay ningún tipo de asimetría entre las versiones con clíticos y sin clíticos» (Pujalte 2009: 40). Així, Pujalte (2009: 40-41) confirma que el clític no implica cap diferència de c-comandament, per exemple en el lligam d'anàfores o la lectura de variables lligades i SN quantificats. En definitiva, conclou que «el argumento de que la presencia del pronombre clítico dativo es un diagnóstico para determinar la alternancia dativa y que las construcciones con OI en español son similares a las del inglés [...] [són arguments que] no pueden sostenerse empíricamente» (Pujalte 2009: 43).

També Aranovich (2011: 43) és contundent en aquest sentit: «Our conclusion is that the analysis of DCLD [=dative clitic doubling] in ditransitive constructions does not provide evidence that an argument alternation has taken place. Instead, we will assume that optional DCLD in ditransitive sentences is an instance of optional overt coding of the grammatical function IO». ⁴

Semblantment, Branchadell (1995: 106) argumenta que l'espanyol (juntament amb el francès i l'italià) té CDO o, en els seus termes, una estructura V NP₂ NP₁ en comptes de V NP₁ [PP NP₂]. L'autor en cap moment no es pronuncia explícitament sobre la dicotomia entre presència i absència de clític, per la qual cosa deduïm que la presència del clític no és per a ell una condició *sine qua non* per a la CDO. Si bé és cert que els exemples que dona de l'espanyol presenten doblat, no creiem que se'n pugui extreure cap conclusió perquè es tracta d'oracions extretes directament dels treballs de Demonte. ⁵

És pertinent també citar un autor que diu explícitament el mateix que nosaltres pel que fa a la identificació de la CDO en espanyol. Es tracta de López (2012: 34): «I agree with Demonte and Bleam that ditransitives with *le* are DOCs. However, there are many instances of ditransitives without *le* in which the c-command relations between the DO and the IO qualify them as DOCs. I have administered acceptability tests to Spanish speakers several times over the years and found that ditransitives without *le* seem to have shifting properties». Tot i que l'autor no va més

⁴ En concret, Aranovich argumenta que la codificació opcional (ja sigui en casos de marcatge de concordança opcional o en casos de marcatge de cas opcional) és un fenomen present en les llengües naturals (Comrie 1989, Woolford 1999), i de fet en espanyol n'hi ha exemples: el marcatge opcional dels OD amb *a* és un cas de codificació opcional, així com també autors com Suñer (1988) han analitzat el doblat de clític acusatiu com un cas de concordança opcional del verb amb l'OD. Nosaltres, que també considerem que el doblat de clític datiu en les ditransitives romàniques és opcional, ho tractarem com un cas de variació silent (vegeu 3.1.1.2).

⁵ A més, és significatiu que, a l'hora de mostrar el comportament diferent de la CDO (on l'OI pot lligar l'OD) i de les construccions amb preposicions reals (on la relació anterior no és possible), Branchadell, seguint un treball de Demonte (1987), no opti pas per una meta amb *a* sense doblat, sinó per una construcció diferent amb la preposició *con*. ⁵

- (i)
a. *El profesor le entregó su_i dibujo preferido a cada niño_i*
b. **El professor pegó su_i dibujo preferido con cada niño_i*

(Demonte 1987: 151)

enllà («I conclude that a DOC [...] is possible even in the absence of *le* –and I leave a detailed analysis of ditransitive predicates in Spanish for future research»), és important remarcar que hi coincidim plenament: el clític no és una condició *sine qua non* per a la CDO de l'espanyol.

Així doncs, a partir de les proves aportades al llarg del capítol 2, que reben el suport de la visió dels autors suara esmentats, concloem que la presència efectiva del clític no és un senyal obligatori de la CDO. Efectivament, si sostenim, tal com proposem, que en la CDO romànica el clític pot ser-hi o no ser-hi, podrem donar compte de manera exitosa de la CDO romànica, sense excloure la casuística de cap racó de la Romània. Així, el nostre enfocament permet incloure el cas de les llengües parcialment dobladores com el català, l'espanyol o el portuguès, on la CDO és possible tant amb doblat com sense, o de llengües de la mateixa família romànica no dobladores, com el francès o l'italià estàndard. Així mateix, també queda recollit el cas de l'italià col·loquial, registre que sí que admet el doblat de l'OI –segons el nostre informant, l'opció amb doblat és una forma natural però titllada d'incorrecta per la tradició gramatical:

(2) *(Gli) ho dato il regalo a Mario*

(Federico Silvagni, c.p.)

Alhora, cal tenir en compte també el cas de les llengües que doblen sistemàticament, és a dir, llengües on el clític hi ha de ser sempre, com l'espanyol del Río de la Plata, de Xile i de Caracas, al qual ens hem referit més amunt, o també el trentí, on d'acord amb Cordin (1993: 130-133) el doblat de clític datiu de l'OI hi és obligatori:

(3)

a. **(Ghe) dago el regal al Mario*

‘Li donaré el regal al Mario’

b. **(Ghe) dago na nosela a l'orso*

‘Li donaré un cacauet a l'ós’

c. **(Ghe) dago en buton ala machina*

‘Li donaré una empenta al cotxe’

d. **(Ghe) dago el regal a qualchedun*

‘Li donaré el regal a algú’

(Cordin 1993: 130-131)

És cert que des d'un marc teòric generatiu és desitjable donar compte de l'opcionalitat d'una manera sistemàtica i considerar que, en el fons, indica propietats diferents en algun nivell. Precisament en això es basen els treballs que hem ressenyat sobre l'espanyol, el romanès o el portuguès, així com també treballs sobre altres llengües amb aparent doblat opcional, com el

búlgar (Slavkov 2008). Tanmateix, el fet és que la presència de clíctic, com hem dit, és condicionada per factors diversos, que inclouen la variació geogràfica i idiolectal, però en cap cas es pot considerar que indiqui construccions diferents. Creiem que, més que voler comparar les llengües esmentades amb l'anglès i voler identificar dues CDitr formalment diferents, CDO i CP, és més natural adoptar un punt de vista panromànic i, tenint en compte el comportament de l'espanyol, però també del català, el francès, el portuguès, el romanès i l'italià, definir què és la CDO romànica.

A favor nostre hi ha el fet que en una mateixa llengua la CDO pugui presentar alguna diferència superficial no és pas estrany.⁶ Més endavant veurem com en diverses llengües romàniques (apartat 3.3), i també en basc (capítol 4), hi ha més d'un patró que s'identifica amb la CDO. Fins i tot hi ha llengües en què aquesta variació de patrons dins la CDO té a veure exactament amb la presència o absència de clíctic, com hem defensat per al català i l'espanyol: n'és un exemple el grec, en la CDO del qual els OI genitius poden ser doblats per clíctic de manera opcional, tal com constata Anagnostopoulou (2003: 15, 2005: 110): «In Greek, an indirect object DP bearing genitive case can be (optionally) doubled by a pronominal clitic».⁷

En definitiva, creiem que la variació interlingüística i intralingüística quant al doblat de clíctic no ha de ser analitzada en termes de presència vs. absència d'estructura, sinó més aviat en termes de variació silent (Sigurðsson 2004, Kayne 2005), atès que els efectes semàntics es mantenen independentment de la pronunciació del nucli de la projecció funcional aplicativa. Presentarem

⁶ De fet, tampoc no és estranya la idea que el nucli aplicatiu pugui ser realitzat fonològicament de manera manifesta o bé pot romandre encobert. Sense anar més lluny, Diaconescu & Rivero (2007: 220), en analitzar els dos tipus de CP del romanès, un amb la meta amb morfologia dativa i l'altre amb la meta introduïda per *la* 'a', estableixen la hipòtesi que el SP direccional d'aquestes construccions «can be headed by a preposition that is overt, i.e., *la*, or can be covert». És exactament el mateix que postulem aquí per al català (i l'espanyol), però ara referit no al nucli P sinó al nucli Apl.

⁷ Amb relació a les consideracions sobre l'opcionalitat del clíctic, convé fer notar també que diversos estudis sobre adquisició del llenguatge també donen suport a la conclusió que el clíctic és opcional en la CDO. Per exemple, Cuervo (2008b) estudia l'adquisició dels aspectes semàntics i morfosintàctics de la CDO de l'espanyol en parlants adults que tenen l'anglès com a L1 i l'espanyol com a segona llengua. En un dels tests de l'experiment es manipulen variables morfosintàctiques de la CDO, com ara el que segons Cuervo és un requisit: la presència d'un clíctic datiu doblador. Doncs bé, no només els subjectes enquestats pràcticament no detecten la agramaticalitat de la CDO sense clíctic, sinó que significativament els parlants nadius d'espanyol que serveixen de grup control «failed to reject the sentences in *no clitic, performing at the same level as the L2 group [...] and displaying a great deal of individual and item variability» (Cuervo 2008b: 605).

L'oració emprada per Cuervo (2008b: 604) no conté un predicat ditransitiu de transferència clàssic, perquè en aquests casos la variant CDO i la variant CP coincideixen quant a l'element *a* que introdueix l'OI, hi hagi clíctic o no. En canvi, amb altres predicats la presència de clíctic es combina amb l'element *a* en l'OI, però l'absència de clíctic implica l'ús d'altres preposicions com *en* o *para*. Així, per fer la prova Cuervo empra una oració amb un OI de tipus benefactiu, *Compré más fertilizante a las plantas*. Segons l'autora, és agramatical –si no hi ha clíctic l'alternativa hauria de ser *Compré más fertilizante para las plantas*.

La conclusió de l'autora és que ambdós grups «were at chance in this condition, possibly signaling dialectal variability within NS controls and indeterminacy in the L2 group». Doncs bé, precisament la idea que la presència del clíctic respon a variació dialectal és el que hem volgut defensar aquí. No hi ha dubte que aquests resultats fan trontollar la hipòtesi principal de Cuervo (2003a,b) i, en canvi, donen suport a la nostra. Noteu que una conclusió tan important per a nosaltres és quelcom de molest (o inesperat) per a Cuervo (2008b: 605), fins al punt que sentència: «At this point, there are no means to evaluate this issue, and this condition is excluded from further analyses».

aquesta via d'anàlisi en el subapartat que segueix (3.1.1.2). Més endavant també apuntarem que la presència de doblat de clític datiu pot tractar-se, al capdavant, com una opció paramètrica que, des del marc teòric de la Morfologia Distribuïda, podria explicar-se amb alguna mena de mecanisme morfològic postsintàctic (3.1.1.3).

Sigui com sigui, és plausible considerar que aquesta variació tingui a veure amb alguna cosa semblant al paràmetre del doblat de clític del qual parla Anagnostopoulou (2003: 285) i que ha de permetre explicar la distribució diferent del fenomen i entendre la variabilitat en la morfologia de les CDO romàniques. Així mateix, caldrà no perdre de vista que, malgrat que en la CDO de diverses llengües (català, espanyol, grec, italià col·loquial) el clític pot ser-hi o no, el fet és que es constata una tendència en l'augment de l'ús del clític –per exemple de manera extrema en l'espanyol de Río de la Plata (i de Xile i de Caracas) o en trentí; o també en les varietats més dobladores del català, com el valencià; i igualment en grec, tal com reporta Anagnostopoulou (2003: 330, n. 45).

3.1.1.2. La no-realització de clític com un cas de variació silent

Tot just hem avançat la possibilitat de considerar que la no-pronunciació del clític en la CDO de les llengües romàniques sigui un cas de variació silent. Cal que especifiquem, però, què entenem per aquest terme. La variació silenciosa té a veure amb la manera com els trets sintàctics d'una llengua en concret es relacionen amb el conjunt universal de trets sintàctics. En aquest punt, sembla que la concepció chomskiana és força paradoxal. Ho explica molt clarament Sigurðsson (2004: 235): «Chomsky's approach (2001) to this fundamental issue is paradoxical. On one hand he argues that language is uniform in the relevant sense (L-UNIFORMITY), but, on the other hand, he also assumes that languages make different selections of features from a universal feature set (L-SELECTION)».

Més en concret, Chomsky (2001: 2) afirma el següent: «In the absence of compelling evidence to the contrary, assume language to be uniform, with variety restricted to easily detectable properties of utterances». Es tracta, doncs, del principi d'uniformitat. D'aquesta paraules, com reflexiona Sigurðsson (2004: 236), en podem deduir que amb el terme *proprietats fàcilment detectables* «presumably he is referring to EPP effects and morphological parameters» i no pas «to any underlying syntactic-semantic differences». Per tant, podem concloure que totes les llengües tenen el mateix conjunt de trets en la *Narrow Syntax*. Alhora, però, Chomsky (2001: 10) apunta que la facultat del llenguatge «specifies the features F that are available to fix each particular language L», de tal manera que cada llengua «makes a one-time selection from F» i, com a conseqüència, uns trets en formen part i uns altres són descartats o, en paraules de Chomsky, «disregarded in the use of L».

Des del moment que postulem l'existència de nuclis que en unes llengües són silencis i en altres són fonològicament realitzats, el nostre treball esdevé en el fons una defensa de la plausibilitat de la uniformitat lingüística. Dit en altres paraules, «if that is correct, a great deal of what languages have in common is 'silence', that is, categories that are present in Narrow Syntax but silent in PF»; és a dir, «language has innate elements and structures irrespective of whether or how they are overtly expressed» (Sigurðsson 2004: 235).

En aquesta tesi, adaptem al nostre cas d'estudi, els aplicatius, el principi del silenci que defensa Sigurðsson (2004: 235): «It follows that language variation is to a substantial extent 'silence variation', that is, much of it boils down to languages being explicit vs. silent about different (syntactically active) categories. This claim is coined as the SILENCE PRINCIPLE, saying that any meaningful feature of language may be silent». Alguns autors han suggerit que la selecció d'unes categories funcionals o unes altres és una qüestió d'adquisició, i que l'infant només assumeix aquelles categories de les quals té evidència, és a dir, de les quals té proves a partir de l'estructura superficial, externa, de la llengua. Aquesta no-universalitat de les categories funcionals és defensada, entre d'altres, per Thráinsson (1996). En canvi, nosaltres considerem més plausible la visió oposada, i de fet les construccions de doble objecte en general i els aplicatius en particular en són una prova. El nostre treball, doncs, va en la línia de les propostes de Cinque (en el marc del projecte cartogràfic, que assumeix que les estructures contenen tots els nodes postulats encara que no els realitzin) i de Kayne.

És interessant que Sigurðsson (2004: 237) fa explícites les febleses d'enfocaments com el de Thráinsson (1996): «there is accumulating evidence that any language has 'direct access' to any feature of UG» i, de fet, «audible language grew out of silence, as it were, that is, internal language presumably preceded external language (Chomsky 2005)». Per a Sigurðsson (2004: 235), «it seems uncontroversial that the first audible functional category of the first human language was not acquired on the basis of audible 'evidence'», és a dir, totes les categories funcionals «once had no audible exponent, hence, if they must be acquired, they should never have been able to get selected in the first place».

La posició de l'autor és, doncs, radical: «Morphology is radically meaningless in the sense that it never expresses any underlying syntactic-semantic differences between languages. The reason is simple in my view: there are no such differences» (Sigurðsson 2004: 242). Per a ell, «the perhaps most common way of 'expressing' meaning is –by not expressing it», és a dir, «language has innate structures that have meanings irrespective of whether or how they are expressed in Perceptible Form» (Sigurðsson 2004: 243). Es tracta, doncs, del principi del silenci, segons el qual les llengües tenen trets silencis amb significant, i qualsevol tret amb significat pot ser silent. De fet, el principi del silenci «is plausibly the most powerful economy

strategy applied in PF» (Sigurðsson 2004: 245). Convé tenir present que el silenci al qual ens referim, en la línia de Sigurðsson i, com veurem, de Kayne, és degut a la no-lexicalització –cal no confondre-ho amb el silenci degut a l'esborrament a FF, com per exemple en els casos de *sluicing* o truncament (Merchant 2001).

Més enllà de la concepció de la variació silent des d'un punt de vista més teòric, és interessant comentar la implementació pràctica que en fa Kayne (2005) en el conjunt de treballs recopilats en aquest volum. L'autor hi mostra, sobretot a partir de la comparació entre anglès i francès, com el fenomen de nuclis existents en l'estructura però silencis en la fonologia s'aplica a diverses parcel·les de la gramàtica. Per exemple, Kayne (2005: 67) entén que els locatius de l'anglès *here* and *there* «are parallel to *this here place* and *that there place*, except that locative *here* and *there* have an unpronounced counterpart of *place* and an unpronounced determiner instead of *this* and *that*», de tal manera que aquests locatius «are embedded in a larger DP with an unpronounced noun and determiner». En el cas dels locatius anglesos, la possibilitat que un nucli sigui fonològicament buit és condicionada: per exemple, *this* i *place* poden ser buits tots dos només si es realitza *here* o *there* (Kayne 2005: 68-69). La combinació de la realització o no de cada peça produeix diferències semàntiques: la interpretació locativa de *here* i *there* es perd si es pronuncia el demostratiu i no es pronuncia *place* (*this here* i *that there* tenen aleshores una interpretació semblant a *this thing here*, *that thing there*) (Kayne 2005: 68-69 i 69, n. 5). Tanmateix, que la combinació de les diferents possibilitats de realització fonètica doni lloc a interpretacions diferents no va pas en contra del nostre enfocament: es tracta de l'especialització d'un recurs per part dels parlants, tal com sembla que ocorre amb el doblat de datiu en algunes varietats de l'espanyol, el català o el grec (però no en totes). Amb tot, el que ens interessa destacar és que, d'entrada, l'estructura amb el determinant i el nom realitzats (*this place here*) i l'estructura sense aquests elements realitzats (*here*) és considerada paral·lela per l'autor.

També en l'estudi dels sintagmes quantificats en anglès Kayne (2005: 136-175) postula l'existència de diverses *unpronounced counterparts*, com NUMBER (en *few NUMBER books*), AMOUNT (en *little AMOUNT money*) o MANY (en *John has a MANY number of chemistry books*), entre d'altres. De fet, més endavant Kayne (2005: 212-213 i 289) proposa un principi de descomposicionalitat segons el qual la GU imposa un màxim d'un tret sintàctic interpretable per ítem lèxic o funcional, de manera que si el mot *red* en *a red car* expressa simultàniament la noció de color i una altra noció relacionada amb la posició concreta en l'escala de color, i cadascuna d'aquestes idees ha de correspondre a un element diferent, a un node diferent. Per això l'adjectiu *red* en *a red car* realment no és modificador de *car* sinó que més aviat modifica un nom fonològicament buit (*a red COLOR car*). Semblantment, el principi de descomposicionalitat assegura que «a proper name cannot simultaneously express both what

distinguishes it from other proper names and at the same time the category to which it is intended to apply», de manera que tindrem *a small SIZE car* o *New York CITY*, on l'element en versaleta pot ser fonològicament buit i ple (Kayne 2005: 214). També en el cas dels termes de color, Kayne (2005: 289, n. 20) nota que «*a red color car*, with overt COLOR, is fairly acceptable». En totes aquestes qüestions hi insisteix en un altre article (Kayne 2005: 241-260), on també es refereix a altres noms silenciosos com YEARS (en *at the age of seven YEARS*) i on nota que en l'àmbit romànic aquests mots han de ser pronunciats (*à l'âge de sept *(ans)*, *all'età di sette *(anni)*). En una línia similar, Kayne (2005: 248) també esmenta una preposició la buidor fonològica de la qual és sensible al verb triat: *he won't reach Paris* vs. *he won't get *(to) Paris*. Encara en trobem un altre exemple en el sufix aproximatiu per a numerals -AINE, que en francès és manifest (*des centaines d'articles*) i en anglès no (*hundreds of articles*): Kayne (2005: 290-294) argumenta amb diverses proves que en anglès hi ha una contrapartida no pronunciada d'aquest sufix.

De totes aquestes consideracions ens interessa la idea que un nucli pot ser silent en una llengua però fonològicament ple en una altra (el cas del sufix aproximatiu per a numerals -AINE), o fins i tot un mateix nucli pot ser realitzat o no segons la construcció particular en joc (el cas de les combinacions de demostratius i locatius de l'anglès), o encara un mateix nucli pot ser realitzat o no en un mateix context (el cas de COLOR, YEARS o CITY). Recordem que la nostra proposta és que el nucli aplicatiu en la CDO romànica no és mai realitzat fonològicament en llengües com el francès i el portuguès, mentre que pot ser-ho opcionalment en llengües com el català, l'espanyol, l'italià (col·loquial) o el romanès –i, finalment, ho és sistemàticament en altres parles com l'espanyol de Río de la Plata (i de Xile i de Caracas) o el trentí.

Resta per concretar, però, com s'explica exactament que un nucli pugui ser buit o ple. Quan cadascuna d'aquestes opcions (realització o buidor) correspon a una llengua o varietat diferent, el resultat s'explica senzillament pel fet que hi ha dues gramàtiques diferents en joc, una en què aquell nucli es realitza i una altra en què aquell nucli és silent. En aquest sentit, Kayne (2005: 289-290) es refereix a les opcions paramètriques que tenen a veure amb la no-pronunciació: «there is one type of parameter (which can be thought of as straddling syntax and phonology) that might be readily able to coexist with another, more purely syntactic, parameter». Fent nostres aquestes paraules, entenem que és assenyat suposar l'existència d'un paràmetre a cavall entre la fonologia i la sintaxi que determini la realització fonològica o no d'un nucli que, gràcies a un altre paràmetre de tipus sintàctic, sabem que forma part d'una construcció determinada, com ara el nucli aplicatiu en el cas de la CDO romànica.

En resum, la idea és que «languages may differ in that one language may associate no pronunciation with a functional element that is pronounced in the other; yet the unpronounced

version will be subject to licensing requirements that may in some cases force the presence of an element [...] not otherwise needed», com ara l'element *que* en la seqüència del francès *où EVER qu'il aille* (que cal comparar amb *wherever he goes*) (Kayne 2005: 296-297). Així mateix, els requeriments de no-pronunciació d'un element «in other cases result in the unpronounced version being unusable», com el cas de l'element *EVER* en francès, que no pot ocórrer com a part d'un determinant per produir un equivalent a l'anglès *every*. Com veiem, Kayne insisteix en la idea que la no-pronunciació d'un element és legitimada per alguna condició o altra. En dona un altre exemple amb el contrast entre el francès *peu de tables* i l'italià *poche tavolo*: en el darrer cas hi ha una preposició encoberta legitimada per la morfologia de concordança manifesta (compareu *poco, poca, pochi, poche* amb la forma invariable del francès *peu*) (Kayne 2005: 300-301).

Això ens pot fer pensar que els aplicatius encoberts o silenciosos també deuen haver de ser legitimats d'alguna manera. Podríem hipotetitzar que la marca morfològica dativa *a* que presenta l'OI en les llengües romàniques fa possible (però no obligatòria) la no-realització del datiu, per exemple. Això no s'allunyaria gaire de la idea de Sportiche (1995: 32) que «functional heads such as certain C[omplementizer]s or certain Clitics cannot be simultaneously filled as their specifier if they encode a property overtly realized on this specifier (here this might be Case), a sort of principle of economy minimizing use of unnecessary morphophonological overtness». Evidentment, en el cas de l'anglès, on l'aplicatiu és sistemàticament buit però on no hi ha marca morfològica de datiu, caldria buscar alguna altra legitimació, que podria ser l'adjacència de l'OI amb el verb.

Igualment, podríem considerar que la legitimació contextual del silenci del nucli aplicatiu té a veure amb els factors que, d'acord amb l'estudi de corpus d'Aranovich (2011) o les apreciacions de Todolí (2002), es correlacionen amb el doblat de clíctic datiu, com per exemple si l'OI és informació donada o informació nova (vegeu l'apartat 2.2.1 del capítol 2).

Tanmateix, també podem mirar les coses al revés: la no-realització d'un nucli és la solució més econòmica, i potser el que cal justificar, és a dir, el que cal legitimar és la realització efectiva d'un nucli. De fet, aquesta és la visió de Sigurðsson (2004: 245): «Given the Silence Principle, it is lexicalization that is last resort, requiring some licensing or justification [...], whereas non-lexicalization is the unmarked or the minimal strategy, applied whenever possible». Més en concret, ens interessa la idea que la lexicalització «is arguably the last resort whenever a meaningful feature cannot be conveyed in a message by any other means than the costly means of overtly expressing some item that carries the feature»; així, «instead of looking for a 'license' to stay empty, a category is 'happy' with whatever 'excuse' it has not to get lexicalized» (Sigurðsson 2004: 254, n. 27). De fet, de raons per mantenir una categoria silenciosa no en

falten pas: no expressar una categoria és més econòmic que expressar-la, no només per al parlant sinó també per a l'oient, ja que la pronunciació d'informació prescindible no és més que soroll innecessari i antieconòmic (vegeu Merchant (2001:1) i Sigurðsson (2004: 245 i 254, n. 25)). Amb tot, cal afegir que, evidentment, aquest principi del silenci està constret per un de més general, el principi d'interpretació plena (Chomsky 1986), que vetlla perquè el resultat d'una derivació sigui interpretable.

Creiem que la resposta a la realització (lexicalització) opcional dels aplicatius l'hem de buscar en la prominència dels trets. En un marc com el que dibuixa Sigurðsson (2004: 250) en el qual la variació lingüística «is strictly confined to PF (and the lexicon)», «the setting of parameters does not merely involve choices between different audible strategies (in oral languages, visible strategies in sign languages)» sinó que «[i]t also, or even primarily, consists of numerous choices whether or not to assign perceptible forms to logically present categories». En aquest punt, per explicar què fa que una categoria es realitzi fonològicament o no, «[w]e need to extend the notion of feature strength or prominence (in PF) such that 'prominence' entails 'audibly/visibly expressed'» (Sigurðsson 2004: 250). És a dir, podem suposar que els parlants de català i espanyol que realitzen fonològicament el clíctic en la CDO parteixen d'un nucli aplicatiu proveït d'un tret de prominència absent, en canvi, en tots els casos de CDO del francès. És a dir, en la CDO de qualsevol llengua l'aplicatiu és sintàcticament actiu, però no en totes les llengües o varietats és actiu a FF.⁸

També, seguint Kayne, podríem elaborar una explicació alternativa de la variació silenciosa referida a la presència o absència dels clíctics datius dobladors.⁹ L'autor proposa un principi segons el qual «[i]f in a given language a given functional (or lexical) element can be pronounced, then it must be», però afegeix que aquest principi «can be overridden» (Kayne 2005: 307). Per exemple, en anglès tenim *too *(much) sugar* perquè el primer principi es compleix, i en canvi en francès la impossibilitat de **si tant* es derivaria de l'aplicació de la segona condició. L'autor adverteix que si la segona condició entra en joc, s'aplica obligatòriament. És a dir, «[i]f the nonpronunciation of an otherwise pronounceable element is licensed in some environment, then pronunciation of that element in that environment is impossible» (Kayne 2005: 308).

⁸ Sigurðsson (2004: 244-245) dona un exemple d'això mateix: el mode optatiu en islandès sol ser una categoria discreta que formalment no es distingeix del mode subjuntiu, però el fet és que la còpula sí que té formes específiques per marcar l'optativitat, la qual cosa fa evident l'existència d'aquesta categoria, tot i que no sempre es realitzi. És cert que el paral·lisme amb el nostre cas no és total, perquè la realització d'aquest mode es limita a un context determinat, la còpula, mentre que en el nostre cas proposem que la variació es produeix en un mateix context, el de la CDO.

⁹ No és sobrer notar que Kayne (2005: 330-331) es refereix de passada al doblat de clíctic datiu i es pregunta «whether French has unpronounced clitic doubled in those cases in which Spanish has overt clitic doubles»; i afirma que si la resposta és positiva, aleshores «Spanish versus French clitic doubling simply becomes another instance of pronunciation versus nonpronunciation, with the question remaining as to how exactly to assure the correct distribution of pronounced and unpronounced clitic doubles».

Evidentment, aquest enfocament no permet explicar la variació existent en l'àmbit dels aplicatius en la CDO, com tampoc no permet explicar altres exemples proporcionats pel mateix Kayne d'elements que en un mateix context poden ser pronunciats o no (recordeu els casos de COLOR, YEARS o CITY). Kayne (2005: 313) fa la reflexió següent: «whenever a language lacks an overt element corresponding to one found in another language, one can (and must) ask whether the absence of such in the first language is an irreducible parametric property of the particular element in question, since it might alternatively be that the absence can be derived from independent factors». De fet, l'autor mateix compara l'opcionalitat de YEARS en anglès (*at the age of seven (years)*) amb la pronunciació obligatòria d'aquest nucli en francès (*à l'âge de sept *(ans)*). Observem doncs que es tracta d'un cas clar d'opcionalitat en un context idèntic: en paraules de Kayne (2005: 313-314), «English readily omits *years*» o, el que és el mateix, en anglès existeix «the availability of unpronounced *year(s)*».

Un altre contraexemple a la proposta de Kayne el trobem en analitzar, en català, un dels fenòmens que precisament ell tracta centrant-se en l'anglès i el francès. Kayne (2005: 294-295) contraposa les construccions angleses *somebody famous/something heavy* amb les franceses *quelqu'un de célèbre/quelque chose de lourd* i conclou, després d'argumentar-ho, que en anglès hi ha una preposició no pronunciada. Doncs bé, el català ens aporta una prova contundent que un mateix nucli pot ser pronunciat o no dins un mateix context, en una mateixa varietat dialectal o idiolectal. Vegem com, significativament, trobem exemples idèntics tant amb la preposició *de* (4) com sense (5):

(4)

a. *Crec que estava fent alguna cosa **de** molt interessant i que la preocupava molt*

(*Andreadòria*, Pere Puigdomènech)

b. *La química té alguna cosa **de** molt primària, alguna cosa que desafia qualsevol explicació*

(El temor d'un home savi, Patrick Rothfuss)

c. *alguna cosa **de** molt profunda devia haver canviat en les seves pròpies vides i en les dels seus familiars*

(El Punt Avui)

(5)

a. [Joan Fuster] *de seguida detecta que allà hi ha alguna cosa molt interessant, molt útil perquè el català recupere la dignitat*

(El Punt Avui)

b. [Aquesta sensació] *té a veure amb alguna cosa molt primària que la seva mare li ha transmès de manera inconscient*

c. *Alguna cosa molt profunda falla a la nostra societat*

(Quim Monzó, *La Vanguardia*)

És exactament aquesta mena de variació entre categories silents i categories manifestes la que – argumentem – ocorre en el cas del nucli aplicatiu en la CDO del català i de l'espanyol. En canvi, en la CDO del francès, i potser en la de les altres llengües romàniques, aquest nucli directament no es pronuncia mai.¹⁰

En qualsevol cas, si volguéssim mantenir la idea de Kayne que quan la no-pronunciació és legitimada ja no hi ha lloc per a la pronunciació, ho podríem fer. Només ens caldria postular diferents moments de legitimació de l'opció pronunciada i la no pronunciada. De fet, és així com Kayne (2005: 309-310) explica el contrast entre dues realitzacions de SO en el context SO MUCH del francès: **si de sucre* (on SO és realitzat per *si* i MUCH és nul) i *tant de sucre* (on SO és nul i MUCH és realitzat per *tant*). La idea és que la no-pronunciació de SO en *tant de sucre* ha estat legitimada en un context en què encara no hi havia MUCH; en canvi, res no impedeix que en un altre moment de la derivació tinguem un context que contingui SO i MUCH, i aleshores SO sí que pugui ser pronunciat, com en **si de sucre*. Per tant, en el cas de l'opcionalitat de realització dels aplicatius romànics, podríem hipotetitzar una solució basada en moments diferents de la derivació, que corresponen o no al context que legitima la no-pronunciació del nucli. Amb tot, creiem que l'enfocament de Sigurðsson (2004) i l'adaptació que n'hem fet al nostre cas d'estudi són més intuïtius.

3.1.1.3. La no-realització de clíctic des del punt de vista de la Morfologia Distribuïda

Com ja avançàvem, també volem proposar una explicació de l'opcionalitat del clíctic datiu des dels postulats de la Morfologia Distribuïda, d'ara endavant MD. En concret, proposem fer-ho mitjançant una adaptació de la teoria que desenvolupa López (2012: 37-38) per explicar l'aparició del marcatge diferencial d'objecte (MDO) en espanyol. Es tracta d'una «realizational theory of morphology such as the one developed under the banner *Distributed Morphology*», que parteix de la idea que la sintaxi treballa amb conjunts de trets sense matrius fonètiques i les peces lèxiques (matrius fonètiques) s'insereixen en l'estructura mitjançant regles d'inserció de vocabulari. Així, aquestes regles estableixen els contextos en què es pot inserir cada peça, de tal manera que un enfocament *realitzacional* al MDO sembla molt plausible «because the

¹⁰ De fet, més endavant, el mateix Kayne (2005: 298) reconeix que «[t]his parametric difference concerning *de* versus *of* is in one sense more complex than the apparently similar one discussed earlier concerning the French derivational suffix *-aine* and its unpronounced counterpart, in that English *of/of* is often pronounced, so its nonpronunciation with adjectives cannot simply be a general feature of it». De fet, tot i que l'autor es refereix al fet que en altres contextos l'anglès té *of*, creiem que també serveix per a la nostra argumentació que en el mateix context un nucli pot ser pronunciat o no.

distribution of the prefix *a* clearly depends on its syntactic context». Així, «there is no “accusative A” in the lexicon or in the syntactic representation», sinó que el lexicó de partida – enteneu-hi el llistat de trets morfosintàctics amb què treballen les operacions sintàctiques, tal com hem vist a la secció 1.3.2 del capítol 1– conté una categoria funcional amb un conjunt de trets: si aquests trets prenen determinats valors (com ara especificitat) i si aquesta categoria apareix en un context determinat, aleshores una regla d’inserció de vocabulari provocarà l’aparició d’una marca morfològica, *a*.

De la mateixa manera, en el cas del clíctic datiu en la CDO, podríem adoptar una visió similar: el clíctic com a tal no és pas al lexicó de partida, però la categoria funcional aplicativa, sí. Segons la varietat geogràfica o idiolectal, aquesta categoria tindrà algun tret que farà que, en aparèixer en un context ditransitiu determinat, es realitzi fonològicament amb la inserció d’una peça de vocabulari (el clíctic datiu); en altres varietats, la regla que regula la inserció de la peça de vocabulari serà diferent i no s’hi inserirà cap mot. Així, les característiques del context que poden desencadenar la inserció del clíctic datiu tindran a veure sobretot amb el receptor, i és que d’acord amb l’estudi de corpus d’Aranovich (2011: 151) un predictor important del doblat de clíctic datiu són els «features of the recipient that contribute to its discourse salience (animacy, givenness)», al costat de factors extralingüístics com la regió o el canal (oral/escrit) que ja hem identificat amb varietats diferents i, per tant, amb gramàtiques diferenciades. De fet, que la variació quant al doblat de datiu és, sobretot, una diferència entre gramàtiques diferents, ho afirma també Aranovich (2011: 151) quan constata que «[t]he extra-linguistic factors are the ones that have the higher weight, a fact that suggests that dialectal and stylistic variation play an important role in the occurrence of DCLD [= *dative clitic doubling*]».

Amb tot, tant en el cas del doblat com en el del MDO, hi ha altres anàlisis possibles. Per exemple, López (2012: 38) apunta que també seria possible entendre que hi ha «free generation of the prefix *a* in a presyntactic lexicon coupled with a filter that throws out (or filters that throw out) the instances of *a* that do not fulfill certain properties». De la mateixa manera, en el cas del doblat de clíctic en la CDO romànica podríem argumentar que el nucli aplicatiu sempre es realitza fonològicament, però que en determinades varietats dialectals o idiolectals hi ha algun tipus de filtre morfològic postsintàctic que en corregeix l’aparició, si s’escau –o aleatòriament.

En qualsevol cas, tant en les varietats en què es treu un profit pragmàtic d’aquest fet com en les que no, i tant si optem per una explicació com per l’altra, el que és cert és que la variació quant a la presència del clíctic datiu ha de ser tractada de la mateixa manera que la presència d’altres elements opcionals, com el cas ja comentat de *alguna cosa (de) molt espectacular* o altres casos com del català o de l’espanyol:

(6)

- a. *De bonic, ho és molt*
- b. *Bonic, ho és molt*

(7)

- a. *Rogamos presenten su DNI*
- b. *Rogamos que presenten su DNI*¹¹

3.1.1.4. El clíctic en altres formes de CDO

En aquest apartat volem parlar de com el nostre enfocament sobre l'opcionalitat del clíctic en la CDO romànica i, més concretament, del català i l'espanyol, permet donar compte de quatre casos de CDO als quals fins ara no havíem parat gaire atenció –ni n'hi havia parat gaire la literatura rellevant. Ens referirem als casos en què l'OI és un pronom personal fort, és a dir, un element que ha de ser doblat obligatòriament (*L'Andreu *(em) donà una rosa a mi*); ens referirem també als casos en què l'OI de la CDO no és un SD (opcionalment doblat) sinó que és un clíctic (*L'Andreu li donà una rosa*); parlarem també dels casos en què l'OI és un SN escaritat que, almenys en espanyol, no admet mai doblat (*Donaré mis bienes a museos*); i farem referència finalment als casos en què l'OI no és explícit sinó sobreentès (*Per Sant Jordi els homes regalen roses*).

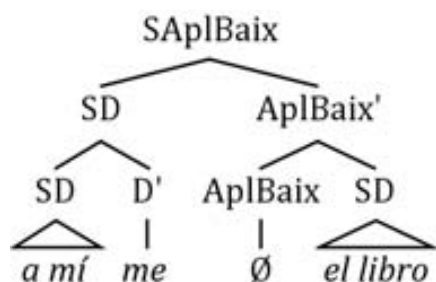
Així, el nostre enfocament donarà compte de les diverses alternatives existents. Ja hem vist que el nucli aplicatiu pot ser buit (*En Joan donà la carta a la Maria*) o, si hi ha doblat, ple (*En Joan li donà la carta a la Maria*). Així mateix, començant pels casos en què l'OI és un pronom personal fort, recordem que en l'enfocament de Demonte/Cuervo el DCIDat era una condició *sine quan non* per a la CDO, de manera que a diferència de l'anglès (*He gave me the book*) no semblava natural identificar la CDO amb datius de 1a/2a persona, ja que amb els pronoms personals (*a mí, a tí, a nosotros, a vosotros*) el DCIDat és obligatori i l'estructura requereix una anàlisi completament diferent. És a dir, en aquests casos no es podia argumentar que el clíctic representés el nucli aplicatiu. En canvi, en el nostre enfocament, com que el nucli aplicatiu pot quedar fonològicament buit, podem identificar construccions com (8) com a CDO, amb un aplicatiu nul i el clíctic ubicat en algun altre lloc:

(8) *Me dio el libro a mí*

Concretament, proposem que en aquests casos el clíctic se situa també en la posició d'especificador de l'aplicatiu, i el pronom fort s'hi ajunta (*merge*) i forma tot plegat un constituent, tal com veiem en (9):

¹¹ A diferència de la tendència a usar cada cop més el clíctic en les ditransitives, en aquest altre fenomen d'opcionalitat de l'espanyol s'observa la tendència oposada, és a dir, es tendeix a prescindir de la realització del nucli C (*que*).

(9)

En efecte, l'anàlisi que proposem va en la línia de Raposo (1999): el clíctic datiu és una categoria categoria [+màxima, + mínima] segons el context: quan dobra un SD ple és una projecció màxima (en el nostre cas, la realització del nucli del sintagma aplicatiu), però quan dobra un SD pronom fort és una projecció mínima. En concret, en una estructura com (8) el clíctic *me* és un nucli que s'ajunta a un especificador que correspon al pronom fort doblat. Aquesta proposta és la mateixa que fan per al doblat de pronoms forts del portutguès europeu Torres Morais & Lima Salles (2010: 197): «What is maximal in this structure is now the whole combination of the specifier and the head *lhe*, that is, the whole DP. The doubled DP (*a ele, a ela*) forms a single constituent with the clitic». ¹²

Tanmateix, amb aquesta anàlisi, que situa un SD ple i un pronom fort en la mateixa posició estructural, no queda recollida la intuïció posada de relleu per Rigau (1988: 504) que els pronoms personals forts de llengües com el català i l'espanyol no tenen el mateix valor que un SD ple, sinó que més aviat es poden comparar els pronoms distintius del francès (*Moi je parlerai*) en el sentit que fer-los servir «implies some kind of intensity, some kind of emphasis», i que això respon al fet que es troben en una posició perifèrica, no-A. En aquest sentit, Rigau (1988: 506) proposa que en oracions com la de (8), o com l'equivalent del català *Em donà el llibre a mi*, «the strong pronoun *mi* 'me' can be taken to be coindexed to the empty element (or pro) related to the clitic *me* 'me', forming a clitic chain that licenses the strong pronoun *mi*». Per tant, l'anàlisi més acurada seria aquella en què el SD de l'especificador de l'aplicatiu és ocupat de fet per un element buit, que al seu torn està coindexat, ara sí, amb el pronom fort *a mi*, situat en una posició no argumental, d'acord amb els arguments esgrimits per Rigau.¹³ El fet que el pronom fort no ocupi la mateixa posició que un SD ple permet explicar, de retruc, la diferència quant a la possible buidor del nucli aplicatiu: amb els pronoms forts aquest nucli sempre ha de ser buit, mentre que amb els SD lèxics pot ser buit o ple, i això es relaciona probablement amb el fet que en el primer cas l'especificador és ocupat per un element buit mentre que en el segon

¹² Del portuguès, en parlarem detingudament als apartats 3.3.2 i 3.3.3.

¹³ Aquesta mateixa anàlisi ha de ser igualment vàlida, creiem, per al doblat de pronoms forts en funció d'OD (*M'ha vist a mi, L'he vist a ell*).

cas l'especificador és ocupat per un SD ple. Per tant, l'opcionalitat quant a la realització o buidor fonològica del nucli aplicatiu es limita a aquells casos en què l'especificador del sintagma és ocupat per un SD lèxic.

Un altre cas de CDO particular que apuntàvem és aquell en què l'OI no és realitzat per un SD sinó per un clític:

(10) *L'Andreu li va donar una rosa*

Hem vist en el capítol 2 que la majoria dels autors que han tractat la CDO en espanyol no paren gaire (o gens) atenció a aquest patró, on no tenim un SD doblat sinó només un clític. Alguns autors, com Romero (1997), o Cuervo (2008b) en un dels darrers treballs, sí que identifiquen aquest cas amb la CDO. En el cas de Romero, aquesta opció queda explicada ja que en la seva anàlisi és el clític el que es genera sempre en posició argumental, amb l'opció que coaparegui amb un SD coreferent o no (vegeu 2.1.3). En canvi, l'explicació que hi dóna Cuervo (2008b: 596) no sembla tan convincent: per fer encaixar aquests casos en la seva idea que el nucli aplicatiu ha de ser sempre ple, considera que en (10) hi ha un SD nul la referència del qual pot ser «recovered from the clitic and the context (as subjects can be null and recovered from agreeing verbal morphology and the context)». Tanmateix, el fet és que això implicaria que no hi hauria cap OI en posició argumental (en l'especificador del sintagma aplicatiu). En canvi, nosaltres proposem que quan l'OI és realitzat directament per un clític, aquest element apareix en la posició d'especificador del sintagma aplicatiu, igual que si es tractés d'un SD ple, i el nucli aplicatiu és buit. Per tant, la nostra proposta, en què és possible la buidor del nucli aplicatiu, permet donar compte de les CDO com (10) d'una manera que no obliga a assumir l'absència de l'argument OI.

Hi ha un tercer fenomen que, pensem, queda més ben integrat en la nostra proposta, segons la qual la CDO pot presentar clític o no. Es tracta de les oracions ditransitives en què l'OI és un SN escarrit. I és que mentre el doblat de clític datiu amb un SN escarrit no és possible:

(11) *(*Les) donaré todos mis bienes a museos*

(Suñer 1988: 395, n. 6)

Si, en canvi, aquest tipus de SN és acompanyat d'un adjectiu qualificatiu o, com nota Cuervo 2003a: 28), si «the argument is otherwise made phonologically heavier», el doblat ja és possible:

(12)

a. *(Les) donaré todos mis bienes a museos locales*

b. *(Les) donaré todos mis bienes a museos y bibliotecas*

Des del nostre punt de vista, no sembla gaire natural postular que *donar mis bienes a museos* no pot ser CDO i en canvi *donarles mis bienes a museos* sí que ho és. Això és el que han de defensar els autors que consideren el doblat de clíctic datiu una propietat inel·ludible de la CDO. En canvi, per a nosaltres és possible que el nucli aplicatiu baix sigui fonològicament buit, i això permet incloure en el patró CDO construccions com la de (11). Pensem que no hi ha diferències de significat rellevants entre la construcció de (11) i les de (12): ambdues expressen una transferència de possessió dels béns, de manera que l'OI (tant si és *museos* com *museos locales* com *museos y bibliotecas*) pot posseir l'OD (*mis bienes*).

Per acabar, pensem que també cal explicitar quina estructura proposem per a les oracions ditransitives en què l'OI no és explícit sinó que, per sobreentès o per arbitrari, s'omet. Es tracta d'oracions com la següent:

(13) *Per Sant Jordi els homes regalen roses*

Pensem que, també en aquests casos, el verb selecciona un sintagma aplicatiu que permet establir una relació entre l'OD *roses* i un OI que, com que és genèric, arbitrari o sobreentès, pot no explicitar-se superficialment –evidentment, ni l'especificador ni el nucli del sintagma aplicatiu no tindran realització fonològica. Certament, hi ha una altra manera de veure les coses: hom podria considerar que en oracions com la de (13) tenim simplement una estructura transitiva i que l'existència d'un participant que rebrà les roses no té cap reflex en la sintaxi sinó que, simplement, prové de la semàntica de l'oració i del nostre coneixement del món.

Un cop fetes aquestes consideracions sobre el comportament del clíctic datiu en altres formes de CDO, ens disposem a presentar la nostra anàlisi de la CDO romànica (vegeu també Pineda 2013a,b,c).

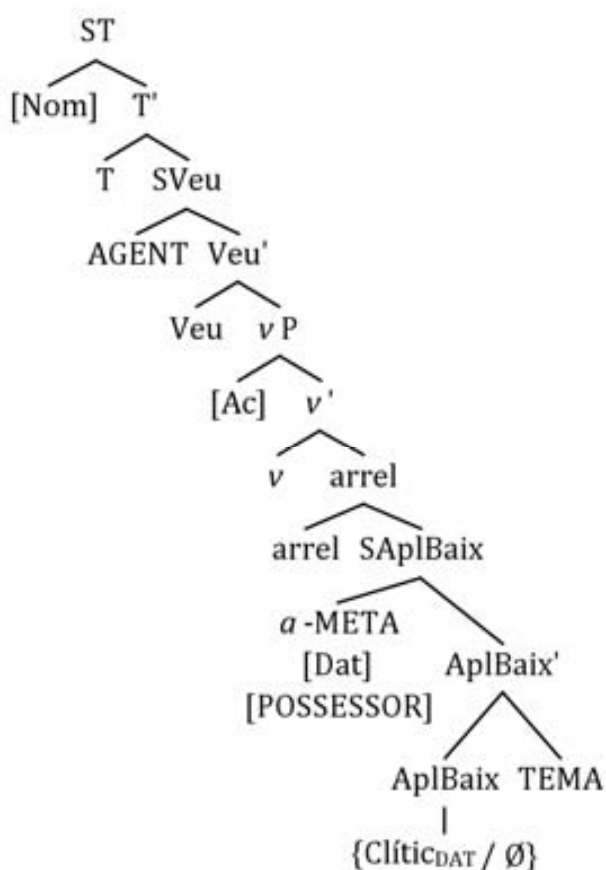
3.1.2. ESTRUCTURA DE LA CDO ROMÀNICA

Atès que ens centrem en les construccions ditransitives que expressen una certa idea de transferència de possessió, considerem que l'enfocament més adequat per a l'anàlisi de la CDO romànica és el dels aplicatius baixos que, d'acord amb Pykkänen (2002), corresponen a aquest tipus concret de predicats. D'aquesta manera, proposem que la CDO romànica es caracteritza per la presència d'un nucli aplicatiu baix (*low applicative*) que descriu una relació de possessió asimètrica entre dues entitats, de manera que hi ha implicada, en major o menor mesura, una interpretació de transferència de possessió (per a més detalls sobre la semàntica de la construcció, vegeu l'apartat 2.2.3 del capítol anterior). Així doncs, l'aplicatiu representa una manera d'introduir els objectes única, exclusiva de la CDO.

Recordem que aquest nucli aplicatiu baix s'ajunta (*merge*) per sota del sintagma verbal i denota una relació temàtica entre dos individus, l'OD i l'OI.¹⁴ D'aquesta manera, l'argument aplicat (l'OI) manté una relació semàntica amb l'OD, en concret n'és o n'ha de poder ser el receptor. Es tracta, doncs, d'una necessitat interpretativa expressada estructuralment.¹⁵ El significat de la CDO, doncs, es deriva de forma composicional a partir de la semàntica del verb i de la semàntica codificada directament en l'estructura sintàctica, d'acord amb un enfocament neoconstruccionista com el que adoptem.

Dit això, presentem l'estructura corresponent a la CDO, amb els detalls específics de la CDO romànica quant al marcatge de cas i a la presència opcional d'un clíctic datiu:¹⁶

(14) *CDO romànica (ordre de mots generat de base)*

¹⁴ Per a una descripció detallada del funcionament d'aquest nucli, remetem el lector al subaparatat 2.1.4.1 del capítol precedent.

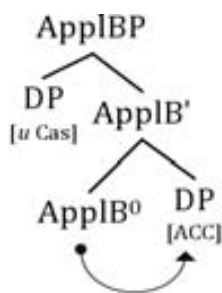
¹⁵ De fet, aquesta configuració, amb l'OI en la posició d'especificador de l'aplicatiu, i l'OD en la posició de complement de l'aplicatiu, va en consonància amb la idea de Kayne (1993) sobre la codificació de la possessió en la sintaxi. Segons aquest autor, tant la possessió atributiva (nominativa) com la predicativa (verbal) provenen de la mateixa estructura bàsica: una estructura en què el SN posseïdor és en l'especificador d'una categoria funcional projectada pel SN posseït.

¹⁶ Ens abstraïem ara del moviment del verb i del clíctic fins a la posició on són pronunciats. I és que, tot i que no ho explicitem en les estructures arbòries, assumim que aquest element acaba conformant un bloc amb el verb i que aquest conjunt aterra finalment al node T.

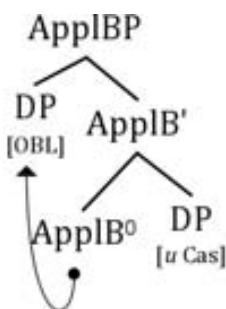
Cal fer en primer lloc algunes precisions referides als aspectes més formals de l'estructura proposada. Seguint Marantz (1997) i els principis bàsics de la Morfologia Distribuïda, assumim que els verbs es formen en la sintaxi mitjançant la combinació d'una arrel lèxica i un nucli verbalitzador v petit (vegeu capítol 1, secció 1.3.2). Pel que fa al cas, seguim l'explicació de Woolford (2006) sobre els tipus de cas no estructural: el cas lèxic és legitimat per nuclis lèxics (verbs, preposicions) mentre que el cas inherent és legitimat per v lleugers i, també, per aplicatius (vegeu capítol 1, secció 1.5). En efecte, en la CDO romànica hi ha un nucli aplicatiu que pot assignar (comprovar) cas inherent, concretament datiu.¹⁷

Així, i com veiem en (14), en les llengües romàniques l'aplicatiu assigna (o comprova) datiu inherent al seu especificador (i el paper- θ de receptor/posseïdor).¹⁸ En canvi, en llengües com l'anglès assigna (o comprova) acusatiu inherent al seu complement (i el paper- θ de tema) (Pylkkänen 2002, Cuervo 2003a, Fournier 2010). Vegem, doncs, les diferències entre el comportament dels aplicatius baixos en una llengua com l'anglès (15) i en les llengües romàniques (16):

(15)

(16)

(Fournier 2010: 209)

I és que en anglès la meta en la CDO és adjacent al verb (*Andreu gave Anna a rose*), i aquest requisit d'adjacència estricta denota que és l'OI l'element que comprova el cas acusatiu estructural del verb (per això pot passivitzar-se), mentre que l'OD haurà de comprovar el seu cas, també acusatiu, d'alguna altra manera.¹⁹ En concret, serà l'aplicatiu qui comprovarà el cas acusatiu de l'OD, que d'acord amb la definició de Woolford (2006: 117) no és estructural sinó,

¹⁷ En canvi, quan tenim una construcció diferent de la CDO, la meta presentarà un cas lèxic locatiu legitimat per P. Fins i tot, si hom volgués considerar que els sintagmes locatius introduïts per *a* són SD i no pas SP, l'assignació de cas es faria com segueix: «when no P is present to license Case on goals, they move out of the VP for Case», de manera que reben cas inherent provinent de v (Woolford 2006: 5-6). A les construccions de tipus locatiu, ens hi referirem a l'apartat 3.2.

¹⁸ Com s'observa en l'arbre, seguim la tradició d'emprar l'etiqueta POSSESSOR per referir-nos al paper temàtic de l'OI, en el sentit que l'entitat designada es caracteritza per tenir la capacitat de posseir allò designat per l'OD, en el si de la transferència de possessió que designa un aplicatiu baix (vegeu Cuervo 2003a, Fournier 2010).

¹⁹ Aquesta idea de l'origen diferent dels dos casos dels objectes de la CDO de l'anglès ja l'apunta Pesetsky (1995), segons el qual l'OI rep cas del verb mentre que l'OD rep cas de la preposició nul·la G que postula aquest autor i que pot equiparar-se al nostre nucli aplicatiu

més aviat, inherent: «If the Case of an argument is preserved under A-movement, that argument has nonstructural Case». Com diu Fournier (2010: 210), «[e]n anglais, le fait que le THÈME dans la CDO ne soit pas capable de se passiviser [...] peut s'expliquer par sa possession du Cas inhérent (ACC), qui est vérifié par l'ApplB°, selon notre hypothèse». Cuervo (2003a: 73) fa les mateixes reflexions sobre l'assignació de cas en anglès.

En canvi, en les llengües romàniques, com veiem en (17), és l'OD el que apareix, per defecte, al costat del verb i el que, per tant, comprova el cas acusatiu estructural (per això pot passivitzar-se), mentre que ara serà l'OI el que haurà de comprovar cas d'una manera alternativa que no sigui a través del verb.

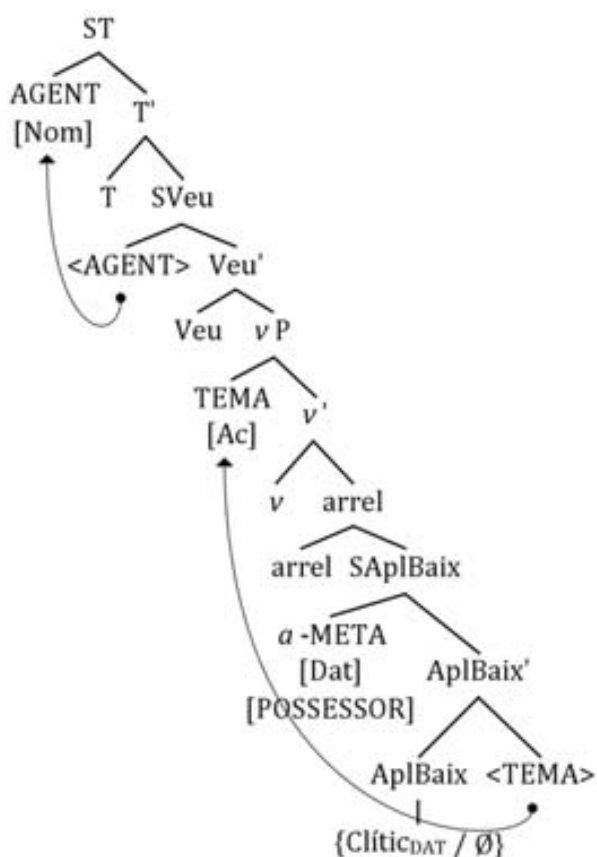
De fet, això ja és el que esperem, perquè en les llengües romàniques l'OI presenta un cas que no és acusatiu, sinó datiu. El cas datiu que presenta l'OI en la CDO de les llengües romàniques és inherent (Woolford 2006). De fet, compartim la generalització d'Anagnostopoulou (2003: 59-60): «whenever in Greek-type languages [llengües en què els dos objectes d'una ditransitiva no presenten pas la mateixa morfologia de cas sinó que la meta presenta genitiu/datiu i el tema presenta acusatiu] one structural and one inherent Case are available for the two objects, the former is assigned to the theme, and the latter to the goal».

Assumim així mateix la generalització de Fournier (2010: 209) en el sentit que l'aplicatiu baix sempre assigna cas inherent, d'un tipus o d'un altre: «Si une langue possède un Cas inhérent compatible avec la sémantique du verbe et qui peut s'associer au rôle sémantique du Récepteur/But/Possesseur, la tête ApplB° vérifie ce Cas inhérent dans sa position de Spec. Sinon, elle vérifie le Cas inhérent par défaut de son complément (soit ACC)».²⁰ El que expressa aquesta generalització és que la posició d'especificador de l'aplicatiu baix s'associa amb el cas inherent. En les llengües romàniques, el cas datiu inherent està disponible i el rep l'element que ocupa aquesta posició, l'OI; com a conseqüència, l'OD s'haurà de desplaçar fins a l'especificador de *v* per ser visible per a la comprovació de cas acusatiu estructural –això mateix és el que proposa Cuervo (2003b: 75), tot i que ho restringeix a les CDitr amb doblat.

Vegem, per tant, els moviments que tenen lloc de resultes de les comprovacions de cas:

²⁰ Ángel Gallego (c.p.) observa que aquesta distinció quant a l'assignació de cas estructural o inherent a l'especificador o al complement pot ser considerada inductista, perquè no depèn ni del tipus de mecanisme de legitimació de cas ni tampoc de la posició dels arguments. Conscients d'aquesta limitació, que sens dubte és una qüestió que caldrà estudiar amb deteniment, ara ens limitem a assumir el que s'ha proposat en la literatura per al funcionament dels aplicatius.

(17) *CDO romànica (ordre de mots final)*

Com ja havíem avançat, les diferències en la comprovació del cas entre l'aplicatiu anglosaxó i el romànic expliquen per què en les llengües romàniques és només l'OD el que pot passivitzar-se, mentre que en anglès general és l'OI.²¹ Una conseqüència de la comprovació de cas és que les CDitr romàniques solen reflectir l'ordre OD-OI, perquè l'OD s'ha mogut per comprovar cas estructural i satisfer el tret PPA de *v*; i, des d'allà, pot pujar per passivitzar-se. En canvi, en les llengües com l'anglès, l'ítem que es mou per obtenir cas estructural és l'OI, de manera que l'ordre de mots final serà OI-OD, que coincideix amb l'ordre ja establert de base.

Per cloure aquesta secció, cal fer una darrera apreciació sobre l'estructura proposada. A banda de la postulació del nucli aplicatiu, un altre aspecte important de la nostra proposta per a la CDO és que, d'acord amb els postulats del programa minimista, perseguim també l'objectiu de desenvolupar una estructura *universal* de la CDO tan *econòmica* com sigui possible. Per això, encara que centrem la nostra anàlisi en el comportament particular de la CDO romànica quant a qüestions com el cas, l'ordre o la realització fonològica opcional del nucli aplicatiu, el fet és que la nostra proposta no vol ser sinó una aportació més per a la definició de la tipologia de les construccions aplicatives en la Gramàtica Universal. Si tradicionalment els aplicatius s'havien

²¹ Sobre les passives d'OD en algunes varietats de l'anglès, vegeu la nota 78 del capítol 2.

identificat amb morfemes específics en el verb que legitimaven arguments extra, ara, amb la nostra aportació, volem fer evident que els clítics datius es comporten també com nuclis aplicatius. Aquesta proposta, en efecte, va en la línia de McGinnis (2001a,b), Cuervo (2003a,b), Diaconescu & Rivero (2007), Torres Morais & Salles (2010) i Slavkov (2008) però, de manera crucial, aporta una novetat: aquest nucli aplicatiu també pot ser fonològicament buit, tant en català com en espanyol –igual que és (sempre) buit en francès, d’acord amb Fournier (2010), i generalment també en italià.²²

En definitiva, l’anàlisi de (17) és molt similar a la que proposen Cuervo (2003a,b) per a la CDO de l’espanyol i Fournier (2010) per a la CDO del francès, i nosaltres l’hem adaptada a la nostra visió de la CDO romànica amb clític o sense. Ara, però, convé comprovar si aquesta proposta és prou satisfactòria per donar compte de les relacions de c-comandament bidireccional que, tal com hem vist al llarg del capítol 2, s’estableixen entre l’OD i l’OI en la CDO romànica. En concret, analitzarem primer més detalladament la bidireccionalitat del c-comandament (3.1.3) i analitzarem posteriorment quina és la manera més encertada de donar-ne compte, ja sigui a partir del moviment de l’OD per comprovar cas i satisfer el tret PPA de *v*, ja sigui mitjançant la postulació d’un desordenament o *scrambling* d’aquest argument (3.1.4). Finalment, analitzarem també com s’obté l’ordre OI-OD en la CDO romànica, poc freqüent però possible.

3.1.3. C-COMANDAMENT BIDIRECCIONAL

En repassar les asimetries de lligam i altres fenòmens relacionats amb el c-comandament (vegeu l’apartat 2.2.2 del capítol anterior), avançàvem que, en general, les llengües romàniques mostren totes dues opcions de c-comandament en la CDO (OD>>OI i OI>>OD), independentment de la presència o absència de clític. Per tant, el fet que en la CDO de l’anglès l’OI c-comandi asimètricament l’OD no s’ha pas de veure com una propietat intrínseca i ineludible de la construcció, sinó que és una qüestió particular d’aquesta llengua.

En aquest apartat, volem aprofundir la qüestió de la bidireccionalitat del c-comandament en la CDO romànica. De fet, observàvem (apartat 2.2) que en la literatura s’ha reconegut la bidireccionalitat del c-comandament entre els objectes d’una CDitr en llengües com el francès i l’italià.²³ Amb aquest treball, nosaltres hi hem volgut afegir el cas del català i l’espanyol. En efecte, avançàvem també que, d’aquesta bidireccionalitat, en donaríem compte a partir de la idea que estadis diversos de la derivació alimenten cadascuna de les possibilitats de c-comandament, segons si l’OD desplaçat per comprovar cas s’interpreta en la seva posició de

²² Vegeu, però, el que hem dit anteriorment sobre l’existència de doblat en el registre col·loquial i, més sistemàticament, en trentí.

²³ El c-comandament bidireccional entre l’objecte acusatiu i l’objecte datiu també s’ha observat en altres llengües, per exemple de la família eslava, com el rus, l’ucraïnès i el bielorús (vegeu Richardson 2007: 142-144).

base o no, és a dir, segons si hi ha reconstrucció o no. Aquesta idea de la reconstrucció opcional equival, de fet, a un enfocament derivacional de la computació de fenòmens com el lligam.²⁴

En el marc romànic, convé tenir present que en llengües com el francès o l'italià les relacions de c-comandament entre OD i OI no depenen pas de la presència de doblat de datiu, que no és una opció disponible; en canvi, en espanyol els diversos autors repassats en el capítol anterior fan una distinció molt clara entre les CDitr amb DCIDat i les CDitr sense. Una de les innovacions de la nostra proposta és, justament, que tant en espanyol com en català la bidireccionalitat de les relacions de c-comandament hi és tant si hi ha doblat com si no perquè, de manera crucial, la CDO no ha de dur obligatòriament clíctic datiu, això és, el nucli aplicatiu pot ser realitzat fonològicament o no (contra tots els autors esmentats en l'apartat 2.1).²⁵

Com dèiem, la doble possibilitat de c-comandament ja ha estat constatada, per exemple, en el cas del francès. Si per a l'espanyol els autors comentats mostraven que en la CDO l'OI c-comanda asimètricament l'OD, exactament com en anglès, Fournier (2010) mostra que la relació de c-comandament més normal en la CDO del francès és OD>>OI, i que, a més, la inversa també és possible. Així, Fournier (2010: 204) afirma que, a primer cop d'ull, «[l]es faits de liage en français impliquent que le Thème lie le Récepteur (à la différence de l'anglais) dans la Syntaxe (si on présume que la Syntaxe doit refléter ces asymétries sémantiques)», com observem en (18). Així mateix, encara que en un primer moment podria semblar que el lligam invers o cap enrere no existeix (19), sí que en tenim exemples, com el que proporciona Harley (2002) en (20):

(18)

- a. *J'ai montré* [_{OD} Jean_i] [_{OI} à lui-même_i] (*dans le miroir*)
- b. *Les rédacteurs ont envoyé* [_{OD} chaque livre_i] [_{OI} à son_i auteur]

(Fournier 2010: 204-205)

²⁴ Ordóñez (1998: 326) també es basa en l'opcionalitat dels efectes de reconstrucció en el cas de les relacions de c-comandament entre OD i subjecte en l'ordre VOS de l'espanyol, i afirma que en un enfocament d'aquest tipus «any point in the derivation at which the relevant relation of c-command is obtained will trigger pronominal binding». D'aquesta manera, «from a derivation perspective, the variation between examples without reconstruction [...] and examples with reconstruction [...] reduces to a single difference: the stage in the derivation at which binding conditions are satisfied» (Ordóñez 1998: 327).

²⁵ De fet, en un dels primers treballs sobre la qüestió, Demonte (1994b: 452), després de comentar les preteses asimètries de lligam entre les CDitr amb doblat i sense, conclouia que: «si bien la dirección de mando-c enunciada en (33b) [on (33b) correspon a «En todo [_{SV} CIV SN₁ a SN₂] cl-SN₂ manda-c a SN₁]] es más clara que su inversa, no hay aquí una tajante asimetría», i ho atribuïa a «una virtualidad que puede explicarse a partir de ciertas propiedades de los clíticos que son independientes de la naturaleza de la estructura de doble complemento».

(19)

- a. **J'ai montré* [_{OD} *lui-même*₁] [_{OI} *à Jean*_i] (*dans le miroir*)
- b. **Les rédacteurs ont envoyé* [_{OD} *son*_i *livre*] [_{OI} *à chaque auteur*]_i

(Fournier 2010: 204-205)

(20) *Marie a donné* [_{OD} *son*_i *crayon*] [_{OI} *à chaque garçon*]_i

(Harley 2002: 60)

Davant d'aquests fets que mostren la possibilitat de bidireccionalitat del c-comandament, Fournier (2010: 205) conclou que «il est également plausible, à partir des données de liage (supposées être interprétées pour les positions de base des objets), que l'ordre hiérarchique des objets est Récepteur (OI) >> Thème (OD) comme en anglais».

Cal dir que alguns autors, considerant només una part de les dades romàniques, han apuntat que el c-comandament depèn de la precedència en l'ordre lineal. Així, McGinnis (1998: 98) es fixa en el fet que en francès i italià un quantificador d'OD pot lligar un pronom en l'OI situat a la seva dreta, com veiem en els exemples (a) de (21) i (22), però alhora que un quantificador d'OI en l'ordre OI-OD pot lligar una variable pronominal en l'OD situat també a la seva dreta, com veiem en els exemples (b):

(21)

- a. *Jean a attribué* [_{OD} *chaque mot*]_i [_{OI} *à son*_i *symbole*]
- b. *Jean a attribué* [_{OI} *à chaque mot*]_i [_{OD} *son*_i *symbole*]

(Synder 1992 apud McGinnis 1998: 98)

(22)

- a. *Jean ha attribuito* [_{OD} *ciascuna parola*]_i [_{OI} *al proprio/suo*_i *simbolo*]
- b. *Sveva ha attribuito* [_{OI} *a ciascuna parola*]_i [_{OD} *il proprio/suo*_i *simbolo*]

(McGinnis 1998: 98)

Com dèiem, aquestes dades han conduït alguns autors a afirmar que en les llengües romàniques el c-comandament és determinat per la precedència. És el cas de Doggett (2004: 91), que en comentar les dades del francès i l'italià afirma que «[p]recedence also translates to hierarchical order». ²⁶ També Anagnostopoulou (2003: 178, 2005: 100), en comentar els exemples de McGinnis (1998) de (21) i (22), afirma que en les ditransitives amb *à/a* del francès i l'italià, com en les que duen *se* 'a' del grec, «precedence matches c-command», de manera que «indirect object quantifiers may bind pronominal variables to their right, whereas direct object quantifiers take scope over indirect objects which they precede» i relaciona la bona formació d'aquestes dues variants amb una llibertat més general en l'ordre relatiu dels complements

²⁶ De fet, Doggett (2004: 90-94) afirma que la passivització de l'OD en la CDO romànica és una possibilitat alimentada precisament per les construccions on l'OD c-comanda l'OI.

verbals SD i SP (*J'ai mis ce livre sur la table, J'ai mis sur la table ce livre; Ho messo quel libro sul tavolo, Ho messo sul tavolo quel libro*). Tanmateix, que el c-comandament depèn de la precedència no és pas cert, perquè tal com vèiem en (20) un quantificador en l'OI pot lligar una variable a la seva esquerra. En definitiva, en la CDO romànica, en l'ordre canònic OD-OI, hi ha c-comandament bidireccional, i cal que en donem compte.

Per exemple, Fournier (2010: 205) ho fa assumint que, al capdavant, en francès «les faits de liage sont peu déterminants» i «nous laissent entendre que les deux ordres hiérarchiques se produisent à un moment non déterminé dans la dérivation de la phrase».²⁷ Per tot això, i partint de la premissa que l'ordre de base dels objectes de la CDO és universal, Fournier conclou que l'ordre inicial introduït pel sintagma aplicatiu, amb l'OI per damunt de l'OD, s'acaba capgirant i produeix l'ordre superficial amb l'OD per damunt de l'OI. També nosaltres creiem que la CDO del català i de l'espanyol es deriva de la mateixa manera, i en l'apartat 3.1.1 hem mostrat específicament com procedeix aquest moviment, que és motivat pel cas (17).

Cuervo (2003a: 44) considera, com Fournier i com nosaltres, que l'ordre de base de la CDO de l'anglès i de l'espanyol és el mateix (OI-OD), però que en aquesta segona llengua es produeix un moviment que altera l'ordre superficial de la construcció: «the order Acc > Dat does not follow from the initial position of the arguments but is obtained via movement of the accusative object, across the higher dative, to the specifier position of v». El que Cuervo no comparteix ni amb Fournier ni amb nosaltres és, tanmateix, que aquest ordre final (OD-OI) pugui ser també determinant per a les relacions de c-comandament –de fet, per a ella «word order (Accusative > Dative) in the Spanish DOC does not reflect the hierarchical relationship between object and dative. If this is so, we expect other syntactic phenomena to confirm this hierarchy» (Cuervo 2003a: 37-38). Tanmateix, en el capítol anterior ja hem mostrat que l'ordre OD-OI sí que és rellevant per a les relacions de c-comandament, i que ho confirmen diversos fenòmens sintàctics. Vegem-ho.

Començarem prenent el cas del lligam de possessius per part de sintagmes quantificats en espanyol, si bé les conclusions a què arribem valen per a la resta de fenòmens. Tal com hem vist en la caracterització estructural de la CDO del capítol anterior (apartat 2.2.2), en una ditransitiva romànica amb l'ordre neutre OD-OI, amb clític o sense, tant pot ser que l'OD lligui l'OI (23) com que l'OI lligui l'OD (24):

²⁷ De fet, Fournier (2010: 182) arriba a concloure que «nous ne soyons pas convaincus de savoir exactement où les asymétries de liage sont interprétées et à quel moment de la dérivation elles sont pertinentes».

(23) *El editor (le) envió* [_{OD} *cada libro*]_i [_{OI} *a su_i autor*]

(24) *El editor (le) envió* [_{OD} *su_i libro*] [_{OI} *a cada autor*]_i

Quant a la primera possibilitat (23), semblaria que la configuració de l'estructura superficial és la que determina les possibilitats de lligam, en el sentit que la precedència indica jerarquia. En canvi, si tenim en compte el lligam cap enrere també possible (24), descartem de seguida que la precedència sigui rellevant, i podem recórrer a dues possibles explicacions.²⁸ Una opció és considerar que l'OI pot lligar l'OD perquè es mou-A de manera implícita a FL (on s'obtenen les relacions de lligam) fins més amunt de l'OD, però això és problemàtic perquè, tal com explica Bleam (2003: 238), esperaríem que, si es mou tan amunt, l'OI també pogués lligar una variable en el subjecte, la qual cosa no és possible (**Su_i abuela le envió un cheque a cada estudiante*).²⁹ Una segona opció, més plausible i per la qual ens decantem, és considerar que de fet l'OI es troba sobre l'OD en l'ordre bàsic (igual que en anglès) i que aquestes posicions de base determinen la disponibilitat de lligam de (24), juntament amb el fet que l'ordre final de les CDitr romàniques s'obté per moviment explícit de l'OD sobre l'OI (un moviment que, com hem vist en el subapartat anterior, està motivat per les diferències de marcatge de cas, la qual cosa explica les diferències d'ordre de mots existents entre, per exemple, les llengües romàniques i l'anglès). Aquesta configuració superficial és la que, al seu torn, dona lloc a la possibilitat de lligam exemplificada en (23).

És en aquest punt on Cuervo analitza les coses d'una altra manera: per a ella, els fets de lligam «in the clitic-doubled construction [...] clearly argue for a structure where the dative DP asymmetrically c-commands the theme» de manera que «[t]he neutral word order

²⁸ En realitat, hi ha una tercera possibilitat que descartem d'entrada. Beavers & Nishida (2010) constaten en una CDitr amb doblat de clíctic l'OI i l'OD poden c-comandar-se mútuament. Així, en l'ordre OD-OI, la CDO de l'espanyol pot presentar dues relacions de c-comandament: l'OD c-comanda l'OI (*El editor le envió* [_{OD} *cada libro*]_i [_{OI} *a su_i autor*]) o bé l'OI c-comanda l'OD (*El editor le envió* [_{OD} *su_i libro*] [_{OI} *a cada autor*]_i). Per explicar-ho, assumeixen que «the dative clitic can be a binder in Spanish», de tal manera que en les oracions suara esmentades «the clitic c-commands the DO, which c-commands the IO, and thus the clitic can bind into the DO, which can bind into the IO, predicting symmetric c-command as the byproduct of two asymmetric c-command relations» (Beavers & Nishida 2010: 5).

Tanmateix, són diversos les raons per no assumir que el clíctic pot ser un element lligador, tal com explicita Cuervo (2003a: 42): si assumim que «the possibility for the dative to bind into the accusative object does not arise because the dative DP is higher, but from the position of the clitic», aleshores esperaríem que quan l'OI es mogués-*qu* i sobrepassés l'OD, sorgissin efectes de creuament feble, i no és pas el cas (*A quién_i le entregamos su_i cheque?*). A més, hi ha encara un altre argument en contra: «An approach by which clitics can be binders has to assume that clitics are pronouns (that stand for an argument) that must be interpreted. If this is so, then the dative DP should be higher in the structure than the clitic, as in left dislocation structures» (Cuervo 2003a: 42). A això Beavers & Nishida (2010: 6) responen el següent: «We agree that clitics are not DPs and assume that they are verbal affixes [...], adjoined to a verb. However, we argue that clitics can stand for an argument. [...] the IO can be instantiated by a clitic alone (without postulating a phonologically-null element pro) or clitic/DP pair, both contributing to the interpretation of the argument». Aquesta resposta no ens convenç, però, perquè no permet rebatre els altres contraarguments. A més, donar tal importància al clíctic no permetria una explicació unificada dels casos amb doblat i els casos sense, que és el que pretenem.

²⁹ De fet, aquesta és la proposta de Sportiche (1995): l'OI es mou-A en FL a l'especificador del sintagma clíctic (al sintagma flexió). El punt feble d'aquesta proposta és, com dèiem, que implicaria que l'OI mogut també pot lligar el subjecte, assumint que aquest argument pot reconstruir-se en la seva posició de base.

Accusative>Dative must be, therefore, derived by movement, a kind of movement that does not create new binding possibilities» (Cuervo 2003a: 41-42). És a dir, per a ella el lligam en espanyol només té lloc en les posicions de base i, per tant, el moviment d'OD no crea noves relacions de lligam, una afirmació que ni Fournier (2010) ni nosaltres no compartim. Més encara: a parer nostre, Cuervo es contradia quan afirma que en el que ella considera CDO (CDitr amb doblat) «we expect that the dative will be able to bind into the direct object, but not vice versa» i a continuació adverteix que el moviment de l'OD (per rebre acusatiu) fins a una posició per sobre del datiu «might affect the binding possibilities that would hold without this movement» (Cuervo 2003b: 130). Això darrer és, de fet, el que nosaltres hem procurat explicitar. En resum, el que explica les dues possibilitats de lligam és la reconstrucció opcional de l'OD a FL, tal com observa també De Pedro Munilla (2004): en (23) no hi ha reconstrucció de l'OD mogut, però en (24), sí.

Creiem que aquesta anàlisi en què el moviment de l'OD pot crear noves possibilitats de lligam, defensada per Bleam (2003) i De Pedro Munilla (2004) en el cas de l'espanyol i per Fournier (2010) en el cas del francès, permet donar compte de la bidireccionalitat de les relacions de lligam en totes les llengües romàniques. Cal advertir, però, que Bleam i De Pedro Munilla restringeixen la CDO de l'espanyol a les CDitr amb clític, igual que els autors revisats a l'apartat 2.1 del capítol anterior. En canvi, aquí defensem que també sense doblat és possible aquesta bidireccionalitat, perquè de fet tant amb doblat com sense tenim una mateixa construcció, la CDO. Precisament, trobem suport a aquesta idea en el treball de Perpiñán & Montrul (2006: 146), que demostren que «native speakers can bind a possessive in the DO position by a quantifier in the IO position» en una CDitr sense clític com la següent:

(25) *El acomodador asigna* [_{OD} *su_i asiento*] [_{OI} *a cada espectador*]_i

(Perpiñán & Montrul 2006: 144-145)

Segons aquestes autores, «what we conclude from this is that the structure of the sentence might be different [respecte de la proposta de Demonte/Cuervo i la resta d'autors que hem esmentat]: that is, the DO is somehow c-commanded by the IO» (Perpiñán & Montrul 2006: 146). En altres paraules, també en les CDitr sense doblat (que per a nosaltres són igualment CDO) hi ha dos estadis amb relacions de c-comandament diferents, i això permet explicar la bidireccionalitat de les relacions de lligam. De fet, Perpiñán & Montrul (2006: 146) proposen, en plena coincidència amb nosaltres, estendre l'anàlisi de les construccions amb doblat a les construccions sense doblat, en el sentit que en tots dos casos l'ordre bàsic és OI-OD, de manera que l'ordre no marcat OD-OI s'obté per moviment de l'OD. En concret, elles apliquen la proposta de De Pedro Munilla (2004) en el sentit que aquest moviment és *scrambling* acusatiu, un moviment-A amb reconstrucció opcional: la interpretació lligada de l'oració de (25) (*El acomodador asigna su_i*

asiento a cada espectador_i) es deu a l'existència d'efectes de reconstrucció després del moviment, i el mateix per a (24); en canvi, en l'oració *El editor entrega cada libro_i a su_i autor* després del moviment de l'OD no hi ha reconstrucció, i el mateix per a (23). Això no és res més que una coincidència absoluta amb la nostra proposta.

De fet, en assumir que les CDitr sense clíctic tenen la mateixa estructura de base que les CDitr amb clíctic, Perpiñán & Montrul (2006: 146) s'allunyen de la idea que una oració com (26) és fruit de l'*scrambling* de l'OI, a diferència del que haurien de postular els autors que consideren aquesta oració un cas de CP paral·lel a la construcció *to-dative* de l'anglès. Ben al contrari, la idea que es desprèn de les paraules de les autores és que (26) reflecteix l'ordre bàsic de la CDO (i, per tant, deduïm que és CDO), per això el datiu es troba «in a higher position than the accusative (no movement has taken place)» i «there is no possible c-commanding»:

(26) **Juan entrega* [_{oi} *a su_i ganadora*] [_{od} *cada premio*]_i

(Perpiñán & Montrul 2006: 141)

De la mateixa manera, una oració com (27), que tant per a aquestes autores com per a nosaltres és gramatical, també reflecteix segons elles³⁰ l'ordre de base de la CDO (OI-OD), de manera que l'oració és correcta «because the quantifier is already in its base word order in a higher position than the pronoun» (Perpiñán & Montrul 2006: 146):³¹

(27) *El acomodador asigna* [_{oi} *a cada espectador*]_i [_{od} *su_i asiento*]

(Perpiñán & Montrul 2006: 141)

En definitiva, la bidireccionalitat en el lligam que, tal com hem argumentat, existeix en les CDitr romàniques, se segueix de l'assumpció que els fets de lligam no reflecteixen pas sempre el mateix estadi de derivació.³² Així, en anglès el lligam reflecteix les posicions de base dels

³⁰ En l'apartat 3.1.5 defensarem que l'ordre OI-OD superficial d'aquests exemples, encara que coincideixi amb l'ordre de base, no el reflecteix directament, sinó que és fruit de diversos moviments. En qualsevol cas, aquesta diferència del nostre enfocament respecte del de Perpiñán & Montrul no invalida la idea principal d'aquest passatge: que les construccions ditransitives de l'espanyol sense clíctic també són CDO.

³¹ De fet, en un dels primers treballs, Demonte (1994b: 452-453) comenta un exemple similar en observar la influència que l'ordre lineal pot tenir en les asimetries que suposadament existeixen entre les CDitr amb clíctic i sense: «los hablantes mantienen su juicio de gramaticalidad en las estructuras de ligamiento de anáforas con independencia de cuál sea el orden entre el objeto directo y el indirecto», però «[e]n las construcciones de pronombre ligado, sin embargo, la situación cambia: en una oración como **La profesora entregó su_i dibujo a cada_i niño* la lectura cuantificacional aparece con más facilidad (*La profesora entregó a cada_i niño su_i dibujo*), aunque no sea exclusiva, si el OI precede al OD». Per a l'autora, que considera que les oracions sense clíctic són CP i, per tant, tenen una estructura bàsica amb l'OD per sobre l'OI, aquestes dades de lligam podrien explicar-se considerant que en espanyol «lo que se computa en la FL es el dominio estructural creado por todos los movimientos, incluido el *scrambling*», encara que «movimientos del tipo recién mencionado no parecen incidir en el ligamiento de anáforas» (Demonte 1994b: 153).

³² Són diversos els estudis que donen suport a aquesta afirmació. Per exemple, en la teoria de la recció i el lligam, el principi A s'aplica a les posicions derivades (en *They_i seem to each other_i to be intelligent* l'anàfora *each other* és lligada per *They* després que la derivació de l'oració es completi) però com mostren Belletti & Rizzi (1988: 313) això no vol pas dir que el principi A no pugui aplicar-se a les posicions de base, de fet sí que pot (en *Replicants of*

objectes (OI>>OD), mentre que en les llengües romàniques usualment correspon a l'ordre que mostren els objectes en llur posició derivada (OD>>OI). Tanmateix, en les llengües romàniques els efectes de lligam poden ser determinats també per les posicions de base (OI>>OD); aleshores hi ha reconstrucció. Aquesta idea, formulada de maneres més o menys coincidents, la trobem expressada de manera explícita en Bleam (2003: 237-239) i De Pedro Munilla (2004: 176-17) per a l'espanyol, com ja hem comentat, o en Harley (2002: 62) per a l'italià i el francès: «the binding evidence leads us to conclude that at some level of representation, the Goal argument may c-command the Theme argument in these languages».

A més, també Doggett (2004) i Fournier (2008, 2010) defensen l'opció de dos estadis diferents de c-comandament en les CDitr de diverses llengües. Per exemple, i com ja hem avançat, Fournier (2008: 5) no considera que calgui «stipuler que l'ordre des objets dans la CDO doit être le but puis le thème pour satisfaire les asymétries de Barss & Lasnik (1986)» ja que els arguments «peuvent se déplacer pour des raisons indépendantes comme ils le montrent avec le déplacement-Qu». És per tot això que creu que «il existe des langues où l'ordre de surface des objets d'un verbe ditransitif est l'inverse de celui en anglais par conséquent d'un déplacement quelconque pendant la dérivation», com el moviment-A de Bleam (2003).

Així, Fournier (2010: 43-45), a partir de les dades del francès i d'algunes de l'espanyol, qüestiona l'afirmació que les asimetries sempre s'interpretin en la posició de base dels objectes i, de fet, proposa «que le liage n'est pas nécessairement pertinent *après* toute dérivation-A, mais aussi, possiblement *avant*». ³³ En el cas concret del francès, proposa que els fets de lligam generalment tenen lloc després de la derivació, però té en compte la possibilitat que, en alguns casos, també es produeixin abans (recordeu els exemples de lligam cap enrere, com (20)). Encara en la mateixa línia, Fournier (2010: 105) suggereix que «les asymétries [...] notées par Barss et Lasnik (1986) sont peu concluantes en ce qui concerne la détermination des hiérarchies syntaxiques de surface entre les objets, mais [...] elles sont valables pour les positions syntaxiques relatives des objets à un certain moment de la dérivation de la structure», de manera que les còpies o traces dels objectes moguts també poden ser pertinents a l'hora de considerar els fets de lligam. Coincideix, doncs, amb la proposta que defensem aquí per al català i l'espanyol, és a dir, amb la idea que després del moviment de l'OD la reconstrucció en la posició de base és opcional.

themselves; *seemed to the boys*; *to be ugly* l'anàfora *themselves* és lligada per *the boys* abans de la derivació). Si ens fixem en el cas del moviment-A' (per exemple el moviment-qu) constatem així mateix que els principis de lligam poden aplicar-se a les posicions de base (*Which picture of himself_i did John_i see?*).

³³ Vegeu Fournier (2010: 39-41) per a més consideracions sobre el moment d'aplicació dels principis del lligam i la interacció amb la distinció entre moviment-A i moviment-A', incloent-hi el moviment-Qu i el desplaçament de SD pesants (Haegeman 1991: 384).

Dit això, si considerem altre cop algunes de les oracions amb pronoms possessius de l'apartat referit al lligam de pronoms possessius i lectura distributiva (subapartat 2.2.2.2), veiem com els judicis de gramaticalitat encaixen de manera clara en la nostra proposta, és a dir, els exemples on el lligam té lloc en les posicions de base (OI>>OD), com (28), són menys acceptables (però no agramaticals) que els exemples on el lligam té lloc en les posicions derivades (OD>>OI), com (29), i el clític no fa cap diferència:

(28) ^{ok/?} *La profesora (le) entregó* [_{OD} *su_i dibujo*] [_{OI} *a cada niño*]_i

(29) ^{ok} *La profesora (le) entregó* [_{OD} *cada dibujo*]_i [_{OI} *a su_i autor*]

Així mateix, si ens fixem en els exemples de l'apartat referit al lligam d'anàfores reflexives (2.2.2.1), també comprovem que els fets de lligam en espanyol (exemples (a)) i en català (exemples (b)) generalment tenen lloc un cop els objectes han assolit la seva posició derivada: l'ordre de mots final sol ser OD-OI, de manera que l'OD c-comanda l'OI i, com a conseqüència, generalment només haurien de ser possibles els casos en què un antecedent en l'OD c-comanda una anàfora en l'OI i, per tant, el reflexiu queda lligat per l'OD superior i coreferent. Tanmateix, al costat de la preferència (més aviat lleu) per l'establiment del lligam en les posicions derivades dels objectes (quan l'OD ha pujat per sobre de l'OI), entra en joc la ja comentada preferència (més aviat forta) per l'ús del reflexiu com a complement del nom *estima* (en la forma *la estima de sí misma / l'estima de si mateixa*) en posició d'OD (compareu (32) amb (30)) i, en canvi, l'ús de la forma *sí misma / si mateixa* en posició d'OI (compareu (33) amb (31)). És interessant afegir que, possiblement aquesta preferència també hi és en francès, la qual cosa explica el contrast entre els exemples (18) i (19) citats anteriorment. Tornant al català i l'espanyol, efectivament, la combinació d'aquestes dues condicions (la de l'estructura on apareix el reflexiu i la del locus del lligam) ens permet explicar els judicis de gramaticalitat de les oracions analitzades en l'apartat 2.2.2.1, repetides ara de manera organitzada:

(30)

a. ^{*}*El tratamiento (le) devolvió* [_{OD} *a sí misma*]_i [_{OI} *a María*]_i

b. ^{*}*El tractament (li) va retornar* [_{OD} *a si mateixa*]_i [_{OI} *a la Maria*]_i

(31)

a. ^{??/}^{*}*El tratamiento (le) devolvió* [_{OD} *a María*]_i [_{OI} *a la estima de sí misma*]_i

b. ^{??/}^{*}*El tractament (li) va retornar* [_{OD} *la Maria*]_i [_{OI} *a l'estima de si mateixa*]_i

(32)

a. ^{ok}*El tratamiento (le) devolvió* [_{OD} *la estima de sí misma*]_i [_{OI} *a María*]_i

b. ^{ok}*El tractament (li) va retornar* [_{OD} *l'estima de si mateixa*]_i [_{OI} *a la Maria*]_i

(33)

- a. ^{ok} *El tratamiento* ([?]*le*) *devolvió* [_{OD} *a María*_i] [_{OI} *a sí misma*_i]
b. ^{ok} *El tractament* ([?]*li*) *va retornar* [_{OD} *la Maria*_i] [_{OI} *a si mateixa*_i]

Més concretament, tot sembla indicar que, com avançàvem, el requisit formal en l'expressió reflexiva pesa més que no pas el requisit estructural sobre el locus on s'estableix el lligam, de manera que n'hi ha prou de respectar només el primer requisit, però no n'hi ha prou de respectar només el segon:

◆ Les oracions de (33) compleixen tots dos requisits i són gramaticals. Tanmateix, i com a observació general, cal dir que la manera més natural d'expressar aquest significat és mitjançant l'expressió *fer tornar en si* per al català o *hacer volver en sí* per a l'espanyol, és per això que les oracions anteriors poden ser considerades anòmales per bona part dels parlants. En el cas del català, la forma reflexiva *ella mateixa* també és una alternativa més planera. A més, malgrat la gramaticalitat que tenen en principi aquestes oracions, cal dir que pot influenciar en els judicis de molts parlants el ja esmentat rebuig general de l'espanyol a la presència de dos SD encapçalats per *a* (vegeu 2.2.2.1). Si fem exemples amb un OD [-humà], el MDO és opcional i l'oració millora:

(34) *El científico* (*le*) *mostró* [_{OD} *la mona*_i] [_{OD} *a sí misma*_i]

(35) *El científic* ([?]*li*) *va ensenyar* [_{OD} *la mona*_i] [_{OD} *a si mateixa*_i]

Amb tot, tant en espanyol com, sobretot, en català, cal tenir present el fet que el doblat de clíctic datiu referit a un OI reflexiu com *a sí misma* / *a si mateixa* és estrany, forçat i poc natural, com ja hem comentat (vegeu 2.2.2.1).

◆ Les oracions de (32) compleixen la condició més forta (el reflexiu d'OD té la forma *la estima de sí misma*), fet que avala la gramaticalitat del lligam, encara que s'estableixi en les posicions de base, és a dir, una opció estructural *a priori* menys preferida. Aquesta opció de lligam queda explicada seguint la ja comentada hipòtesi d'autors com Harley (2002), Doggett (2004) i Fournier (2010), segons els quals les llengües romàniques tenen un estadi derivacional de les construccions ditransitives en què ambdós arguments mantenen una relació de c-comandament inversa, és a dir, en què l'OI asimètricament c-comanda l'OD –en aquest cas, els fets de lligam prenen com a referència les posicions de base dels objectes. Observem també la irrellevància del clíctic.

◆ Les oracions de (31), malgrat seguir la tendència general de reflectir un lligam establert en les posicions derivades, incompleixen el requisit formal sobre les expressions reflexives, ja que contenen un reflexiu en posició d'OI amb la forma *la estima de sí misma*. És a dir, malgrat encaixar en el patró general de les llengües romàniques (els fets de lligam tenen lloc un cop

completada la derivació), són agramaticals, d'acord amb les nostres prediccions. Segurament, en última instància, aquesta agramaticalitat (o aquest grau elevat de marginalitat) es pot atribuir a la raresa semàntica i pragmàtica que caracteritza les construccions: la idea de 'retornar la Maria a la seva autoestima' és conceptualment molt estranya, de fet molts parlants ho expressarien dient que el tractament ha fet recuperar l'autoestima a la Maria, en la línia de (32), o bé que el tractament ha fet tornar la Maria en si, en la línia de (33).³⁴

◆ I les oracions de (30), finalment, violen totes dues tendències: presenten el lligam en posicions de base (cosa que no seria gaire greu si no fos que també), a més, tenen l'inconvenient de no respectar el requisit sobre la forma del reflexiu, ja que presenten la forma *sí misma* en posició d'OD. També aquí, en última instància es podria donar compte de la agramaticalitat d'aquestes oracions apel·lant a raons de pragmàtica i semàntica, ja que una manera molt més natural de vehicular el significat de (30) seria mitjançant les paràfrasis de (32) o de (33).

Constatem, doncs, que els fets de lligam són fruit de la combinació de diversos factors. Per acabar, trobem encertat citar les paraules de McFadden (2004: 147, n. 22), referides al lligam en la CDO de l'alemany, però generalitzables a qualsevol altra llengua, en el sentit que, en el lligam, hi intervenen factors molt diferents, de manera que cal anar molt amb compte a l'hora de fer servir aquestes dades per treure'n conclusions generals: «Another persistent mystery with German dative [...] is their behavior with binding. Much has been made of the fact that the dative object cannot bind a reflexive in the accusative object in the standard sentences with *zeigen* 'show', on the basis of which some authors [...] have argued that all double object structures in German underlying have the order of accusative before dative. However, aside from the fact that such analyses are well-suited to deal only with the binding data and cannot compete with my analysis when it comes to any of the other facts, matters with binding itself are actually far more complicated than is sometimes reported. To begin with, note that, due to the semantics involved, the reflexive binding facts that are generally reported involve the behavior of a single verb. [...] Furthermore [...] reflexive binding of the accusative by the dative is actually possible in a number of contexts. To be sure, something interesting is going on here that is worthy of investigation [...]». Ja hem vist també que les conclusions de Fournier (2010) anaven en la mateixa direcció.

Un cop explicada la bidireccionalitat del c-comandament entre els objectes de la CDO romànica, amb clític i sense, ens disposem a aprofundir la qüestió del moviment de l'OD que produeix l'ordre de mots final no marcat OD-OI.

³⁴ Noteu a més que la impossibilitat que l'OD lligui l'OI no encaixa amb la idea de López (2012) que els OD amb marcatge diferencial d'objecte experimenten desordenament cap a una posició superior. D'aquesta proposta, en parlarem més endavant, als apartats 3.1.4 i 3.1.5.

3.1.4. L'ORDRE OD-OI

En l'apartat anterior hem avançat que el moviment de l'OD i la possibilitat de reconstrucció són la clau de volta per explicar el c-comandament bidireccional. En concret, hem considerat que l'ordre OD-OI de la CDO romànica s'obté per un moviment de l'OD i hem defensat que aquest moviment-A pot reconstruir-se o no, la qual cosa dóna lloc a les diferents possibilitats interpretatives que hem observat. Ara parlarem amb més detall del moviment que experimenta l'OD en aquestes construccions.

3.1.4.1. Premisses sobre el moviment de l'OD

Considerem que l'existència d'un moviment en la CDO de les llengües romàniques que crea noves possibilitats de lligam ha de ser, d'alguna manera, similar al moviment que existeix en la construcció *to-dative* de l'anglès, també anomenada CP. I és que en aquesta construcció, normalment l'OD lliga l'OI (36) i no al revés (37):

(36) *I showed* [_{OD} *John*]_i [_{OI} *to himself*]_i

(37) **I showed* [_{OD} *himself*]_i [_{OI} *to John*]_i

Tanmateix, alguns autors, com Burzio (1986: 199-203), han fet notar que, en determinats casos, també és possible que l'OI lligui l'OD (39). A continuació exemplifiquem aquesta bidireccionalitat del c-comandament en la CP anglesa:

(38) *Sue showed* [_{OD} *John and Mary*]_i [_{OI} *to each other*]_i *'s friends*

(39) *Sue showed* [_{OD} *each other*]_i *'s friends* [_{OI} *to John and Mary*]_i

(Pesetsky 1995: 222)

Pesetsky (1995) en dóna compte postulant que en la CP, igual que en la CDO, l'ordre de base és OI-OD, per la qual cosa és esperable el lligam cap enrere de l'exemple de (39), on l'OI c-comanda l'OD. A banda, l'ordre de mots final OD-OI s'obtindrà per un moviment subseqüent de l'OD. Assumint, doncs, l'ordre de base OI-OD, podrem explicar el lligam cap endavant de (36) i (38), on l'OD c-comanda l'OI, si acceptem que, després que l'OD es mogui, sí que es poden crear noves possibilitats de lligam, tal com hem defensat nosaltres per a la CDO romànica, i a diferència del que Cuervo (2003a: 40-41) postulava.³⁵

³⁵ Anagnostopoulou (2003, 2005), quan analitza els casos de CP en grec amb metes amb *se*, que presenta dos possibles ordres (OD-OI i OI-OD), proposa tres possibles estructures:

(i) Una estructura on l'OD c-comanda asimètricament l'OI (com proposà Larson 1988 per a l'anglès); en aquest cas l'ordre final OI-OD en llengües com el grec (meta-*se*) s'obtindria després de desordenament-A (*A-scrambling*) de l'OI cap a l'esquerra, per sobre de l'OD –és moviment-A perquè alimenta el lligam però no hi ha reconstrucció en la posició originària en termes de computació dels principis de lligam.

(ii) Una estructura on l'OI c-comanda asimètricament l'OD; llavors l'ordre derivat serà OD>OI després de moviment-A de l'OD per sobre l'OI (alimenta el lligam, no només en les metes-*se* del grec sinó també en anglès, com argumenta Pesetsky (1995) basant-se en els exemples de c-comandament bidireccional de la CP anglesa de Burzio).

En una línia similar, Doggett (2004: 95-96) considera que el lligam cap enrere de la CP de l'anglès (39) es pot explicar postulant que l'OD es genera per sota de l'OI i que després es mou: «in the dative PP construction the theme DP is originally merged in a position that is c-commanded by the PP [...]. It then later moves to the position in which it is pronounced». Malauradament, l'autora no concreta exactament de quin tipus de moviment pot tractar-se, però nosaltres aventurarem que ha de ser si més no similar al que postulem nosaltres per a la CDO romànica: «What this position is and how the DP moves there is unclear, and I will not focus on this part of the analysis here. What is important is that the DP is able to reconstruct to a position below the PP where it can be bound within the PP».

Semblantment, el moviment de l'OD que produeix el c-comandament bidireccional en la CDO romànica ha de ser un moviment amb possibilitats de reconstrucció.

3.1.4.2. El moviment de l'OD com a comprovació de cas

Seguint Cuervo (2003a: 75), considerem que el moviment de l'OD en la CDO és desencadenat per un tret PPA, és a dir, un tret relacionat amb el principi de projecció ampliat (*Extended Projection Principle* o *EPP* en anglès). I és que la idea que el moviment és guiat o motivat pels trets (*feature-driven*) ha comportat una expansió considerable del paper d'aquest principi en la teoria, de tal manera que el tret PPA ha estat reformulat com un tret ininterpretable que requereix que l'especificador d'un nucli funcional s'ocupi. De fet, Kayne (2005: 331, n. 99) considera el següent: «Possibly, every functional head has an EPP feature –or, better, there is no such feature but, rather, a general need for functional heads to have filled Specs».

És cert que, com reflexiona McFadden (2004: 7), «this enlarged role for the EPP implies a great deal of redundancy between it and Case in driving movement»; de fet, «the expansion of the EPP into what had been the territory of Case has continued throughout the development of the Minimalist Program», fins al punt que en les darreres versions «all A-movement is now driven by EPP features – on T for subjects and on v for objects». Així, convé tenir present que «Case no longer forces movement, but rather allows it, in the sense that a DP is only visible for attraction by an EPP feature if its Case feature has not yet been checked off. Once it has, the DP is rendered 'inactive', frozen in place» (McFadden 2004: 7).

Prenent aquest escenari com a referència, partim de la base que l'ordre final de la CDO OD-OI s'obté per un moviment motivat per un tret PPA que mou l'OD cap a una posició on pot

(iii) Una anàlisi de generació de base lliure, en què tant OD-OI com OI-OD poden ser ordres generats de base; aquesta és l'opció que defensa Anagnostopoulou per a les construccions de meta-*se* del grec. El punt central és que considera que «there is no linking principle forcing one argument to be higher than the other» (Anagnostopoulou 2005: 69). De fet, d'acord amb Marantz (1993), per a certs papers temàtics tant és on s'ajunta (*merge*) un respecte de l'altre.

comprovar el cas acusatiu estructural –descartem, per tant, la possibilitat que el cas acusatiu estructural pugui ser comprovat per *Agree*, ja que aleshores l'OD podria romandre *in situ*.

És important tenir present que tots els autors dels quals hem parlat en el capítol anterior estan d'acord que l'ordre de partida de la CDO romànica és OI-OD.³⁶ També la majoria consideren que l'ordre final OD-OI s'obté pel desplaçament de l'OD més enllà de l'OI, un desplaçament motivat per la comprovació de cas (Cuervo 2003a,b, Bleam 2003, Fournier 2010) –en concret, l'ordre OD-OI s'obté pel moviment de l'OD a l'especificador de *v* desencadenat per un tret PPA de *v*, i és que «the theme object must move to specifier of *v* in order to be visible for case checking» (Cuervo 2003a: 75). En aquest punt, però, ja hem vist que Cuervo (2003a: 42) nega que aquest moviment pugui crear noves opcions de lligam. En canvi, altres autors ho afirmen. És el cas de Bleam (2003: 238), que considera que a partir de l'ordre OI-OD s'obté l'ordre OD-OI «by moving the DO past the IO at surface structure, and it is the base position which determines the availability of binding», en el cas d'una oració com *El editor le enviò su_i libro [a cada autor]_i* (OI>>OD), mentre que en el cas de *El editor le enviò [cada libro]_i a su_i autor* (OD>>OI) «the surface structure configuration of the two arguments determines their binding possibilities». Per tant, deduïm que el moviment de l'OD pot reconstruir-se opcionalment en la posició de base. Amb tot, l'autora no acaba de concretar en què consisteix aquest moviment, tot i que apunta que «cross-linguistic differences among applicative (e.g., double object) constructions give rise to different locality relations which, in turn, allow for further movement of the DO in some languages but not others» (Bleam 2003: 238-239); i a continuació explica que potser «the differing case marking properties of the two languages may be responsible» (Bleam 2003: 250, n. 3).

De Pedro Munilla (2004: 169) sí que defineix amb més precisió el moviment de l'OD en la CDO de l'espanyol: «The unmarked accusative-dative order is obtained by movement of the accusative over the dative, a movement that I will call *accusative scrambling* [...] I argue that *accusative scrambling* optionally reconstructs, and that it has characteristics of what has been

³⁶ En altres llengües la CDO pot presentar tots dos ordres de manera natural. Per exemple, en islandès la CDO sol presentar l'ordre OI-OD, en què l'OI c-comanda l'OD, però també és possible l'ordre invers (McGinnis 1998: 77-78). En l'ordre OD-OI, l'OD c-comanda l'OI. En donen exemples Zaenen, Maling & Thráinsson (1985):

(i) *Ég hafði gefið konunginum abáttina sína*
jo.NOM havia donat el.rei.DAT la.serventa.AC seva
'Jo havia donat al rei_i la seva_i serventa'

(ii) *Ég gaf ambáttina konungi sínum*
jo.NOM vaig donar la.serventa.AC el.rei.DAT seu
'Jo vaig donar la serventa_i al seu_i rei'

(Zaenen, Maling & Thráinsson 1985: 118-119)

Des del nostre punt de vista, ambdues opcions corresponen a la CDO, igual que els casos romànics que analitzem.

called A-movement, since it is not subject to weak cross over».³⁷ Entre els exemples que en dona trobem el següent, paral·lel al de Bleam:

(40) *Mónica le envió* [_{OD} *cada artículo*]_i [_{OI} *a su* _i *autor*]

(De Pedro Munilla 2004: 176)

Fins aquí, Bleam (2003) i Cuervo (2003a,b) coincideixen que la comprovació de cas té algun paper en el moviment de l'OD. Mentre que per a Cuervo això no crea noves opcions de lligam, per a Bleam, sí. El que no queda clar és si Bleam considera que les noves opcions de lligam són creades pel mateix moviment relacionat amb el cas, o bé per un moviment posterior. Al seu torn, De Pedro Munilla (2004) afirma que el desordenament (moviment-A) de l'OD crea noves possibilitats de lligam, però en cap moment ho relaciona amb la comprovació de cas.

La mateixa manca de concreció de Bleam (2003), la trobem en Fournier (2010) que, per al francès, postula també que l'OD en la CDO es mou per necessitats relacionades amb el cas, i reconeix que el nou ordre superficial OD-OI pot crear possibilitats de lligam. Fournier (2010: 42-43) compara les dades de l'anglès amb les del francès. En la CDO de l'anglès l'OD no pot lligar mai l'OI perquè sempre es troba en posició inferior i no es pot desplaçar perquè es viola la minimitat relativitzada (Fournier 2010: 42). Noteu que aquesta prohibició és materialitzada per McGinnis (2001) assumint que l'aplicatiu baix no és una fase i per tant no té cap tret PPA de fase que permeti el desplaçament de l'OD (vegeu 2.1.6 del capítol anterior) i és també explicada per Jeong (2007) assumint la condició d'antilocaltat. En canvi, en la CDO de les llengües romàniques l'OD es pot desplaçar sense violar cap d'aquestes condicions perquè el moviment satisfà un tret més alt que l'OI no pot satisfer. D'aquestes paraules en podem deduir, doncs, que el moviment motivat per cas de l'OD és el mateix que crea noves opcions de lligam, tot i que Fournier no ho digui explícitament.

En efecte, el moviment-A que afecta l'OD de la CDO romànica *pot* crear noves opcions de lligam, o no. És a dir, en la línia del que deien Bleam (2003) i De Pedro Munilla (2004), la reconstrucció de l'OD a les posicions de base és opcional. De fet, l'opcionalitat de reconstrucció en l'abast ha estat reconeguda com una característica del moviment-A per diversos autors (May 1977, Fox 1999, Sauerland & Elbourne 2002).³⁸ En definitiva, això explica que les relacions de

³⁷ En efecte, Corver & Riemsdijk (1994: 6) repassen els diversos diagnòstics que permeten qualificar un desplaçament com a moviment A, i l'absència d'efectes de creuament feble n'és un. En l'exemple que dona De Pedro Munilla observem que, efectivament, després l'elevació del quantificador *cada* per sobre del pronom coindexat *su*, no es produeixen efectes de creuament feble.

³⁸ Cal tenir present que altres autors, com Corver & Riemsdijk (1994: 6), relacionen la possibilitat de reconstrucció amb el moviment A, mentre que la creació de noves possibilitats de lligam és el que caracteritza el moviment-A. Tanmateix, nosaltres adoptem la visió de De Pedro Munilla (2004) que en la CDO de l'espanyol l'OD experimenta un desordenament que correspon a un moviment-A i que pot crear noves opcions de lligam o bé pot reconstruir-se. De fet, les llengües romàniques exemplificarien un dels casos que Deprez (1994: 101) descriu en referir-se a les

c-comandament puguin establir-se prenent com a referència dos estadis diferents de la derivació, un de bàsic en què l'OI c-comanda l'OD i un de derivat en què l'OD c-comanda l'OI.³⁹

Quan el moviment proposat es reconstrueix, és moviment en FF, que afecta la pronunciació però no el significat (no crea noves possibilitats de lligam ni d'abast): «movement that reconstructs should be considered as a purely phonological movement [...] and it is essentially the opposite of LF movement, in that it has an effect on pronunciation, but no effect on meaning» (De Pedro Munilla 2004: 177). En canvi, quan no reconstrueix «it is overt syntactic movement, and it affects the scope possibilities that would hold without the movement» (De Pedro Munilla 2004: 179).

En conclusió, l'ordre OD-OI és fruit de l'acció d'un tret PPA que fa moure l'OD fins a una posició on pot comprovar cas estructural. Aquest moviment motivat pel cas és un moviment de tipus A que permet la reconstrucció en la posició de base, de manera que l'OD en la seva posició original pot ser c-comandat per l'OI o bé des de la nova posició pot c-comandar l'OI, la qual cosa es tradueix en la possibilitat de c-comandament bidireccional.⁴⁰

semblances i a les nombroses diferències que manifesta el desordenament en les llengües del món: «in other languages, object movement manifests, in addition to the common A-properties, a number of characteristic A'-properties». Vanden Wyngaerd (1989), en tractar el moviment que experimenten els objectes en alemany, que presenta característiques tant de moviment-A com de moviment-A', argumenta que consta de dos passos: primer cap a una posició-A, i seguidament cap a una posició no A', de tal manera que aquesta successió de moviments podria explicar la combinació de propietats-A i A'.

³⁹ Anagnostopoulou (2005: 122, n. 36) també postula un moviment-A per donar compte del c-comandament bidireccional i dels dos ordres possibles en la CDO del francès, tot i que ella es refereix als OI beneficiaris:

- (i)
a. *Marie a fait* [_{OI} à chaque cuisinier]_j [_{OD} un gâteau qu'il_j a inventé]
b. *ⁱKyriakos a fait* [_{OD} chaque gâteau]_j [_{OD} au cuisinier qui l'_j a inventé] (Anagnostopoulou 2005: 104)

Aquesta autora considera que el francès es comporta com una llengua de doble objecte simètrica, perquè tant disposa de l'ordre OD-OI com de l'ordre de base OI-OD i perquè la passivització de l'OD per sobre l'OI superior és possible. En la seva proposta, Anagnostopoulou (2003, 2005) no diferencia entre aplicatius baixos i alts sinó que postula únic vAppl (situat entre Sv i SV) (vegeu l'excursus 2.1.4.1 del capítol anterior); així, planteja que en aquestes llengües simètriques el vAppl legítimament un especificador secundari que funciona com a escotilla d'escapament per a un moviment-A posterior (*object shift*, passivització, desordenament-A) de l'OD per sobre de l'OI, i ho anomena *specifier to vAppl parameter*.

⁴⁰ Tot i que s'emmarca en un model teòric anterior, la proposta de Branchadell (1995) sobre la bidireccionalitat dels fets de lligam en les construccions ditransitives romàniques va en la mateixa línia, en el sentit que el moviment de l'OD per obtenir cas es tradueix en la creació de noves possibilitats interpretatives. L'autor defensa que les ditransitives romàniques (se centra en l'espanyol, el francès i l'italià) corresponen sempre a l'estructura CDO, amb l'ordre V+meta+tema, independentment de l'ordre de mots que aflori finalment. Partint d'això, i conscient que d'acord amb la GU un SN meta és més alt que un SN tema, ha de donar compte de l'existència també de l'opció oposada, és a dir, un SN meta lligat per un SN tema:

- (i) *Gianni descrisse* [_{OD} Maria_i] [_{OI} a se stessa_i] (Giorgi 1985 apud Branchadell 1995: 107)

La solució que proposa Branchadell (1995: 107-108) passa per postular una variació de les teories del cas aleshores existents. La modificació consisteix a proposar que tant el nominatiu com l'acusatiu es poden assignar o bé per concordança (*Agreement*) o bé per recció (*Government*). Aquest és el factor que pot alterar les relacions de

3.1.4.3. Excursus: I si també hi hagués *scrambling*?

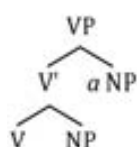
Alguns treballs sobre les construccions ditransitives en diverses llengües es fan ressò de la possibilitat que el fenomen de l'*scrambling* (o desordenament) intervingui en l'ordre final dels constituents. En aquest sentit, considerem que és interessant reflexionar sobre la possibilitat que, en la CDO romànica, el moviment de l'OD per comprovar cas i el moviment que inverteix la relació de c-comandament no siguin una mateixa cosa, com hem defensat fins ara, sinó que constitueixin dos fenòmens diferenciats: un de relacionat amb el cas i un de relacionat amb el desordenament.

Cal dir d'entrada que el concepte de desordenament és controvertit. Villalba (2004: 63-64) el defineix com una «[o]peració que permet permutar l'ordre dels arguments d'un predicat», i constata el següent: «No hi ha consens sobre quina és l'anàlisi més adequada d'aquest fenomen. Alguns autors consideren que es tracta d'una regla estilística que s'aplica en la Forma Fonètica. D'altres consideren que es tracta d'un cas de moviment no argumental, la qual cosa també ha portat a considerar que hi ha (almenys) dues menes de desordenament: el desordenament local, amb propietats de moviment-A, i el desordenament a llarga distància, amb propietats de moviment-A'». ⁴¹

Com avançàvem, el recurs al desordenament o *scrambling* s'ha usat per explicar l'existència de dos ordres possibles en les ditransitives de diverses llengües. Per exemple, en el cas del japonès, alguns autors (referenciats en Miyagawa 1997: 2) consideren que a partir de la configuració bàsica de (41), s'obté per desordenament una seqüència amb l'ordre oposat (42):

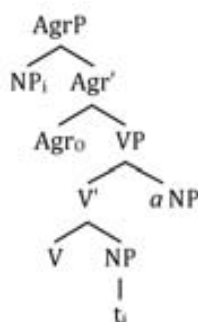
prominència en les CDitr romàniques: quan l'acusatiu s'assigna per recció el resultat és que la meta lliga el tema (ii), mentre que quan l'acusatiu s'assigna per concordança el resultat és que el tema lliga la meta (iii):

(ii)

(Branchadell 1995: 107)

(iii)

(Branchadell 1995: 108)

És a dir, l'ordre OD-OI s'obté del moviment de l'OD, que crea noves possibilitats de lligam. Això, per tant, contradia l'enfocament de Cuervo (2003a,b), i en canvi va en la línia del que proposen Bleam i De Pedro Munilla (2004), entre d'altres, i del que hem proposat també nosaltres.

⁴¹ Això ho argumenta, per exemple, McGinnis (1998: 102-103) en referir-se a l'hindi, «where an object can scramble over a subject via either A-movement or A-bar movement», en el primer cas es tracta d'un moviment curt i en el segon cas d'un de llarg. Aquesta doble possibilitat també ocorre en georgià, tot i que en aquest cas és un mateix tipus de moviment el que pot ser A o A' (McGinnis 1998: 131-132).

(41) *John ga Mary ni pizza o ageta*

John NOM Mary DAT pizza ACC donà

‘En John (li) donà pizza a la Mary’

(42) *John ga pizza o Mary ni ageta*

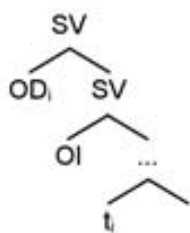
John NOM pizza ACC Mary DAT donà

‘En John (li) donà pizza a la Mary’

(Miyagawa 1997: 1)

En aquesta llengua el desordenament de l’OD en (42) altera les relacions de c-comandament, de manera que ara l’OD c-comanda l’OI, mentre que en (41) era a l’inrevés (Ura 1996: 193-195). Com dèiem, autors com Ura (1996) consideren que (41) correspon a l’ordre bàsic i que (42) és fruit del desordenament del tema a una posició-A per sobre de la meta, des d’on pot lligar dins la meta –en japonès, la reconstrucció dels sintagmes que s’han mogut per desordenament-A sembla que no és possible, perquè en l’ordre OD-OI la meta no pot lligar dins el tema:⁴²

(43)

Així mateix, s’ha fet una proposta molt similar per a una classe de verbs de l’islandès que també permet dos ordres amb relacions de c-comandament oposades, en el sentit que hi ha moviment-A de l’OD cap a l’esquerra de l’OI (Ottósson 1991):⁴³

(44) *Hann gaf konunginum ambáttina*

Ell-NOM donà el rei-DAT la serventa-ACC

‘Ell (li) donà la serventa al rei’

(45) *Hann gaf ambáttina konunginum*

Ell-NOM donà la serventa-ACC el rei-DAT

‘Ell (li) donà la serventa al rei’

⁴² Cal dir, però, que també s’ha proposat una anàlisi en què tant un ordre com l’altre són generats de base. Així, Miyagawa (1997) defensa que el sufix *ni* és ambigu: tant pot ser una marca de cas datiu com una postposició, i aporta a favor d’aquesta opció el fet que els quantificadors flotants en la meta només funcionen quan és un SD amb marca de cas (o sia, en l’ordre OI-OD) però no quan és un sintagma postposicional (o sia, en l’ordre OD-OI), la qual cosa demostraria que un ordre i l’altre corresponen a dues estructures (CDO i CP) paral·leles a les que trobem, per exemple, en anglès.

⁴³ Igual que en el cas del japonès, altres autors han defensat que les dues opcions de l’islandès corresponen a dos ordres bàsics. Vegeu Holmberg & Platzac (1995) i Collins & Thráinsson (1996).

També en el cas de l'espanyol s'ha recorregut a la noció de desordenament. Hem vist ja que De Pedro Munilla (2004) emprà el terme *accusative scrambling*, tot i que no queda clar si el concep com un moviment relacionat amb la comprovació de cas acusatiu o com tota una altra cosa. Així mateix, la idea que en la CDO de l'espanyol hi ha desordenament de l'OD també la trobem, de passada, en López (2012). Aquest autor proposa una estructura per a la CDO on l'OI es troba en una posició superior a la de l'OD, de manera que en principi l'OI c-comanda asimètricament l'OD. Així, López (2013: 34) estableix que «I use c-command tests to find out if a ditransitive predicate is a DOC or not. If it is a DOC, it is possible for the IO to c-command the DO». Tanmateix, de les seves paraules es desprèn que també pot haver-hi la relació oposada: «A direct consequence of my assumptions is that the DO c-commands the IO only if it scrambles» (López 2012: 33).⁴⁴

Tenint en compte aquests antecedents, creiem que, en el nostre treball, cal que –si més no– prenguem en consideració la possibilitat que en la CDO romànica hi hagi també *scrambling*, com un fenomen diferenciat del moviment relacionat amb la comprovació de cas acusatiu. En altres paraules, convé discernir si el moviment de l'OD que crea noves opcions de lligam i el moviment per obtenir cas són una mateixa cosa. La resposta, avancem, no és fàcil, atès que tant un desplaçament com l'altre provoquen una mateixa conseqüència visible, l'ordre OD-OI. La resta de consideracions, que de fet ens faran decantar per descartar la intervenció de l'*scrambling*, seran per tant d'ordre intrateòric. Vegem-les.

Fins ara hem vist que per a alguns autors, com Cuervo (2003a,b), en la CDO de l'espanyol només hi ha un sol moviment, que és motivat per la comprovació de cas i desencadenat per la presència d'un tret PPA, i que produeix l'ordre final OD-OI. Altres autors, com Bleam (2003), afirmen que l'OD es mou-A de manera manifesta per sobre de l'OI i prenen en consideració l'opció que aquest moviment estigui relacionat amb el cas. Al seu torn, De Pedro Munilla

⁴⁴ López (2012: 36) va més enllà i afirma que l'ordre OD-OI en una CDO indica que, efectivament, hi ha hagut *scrambling*. El seu raonament és que, així com en les llengües germàniques la posició relativa dels adverbis i l'OD indica que hi ha hagut *scrambling*, de la mateixa manera «the relative positions of IO and DO can be taken as evidence of the presence or absence of scrambling in many languages»:

- (i)
a. [AdvP DP] → [DP [AdvP [e]]]
b. [IO DO] → [DO [IO [e]]]

(López 2012: 36)

Tanmateix, López (2012: 36) matisa aquesta afirmació i argumenta que aquestes deduccions se segueixen de la idea que l'ordre lineal d'esquerra a dreta dels constituents reflecteix fidelment la jerarquia de c-comandament (Kayne 1994), i afegeix que «word order does not always reflect structure in some languages with flexible order such as Spanish», i ho exemplifica amb l'oració *Juan le entregó su regalo a cada niño* on l'OI a la dreta pot c-comandar l'OD a l'esquerra. Per això, López (2012: 37) conclou que «in Spanish DOCs, word order is not a reliable indicator of structure», de manera que a l'hora d'establir l'estructura dels ditransitius en espanyol l'autor es basa més en els testos de c-comandament que no pas en l'ordre lineal.

(2004) postula l'existència d'un desordenament d'OD (que anomena *accusative scrambling*), un moviment-A amb reconstrucció opcional, sense esmentar el paper que hi juga el cas.

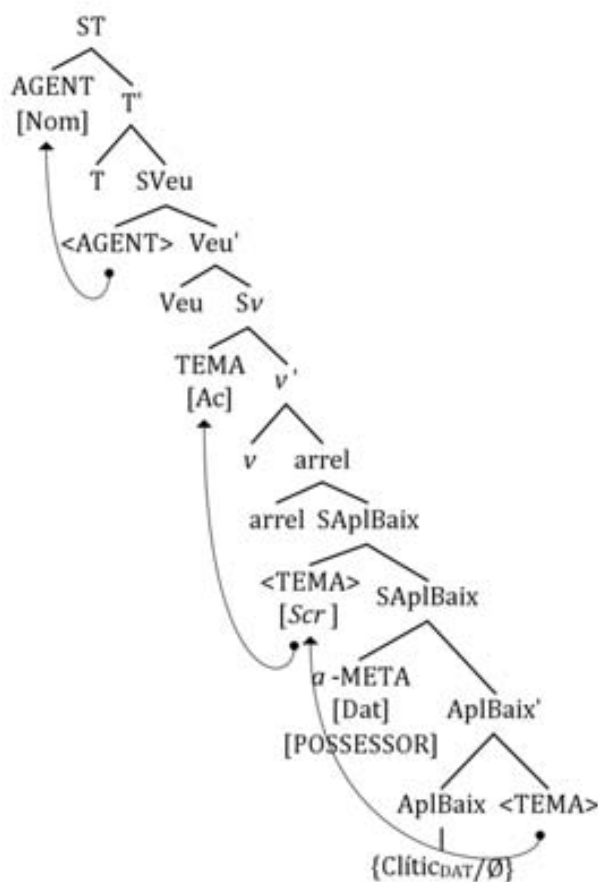
El fet és que alguns indicis apunten que és més indicat distingir el moviment relacionat amb el cas del desplaçament que crea opcions de lligam noves. De fet, McGinnis (1998: 102), autora que ha tractat àmpliament el desordenament en l'àmbit de les CDitr, afirma que «A-scrambling does not involve Case or EPP checking, but can create new binding relations». Així doncs, si nosaltres considerem que el moviment de l'OD crea noves possibilitats de lligam, sembla que hauríem de desvincular aquest moviment o desordenament del cas. Si ho féssim, podríem conjuminar les dues propostes principals sobre el moviment de l'OD en la CDO romànica: d'una banda, hi hauria el moviment guiat pel cas i que no desencadena noves opcions de lligam (per ser fidels a Cuervo); de l'altra, hi hauria un altre moviment (*desordenament d'acusatiu*) que sí que pot crear noves opcions de lligam i que, de fet, explica les asimetries de c-comandament existents en les llengües romàniques (per ser fidels a Fournier, Bleam i De Pedro Munilla).

Si optéssim, doncs, per postular que en la CDO romànica l'OD experimenta *scrambling*, restaria concretar què el desencadena. En aquest sentit, autors com Takano (1998), en el seu treball sobre el desordenament en japonès, afirmen que és una operació de moviment opcional i que no comprova cap tret, però en canvi McGinnis (1998: 106) conclou que «object scrambling is indeed forced by a feature-checking requirement», i que aquest requeriment de comprovació de tret és en T, en el cas del desordenament de l'OD fins més amunt de la posició de subjecte, i és en l'aplicatiu, en el cas del desordenament de l'OD fins més amunt de la posició de l'OI (McGinnis 1998: 136-138). Per tant, per a l'anàlisi de la CDO romànica podríem assumir que hi ha un tret en l'aplicatiu que provoca que l'OD experimenti *scrambling*. Més en detall, «the feature to be checked is not Case, but rather a scrambling feature, Scr, which attracts a categorial feature of DP or PP –perhaps a feature shared by both categories, such as the [-V] feature of Chomsky (1981)» (McGinnis 1998: 106). En efecte, quant a la posició d'aterratge de l'*scrambling* de l'OD, el cert és que en el cas de les llengües germàniques que presenten aquest fenomen hi ha força acord a considerar que l'objecte mogut aterra en un segon especificador del Sv per sobre de l'agent. Això mateix és el que adopta Torrego (1998) per als objectes amb MDO de l'espanyol. Tanmateix, López (2012: 70), de la proposta del qual parlarem una mica més endavant, mostra que, en realitat, la posició no és pas per sobre del subjecte, sinó per sota: «We know that the scrambling of marked objects is very short because marked objects c-command only the IO, not the EA [=External Argument] in situ».

Així doncs, adoptant la idea que l'objecte mogut comprova un tret *Scr* de l'aplicatiu, podríem fer la proposta següent, d'acord amb la qual l'OD es desordena cap a un segon especificador – assumint l'anàlisi d'especificadors múltiples (Chomsky 1995, Ura 1996)– del sintagma

aplicatiu, i finalment aterra a l'especificador de Sv per comprovar el cas acusatiu estructural en un moviment motivat per un tret PPA:

(46) *CDO romànica (ordre final)*

Aquesta proposta aniria en sintonia amb la de Bleam (2003: 239), en què l'OD es mou dins del mateix SP que conté l'OI (aquí es mou dins el SAplBaix, projecció equivalent malgrat les particularitats de cada teoria), i amb la de De Pedro Munilla (2004: 175), en què l'OD es mou dins el SV que conté l'OI (amb la mateixa precisió).

L'opció de postular un desordenament de l'OD rep també el suport dels efectes interpretatius d'aquest moviment. I és que per a López (2012: 79), igual que per a molts altres autors, l'*scrambling* s'entén com «a mechanism built into C_{HL} (the computational system for human language) designed to place objects in a position where semantics can work on them». En efecte, un OD desordenat deixa de ser inespecífic (Diesing 1992) –evidentment, això no es percep quan es tracta d'OD que són SD definits.⁴⁵ En oracions com les de (47) la bidireccionalitat del c-comandament entre els objectes es tradueix en una ambigüïtat interpretativa: o bé el quantificador *cada* en l'OI té abast sobre l'indefinit *un* en l'OD (i

⁴⁵ Per a una proposta explicativa de les restriccions interpretatives dels indefinits desordenats en diverses llengües, vegeu Diesing (1992).

aleshores cada estudiant rep un llibre diferent), o bé l'existencial *un* en l'OD té abast sobre el quantificador universal *cada* en l'OI (i aleshores cada estudiant rep un mateix llibre).

(47)

- a. *(Li) donaran un llibre a cada estudiant*
- b. *(Le) darán un libro a cada estudiante*

La primera opció d'abast (OI>>OD) pren com a referència la posició de base dels arguments, com hem vist. És a dir, es produeixen els efectes de reconstrucció de l'OD desordenat: si l'OD és interpretat en la seva posició inicial, és natural que conservi el caràcter inespecífic (*un llibre diferent, un llibre qualsevol*). La segona opció d'abast (OD>>OI) s'obté de les posicions finals dels arguments, de manera que no s'aplica cap reconstrucció. En aquest segon cas, l'OD *un llibre* ja no és inespecífic (no es dona un llibre qualsevol a cada estudiant, sinó un llibre en concret). I és que, d'acord amb Ordóñez (1998: 336), «the indefinite, in moving out of its basic syntactic position, loses its non-specific interpretation».⁴⁶

Així doncs, entenem que la posició d'aterratge d'un OD que ha experimentat *scrambling* duu associada uns matisos interpretatius determinats, relacionats amb l'especificitat. Per això, quan des d'aquesta nova posició un OD té abast sobre un OI, deixa de ser un OD inespecífic: en els exemples de (47) ja no serà *un llibre qualsevol* o *un llibre diferent* sinó un llibre concret. En canvi, quan en els exemples anteriors sí que entenem que cada alumne rep un llibre qualsevol o un de diferent, l'OD ja no s'interpreta en la posició d'aterratge del desordenament, sinó que la posició rellevant és la posició de base: des d'aquesta posició reconstruïda, l'indefinit *un llibre* és abastat pel quantificador en l'OI i manté, per tant, la seva inespecificitat. En definitiva, la proposta del desordenament de l'OD té força punts d'unió amb el tractament que fa López (2012) dels OD indefinits i del desordenament que poden experimentar.

Tanmateix, i com ja avançàvem a l'inici d'aquest excursus, hi ha raons que ens empenyen a descartar aquesta opció i, en canvi, considerar més plausible la idea inicial que el moviment de l'OD per comprovar el tret PPA de *v* (i buscar cas) i la inversió de les relacions de c-comandament són una mateixa cosa. Efectivament, Corver & van Riemsdijk (1994: 7) apunten el següent: «It is often assumed nowadays by proponents of the “scrambling-to-A-position” that the scrambled NP is moved to a specifier position (an A-position) of some functional head such as AGR-O, in order to receive Case under Spec-head agreement [...]. Under such an analysis, scrambling resembles NP-movement in being case-driven movement (i.e. substitution) towards

⁴⁶ Val la pena tenir present, com fa notar Ordóñez (1998: 333, n. 21), que en aquestes oracions hi ha de fet «a third reading in which the indefinite has narrow scope and nevertheless is understood as notionally or pragmatically specific»; es tracta d'una lectura en què «the indefinite refers to different individuals out of an already presupposed set».

an A-position». Ho proposa també Mahajan (1994: 305) per a l'ordre OSV de l'hindi: «the derivation of OSV order from SVO order is a result of a Case driven object movement operation».

En la mateixa línia, Deprez (1994: 117-118) es fa ressò del principi formulat per Chomsky (1986) quant a la bona formació de les cadenes-A: «Standard A-movement, manifested in raising and passive constructions, is generally assumed to be a movement to a Case marked position», ja que « $(a_i...a_n)$ is a well formed (A) chain, iff a_n is a theta-position and a_i is a Case position». Es pot deduir, per tant, que «all instances of movement manifesting A-properties must also be instances of movement to a Case position». Podem concloure, doncs, que el moviment-A de l'OD en la CDO romànica no és sinó la mateixa cosa que el moviment d'aquest argument per comprovar cas acusatiu estructural.

Que el desordenament i la comprovació de cas són la mateixa cosa ho defensa també Bowers (2010) en el seu enfocament sobre l'alternança dativa en anglès, del qual ja hem parlat una mica en referir-nos a la congelació d'abast (vegeu la secció 2.2.2.4 del capítol anterior) i del qual parlarem amb detall en l'apartat 3.2.2. Bowers (2010: 166-167, 174-175 i 177) considera que el moviment de l'OD per comprovar cas acusatiu en Veu inverteix la relació de c-comandament i, per tant, crea les noves opcions de lligam. A més, explica els casos de c-comandament bidireccional recurrent a la possibilitat que l'OD s'interpreti en la posició derivada o en la posició de base. Bowers (2010: 154) assumeix que tant en la CDO com en la CP l'OI és introduït per un *Appl*, el qual pot seleccionar un SP (*to*), i aleshores tenim una CP, o un SD actiu amb un tret de cas estructural que ha de ser avaluat, i aleshores tenim una CDO (Bowers 2010: 164). Per a ell, la bidireccionalitat del lligam o la no-congelació de l'abast en les construccions en què l'aplicatiu és *to* (és a dir, en les CP) s'explica perquè el moviment de l'OD cap a Espec,Veu per avaluar cas estructural permet la reconstrucció, perquè té lloc juntament amb *Agree*. I és que Bowers (2010: 172) adopta el principi *PEPPER* o *Purely EPP Eliminates Reconstruction* d'Anand & Nevins (2006), que estableix que el moviment-A només amb la finalitat de satisfer un tret PPA no permet reconstrucció, en canvi si el moviment té lloc juntament amb *Agree*, sí. És a dir, pot haver-hi reconstrucció o no, és opcional.

De fet, aquesta mateixa idea sembla que és la que insinua Bleam (2003), que com hem dit postula un moviment-A de l'OD per sobre de l'OI i afirma que les necessitats de cas hi podrien tenir alguna cosa a veure. També el treball de López (2012), centrat en els OD amb MDO, va en

la línia d'identificar el desordenament amb el cas: a grans trets, en la seva proposta els objectes amb MDO es desordenen per poder comprovar cas acusatiu.⁴⁷

En conclusió, proposem que l'estructura definitiva de la CDO romànica és, al capdavant, la que hem proposat a l'apartat 3.1.2.⁴⁸

3.1.4.4. El cas concret del lligam d'anàfores i l'ambigüitat letal

Abans d'acabar aquest seguit de subapartats sobre el desordenament, val la pena fer referència al concepte de *Lethal Ambiguity* de McGinnis (1998). Aquesta autora exemplifica, amb dades del georgià, que un OD mogut-A no pot lligar l'OI però sí que pot lligar *dins* l'OI (McGinnis 1998: 136-138). Aplicant-ho a les llengües romàniques, esperariem un contrast entre *La Maria li mostrà el nen a {si/ell} mateix* (on l'anàfora és l'OI) i *La Maria li mostrà el nen al seu pare* (on l'anàfora és continguda dins l'OI). L'autora ho atribueix, com dèiem, al que anomena ambigüitat letal: «an anaphoric dependency cannot be established between two specifiers in the

⁴⁷ López (2012) proposa que tots els OD amb MDO experimenten moviment-A (*scrambling*) i que ho fan perquè no poden comprovar cas *in situ*: «I argue that marked objects in Spanish undergo scrambling regardless of whether they are interpreted as specific or not» (López 2012: 31). En canvi, per a López (2012: 47-49) un OD sense MDO comprova el seu tret de cas mitjançant la incorporació d'una còpia de l'element D al verb lèxic, de manera que el tret de cas de D incorporat al verb lèxic serà avaluat quan el verb lèxic en qüestió s'incorpori a *v*, que és el nucli assignador de cas acusatiu. En el cas dels OD amb MDO, com avançàvem, hi ha alguna cosa que impedeix la incorporació, segurament perquè l'OD ja no correspon a un SD sinó a un SK. El nucli K és realitzat fonològicament per *a* o no: «The head K is expressed morphologically in Spanish as the accusative A [...], provided that the environment has the requisite features (animacy, etc.) [...]. K may not have any spell-out if there is no Vocabulary item that matches its properties (e.g., if the NP refers to an inanimate object)». De fet, López (2012: 60-61) exemplifica amb el català el fet que el nucli K no sempre és realitzat morfològicament de la mateixa manera: «For instance, in a language in which only pronouns are marked, the rule that spells out K specifies that K is spelled out only if it selects for a pronoun. Catalan is such a language [...] object pronouns require accusative A while proper names reject it», tal com veiem en *Jo la vaig veure a/*Ø ella*, *Jo vaig veure *a/Ø la Maria*.

L'important d'això és que podem deduir que aquests OD sense MDO també han experimentat *scrambling*. En les llengües, els factors contextuals que determinaran la realització morfològica de K (MDO) poden estar relacionats amb l'animacitat de l'OD (en espanyol) o amb la telicitat del predicat (en finès) (López 2012: 60-62). Cal dir que en espanyol hi ha altres factors contextuals que poden influir-hi. Per exemple, amb el verb *seguir* i un subjecte tema inanimat, l'OD ha de dur *a* encara que sigui inanimat: *El cambio climático siguió a/*Ø la sequía* (López 2012: 62). L'autor remarca el contrast entre aquesta oració i altres de similars com *El cambio climático provocó la sequía*, on ja no hi ha MDO perquè el subjecte inanimat no té el paper de tema sinó de causa, o *El cazador siguió el rastro de la perdiz*, on ja no hi ha MDO perquè el subjecte tot i ser tema és animat. Si hi ha factors contextuals que impedeixen l'aparició de la marca fonològica de MDO en aquests casos, deduïm que són casos en què l'OD s'ha desplaçat i, per tant, està subjecte a les condicions contextuals que regulen la inserció de la peça de vocabulari *a*.

Torrego (1998: 46) també considera que tots els objectes amb MDO es desplacen (*object shift*), en aquest cas cap a un segon especificador de Sv per sobre de l'argument extern. En canvi, López (2012) matisa que, si bé tots els objectes amb MDO abandonen la seva posició de base, no tots acaben per sobre del subjecte. És a dir, per a López (2012: 44-45), «there are two ex-situ positions for objects in Spanish», una per sobre l'OI però per sota l'argument extern, i l'altra per sobre tant de l'OI com de l'argument extern. Els OD sense MDO es queden *in situ*, en la seva posició bàsica, els OD amb MDO experimenten *scrambling* cap a la posició des d'on c-comanden l'OI però no el subjecte; i la darrera posició per sobre del subjecte es reserva per als casos de dislocació a la dreta (*Ayer no se la limpió ningún_i camarero, su_i chaqueta*) i per als casos en què l'OD apareix a l'esquerra del subjecte (*Ayer atacó a cada_i niño su_i propio padre*) –en aquests casos, si el subjecte és preverbal (és a dir, s'ha mogut a Espec,T), aleshores l'OD ja no el c-comanda sinó que l'OD és c-comandat (*Ayer ningún_i camarero se la limpió, su_i chaqueta* i *Su_i propio padre ayer atacó a cada_i niño*).

⁴⁸ Encara hi ha una altra alternativa, que ens fa notar Ángel Gallego (c.p), consistent a considerar que l'OD passa igualment per la posició de segon especificador del sintagma aplicatiu però no per satisfer cap tret [Scr] sinó senzillament com a conseqüència de la naturalesa local del moviment, que ha de ser cíclic de manera estrictament local.

same checking domain, even if one or both of them raises out of this domain».⁴⁹ És cert que, com hem vist a l'apartat 3.1.3 i també al capítol 2, les autores (Bleam 2003, De Pedro Munilla 2004) que defensen la bidireccionalitat del c-comandament en espanyol ho fan centrant-se exclusivament en el lligam quantificador-variable i en les relacions d'abast, però en canvi no es pronuncien sobre el lligam d'anàfores. També Harley (2002) i Fournier (2010) exemplifiquen la bidireccionalitat del c-comandament en casos que no són el del lligam d'anàfores. I fins i tot en el cas del basc, que comentarem més endavant, Elordieta (2001: 83-84) es refereix a la possibilitat que les relacions de c-comandament s'estableixin en dos moments de la derivació (en les posicions derivades després de *scrambling* o en les posicions de base gràcies a la reconstrucció), però ho restringeix al cas del lligam entre quantificadors i pronoms, i n'exclou per tant el lligam d'anàfores (vegeu l'apartat 4.1 del capítol que segueix).

Amb tot, al llarg de l'apartat 2.2.2.1 hem procurat mostrar que en la CDO del català i l'espanyol la bidireccionalitat també s'aplica en el cas de les anàfores. A més, aquesta constatació ens permet unificar el tractament del català i l'espanyol amb el de l'italià, per al qual efectivament s'ha reconegut en la bibliografia l'existència de bidireccionalitat en les relacions anafòriques:

(48)

- a. *Una lunga terapia psicoanalitica ha restituito Maria_i a se stessa_i*
- b. *Una lunga terapia psicoanalitica ha restituito se stessa_i a Maria_i*

(Giorgi & Longobardi 1991: 42)

Admetem, però, que el fet que l'oració (b) de l'italià sigui considerada poc acceptable per bona part dels parlants⁵⁰, juntament amb la menor claredat amb què es manifesta el c-comandament

⁴⁹ McGinnis (1998: 19) s'hi refereix amb el terme *ambigüitat* atès que els elements que ocupen un especificador i l'altre (l'anàfora i el seu antecedent) no permeten que la seqüència es pugui interpretar: «On the view that there is some respect in which an anaphor is nondistinct from its antecedent, we can stipulate that this kind of nondistinctness is ill-formed for two specifiers in the same checking domain. [...] I will call the proposed stipulation *Lethal Ambiguity*, since the nondistinct specifiers cancel the derivation by rendering it uninterpretable.»

⁵⁰ En la nota 54 del capítol anterior (secció 2.2.2.1), indicàvem l'observació de Pescarini (2012) d'un contrast entre (ia) i (ib) quant al lligam de l'OD per part de l'OI, i d'un contrast també entre (iia) i (iib) quant al lligam de l'OI per part de l'OD. Segons l'autor, la precedència millorava el c-comandament:

- (i)
 - a. *Ho mostrato* [_{OI} a Giulia_i] [_{OD} se stessa_i] (compareu-ho amb (i))
 - b. *Ho mostrato* [_{OD} se stessa_i] [_{OI} a Giulia_i]
- (ii)
 - a. *Ho mostrato* [_{OD} Giulia_i] [_{OI} a se stessa_i]
 - b. *Ho mostrato* [_{OI} a se stessa_i] [_{OI} Giulia_i]

(Pescarini 2012: 2)

Tanmateix, aquestes preferències poden explicar-se a partir dels moviments dels objectes en la CDO romànica i les conseqüents possibilitats de reconstrucció. Així, en (ib) l'OD mogut per satisfer cas i atret pel tret PPA de *v* s'ha de reconstruir en la seva posició de base per poder ser lligat, i en (iib) l'OI desordenat (*scrambled*) també s'ha de reconstruir. És possible, doncs, que els parlants per als quals aquestes oracions són menys bones prefereixin no fer la reconstrucció dels objectes moguts.

bidireccional en les anàfores en la CDO del català i l'espanyol (vegeu 2.2.2.1), podria estar relacionat amb l'ambigüitat letal propugnada per McGinnis.

Amb aquesta observació concloem els apartats dedicats a l'obtenció de l'ordre OD-OI de la CDO romànica.

3.1.5. L'ORDRE OI-OD

Ara convé fer referència a aquelles construccions, possibles en algunes llengües romàniques com el català i l'espanyol, que presenten l'ordre final OI-OD:

(49) *L'Andreu (li) dóna a l'Anna una rosa*

(50) *Andrés (le) da a Anna una rosa*

D'acord amb Demonte (1995: 20-23), en les oracions sense clític «[t]he order V IO DO ranges from being felt as stylistically marked [en concret amb una interpretació de focus contrastiu] to having an ungrammatical flavor», mentre que en les oracions amb clític «both orders of the direct and indirect object are considered “normal” by speakers, and are computed as motivating a similar distribution of the informational content». Blear (2003: 237 i 250, n. 2) fa, en línies generals, les mateixes consideracions quant a la relació entre la presència/absència de clític i la (no-)marcadesa d'aquesta ordre. A parer nostre, aquesta correlació entre la presència de clític i la menor marcadesa de l'ordre OI-OD és qüestionable, com veurem més avall. En aquestes línies introductòries també és interessant fer esment de les consideracions del treball de corpus de Beavers & Nishida (2010: 5), atès que les ocurrences analitzades per aquests autors mostren que, efectivament, l'ordenació més comuna en les CDitr de l'espanyol és OD-OI, mentre que l'opció OI-OD «is used overwhelmingly [...] when the DO [...] is heavy» –en concret, estudien les construccions amb doblat.⁵¹

En el cas del francès, Fournier (2010: 208) no considera acceptable, «avec l'intonation normale», una oració com [?]**Jean a donné à Marie le livre*, però Doggett (2004: 91) el contradiu amb dades de Holmberg & Platzak (1995): *Il a donné à Marie un livre*. L'autora també exemplifica aquesta possibilitat en italià: *Ho dato a Sveva quel libro*.

Creiem que en català, com en les altres llengües romàniques, l'ordre OI-OD existeix però és marcat (atès que s'altera l'ordre de mots per tal que el constituent situat ara en darrera posició, l'OD, correspongui a la informació remàtica i s'obtinguin així els matisos desitjats en la semàntica discursiva), i certament sol ser més acceptable quan l'OD és pesant. És a dir, tant (51) com (52) són oracions marcades en català; i el mateix val per a l'espanyol (53)-(54), independentment del clític:

⁵¹ Dades recollides del Corpus de la Real Academia Española CREA (escrit i oral): *Corpus de referencia del español actual*, www.rae.es.

(51)

a. *dues empreses participades al cent per cent per la constructora van donar al Partit Popular 60.000 euros l'any 2011*

(El Punt Avui)

b. *Els empresaris de les Balears que van donar al Rei el iot 'Fortuna'*

(El Periódico)

(52)

a. *Les víctimes [...] li van donar al conegut 30.000 euros perquè fes el bescanvi*

(Gencat.cat (secció de notícies))

b. *Dos gols de Serge N'gal li van donar al Nàstic el triomf aquest diumenge contra el Llevant*

(Tot Tarragona)

(53)

a. *Daremos a los asturianos un Gobierno serio, que trabaje por la región*

(La Nueva España)

b. *Rose y Paul dieron a los Bulls y Clippers los primeros triunfos*

(El Mundo Deportivo)

(54)

a. *el PP sólo les dio a los oscenses 13 kilómetros de autovía frente a los casi 150 kilómetros que ha construido el PSOE*⁵²

(20 minutos)

b. *Dos días más tardes, los doctores les dieron a los padres de Diana noticias alentadoras*

(*La bendición*, John Trent & Gary Smalley, trad. per Raquel Monsalve)

Que l'ordre OI-OD no requereix obligatòriament doblat de clíctic datiu (DCLDat) ho mostra Aranovich (2011: 149) a partir dels resultats del seu estudi de corpus: «The cross-tabulation of occurrence of DCLD [=Dative Clitic Doubling] and order of theme and recipient indicates that there is no statistically significant relationship between word order and doubling, although there is a slight tendency towards the recipient/theme order when doubling occurs. The order

⁵² Que les oracions amb el clíctic no són pas més bones (de manera significativa) que les oracions sense clíctic ho demostra el fet que l'oració de (53a) forma part del cos d'una notícia encapçalada per un titular idèntic on s'ha omès, això sí, el clíctic.

recipient/theme occurs in 35.94% of the tokens with DCLD vs.32.72% of the tokens without it». Aranovich (2011: iv) és ben clar: «We also argue that the distribution of DCLD is independent of word order, a claim that follows from the fact that Spanish encodes grammatical functions through agreement rather than word order». Els resultats del seu estudi de corpus confirmen que «there is no relationship between DCLD and order of theme and recipient» (Aranovich 2011: 149).

Feta aquesta remarca quant a la presència de doblat, hi ha dues maneres de tractar els casos d'ordre OI-OD. Una primera opció seria considerar que són oracions que reflecteixen l'ordre de base, i aleshores hauríem de postular algun altre mecanisme per assegurar que l'OD comprova cas acusatiu estructural, ja que no es mou fins a la posició adjacent al verb i per tant tot indica que no s'ha mogut a la posició d'especificador de *v* on té lloc la comprovació de cas després que el tret PPA de *v* hagi fet moure l'element –aquest altre mecanisme que asseguraria la comprovació de cas de l'OD sense necessitat de desplaçar-lo podria ser l'*Agree*, és a dir, l'operació que avalua i elimina els trets no interpretables d'una categoria, la sonda (en aquest cas *v*), si es produeix correspondència amb els trets interpretables d'una altra categoria, la meta (en aquest cas el SD en funció d'OD). Aquesta idea que les oracions de l'espanyol amb l'ordre OI-OD reflecteixen l'ordre de mots bàsic la trobem en Perpiñán & Montrul (2006), tot i que, com hem vist en l'apartat 3.1.3, les autores no expliciten com funciona en aquest supòsit el mecanisme del cas. També De Pedro Munilla (2004: 170-171) defensa que l'ordre OI-OD és el bàsic: «this means that when the surface order pairs up with the base dative-accusative order, there has been no overt movement», però tampoc no en dóna més detalls.

Una segona opció, que considerem més plausible, consisteix a assumir que la derivació d'aquests casos procedeix de la mateixa manera que en la CDO amb l'ordre final OD-OI, però amb l'afegitó que l'ordre final OI-OD s'obté, ara sí, per un desordenament (*scrambling*) de l'OI.⁵³ Aquest desordenament, un cop al component interpretatiu, pot ser aprofitat per expressar matisos relacionats amb l'estructura informativa i amb la pragmàtica. Efectivament, estem d'acord amb Bleam (2003: 245) que «different orders (IO DO vs. DO IO) have different information structures» i que «the IO in the IO DO construction must be interpreted as “specific”, which, in the case of indefinites, means being interpreted as a choice function variable, thus giving rise to the apparent wide scope of the IO». Pensem que aquest

⁵³ En una línia semblant, també es podria adoptar l'anàlisi de Bowers (2010) per als casos de CP de l'anglès amb l'ordre marcat OI-OD (*Mary gave to a child every doll*), on partint de l'ordre bàsic OD-OI l'OI s'ha mogut a Espec,Veu (per satisfer el tret PPA de Veu, en l'enfocament de l'autor). Bowers fa notar que en aquests casos, igual que en la CDO de l'anglès (*Mary gave a child every doll*), l'abast està congelat (*a>>every, *every>>a*), ja que el moviment de l'OI *to a child* no permet la reconstrucció (perquè no té lloc juntament amb *Agree*) –per aquest mateix motiu, quan s'efectua el moviment de l'OI a Espec,T en la construcció d'inversió locativa (*To a child was given every doll*), es manté la restricció d'abast (*a>>every, *every>>a*).

desordenament de l'OI respon segurament a la presència d'un tret *Scr* en el nucli aplicatiu, que podria ser *actiu* o no –aquesta idea és coherent amb l'enfocament basat en la uniformitat (Sigurðsson 2004) que hem defensat a 3.1.1.2.⁵⁴

Encara volem esmentar algun argument més en contra de la idea que l'ordre OI-OD reflecteix en la CDO romànica l'ordre bàsic, i alhora donar-ne algun altre a favor de la idea que la posició de l'OI és derivada. Com avançàvem, autors com De Pedro Munilla (2004) defensen la idea que en l'ordre OI-OD no hi hagi hagut cap moviment. No ho compartim i ara mostrarem per què. A través d'un seguit d'exemples ((55)-(60)), aquesta autora indica que en l'ordre OI-OD l'OI sempre c-comanda asimètricament l'OD, de manera que ni l'OD pot lligar un pronom en l'OI ni tampoc un quantificador en l'OD pot tenir abast sobre un quantificador en l'OI.⁵⁵ No creiem, però, que els fets siguin tan clars.

Per començar, i centrant-nos primer en els fets de lligam, un percentatge considerable⁵⁶ dels vint parlants enquestats per De Pedro Munilla (2004: 172) *prefereixen* la lectura en què l'acusatiu lliga el datiu –i estem convençuts que si, en comptes d'una tasca de preferència entre dues oracions, se'ls hagués demanat el judici de cadascuna de les opcions per separat, el percentatge de parlants que haurien donat per bona la possibilitat que l'OD lligui l'OI hauria estat molt més gran, en coincidència amb les dades que nosaltres hem obtingut:

(55) *Le enseñé a cada amigo_i mio su_i retrato*
(preferida pel 78,75% dels enquestats)

(56) **Mónica le envió a su_i autor cada artículo_i*
(preferida pel 11,25%~21,25 dels enquestats)

(De Pedro Munilla 2004: 171)

De fet, que en l'ordre OI-OD és possible que l'OD lligui l'OI ho confirma López (2012), que postula per a aquests casos un *scrambling* vacu de l'OD.⁵⁷ Cal dir, però, que aquest autor limita

⁵⁴ Seria un cas paral·lel al que explica Sigurðsson (2004: 241): «The fact that the mainland Scandinavian languages do not overtly object shift full DPs, as opposed to Icelandic, does not mean that they lack the category that attracts object DPs in Icelandic (contra Thráinsson 1996)».

⁵⁵ És a dir, segons aquesta autora en espanyol l'ordre OI-OD produiria la mateixa congelació d'abast que trobem en la CDO de l'anglès (sempre amb l'ordre OI-OD) i en la CP de l'anglès quan apareix amb l'ordre capgirat OI-OD, tal com veïem en la nota 53. Però recordem que el que és plausible per a l'anglès pot no ser-ho per a les llengües romàniques, per començar perquè les necessitats de cas no són les mateixes.

⁵⁶ En l'original s'indica que la distribució dels percentatges és 78,75% per a l'opció que un OI lligui un possessiu en l'OD i 11,25% per a l'opció inversa que ara tractem; tanmateix, és probable que es tracti d'un error tipogràfic i que la xifra hagi de ser 21,25%, perquè en cap cas es comenta que els parlants donessin una tercera resposta i perquè en altres casos en què l'autora dona percentatges sumen 100.

⁵⁷ De fet, la idea de «string-vacuous application of scrambling» l'exposa Anagnostopoulou (2003: 44) en el cas del desordenament de l'OI en holandès: segons l'autora, aquest moviment vacu, igual que la cliticització o el doblat en grec, legitima els SD datius en contextos on no serien permesos, com ara en construccions amb moviment de SN com les passives.

les seves observacions als OD amb marcatge diferencial d'objecte (MDO). López, que entén que els OD amb MDO experimenten desordenament, comenta l'exemple ditransitiu següent amb l'ordre OI-OD:

(57) *Los enemigos no entregaron* [_{OI} *a su*, *hijo*] [_{OD} *a/Ø ningún*, *prisionero*]

(López 2012: 41)

Segons ell, quan l'OD és introduït per *a*, la interpretació de quantificador variable (on *ningún* lliga *su*) és possible, perquè l'OD ha experimentat *scrambling* cap a una posició des d'on c-comanda l'OI –és evident, per tant, que es tracta d'un *scrambling* sense efectes fonètics.⁵⁸ En canvi, si l'OD no presenta MDO roman *in situ* i per tant no pot lligar la variable continguda en l'OI superior. Així, la idea d'un desordenament vacu de l'OD també serveix per explicar les dades que comentem, encara que segons López això només hauria de valdre per als objectes amb MDO. Cal dir, però, que el mateix autor reconeix en altres passatges (tal com hem comentat extensament a la nota 47) que el MDO no sempre es realitza fonològicament, de manera que podríem aplicar aquesta explicació als OD sense *a*. De fet, segons ell «DOM distribution is a matter of defining a context for Vocabulary insertion», això és, la inserció de la peça *a* (López 2012: 64). Així, considera que «conditions for DOM are created in syntax by means of scrambling» i que «[t]he actual phonological realization of marked morphology depends on environmental conditions surrounding the objects» (López 2013: 10). És a dir, en comptes de relacionar l'*scrambling* d'un objecte amb l'adquisició d'una interpretació específica que en espanyol es marca amb una marca morfològica, el MDO, sembla que López considera que tots els objectes es mouen fora del SV i que, un cop allà, podran dur la marca morfològica *a* segons determinades qüestions contextuais (animacitat del nom, telicitat del predicat, etc.). Per tant, es confirma la idea que en l'ordre OI-OD l'OD pot lligar l'OI.

Finalment, convé notar que aquest desordenament vacu es pot aplicar també a les ditransitives tant amb clític com sense, cosa que encaixa perfectament amb la visió que defensem sobre l'opcionalitat del clític en la CDO. En efecte, de les consideracions de López (2012) sobre el desordenament, en podem deduir que, segons ell, encara que l'oració no tingui clític, com (57), l'ordre bàsic del qual es parteix és OI-OD –és a dir, les posicions dels objectes són les pròpies del patró CDO. De fet, ja hem vist anteriorment que aquest autor no comparteix la idea de Demonte, Cuervo i la resta sobre la necessitat del clític per tenir una construcció amb l'OI per sobre de l'OD (CDO). No és estrany, doncs, que ell mateix proporcioni més exemples del fenomen, ara amb el clític, sense donar cap importància a aquesta diferència –recordem que

⁵⁸ Aleshores, seguint López (2012), haurem d'assumir que aquest desordenament sense efectes fonètics és també el que permet la comprovació del cas acusatiu estructural, ja que segons aquest autor els OD experimenten *scrambling* precisament motivats per la comprovació de cas, com ja hem vist anteriorment en la nota 47.

segons López (59) és gramatical perquè l'OD amb MDO experimenta *scrambling* (assumim que sense efectes fonètics) i així pot c-comandar l'OI i per tant lligar el reflexiu, igual que en (57), mentre que l'OD no marcat de (58) roman *in situ* i per això l'oració no és bona:

(58) **María le entregó* [OI a sí mismo_i] [OD un hombre_i]

(59) *María le entregó* [OI a sí mismo_i] [OD a un hombre_i]

(López 2012: 41)

Així, l'enfocament de López i el nostre coincideixen, excepte pel fet que nosaltres no parlem d'un *scrambling* vacu sinó de moviment per comprovar cas i satisfer un tret PPA. I és que nosaltres no fem cap diferència quant a la presència de MDO en l'OD per determinar si pot moure's o no. De fet, en altres passatges hem vist que fins i tot López reconeix que l'*scrambling* no té sempre un correlat morfofonològic (vegeu la nota 47). Sembla que la distinció entre un objecte mogut i un objecte no mogut no és la presència de *a* (MDO), sinó la interpretació com a element definit/específic. Efectivament, en hindi els SN inanimats poden ser específics/indefinitos sense necessitat de presentar MDO; i la predicció de López (2012: 123) és que han experimentat igualment desordenament.

De fet, en el cas concret d'aquestes dues oracions, (58)-(59), creiem que tant un OD com l'altre es comporten igual, però els diversos factors que hem ressenyat als apartats 2.2.2.1 i 3.1.4.4 fan que la lectura pretesa per López ('María delivered a man to himself') sigui molt difícil, tant si l'OD duu *a* com si no.

Així doncs, ens interessa, en definitiva, que l'OD pot lligar l'OI, per tant d'alguna manera ha d'haver-se desplaçat cap a una posició més alta: ja sigui per comprovar cas i un tret PPA, com argumentem nosaltres, ja sigui perquè experimenta *scrambling* (vacu), com argumenta López.

Tornant a les dades de De Pedro Munilla i a la nostra proposta que en l'ordre OI-OD el c-comandament també és bidireccional, observem que la tasca de preferència sobre les relacions d'abast produeix encara resultats més favorables a la nostra visió, atès que un 29% consideren que la lectura *preferida* és aquella en què el quantificador universal de l'OD té abast sobre l'indefinit de l'OI (De Pedro Munilla 2004: 173) –altre cop, si la tasca no hagués estat de preferència segurament els resultats serien encara més positius per a nosaltres:

(60) *Paco le envió a una revista (#distinta) cada artículo*

(OI>>OD preferit pel 71% dels enquestats)

(OD>>OI preferit pel 29% dels enquestats)

(De Pedro Munilla 2004: 173)

Creiem que hi ha una manera de recollir l'acceptabilitat que, si més no per a una part dels parlants, tenen les interpretacions en què l'OD lliga l'OI o hi té abast, en l'ordre OI-OD. Si considerem que l'ordre OI-OD és bàsic no ho podem explicar. Però si en canvi considerem que és derivat, sí. En efecte, el que volem dir és que l'ordre bàsic OI-OD, amb les asimetries de c-comandament insalvables que comporta, no es realitza mai en les llengües romàniques –però si en anglès, és clar. De fet, ja hem vist que en llengües com el francès gairebé ni tan sols és un ordre possible. En altres llengües, com l'espanyol i el català, en què sí que és força freqüent aquest ordre, creiem que respon a un desordenament (*scrambling*) de l'OI, just després que l'OD s'hagi mogut-A per comprovar cas, atret per un tret PPA en v. És a dir, en un primer moment l'OI c-comanda l'OD, i en aquestes posicions de base ja es poden establir relacions de lligam, tot i que no és obligatori fer-ho aquí: si s'hi fa, s'obtenen els resultats més majoritàriament acceptats pels enquestats. A continuació, l'OD comprova cas acusatiu estructural i aterra en una posició superior: assumint que la reconstrucció és opcional i que en aquest cas no es produeix, s'obté de seguida la interpretació que l'OD lliga l'OI acceptada per una part dels parlants; si, en canvi, sí que es produeix la reconstrucció, es tornarien a obtenir els resultats majoritaris, que coincideixen amb els de les posicions de base. Finalment, es produeix el desordenament de l'OI que dona lloc a l'ordre marcat OI-OD.⁵⁹ En aquest cas, si es fa la reconstrucció de manera general, tant l'OI com l'OD recuperen l'ordre de base i s'obtindria només la lectura majoritària (55); si no es fa la reconstrucció en cap cas o si només es reconstrueix l'OD, també s'obté la lectura majoritària; i si només es reconstrueix l'OI s'obté la lectura minoritària (56). És clar, doncs, que hi ha moltes més probabilitats d'una opció que de l'altra, i això explica que una sigui majoritària i l'altra, minoritària.

Pel que fa a les possibilitats d'abast de (60), podem donar compte de totes dues opcions de la manera següent: l'opció majoritària s'explica si l'elevació de quantificadors procedeix des de les posicions reconstruïdes de l'OI i de l'OD, si només es reconstrueix l'OD, o si no hi ha reconstrucció de cap dels dos elements; en canvi, l'opció minoritària és fruit de la combinació en què es reconstrueix l'OI però no l'OD i per tant el quantificador d'OD s'eleva a una posició superior de l'OI. Altre cop, trobem la proporció esperada entre opció majoritària i diversitat de camins per arribar-hi. A més, que l'opció majoritària correspongui al resultat de l'abast des de les posicions finals s'adiu amb les consideracions d'alguns autors que l'abast és determinat exclusivament –nosaltres diríem que en la majoria de casos– per l'ordre de mots final (De Pedro Munilla 2004: 171), o sia, avaluat després de totes les derivacions (Fournier 2010: 60).

⁵⁹ Fixem-nos que el fet que l'OI amb cas datiu inherent també pugui desordenar-se va a favor de desvincular aquest fenomen de la comprovació de cas (vegeu 3.1.4.3). De fet, també els SP poden desordenar-se, si convé, i el cas tampoc no hi pot tenir res a veure. Això mateix argumenta Ordóñez (1998: 316, n. 3) quan explica l'ordre VOS de l'espanyol per *scrambling* de l'OD: «I do not think that we can consider scrambling as movement to Spec AgrO for case reasons, since not only DPs but other PP objects are subject to scrambling».

Resta parlar dels efectes interpretatius del desordenament en el cas dels OI. Hem conclòs que l'ordre OI-OD en la CDO romànica no reflecteix pas les posicions de partida dels arguments, sinó que correspon a una estructura en què, després del moviment de l'OD motivat pel tret PPA de *v*, l'OI ha experimentat desordenament. En comentar les relacions d'abast entre els quantificadors dels arguments en l'ordre OI-OD (60), hem observat que l'opció preferida pels parlants és aquella en què l'OI (*a un revista*) pren abast sobre l'OD (*cada artículo*). Aleshores, *a una revista* té una referència específica, ja no pot entendre's com una revista diferent ni com una revista qualsevol. Això, efectivament, encaixa amb la idea que plantegen autors com Ordóñez (1998) en el sentit que l'OI desordenat aterra en una posició associada a determinades necessitats interpretatives i, consegüentment, perd l'especificitat. Ho exemplifiquem amb aquestes oracions paral·leles:⁶⁰

(61)

a. (*Li*) donaran a un estudiant cada llibre

b. (*Le*) darán a un estudiant cada libro

Tanmateix, hem vist també que si més no una part dels parlants també poden obtenir la lectura en què l'OI *a una revista* o, amb els nous exemples, *a un estudiant* no té pas abast ampli sobre l'OD sinó al revés, de manera que cada llibre va a parar a un estudiant diferent, a un estudiant qualsevol. En aquest cas, hem afirmat que aquesta relació d'abast s'explicava si l'elevació de quantificadors s'aplicava a una configuració en què l'OI, tot i haver experimentat *scrambling*, s'interpreta en la seva posició reconstruïda i és abastat per l'OD. En efecte, arribem a la conclusió que quan l'argument mogut (*a un estudiant*) no s'interpreta en la seva posició d'aterratge després del desordenament, no té lectura específica sinó que conserva la inespecificitat. Trobem, doncs, punts de contacte amb els treballs sobre *scrambling* en espanyol de López (2012) i, també, d'Ordóñez (1998).

Aquí acaben les consideracions quant als moviments que tenen lloc en l'estructura de la CDO romànica. A continuació examinarem les conseqüències de l'anàlisi que hem presentat en aquest capítol per a aquesta construcció: com veurem, la idea més rellevant que se'n deriva és que en les llengües romàniques no hi ha construccions equivalents a les construccions preposicionals (CP) o construccions *to-dative* de llengües com l'anglès.

⁶⁰ Ordóñez (1998: 334) recull aquest fet: «the V IO DO order [...] forces the reading where the indefinite IO takes scope over the universal quantifier in the object».

3.2. LA INEXISTÈNCIA DE CP EN L'ÀMBIT ROMÀNIC

Els autors ressenyats al capítol 2 defensen l'existència en espanyol de dos patrons ditransitius, CDO i CP, suposadament diferenciats per la presència de DCIDat, de tal manera que estableixen aquest paral·lelisme amb l'alternança dativa de llengües com l'anglès:

(62) CDO

- a. *Andreu gave Anna a rose*
- b. *Andreu le dio una rosa a Anna*

(63) CP

- a. *Andreu gave a rose to Anna*
- b. *Andreu dio una rosa a Anna*

A continuació esmentarem breument els arguments que proporcionen aquests autors, amb l'objectiu de rebatre'ls. I és que, a parer nostre, proposar que les ditransitives romàniques poden equivaler a la CDO o a la CP de l'anglès segons si hi ha DCIDat o no n'hi ha és, en el fons, una solució *ad hoc* que, pensem, prové de la voluntat de voler trobar en l'àmbit romànic un reflex exacte d'allò que val per a l'anglès, és a dir, de voler-hi trobar en aquest cas una alternança entre un patró CDO i un patró CP. Els arguments a favor de l'existència de l'estructura CP esgrimits pels autors referenciats es distribueixen en dos blocs.

D'una banda, aquests autors afirmen que cal una estructura CP per cobrir tots aquells casos en què els fets de lligam i fenòmens relacionats sembla que es comporten de manera diferent quan es comparen estructures amb doblat (preteses CDO) i sense (preteses CP). Tanmateix, com hem apuntat al llarg dels subapartats continguts en 2.2.2, les suposades diferències estructurals entre ditransitives amb DCIDat i sense no són ni tan sistemàtiques ni tan clares com en l'alternança dativa de l'anglès, per la qual cosa no poden ser usades per justificar la postulació de dues estructures ditransitives romàniques completament diferents. Més encara, la presència o absència de clític respon a un fenomen de variació que fa que determinades varietats dialectals o idiolectals realitzin fonològicament el nucli aplicatiu baix i en canvi d'altres el deixin fonològicament buit –de la buidor fonològica del nucli aplicatiu baix, n'hem parlat extensament a l'inici d'aquest capítol (vegeu l'apartat 3.1.1).

De l'altra banda, hi ha un segon bloc d'arguments pel qual els autors ressenyats consideraven necessària l'existència d'una CP en l'àmbit romànic comparable a la de l'anglès. Com hem vist en l'apartat 2.2.3, segons aquells autors hi ha algunes ditransitives de l'espanyol en les quals el SD datiu no pot ser vist com a prototípicament afectat i, com a conseqüència, no pot ser doblat i

la construcció no pot encaixar en el patró de CDO –recordem que, per a ells, el doblat és inherent a la CDO:

(64) *El presidente (*les) ofreció honores a los soldados muertos en el hundimiento*
(Cuervo 2003b: 122)

(65) *??Le regalé/doné un libro al auditorio/a la biblioteca*
(Demonte 1995: 12)

(66) *El compositor (*le) entregó su vida a la creación*
(Demonte 1994b: 432)

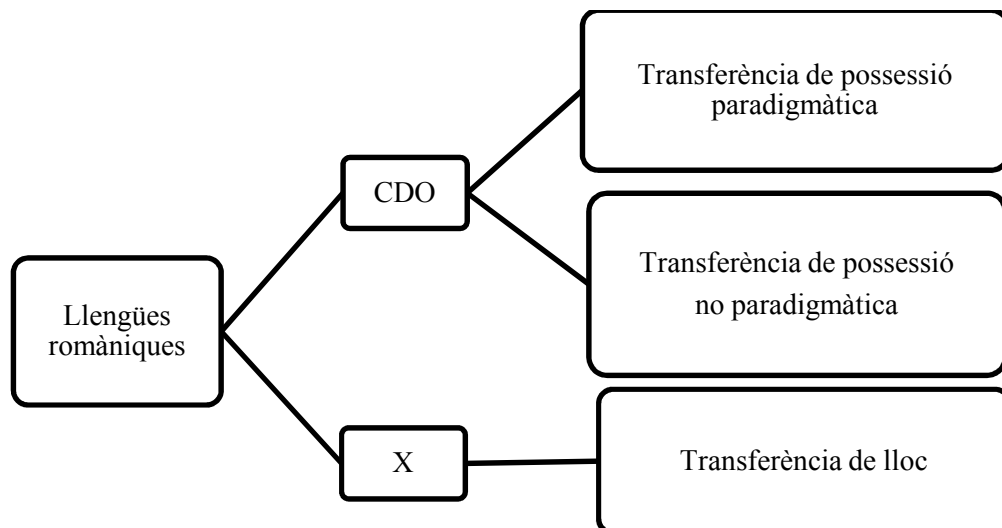
Els mateixos autors, però, reconeixien que en tots aquests casos els judicis no eren pas robustos, i de fet en l'apartat 2.2.3 hem proporcionat nombrosos contraexemples de tots aquests casos. Si aquestes construccions, doncs, sí que admeten el DCIDat, vol dir que són casos de CDO – recordem que per a nosaltres una CDO ha de *poder* presentar doblat, mentre que per als autors esmentats una CDO ha de presentar, tant sí com no, doblat.

Així doncs, tal com hem argumentat en aquell mateix apartat, les restriccions sobre el DCIDat no són tan nítides com alguns autors han afirmat, en el sentit que els parlants d'espanyol accepten el doblat amb un ventall considerablement ampli de SD datius. Per consegüent, si aquells autors necessitaven justificar la suposada impossibilitat del clític en oracions com les anteriors recorrent a la postulació d'una estructura de tipus CP, nosaltres hem mostrat que en aquelles construccions el clític sí que *podia* ser-hi, com en qualsevol CDO. De retruc, el fet que aquestes oracions siguin CDO denota que la CDO de l'espanyol és més permissiva que la CDO de l'anglès. I és que, tal com hem mostrat en l'apartat 2.2.3 del capítol anterior, la caracterització lexicosemàntica de la CDO no és idèntica en totes les llengües, sinó que cada llengua estableix, a partir d'un significat central (transferència de possessió prototípicament reeixida) i d'altres de perifèrics (transferència de possessió no necessàriament reeixida en algun sentit), quins poden correspondre a la CDO i quins no. En aquest sentit, hem vist que l'anglès és més estricte, mentre que les llengües romàniques són més flexibles i poden identificar el patró CDO amb interpretacions de transferència de possessió prevista però no acomplerta, impedita, futura, etc. En definitiva, la CDO romànica acull una noció de transferència de possessió molt menys restringida que la CDO d'una llengua com l'anglès.⁶¹ Això és el que reflecteixen els esquemes de (67) i (68), que tot seguit comentarem.

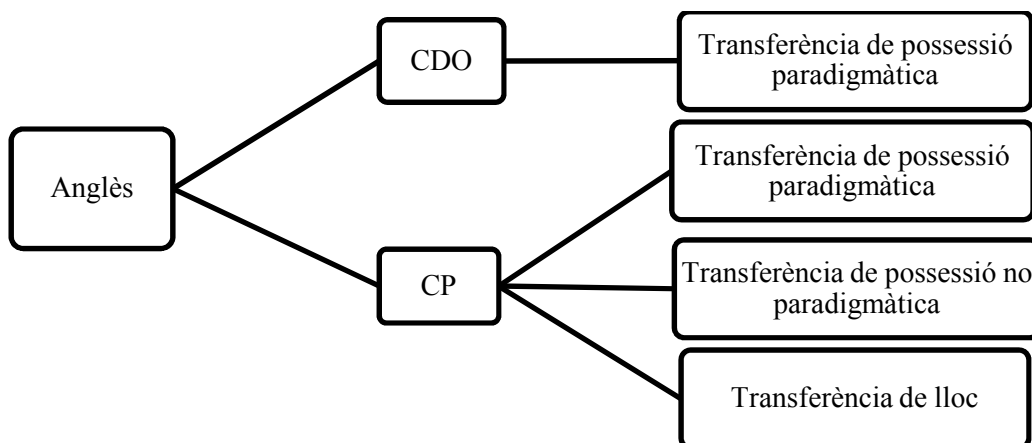
⁶¹ De fet, en un treball més recent, Cuervo (2008b: 587) fa una afirmació en aquesta línia, quan considera que «the properties of the DOC in English and in Spanish are quite different» i que «Spanish might be considered to have a DOC and, in terms of possible meanings, the English DOC is actually a subset of the Spanish DOC».

En les llengües romàniques, totes aquelles construccions ditransitives que expressen (una certa) transferència de possessió corresponen a una CDO; això inclou, per tant, els casos més paradigmàtics de transferència de possessió (del tipus ‘donar(-li) el llibre al Joan’) i també els que no ho són tant (‘donar(-li) un llibre a la biblioteca’, ‘oferir(-los) les nostres pregàries als soldats morts’). Ho representem en (67). En canvi, en llengües com l’anglès la CDO s’especialitza en la transferència de possessió més paradigmàtica (del tipus ‘donar(-li) el llibre al Joan’), tal com veiem en (68). Alhora, cal que tot allò que no encaixi en el patró CDO pugui expressar-se mitjançant una alternativa, que és l’anomenada construcció preposicional (CP) o *to-dative*, que al seu torn pot expressar també casos de transferència de possessió paradigmàtics. És a dir, en anglès existeixen dues construccions per expressar un cas de transferència de possessió paradigmàtica del tipus ‘donar(-li) el llibre al Joan’. En canvi, la nostra proposta és que en les llengües romàniques aquesta noció s’expressa, sempre, amb la CDO.

(67)

(68)

En efecte, la nostra proposta, consistent a postular que les construccions ditransitives, sempre que expressen una certa transferència de possessió, corresponen a la CDO, va en consonància amb la hipòtesi de la uniformitat en l'assignació temàtica (coneguda com a *UTAH*, o *Uniformity of Theta Assignment Hypothesis*) de Baker, que exigeix que les relacions semàntiques idèntiques depenguin de relacions sintàctiques idèntiques. Considerem que només quan realment el tipus de meta no pot ser considerada un posseïdor o un receptor del tema ni tan sols per via metafòrica o metonímica, només aleshores tenim una altra construcció X, la locativa (com ara *Enviarem el noi a París*, on *París* s'interpreta com una entitat locativa, sense capacitat efectiva de posseir coses). Ara bé, en llengües com l'anglès, on l'alternança existeix i és evident (*Andreu gave Anna a rose*, *Andreu gave a rose to Anna*), la solució que proposen autors com Pesetsky (1995: 221-223) passa per considerar que l'objecte introduït per *to* en la CP constitueix un supraconjunt de la semàntica de les metes seleccionades per la CDO, fet que en certa manera ja reflectíem en (68).⁶²

Val la pena tenir present que Rappaport Hovav & Levin (2008: 129) fan un matis interessant: per a elles, «the caused possession meaning may be realized by both variants», com per a nosaltres, però amb l'afegit que amb verbs com *give* tant la CDO com la CP expressen sempre el significat (possessió causada), mentre que l'especialització de significats (possessió causada en la CDO i moviment causat en la CP) només es dona amb verbs del tipus *send*. És a dir, la semàntica de cada verb hi té un paper. L'esquema de sota reflecteix aquesta visió:

⁶² Tanmateix, convé tenir present que la relació supraconjunt-subconjunt ha estat criticada per alguns autors. Per exemple, Harley (2002: 39-40) afirma que les estructures CDO i CP donen lloc a significats diferents. Conseqüentment, defensa un enfocament de significat múltiple (uniforme per a tots els verbs):

- (i) Enfocament de significat múltiple (uniforme per a tots els verbs)

	CP	CDO
tots els verbs	possessió causada	possessió causada

(Rappaport Hovav & Levin 2008: 132)

Harley mostra com la idea que les metes de la CP anglesa són un supraconjunt de les de la CDO és contradita pel fet que hi ha CDO que no tenen contrapartida CP (*Mary gave John a kick* vs. **Mary gave a kick to John*). Harley proposa, doncs, que la CP de l'anglès aporta un significat de *Path* addicional: així, l'absència de CP en el cas de *give a kick* es deu al fet que el tema és una entitat abstracta que no pot moure's al llarg d'aquest *Path*. De la mateixa manera, quan l'acte mateix de donar és concebut de manera abstracta, tampoc no hi haurà disponible la CP alternant: és el cas de *The war years gave Mailer a book* vs. **The war years gave a book to Mailer*).

Tanmateix, Rappaport Hovav & Levin (2008: 150-151) respasen aquesta mena d'arguments i demostren que «the restrictions on the distribution of verb–argument combinations are not consistently evidenced across variants, and that the fuller picture of the distributional facts supports the verb-sensitive approach [vegeu (69)]». Per exemple, mostren que les variants CP suposadament no permeses són possibles quan hi ha l'OI és un SN pesant (tal com ja nota Snyder (2003: 35): *Nixon's behavior gave an idea for a book to every journalist living in New York City in the 1970s*) o bé quan l'OI és inanimat (*We gave a fresh coat of paint to the house*). Rappaport Hovav & Levin (2008: 157) mostren també que l'estructura informacional juga un paper important a l'hora de legitimar la variant CDO (on el receptor és informació donada i el tema, informació nova) i la CP (on el receptor és informació nova i el tema, informació donada): com que els receptors solen ser humans i, per tant, més probablement familiars en el discurs, s'afavoreix l'ús de la CDO (*Mary gave John a kick*, *The war years gave Mailer a book*), però no és necessàriament el cas quan el receptor és inanimat (*We gave a fresh coat of paint to the house*) o bé quan el context evidencia que el tema no és informació nova sinó informació ja coneguda (A: *It is very difficult to get an idea for a book simply from an interview*. B: *Well, interviewing Nixon gave an idea for a book to Mailer*).

(69) *Enfocament sensible al verb*

	CP	CDO
verbs tipus <i>give</i>	possessió causada	possessió causada
verbs tipus <i>throw</i>	moviment causat o possessió causada	possessió causada

(Rappaport Hovav & Levin 2008: 132)

Fetes aquestes precisions, a continuació mostrarem com el nostre enfocament, basat en la inexistència d'una CP romànica equivalent a la CP de l'anglès, és molt més econòmic i permet oferir un panorama panromànic molt més cohesionat que no pas el que es desprèn de visions alternatives com la Demonte (1995) i Cuervo (2003a,b), entre d'altres, que consideren que en espanyol les ditransitives amb DCIDat són CDO i les ditransitives sense DCIDat són CP. I és que, tal com hem mostrat al llarg del capítol anterior, el clític no crea cap diferència prou contundent per afirmar que les construccions amb doblat corresponen a una estructura i les construccions sense, a una altra. A més, atribuir les ditransitives amb doblat al patró CDO i les ditransitives sense doblat al patró CP no permet oferir una explicació global de tot l'àmbit romànic, perquè no té en compte que algunes llengües romàniques no doblen mai (francès, portuguès), d'altres doblen opcionalment (català, italià, romanès; i, és clar, l'espanyol general) i d'altres doblen sempre (espanyol de Río de la Plata, de Xile i de Caracas; trentí). Així, per posar-ne només un exemple concret, Fournier (2010) defensa que una construcció ditransitiva sense doblat del tipus *Jean donne le livre à Marie* és un cas de CDO (vegeu 3.3.4). Si per a Demonte i Cuervo l'equivalent espanyol (*Juan da el libro a María*) no seria CDO sinó CP (només amb DCIDat seria CDO), per a nosaltres en canvi l'equivalent espanyol (amb clític o sense) és també una CDO. I el mateix val per a l'equivalent en català i en la resta de llengües romàniques.

A més, proposar l'existència d'una CP romànica implicaria la idea que les construccions ditransitives en les llengües romàniques sense doblat són d'entrada ambigües, en el sentit que poden correspondre a dues estructures diferents. Noteu que aquesta visió basada en l'ambigüïtat és assumida per Tremblay (1991a: 46) per al francès, en el sentit que l'oració *Michel a donné un livre à Chantal* és ambigua: «Selon la première interprétation, l'interprétation de But possessif, les deux objets sont reliés par une relation de possession. [...] Selon la seconde interprétation, l'interprétation de But locatif, les deux objets sont reliés par une relation de lieu, dont la réalisation canonique est, encore une fois, le NP datif». Trobem la mateixa idea en Tremblay (1991b: 558): «I'm arguing that French does have dative shift, but that you just can't see it. While in English the thematic relations "possession" and "location" give rise to different S-

structure realizations, in French they do not».⁶³ En aquest treball mostrem que això seria una solució molt poc econòmica. De fet, ja ho ha fet notar també Fournier (2010: 103) per al francès, segons el qual l'oració anterior no és pas ambigua, perquè actua una regla d'evitació d'ambigüitat: «Pour éviter l'ambiguïté de la forme *à* dans de divers environnements qui sont en conflit, les francophones optent exclusivement pour le marqueur de cas datif *à*_{DAT}. C'est-à-dire que quand l'objet et le verbe peuvent accepter un OI comme possesseur éventuel, l'interprétation de transfert de possession est catégorique (avec *à*_{DAT}-DP et non *à*_{LOC}-DP)».

La nostra proposta sobre el funcionament de les llengües romàniques en aquest àmbit troba suport també en llengües d'altres famílies: n'és un exemple el basc, del qual parlarem al capítol 4. I és que en aquesta llengua es detecta la CDO però sense una contrapartida comparable a la CP anglesa. I en tenim un altre exemple en la branca germànica, i és que, significativament, la distinció que defensem per a les llengües romàniques s'acosta molt a la que estableix McFadden (2004: 104-108) per a les ditransitives de l'alemany: d'una banda, les que expressen algun tipus de transferència amb una meta generalment animada (un receptor), amb un aplicatiu; i, de l'altra, les que tenen una semàntica direccional o locativa, amb una meta generalment inanimada, sense l'aplicatiu.

Així doncs, com a alternativa a les propostes poc econòmiques basades en l'ambigüitat de les construccions ditransitives, en aquest treball adoptem el punt de vista de Fournier i defensem que, independentment del doblat de clíctic, totes les construccions que expressen una transferència de possessió (reeixida o no, amb una meta completament afectada o no) en espanyol i català (i per extensió en la resta de llengües romàniques) són CDO, mentre que quan s'expressa un significat diferent d'aquest, com ara transferència/canvi de lloc, tenim una construcció que no pot ser comparada a la construcció dativa amb *to* de l'anglès (perquè no expressa cap tipus de transferència de possessió) i en la qual la meta és introduïda pel marcador locatiu *a* (o els respectius equivalents romànics).

3.2.1. UNA CONSTRUCCIÓ LOCATIVA QUE NO ÉS CP

Per als autors ressenyats a l'apartat 2.1, dues oracions com (70) i (71) són la mateixa cosa, una CP. A més, per a ells, si a (70) hi afegíssim DCIDat tindríem una CDO. En canvi, nosaltres, prenent en consideració la casuística de totes les llengües romàniques, hem considerat que l'oració amb una meta capaç de posseir (70) és una CDO, encara que no tingui DCIDat, i l'oració amb una meta incapaç de posseir (71) és una construcció de tipus locatiu. Així, coincidim plenament amb Pujalte (2009: 34) quan afirma que dues oracions com (70) i (71) no tenen pas la mateixa estructura, sinó que «[m]ientras que en el segundo caso la *a* es una

⁶³ També defensa la idea d'ambigüitat Anagnostopoulou (2005) per a les metes amb *à* del francès i les metes amb *σε* del grec.

preposició, en el primero es una marca de caso, independientemente de la presencia del clítico dativo»:

(70) *Juan envió un libro a María*

(71) *Juan envió un libro a Barcelona*

(Pujalte 2009: 34)

De fet, que *a María* i *a Barcelona* no són pas el mateix tipus de sintagma ho demostra el fet que poden concórrer –contra Cuervo (2003a: 32), segons la qual per afegir el locatiu *a Barcelona* cal que l'oració tingui DCIDat:

(72) *Juan envió un libro a María a Barcelona*

(Pujalte 2009: 34)

Un altre argument que dóna Pujalte (2009: 35) per demostrar l'equivalència entre (70) i (71) té a veure amb la condició de distintivitat sobre la linealització de Richards (2006), d'acord amb la qual en una mateixa fase no hi pot haver dos sintagmes categorialment idèntics. Així, *a María* és un SD perquè bé que no pot concórrer amb un altre SD introduït per *a* (73), mentre que *a Barcelona* és un SP i per consegüent no presenta tal restricció (74):⁶⁴

(73) **Juan envió a su secretaria a María*

(74) *Juan envió a su hija a Barcelona*

(Pujalte 2009: 35)

També Aranovich (2011: 41-43) esmenta diversos fets relacionats amb l'estatus oblic/no-oblic de les metes amb *a* que constitueixen contraarguments clars per a aquells autors que volen establir un paral·lelisme entre les CDitr no doblades de l'espanyol, com la de (70), i les construccions amb *to* (CP) de l'anglès. I és que, com diem, aquests autors consideren que el sintagma *a María* de (70) no correspon a un SD amb cas datiu (com defensem nosaltres, i Pujalte i Aranovich), sinó que correspon a un SP, que per tant es comportarà com qualsevol altre oblic. Però el fet és que, tal com observa Aranovich (2001), el sintagma *a María* es comporta com un SD (75), i no com un SP (76), pel que fa a la necessitat d'un pronom de represa en casos de sinislocació:

(75) *Juan envió un libro a María* → *A María, Juan *(le) envió un libro*

(76) *Juan preparó la comida para María* → *Para María, Juan preparó la comida*

(Aranovich 2011: 41-42)

⁶⁴ De la casuística referida a la presència de dos sintagmes encapçalats per *a* n'hem parlat detingudament a l'apartat 2.2.2.1 del capítol anterior, en tractar les relacions anafòriques.

Un altre fet que demostra l'estatus SD del sintagma *a María* encara que no presenti DCIDat té a veure amb l'obligatorietat del doblat amb pronoms forts, fet que no es dona pas en el cas de sintagmes oblics:

(77) *Juan *(le) envió un libro a ella*

(78) *Juan preparó la comida para ella*

(Aranovich 2011: 42-43)

Ja en la secció recapitulativa de 2.2.3.5 avançàvem que quan les condicions lexicosemàntiques restrictives d'afectació/possessió, que en espanyol i català són força laxes, no són respectades (ni tan sols a través de la metàfora o la metonímia) l'objecte introduït per *a* no serà un SD datiu sinó un SD amb una marca de cas locatiu, i no hi podrà haver clític datiu (*i.e.*, no hi ha nucli aplicatiu baix). Aleshores, no tindrem CDO, sinó un altre tipus de construcció que no expressa pas transferència de possessió. De fet, la pronominalització dels complements rellevants, i més concretament la tria entre *li* i *hi* en el cas del català, evidencia aquest estat de coses, tal com veurem en l'apartat 3.2.4.

Ara, però, convé remarcar que, en la nostra proposta, totes les llengües romàniques es comporten així. I és que, en el cas del francès, Fournier (2010: 103-104, 109) ja nota que «si l'objet est capable de posséder et que le verbe peut encoder l'interprétation de transfert de possession, le français marque nécessairement cet argument à cas datif (\hat{a}_{DAT})», mentre que, altrament, tenim «un objet introduit par \hat{a}_{LOC} » i s'expressa un moviment direccional (*path*). Per tant, davant el fet que \hat{a} és una forma ambigua, s'aplica una regla d'evitació d'ambigüitat d'acord amb la qual quan l'objecte i el verb poden acceptar l'OI com a possible posseïdor la interpretació de transferència de possessió és categòrica (amb un SD amb \hat{a}_{DAT} i no un SD amb \hat{a}_{LOC}). Més en detall, Fournier (2010: 103) fa l'afirmació següent: «L'objet indirect d'une phrase ditransitive doit vérifier le cas datif quand possible». Aquesta afirmació, juntament amb la regla d'evitació d'ambigüitat suara comentada, és el que permet diferenciar entre el datiu (\hat{a}_{DAT} i *lui*) i allò que ell anomena «les autres ditransitifs (\hat{a}_{LOC} et *y, pour*)». Així, la manera de diferenciar les dues \hat{a} homònimes consisteix a «identifier la construction à \hat{a}_{DAT} candidat à l'appellation «CDO» par l'emploi du clitique datif *lui* [i *leur*]», de manera que «[a]vec ce clitique dans une phrase ditransitive (qui alterne librement avec le \hat{a}_{DAT} +DP plein), nous sommes certains de ne pas nous tromper sur la construction» (Fournier 2010: 111). Quan és possible cliticitzar amb *lui*, «l'interprétation de transfert de possession est obligatoire», de manera que si «l'OI n'est pas capable de posséder des choses, le clitique datif (et le \hat{a}_{DAT}) n'est pas disponible»:

(79)

a. *J'ai envoyé un livre à_{LOC} New York*

- b. **Je lui ai envoyé un livre (lui = New York)*
 c. **J'ai envoyé un livre à_{DAT} New York*

(Fournier 2010: 111)

És interessant notar que, en la línia de la nostra argumentació, Fournier té en compte la possibilitat que s'apliquin interpretacions metonímiques en determinats contextos, si bé no és el cas de l'oració de (79): «Sans interprétation métonymique, le But en tant que lieu n'est pas capable de posséder des choses, donc la variante avec le clitique *lui* n'est pas une option», com veiem en (79c).

Aquesta construcció locativa present en les llengües romàniques, però, no coincideix amb la CP de l'anglès, per tal com la CP de l'anglès expressa transferència de possessió no paradigmàtica, valor que en les llengües romàniques ja pot ser expressat per la CDO, tal com veiem en els esquemes de (67) i (68). En aquest sentit, doncs, estem plenament d'acord amb l'argumentació Fournier (2010: 101, n. 67): «nous ne suivons pas l'hypothèse que à_{LOC} est une P et la traduction de *to* en anglais. Par exemple en français moderne, à_{LOC}+DP ne peut jamais signifier «vers qqn/qcc», à la différence de *to* en anglais». ⁶⁵ En la mateixa línia, Anagnostopoulou (2005: 99-104) conclou que *à* és un element locatiu no especificat quant a direccionalitat, ja que es pot usar en contextos locatius com *Jean est à la maison* (Kayne 1975) i no pot canviar la telicitat d'una construcció, com veiem en l'exemple agramatical **Jean a marché au sommet en une heure* (Beck & Synder 2001). ⁶⁶ També Boneh & Nash (2013: 41-42) afirmen que «semantically, *à* is locative, not specified for direction or path: *Jean rentre à la maison (PATH)*, *Marie vit à Amsterdam (LOCATION)*».

⁶⁵ També en grec ocorre una cosa semblant: l'element *se* pot introduir un OI en la CDO però també pot actuar com una preposició de meta locativa. Segons Anagnostopoulou (2005: 87-88), això s'explica pel fet que *se*, a diferència de *to* en anglès, no és direccional (ocorre en contextos com *En Pere és a casa*, *En Pere viu a Amèrica*) i s'usa allà on l'anglès diferenciaria entre *in* per a la lectura locativa i *into* per a la lectura direccional (per exemple, 'conduir el cotxe al garatge' pot voler dir conduir allà dins o des de fora entrar el vehicle). La conclusió de l'autora és que *se* està infraespecificat quant a direccionalitat, per això és compatible amb les dues interpretacions esmentades; de fet, en termes d'Anagnostopoulou (2005: 90), «the lack of specialized semantics makes *se* compatible with at least three different roles: goal, location, beneficiary».

Una altra prova de les diferències quant a direccionalitat entre *to* i *se* la trobem en la capacitat de canviar la telicitat d'un predicat: un sintagma introduït per *to* pot convertir un predicat atèlic en tèlic, però un sintagma introduït per *se* no:

- (i)
 a. *Paul walked *(to the summit) in an hour*
 b. **O Petros perpatise (stin korifi) se mia ora*
 el Pere caminà (al cim) en una hora

(Anagnostopoulou 2005: 90)

⁶⁶ Vegeu la nota anterior. Anagnostopoulou (2005: 91) descarta, perquè els resultats no són prou clars ni uniformes, l'opció que les diferències quant a la possibilitat de canviar la telicitat es deguin a divergències relacionades amb l'anomenat paràmetre resultatiu, que consisteix en la disponibilitat o no d'un principi de composició semàntica per crear realitzacions (*accomplishments*) (Beck & Synder 2001).

Per mostrar les diferències entre la *a/à* romànica i l'element *to* de l'anglès, val la pena fer esment de la codificació de la direccionalitat. Segons Rooryck (1996) i Svenonius (2010), la direccionalitat es pot codificar de dues maneres: (i) semànticament, quan pot considerar-se part del significat inherent d'una peça lèxica (e.g. *vers* en català i francès, *hacia* en espanyol) o (ii) gramaticalment, quan una peça lèxica adquireix el significat al llarg d'una derivació sintàctica (*conflant-se* amb un nucli funcional amb valor direccional). En llengües en què la mateixa preposició pot ser tant direccional com no direccional (com *under*, *in* i *behind* en anglès, o *onder*, *in* i *achter* en neerlandès), la direccionalitat és una propietat derivada, mentre que en llengües en què no hi ha aquesta opcionalitat es considera una propietat inherent a certes preposicions, com el cas suara esmentat de *vers* en francès o català. És interessant que Troberg (2008: 213-215) afirma que en francès medieval *à* podia tenir tant significats direccionals com no direccionals, de manera que la direccionalitat era una propietat derivada la pèrdua de la qual (en francès modern) fou el resultat de la desaparició del nucli funcional rellevant. Aquest és el motiu pel qual en francès medieval *à* podia introduir complements de verbs no direccionals com *aider* 'ajudar', mentre que en francès modern els complements amb *à* només poden aparèixer amb verbs direccionals (com *aller* 'anar', *donner* 'donar'). Pel que fa a l'espanyol i el català, la projecció funcional de direccionalitat rellevant encara existeix, però *a* no té *per se* un significat direccional, sinó locatiu, a diferència de l'anglès *to*. Això és el que conclou, per exemple, Fàbregas (2007: 165): «the Spanish preposition *a* is locative, in contrast with English *to* and, therefore, unable to identify the Path feature». La prova, la trobem en el fet que els verbs que poden legitimar un complement direccional amb *a* són només els que lexicalitzen *path*, és a dir, els que lexicalitzen el nucli funcional de direccionalitat (80); en canvi, tots els verbs podran combinar-se amb *hasta* o *hacia* perquè aquestes preposicions, a diferència de l'element locatiu *a*, sí que lexicalitzen *path* (81):⁶⁷

(80) *Juan {corrió/*bailó} a su casa y le contó la noticia a su esposa*

(81) *Juan {corrió/bailó} {hasta/hacia} su casa y le contó la noticia a su esposa*

El que diferencia *a* de *en* no és, doncs, la distinció entre preposició direccional i preposició locativa, sinó la relació que s'estableix entre els dos termes que relaciona la preposició, el fons i la figura. Així, *en* expressa una relació entre fons i figura de coincidència total, mentre que *a*

⁶⁷ De fet, cal tenir en compte que no tots els autors estan d'acord que aquestes altres preposicions siguin inherentment direccionals (Real Puigdollers 2013). Per exemple, Víctor Acedo i Cristina Real Puigdollers (c.p.) noten que, més que una interpretació direccional, una oració com *baila hacia allá* no significa 'vés cap allà ballant' sinó 'balla cap a una altra banda, no envaeixis el meu espai de ball'; i una oració com *baila hasta la puerta* pot expressar més aviat la delimitació de l'espai en què té lloc l'activitat de ballar, i és que fins i tot és compatible amb construccions existencials del tipus *Hay niebla hasta Collserola*.

n'expressa una en què la figura coincideix amb el fons només en algun punt (*al lado, al borde, al principio*) o bé ho fa de manera vaga (*estar al sol, estar al piano*).⁶⁸

Real Puigdollers (2010) fa la mateixa proposta quant a la naturalesa locativa de les preposicions simples com *a* no tan sols per a l'espanyol sinó també per al català, el francès i l'italià. En concret, estableix que «for any spatial preposition that can be interpreted as locative, it is only locative», i que «[a]ny ambiguity between a directional and a locative meaning is structural» (Real Puigdollers 2010: 129) –és a dir, *a* és locativa d'entrada, però també pot adquirir una interpretació direccional si el context ho possibilita.⁶⁹

Val la pena no perdre de vista que, en un marc de caire neoconstruccionista com el nostre, caracteritzar una preposició com a inherentment locativa o inherentment direccional no té de fet gaire sentit, perquè el que s'espera és que les peces adquireixen un significat o un altre segons l'estructura en la qual són inserides. Per això, dels autors suara esmentats ens interessa simplement que coincideixen en el caràcter *primàriament* locatiu de la *a/à* romànica, en el sentit que adquireix *primàriament* una interpretació locativa.

⁶⁸ Fixem-nos que el fet que en espanyol siguin possibles expressions com *estar al sol* o *estar al piano* és clau per determinar el caràcter locatiu de *a* també en el marc del treball d'Svenonius (2010): segons ell, un diagnòstic per als usos preposicionals locatius és la possibilitat d'aparèixer com a complements de verbs estatus que indiquen locació, com ara *estar* en espanyol. La diferència entre el caràcter locatiu de *a* en espanyol i de *a* en català és que en el primer cas es tracta d'una coincidència només parcial, com dèiem, mentre que en català *a* expressa també la noció de coincidència central que l'espanyol reserva per a *en*.

⁶⁹ Com fa notar Ángel Gallego (c.p.), si postulem que *a* en espanyol i català no és direccional, cal donar compte de casos com *El viatge a París / El viaje a París* i fins i tot com *Al llit! / ¡A la cama!*, respecte dels quals cal explicar com s'obté la lectura direccional si és un context no verbal.

Podem recórrer a diverses explicacions. Una primera opció és considerar que, en aquests casos, la direccionalitat és conceptual (una projecció funcional, també), encara que això sol associar-se més amb el verb i no sembla clar que tots aquests contextos siguin verbals: podríem pensar que a les expressions del tipus *Al llit!* hi ha algun verb elidit (*vés, anem*) i també podríem argumentar que *viatge* és un nom deverbal. Sobre la possibilitat que hi hagi verbs elidits, Cristina Real Puigdollers (c.p.) recorda que en llengües germàniques com l'anglès o l'holandès les preposicions locatives legitimen lectures direccionals en contextos del tipus 'al llit!' (e.g. *On the table with those plates!*, van Riemsdijk and Huybregts 2001: 13), i tenint en compte que en aquestes llengües la legitimació de la lectura direccional per a preposicions locatives està subjecta a un requisit d'adjacència amb el verb (Gehrke 2008), tot fa pensar que hi ha un verb elidit; més encara, en llengües com l'alemany aquestes preposicions assignen acusatiu, fet que només és possible quan les preposicions formen un predicat complex amb el verb, la qual cosa també indica l'existència d'un verb elidit (vegeu, també, Gehrke 2008). Tanmateix, aquesta no és una explicació vàlida per a tots els casos, ja que no podem pas dir que en un exemple similar com *El tren a París* l'element *tren* sigui un nom deverbal.

Una segona opció té a veure amb el fet que totes aquestes expressions són, en català, ambigües, perquè admeten no només una lectura direccional sinó també una de locativa, i serà el context el que permetrà seleccionar-ne una; si en espanyol només s'obté la lectura direccional és perquè, com hem vist, el valor locatiu de *a* no expressa coincidència total (que donaria lloc a una lectura locativa *clàssica*) sinó que només expressa coincidència parcial, i és aquesta idea de coincidència parcial la que reconduïx la interpretació cap als valors direccionals (*El tren a París* és de fet un tren *hacia París*). En definitiva, com ens fan notar Víctor Acedo i Cristina Real Puigdollers (c.p.), el que és clar és que dades com aquestes evidencien la necessitat de refinar la definició dels valors locatiu i direccional, i especialment d'establir les diferències entre els usos locatius de coincidència total (o central) i els usos locatius de coincidència terminal parcial (o terminal).

Així doncs, l'element *a/à* romànic no pot ser equiparat a l'element *to* de l'anglès i, consegüentment, les construccions de tipus locatiu de l'àmbit romànic no poden ser comparades amb les construccions *to-dative*.

3.2.2. SUPORT (I). LA PROPOSTA DE BOWERS

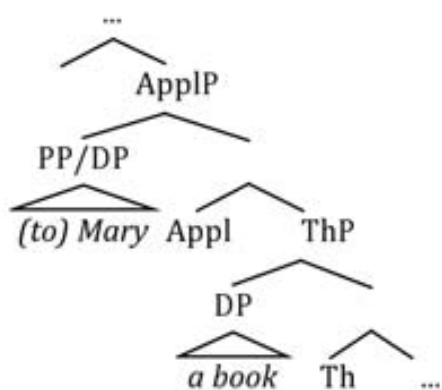
En les pàgines anteriors hem fet alguna referència puntual als treballs de Bowers. Ara en parlarem amb més detall, atès que la proposta de Bowers (2010: 168-171) per a l'alternança dativa de l'anglès (*Andreu gave a rose to Anna, Andreu gave Anna a rose*) és força crucial per al nostre plantejament sobre la inexistència en l'àmbit romànic d'una CP com la de l'anglès, i dóna suport a la nostra anàlisi general de la CDO romànica en la qual el nucli aplicatiu pot ser buit o ple.

En primer lloc, cal dir que, segons Bowers (2010: 154), hi ha tres categories d'arguments primaris, *Ag*, *Appl* i *Th* (agent, aplicatiu i tema) que són presents tant en la CDO com en la CP. Això implica, doncs, que tant en la CDO com en la CP hi ha un *Appl*.⁷⁰ En efecte, Bowers assumeix que la categoria *Appl* pot seleccionar un SD actiu amb un tret de cas que ha de ser avaluat (i llavors tenim la CDO, com en *Andreu gave Anna a rose*); o bé pot seleccionar un SP (i llavors s'obté la CP, com en *Andreu gave a rose to Anna*). Així, tant una CDO (82) com una CP (83) comparteixen l'estructura de (84):

(82) *I gave Mary the book*

(83) *I gave the book to Mary*

(84)

(Adaptat de Bowers 2010: 166)

Al nostre parer, la presència d'un aplicatiu tant en la CDO com en la CP és la idea fonamental i diferencial de la proposta d'aquest autor: la forma fins ara considerada impossible per a un OI

⁷⁰ Conservarem la denominació anglesa dels diversos arguments identificats per Bowers, amb la voluntat expressa de distingir-los de les denominacions, sovint coincidents, que fem de manera genèrica al llarg del treball.

aplicat en anglès (un OI introduït per *to*) és tractada per Bowers com un cas d'argument introduït per *Appl*. Paral·lelament, la forma considerada impossible per a un OI aplicat en espanyol (un OI no doblat) és considerada en el nostre enfocament com un cas d'OI introduït per un nucli aplicatiu.

Entre l'enfocament de Bowers i el nostre, però, hi ha una diferència important. Per a aquest autor un OI introduït per *to* de l'anglès correspon a un aplicatiu perquè l'aplicatiu també és present en la CP, i no pas perquè l'OI *to Anna* formi part d'una CDO; per a nosaltres, en canvi, un OI no doblat del català i l'espanyol correspon a un aplicatiu perquè, de fet, l'OI no doblat forma part de la CDO. Així doncs, a banda del paral·lelisme inicial consistent a considerar que hi ha variació quant a la forma dels possibles arguments aplicats, la nostra proposta va un pas més enllà en el sentit que la forma no prototípica d'OI no tan sols també és introduïda per un nucli aplicatiu sinó que, a més, també és CDO. Bowers (2010: 164), en canvi, no fa aquest segon pas sinó que estableix que només quan el nucli *Appl* selecciona un SD actiu tenim un cas de CDO (el SD té cas acusatiu estructural, el seu tret de cas no és avaluat directament per *Appl* ni indirectament per una P seleccionada per *Appl*, sinó que és avaluat mitjançant una relació d'*Agree* amb *Ve*), mentre que si *Appl* selecciona un SP (que rebrà cas datiu inherent indirectament via una preposició específica (*to*) seleccionada per *Appl*) tenim un cas de CP.⁷¹

Així doncs, en la proposta de Bowers (2010) sobre l'anglès, que és aplicada també al grec per Bowers & Georgala (2007), s'assumeix que tant en la CP com en la CDO l'argument datiu s'origina en un sintagma aplicatiu.

Fetes aquestes consideracions, ens interessa especialment el fet que, a banda de l'*Appl*, que constitueix un dels anomenats arguments primaris, Bowers identifica el *Goal*, un argument de tipus secundari que és obligatòriament introduït per *to* i que, en l'ordre universal en què els arguments s'ajunten (*merge*), precedeix l'*Appl*:

(85) *Agt* < *Ben* < *Goal* < *Th* < *Appl*

(Adaptat de Bowers 2010: 154)

Així, l'*Appl-to* s'ha de distingir d'altres expressions angleses de meta o locació amb objectes inanimats marcats amb *to*. I és que, malgrat que «in fact the two are almost universally conflated in the literature», Bowers (2010: 168) argumenta que aquests darrers casos no corresponen a

⁷¹ Pel que fa a l'OD, en el cas de la CDO l'argument *Th* rebrà cas acusatiu inherent, mentre que en la CP *Th* seleccionarà un SD amb cas acusatiu estructural que serà avaluat mitjançant una relació d'*Agree* amb *Ve*. Vegeu també Bowers (2010: 158-159) per conèixer les categories funcionals que postula, concretament, un element important és que no considera que l'agent es generi a *SVe* (que és la posició d'aterratge per als SD que han d'avaluar el cas acusatiu estructural) sinó en una projecció que anomena *SPr* (*SPredicat*), situada just per sobre de *SVe* i just per sota de *ST*.

l'*Appl* sinó una categoria diferent que ell anomena, com diem, *Goal*, i que s'ajunta en una posició diferent.⁷² Tant en grec modern estàndard com en anglès, l'*Appl* SP i el *Goal* SP coincideixen en la preposició que els encapçala: *se* en grec i *to* en anglès (Bowers & Georgala 2007: 31-33). Com apunta Bowers, l'argument secundari *Goal* s'alinea amb altres preposicions locatives (*in, down, on, into, onto: I threw the rock to the fence / into the next field / onto the table...*), mentre que l'*Appl* s'alinea només amb el beneficiari *for* (*I got the book to/for Mary*).

Una prova a favor d'aquesta distinció entre *Goal* i *Appl*, per exemple en anglès, és la possibilitat de coexistència d'un *Appl* (amb *to* o sense: *to Mary* o *Mary*) i d'un *Goal* (amb *to*), acceptable si més no per a una part dels parlants.⁷³

(86)

- a. *I shipped* [_{APPL} *Mary*] *the package* [_{GOAL} *to her apartment in NY*]
- b. *I shipped the package* [_{APPL} *to Mary*] [_{GOAL} *to her apartment in NY*]

(Adaptat de Bowers 2010: 169)

Una altra prova que demostra que *Goal* i *Appl* són arguments que s'ajunten (*merge*) en posicions diferents, la trobem en l'ordre relatiu respecte de *Source*, un altre tipus d'argument.⁷⁴ Així, l'ordre no marcat és *Appl* > *Source* > *Goal*, és a dir, els elements que s'ajunten primer són els que se situen més avall en l'estructura. Això ens proporciona un test per discernir si un argument encapçalat *to* és un *Appl* o és un *Goal*, és a dir, ens proporciona una prova a favor de la postulació d'aquesta diferenciació. Així, en una oració no marcada, un argument *Appl* haurà d'aparèixer abans de *Source* però un argument *Goal* haurà d'aparèixer després de *Source* (87), mentre que altrament s'obtenen oracions marcades (88):

⁷² La necessitat de diferenciar un *to* de tipus possessiu, que alterna amb la construcció de doble acusatiu (CDO), i un *to* de tipus espacial, que no hi alterna, també la nota McIntyre (2013: 6): el *to* possessiu, que indica un posseïdor o receptor, el trobem en oracions com *She gave the house to Mary, The book belongs to Jane, The house went to Mary (when his father died), There is plausibility to this idea*; en canvi, el *to* espacial indica una meta (el punt final d'una trajectòria espacial) i el trobem en oracions com *I sent the book to your home address, They went to Siberia*.

⁷³ Cal dir, però, que molts altres treballs sobre la CDO de l'anglès no accepten tan fàcilment una oració com (b).

⁷⁴ Bowers (2010: 168-171) proporciona de fet fins a set arguments a favor d'aquesta distinció, tot i que nosaltres només hem destacat els que ens semblen més rellevants per a l'àmbit romànic. Per exemple, un d'aquests altres arguments té a veure amb la interpretació generada pel prefix iteratiu *re-*:

(i) *John re-sent the letter to Mary*

(Bowers 2010: 171)

Si *to Mary* és un *Appl*, s'interpreta com el receptor original de la carta; si *to Mary* és un *Goal*, pot ser que la destinació original de la carta no fos necessàriament Mary.

El fet que en les llengües romàniques una oració com (ii) només tingui la interpretació de 'tornar a enviar la carta a la Maria' ens permet concloure que els OI romànics corresponen a un nucli aplicatiu:

(ii) *El Joan va tornar a enviar una carta a la Maria*

(87)

- a. *I sent the package to Mary from Ithaca*
- b. *I sent the book from Ithaca to NY*

(88)

- a. *I sent the package from Ithaca to Mary*
- b. *I sent the book to NY from Ithaca*

(Bowers 2010: 170)

En efecte, si no distingíssim *Appl (to Mary)* i *Goal (to NY)* aquesta diferència d'ordenació seria difícil d'explicar.

De la mateixa manera, en el nostre enfocament defensem (contra Cuervo, Demonte i la resta) que tant amb doblat de clíctic datiu com sense tenim una estructura de tipus CDO, i això explica que aquest argument aplicat pugui concórrer amb altres arguments de tipus vertaderament locatiu, com vèiem en (70):

(89)

- a. *Pablo le mandó un diccionario a Gabi a Barcelona*
- b. *Pablo mandó un diccionario a Gabi a Barcelona*

En canvi, autors com Cuervo (2003a: 33) donen com a agramatical l'oració de (b): és a dir, un *a*-SD en una oració ditransitiva doblada (suposada CDO) és una SD (exemple (a)), mentre que en una oració no doblada (suposada CP) és un SP i per tant no és compatible amb un altre SP del mateix tipus (exemple (b)).⁷⁵ Però el fet és que, si més no per a una part dels parlants, (b) és bona. Aleshores, es tracta d'un contraexemple clar per als autors que consideren que només les metes amb DCIDat són part de la CDO. No considerem, però, que realment el clíctic ocasioni aquest contrast. De fet, Cuervo mateix prescindeix del judici d'agramaticalitat en un altre treball:

(90) *Pablo le mandó un diccionario a Andreína a Barcelona*

(91) ?? *Andrea mandó un diccionario a Gabi a Barcelona*

(Cuervo 2003b: 120)

En efecte, la nostra proposta sí que explica aquests fets: tenir un *a*-SD sense doblat no vol dir tenir un SP i una construcció paral·lela a la CP anglesa, sinó que la qüestió és que la CDO romànica inclou tant *a*-SD doblats com no doblats.

⁷⁵ No deixa de ser interessant que l'opció que Cuervo considera preferible no ho és tant per a la *NGLE* (§35.4f), on s'explica que «se ha observado cierta resistencia al doblado de complemento indirecto en presencia del complemento de destino», i s'afirma: «Estas construcciones no son imposibles (*Le envié a Jaime un mensaje a su domicilio*), pero en muchos casos se suelen considerar forzadas

Tornant a l'enfocament de Bowers, la idea crucial és que els sintagmes encapçalats per *to* poden correspondre a un *Appl*, com en (83), *I gave the book to Mary*, o bé a un *Goal* (com en *I sent the parcel to NY*); i en tots dos casos la construcció resultant serà una CP (amb l'OD per damunt l'OI). En canvi, quan l'*Appl* en comptes de seleccionar un SP amb *to* seleccioni un SD, com en (82), *I gave Mary the book*, aquest haurà de pujar a Veu per comprovar el cas acusatiu estructural i obtindrem una CDO (amb l'OI per damunt l'OD).⁷⁶ Traslladant-nos ara al cas romànic, en el nostre enfocament també afirmem que el nucli aplicatiu pot correspondre tant a la forma d'OI que fins ara s'havia definit com a pròpia de la CDO (SD datiu amb doblat), com a la forma d'OI que fins ara s'havia identificat amb la CP (SD datiu sense doblat). Addicionalment, ja hem explicat que nosaltres considerem que aquesta segona opció també correspon a una CDO, per tal com entre una forma i l'altra no es detecta pas cap asimetria estructural consistent –en canvi, en anglès, sí: «This analysis of dative constructions explains immediately why c-command asymmetry between Th-phrase and Appl-phrase in prepositional constructions is reversed in the double object construction» (Bowers & Georgala 2007: 30). I és que en una CDO anglesa (82), partint de l'estructura de (84), l'OI s'ha de desplaçar per comprovar cas acusatiu estructural, mentre que en la CP anglesa (83), partint de la mateixa estructura, és l'OD el que es desplaça i això dóna lloc a les asimetries estructurals reconegudes en la literatura. En canvi, tal com hem mostrat en l'apartat 3.1.2, en la CDO romànica la comprovació de cas procedeix sempre de la mateixa manera: l'OI, sigui un SD doblat o un SD no doblat, rep cas datiu inherent de l'aplicatiu i l'OD puja a Veu per comprovar cas acusatiu estructural. En cap cas la diferència superficial de l'OI (doblat o no doblat) crea asimetries estructurals, sinó que en tots els casos el c-comandament entre els objectes és bidireccional fruit de la interacció dels fenòmens de moviment-A de l'OD i de reconstrucció (vegeu 3.1.3 i 3.1.4). Per tant, en el fons la nostra proposta i la de Bowers convergeixen, i són les diferències de cas entre les llengües les que expliquen que una mateixa configuració estructural amb aplicatiu produeixi dos possibles resultats (CDO i CP) en anglès i un de sol (CDO) en l'àmbit romànic.

Per acabar, Bowers & Georgala (2007: 32-33) apunten que la seva distinció entre *Appl* i *Goal* correspon a la que estableixen Miyagawa & Tsujioka (2004: 8) en el cas del japonès entre *high goal* i *low goal*, dues posicions argumentals que comparteixen la marca de datiu *-ni*. La prova de l'existència d'ambdues metes és que poden concórrer en una oració, almenys per a alguns parlants (Miyagawa & Tsujioka 2004: 32, n. 9):

⁷⁶ Sobre la concepció de Bowers del nucli Veu, vegeu la nota 71.

(92) *Taroo-ga Hanako-ni Tokyo-ni nimotu-o okutta*

Taro-NOM Hanako-DAT Tòquio-*a* paquet-AC envia

‘En Taro (li) envia un parquet a la Hanako a Tòquio’

(Miyagawa & Tsujioka 2004: 9)

La posició de meta alta, de tipus possessiu i que correspon a l'*Appl* de Bowers, pot donar lloc en anglès a una CDO i a una CP, segons si la meta és realitzada com a SP amb *to* o com a SD acusatiu; i dóna lloc en japonès a una única construcció, la CDO, perquè «there is no probe in Voi[ce] that assigns structural ACC Case» i per tant «the base order Appl > Theme is fixed (unless scrambling applies)» (Bowers & Georgala 2007: 33). Al seu torn, en anglès i en japonès la posició de meta baixa, de tipus locatiu i que correspon al *Goal* de Bowers, dóna lloc a una altra construcció, de tipus locatiu. De la mateixa manera, nosaltres fem aquesta mateixa distinció en el cas de les llengües romàniques: la posició de meta alta o *Appl* (és a dir, el nostre sintagma aplicatiu) correspon a totes les construccions que expressen una certa transferència de possessió, tant paradigmàtica com no paradigmàtica (i és aquesta flexibilitat la que és absent en anglès o japonès), mentre que quan no hi ha rastre d'aquesta idea tenim tota una altra construcció, de tipus locatiu, que correspondria al *Goal* de Bowers o a la posició de meta baixa identificada per Miyagawa & Tsujioka (2004).⁷⁷

En anglès i japonès, doncs, l'*Appl* o meta alta que s'identifica amb la CDO requereix una major afectació de la meta, mentre que en les llengües romàniques hem procurat mostrar que hi ha menys rigidesa en aquest sentit (vegeu l'apartat 2.2.3 sobre la caracterització semàntica de la CDO romànica). Aquesta major rigidesa en el cas de l'anglès duu Bowers a considerar que les metes inanimades i les que denoten llocs mai no afloraran en la CDO, és a dir, en l'*Appl* que no selecciona *to*; en canvi, la major flexibilitat en el cas romànic ens duu a pensar que en espanyol i català una meta no prototípicament afectada, i fins i tot inanimada, sí que podrà formar part d'una CDO. De fet, és el que hem demostrat amb exemples i judicis d'acceptabilitat en els apartats 2.2.3 i a l'inici d'aquest apartat sobre la inexistència d'una CP romànica equivalent a la CP anglesa.

3.2.3. SUPORT (II). LA PRONOMINALITZACIÓ

En aquest apartat veurem com les dades de pronominalització dels arguments *a*-meta en català donen suport a la nova visió sobre la CDO romànica que proposem. Per començar, en les seccions prèvies hem defensat que les oracions del català i de l'espanyol amb l'estructura [OD + *a* + meta] poden correspondre, *a priori*, tant una CDO (i aleshores el clíctic datiu pot ser-hi o no)

⁷⁷ En canvi, treballs com el de Cuervo (2003a,b) consideren –pensem que de manera poc encertada– que en espanyol, com en japonès, la posició de meta alta o *Appl* només val per a la transferència de possessió paradigmàtica, representada per la CDO, mentre que la transferència de possessió no paradigmàtica s'expressa, juntament amb els valors locatius, a través de la CP.

com una construcció diferent de la CDO, en què *a* ja no és una marca de datiu sinó una marca locativa (i aleshores el DCIDat ja no pot aparèixer-hi). Aquesta doble possibilitat, però, no es basa pas en una ambigüitat, sinó que cada estructura es correspon amb un ventall d'interpretacions semàntiques concret: quan s'expressi una (certa) transferència de possessió, sigui reeixida o no, sigui amb un OI totalment o només parcialment afectat, tindrem CDO. En canvi, quan s'expressi una transferència de lloc, tindrem una altra construcció especialitzada en la interpretació locativa, sense cap rastre d'interpretació possessiva, a diferència de la construcció *to-dative* de l'anglès (compareu els esquemes de (67) i (68)).

A més, allò que encaixa en el patró CDO no és el mateix en totes les llengües. Tal com hem comentat al llarg de l'apartat 2.2.5, la singularitat lexicosemàntica de la CDO en anglès no és la mateixa que la singularitat lexicosemàntica de la CDO en les llengües romàniques. Així, mentre que en anglès l'OI sol haver de ser totalment afectat, en espanyol o català no és necessàriament el cas, fins al punt que hi pot haver OI inanimats. Així doncs, es pot parlar d'una major o menor laxitud de la condició restrictiva sobre l'afectació de l'OI: en les llengües romàniques, aquest requisit és poc sever i permet fer ús de metàfores i metonímies i incloure, així, fins la transferència de possessió més subsidiària. Permet, doncs, al parlant concebre un ventall més ampli d'escenaris com a casos de CDO, amb un nucli aplicatiu baix i cas datiu en la meta. Amb tot, quan una construcció no expressa de cap manera una transferència de possessió, aleshores el patró [OD + *a* + meta] no encaixa en el conjunt de situacions que cobreix la CDO i *a* ja no correspon al cas datiu sinó que representa un marcador locatiu. Vegem com, efectivament, les estratègies de pronominalització de llengües com el català, amb clítics datius i clítics locatius, permeten constatar els encerts d'aquesta proposta.

En el primer cas (i més comú), en què l'oració presenta una interpretació de transferència de possessió i constitueix, per tant, un cas de CDO, en català s'usen els clítics de datiu singular i plural (*li/els*) en les construccions de pronominalització:

(93) *L'Andreu (li) dóna una rosa a l'Anna → L'Andreu li dono una rosa*

Com dèiem, atesa la laxitud de la restricció d'afectació/possessió, els parlants del català identifiquen com a CDO fins i tot construccions amb una meta no animada i no completament (només parcialment) afectada, com en (94):

(94)

- a. *(Els) concediran una medalla als soldats morts → Els concediran una medalla*
- b. *(Els) has enviat el missatge a l'empresa? → Els has enviat el missatge?*

Noteu que en l'exemple (b) el SD meta, que a primera vista pot semblar una meta no afectada, admet pronominalització dativa, preferiblement a través de la forma plural *els* (s'ha produït una

sinèdoque: s'interpreta el contingut pel continent, és a dir, els treballadors per l'empresa); de fet, encaixa en el ventall de CDO perquè una empresa (els seus treballadors) definitivament té l'habilitat de rebre o posseir coses. I és que sempre que es respecta, en un cert sentit, la relació de tipus *tenir* entre l'OD i l'OI, sempre que hi ha una certa transferència de possessió, tenim un OI datiu, és a dir, tenim una CDO. En aquest sentit, estem d'acord amb Cuervo (2003a: 78): «there is an interesting correlation between the pairs of objects that can appear in the DOC and the pairs that can appear as the arguments with *tener* "have"». En efecte, mirant l'exemple anterior, en català hom podria respondre:

(95) *No et preocupis, l'empresa ja té el missatge/paquet*

La relació de tipus *tenir* (relació possessiva) entre l'OD i l'OI també ha estat analitzada en el cas del francès per Barnes (1980): quan hom pot dir que l'OI *possedeix* l'OD en un cert sentit, ambdós objectes mantenen una relació-*avoir* i ens trobem davant d'un datiu autèntic. Vegem-ne alguns exemples:

(96) *J'ai envoyé la lettre à Pierre → Pierre a/possède la lettre*

(97) *Le professeur a enseigné le français aux étudiants → Les étudiants ont/possèdent (la connaissance de) le français*

(98) *J'ai envoyé la lettre à Tokyo → ^{*/?}Tokyo a/possède la lettre*

(Fournier 2010: 90-91)

D'altra banda, hem dit que una construcció de tipus [OD + *a* + meta] també pot ser identificada com una estructura diferent de la CDO, en el cas que no vehiculi el significat de transferència de possessió. L'exemple prototípic d'aquesta situació, el trobem en oracions amb una meta no animada, que denota lloc, com la mateixa de l'exemple (b) de (94). Per tant, segons si s'aplica o no un efecte de sinèdoque al sintagma *a l'empresa*, aquesta oració reflectirà una estructura CDO o una estructura no-CDO. En aquest segon cas, el clític usat en la pronominalització serà la forma locativa *hi* (exemple (a) de (99)), tal com passa amb altres metes que denoten lloc (exemple (b) de (99)), i l'oració serà interpretada per la semàntica com un cas de transferència de lloc:

(99)

a. *(*Li/*Els) Has enviat el missatge a l'empresa? → Hi has enviat el missatge?*

b. *(*Li/*Els) Envio un paquet a Barcelona → Hi envio un paquet*

Observem que, com que ara la construcció ja no és una CDO, l'argument meta no presenta cas datiu, ni tampoc admet doblat de clític datiu. La semàntica d'aquestes estructures ja no reflecteix una transferència de possessió, sinó una transferència de lloc: el que s'expressa és que

el missatge o el paquet acaba en un lloc diferent, de manera que *a* és un marcador locatiu i el clític usat també és locatiu (*hi*).⁷⁸

És interessant que també el francès, una altra llengua romànica que preserva els clítics preposicionals, presenta aquesta opcionalitat entre *lui* i *y* amb inanimats, com mostra Herslund (1988). Recordem que, com s'ha argumentat a l'apartat 3.2, el marcador locatiu *a/à* en català, francès i també espanyol no s'hauria de comparar amb la preposició *to* que introdueix la CP en anglès, per tal com no tenen el mateix valor ni les construccions que en resulten expressen la mateixa noció.

Encara en el marc romànic, cal destacar el comportament que presenta, en aquest punt, l'italià. En aquesta llengua, com veurem també en l'apartat 3.3.5, un referent humà pot ser introduït per *a* (*a Gianni* indica que el receptor acaba en possessió d'allò transmès); o bé introduït per *da* (*da Gianni* té un valor locatiu) –vegeu la descripció d'aquestes preposicions en Rizzi (1988: 511 i s.). En canvi, quan es tracta de referents no humans l'única opció és *a* (*a Roma*). Sembla natural pensar que la possibilitat de triar entre *a Gianni* i *da Gianni* que ofereix la gramàtica de l'italià és un mecanisme que permet fer explícit si una construcció és una CDO (llavors tindrem *a Gianni*) o bé s'expressa un valor locatiu (llavors tindrem *da Gianni*). De fet, també en català i espanyol podem recórrer a paràfrasis que fan la mateixa funció, del tipus *allà on és l'Anna* o *donde Ana*. De manera crucial, aquesta necessitat de distinció només apareix amb referents humans, és a dir, amb referents que tenen la capacitat de posseir i que, inserits en una construcció ditransitiva [OD + *a* + OI], conduirien directament a la interpretació de transferència de possessió, tal com és propi de la CDO romànica. Per això, per marcar que un referent humà, pel que sigui, no acaba pas sent el posseïdor de l'OD, sinó que té un valor més aviat locatiu, l'italià disposa de la codificació alternativa: *da Gianni*. Com dèiem, les altres llengües romàniques també tenen fórmules per expressar aquesta diferència, és a dir, per referir una meta locativa amb un referent humà: així, als exemples que ja hem donat del català i l'espanyol, cal sumar-hi l'expressió francesa *chez Anna* –que de fet també trobem en català *a ca l'Anna*, però amb uns valors més limitats (Lamiroy & Pineda 2013, Pineda & Lamiroy en preparació).

Pel que fa a la substitució pronominal de metes no animades, com l'*empresa*, l'italià es comporta de forma paral·lela al català i al francès: la pronominalització de les oracions

⁷⁸ Recordem que clític preposicional oblic *hi* del català, a banda de l'ús locatiu (*Hi anirem, a la festa*) també pot funcionar com a clític datiu amb una referència inanimada (*Hi has donat un cop, a la taula nova?*) (Rigau 1978, 1982; Bonet 1991) i, finalment, substituir un sintagma adjectival o un sintagma preposicional (*No era guapo però s'hi ha tornat; No vull que hi parlis, amb desconeguts*).

D'altra banda, Rigau (1982) defensa que el clític *hi* podria representar un marcador de datiu inanimat. Aquest enfocament també encaixaria amb la nostra anàlisi, tot i que no hi aprofundirem.

corresponents *Has enviat el missatge a l'empresa* es pot fer mitjançant el clíctic locatiu (*ci*) o bé el clíctic datiu plural (*gli*), segons si es concep l'oració com un cas de transferència de possessió (CDO) o no (vegeu 3.3.5).

3.3 EXTENSIÓ DE LA PROPOSTA (I): LA CDO EN L'ÀMBIT ROMÀNIC

En els darrers anys, diversos autors han procurat estendre l'anàlisi per a les construccions d'aplicatiu baix de l'anglès (CDO) a les construccions ditransitives romàniques: no tan sols en espanyol, com ja hem comentat extensament, sinó també en romanès (Diaconescu & Rivero 2007), en portuguès (Torres Morais & Salles 2010) i en francès (Fournier 2010). En el cas del romanès, s'ha seguit al peu de la lletra la proposta de Cuervo (2003a,b) per a l'espanyol i, per tant, s'ha relacionat l'existència de CDO amb la presència del clíctic datiu. Tot seguit procurarem demostrar que aquesta associació no és del tot acurada, tal com hem mostrat en el cas de l'espanyol. Així, en l'apartat 3.3.1 veurem com és possible incloure el romanès en el mateix enfocament que donava compte de l'espanyol i el català. Seguidament, veurem com el cas del portuguès (apartats 3.3.2 i 3.3.3) i del francès (apartat 3.3.4), llengües gens propenses al doblat pronominal, dóna encara més suport al nostre plantejament panromànic. Finalment, per completar el panorama romànic, ens fixarem en l'italià, que presenta en l'àmbit de les ditransitives algunes particularitats molt rellevants per a la nostra argumentació (apartat 3.3.5).

3.3.1. LES CDITR DEL ROMANÈS

Com avançàvem, Diaconescu & Rivero (2007) apliquen al romanès la proposta de Cuervo (2003a,b) per a l'espanyol. Així, afirmen que la presència/absència de clíctic en les construccions ditransitives (CDitr) marca una diferència estructural. A continuació procurarem mostrar que les dades del romanès no permeten fer una lectura tan conclouent quant al paper del doblat de clíctic datiu.

Per començar, cal dir que el romanès té quatre tipus d'oracions ditransitives. Segons les autores, dos d'aquests tipus correspondrien a una estructura CDO, amb el clíctic com a nucli d'un aplicatiu baix, i serien equivalents des del punt de vista estructural a la CDO de l'anglès *Andreu gave a rose to Anna*. Els altres dos tipus serien CP, també amb les diferències estructurals pertinents, i equivalents a l'anglès *Andreu gave a rose to Anna*. Aquestes quatre construccions difereixen quant a l'estatus normatiu, el registre i la distribució geogràfica (Diaconescu & Rivero 2007: 212). Així mateix, és interessant remarcar que les autores no limiten la CDO a les CDitr amb doblat de clíctic, sinó que també hi inclouen les construccions sense un SD ple, només amb un clíctic datiu: «In Rom ditransitive constructions, dative clitics and dative clitic doubling systematically signal DOC status» (Diaconescu & Rivero 2007: 210).

En el primer tipus de CDitr, que anomenarem CDO-1, l'argument meta presenta morfologia dativa i és acompanyat per la presència d'un clíctic datiu (100). A més, la meta pot precedir el tema (a) o a l'inrevés (b):

(100)

a. *Mihaela îi trimite Mariei o scrisoare*

Mihaela CL.DAT envia Maria.DAT una carta

b. *Mihaela îi trimite o scrisoare Mariei*

Mihaela CL.DAT envia una carta Maria.DAT

(Diaconescu & Rivero 2007: 213)

En el segon tipus de CDitr, que anomenarem CDO-2, també hi ha duplicació pronominal, però l'argument meta és precedit de la preposició *la* 'a', en comptes de presentar morfologia dativa.⁷⁹ Amb tot, Diaconescu & Rivero (2007: 219) aclareixen que en la CDO-2 «preposition *la* is a case marker in the same sense as the dative morphology on the noun» de la CDO-1. A més, igual que en el cas anterior, la meta i el tema poden presentar tots dos ordres:

(101)

a. *Mihaela îi trimite la Maria o scrisoare*

Mihaela CL.DAT envia a Maria una carta

b. *Mihaela îi trimite o scrisoare la Maria*

Mihaela CL.DAT envia una carta a Maria

(Diaconescu & Rivero 2007: 216)

Cal dir que aquesta CDitr del romanès, a diferència de totes les altres, és «prescriptively controversial, more restricted in register and geographical distribution» (Diaconescu & Rivero 2007: 216).⁸⁰

⁷⁹ Igual que *a* en català i espanyol, la preposició *la* també pot tenir un ús direccional:

(i) *Maria merge la școală*

Maria va a escola

(Diaconescu & Rivero 2007: 215)

⁸⁰ En efecte, Elena Ciutescu (c.p.) no troba del tot acceptables les construccions de (101) amb la interpretació que el clíctic i el SP *la Maria* són coreferents: «El clíctic de datiu no es refereix a *la Maria*, que s'interpreta com a locació direccional, sinó que es refereix al qui és de fet la meta, un participant addicional». Per tant, per a Ciutescu rere aquestes frases s'hi amaga un SD datiu sobreentès, com en (i), on el clíctic datiu és coreferent amb el SD datiu *Ioanei* i *la Maria* és simplement un complement direccional:

(i) *Mihaela îi trimite o scrisoare Ioanei la Maria*

Mihalea CL.DAT envia una carta Ioana.DAT a Maria

(Elena Ciutescu, c.p.)

Així doncs, segons l'anàlisi de les autores, el clíctic és una propietat definitòria essencial de la CDO del romanès. Així, hi ha dos tipus sintàctics de CDO, que difereixen quant a la forma morfològica del sintagma meta (OI) però que tenen en comú el clíctic doblador. Aquesta és l'estructura que donen per als dos tipus de CDO del romanès:

(102)

(Diaconescu & Rivero 2007: 219)

En el tercer tipus de CDitr del romanès, que anomenarem CP-1, l'argument meta presenta morfologia dativa, però no hi ha cap clíctic doblador. Cal dir, però, que Diaconescu & Rivero (2007: 219) consideren que aquesta morfologia dativa aquí no funciona com un marcador de cas, sinó que fa la funció d'una preposició:

(103) *Mihaela trimite Mariei o scrisoare*

Mihaela envia Maria.DAT una carta

(Diaconescu & Rivero 2007: 213)

En el quart i darrer tipus de CDitr que distingeixen les autores i que anomenarem CP-2, tampoc no hi ha clíctic doblador, i l'argument meta en comptes de presentar morfologia dativa és introduït per la preposició *la* 'a', que ara sí que és una preposició. Igual que en el cas dels SD

Tanmateix, en altres casos la nostra informant sí que dóna per bones oracions paral·leles a les de (101), si bé remarca que són preferibles sense clíctic:

(ii)

a. (*I-*) *am dat la catel mancare*
 (CL.DAT) he donat a gos menjar

b. (*Le-*) *am dat {mancare la muncitori / la muncitori mancare}*
 (CL.DAT) he donat menjar als treballadors als treballadors menjar

(Elena Ciutescu: c.p.)

Sembla, doncs, que hi ha un contrast clar entre els noms comuns i els noms propis.

meta amb marca morfològica dativa i clíctic doblador (100), també aquí la meta i el tema poden aparèixer ordenats indistintament:⁸¹

(104)

a. *Mihaela trimite la Maria o scrisoare*

Mihaela envia a Maria una carta

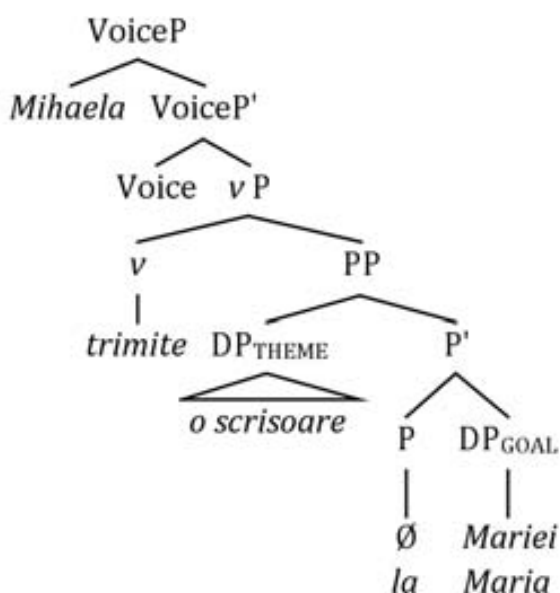
b. *Mihaela trimite o scrisoare la Maria*

Mihaela envia una carta a Maria

(Diaconescu & Rivero 2007: 214)

Aquesta és l'estructura proposada per les autores per als dos tipus de CP del romanès:

(105)

(Diaconescu & Rivero 2007: 220)

Així doncs, segons les autores el romanès no només presenta dos tipus sintàctics (amb propietats estructurals paral·leles) de CDO ((100) i (101)), sinó també dos tipus sintàctics (amb propietats estructurals paral·leles) de CP ((103) i (104)), que es diferencien per la forma de l'argument meta: un datiu morfològic o un sintagma preposicional.

En el cas de l'espanyol, els autors esmentats al llarg de l'apartat 2.1 del capítol anterior justificaven l'existència de dues estructures diferents, una per a la CDitr amb doblat i una per a la CDitr sense doblat, argumentant que en cadascuna d'aquestes construccions les relacions de

⁸¹ Tot i que ens hi referirem més endavant, avancem que Elena Ciutescu (c.p.) fa notar que en aquesta construcció la interpretació de *la Maria* és de locatiu direccional, la qual cosa dóna suport a la nostra proposta sobre l'absència de construccions romàniques equivalents a la CP de l'anglès.

c-comandament entre el tema i la meta eren diferents i, per tant, originaven diferències sintàctiques (en fenòmens de lligam, d'abast congelat, de creuament feble). A l'apartat 2.2, però, hem argumentat que no és cert que la presència o absència de clític es correlacioni de manera clara amb diferències estructurals.

Ara ens interessa notar que Diaconescu & Rivero (2007: 221-229), seguint el treball de Cuervo (2003a,b) per a l'espanyol, repassen els mateixos fenòmens relacionats amb el c-comandament per mostrar com les CDitr del romanès amb clític i sense difereixen en el comportament. Ja d'entrada, però, volem fer constar que els resultats dels diversos testos no donen en romanès resultats tan clars ni contundents com els de l'anglès, de manera que la postulació d'una estructura exclusiva per a les ditransitives amb clític no ens sembla gaire acurada.

Per exemple, en el cas del lligam d'anàfores, les autores afirmen que hi ha un contrast quant a les possibilitat de lligam de les ditransitives amb clític i les possibilitat de lligam de les ditransitives sense clític. Tanmateix, si analitzem bé les dades, observem que no permeten pas arribar a aquesta conclusió. Per començar, segons les autores en la CDO-1 (amb una meta amb morfologia dativa i un clític datiu doblador) només la meta pot lligar el tema però no al revés (107), de manera que el paral·lelisme amb l'anglès és, segons elles, total (106):

(106)

- a. *I showed* [_{OI} *John*_i] [_{OD} *himself*_i] *in the mirror*
 b. **I showed* [_{OI} *himself*_i] [_{OD} *John*_i] *in the mirror*

(107)

- a. [?]*Ion i -a descriș* [_{OI} *fetei*_i] [_{OD} *pe ea însăși*_i]
 Ion CL.DAT -ha descriș noia.la.DAT MDO ella mateixa
 b. **Ion i -a descriș* [_{OI} *ei înseseși*_i] [_{OD} *fata*_i]
 Ion CL.DAT -ha descriș ella.DAT mateixa noia.la

(Diaconescu & Rivero 2007: 222)

D'acord amb les autores, en (107a) el doblat de clític indica que l'estructura és CDO, amb l'OI per sobre l'OD, de manera que la meta (situada més amunt) pot lligar el tema (situat més avall). Tanmateix, també sense clític tenim una estructura CDO, com observem en (108): mentre que les autores consideren aquesta oració agramatical, Elena Ciutescu (c.p.) afirma que és igualment bona malgrat l'absència de DCIDat. L'oració següent, doncs, no és agramatical, almenys per a una part dels parlants:

- (108) *Ion a descriș* [_{OI} *fetei*_i] [_{OD} *pe ea însăși*_i]
 Ion ha descriș noia.la.DAT MDO ella mateixa

(Adaptat de Diaconescu & Rivero 2007: 223, que la consideren agramatical)

Encara segons les autores, com que (107b) és una estructura CDO no és possible que el tema lligui la meta, tal com no ho és en anglès (106). De manera significativa, però, encara que el clític no hi sigui obtenim els mateixos resultats (Elena Ciutescu, c.p.), la qual cosa indica que també sense clític tenim una CDO on generalment l'OI c-comandarà l'OD:

(109) **Ion a descriș [oi ei înseși] [od fatai]*
Ion ha descrit ella.DAT mateixa noia.la

(Adaptat de Diaconescu & Rivero 2007: 223, que la consideren gramatical)

A més a més, anteriorment ja hem fet veure que les dades de lligam no són concloents en les llengües romàniques, i que de fet les relacions de c-comandament entre els objectes de la CDO són bidireccionals. Així, igual que en francès (Fournier 2010), en romanès és preferible l'establiment de les relacions de lligam en les posicions de base, quan l'OI c-comanda asimètricament l'OD, com observem en (107) i en (109).⁸² Alhora, en romanès també és possible la relació estructural oposada, en què l'OD c-comanda l'OI, com mostra (110), i aleshores les relacions de lligam s'estableixen en la posició final dels objectes.^{83 84}

(110) *Ioana i l -a descriș [od pe Ion]i [oi lui însuși / pe el însuși]i*
Ioana CL.DAT CL.AC -ha descrit MDO Ion ell.DAT mateix / a ell mateix

(Diaconescu & Rivero 2007: 222)

⁸² Encara que aquesta oracions presenten el mateix ordre que l'ordre de base, no el reflecteixen directament, sinó que, com demostrarem al final d'aquest apartat, són fruit del moviment de l'OD motivat pel cas, com en la resta de llengües romàniques, seguit addicionalment d'un *scrambling* o desordenament de l'OI que en romanès és força sistemàtic.

⁸³ Enllaçant amb la nota anterior, constatem que aquest exemple sí que reflecteix l'ordre final de mots, en un dels pocs casos en què l'OI no experimenta *scrambling* extra. No és sobrer tenir present que López (2012), en el seu enfocament, atribueix aquest ordre al fet que un OD amb marcatge diferencial d'objecte, com *pe Ion*, experimenta *scrambling* o desordenament cap a una posició superior. Vegeu la resta de notes que, al llarg d'aquest apartat, fan referència a la visió de López sobre els fets del romanès, així com les consideracions que fem al cos del text al final de la secció.

⁸⁴ Per explicar aquesta opció, Diaconescu & Rivero (2007: 222, 224) argumenten que, potser, els OD doblats de romanès s'haurien de tractar també com aplicatius: «clitic doubled objects could resemble clitic doubled indirect objects in so far as they are not part of the argument structure of the verb, but reside in “low” applicatives within the VP, with the accusative clitic as head». Així, l'OD i l'OI doblats, com a membres d'aplicatius baixos, podrien c-comandar-se mútuament, i això explicaria els efectes de lligam simètric. És a dir, que els OD doblats «could be constituents of low Applicatives that symmetrically c-command clitic doubled indirect objects in a second low Applicative».

Aquesta proposta d'un doble aplicatiu baix podria ser interessant a l'hora d'explicar el c-comandament bidireccional que ocorre en altres llengües romàniques, com el francès (secció 3.3.4) i, de manera crucial, l'espanyol i el català, tal com hem argumentat extensament a 3.1.2 i 3.1.3. Malauradament, però, les autores es limiten a apuntar aquesta possibilitat sense desenvolupar-la (Diaconescu & Rivero, c.p.). És per això que deixem aquesta via oberta per a futures investigacions relacionades amb la bidireccionalitat del c-comandament en les CDitr romàniques.

Efectivament, aquestes dades suggereixen que la presència del clíctic no implica exclusivament una única relació de c-comandament, sinó que aquesta relació pot establir-se en les dues direccions i que això no està pas condicionat pel clíctic (contra Demonte 1995, Cuervo 2003a,b, etc.). En definitiva, com ja hem vist en analitzar detalladament el comportament de l'espanyol i del català en contextos anafòrics (2.2.2.1), sembla que són diversos els factors que hi intervenen.

També en el lligam de possessius els resultats que s'obtenen són poc concloents i no permeten, a parer nostre, afirmar que el doblat de clíctic datiu té un paper rellevant en la CDO del romanès. Per exemple, en una CDO esperàriem que el tema no pogués lligar un possessiu en la meta, com en anglès (111), però els resultats del romanès, tant en la CDO-1 (112) com en la CDO-2 (113), no són taxatius, sinó que més aviat apunten a la bidireccionalitat del c-comandament.⁸⁵

(111) **I denied* [_{OI} *its*_i *owner*] [_{OD} *every paycheck*_i]

(112) ??*Poliția i -a dat* [_{OI} *tatăl*_i *său*_i] [_{OD} *copilul*_i *pierdut*]

Policia CL.DAT -ha donat pare.el.DAT seu nen.el perdut

(113) ?/**Poliția i -a dat* [_{OI} *la tatăl*_i *său*_i] [_{OD} *copilul*_i *pierdut*]

Policia CL.DAT -ha donat a pare.el seu nen.el perdut

(Diaconescu & Rivero 2007: 223)

De la mateixa manera, en una ditransitiva sense clíctic, que segons les autores correspon a una CP, esperàriem que la meta no pogués lligar un possessiu en el tema, com en anglès (114), però les dades del romanès són altre cop controvertides, en concret quan es tracta d'una CP-1 (amb l'argument meta amb morfologia dativa i sense clíctic doblador) (115):

⁸⁵ López (2010: 142) atribueix la desviació d'exemples com (113) al fet que l'OD, com que no presenta MDO, no ha experimentat desordenament cap a una posició des d'on pugui c-comandar l'OI; en dóna un exemple paral·lel en segons ell «the bound reading for *lui* is not possible»:

(i) *Dușmanii nu i-au cedat* [_{OI} *fiului*_i *lui*_i] [_{OD} *un prizonier*_i]

enemics no CL_{DAT}-han donat fill.DAT seu un presoner

'Els enemics no han lliurat cap presoner al seu fill'

(López 2012: 142)

En efecte, López (2012: 161, n. 10) troba estrany que en aquesta oració «QR does not make the bound variable reading possible [...], a matter I will have to postpone for future research». Recordem que segons l'autor l'abast ampli d'un OD marcat s'obté mitjançant una *choice function*, perquè l'elevació de quantificadors no pot aplicar-se a un objecte que ha experimentat *scrambling*; en canvi, un OD sense MDO com el de (i) sí que pot experimentar elevació de quantificador. Amb tot, si considerem que en la CDO romànica l'OI es troba per sobre l'OD, és normal que l'elevació de quantificadors procedeixi respectant la superioritat i, per tant, no permeti en general que l'OD lligui l'OI.

Ara bé, com ja hem argumentat en el cas del català i l'espanyol (vegeu 2.2.2.2), si aquesta lectura no és del tot agramatical per a una part dels parlants és pel fet que les relacions de c-comandament poden establir-se quan l'OD es troba en la posició de base, a sota de tot, però també després que s'hagi mogut a l'especificador de *v*, des d'on c-comanda l'OI –i prescindim ara del desordenament subsegüent que experimenta l'OI en romanès, fet que comentarem més endavant.

- (114) **I denied his_i paycheck to every worker_i*
- (115) ?/**Am dat* [OI *muncitorului_i*] [OD *cecul său_i*]
 He donat treballador.el.DAT xec.el seu
- (116) **Am dat* [OI *la un muncitor_i*] [OD *cecul său_i*]
 He donat a un treballador xec.el seu

(Diaconescu & Rivero 2007: 224)

Considerem que el contrast de gramaticalitat entre la suposada CP-1 de (115) i la CP-2 de (116) reflecteix el fet que les construccions amb una meta morfològicament dativa, com (115), no són pas CP sinó CDO, independentment de l'absència de doblat de clíctic datiu, i que per això la possibilitat que l'OI lligui l'OD és bona, si més no per a una part dels parlants. Com ja hem dit, aquesta afirmació s'adscriu plenament a l'argumentació dels apartats 3.1 i 3.2 en el sentit que en l'àmbit romànic totes aquelles construccions que expressen una certa transferència de possessió són CDO, mentre que només quan aquesta noció no hi és de cap manera tindrem un altre patró, el de transferència locativa, representat en (116). Efectivament, Elena Ciutescu (c.p.) fa notar que la meta introduïda per *la* té definitivament una interpretació de locatiu direccional, fins al punt que es pot interrogar amb 'on'.

A favor de la idea que les oracions amb metes morfològicament datives del romanès són CDO independentment del clíctic podem adduir les consideracions de López (2012: 141-142). Aquest autor, partint de la premissa (ja comentada anteriorment) que els OD amb marcatge diferencial d'objecte (MDO) han experimentat *scrambling* cap a una posició per sobre de l'OI, dóna exemples de ditransitives en romanès, on el MDO es caracteritza per la presència de *pe* davant l'OD i d'un clíctic doblador acusatiu, tal com vèiem en (108). El fet que amb MDO l'OD hagi de precedir l'OI (l'altre ordre és estrany, tot i que no impossible) i que en canvi sense MDO l'ordre més natural sigui OI-OD constitueix una evidència a favor de la idea de l'autor que els objectes marcats diferencialment experimenten desordenament.

Encara sobre les metes datives sense clíctic, l'altra relació de c-comandament també és possible, tal com esperem si considerem la naturalesa bidireccional del c-comandament. És a dir, l'OD pot lligar l'OI (117), i això es manté encara que l'OD presenti MDO i aparegui davant de l'OI (118) o bé darrere (119):

- (117) *Poliția a dat* [OI *tatălui_i său_i*] [OD *copilul_i*]
 policia.la ha donat pare.el.DAT seu nen.el
 'La policia ha donat el nen perdut al seu (respectiu) pare'

(Diaconescu & Rivero 200: 224)

(118) *Dușmanii nu l-au cedat [OD pe nici un prizonier] [OI fiului_i lui_i]*
 enemies no CL_{AC}-han donat MDO NEG un prizoner fill.DAT seu
 ‘Els enemics no han donat cap prizoner al seu fill’

(119) [?]*Dușmanii nu l-au cedat [OI fiului_i lui_i] [OD pe nici un prizonier]_i*⁸⁶
 enemies no CL_{AC}-han donat fill.DAT seu MDO NEG un prizoner
 (López 2012: 142)

En el cas de l’abast congelat, les dades de Diaconescu & Rivero (2010) tampoc no sembla que permetin fer cap generalització sobre el paper del clític en la CDO. I és que segons les autores quan hi ha doblat de clític datiu tenim una estructura CDO en la qual l’abast, tal com ocorre en anglès (120), és congelat, de manera que només l’OI pot tenir abast ampli sobre l’OD (i aleshores un sol nen rep tots els dibuixos), però no al revés (121):

(120) *Mary gave a girl each doll (a >> each, *each >> a)*

(121) *Profesoara i -a dat unui copil (*diferit) fiecare desen*
 profesora.la CL_{DAT} ha donat un_{DAT} nen (*diferent) cada dibuix

(Diaconescu & Rivero 2010: 225)

Tanmateix, el fet que en l’ordre OI-OD en una CDO romànica l’abast sigui congelat és esperat en la nostra proposta: tal com hem vist a 2.2.2.4, és comuna a totes les llengües romàniques la tendència a congelar l’abast quan l’ordre OD-OI ha estat capgirat. De fet, les autores mateixes (Diaconescu & Rivero 2010: 213-214, n. 3), referint-se als comentaris rebuts per un revisor, apunten que potser també valen per al romanès les observacions sobre el fet que «the dative can scope over the accusative independent of word order, while the accusative can scope over the dative only if it comes first», tot i que conclouen que «[w]e abstract away from such effects». Aleshores, el romanès es comporta com les altres llengües romàniques, però amb una diferència: la congelació de l’abast en l’ordre OI-OD no és tan severa com en les altres llengües, i segurament això està relacionat amb el fet que en romanès l’ordre OI-OD és molt més natural

⁸⁶ Aquest exemple no té glossa en l’original.

López no aclareix com sorgeix en el seu enfocament l’ordre OI-OD amb un OD amb MDO (que teòricament ha experimentat *scrambling*), un ordre que si bé no és perfecte és possible. Podem deduir que es tracta d’un cas de *scrambling* d’OD d’aplicació vàcua.

En canvi, descartem l’opció d’un desordenament de l’OD seguit d’un desordenament de l’OI, atès que en un altre passatge López (2012: 122) explica que, un cop l’OD ha aterrat a la posició per sobre de l’OI, *Espec,α* (on *α* correspon a un nucli assimilable a l’aplicatiu *à la* Marantz, és a dir, un nucli que introdueix l’OI per sobre de l’OD), l’OI no pot pas moure’s més a l’esquerra: «Short scrambling of the DO moves it to a higher *Spec,α*. An additional movement of the IO from *Spec,α* to *Spec,α* is unwarranted and therefore ruled out». Encara que aquesta afirmació la fa en referir-se a l’hindi-urdu, cal dir que el seu treball té un enfocament translingüístic, de manera que s’espera que les explicacions valguin per a totes les llengües. A més, en cap cas no parla de l’ordre OI-OD de l’espanyol, també possible.

que en les altres llengües. En efecte, Elena Ciutescu (c.p.) afirma que en l'oració anterior l'OD pot tenir abast ampli sobre l'OI, si més no per a una part dels parlants:

(122) *Profesoara i -a dat* [_{OI} *unui copil (diferit)*] [_{OD} *fiecare desen*]
professora.la CL_{DAT} ha donat un_{DAT} nen (diferent) cada dibuix

(Elena Ciutescu, c.p.)

De fet, concloem que tant amb clíctic com sense i en l'ordre OI-OD és preferible l'abast ampli de l'OI sobre l'OD (123), però l'opció oposada en què un quantificador en l'OD té abast sobre l'OI també és bona (124):

(123) *Profesoara a dat* [_{OI} *unui copil (diferit)*] [_{OD} *fiecare desen*]
professora.la ha donat un_{DAT} nen (diferent) cada dibuix

(124) *Profesoara a dat* [_{OI} *fiecărui copil*] [_{OD} *un desen (diferit)*]
professora.la ha donat cada_{DAT} nen un dibuix (diferent)

(Diaconescu & Rivero 2010: 226)

Finalment, en el cas dels efectes de creuament feble, tornem a trobar que les dades del romanès no permeten concloure que l'absència de clíctic indiqui l'absència de CDO. De fet, les autores argumenten que la CDO es caracteritza per la presència de doblat de clíctic datiu a partir del contrast entre (125), on el clíctic indica que l'estructura és CDO i per tant l'OI en moure's no creua l'OD, i (126), on l'absència de clíctic indica l'estructura CP i per tant l'OI en moure's sí que creua l'OD:

(125) *Cui_i i -am dat t_i cecul său_i?*
Qui_{DAT i} CL.DAT -he donat xec.el seu

(126) **Cui_i am dat cecul său_i t_i?*
Qui_{DAT i} he donat xec.el seu

(Diaconescu & Rivero 2010: 227-228)

Tanmateix, altre cop Elena Ciutescu (c.p.) afirma que no hi ha cap diferència ocasionada pel clíctic, sinó que en ambdós casos el moviment-*qu* de l'OI produeix resultats gramaticals, la qual cosa indica que tant amb clíctic com sense l'OI parteix d'una posició per sobre de la de l'OD, és a dir, que tant amb clíctic com sense tenim CDO, d'acord amb la nostra argumentació per al conjunt del domini lingüístic romànic.

Més encara, observem que allò que en la CDO anglesa seria un cas clar d'agramaticalitat (127) és en romanès una construcció acceptable, perquè l'OD pot pujar i creuar l'OI (128)-(129):

(127) **What_i did Mary give its_i owner t_i?*

(128) *?**Ce_i i -a fost redat proprietarului său_i t_i?*

Què_i CL.DAT -ha estat retornat propietari.el.DAT seu

(129) *?**Ce_i i -a fost redat la proprietarul său_i t_i?*

Què_i CL.DAT -ha estat retornat a propietari.el seu

(Diaconescu & Rivero 2007: 228)

Aquestes dades reforcen la conclusió a què hem arribat en l'apartat 2.2.2.3 en el sentit que els efectes de creuament feble no són una propietat definitiva de la CDO universal, sinó quelcom d'idiosincràtic de la CDO anglesa –en les llengües romàniques, el fet que aquest tipus de moviment no generi resultat agramaticals indica que en algun moment de la derivació l'OD c-comanda el possessiu de l'OI *i*, per tant, pot pujar per sobre d'aquest per generar interrogatives com les de sobre del romanès.

En definitiva, tot i que amb aquestes línies no preteníem fer cap estudi aprofundit sobre la ditransitivitat en romanès, sí que pensem que és plausible afirmar que el clíctic no és una característica *sine qua non* de la CDO en aquesta llengua, sinó que les metes amb morfologia dativa i sense doblat també corresponen a aquest patró.⁸⁷ Així mateix, i com ja hem apuntat, el fet que en romanès l'ordre OI-OD sigui sovint el més natural pot ser un dels factors que expliquin per què en alguns dels diagnòstics de c-comandament aquesta llengua s'acosta al de l'anglès, on l'ordre de la CDO també és OI-OD, a diferència del que és general a la Romània.⁸⁸

Quant a l'origen d'aquests dos ordres, una opció és considerar que la CDO del romanès amb l'ordre OI-OD correspon a l'ordre de base. Aquesta és la visió de Diaconescu & Rivero (2010: 214, n. 3): «The assumption that V IO DO is the basic order fits better with the analysis advocated in this paper [...]. On such a view, accusative as structural case [...] can percolate to the theme object, which need not move (in more recent terms, long distance Agree licenses

⁸⁷ En la línia del que comentàvem en l'apartat 3.1.1.4, en el cas del romanès trobem un altre argument a favor de la idea que el clíctic no té un paper crucial en la detecció del patró CDO. Es tracta del fet que els OI no específics no poden ser doblats, tal com nota Parodi (1998: 93): «the doubling of a non topicalised full NP or pronoun requires these to be [+specific]». En canvi no sembla natural pensar que no poden ser els receptors d'una transferència de possessió, és a dir, que no poden formar part de la CDO.

Notem d'altra banda que aquesta restricció quant a l'especificitat no afecta altres llengües romàniques com el català (ia) o l'espanyol (ib); tot i que cal no oblidar la restricció, comentada en 3.1.1.4, per doblar sintagmes nominals escarits del tipus (ii):

(i)

a. *(Li) donaré el llibre a un alumne que en sàpiga treure profit*

b. *(Le) daré el libro a un estudiante que sepa sacar provecho de él*

(ii) *(*Les) donaré mis bienes a museos*

⁸⁸ En canvi, les autores expliquen que «[i]n this paper, we abstract away from word order differences, assuming that they are not crucial to establish core differences between DOCs and PDCs» (Diaconescu & Rivero 2007: 213).

accusative)». També Fournier (2010: 38) observa que la diferència entre la CDO del francès i la del romanès es deu al fet que «les objets seraient dans un ordre hiérarchique (syntaxique) OI..OD et dans certaines langues, ils seraient soumis au «scrambling» facultatif ou à une dérivation obligatoire». Amb tot, si adoptem aquesta visió es fa difícil explicar els casos en què l'OD pot c-comandar l'OI. Per això, considerem més encertat entendre que, atret per un tret PPA en *v*, l'OD s'ha desplaçat fins més amunt de l'OI per comprovar cas acusatiu estructural, i posteriorment l'OI ha experimentat desordenament cap a una posició superior. La diferència entre el romanès i les altres llengües romàniques és, doncs, que el desordenament de l'OI és gairebé sistemàtic.

3.3.2. LES CDITR DEL PORTUGUÈS EUROPEU

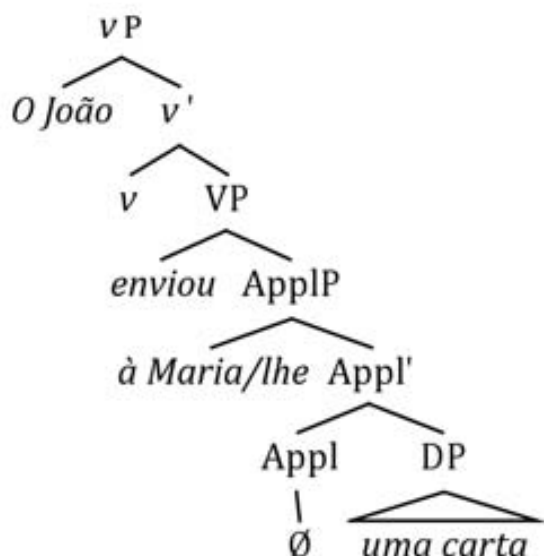
Torres Morais & Salles (2010) estudien l'expressió de l'OI en portuguès europeu i brasiler. Quant al portuguès europeu, conclouen que hi ha dos tipus de CDitr: una amb un nucli aplicatiu baix (CDO) i una altra amb una preposició autèntica (CP). En la CDO, l'OI és un SD introduït per una element, *a*, que és «a morphological realization of an abstract dative Case, akin to a case suffix» (Torres Morais & Salles 2010: 185), és a dir, «a morphological/dummy marker of (inherent) dative Case» (Torres Morais & Salles 2010: 191):

(130) *O João deu o livro à Maria*

(Torres Morais & Salles 2010: 182)

El més destacable d'aquesta proposta és, sens dubte, la idea que una CDitr romànica sense doblat correspon a una CDO, en la línia del que hem plantejat nosaltres per al català i l'espanyol, i en la línia del que Fournier (2010) proposa per al francès. En efecte, en la CDO del portuguès europeu el nucli aplicatiu és fonològicament buit:

(131)

(Torres Morais & Salles 2010: 198)

En altres paraules, les dades del portuguès reforcen la nostra proposta que l'aplicatiu romànic ha de poder ser buit. I és que, com hem vist al capítol anterior, en el cas de la CDO de l'espanyol Cuervo (2003a,b) considera que el nucli aplicatiu apareix sempre realitzat mitjançant un clític datiu, si bé nosaltres hem procurat mostrar que no ha de ser necessàriament així. El que nosaltres proposàvem per a l'espanyol i per al català, doncs, rep ara el suport del portuguès, una llengua on el doblat d'un SD ple no és possible, com tampoc no ho és en francès (vegeu 3.3.4). En portuguès europeu només és possible el doblat amb pronoms forts, i de fet desencadena una interpretació de focus contrastiu (132):⁸⁹

(132) *A Maria deu-lhe_i um livro a ele_i, não a ela*

(Torres Morais & Salles 2010: 196)

⁸⁹ Si el nucli aplicatiu és buit, cal explicar que pugui existir el doblat amb pronoms personals (132). En aquest sentit, les autores assumeixen que el pronom doblat és legitimat en la projecció del clític datiu. Així, seguint Raposo (1999), proposen que el clític és un nucli que projecta ajuntant-se (*merge*) amb un especificador, és a dir, amb el pronom doblat (*a ele, a ela*), de manera que tot plegat forma un sol constituent:

(i)

(Torres Morais & Salles 2010: 197)

En l'apartat 3.1.1.4 ja hem vist que aquesta anàlisi no serveix per als casos de doblat de pronoms forts en català i en espanyol, perquè no reflecteix el fet que el pronom personal fort té una aportació semàntica diferent de la dels SD plens (vegeu Rigau 1988). Ens abstenim, perquè ens és irrellevant, de discutir si en el cas del portuguès la proposta de Torres Morais & Salles és encertada o bé caldria matisar-la en la línia del que s'ha dit en el cas del català i l'espanyol.

A diferència del que assumeix Cuervo (2003a,b) per a l'espanyol, en la CDO del portuguès europeu (130) el clíctic datiu no és mai la realització del nucli aplicatiu, sinó que quan apareix, per exemple en (133), és introduït com un argument propi i, per tant, ocupa la posició d'especificador del sintagma aplicatiu:

(133) *O João deu-lhe o livro*

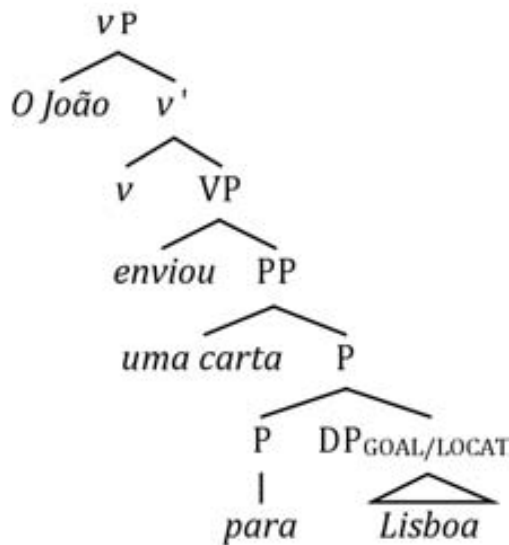
(Torres Morais & Salles 2010: 183)

Per a les autores, això explica la distribució complementària entre SD datius i clíctics datius. És a dir, hi ha una raó estructural que explica la inexistència de doblat pronominal en portuguès europeu (Torres Morais & Salles 2010: 197). Tanmateix, nosaltres també proposem que en les oracions del català i l'espanyol paral·leles a (133) el clíctic ocupa la posició d'especificador de l'aplicatiu, però això no lleva que en altres casos de CDO el clíctic pugui concórrer amb un SD ple: aleshores, simplement, el clíctic no funciona com un argument sinó que és la realització del nucli aplicatiu.⁹⁰

Igual que hem vist en el cas del català i l'espanyol (vegeu 3.2.), en portuguès també ocorre que en el patró de la CDO amb un nucli aplicatiu no hi entren locatius, és a dir, arguments que no poden alternar amb el clíctic datiu *lhe*. Així, per a les oracions amb locatius direccionals cal recórrer a una altra construcció on la meta és encapçalada per la preposició *para*, és a dir, és legitimada com a argument oblic, «introduced as a different participant or as a modifier of the event expressed by the verb» (Torres Morais & Salles 2010: 185):

⁹⁰ Torres Morais & Salles (2010: 197, n. 8) consideren que la distribució complementària entre clíctics i SD plens del portuguès constitueix una prova a favor d'un tractament dels clíctics romànics basat en la distinció entre els clíctics amb estatus argumentals (portuguès europeu) i els clíctics amb un estatus de concordança (espanyol). Nosaltres, en canvi, considerem que en espanyol i català els clíctics poden comportar-se d'una manera o de l'altra, segons el cas.

(134)

(Torres Morais & Salles 2010: 198)

Ens interessa remarcar que, si un locatiu pot ser entès com el posseïdor o el receptor metafòric de l'OD, aleshores la configuració CDO sí que està disponible. En aquest cas, igual que en català i espanyol (vegeu 3.2.3), el locatiu podrà alternar amb un clític datiu, obligatòriament plural (per exemple, el referent *o Banco de Portugal* s'interpreta com un grup de gent):

(135) *O João enviou uma carta ao Banco de Portugal*

(136) *O João enviou-lhes uma carta*

(Torres Morais & Salles 2010: 198)

En aquest punt, però, hi ha una divergència entre la nostra proposta panromànica i la visió d'aquestes autores centrada en el portuguès. Per a elles, només l'oració de (136) és una CDO, mentre que en (135) *a* no és una marca de datiu sinó una preposició lèxica que aporta un significat direccional –i, afegeixen, la tria d'una *a* o de l'altra (la que és una preposició i la que és marca de cas datiu) depèn de les propietats lèxiques del verb en una construcció concreta (Torres Morais & Salles 2010: 198-199). Tanmateix, nosaltres considerem que és més coherent i, sobretot, més econòmic, tractar ambdós casos com a CDO, sempre que *ao Banco de Portugal* s'interpreti com el posseïdor –aquesta és, de fet, la proposta que hem fet a l'apartat 3.2.3 per al casos paral·lels del català (del tipus *enviar un missatge a l'empresa*) i, per extensió, de l'espanyol. És a dir, per a nosaltres, una construcció romànica com la de (135) és, *a priori*, ambigua, tot i que el context permetrà diferenciar els casos de CDO (aleshores en català i espanyol hi pot haver doblat de clític datiu, i l'argument es pronominalitzarà mitjançant un clític datiu) dels casos que no ho són (aleshores no hi podrà haver doblat de clític, i l'argument

s'haurà de pronominalitzar amb el clític locatiu en les llengües que en tinguin, i en portuguès la preposició podrà ser *a* o, també, la forma més especialitzada *para*).⁹¹

Tornant a les construccions del tipus *O João enviou uma carta à Maria*, volem fer un darrer apunt. Seguint les idees de Fournier (2010) per al francès, en l'apartat 3.2 hem defensat per a tot l'àmbit romànic que sempre que una construcció del tipus [tema + *a* + meta] expressa transferència de possessió serà una CDO, independentment de la presència de clític doblador datiu. Doncs bé, Torres Morais & Salles donen un argument a favor d'aquesta idea, és a dir, en contra de considerar que aquestes construccions del portuguès hagin de ser tractades com a ambigües entre CDO (amb SD datiu) i CP (amb SP). I és que com que no és una llengua amb doblat i, per tant, a primer cop d'ull no hi ha un tret distintiu de la CDO, Torres Morais & Salles (2010: 198) plantegen que «one should entertain the possibility of assigning two structures to a sentence like *O João enviou uma carta à Maria* 'John sent Mary a letter'; one where *a* is a lexical preposition and another where it is a dative case marker». Les autores, però, conclouen que aquests complements introduïts per *a* són sempre datius perquè poden tenir una relació anafòrica amb un clític, la qual cosa és impossible amb els autèntics sintagmes preposicionals romànics, ni tan sols amb els que són lèxicament requerits per un verb.

Encara hi ha més dades del portuguès que contribueixen a donar validesa al nostre plantejament. La prova que la transferència de possessió s'ha d'expressar mitjançant CDO, la trobem en el fet que verbs que impliquen la transferència exitosa, com *dar*, només admeten aquest patró:

(137) *O João deu o dinheiro* {*ao Pedro*_{DAT}/ **para o Pedro*_{OBL}}

(Torres Morais & Salles 2010: 199)

Amb altres verbs, com *enviar*, que tant poden expressar transferència de possessió com transferència de lloc, totes dues opcions són possibles, però «the distribution of *a* and *para* has related semantic restrictions», tals que la CDO es reserva per als casos en què hi ha contacte directe amb la meta (amb *dar* sempre és així, amb *enviar* pot ser el cas) i l'alternativa amb *para* per als casos en què no hi ha una orientació directa cap a la meta posseïdora (amb *dar* no serà mai el cas, però amb *enviar* pot ser que sí) (Torres Morais & Salles 2010: 198-199). En els nostres termes, la CDO es reserva per als casos en què hi ha transferència de possessió, i la construcció amb *para* es reserva per als casos de transferència de lloc (allà on en català diríem

⁹¹ De fet, les dades ens fan pensar que el portuguès, amb l'ús de *para*, podria estar avançant cap a l'eliminació de l'ambigüïtat de la *a*, de manera que una meta com *ao Banco* s'entengués com una meta receptora d'una transferència de possessió (CDO), i en canvi una meta com *para o Banco* s'entengués com un locatiu direccional en construccions de transferència de lloc. Tanmateix, Torres Morais (c.p.) manté que en (135), malgrat que es pugui entendre *ao Banco* com el receptor, la *a* no és cap marca de cas datiu sinó una preposició transitiva que projecta «the same structure as in *John sent a letter to Mary*».

‘enviar diners allà on és el Pedro’ o en espanyol ‘enviar dinero donde Pedro’). Recordem que, com vèiem en 3.2.3, també en italià podem observar de manera especialment clara que aquesta distinció entre CDO (transferència de possessió) i CP (transferència de lloc) es fa mitjançant l’ús de *a Gianni* i *da Gianni*, respectivament (Diego Pescarini, c.p.) (vegeu també 3.3.5).

Dit això, i abans de cloure aquest subapartat sobre el portuguès d’Europa, és interessant fer notar que, en un altre treball, Torres Morais (2007) ressegueix el comportament del portuguès europeu en els textos sintàctics de c-comandament en contextos de lligam, abast i creuament feble, amb l’objectiu de mostrar que en la CDO l’OI és més amunt que l’OD, mentre que en les construccions amb *para* és al revés.⁹² Es tracta d’un treball manuscrit i al qual no hem tingut accés directe, però volem destacar el fet que, recentment, la mateixa Torres Morais (c.p) admet que, un cop revisades, les asimetries de c-comandament en la CDO del portuguès sembla que no són paral·leles a les de l’anglès.⁹³ Això sembla anar clarament en la línia de la nostra proposta que en la CDO romànica no hi ha una única relació de c-comandament asimètrica entre OD i OI (vegeu 3.1.3).

En definitiva, Torres Morais (c.p.) clou les seves reflexions així: «I think that the asymmetries in c-commanding relations [...] are still not conclusive. I am arriving to this conclusion based on comparative facts about EP [portuguès europeu] and BP [portuguès brasiler]». Aquestes paraules, pensem, no fan sinó acostar-se a la nostra proposta.

3.3.3. LES CDITR DEL PORTUGUÈS BRASILER

En portuguès del Brasil la situació és lleugerament diferent. Hi han ocorregut canvis en el sistema pronominal i ha augmentat l’ús de la preposició *para* en detriment de *a*, fets que segons Torres Morais & Salles (2010) evidencien la pèrdua de la construcció amb aplicatiu baix, és a dir, de la CDO. En aquesta varietat del portuguès només sobreviu la configuració amb una preposició de debò, és a dir, la CP que hem vist en (134). Amb tot, la construcció amb *para* només està disponible per als predicats que designen una transferència de possessió –aquest fet, segons Torres Morais & Salles (2010: 192), confirma que les propietats innovadores de la sintaxi de l’OI en portuguès brasiler no són simplement una qüestió de substitució lèxica d’una

⁹² Igual que la proposta de Cuervo (2003a,b) per a l’espanyol, Torres Morais & Salles (2010: 199-200) argumenten que l’ordre de mots final OD-OI s’obté per moviment de l’OD a l’especificador de Sv a causa d’un tret PPA del nucli v (l’argument datiu és inert quant a les relacions d’*Agree* amb v perquè té marca de cas inherent).

⁹³ En concret, Torres Morais (c.p) afirma: «You asked me an important question [sobre si realment la CDO del portuguès reflecteix al peu de la lletra les asimetries de c-comandament de l’anglès]. I attempted very hardly to account for it in my first works about the subject (Torres Morais 2007). Now I am revising the analysis, because it ran into problems that I noted later, related to the c-commanding relations between the applied argument (IO) and the Theme (DO) argument. [...] In a paper in preparation I am assuming that c-command asymmetries in Romance DOC can be different from English. I am suggesting that in European Portuguese and English the most important coding aspect of the relationship between the DPs within each structure (applicative vs. prepositional) is how the goal/recipient is realized across clauses: DP vs. PP. In English the rigid word order IO-DO is relevant, so also de c-commanding relations to characterize the DOC. The IO is really a first object, that usurps all the properties of the DO, including the fact of being a syntactic subject in passive».

preposició. Si no hi ha aquesta interpretació, cal usar altres estratègies, per exemple amb els datius possessius, si ja no es pot dir *A Maria cortou as unhas ao menino*, caldrà recórrer a un genitiu, *A Maria cortou as unhas do menino* (Torres Morais & Salles 2010: 194).

Més en concret, el que ha fet perdre la CDO en el portuguès brasiler és la pèrdua del clíctic datiu de tercera persona *lhe(s)* i de la preposició *a* com a marques de cas datiu: si la preposició *a* s'ha substituït per *para* (quan hi ha el significat de transferència de possessió), l'ús del clíctic datiu s'ha substituït per altres estratègies de pronominalització, com l'ús d'un SP amb un pronom fort (138), el recurs a l'OI nul (139) o l'ús d'un pronom feble (nominatiu) (140):

(138) *João deu o livro para ela, a ela*

(139) *João enviou o livro*

(140) *João deu ela o livro*

(Torres Morais & Salles 2010: 182)

La darrera d'aquestes estratègies té a veure amb la reanàlisi general que ha experimentat el sistema pronominal del portuguès del Brasil (Torres Morais & Salles 2010: 190-191, 200-201): la forma de cortesia *você(s)* (que desencadena concordança de 3a persona) s'ha gramaticalitzat com a pronom de 2a persona en substitució de *tu*, tant en la posició de subjecte com en la d'objecte. Això ha provocat diverses conseqüències en els pronoms d'objecte, com ara que en algunes varietats en comptes dels clítics acusatius de 2a persona s'usen els de 3a, *lhe(s)*, tant per a OD (*Eu lhe vi no cinema* 'Jo et vaig veure al cinema') com per a OI (*Eu lhe mostrei meu vestido* 'Jo et vaig ensenyar el meu vestit'), al costat del pronom fort *você(s)*. A més, en comptes dels clítics acusatius de 3a persona (*lo/la*) es recorre als pronoms nominatius febles *ele(s)/ela(s)* (*Eu vi ela no cinema*). Això darrer, precisament, està relacionat amb l'ús dels pronoms nominatius també per substituir els clítics datius, tal com vèiem en (140). Més encara: com que en el context inicial d'OD (*Eu vi ela no cinema*) els pronoms nominatius són intercanviables amb un SD amb marca zero (*Eu vi Maria no cinema*), això fa que en el context d'OI també es faci aquest intercanvi:

(141) *João deu {ela / Maria} o livro*

(Adaptat de Torres Morais & Salles 2010: 191)

La construcció resultant, que recorda clarament a la CDO de l'anglès (*John gave her/Mary the book*), és pròpia de la regió central del Brasil (vegeu Torres Morais & Salles 2010: 191 i les referències allí citades). Per tant, a diferència de la resta del territori brasiler, en aquesta zona del domini sí que existeix la CDO. A més de l'ordre superficial coincident amb la CDO anglesa, també les asimetries de c-comandament corresponen a aquesta construcció, és a dir, l'OI c-

comanda asimètricament l'OD (Torres Morais & Salles 2010: 200).⁹⁴ Cal dir, però, que en portuguès brasiler aquesta CDO només està disponible per als predicats que denoten una transferència de possessió (material, com 'donar', o abstracta, com 'dir'), és a dir, predicats que tenen codificada una propietat lèxica referida a la selecció d'un argument meta; en canvi la CDO no és compatible amb predicats com 'comprar' o 'cuinar' que impliquen un argument benefactiu perquè, tot i ser compatibles amb la interpretació de transferència, no la tenen lèxicament codificada (Torres Morais & Salles 2010: 201).

En la CDO de les varietats centrals del portuguès brasiler (142), a diferència del que passa en la contrapartida anglesa, la passivització del SD meta «leads to degradation in acceptability» (143), tal com noten Torres Morais & Salles (2010: 202). Tot i la lleugera inacceptabilitat que pot presentar per a alguns parlants, és una construcció possible de la gramàtica d'aquestes varietats. Creiem que això es deu al fet que, en aquestes varietats del portuguès, el nucli aplicatiu no és de tipus romànic (que assigna datiu a la meta situada a la posició d'especificador) sinó de tipus anglosaxó. Així, en la CDO del portuguès del centre del Brasil l'aplicatiu baix es comporta exactament igual que en anglès: assigna cas acusatiu inherent al tema, de manera que la meta és la que s'ha de moure per comprovar el seu cas acusatiu estructural i, des d'allà, pot pujar a la posició de subjecte. En efecte, tal com esperaríem si la CDO d'aquestes varietats tingués un aplicatiu de tipus anglosaxó, s'observa un contrast clar entre la passivització de la meta, que és possible (143), i la del tema, que és clarament impossible (144):

(142) *Maria deu {João / ele} dado um carro*

(143) *?{João / Ele} foi dado um carro*

(144) **O carro foi dado João*

(Adaptat de Torres Morais & Salles 2010: 200, 202)

Encara és més interessant, i encaixa a la perfecció amb la nostra proposta sobre la presència d'un aplicatiu anglosaxó, el fet que amb els verbs de transferència comunicativa, com els que signifiquen 'preguntar' i 'proposar', la passivització de la meta és totalment acceptable (en la línia de l'anglès *John was given a book, John asked a question*):

⁹⁴ És interessant fer notar també que l'origen de la CDO anglesa també tingué a veure amb una reanàlisi del sistema de pronoms d'objecte: no només els pronoms originàriament d'objecte van deixar d'aparèixer com a clítics, sinó que també es perdé la distinció morfològica entre acusatiu i datiu, i aparegueren formes sincrètiques per substituir els antics pronoms marcats de cas. Per al paral·lelisme entre la CDO de l'anglès i la del portuguès del centre del Brasil, vegeu Salles (2007).

(145) *O professor foi solicitado entregar os resultados*

(146) *O empregado foi proposto um acordo*

(147) *O aluno foi perguntado sobre o que aconteceu*

(Torres Morais & Salles 2010: 202)

En definitiva, les lleugeres diferències d'acceptabilitat en la passivització de l'OI segons el tipus de verb s'explicarien, en el nostre enfocament, si tenim en compte que es tracta d'un canvi en procés, és a dir, l'adopció d'un nucli aplicatiu baix de tipus anglosaxó és quelcom relativament innovador en una gramàtica romànica i és esperable que totes les conseqüències que se'n deriven, com la passivització de l'OI, es vagin assimilant a poc a poc. De fet, quan en el capítol 5 tractem les alternances datiu/acusatiu, que es relacionen també amb la intervenció d'aplicatius de tipus anglosaxó, veurem que la possibilitat de passivitzar OI marcats amb acusatiu no és la mateixa en totes les varietats ni amb tots els verbs.

Per concloure aquest apartat sobre el portuguès, vistes les diferències entre la CDO de l'espanyol i el portuguès europeu, per una banda, i la de l'anglès i el portuguès del centre del Brasil, per l'altra, Torres Morais & Salles (2010: 202) proposen que «the formal feature makeup of the low applicative head is under parametric variation», la qual cosa explica l'existència de diferències en l'expressió morfosintàctica dels aplicatius i, en definitiva, de la CDO.

Així, les autores es proposen fer un estudi de l'alternança dativa des d'una perspectiva diacrònica, centrant-se en l'existència de canvis paramètrics i tenint en compte les circumstàncies que en condicionaren el sorgiment en el cas de l'anglès. En aquesta llengua ocorregué un canvi paramètric: en l'anglès medieval, tingué lloc la pèrdua de la distinció morfològica entre cas datiu i acusatiu (recordem que l'anglès antic tenia un sistema de cas morfològic que distingia nominatiu, acusatiu, datiu i genitiu), de manera que ara l'OI (fos un SD o un pronom) ja no presentava morfologia dativa. Aquest ensorrament del sistema de cas morfològic, aquest canvi paramètric, es relaciona directament amb un canvi sintàctic: el desenvolupament de l'alternança dativa. Així ho constata Polo (2002: 142): «the breakdown of overt morphological case distinctions on pronoun paradigms [...] triggered the loss of abstract, inherent Cases which, in turn, brought about syntactic changes reflected also in the syntax of NPs». ⁹⁵ Dit això, Torres Morais & Salles (2010) segueixen el plantejament de Roberts (2007: 157-158), segons el qual les llengües amb marcatge de cas morfològic més ric presenten distincions sintàctiques importants pel que fa als trets que legitimen els arguments verbals, més enllà dels casos nominatiu i acusatiu. En concret, Roberts (2007) defensa l'existència d'un cas datiu abstracte corresponent al cas datiu morfològic i que, com a cas inherent, està directament

⁹⁵ Sobre les ditransitives en la diacronia de l'anglès, vegeu també el que en diu McFadden (2004: 181-183).

associat amb un paper temàtic. Doncs bé, la proposta de Torres Morais & Salles (2010: 203) és que aquest cas datiu abstracte, que és interpretable (i per tant no activa cap operació d'*Agree*, a diferència dels casos estructurals nominatiu i acusatiu, que són ininterpretables), és actiu en unes gramàtiques i no en altres. Així, seria actiu en espanyol, portuguès europeu i portuguès brasiler general; en canvi, no ho seria ni en la varietat central del portuguès brasiler ni en anglès, és a dir, aquestes gramàtiques ja no expressen el tret de cas datiu abstracte. En aquestes darreres varietats, la pèrdua del cas morfològic datiu ha provocat la reanàlisi en l'expressió de l'OI – recordem que en les varietats centrals del portuguès del Brasil s'ha perdut la distinció morfològica entre acusatiu i datiu en el sistema pronominal: s'usen pronoms nominatius *ele(s)/ela(s)* tant per a OD com per a OI.

Partint de l'assumpció que els paràmetres són lèxicament expressats en les propietats formals de les categories funcionals, en el cas que tractem el canvi ha d'haver ocorregut en la composició de trets del nucli aplicatiu:

- (i) En portuguès del centre del Brasil, el v té trets- ϕ ininterpretables que estableixen una relació d'*Agree* amb els trets- ϕ del SD meta (sigui un pronom originàriament nominatiu o un SD també teòricament nominatiu, com *ela* o *Maria*); llavors, en el domini sintàctic del nucli v el tret de cas ininterpretable del SD meta serà avaluat com a acusatiu. Alhora, el nucli aplicatiu també té trets- ϕ ininterpretables, de manera que estableix una relació d'*Agree* amb els trets- ϕ del SD tema (per exemple, *um livro*); llavors en el domini sintàctic del nucli aplicatiu el tret de cas no interpretable del SD tema serà avaluat com a acusatiu, també. I és que, en absència de cas datiu abstracte, el nucli aplicatiu es comporta com un v actiu amb trets- ϕ ininterpretables.
- (ii) En canvi, en portuguès europeu, com en espanyol i català, l'aplicatiu no té trets- ϕ ininterpretables, de manera que és inert, és a dir, no pot actuar com una sonda. El SD meta, al seu torn, té un tret de cas datiu abstracte (un tret de cas interpretable) que correspon al cas datiu morfològic, tant si és un SD, *à Maria*, com si és un pronom, *lhe*. Com que aquest cas inherent és un tret de cas interpretable, no ha de ser avaluat mitjançant *Agree*. El nucli aplicatiu baix «bearing an interpretable/inherent dative feature» és el responsable del cas datiu inherent de l'argument aplicat (Torres Morais & Salles 2010: 205). Pel que fa al nucli v , que sí que té trets- ϕ ininterpretables, estableix una operació d'*Agree* amb els trets- ϕ del SD tema (*um livro*), i el tret de cas ininterpretable del SD tema és avaluat com a acusatiu.

Aquesta visió, al capdavall, és paral·lela a la que ja havíem exposat per al català i l'espanyol, tot al·ludint a les diferències entre l'aplicatiu romànic i l'anglosaxó (vegeu 3.1.2). Així, en anglès (i en portuguès del centre del Brasil) l'aplicatiu assigna cas acusatiu inherent al tema, i en la resta de l'àmbit romànic assigna cas datiu inherent a la meta mentre que el tema legitima el cas acusatiu estructural gràcies a la presència de *v* amb un tret PPA que el fa moure.

Finalment, per donar compte del portuguès del Brasil general, on no hi ha cap construcció que es pugui considerar CDO, les autores postulen que pot haver-hi gramàtiques en què el nucli funcional aplicatiu no estigui actiu, de manera que l'única configuració disponible per a la transferència de possessió sigui la construcció amb la preposició lèxica (que s'alinea amb els predicats ditransitius locatius), com ocorre en portuguès brasiler general. En aquesta varietat, tot i haver-se perdut el cas datiu inherent, no s'ha desenvolupat la CDO –només s'ha desenvolupat en una part del domini, la zona central. Per tant, la pèrdua de la distinció del cas datiu abstracte és una condició necessària, però no suficient, per al sorgiment de la CDO del tipus anglès (Torres Morais & Salles 2010: 204). De fet, ja havíem avançat que l'aplicatiu, com a categoria de l'inventari de la Gramàtica Universal, pot ser seleccionat o ignorat per una gramàtica concreta.

Per acabar, volem fer un apunt sobre la correlació que estableixen les autores entre la pèrdua de clíctic datiu de 3a persona en el portuguès del centre del Brasil i el canvi paramètric en la composició de trets del nucli aplicatiu. I és que per a Torres Morais & Salles (2010: 205) «the connection between the morphological case system and the expression of parameters supports a view of syntactic change according to which parametric variation is determined in the lexicon, in terms of the ϕ -features of functional heads». Tanmateix, nosaltres considerem que possiblement hi ha altres factors que poden provocar aquestes modificacions en les característiques del nucli aplicatiu. Efectivament, en el capítol 5 sobre les alternances datiu/acusatiu (del tipus *Li telefono/El telefono, Li roben/El roben*), postularem que les varietats romàniques que empren l'acusatiu ho fan perquè disposen d'un nucli aplicatiu poc convencional, en el sentit que ha adquirit un funcionament similar al nucli aplicatiu anglosaxó, per la qual cosa assigna acusatiu i no datiu. Ja podem avançar, però, que no sembla pas que en aquestes varietats aquest fet respongui de manera directa a una pèrdua de la distinció morfològica entre el cas datiu i el cas acusatiu, que es manté viva (vegeu l'apartat 5.4.3 del capítol 5).

3.3.4. LES CDITR DEL FRANCÈS

El primer treball important sobre la CDO en francès correspon a Kayne (1975), que identifica aquest patró amb oracions com la següent:⁹⁶

(148) ?*Elle leur offrira tous des bonbons*

(Kayne 1975 : 154)

També Holmberg & Platzack (1995) tenen aquesta visió. Com veiem, es tracta d'un patró que coincideix superficialment amb la CDO de l'anglès, tant pel que fa a l'ordre dels objectes (OI-OD) com per l'absència de cap marcador de cas o preposició davant l'OI (*tous*, i no *à tous*).⁹⁷ Per tant, Kayne i Holmberg & Platzack pressuposen que aquestes dues característiques són propietats fonamentals i intrínseques de la CDO, i no pas fets particulars de la CDO anglesa.

⁹⁶ Kayne (1984) també defensa la inexistència de CDO en francès (i), i ho relaciona de fet amb l'absència de dues altres construccions que sí que són possibles en anglès, aquelles amb verbs del tipus 'creure' 0(ii) i les construccions amb abandonament de preposició (*preposition stranding*) (iii) **Error! No s'ha trobat l'origen de la referència.**

- (i)
 - a. *John gave Mary a book*
 - b. **Jean a donné Marie un livre*
- (ii)
 - a. *Everyone believed John to be a great scientist*
 - b. **Tout le monde croyait cet homme être un grand savant*
- (iii)
 - a. *Who did you buy that book for?*
 - b. **Qui avez-vous acheté ce livre pour?*

(Adaptat de Kayne 1984: 193-194)

Per a ell, els contrastos de gramaticalitat interlingüístics de (ii) i (iii) es redueixen a una diferència en les propietats de les preposicions: en anglès poden regir de la mateixa manera que ho fan els verbs i en francès, no. Semblantment, el contrast de (i) es deu a una altra propietat gramatical de les preposicions estretament relacionada amb l'anterior: en anglès les preposicions poden assignar cas objectiu (o acusatiu: el cas que sol assignar un verb al seu OD) i en francès, no. De fet, aquesta propietat permet que les preposicions de l'anglès, com *dèiem* suara, regeixin de la manera com ho fan els verbs.

Per a Kayne (1984: 195), la CDO conté una preposició buida, de manera que l'estructura és V [_{SP} [_P Ø] SN₁] SN₂. El SN₁ haurà de rebre cas procedent originàriament d'un element que no sigui P, perquè una preposició buida no pot ser l'origen del cas (tot i que sí que en pot assignar si l'hereta). En anglès, com que no hi ha cas inherent, s'hauria d'assignar cas oblic mitjançant P, però en aquest cas P no pot ser l'origen del cas perquè és buida, de manera que l'única opció és que el SN₁ rebi cas de V, concretament cas acusatiu (o objectiu); i això es durà a terme indirectament, és a dir, V assigna el cas al SP al qual regeix i aquest cas es percola al nucli P [_P Ø] i d'aquí s'assigna al SN₁. En canvi, en francès no hi ha cap opció perquè el SN₁ rebi cas: la preposició buida no pot ser una font de cas i en francès tampoc no hi ha cas inherent (tret del sistema de clítics), de manera que el cas hauria de ser assignat des de V i a través de P, però en francès les preposicions només poden assignar cas oblic, no pas cas objectiu (d'acord amb Kayne (1984: 196), una P buida «can transmit to its object an objective Case received by percolation only if in that language prepositions normally assign objective Case»). Per a una explicació detallada de les conseqüències d'aquesta proposta, vegeu Kayne (1984: 193-199).

⁹⁷ Noteu que en (148) la presència del clíctic datiu és obligatòria: és a dir, perquè l'OI (el quantificador flotant *tous*) pugui aparèixer sense *à* cal l'ocurrència del clíctic, altrament el resultat no és gramatical en cap varietat:

- (i) **Elle offrira tous des bonbons*

(Kayne 1975: 154)

Cal dir, però, que l'oració de (148) és gramatical només per a una part dels francòfons, mentre que les alternatives (149) i (150) són acceptades de manera molt més general:

(149) *Elle leur offrira des bonbons à tous*

(150) *Elle offrira des bonbons à tous*

(Kayne 1975: 154)

En definitiva, el que Kayne considera que és la CDO del francès no deixa de ser una construcció molt rara, pràcticament marginal i, a sobre, restringida (sense justificació aparent) al cas dels quantificadors flotants.⁹⁸ Davant d'aquest fet, Fournier (2010: 121), autor de diversos treballs recents sobre la CDO en francès, es pregunta: «Pourquoi la CDO française de Kayne est-elle en effet si peu concluante et rare, alors que dans toutes les autres langues du monde possédant la CDO, la construction est très commune –c'est peut-être la construction ditransitive la plus commune– surtout avec des verbes de cession comme donner ou offrir?».

Partint de la proposta de Kayne (1975), Anagnostopoulou (2003: 281-284) considera que tant (148) com (149), ambdues amb clític datiu, són CDO: «these examples represent two different instances of the double object construction». Per a ella, doncs, ni l'ordre superficial dels mots ni la marca de cas de l'OI no són propietats universals de la CDO. Fournier també coincideix en aquest punt, però la seva proposta, de la qual parlarem tot seguit, va encara més enllà, en el sentit que la CDO del francès no es restringeix pas a les construccions amb doblat de clític datiu (DCIDat). En canvi, per a Anagnostopoulou (2003: 285), «dative clitics are required in the French double object construction», però el fet és que el clític doblador només apareix en comptades ocasions, com ara amb els quantificadors flotants. És a dir, altre cop es redueix la CDO del francès a una construcció ben poc freqüent de la llengua (en paraules d'Anagnostopoulou (2003: 285): «Its existence can be detected only in constructions with simple (i.e. non-doubling) clitics, clitic doubled quantifiers and [...] strong pronouns [que també admeten doblat]»).

En canvi, considerem més encertats i fonamentats els diversos treballs de Fournier (2008, 2010), que persegueixen l'objectiu de «développer une définition plus générale et plus justifiée de la CDO, au niveau syntaxique et sémantique», de manera que sigui possible identificar aquesta construcció en llengües en què fins ara s'havia considerat absent, com el francès (Fournier 2010: 1). En efecte, Fournier (2010: 18) afirma que «le français [...] est un excellent exemple d'une langue possédant la CDO, contrairement à l'opinion générale que l'on trouve sur le sujet». Seguint l'enfocament de Malchukov, Haspelmath & Comrie (2007), Fournier cerca una descripció de la CDO deslligada de les característiques estructurals específiques d'una

⁹⁸ De fet, Fournier (2010: 121) és més taxatiu: «il n'y a rien qui indique que cette construction [...] très marginale (voire inacceptable) est une CDO» i que en canvi les alternatives com (149) no ho siguin.

llengua, és a dir, una definició de la CDO referida al significat de la construcció però no a la manifestació concreta dels arguments. Com ja hem fet explícit, la nostra recerca sobre la CDO de l'espanyol i el català s'inspira, de manera crucial, en aquesta visió dels fets.

A partir d'aquesta concepció, Fournier (2010: 3) examina «chaque propriété présumée de la structure pour déterminer s'il s'agit d'un phénomène dépendant de la langue ou d'une vraie propriété, c'est-à-dire d'une propriété que possèdent toutes les langues qui auraient disposé d'une CDO». Així, la definició universal a la qual arriba l'autor és la següent, que només té en compte els papers semàntics dels objectes obligatoris i la semàntica exacta de la construcció: «La construction à double objet (CDO) comprend un sujet Agent et deux autres DP, qui sont des objets verbaux reliés l'un à l'autre par une interprétation de transfert de possession (réussi ou inféré), sans interprétation de transfert de lieu» (Fournier 2010: 71).⁹⁹ En canvi, «les faits morphosyntaxiques, comme la présence ou l'absence des marqueurs de cas morphologique sur les arguments, l'ordre hiérarchique structurel des objets ou même les asymétries sémantiques reflétées dans la Syntaxe (cf. Barss et Lasnik 1986), ne sont plus pertinents à la description de la CDO et n'en font pas partie» (Fournier 2010: 74).¹⁰⁰ Aquest punt ha estat fonamental també per a la nostra proposta sobre les característiques de la CDO en espanyol i català (vegeu 2.2).

Abans d'identificar la CDO en francès, Fournier (2010: 92) demostra que *à* «est un affixe qui marque souvent le cas datif en français et que ce n'est pas une préposition» (P). En concret, demostra que *à* té una naturalesa doble: és un element ambigu entre la semàntica de possessió i

⁹⁹ L'objectiu últim de Fournier (2010) es escatir quin és el denominador comú de la CDO en les llengües del món, i conclou que es tracta d'una construcció caracteritzada per «le transfert dynamique de possession réussi du Thème entre l'Agent et le But» (Fournier 2010: 17); des del punt de vista semàntic la CDO presenta dues propietats: d'una banda, «[elle] requiert une interprétation de transfert de possession sans exception»; i, de l'altra, «[elle] ne peut pas avoir une interprétation de transfert de lieu» (Fournier 2010: 46). A partir d'aquest significat principal, es poden fer abstraccions que originen tots els significats possibles de la construcció. En efecte, Fournier (2010: 3) deixa clar que «nous cherchons avant tout le dénominateur commun des CDO au sein de toutes les langues humaines. Si nous parvenons à trouver le plus petit dénominateur commun entre les CDO à travers les langues, nous aurons développé un test diagnostique de son identification dans n'importe quelle langue. Nous restreignons la sémantique de la CDO à cette fin. Nous rencontrerons des structures à double objet dans plusieurs langues qui ne sont pas compatibles avec notre définition sémantique de la CDO. À nouveau, cela ne signifie pas que nous rejetons ces structures en tant que CDO. En effet, l'objectif principal est de proposer un diagnostic et ainsi d'identifier la présence de la CDO dans n'importe quelle langue mise à l'épreuve». Fournier (2010: 46) es limita a afirmar, doncs, que «il existe une CDO commune à toutes les langues qui ont une ou plusieurs constructions à double objet». Així, l'objectiu és definir aquest mínim comú denominador universal que permeti identificar la CDO en diverses llengües. En concret, l'autor delimita des del punt de vista semàntic la definició de CDO a partir de dues propietats: «la CDO requiert une interprétation de transfert de possession sans exception» i «la CDO ne peut pas avoir une interprétation de transfert de lieu».

¹⁰⁰ En concret, Fournier (2010: 105) explicita que «les asymétries des objets dans les phrases avec deux objets notées par Barss et Lasnik (1986) sont peu concluantes en ce qui concerne la détermination des hiérarchies syntaxiques de surface entre les objets, mais qu'elles sont valables pour les positions syntaxiques relatives des objets à un certain moment de la dérivation de la structure», la qual cosa implica que «les copies/traces des objets peuvent être les éléments pertinents lorsque l'on considère ces asymétries de liage».

A la pràctica, amb aquesta definició Fournier rebutja com a propietats inherents de la CDO alguns comportaments que són propis només d'algunes llengües: és el cas de la congelació d'abast en la CDO de l'anglès (Aoun & Li 1989) on *I gave a child each doll* només pot voler dir que un sol nen va rebre totes les nines (*a child > each doll*). Per a l'autor, aquesta mena de fets són més aviat «conséquences de la façon dont chaque langue «emballe» l'information, propriétés reliées donc à la structure informationnelle et à la topicalité», en la línia de Godlberg (2006).

la de lloc, essent en ambdós casos una marca de cas, datiu i locatiu respectivament (Fournier 2010: 92-104). Per distingir una ocurrència de \hat{a}_{DAT} d'una de \hat{a}_{LOC} , Fournier (2010: 103) recorre a la cliticització: «Si l'argument indirect dans la forme \hat{a} -DP ne peut pas se remplacer par le clitique datif LUI (et c'est le cas pour \hat{a} *Tokyo* [...]), il n'est pas marqué par le cas datif et il est plutôt un objet introduit par \hat{a}_{LOC} » i afegeix que «si l'objet est capable de posséder et que le verbe peut encoder l'interprétation de transfert de possession, le français marque nécessairement cet argument à cas datif (\hat{a}_{DAT})». D'aquesta manera, l'estratègia d'identificació de la CDO del francès, igual que veiem per al català i l'espanyol (vegeu 3.2.3), és la següent: «il faut identifier la construction à \hat{a}_{DAT} candidat à l'appellation "CDO" par l'emploi du clitique datif *LUI*» (Fournier 2010: 111).

Així doncs, sota la premissa que «[l']objet indirect d'une phrase ditransitive doit vérifier le cas datif quand possible», Fournier (2010: 103) estableix que «si l'objet est capable de posséder et que le verbe peut encoder l'interprétation de transfert de possession, le français marque nécessairement cet argument à cas datif (\hat{a}_{DAT})». Atesa l'ambigüitat inherent de l'element \hat{a} , la tria entre \hat{a}_{LOC} i \hat{a}_{DAT} és determinada per una regla d'evitació d'ambigüitat: «Dans le discours normal, si le locuteur croit qu'une ambiguïté sémantique au niveau de la phrase peut rendre plus difficile le décodage par l'interlocuteur, il/elle trouvera une façon grammaticale pour l'éviter». En altres paraules, aquesta regla «interdit toutes les phrases ditransitives dans lesquelles un objet est marqué par \hat{a}_{LOC} , si cet objet peut posséder des choses et si le verbe autorise une interprétation de transfert de possession», d'acord amb la premissa suara comentada, de manera que en tots aquests casos la interpretació de transferència de possessió serà categòrica (Fournier 2010: 104). Aquesta visió de les coses també serà crucial en el nostre enfocament.

Finalment, l'autor arriba a la conclusió que una oració francesa com (151), on \hat{a} és necessàriament marca de datiu (\hat{a}_{DAT}), representa una CDO:¹⁰¹

(151) *Andreu donne une rose à Anna*

Per a ell, «étant donné que nous avons identifié la forme \hat{a} en tant que marqueur de cas, la construction est toujours à double objet même si l'ordre hiérarchique de surface des objets n'est pas identique à celui des objets de la CDO en anglais» (Fournier 2010: 106).¹⁰²

¹⁰¹ És generalment assumit que el francès no té DCIDat en les CDitr i que quan hi ha clític datiu l'OI està dislocat a la dreta; tanmateix, algunes veus dissenteixen i afirmen que el francès podria ser potser com el català i l'espanyol (Béatrice Lamiroy, c.p.). Seria interessant dur a terme un estudi de corpus que parés atenció a les qüestions entonatives per determinar si les ocurrències rellevants són casos de dextralocacions o no.

¹⁰² En canvi, altres autors defensen encara que les ditransitives del francès no són CDO, no són construccions amb un nucli aplicatiu. Així, per exemple, Boneh & Nash (2013: 30) donen per a una oració com *Marie a envoyé la lettre à Céline* una estructura consistent en «a bieventive VP with different types of little vPs», un SvDO de causació i un SvGO de moviment ('La Marie causa que la carta vagi a la Céline'). Aquesta estructura de moviment causat és l'atribuïda generalment a la CP de l'anglès (*Mary sends a letter to Céline*). En efecte, les autores assumeixen que

És important recordar que les construccions ditransitives del francès com (151) són CDO perquè la regla d'evitació d'ambigüitat entre \dot{a}_{DAT} i \dot{a}_{LOC} assegura que, sempre que és possible, l'oració sigui una CDO. Això implica que, tal com defensàvem per al català i l'espanyol, tampoc en francès «il n'existe pas d'équivalent proche en français de la COP en anglais ou de la construction à clitique double en espagnol» (Fournier 2010: 106). Aquest punt de l'anàlisi també ha estat fonamental per a la nostra proposta: hem argumentat que en català i espanyol les CDitr del tipus *L'Andreu (li) dona una rosa a l'Anna* són (independentment del clític) CDO (vegeu 3.1), i que no hi ha cap corresponent directe semblant a la CP de l'anglès (vegeu 3.2) (contra Demonte 1995 i Cuervo 2003a,b, entre d'altres, segons les quals la construcció de l'espanyol amb clític és CDO però sense és CP). En poques paraules: en francès (segons Fournier) i en espanyol i català (segons nosaltres) una construcció ditransitiva amb el significat de transferència de possessió s'expressa únicament mitjançant l'estructura CDO; només quan aquesta interpretació sigui impossible les llengües romàniques recorren a altres construccions, com ara la construcció locativa amb *a*.

Així, com ja hem comentat anteriorment (3.1.2), en francès i en les llengües romàniques en general l'aplicatiu assigna cas datiu inherent al SD meta, i el SD tema ha de comprovar el seu tret de cas ininterpretable (acusatiu estructural). En canvi, en un aplicatiu anglosaxó s'assigna cas acusatiu inherent al SD tema. L'estructura segons Fournier per a una CDO del francès com *Jean a donné le livre à Marie* és aquesta:¹⁰³

«French ditransitives are essentially CAUSED-MOTION constructions», i que l'absència de CDO es deu a «the unavailability in French of the light abstract predicat ν HAVE heading a lower possession subevent in English double object constructions» –anàlisi com la de Pesetsky (1995), Harley (2002) o Rappaport Hovav & Levin (2008) consideren que la configuració CDO consta d'una estructura esdevenimental de 'causar posseir' (CAUSE-TO-POSSESS' en la qual el subesdeveniment de possessió és encapçalat per un predicat HAVE (abstracte) buit que posa en relació el subjecte posseïdor (datiu) i el complement posseït (tema). Això vol dir, doncs, que segons Boneh & Nash (2013: 30) no hi ha una construcció expressa per a la possessió causada (contra Fournier 2010), però no vol pas dir que aquesta interpretació no pugui vehicular-se per altres vies: «Because a MOTION subevent licenses spatial goals, some of which are recipients (i.e., animate spatial goals), CAUSED-POSSESSION can in principle be expressed in the subset of CAUSED-MOTION structures».

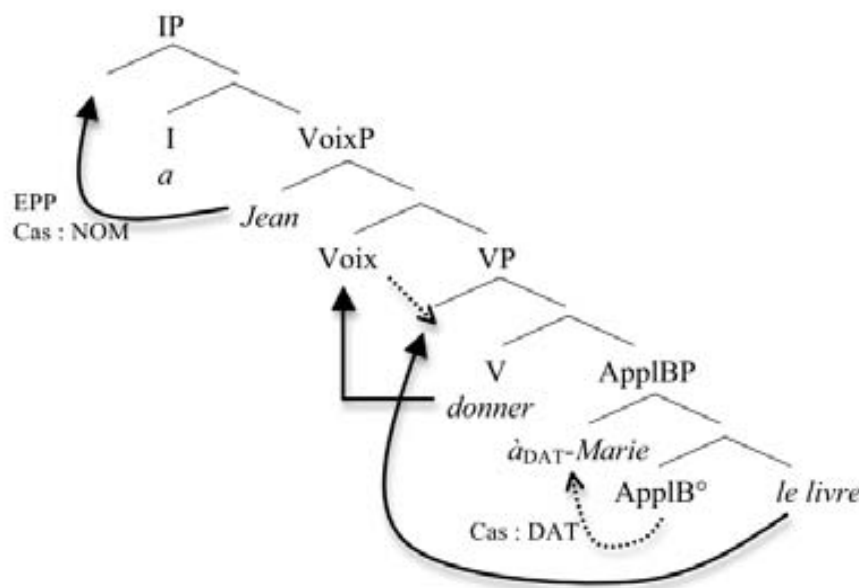
¹⁰³ En francès antic hi havia, a més, un altre patró de CDO, amb l'OI introduït sense *à*, i amb dos ordres possibles:

- (i)
- a. *Et la gent de la terre envoierent Johannis la teste* ('Et les gens de la terre envoyèrent la tête à Johannis')
 - b. *Li danziaux donna le cheval Adrastus* ('Le jeune homme donna le cheval à Adrastus')

(Herslund 1980: 9)

Sobre l'origen d'aquesta construcció, Arteaga (1996: 26-27) explica que en francès antic el sistema de declinacions (per als substantius) distingia el cas nominatiu i el cas oblic (que marcava l'OD, l'OI i també els complements de preposicions) –en els pronoms, el cas datiu (*lui, leur*) sí que es diferenciava del cas oblic (*le, la, les*), tal com nota Herschensohn (1994: 48). Per tant, la forma general d'expressar l'OI (el datiu) era mitjançant el cas oblic i l'element *à*: *au roi* (noteu que si el substantiu no dugués cas oblic sinó cas nominatiu seria *rois*). També era possible, però, que el cas oblic sol, sense *à*, expressés datiu, i això és el que trobem en (i). Arteaga (1996: 27) explica que l'ús d'aquest *datiu absolut* es limitava a uns quants casos concrets, com ara per introduir l'OI «de un grupo restringido de verbos que asignaban directamente el caso dativo, como *mentir* 'mentir', *devoir* 'dever', *dire* 'decir', *conter* 'contar'», p. ex. *Mentir mon maistre*. De manera crucial, però, el datiu absolut era general en les construccions amb un OD i un OI: «cuando se trataba de dos complementos, directo e indirecto, el dativo se expresaba regularmente sin preposición, como en el inglés moderno», i generalment en l'ordre OI-OD –Arteaga (1996: 28) parla d'un «desplazamiento del complemento dativo». Per a Herslund (1980) aquest era, de fet, l'ordre normal de les CDitr en francès antic.

(152)

(Fournier 2010: 225)

En aquesta estructura, doncs, l'ordre de base dels objectes és el mateix que en anglès, tot i que en l'ordre final l'OD acaba situat més amunt que l'OI, tal com ocorre en català i espanyol (vegeu 3.1.4 i els subapartats corresponents). Pel que fa a les asimetries de c-comandament, Fournier (2010: 225) afirma que en francès s'apliquen en les posicions derivades dels objectes (quan l'OD és més amunt que l'OI), no pas en les de base (quan l'OI és més amunt que l'OD), excepte en els casos de lligam invers on l'OI lliga l'OD, malgrat que l'ordre lineal és OD-OI (vegeu també Fournier 2010: 205). Recordem que aquest lligam invers o cap enrere (*Marie a donné* [_{OD} *son*_i *crayon*] [_{OI} *à chaque garçon*]_i) conviu amb el lligam normal o cap endavant (*Jean a présenté* [_{OD} *chaque institutrice*]_i [_{OI} *à ses*_i *élèves*]), és a dir, en francès hi ha c-comandament bidireccional (Harley 2002) i aquest fet ja ha estat al·ludit per fonamentar la nostra proposta sobre l'espanyol i el català (vegeu, especialment, l'apartat 3.1.3).

Segons Herslund (1980: 11-12), sembla que aquestes construccions no presentaven cap diferència remarcable respecte de la construcció amb *à*-SD que perdura en francès actual: «[Les] différences de sens [...] sont pratiquement impossibles à vérifier pour l'ancien français. Une analyse sémantique selon ces lignes, construction sans préposition impliquant «aboutissement» de l'action verbale, marquée donc, construction avec préposition sans une telle implication, non marquée, ne sera pas praticable non plus».

Per això, Fournier (2010: 38) conclou que seria erroni considerar que només les construccions de (i) són CDO, i que en canvi les construccions amb *à*-SD actuals no ho són, ja que més enllà de l'ordre de mots diferent totes comparteixen la semàntica. Així, simplement cal explicar la diferència d'ordre superficial partint de la base que la CDO disposa l'OI per sobre de l'OD i, posteriorment, «dans certaines langues, ils seraient soumis au «scrambling» facultatif ou à une dérivation obligatoire». Amb tot, pensem que abans d'afirmar que la construcció de (ia) correspon a l'ordre bàsic de la CDO caldria examinar les relacions de c-comandament possibles entre els objectes –recordeu el cas del romanès, on la CDO presenta sovint l'ordre OI-OD (vegeu 3.3.1).

Per acabar, convé fer referència a la proposta d'Anagnostopoulou (2005) sobre l'ambigüitat de les metes amb *à* del francès. L'autora afirma que són ambigües en el sentit que poden correspondre tant a una CDO com a una CP. Així, formen una CDO quan apareixen en els anomenats contextos d'Oehrle, que en anglès i en altres llengües són exclusius de la CDO (153)-(154).¹⁰⁴

(153) *Le livre de Lipson a appris le Russe à Marie*

(154) *Le fait de rencontrer Paul a donné mal de tête à Marie*

(Anagnostopoulou 2005: 101)

Alhora, però, per a Anagnostopoulou també hi ha arguments a favor de considerar que les metes amb *à* poden formar part d'una CP equivalent a la construcció *to-dative* de l'anglès. Aquests arguments tenen a veure amb la possibilitat de nominalitzar aquestes construccions:

(155) *La restitution des territoires aux Palestiniens*

(Cedric Boeckx, c.p., apud Anagnostopoulou 2005: 100)

Segons l'autora, que les nominalitzacions provenen necessàriament de la CP i no de la CDO és clar, si tenim en compte les dades de l'anglès:

(156) *Sue's gift of a book to Mary*

(157) **Sue's gift of Mary (of) a book*

(Anagnostopoulou 2005: 100)

I és que Anagnostopoulou (2005: 71) explica aquest contrast a partir de la idea que el nucli aplicatiu que introdueix l'OI en la CDO només és legitimat amb verbs, però no amb elements nominals, de manera que ella conclou que les metes de nominalitzacions com la del francès en (155) «are not introduced by vAPPL; rather they are arguments of the root» (Anagnostopoulou 2005: 101). Anagnostopoulou (2003: 190-181) fa la mateixa apreciació per a les CDitr de l'italià (*La restituzione dei territori ai Palestini*).

Tanmateix, nosaltres considerem, com Fournier (2010), que una oració com (158) correspon únicament a una CDO amb un aplicatiu:

¹⁰⁴ Pel que fa a (154), amb un subjecte no volitiu, l'autora nota que si l'OI és cliticitzat l'oració és encara millor, tot i que no en dona la raó:

(i) *Le fait de rencontrer Paul lui a donné mal de tête*

(Anagnostopoulou 2005: 122, n. 34)

(158) *Ils ont restitué quelques territoires aux Palestiniens*

Aleshores, per explicar el fet que la CDO anglesa no pugui donar nominalitzacions i la CDO romànica sí, creiem que cal fer esment de les particularitats relacionades amb el cas de cada llengua. En anglès la agramaticalitat de (157) pot deure's al fet que la llengua no té els recursos per produir una seqüència entenedora en què dos arguments verbals amb el mateix cas (acusatiu) passen a relacionar-se amb un nom: ni l'ús de la preposició *of* dos cops no és una solució interpretable, com tampoc no ho és combinar la preposició i l'absència de preposició. En anglès, doncs, l'OI rep cas acusatiu estructural i, per tant, esperariem que pogués perdre'l en nominalitzar-se i adoptar la preposició *of*; tanmateix, el segon argument, l'OD, que en l'estructura verbal presentava acusatiu inherent, no pot ser inserit en la seqüència de cap manera interpretable: ni amb preposició ni sense. En canvi, en les llengües romàniques l'OD i l'OI reben casos diferents: l'acusatiu estructural de l'OD és reemplaçat ara per la preposició *de* (que li assignaria cas genitiu dins el SD), mentre que el datiu inherent, lèxic, de l'OI es manté en l'àmbit nominal.

3.3.5. LES CDITR DE L'ITALIÀ

L'apartat dedicat a l'italià no serà tan extens com els anteriors perquè –fins on arriba el nostre coneixement– no se n'ha publicat cap estudi exhaustiu des de la perspectiva de les construccions de doble objecte i dels sintagmes aplicatius, a banda del full volander de Pescarini (2012), enfocat més aviat als aspectes morfofonològics de les combinacions de clítics. Tanmateix, com ja hem fet notar en alguna ocasió, considerem que el nostre enfocament panromànic és igualment vàlid per a aquesta llengua, de la qual ens hem servit diversos cops per mostrar la bidireccionalitat del c-comandament en la CDO romànica i per donar suport a la idea que el nucli aplicatiu d'aquesta construcció ha de poder ser buit o ple. En efecte, recordem que els parlants de l'italià –independentment dels dictats de la normativa– poden doblar opcionalment l'OI de les ditransitives (159), com en català i espanyol (160):

(159) *(Gli) ho dato il regalo a Mario*

(Federico Silvagni, c.p.)

(160)

a. *(Li) he donat el regal al Mario*

b. *(Le) he dado el regalo a Mario*

Defensem que aquestes construccions, independentment de la presència o absència de doblat de clíctic datiu, corresponen a una CDO.

L'italià, doncs, aporta una prova més a favor de la possibilitat que el nucli aplicatiu de la CDO romànica pugui ser buit o ple; o, el que és el mateix, a favor de la idea que la presència del clític no es vincula amb cap diferència estructural quant a les posicions dels objectes.¹⁰⁵ A més, l'italià també és clau per argumentar l'existència de bidireccionalitat en les relacions de comandament entre els objectes de la CDO (vegeu 3.1.3), tal com ja hem vist i reproduïm ara altra vegada:

(161)

- a. *Una lunga terapia psicoanalitica ha restituito* [_{OD} *Maria*_i] [_{OI} *a se stessa*_i]
- b. *Una lunga terapia psicoanalitica ha restituito* [_{OD} *se stessa*_i] [_{OI} *a Maria*_i]

(Giorgi & Longobardi 1991: 42)

(162)

- a. *Marie a donné* [_{OD} *son*_i *crayon*] [_{OI} *à chaque garçon*]_i
- b. *Jean a présenté* [_{OD} *chaque institutrice*]_i [_{OI} *à ses élèves*]

(Harley 2002: 62)

(163)

- a. *Ho mostrato* [_{OD} *se stessa*_i] [_{OI} *a Giulia*_i]
- b. *Ho mostrato* [_{OD} *Giulia*_i] [_{OI} *a se stessa*_i]

(Pescarini 2012: 2)

Hi ha un altre aspecte revelador de les construccions ditransitives italianes que ens permet reforçar la idea que en l'àmbit romànic no hi ha una construcció equivalent a la *to-dative* de l'anglès i que, sempre que s'expressa una certa idea de transferència de possessió, es recorre a la CDO (vegeu 3.2). En efecte, l'italià diferencia entre la CDO i una altra construcció amb un significat únicament locatiu en la qual el complement és encapçalat per la preposició *da* (165).¹⁰⁶ Significativament, el sintagma introduït per *da* és reprès per un clític locatiu (166) i interrogat amb el mot *dove* (167):

¹⁰⁵ Recordem que en l'òrbita italiana trobem també el cas del trentí, on el doblat en una oració ditransitiva és obligatori:

(i) **(Ghe) dago el regal al Mario*

(Cordin 1993: 130-131)

El trentí, doncs, s'assimila al cas de l'espanyol de Río de la Plata, de Xile i de Caracas (vegeu 2.2.1.2), on el doblat és sistemàtic i l'opció sense clític no és acceptable.

¹⁰⁶ Pescarini (2012: 8) precisa que, en aquests exemples, *Carlo* «is not in itself the goal argument, but, rather, the possessor of a silent noun PLACE»; es pot traduir com 'el lloc de Carlo', sigui la casa, l'oficina, la botiga, etc.

- (164) *Spedisco il libro a Carlo*
 (165) *Spedisco il libro da Carlo*
 (166) *Da Carlo, ci spedisco il libro*
 (167) *Dove/*A chi spedisco il libro? Da Carlo.*

(Adaptat de Pescarini 2012: 4-5)

Amb aquestes consideracions sobre l'italià, acabem l'apartat dedicat a la ditransitivitat i la CDO des d'un punt de vista panromànic. A continuació ens referirem als principals arguments que permeten caracteritzar l'OI romànic com un SD i no pas com un SP, fet que va estretament lligat amb la postulació d'una CDO com a construcció ditransitiva *defectiva* (o, simplement, més estesa) a la Romània.

3.4. SOBRE L'ESTATUS CATEGORIAL DE L'OI ROMÀNIC

Els autors que han tractat les construccions ditransitives en l'àmbit romànic s'han posicionat, és clar, sobre l'estatus categorial del sintagma que fa la funció d'OI. En concret, alguns han establert que un mateix element, *a*, pot ser una marca de cas o bé una preposició (secció 2.1). Així, en el cas de l'espanyol, autores com Demonte (1995) i Cuervo (2003a,b) han assenyalat que en una oració com (168), que per a elles és una CP, la *a* és una preposició, mentre que en una oració com (169), que per a elles és CDO perquè conté doblat de clític, la *a* és una marca de cas datiu:

- (168) *Andreu dio una rosa* [_{SP} *a Anna*]
 (169) *Andreu le dio una rosa* [_{SD} *a Anna*]

Aquesta mateixa dualitat l'han proposada Diaconescu & Rivero (2007) per a la forma *la* 'a' del romanès (secció 3.3.1). En canvi, hem vist que Torres Morais & Salles (2010) per al portuguès i Fournier (2010) per al francès rebutjaven aquesta caracterització, i assumien que en una construcció ditransitiva com les de més amunt *a* (o *à*) és, sistemàticament, una marca de cas datiu.¹⁰⁷

¹⁰⁷ En concret, en el cas del francès Fournier (2010) identifica les construccions ditransitives en general a CDO i proposa que les metes introduïdes per *à* són SD amb marca de datiu (i). De fet, Fournier (2010: 92-104) proposa que l'element *à* en francès és un afix de naturalesa doble, en el sentit que pot ser un marcadore de datiu i també un marcadore d'un altre cas, segurament locatiu, reservat als casos en què la interpretació de transferència de possessió és absent, com (ii), i a altres construccions locatives (iii).

- (i) *Anne a donné un cadeau à Charles*
 (ii) *Anne a envoyé un paquet à New York*
 (iii) *Paul habite à Montréal*

(Fournier 2010: 93)

Són els mateixos casos per als quals nosaltres hem proposat que *a* actua com una preposició locativa; dir que *a* aleshores marca cas locatiu encaixaria igualment en la nostra proposta. Cal dir que en un treball anterior Fournier

Aquesta diferència respon, en el fons, a dues maneres diferents de concebre l'abast de la CDO. Per al primer grup d'autores, que diferencien *a* com a marca de cas (en un SD) i *a* com a preposició (en un SP), una construcció ditransitiva és CDO només si presenta doblat de clíctic datiu, un fenomen que precisament està molt estès tant en espanyol com en romanès. Per al segon grup d'autors, que consideren que *a* en les construccions romàniques equivalents a les de més amunt sempre és marca de cas datiu (en un SD), el patró CDO correspon a qualsevol construcció ditransitiva que expressi, mínimament, la idea de transferència de possessió, i prescindeixen del fenomen del doblat, absent precisament en romanès i portuguès. Finalment, en aquest treball (secció 2.2 del capítol anterior, seccions 3.1 i 3.2 del capítol present) hem mostrat que aquest segon enfocament també és vàlid per a llengües amb doblat, com el català i, també, l'espanyol. És a dir, hem defensat que tant en (168) com en (169), independentment del clíctic, la *a* és una marca de cas datiu en un SD situat a l'especificador d'un sintagma aplicatiu.

A favor del tractament de l'OI com un SD (i no pas com un element que ara és SD i ara és SP), hi ha diversos arguments (vegeu, per exemple, els treballs de Vergnaud (1974) i Jaeggli (1982)). A continuació repassarem els més destacats, i veurem com poden aplicar-se a les diverses llengües romàniques.

3.4.1. POSSIBILITAT DE RELACIÓ ANAFÒRICA AMB UN CLÍCTIC

El principal diagnòstic té a veure amb la possibilitat de pronominalitzar un OI que és SD amb un clíctic datiu. En efecte, Jaeggli (1982: 89) estableix que l'element *à* del francès és un afix de cas (i forma per tant un SD) quan el sintagma que encapçala pot pronominalitzar-se amb un clíctic datiu, i que en canvi és preposició quan no admet tal procés de cliticització. Hem vist també que Fournier (2010) esgrimia aquest argument per definir la CDO francesa (vegeu 3.3.4).

En el cas de l'espanyol, Cuervo (2003a: 23-27) defensa que els arguments datius encapçalats per *a* (i doblats per un clíctic) són SD, i ho fa seguint els arguments de Strozer (1976: 76-93). Precisament, un d'aquests arguments té a veure amb el fet que els arguments datius poden tenir una relació anafòrica amb un clíctic (170), cosa inusual en els SP de l'espanyol (171) –el mateix val per al català (exemples (b)):¹⁰⁸

(170)

a. *Andreu le_i dio una rosa a Anna_i*

(2008: 12) havia considerat, com nosaltres, que *à*_{DAT} (cliticitzada per *lui*) era un element afixal amb funció gramatical i *à*_{LOC} (cliticitzada per *y*) un element preposicional amb funció lèxica.

¹⁰⁸ Un altre dels arguments de Strozer té a veure amb el fet que els OI pronominals *a ell/ella* només poden tenir referències animades (i), a diferència dels SP pronominals (ii):

(i) *Le pasé la franela a la mesa* → **a ella*

(ii) *Lola limpió la mesa con la franela* → *con ella*

(Cuervo 2003a: 24)

b. *L'Andreu li_i va donar una rosa a l'Anna_i*

(171)

a. *Andreu (*le_i) fue al cine sin Anna_i*

b. *L'Andreu (*li_i) va anar al cine sense l'Anna_i*

Tanmateix, a diferència de Cuervo, per a nosaltres els OI de les llengües romàniques són SD sempre, no només quan apareixen doblats per un clític. En efecte, el contrast amb les preposicions sorgeix igualment si apliquem el criteri anterior en casos no de doblat, sinó simplement de pronominalització:

(172)

a. *Andreu dio una rosa a Anna → Andreu le dio una rosa*

b. *Andreu va donar una rosa a l'Anna → L'Andreu li va donar una rosa*

(173)

a. *Andreu fue al cine sin Anna → *Andreu le fue al cine*

b. *L'Andreu va anar al cine sense l'Anna → *L'Andreu li va anar al cine*

Si bé nosaltres, com Cuervo, atorguem validesa al criteri relacionat amb l'ús dels clítics, cal dir que altres autors han posat en dubte la fiabilitat d'aquest diagnòstic. És el cas d'Anagnostopoulou (2005: 108-116), que, basant-se en el treball de Jaeggli (1982) a partir dels tests proposats per Vergnaud (1974), conclou que els fets relacionats amb la cliticització no són un criteri fiable a l'hora de determinar l'estatus categorial dels arguments datius: «the DP vs. PP status of dative arguments cannot be determined on the basis of chain formation with a clitic, contrary to what is often assumed in the literature on Spanish». Així, referint-se a la hipòtesi que «only DPs are allowed to undergo chain formation» (ja sigui en casos de doblat, en casos de represa clític en construccions dislocades, etc.), Anagnostopoulou (2005: 110) afirma que «[i]n order for the above hypothesis to receive support it would have to be demonstrated for all clitic languages that pronominal clitics form chains with categories that can be independently argued to be DPs on the basis of evidence like e.g. Q-float or co-ordination», i afegeix que les dades de coordinació en espanyol indiquen que la hipòtesi és insostenible. En efecte, Anagnostopoulou (2005: 114-116) mostra que els sintagmes encapçalats per *a* (i doblats) de l'espanyol es comporten com SP en contextos de coordinació, a diferència dels *à*-SD del francès. Ho veurem tot seguit en 3.4.2. Per a ella, que l'OI de la CDO de l'espanyol sigui un SP però pugui ser doblat per un clític datiu no és pas cap raresa: possiblement, «the unavailability of doubling with all other PPs could derive from independent factors» (Anagnostopoulou 2005: 114); de fet, la possibilitat que translingüísticament la CDO admeti no només metes SD sinó també metes SP

li permet concloure que «indirect objects which have the categorial status of PPs can be introduced by an applicative head» (Anagnostopoulou 2005: 108).¹⁰⁹

3.4.2. NO-SUPRESSIÓ EN CONTEXTOS DE COORDINACIÓ

De fet, la idea que els sintagmes amb *a* de l'espanyol són SP i els equivalents del francès són SD la defensa Jaeggli (1982) a partir de contrastos com els següents. En francès l'OI és un SD amb marca de cas datiu perquè, en general, no pot tenir abast ampli en casos de coordinació (174), a diferència de les preposicions autèntiques (174b):

(174)

- a. **Ils ont parlé à Marie et le directeur*
- b. *Il a pris intérêt à la photographie et le cinéma*

(Jaeggli 1982 apud Fournier 2010: 96)

En canvi, en espanyol la *a* en contextos de coordinació pot ometre's:

(175) *Les compraron una casa a María y el director*

(Jaeggli 1982 apud Cuervo 2003a: 25)

(176) *Les mandaron cartas a los padres y los abuelos*

(Jaeggli 1982 apud Anagnostopoulou 2005: 114)

S'han fet, però, diverses objeccions a aquest diagnòstic, tant per part d'autors que volen defensar l'estatus SP per a sintagmes amb *à* del francès, com per part d'autors que volen defensar l'estatus SD per als sintagmes amb *a* de l'espanyol. Vegem-ho.

En el primer cas, Boneh & Nash (2013: 42) adverteixen que «careful examination of the data reveals that some prepositions must be repeated in the second conjunct, just like *à*, while others may do so», de manera que «*à* patterns exactly like *de* “of/from” or *chez* “at”, while *avec* “with” and *pour* “for” are truly prepositional according to this test», i arriben a la conclusió que aquest diagnòstic és inservible:

(177)

- a. *Nous avons présenté notre demande au ministre et *(à) la vieille milliardaire*

¹⁰⁹ Una altra solució per defugir la correlació entre possibilitat de pronominalitzar-se amb un clític datiu i estatus SD és la que proposen Miller (1992) i Fournier (2010: 94-95), en el sentit que *à* és sempre un element de naturalesa afixal, una marca de cas, ara amb valor datiu, ara amb valor locatiu. Entre les proves que aporten per demostrar el caràcter afixal de la *à* hi ha la impossibilitat d'esborrament per identitat (Zwicky 1985), per exemple en casos de coordinació:

- (i) *Il parle de *(Paul) ou à Paul*
- (ii) *Le plaisir de lire, ou plutôt une manière de vivre avec (les livres) et dans les livres*

(Miller 1992 apud Fournier 2010: 95)

- b. *Nous avons parlé du ministre et *(de) la vieille milliardaire*
- c. *J'ai déjà acheté des chocolats chez Hermé et *(chez) Ladurée*
- d. *Nous avons discuté avec le ministre et (avec) la vieille milliardaire*
- e. *J'ai déjà acheté un cadeau por Eric et (pour) ma milliardaire*

(Boneh & Nash 2013: 43)

Pensem, però, que aquestes oracions no són contraexemples de debò. El cas de *chez* probablement es deu a l'estatus particular d'ítem de gramaticalització més recent. El cas de *de* és encara més clar: Miller (1992) ja establí que aquesta preposició feble era un element afixal, a diferència de les preposicions autèntiques amb més contingut, com les de (177d) i (177e).

En definitiva, considerem que el diagnòstic d'esborrament en contextos de coordinació sí que és vàlid per diferenciar el comportament d'elements com *à* i com *avec*. S'ha d'entendre, això sí, com una generalització, és a dir, com un criteri referit a opcions més marcades i menys marcades. Per a les preposicions autèntiques, com *avec* i *pour*, l'abast ampli en aquests contextos és l'opció per defecte. En canvi, per als elements més aviat afixals, com *à* i *de*, l'abast ampli no és pas impossible, però sí que està molt restringit a determinats contextos semanticopragmàtics. Per exemple, com nota Fournier (2010: 96-97), no cal repetir un element afixal en un context de coordinació, si el segon nom explica el primer (*à l'onagre ou âne sauvage*), si designa el mateix objecte (*à mon collègue et ami*), si el conjunt de noms forma una unitat completa en el pensament (*à Pierre et Marie*) o si formen una expressió idiomàtica fixada (*aux vins et fromages*).

A banda de les crítiques de Boneh & Nash –que com hem vist són fàcilment rebaixables– ens interessen també les objeccions que s'han fet a aquest criteri en la mesura que s'ha fet servir per afirmar que els sintagmes amb *a* de l'espanyol eren SP. Efectivament, malgrat el contrast entre (174) del francès i (175) i (176) de l'espanyol, Cuervo (2003a) no considera vàlida la conclusió que se n'extreu sobre l'estatus dels OI en espanyol. Per començar, fa notar que si hom altera l'ordre dels sintagmes coordinats en (175), el resultat esdevé «a highly degraded (if not ungrammatical) sentence»:

(178) ^{??/*} *Les compraron una casa al director y María*

(Cuervo 2003a: 25)

A més, Cuervo no creu que la repetició de *a* sigui una evidència clara a favor de l'estatus SD, ja que hi ha preposicions que també admeten la repetició i no per això deixen de formar SP:

(179) *El año pasado, Pablo viajó a Francia y (a) España*

(Cuervo 2003a: 25)

De fet, Cuervo (2003a: 25-26) evidencia que la possibilitat d'omissió de *a* en els datius coordinats és molt més restringida del que Jaeggli (1982) o Anagnostopoulou (2005) han fet notar. En efecte, cal que el tema sigui distribuït entre ambdós receptors (180), altrament cal repetir la *a* (181):¹¹⁰

(180) *Pablo les compró un regalo a Valeria y Emilio*

(181) [#]*Pablo les dió un beso a Valeria y la hija*

(Cuervo 2003a: 25-26)

Per tot això, Cuervo (2003: 26) conclou que encara que en el context de coordinació la *a* dativa es comportés de manera sistemàtica i irrefutable com una preposició, això no implicaria directament que es pogués considerar una preposició. De fet, en moltes llengües tant els marcadors de cas com les adposicions poden prendre SN o SD coordinats (e.g. en japonès els marcadors de cas *-o* i *-ga* i la preposició *-e*). I en espanyol la *a* davant dos OD animats coordinats també es pot ometre (amb les mateixes restriccions que en el cas dels OI) i això no implica pas que l'OD sigui un SP –de fet nombrosos estudis (Strozer 1976, Suñer 1988) demostren que la *a* dels complements acusatius no és una preposició:

(182) *¿(Los) viste a Vicky y Hugo?*

(Cuervo 2003a: 27)

Així doncs, un cop fetes aquestes precisions quant al criteri de la no-supressió en contextos de coordinació, fem nostra la defensa de l'estatus SD dels OI de l'espanyol (i, és clar, del català i les altres llengües romàniques), però sense restringir-ho als casos de doblat. En efecte, Cuervo (2003a: 27) afirma que «dative *a*-phrases are DPs, not PPs, and [...] *a* in a (clitic-doubled) dative is a case marker, while it is a contentfull preposition when it provides a directional meaning», però en canvi aquí defensem que l'estatus SD dels OI amb *a* no es limita a les ditransitives amb doblat, sinó també a les ditransitives sense doblat –en la línia del que proposa Fournier (2010) per al francès, on la majoria de construccions ditransitives amb *à*, sempre que l'OI sigui poc o molt capaç de posseir, són considerades CDO, és a dir, amb una meta que és SD; i en la línia també del que Torres Morais & Salles (2010) proposen per al portuguès.

¹¹⁰ En aquest línia, per a l'autora també és simptomàtic que en el cas dels membres d'una parella, només s'accepti l'omissió de *a* en l'ordre fixat amb el qual hom s'hi sol referir (i); i nota també que l'omissió de la segona *a* «becomes preferable in the case of famous couples», de manera que «[i]f *a* is used before each name, the salient reading is that there were two letters sent, one to Simon and another to Garfunkel» (ii):

- (i)
a. *Gabi les mandó una carta a Vicky y (a) Hugo*

b. *Gabi les mandó una carta a Hugo y (a) Vicky*

- (ii) *Susana les mandó una carta a Simon y Garfunkel*

(Cuervo 2003a: 26)

3.4.3. ARGUMENTS ADDICIONALS

En aquest subapartat presentarem alguns arguments addicionals a favor d'atribuir als OI romànics l'estatus de SD. Recordem que en la nostra anàlisi assumim que l'estatus categorial de la meta de la CDO romànica correspon a un SD, independentment del clíctic. Tanmateix, d'acord amb les principals propostes per a l'espanyol (com Demonte 1995 i Cuervo 2003a,b), l'OI de les construccions amb doblat (preteses CDO) és un SD marcat amb datiu, mentre que el de les construccions sense doblat (preteses CP) és un SP. Un dels arguments a què recorren aquests autors té a veure amb la possibilitat d'afegir un SP locatiu a les construccions doblades i la impossibilitat de fer-ho en les no doblades. En aquest sentit, als apartats 3.2.1 i 3.2.2 ja hem mostrat la inexistència de tal contrast, amb el suport de treballs com el de Pujalte (2009) sobre l'espanyol i el de Bowers (2010) sobre l'anglès:

(183) *Andreu (le) envió una rosa a Anna a Barcelona*

Ens interessa també parlar dels arguments en què es basa Branchadell (1995: 101) per afirmar que «indirect objects in Romance are not PPs, but rather NPs (DPs) (albeit of the form [*a NP*])». L'autor, que concretament es refereix a l'espanyol, el francès i l'italià, fonamenta la seva argumentació en quatre punts:

(i) Els OI romànics són SD perquè admeten quantificadors flotants, a diferència dels SP. Els exemples que dona Branchadell són del francès i de l'italià:

(184)

- a. *Ces femmes, je leur ai envoyé des fleurs à toutes hier*
- b. **Ces projets, j'y ai réfléchi à tous*

(Herslund 1988 apud Branchadell 1995: 102)

(185)

- a. *Gianni vi parlerà a tutti*
- b. **Gianni ne parlerà de tutti*

(Rizzi 1988 apud Branchadell 1995: 102)

Encara que l'autor no en dona exemples, també en català (186) i en espanyol (187) trobem aquests contrastos, independentment del doblat de clíctic datiu:

(186)

- a. *Aquelles dones... (els) he enviat flors a totes*
- b. **Aquelles projectes... hi hem pensat en tots*

(187)

- a. *Aquellas mujeres... (les) he mandado flores a todas*
- b. **Aquellos proyectos... hemos pensado en todos*

(ii) Els OI romànics són SD perquè poden c-comandar i lligar una anàfora sense que l'element *a/à* ho impedeixi, tal com hem vist detalladament en 2.2.2.1. En el cas de l'espanyol, l'autor proporciona els exemples següents per mostrar el contrast entre un SD i un SP autèntic:

(188)

a. *El profesor le entregó_i su dibujo preferido a cada niño_i*

b. **El profesor pegó_i su dibujo preferido con cada niño_i*

(Demonte 1987 apud Branchadell 1995: 103)

Només volem afegir, en la línia del que hem anat argumentant, que també sense doblat l'OI és un SD (189) –noteu que, significativament, Branchadell, com a exemple de SP, no utilitza pas un sintagma amb *a* no doblat, sinó un d'introduït per *con* (188b):

(189) *El profesor entregó_i su dibujo preferido a cada niño_i*

(iii) Els OI romànics són SD i no SP perquè, d'acord amb Suñer (1988) i Authier & Reed (1991), no poden comportar-se com a categories rectores (*governing categories*) respecte del principi B de la teoria del lligam (segons el qual un pronom ha de ser lliure dins la seva categoria rectora), de manera que el pronom *lui* queda lligat localment i l'oració és agramatical, mentre que, com veiem en el segon exemple de (190), els SP sí que exerceixen de categoria rectora dins la qual el pronom queda lliure i pot ser, després, coreferent amb el subjecte.¹¹¹

(190)

a. **Jean_i n'écrit qu'à lui_i*

b. *Jean_i ne parle que de lui_i / Jean_i ne pense qu'à lui_i*

(Authier & Reed 1991 apud Branchadell 1995: 103)

L'exemple (190a) no correspon a una oració ditransitiva –recordem que Branchadell tracta els OI en general. En qualsevol cas, amb una CDitr s'obtenen els mateixos resultats:

(191) **Jean_i ne donne des bonbons qu'à lui_i*

(Béatrice Lamiroy, c.p.)

Encara que l'autor no en dóna exemples, també en català (192) i en espanyol (193) trobem aquests contrastos –i noteu, sobretot, que el clític no hi intervé pas:

(192)

a. **El Joan_i només dóna bombons a ell_i*

b. *El Joan_i només parla d'ell_i / El Joan_i només pensa en ell_i*

¹¹¹ Constatem, però, que Boneh & Nash (2013: 42) no hi estan d'acord: «according to our informants, *à*, whether pronominalizable as *lui* or *y*, behaves like other prepositions [...] *Jean_i n'écrit qu'à lui_i*».

(193)

- a. **Juan_i solamente da bombones a él_i*
- b. *Juan_i solamente habla de él_i / Juan_i solamente piensa en él_i*

(iv) Els OI romànics són SD perquè els clítics corresponents presenten variació morfològica, a diferència dels clítics dels SP, tal com exposa en el cas de l'italià Cordin (1993) basant-se en el treball de Rizzi (1988):

(194)

- a. *Parlo a Mario / a Maria / a te → Gli / le / ti parlo*
- b. *Parlo de Mario / de Maria / de te → Ne parlo*

(Cordin 1993: 139)

Obtenim els mateixos resultats en francès i en català, on la invariabilitat dels clítics preposicionals (*en, y/hi*) contrasta amb la pluralitat de formes dels clítics corresponents a l'OD i l'OI. També Strozer (1976) fa aquesta apreciació quant als clítics de l'espanyol.

Amb aquests quatre arguments, la idea que els OI romànics són SD i no pas SP queda, doncs, encara més reforçada. També altres autors, com Torrego (1998: 146-147), defensen la idea que «[o]bjects in both marked accusative [acusatiu introduït per *a*] and dative are DPs rather than PP», i apel·len als arguments suara esmentats. Branchadell (1995: 104-106), però, va encara més enllà i dona resposta a algunes possibles objeccions que hom podria fer:

(i) Els OI romànics són SD malgrat coincidir amb els SP en el fet de no poder legitimar predicats secundaris:¹¹²

(195) #*Enrique le regaló un juguete a su hija_i contenta_i*

(Branchadell 1995: 104)

Per a Branchadell (1995: 104), el que explica aquesta impossibilitat no és pas l'estatus categorial dels OI sinó el seu paper temàtic (*goal*): «Only themes can license a secondary predicate within the VP».

(ii) Els OI romànics són SD malgrat coincidir amb els SP en el fet de no permetre l'extracció d'un SP que continguin –es tracta del principi d'A-sobre-A formulat per Chomsky (1964) i que recull el fet que un sintagma de la categoria que sigui (categoria A) no pot ser extret d'un sintagma de la mateixa categoria). Així, tal com ja notà Herslund (1988) per al francès, hom pot extreure un SP d'un SN (exemple (a)) però no d'un SP (exemple (b)), ni tampoc d'un argument

¹¹² És cert, però, que alguns OI sí que n'accepten. És el cas de datius amb valor possessiu del tipus *Les robaron el pasaporte borrachos*, *Le extirparon el hígado mal anestesiado* (Josep Maria Brucart, c.p.). Dels límits de la predicació secundària, en parlarem amb més deteniment al capítol 5.

datiu (exemple (c)) –amb un OI d’una CDitr s’obtenen els mateixos resultats (*De qui Claude a-t-il donné un livre à la belle-mère t?*):

(196)

- a. *De qui Claude a-t-il tué la belle-mère t?*
- b. **De qui Claude a-t-il pensé à la belle-mère t?*
- c. **De qui Claude a-t-il plu à la belle-mère t?*

(Herslund 1988 apud Branchadell 1995: 104-105)

Per a Branchadell, l’explicació d’aquest contrast no té a veure amb l’estatus categorial sinó amb el marcatge temàtic ja que només són dominis d’extracció aquells elements directament marcats, i els OI són indirectament marcats.

(iii) Els OI romànics són SD malgrat coincidir amb els SP en el fet de no poder esdevenir subjectes en la passivització, tal com notà també Herslund en el cas del francès –altre cop, els exemples originals no corresponen a oracions ditransitives, però s’obtidrien resultats idèntics (**Claude a été donné un livre*):

(197)

- a. *On a pensé à Claude* → **Claude a été pensé*
- b. *On a plu à Claude* → **Claude a été plu*

(Herslund 1988 apud Branchadell 1995: 105)

Per a Branchadell, tampoc aquí el contrast no es deu a l’estatus categorial sinó al cas, ja que només poden esdevenir subjectes de la passiva els elements que reben cas estructural, i els OI reben cas inherent.

(iv) Els OI romànics són SD malgrat que, a diferència dels altres SD, no poden entrar en construccions de buits paràsits, això és, construccions amb categories buides (*e*) legitimades per una variable (*t*). Aquest fet el notà per a l’italià Cinque (1990):

(198)

- a. **A chi hai lasciato la lettera t [dopo esserti rivolto e]?*
- b. **Quanto gentilmente si è comportato t con te [senza comportarsi e coi tuoi amici]?*

(Cinque 1990 apud Branchadell 1995: 106)

Tanmateix, Branchadell argumenta que la raó d'aquesta impossibilitat no té a veure amb l'estatus categorial de l'OI sinó amb el cas, en el sentit que el cas inherent fa impossible que l'OI entri en aquesta mena de construccions.¹¹³

3.4.4. RECAPITULACIÓ

Els arguments repassats en els subapartats precedents confirmen que l'OI romànic correspon a un SD, i que això és vàlid independentment de l'existència de doblat de clíctic datiu. En definitiva, i com ja hem mostrat en l'apartat 3.2.3, la manera més senzilla de detectar que un sintagma introduït per *a* és un SD situat en l'especificador d'un nucli aplicatiu és comprovar que es pot pronominalitzar amb un clíctic datiu. Així doncs, compartim la visió de Fournier (2010: 103) en el sentit que la millor manera d'identificar \hat{a}_{DAT} és observar si admet la cliticització per *lui* –en una construcció romànica del tipus OD + *a* + SD, tindrem un OI (SD amb cas datiu) sempre que l'objecte sigui capaç de posseir i el verb admeti la interpretació de transferència de possessió, és a dir, en la majoria de casos.

3.5. CONCLUSIONS

Cloem aquest capítol sobre la CDO romànica fent nostra la intuïció de Malchukov, Haspelmath & Comrie (2007) que la definició universal de CDO no hauria d'incloure referències a l'ordre de mots superficial o a les relacions estructurals entre els objectes, ja que aquests aspectes, al capdavant, són una qüestió de variació lingüística. En comptes d'això, la definició s'ha de centrar en la semàntica de la construcció. A més, hem defensat que es tracta, en concret, d'una construcció que mitjançant una projecció funcional aplicativa garanteix un significat de transferència de possessió en sentit ampli. Efectivament, aquesta és la semàntica central que ens permet identificar el patró CDO translingüísticament.

Un punt fonamental de la nostra proposta per a una CDO romànica té a veure, precisament, amb el nucli aplicatiu: aquest nucli funcional pot ser realitzat fonològicament o bé pot ser silent. En definitiva, hem demostrat que el doblat de clíctic datiu no és pas una condició *sine qua non* per a la CDO en les llengües que, com moltes de les romàniques, tenen la capacitat de doblar els OI. Així, havent demostrat empíricament la irrellevància estructural (per exemple en les relacions

¹¹³ Branchadell fa notar que aquest tractament basat en el cas també serveix per a un problema similar, el comportament diferent dels clítics datius i acusatius en construccions amb moviment-qu (i), un fenomen que havia rebut prèviament una explicació en termes d'estatus categorial per part de Jaeggli 1982.

- (i)
 - a. *¿A quién la viste?
 - b. ¿A quién le han regalado ese libro?

(Jaeggli 1982 apud Branchadell 1995: 106)

de c-comandament) de la presència o absència del clític, hem proposat diverses maneres de donar compte d'aquesta opcionalitat en la gramàtica.

En definitiva, aquest capítol culmina la tasca desenvolupada en el capítol precedent, en el qual qüestionàvem argumentadament les conclusions a què havien arribat treballs com els de Demonte (1995) i Cuervo (2003a,b), dedicats a l'espanyol. Així, amb aquests dos capítols hem procurat aportar no només una nova mirada a la CDO d'aquesta llengua, sinó també una primera mirada a la CDO del català, llengua fins ara no estudiada en aquest aspecte. Alhora, per assegurar la validesa interlingüística de la nostra proposta, hem mostrat com pot donar compte també de la ditransitivitat del romanès, del portuguès, del francès i de l'italià. Amb el mateix objectiu, en el capítol que segueix analitzarem el comportament que presenta en aquest aspecte de la gramàtica una llengua genealògicament no relacionada, l'èuscar.

Capítol 4. La CDO en basc

*Et seguiré com el primer
Encara que tu i jo sabem que sempre és el mateix
[...]
Et seguiré com qui no vol res
encara que tu i jo sabem que sempre ens perdem.
I em faré el sorprès quan de cop
tu facis veure que tot el que passa et ve de nou.
(“Sota l’arbre”, La iaia)*

Fins ara el nostre ha estat fonamentalment un treball de sintaxi microcomparativa o, en paraules de Kayne (2005: 280), «comparative syntax work done on a set of very closely related languages or dialects». En concret, ens hem centrat en l'àmbit romànic, tot i que hem pres sovint com a punt de referència l'anglès o altres llengües encara més allunyades. Ara volem observar també el que ocorre en una llengua no indoeuropea, amb la voluntat de reforçar les conclusions defensades fins ara. Aquest nou pas, però, comporta un risc major: «Intra-Romance comparisons can at least sometimes be pursued without one being forced (in a crucial way) to look further afield than Romance, whereas comparative work taking, for example, English and Japanese [o, en el nostre cas, llengües romàniques i basc] as a starting point might lead almost anywhere, at the risk of making the comparative work not impossibly difficult but certainly more difficult» (Kayne 2005: 282).

Conscients, doncs, que és una escomesa arriscada, ens disposem a analitzar el fenomen de la ditransitivitat (i de les construccions de doble objecte, CDO) en basc per comparar-ho amb el que hem constatat en estudiar les llengües de la Romània. Així, recollirem i comentarem críticament les principals aportacions sobre la qüestió, centrant-nos en la identificació del patró CDO en basc, i procurarem mostrar que la nostra anàlisi pot ser també útil per donar compte del comportament de les construccions ditransitives (CDitr) en una llengua tipològicament tan dispar com aquesta.

4.1. IDENTIFICACIÓ DE LA CDO EN BASC

Les CDitr prototípiques del basc (amb un OD inanimat que fa referència a un tema que acaba sent posseït per l'OI) s'expressen marcant la meta o receptor amb cas datiu (1). En canvi, l'element adposicional equivalent a la preposició anglesa *to*, que en basc és la postposició *norengana* 'a algú', no pot introduir la meta d'aquestes construccions (2) –vegeu, però, l'apartat 4.2.2.1:¹

¹ Per a les abreviacions emprades en les gloses, vegeu la relació inclosa a l'inici de la tesi.

(1) *Mariak Josuri libur bat eman dio*
Mary-ERG Josu-DAT llibre un.ABS donar AUX:ERG-ABS-DAT
'La Maria (li) va donar un llibre al Josu'

(2) **Mariak libur bat eman du Josurengana*
Mary-ERG llibre un.ABS donar AUX:ERG-ABS Josu-AL·L
'La Maria va donar un llibre al Josu'

(Arregi 2003: 8)

Noteu que l'auxiliar verbal presenta en basc afixos de concordança ergativa, absolutiva i dativa amb els arguments de l'oració: en aquest sentit, el sintagma datiu de (1) es diferencia del sintagma postposicional de (2) pel fet que només el primer té un reflex en la forma verbal. Dit això, el fet és que la agramaticalitat de (2) fa pensar a autors com Elordieta (2001) que el basc no té l'alternança dativa entre CDO i CP (del tipus *John gave Mary a book / John gave a book to Mary*) sinó només un tipus de construcció ditransitiva (1), de manera que l'OI sempre és un SD datiu, mai un SP. Que en basc no hi hagi una alternança comparable a la *dative alternation* de l'anglès, però, no vol pas dir que no hi hagi l'estructura CDO, tal com ja hem defensat en el capítol anterior per al català i l'espanyol (vegeu apartats 3.1 i 3.2), i tal com han defensat també Torres Morais & Salles (2010) per al portuguès (vegeu 3.3.2) i Fournier (2010) per al francès (vegeu apartat 3.3.4).

Així doncs, Elordieta argumenta que en èuscar l'únic patró possible en els casos prototípics de ditransitivitat (1) s'identifica amb la CDO. Aquesta autora és ben clara: «I will argue that Basque only has one dative construction, namely, one which corresponds to double object constructions (DOCs) in other languages, and that it lacks a prepositional dative construction» (Elordieta 2001: 54).

Un dels arguments fonamentals que esgrimeix Elordieta (2001: 78-98) a favor de la idea que (1) és una CDO és que els objectes presenten el mateix ordre jeràrquic que en la CDO anglesa. Per demostrar-ho, aplica al basc les proves emprades per Barss & Lasnik (1986) per detectar les asimetries entre CDO i CP en anglès (lligam d'anàfores reflexives, lligam de pronoms possessius i disponibilitat de lectura distributiva, congelació d'abast, efectes de creuament feble, entre d'altres) i conclou que les ditransitives del basc es comporten com la CDO de l'anglès, en el sentit que l'OI, en una posició superior, c-comanda asimètricament l'OD, en una posició inferior. En parlem tot seguit.

4.1.1. C-COMANDAMENT EN BASC

En l'apartat 3.1.3 del capítol anterior ens hem referit a la bidireccionalitat del c-comandament entre els objectes de la CDO romànica. Ara considerem que és interessant constatar si aquesta

bidireccionalitat també és possible en una altra llengua tipològicament no relacionada, com el basc i, en cas afirmatiu, comprovar si se'n pot donar compte de la mateixa manera.

En èuscar, l'ordre lineal no marcat de la CDO és OI-OD, és a dir, un ordre que, almenys aparentment, reflecteix la disposició de base dels objectes (1).² Addicionalment, les oracions també poden presentar l'ordre marcat OD-OI, fruit del desordenament (*scrambling*) de l'OD. Per determinar exactament la naturalesa d'aquest moviment, però, cal veure quina influència té en les relacions de c-comandament, igual que hem fet en el cas romànic.

Doncs bé, tenint en compte els dos ordres possibles de la CDO del basc, Elordieta (2001: 79-82) mostra que en el lligam d'anàfores, independentment de l'ordre lineal, l'única opció és que l'OI lligui una anàfora en l'OD (3a), però mai que l'OD lligui una anàfora en l'OI (3b), ni tan sols quan la precedeix fruit d'un desordenament (3c):³

(3)

- a. *Nik* [OI *Mireni*_i] [OD *bere*_i *burua*] *erakutsi nion* *argazkietan*
jo-ERG Miren-DAT el seu cap.ABS ensenyar AUX:ERG-ABS-DAT fotografies-LOC
'Jo (li) vaig ensenyar a ella mateixa a la Miren a les fotografies'
- b. **Nik* [OI *bere*_i *buruari*] [OD *Mireni*_i] *erakutsi nion* *argazkietan*
jo-ERG el seu cap-DAT Miren.ABS ensenyar AUX:ERG-ABS-DAT fotografies-LOC
'Jo (li) vaig ensenyar la Miren a ella mateixa a les fotografies'
- c. **Nik* [OD *Mireni*_i] [OI *bere*_i *buruari*] *erakutsi nion* *argazkietan*
jo-ERG Miren.ABS el seu cap-DAT ensenyar AUX:ERG-ABS-DAT fotografies-LOC
'Jo (li) vaig ensenyar la Miren a ella mateixa a les fotografies'

(Elordieta 2001: 81)

² En l'apartat 4.2 ho posarem en dubte i presentarem de manera fonamentada una anàlisi alternativa en la qual entra en joc la postulació d'un nucli aplicatiu.

³ Com podem veure, per expressar reflexivitat el basc fa servir una forma no pronominal especial, *Xen burua* 'el cap de X'. Aquesta forma podria semblar una expressió-R (de fet, sempre concorda en 3a persona), però usada com a reflexiu està subjecta al Principi A del lligam. Oyharçabal (2010: 246) nota que, si bé en aquests exemples l'expressió *bere burua* podria tenir també la interpretació no reflexiva ('ensenyar a la Miren la imatge del seu cap en les fotos'), aquesta opció desapareix si en comptes del predicat *erakutsi argazkietan* 'ensenyar A les fotos' fem *aipatu* 'esmentar':

- (i) *Jon*_i *ez zen ohartu bere*_i *burua aipatzen niola* *pro pro*_i
Jon-ABS NEG AUX:ABS adonar-se el seu cap.ABS esmentar AUX:ERG-ABS-DAT-COMPL ERG DAT
'El Jon_i no es va adonar que jo [OI li_i] estava esmentant [OD a ell mateix_i]'
- (ii) **Jon*_i *ez zen ohartu bere*_i *buruari aipatzen niola* *pro pro*_i
Jon-ABS NEG AUX:ABS adonar-se el seu cap.DAT esmentar AUX:ERG-ABS-DAT-COMPL ERG ABS
'El Jon_i no es va adonar que jo [OD l'_i] estava esmentant [OI a ell mateix_i]'

(Oyharçabal 2010: 247)

Com que en les oracions amb l'ordre OD-OI, com (3c), l'OD no pot lligar l'OI, Elordieta (2001: 81) conclou que «there is no possible analysis according to which the O-IO order derives as a result of A-movement of the object», perquè assumim que «A-movement feeds binding».

Abans de veure com s'obté, doncs, l'ordre lineal marcat OD-OI, cal que ens fixem en un altre fenomen relacionat amb el c-comandament. Es tracta del lligam de variables quantificades (Elordieta 2001: 83-86). A diferència del que ocorria en el lligam d'anàfores (3), ara sí que en l'ordre lineal OD-OI, que és marcat i produït per *scrambling*, es creen noves opcions de lligam. Així, d'una banda tenim l'ordre OI-OD que reflecteix (aparentment) la configuració de base i que només permet l'opció on l'OI c-comanda l'OD (4):

(4)

- a. *Nik* [OI *ama bakoitzari*]_i [OD *bere_i umea*] *eraman nion*
 Jo-ERG mare cada-DAT el seu nen.el.ABS dur AUX:ERG-ABS-DAT
 'Jo (li) vaig dur el seu nen a cada mare'
- b. **Nik* [OI *bere_i amari*] [OD *ume bakoitza*]_i *eraman nion*
 Jo-ERG seva mare-DAT nen cada.ABS dur AUX:ERG-ABS-DAT
 Jo (li) vaig dur el seu nen a cada mare'

(Elordieta 2001: 84)

De l'altra, tenim l'ordre marcat OD-OI (5), on tant pot ser que l'OI continuï lligant una variable en l'OD (5a), com que l'OD desordenat lligui una variable en l'OI (5b):

(5)

- a. *Nik* [OD *bere_i umea*] [OI *ama bakoitzari*]_i *eraman nion*
 Jo-ERG seu nen.el.ABS mare cada-DAT dur AUX:ERG-ABS-DAT
 'Jo (li) vaig dur el seu nen a cada mare'
- b. *Nik* [OD *ume bakoitza*]_i [OI *bere_i amari*] *eraman nion*
 Jo-ERG nen cada.ABS seva mare-DAT dur AUX:ERG-ABS-DAT
 'Jo (li) vaig dur cada nen a la seva mare'

(Elordieta 2001: 84)

En (5b), doncs, observem que «the quantifier phrase [en l'OD] has scrambled over the IO phrase containing the pronoun, and from that position, the quantifier is able to bind the pronoun» (Elordieta 2001: 83). No és el cas, però, que el c-comandament sempre sigui determinat per l'ordre superficial, perquè en (5a) el quantificador en l'OI bé que lliga el pronom de l'OD desordenat i situat més amunt. En aquest darrer cas, la còpia o traça de l'OD és rellevant, i és que en l'ordre lineal OD-OI (5) «the direct object has undergone scrambling, leaving a copy (or trace) in its thematic position», mentre que en l'ordre lineal OI-OD (4), «no

process of scrambling has taken place (as the neutral S-IO-O-V order of the sentence is preserved)» (Elordieta 2001: 84). Per tant, l'autora fa seva l'assumpció d'Aoun & Li (1989) que les traces estan subjectes al lligam de variables quantificades. L'explicació que donen a aquestes dades Arregi & Ormazabal (2003: 130) és semblant, en el sentit que en algun punt de la derivació es dona la relació de c-comandament buscada, encara que al final el tema acabi per sobre de la meta: «Hala bada, badago deribazioaren puntu bat –NOR argumentuaren mugimenduaren aurrekoa, hain zuzen ere– zeinetan bakoitza kuantifikatzaileak aldagaia o-komandatzen duen, eta esaldia ona da».⁴

En els nostres termes, en la línia del que hem postulat per als moviments d'objectes en la CDO romànica, podríem explicar aquests fets recurrent a la reconstrucció de l'OD en la seva posició base: en el cas de les anàfores, la reconstrucció seria obligatòria, la qual cosa explicaria per què l'OD desordenat no pot lligar l'OI situat més avall (3c); en el cas de la relació quantificador-variable, la reconstrucció seria opcional, la qual cosa explica les dues opcions de (5).⁵

Però aquesta via no és exactament la que pren Elordieta. L'autora (2001: 86) afirma que «there appears to be a conflict regarding the status of scrambling: on the one hand, the data on anaphor binding suggest that (short) scrambling is an A'-type of movement [perquè no crea noves opcions de lligam], while the variable binding data suggest that it is A-movement [perquè sí que en crea]». La solució es troba, segons ella, en la distinció entre moviment relacionat-L(èxicament) i moviment no relacionat-L(èxicament), en substitució de la distinció entre moviment-A i moviment-A': «As Chomsky & Lasnik (1993) point out, the notions of A- and A'-positions were well defined in the LGB framework, but turned out to be problematic, especially for the scrambling facts», alhora que «the defining properties of A-and A'-positions become undermined, or even meaningless, once we allow for multiple specifier configurations» (Elordieta 2001: 86). Així, l'autora segueix la proposta de Chomsky & Lasnik (1993) de redefinir la distinció en termes de *L-relatedness*. Una posició és relacionada-L si es troba en el domini intern o domini de comprovació d'un nucli amb trets lèxics (definició que correspon a les propietats de les posicions-A), per exemple Espec,SV o Espec,SAsp (la primera es troba en el domini intern de V i la segona conté un tret-V). En canvi, una posició com Espec,SC és no relacionada-L perquè ni es troba en el domini de V ni conté un tret V. Dins de les posicions relacionades-L, Chomsky & Lasnik fan una subdivisió entre posicions relacionades-L *narrowly*

⁴ [‘Així doncs, hi ha un punt en la derivació –precisament abans del moviment de l’argument absolutiu NOR–, en què el quantificador *bakoitza* ‘cada’ c-comanda la variable, i l’oració és bona’.]

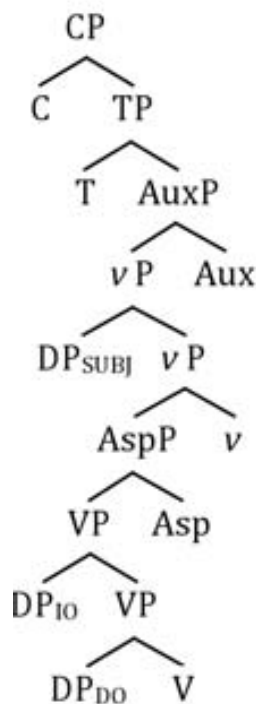
⁵ Arregi & Ormazabal (2003: 129) noten, però, que no tots els parlants accepten (5a). En els nostres termes, això vol dir que per a aquests parlants no se sol fer la reconstrucció de l'OD. La tendència a rebutjar la reconstrucció dels objectes moguts serà, com veurem, clau en la nostra proposta de la CDO del basc (vegeu 4.2).

i *broadly*: les primeres corresponen a posicions no adjuntades, i les segones a posicions adjuntades.

En aquest marc, Elordieta considera que el desordenament de l'OD en la CDO del base implica adjunció a Sv o SAux –en la posició Espec,Sv hi ha l'OI que comprova cas. Per tant, l'OD desordenat aterra a una posició relacionada-L, una posició-A. Això fa que un quantificador en l'OD desordenat pugui lligar una variable en l'OI a través del qual s'ha desplaçat sense crear efectes de creuament feble (5), però alhora, «by virtue of being in an adjoined (derived) position, it does not qualify as a potential binder for reflexive anaphor binding purposes» (3) (Elordieta 2001: 86).

Per entendre les repercussions d'aquest moviment, reproduïm l'estructura que l'autora atorga a les CDitr del base:

(6)

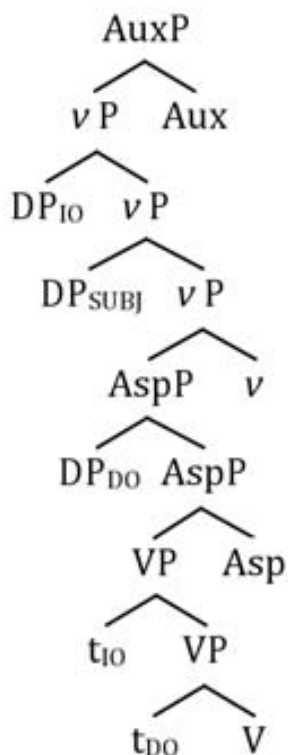

(Elordieta 2001: 39)

Cal tenir present que, segons Elordieta (2001: 30), la comprovació de cas de l'OD es duu a terme «by raising the direct object to the specifier of the aspectual head Asp, which bears a Case feature», en concret un tret de cas absolutiu –en un altre passatge, Elordieta (2001: 39) justifica la vinculació entre l'aspecte i la comprovació de cas de l'objecte, i mostra que també s'ha proposat per a altres llengües, com ara en el cas de l'*object shift* de les llengües germàniques. Aquest nucli Asp se situa entre dues capes: el SV inferior, on es generen l'OD i l'OI; i el Sv superior, que introdueix l'argument extern. Addicionalment, en les construccions ditransitives el

nucli *v* «has a dative Case feature that is checked off against the indirect object, which raises to the outer specifier position of the higher *v*P» (Elordieta 2001: 31).⁶ Així doncs, a banda d'aquests moviments relacionats amb el cas, que reflectim en (7), en basc és possible que es produeixi un desordenament que provoca l'ordre marcat OD-OI al qual ens hem referit:⁷

(7)

(Elordieta 2001: 42)

Quan tractàvem la CDO romànica, hem valorat extensament els pros i contres de la postulació d'un *scrambling* o desordenament de l'OD addicional al moviment motivat pel cas i per la comprovació d'un tret PPA en *v*, i a diferència de la proposta d'Elordieta pel basc, nosaltres hem acabat per descartar aquesta opció (vegeu 3.1.4.3). Noteu, a més, que per a les llengües romàniques, on la CDO sol presentar l'ordre OD-OI, postular aquest desordenament era més costós i menys econòmic perquè havia de produir-se de manera sistemàtica; en canvi, considerem que en basc està molt més justificat perquè es tracta d'un fenomen restringit a aquelles CDO que presenten l'ordre marcat OD-OI.

⁶ En aquest sentit, Elordieta nota que si bé el cas datiu és morfològicament marcat, no es pot considerar un cas lèxic perquè no és lèxicament dependent de V sinó que, de fet, ocorre amb gairebé qualsevol tipus de verb (transitiu, inacusatiu...) i cobreix una gran varietat de papers semàntics (meta, beneficiari, experimentador...).

⁷ Quant a la legitimació del cas ergatiu, sol considerar-se un cas estructural assignat per T o C (Bobaljik 1995), tot i que també s'ha proposat que l'ergatiu és un cas inherent assignat per *v* (Woolford 2006).

Així doncs, estem d'acord amb Elordieta que l'ordre marcat OD-OI és en base fruit del desordenament de l'OD. Tanmateix, no compartim pas la idea que l'ordre neutre OI-OD correspongui a les posicions de base dels objectes, tal com argumentarem en 4.2. Abans, però, vegem com les relacions d'abast també ens condueixen a afirmar que l'ordre neutre OI-OD no pot correspondre a l'ordre de base dels arguments.

4.1.2. RELACIONS D'ABAST EN BASC

A més de les relacions de lligam, un altre fenomen rellevant per fixar les relacions estructurals entre els objectes té a veure amb la determinació de l'abast, tal com hem vist ja en el cas de les llengües romàniques. Doncs bé, ara creiem que val la pena parlar també d'aquest fenomen en el cas de l'èuscar. En aquesta llengua, ja hem vist que la CDO no marcada presenta l'ordre OI-OD, de manera que és esperable que es produeixi la congelació d'abast, igual que en la CDO de l'anglès, que té aquest mateix ordre, o en els casos abans comentats de CDO romànica en què l'OI s'ha mogut i s'obté l'ordre OI-OD (vegeu 2.2.2.4). En efecte, Elordieta (2001: 87) mostra que en la CDO del basc (amb l'ordre OI-OD) un quantificador de l'OI pot prendre abast sobre un quantificador de l'OD, mentre que l'altra opció és més difícil –però no impossible, fet que serà rellevant per a la nostra proposta (vegeu 4.2):

(8)

- a. *Maisuak* [OI *baten bati*] [OD *neska guztiak/bakoitza*] *aurkeztuko dizkio/dio*⁸
 mestre.el-ERG algú-DAT noia totes.ABS/cada.ABS presentar-FUT AUX:ERG-ABS-DAT
 'El mestre presentarà cada noia / tota les noies a algú'

Opcions d'abast

a algú >> cada noia / totes les noies ($\exists >> \forall$)

?? cada noia / totes les noies >> a algú (diferent) ($?? \forall >> \exists$)

- b. *Maisuak* [OI *neska guztei/bakoitzari*] [OD *baten bat*] *aurkeztuko dizkio/dio*
 mestre.el-ERG noia totes/cada-DAT algú.ABS presentar-FUT AUX:ERG-ABS-DAT
 'El mestre presentarà algú a cada noia / tota les noies'

Opcions d'abast

a cada noia / totes les noies >> algú (diferent) ($\forall >> \exists$)

?? algú >> a cada noia / totes les noies ($?? \exists >> \forall$)

(Elordieta 2001: 87-88)

Així mateix, en els casos de CDO del basc en què s'obté per *scrambling* de l'OD l'ordre marcat OD-OI (9), l'abast és lliure, de manera que tant pot haver-hi abast ampli d'un quantificador

⁸ En totes aquestes oracions, les dues formes d'auxiliar corresponen a la variació de nombre (plural/singular) entre *guztiak* 'totes' (plural) i *bakoitza* 'cada'.

universal en l'OD sobre l'OI (9a) com abast ampli d'un quantificador universal en l'OI sobre l'OD (9b):⁹

(9)

a. *Maisuak* [OD *neska guztiak/bakoitza*] [OI *baten bati*] *aurkeztu* *dizkio/dio*
mestre.el-ERG noia totes/cada-ABS algú-DAT presentar AUX:ERG-ABS-DAT

Opcions d'abast

cada noia / totes les noies >> a algú (diferent) ($\forall >> \exists$)

a algú >> cada noia / totes les noies ($\exists >> \forall$)

b. *Maisuak* [OD *baten bat*] [OI *neska bakoitzari/guztiei*] *aurkeztu* *dio/die*
mestre.el-ERG algú-ABS noia cada/totes-DAT presentar AUX:ERG-ABS-DAT

Opcions d'abast

algú > a cada noia / totes les noies ($\exists >> \forall$)

a cada noia / totes les noies > algú (diferent) ($\forall >> \exists$)

(Elordieta 2001: 87-88)

Per a Elordieta (2001: 88-89) la congelació de l'abast en la CDO amb ordre neutre OI-OD (8) indica que una anàlisi basada en l'elevació de quantificadors a FL no es pot sostenir, perquè segons l'autora «if all QPs undergo movement from their surface positions to distinct scope positions at LF» esperàriem que en (8) l'abast fos lliure, i no ho és, com tampoc no ho és en la CDO de l'anglès. Tanmateix, volem recordar que l'anàlisi basada en l'elevació de quantificadors sí que es pot mantenir, tal com hem vist en l'apartat 2.2.2.4, si es combina amb la idea que aquest moviment de quantificadors ha de respectar la superioritat (Bruening 2001). A més, en aquell apartat hem conclòs, a partir de les dades de diverses llengües de l'espectre romànic i també de l'anglès, que la congelació de l'abast no és una propietat característica de la CDO, sinó simplement una qüestió relacionada amb l'ordre superficial de mots i l'opcionalitat de reconstrucció dels arguments moguts.¹⁰

De fet, Elordieta (2001: 89) s'acosta a aquesta idea quan apunta que les dades del basc podrien explicar-se argumentant que la interpretació d'abast en aquesta llengua «is disambiguated at surface structure (in the direction from left to right)» en el cas de la CDO amb l'ordre OI-OD. I en el cas de la CDO amb l'ordre marcat OD-OI, constata que «inverse scope is also possible, in other words, that scope can be also interpreted from right to left», la qual cosa explica que hi hagi les dues opcions d'abast que veïem en (9) (OD>>OI i OI>>OD). Així, assumint que

⁹ En l'original aquests exemples no tenen traducció. L'única diferència és que el verb ja no és en futur, sinó que cal dir 'El mestre ha presentat...'.

¹⁰ Recordem que, tal com hem vist en el subapartat 3.1.4.2 del capítol anterior, l'opcionalitat de reconstrucció en l'abast ha estat reconeguda com una característica del moviment-A per diversos autors (May 1977, Fox 1999, Sauerland & Elbourne 2002).

«scope mirrors c-command relations», la conclusió és que en les oracions amb l'ordre marcat OD-OI (9) «at some point in the derivation, the QP in indirect object position c-commands the direct object QP». Això coincideix, de fet, amb el nostre plantejament sobre l'opció que hi hagi reconstrucció de l'OD mogut o no: en les llengües romàniques el moviment de l'OD era sistemàtic (motivats pel cas i per un tret PPA en *v*), en basc és fruit d'un desordenament que només es dona ocasionalment. Pel que fa a la CDO amb l'ordre neutre OI-OD (8), s'assumeix que no hi ha hagut cap moviment d'objectes, de manera que la congelació d'abast s'explica perquè «the object QP does not c-command the dative QP at any point of the derivation of these sentences».¹¹ Tanmateix, ja hem fet notar que aquesta congelació no és total, i que l'opció que un quantificador en l'OD prengui abast sobre l'OI no és pas agramatical (8). Com ja avançàvem al final del subapartat anterior, estem d'acord amb les conclusions d'Elordieta quant a la naturalesa de l'ordre marcat OD-OI, però en canvi no compartim la idea que l'ordre neutre OI-OD sigui un reflex directe de les posicions de base dels objectes –si ho fos, no hauria de poder ser possible que l'OD prengui abast sobre l'OI, i hem constatat que aquesta opció hi és, si més no per a alguns parlants. En efecte, a continuació, fent ús de les estructures aplicatives, proposarem que en basc es produeix, sempre, un primer moviment de l'OD per satisfer un tret PPA de *v*, seguit d'un desordenament molt (però no totalment) generalitzat de l'OI, que no té conseqüències interpretatives sinó que produeix un ordre pragmàticament neutre.

4.2. PROPOSTA PER A UNA CDO BASCA

En aquest apartat presentarem, inspirats per algunes de les consideracions que fa Elordieta (2001), una proposta per al funcionament dels aplicatius en basc, i veurem les repercussions que té en relació amb l'ordre de constituents i la comprovació de cas. Constatarem que les particularitats del dialecte biscaí poden ser, a parer nostre, la peça clau per postular una anàlisi de la CDO basca en termes d'aplicatius. Vegem-ho.

Fins ara hem vist que, segons Elordieta, l'ordre OI-OD és en basc no marcat i reflecteix les posicions de base dels objectes. En canvi, en l'apartat 3.1.5 del capítol anterior hem argumentat extensament que quan la CDO romànica presenta aquest ordre, és marcat.¹² Efectivament, en les llengües romàniques hem vist que, tenint en compte les relacions estructurals entre els objectes

¹¹ En concret, Elordieta (2001: 91-92) se serveix de la idea de Kayne (1998) en el sentit que l'abast lliure es pot analitzar assumint que hi ha moviment previ del sintagma quantificat inferior, des d'on c-comanda l'altre sintagma quantificat (i això explica l'abast invers), seguit del moviment del material restant cap a l'esquerra, cosa que explica l'altra interpretació d'abast disponible. Així, segons Elordieta en les oracions OD-OI del basc, els passos de la derivació consistirien en un primer moviment del SQ OI fora del SV, des d'on c-comandaria el SQ OD, seguit d'un segon moviment de l'OD a l'esquerra de l'OI. En canvi, en les oracions amb l'ordre OI-OD, com que no hi ha ambigüïtat d'abast, deduïm que no hi ha hagut moviments de cap mena.

¹² Prescindim ara del romanès (vegeu 3.3.1).

(l·ligam, abast, etc.), es produïa un primer moviment de l'OD (causat pels requeriments de cas i la presència d'un tret PPA en *v*), seguit opcionalment d'un desordenament de l'OI. En canvi, en el cas del basc les dades evidencien que, en l'ordre OI-OD, hi ha una única opció de c-comandament: l'OI c-comanda asimètricament l'OD (vegeu 4.1.1). Ara bé, també és cert que l'opció que l'OD tingués abast ampli sobre l'OI no era pas qualificada de totalment agramatical (vegeu 4.1.2), i ara ens proposem donar-ne compte. Ho farem servint-nos d'una estructura aplicativa.

Com hem vist en (7), Elordieta (2001) no assumeix de manera explícita una anàlisi de la CDO del basc que inclogui un nucli aplicatiu, tot i que comenta la possibilitat que aquest nucli funcional existeixi en aquesta llengua (Elordieta 2001: 62). De fet, per mostrar la plausibilitat d'aquesta opció, l'autora parteix de les dades de llengües per a les quals l'existència d'aplicatius ha estat reconeguda (Baker 1988, 1996), com ara el mohawk:¹³

(10) *Wa-hake-natar-a-kwétar-A-*'

FACT-MASC.SG.SUBJ/1SG.OBJ-bread-Ø-cut-BEN-PUNCTUAL

'He cut the bread for me'

(Baker 1996: 427)

En aquest exemple Elordieta (2001: 62) observa un fet corrent en els aplicatius: la concurrència del morfema aplicatiu, en aquest cas *A*, «with an agreement clitic marker which refers to the 'promoted' object», en aquest cas *hake*, que fa referència a l'argument aplicat 'per a mi'. Doncs bé, tornant al basc, precisament trobem que el morfema *i* (en negreta) es pot considerar un morfema aplicatiu perquè, igual que en mohawk, coapareix amb un marcador de concordança, el segment *-da-*, referit a l'argument aplicat, l'OI (*niri* 'a mi'):¹⁴

(11) *Lagunek (niri) larrosa bat bidali d-(i)-i-da-te*

els amics-ERG (jo-DAT) rosa una.ABS enviar PRES-(ARREL)-DAT-1SG.DAT-3PL.ERG

'Els amics m'han enviat una rosa (a mi)'

(Elordieta 2001: 62)

Així, encara que reconeix que «it is tempting to treat this morpheme as an applicative morpheme», Elordieta (2001: 62) no concreta cap anàlisi de la CDO mitjançant aplicatius. Aquesta intuïció és també compartida per Fernández (en premsa a: [10-11]): «-(*k*)i morfema aplikatibo bat da eta -(*k*)i morfemadun egiturak egitura aplikatiboak. Ez dira bete-betean,

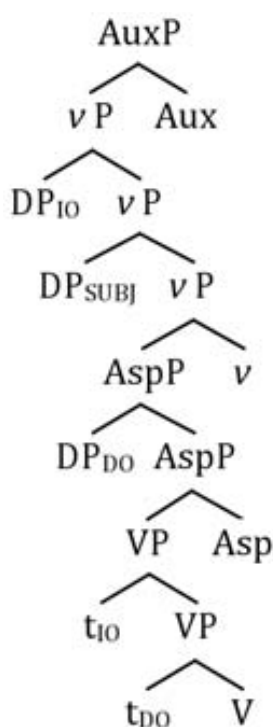
¹³ Mantenim la glossa i la traducció originals, per no alterar la validesa de l'exemple i evitar errors –per exemple, a l'hora de traduir *cut* com un verb en passat o en present.

¹⁴ Aquest morfema, estudiat per diversos autors, ha rebut molts noms, com ara *afix predatiu*, *presufix datiu* o *bandera dativa* (vg. Fernández en premsa b: [6]). El terme aplicatiu, a diferència de tots aquests, sí que té un estatus teòric en la gramàtica.

jakina, bantu hizkuntzetakoak bezalakoak, baina, diferentziak diferentzia, estrategia bat bera antzematen da tipologiki askotarikoak diren hizkuntzetan. Argumentuak gaineratzeko estrategia unibertsal horren parte bat da *-(k)i* morfema»¹⁵. Com Elordieta (2001), Fernández (en premsa a i en premsa b) no explicita l'estructura sintàctica de les construccions aplicatives del basc.

En aquest punt, creiem que és interessant veure com podria aplicar-se, a la pràctica, una anàlisi de la CDO basca en termes d'aplicatius, i quines conseqüències tindria, en especial quant a la comprovació de cas. I és que, com hem vist en (7), que repetim en (12), Elordieta (2001: 31) assumeix que en una oració ditransitiva l'OD comprova cas absolutiu en l'especificador d'Asp i que l'OI comprova cas datiu en l'especificador de Sv:

(12)

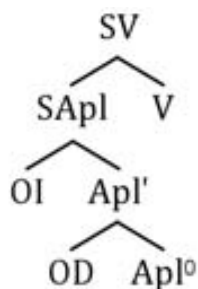
(Elordieta 2001: 42)

Si, tanmateix, volguéssim adoptar una anàlisi aplicativa per a la CDO del basc, i considerant que el basc té cas datiu inherent, igual que les llengües romàniques, aleshores assumiríem que l'OI rep el cas datiu de l'aplicatiu, sense necessitat de desplaçar-se per aquest motiu, mentre que l'OD s'ha de moure per satisfer el tret PPA de *v* i, també, per comprovar cas absolutiu – semblantment al que ocorre en l'estructura de la CDO romànica analitzada en 3.1.2.

¹⁵ [‘*-(k)i* és un morfema aplicatiu i les estructures que tenen el morfema *-(k)i* són estructures aplicatives. Per descomptat, no són totalment idèntiques a les de les llengües bantu, però, malgrat les diferències, s’endevina una mateixa estratègia en llengües que són tipològicament heterogènies. El morfema *-(k)i* forma part d’aquesta estratègia universal per afegir arguments.’]

Trobem suport a aquest plantejament en el treball d'Oyharçabal (2010: 246), que amb la premissa que l'estatus categorial de l'OI del basc és SD¹⁶, assumeix les conclusions dels treballs de Montoya (1998) i Elordieta (2001) quant a la jerarquia estructural entre l'OD i l'OI en les ditransitives del basc: «the results unmistakably show that IO is higher than DO in ditransitive constructions». Així, l'anàlisi de les ditransitives del basc que proposa Oyharçabal combina la idea que l'OI c-comanda l'OD i la idea que els dos objectes estan relacionats per mitjà d'un nucli aplicatiu.¹⁷

(13)

(Oyharçabal 2010: 249)

Aquesta anàlisi és, al capdavant, l'assumpció de l'estructura d'aplicatiu baix de Pylkkänen (2002), adaptada a una llengua de nucli final com el basc (vegeu també Oyharçabal 2007). Igual que en la nostra proposta per a la CDO romànica (3.1.2) i que ara estenem a la CDO basca, Oyharçabal (2010: 244 i n. 11) considera que el cas datiu del basc és inherent, seguint Woolford (2006).¹⁸ Més enllà d'això, però, desafortunadament Oyharçabal no explicita el funcionament de la comprovació de cas ni quins moviments es produeixen en aquesta estructura. Tanmateix, tenint en compte que ell mateix admet que la seva estructura «is the one corresponding to low applicative structure proposed by Pylkkänen (2002)», considerem que queda legitimada la nostra proposta segons la qual l'aplicatiu assigna cas inherent datiu –perquè en basc està disponible– a l'especificador (OI), mentre que l'OD s'ha de moure atret per un tret PPA en *v*

¹⁶ Oyharçabal (2010: 239-246) ho demostra a partir de diverses proves sintàctiques (concordança verbal, impossibilitat d'adnominalització amb *-ko*, bloqueig del pronom genitiu feble *haren*).

La coordinació, usada com a test per determinar l'estatus categorial dels OIs romànics (Jaeggli 1982, Anagnostopoulou 2003, Cuervo 2003a), no serveix en el cas del basc perquè els sintagmes amb marques morfològiques de cas es comporten igual independentment de l'estatus categorial SD o SP –noteu que Oyharçabal (2010: 240, n. 5), en comptes de distingir entre SD amb marques de cas i SP amb postposicions, ho engloba tot en el mateix sac (sintagmes morfològicament marcats de cas), que conté tant un SD amb ergatiu o datiu com un SP amb instrumental o al·latiu.

Tampoc la passivització no és vàlida, atès que és un procés sintàctic inexistent en basc (Oyharçabal 2010: 240, n. 6).

¹⁷ Reproduïm l'arbre d'Oyharçabal modificat, perquè l'original no és correcte (Beñat Oyharçabal, c.p.).

¹⁸ Recordem que aquesta autora diferencia entre cas estructural i no estructural; i aquest darrer inclou cas lèxic i cas inherent; i el datiu de les metes ditransitives és un cas inherent, és a dir, un cas inherentment associat amb certes posicions temàtiques.

fins a una posició on comprova el cas absolutiu estructural –sobre el cas absolutiu del basc com a cas estructural, vegeu Oyharçabal (1992: 326-337).

Assumim, doncs, una estructura aplicativa per a la CDO del basc (13), amb el moviment necessari de l'OD. Aleshores, però, caldrà pensar que l'ordre final OI-OD, neutre, s'obté per un desordenament subseqüent i sistemàtic de l'OI, i que, ateses les asimetries de c-comandament entre els objectes (vegeu 4.1.1), les relacions rellevants sempre s'estableixen o bé en les posicions finals dels objectes o bé en les posicions de base, però no (excepte els casos d'abast invers en (8) que no eren del tot agramaticals) en el moment de la derivació en què l'OD s'ha desplaçat per comprovar cas acusatiu i l'OI continua a sota.

Hom pot pensar que aquest plantejament no és gaire convincent. En efecte, la dificultat d'implantar una anàlisi en termes d'aplicatius per al basc té a veure amb el fet que la CDO en aquesta llengua és singular en el sentit que coincideix en l'ordre de mots amb la CDO de l'anglès però en canvi quant al marcatge de cas dels arguments es comporta com les llengües romàniques i diferencia entre absolutiu per a l'OD i datiu per a l'OI. Tanmateix, d'acord amb el que hem dit fins ara, pensem que és plausible i encertat considerar que l'OI comprova el cas datiu gràcies al nucli aplicatiu, i que l'OD s'ha de moure per comprovar el cas absolutiu, com l'OD romànic ho ha de fer per comprovar el cas acusatiu, en tots dos casos a causa de la presència d'un tret PPA en *v*. Com dèiem, si això ocorre, cal que l'OI es desplaci també posteriorment: caldria assumir, doncs, que en la majoria de varietats del basc l'OI s'ha de moure per sobre de l'OD i així s'obté l'ordre no marcat. És a dir, es tractaria d'un desordenament sense repercussions interpretatives. Per confirmar aquesta hipòtesi caldria poder demostrar que l'ordre OD-OI, obtingut després que l'OD hagi comprovat cas i abans de cap desordenament de l'OI, també pot ser neutre. En efecte, i de manera crucial, constatem que en alguns dialectes bascos de la zona occidental, com el biscaí, aquest desordenament de l'OI és prescindible, i l'ordre OD-OI també és considerat neutre (Elordieta 2001: 99).¹⁹ El comportament del dialecte biscaí és, ras i curt, la clau de volta per a la nostra proposta del funcionament del nucli aplicatiu en la CDO de l'èuscar.

Vegem, primer, la proposta d'Elordieta per a l'ordre neutre OD-OI dels dialectes occidentals – recordem que Elordieta no fa ús del sintagma aplicatiu, de manera que la disposició dels objectes en l'estructura i la manera com comproven cas no és la mateixa (12). Ella manté que la configuració OI-OD de la resta de parlars és la bàsica, i que a partir d'aquesta s'obté, d'alguna altra manera, l'ordre neutre de la part occidental del domini lingüístic. Per elaborar una proposta

¹⁹ Elordieta (2001: 99) identifica l'ordre neutre amb un ordre que preserva les relacions jeràrquiques entre els arguments i amb un ordre en el qual els arguments són legitimats, de manera que en l'ordre neutre els arguments es poden haver mogut per legitimar els seus trets de cas (en la línia del que defensem aquí) però no poden haver experimentat altres operacions de moviment (motivades per qüestions interpretatives de tòpic i focus, per exemple).

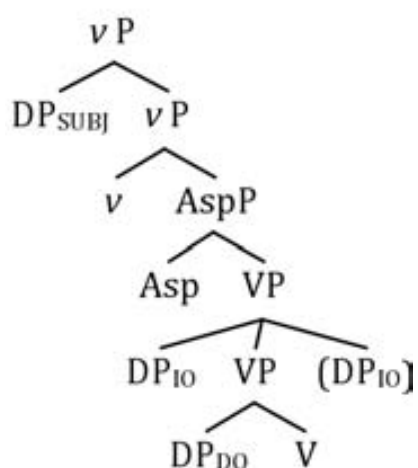
sobre l'origen d'aquest ordre OD-OI del biscaí, Elordieta (2001: 100) es basa en el fet que «in both S IO O V and S O V IO orders the structural relations between the two objects are exactly the same, namely, there is an asymmetric IO>O c-command relation». Per tant, d'acord amb l'assumpció general que les relacions de c-comandament tenen un paper fonamental en la determinació de l'estructura jeràrquica, l'ordre neutre OD-OI del basc occidental pot haver sorgit de maneres diferents. Una opció és que en aquests dialectes l'OI es pugui generar opcionalment com un adjunt a la dreta en una posició prou alta per c-comandar l'OD.²⁰ Aleshores, els dialectes occidentals tindrien l'opció de generar la posició d'OI en un especificador de SV situat a l'esquerra, com la resta de dialectes, però també en una posició d'especificador de SV situada a la dreta. Com que ambdues posicions són posicions-A, en ambdós casos l'OI c-comandarà l'OD asimètricament, i això explica que en l'ordre neutre OD-OI d'aquests parlars l'única opció de c-comandament sigui OI>>OD:

²⁰ Una alternativa seria entendre que en aquests dialectes l'OI es mou-A' a la dreta del SV i permet la reconstrucció en la posició de base situada a l'esquerra de l'OD. Aleshores, caldria assumir que ha d'haver-hi reconstrucció per explicar el lligam: l'anàfora de l'OD és lligada per la traça de l'OI mogut, ja que el principi A pot ser satisfet a FL, després de la reconstrucció (Elordieta 2001: 102). En canvi, una anàfora en l'OI no podrà ser lligada per l'OD perquè l'OI mogut es troba en una posició-A'; i encara que hi hagi reconstrucció de l'OI en la posició bàsica, l'anàfora que conté segueix sense ser lligada perquè l'OD es troba en una posició inferior. L'opció del moviment cap a la dreta, però, és descartada perquè no pot explicar ni el lligam de variables quantificades ni les relacions d'abast en altres ordres del basc en què apareix material a la dreta del verb (S OI V OD i S V OI OD); i és que aquests ordres suggereixen que els arguments postverbals del basc es troben en posicions inferiors respecte dels preverbals.

Una tercera opció (pseudokayneana) consistiria a considerar que ni el moviment a la dreta ni l'adjunció generada de base a la dreta no existeixen, de manera que en aquests dialectes, a partir de l'ordre OI-OD-V, l'OI es mou cap a l'esquerra a una posició d'especificador (posició-A) des d'on c-comanda l'OD, i posteriorment el constituent restant (OD+T) es mou cap a l'esquerra més enllà de la posició derivada de l'OI. Aleshores, els fets de lligam s'explicarien recurrent a la reconstrucció obligatòria de l'OD. Tanmateix, Elordieta descarta aquesta opció perquè segueix la generalització de Frank, Lee and Rambow (1991) segons la qual la reconstrucció per motius de lligam només és permesa en el cas de moviment a posicions d'operador (quantificadors, elements-*qu*, SN moguts a una posició-A'). Cal dir, però, que com hem vist en els apartats 2.2.2.1 i 3.1.3, que en la CDO romànica el lligam de l'OD per part de l'OI s'explica fent referència a la posició de base de l'OD, és a dir, s'explica recurrent a la reconstrucció de l'OD un cop s'ha mogut per obtenir cas –un moviment que tampoc no aterra en una posició d'operador.

Finalment, Elordieta exclou també l'opció que a partir de l'ordre OI-OD-V sigui el constituent OD+V el que es mogui cap a l'esquerra més enllà de l'OI per obtenir l'ordre OD-V-OI no és possible «since it is not only the main verb that moves together with the object, but also the auxiliary»: com que «the auxiliary heads its own projection, and [...] this projection selects the higher vP shell as its complement», «there is no way in which the sequence O-V-Aux-IO can be derived without moving the indirect object first» (Elordieta 2001: 100-101).

(14)

(Elordieta 2001: 78)

Elordieta (2001: 104), doncs, considera que en l'ordre neutre dels dialectes occidentals, OD-OI, l'OI és *in situ*, generat a la dreta: «It seems that the simplest hypothesis is to propose that in the dialect that interprets the S IO O V and S O V IO orders as neutral, the indirect object can be optionally generated to the right of the verb (besides having it generated to the left of the direct object in [Spec,VP], as in all dialects of Basque)».

Tanmateix, tal com avançàvem, creiem que l'existència d'aquest ordre OD-OI en el basc de Biscaia també es pot explicar fent ús dels aplicatius. Vegem-ho. En una configuració aplicativa que relaciona l'OI i l'OD, el cas datiu és comprovat gràcies al nucli aplicatiu, i l'OD es mou per buscar cas absolutiu i satisfer el tret PPA de *v*. En aquest punt de la derivació, s'obté l'ordre neutre OD-OI dels dialectes occidentals com el biscaí. En el basc general, addicionalment, es pot obtenir un ordre OI-OD igualment neutre però que no és bàsic sinó derivat, com en les llengües romàniques –seria, doncs, un *scrambling* sense conseqüències interpretatives. Precisament, tant en romànic com en basc en aquest ordre derivat OI-OD el lligam i l'abast inversos (OD>>OI) són problemàtics, gairebé sempre rebutjats, tal com hem vist en 4.1.1 i 4.1.2 per al basc i en 3.1.5 per al català i l'espanyol. Finalment, en el basc general pot haver-hi també un desordenament de l'OD que produeix un ordre marcat OD-OI i per al qual assumim la caracterització que en fa Elordieta (2001) (vegeu 4.1.1 i 4.1.2).²¹

Ara bé, si l'ordre neutre OD-OI de la CDO del biscaí s'obté tal com diem, resta per explicar el fet que l'OD no pugui c-comandar l'OI, ja que en paraules d'Elordieta (2001: 104) «what is important to note here is the symmetric behaviour observed between the S IO O V and S O V IO orders with respect to anaphor binding». En efecte, en el nostre enfocament el fet que les

²¹ Noteu, però, que hi ha una diferència en els tempos: per a Elordieta aquest desordenament es produeix, simplement, a partir de l'ordre bàsic. Per a nosaltres, es produeix més tard, després d'un seguit de moviments que ja hem referit.

relacions de lligam en la CDO d'aquests dialectes occidentals siguin unidireccionals pot seguir-se fàcilment de la interacció de tres factors: el moment de la derivació rellevant per a l'establiment de les relacions de lligam, el moviment dels objectes i l'obligatorietat de reconstrucció de l'OD a la seva posició de base. Així, a l'inici de la derivació l'OI c-comanda l'OD, i en aquestes posicions de base ja es poden establir relacions de lligam, tot i que no és obligatori fer-ho aquí: si s'hi fa, l'única opció és que l'OI c-comandi asimètricament l'OD. A continuació, d'acord amb la nostra visió, l'OD comprova cas absolutiu atret per un tret PPA en *v*, de manera que aterra en una posició superior i s'arriba així a l'ordre OD-OI de la CDO del biscaí: si assumim que la reconstrucció és obligatòria, s'obté altre cop el lligam OI>>OD, que coincideix amb el de les posicions de base. Pel que fa a les possibilitats d'abast, l'opció majoritària en què l'OI té abast ampli sobre l'OD i no al revés s'explica assumint que l'elevació de quantificadors procedeix des de la posició reconstruïda de l'OD.

Volem suggerir, però, que aquesta reconstrucció de l'OD en la CDO del biscaí potser no és obligatòria sempre, igual com hem vist que no ho era en la CDO romànica (3.1.3 i 3.1.4). I és que, si bé és cert que les dades de lligam d'anàfores són taxatives i mostren que l'OD no pot lligar l'OI, també és cert que altres fenòmens mostren que l'OD sí que pot c-comandar l'OI. És a dir, en les relacions anafòriques de la CDO OD-OI del biscaí només hi ha l'opció que l'OI lligui l'OD:

(15)

- a. *Nik* [_{OD} *bere_i burua*] *erakutsi nion* [_{OI} *Mireni_i*] *argazkietan*
 jo-ERG el seu cap.ABS ensenyar AUX:ERG-ABS-DAT Miren-DAT fotografies-LOC
 'Jo (li) vaig ensenyar a ella mateixa a la Miren a les fotografies'
- b. **Nik* [_{OD} *Miren_i*] *erakutsi nion* [_{OI} *bere buruari_i*] *argazkietan*
 jo-ERG Miren.ABS ensenyar AUX:ERG-ABS-DAT Miren-DAT fotografies-LOC
 'Jo (li) vaig ensenyar la Miren a ella mateixa a les fotografies'

(Elordieta 2001: 101-102)

En el cas del lligam de variables quantificades, però, les dades no són tan clares. En efecte, tot i que l'opció majoritària és aquella en què l'OI c-comanda l'OD, l'opció alternativa no és pas agramatical –segons Elordieta (2001: 105), «speakers' judgements vary as to the degree of marginality of this sentence»:

(16)

a. *Nik* [OD *bere*_i *liburua*] *itzuli nion* [OI *jabe* *bakoitzari*]_i

jo-ERG el seu llibre.ABS tornar AUX:ERG-ABS-DAT propietari cada-DAT

‘Jo (li) vaig tornar el seu llibre a cada propietari’

b. ^{??}*Nik* [OD *liburu bakoitza*]_i *itzuli nion* [OI *bere*_i *jabeari*]

jo-ERG llibre cada.ABS tornar AUX:ERG-ABS-DAT el seu propietari-DAT

‘Jo (li) vaig tornar cada llibre al seu propietari’

(Elordieta 2001: 105)

Les dades també apunten que un quantificador en l’OD pot tenir abast ampli sobre l’OI sense generar agramaticalitat –en paraules d’Elordieta (2001: 106), «whereas [...] the indirect object quantifier takes wide scope over the existential QP, a wide scope interpretation of the object QP shows more restrictions», però no és pas impossible:

(17)

a. *Maisuak* [OD *baten bat*] *aurkeztuko dio* [OI *neska bakoitzari*]_i

mestre.el-ERG algú.ABS presentar-FUT AUX:ERG-ABS-DAT noia cada-DAT

‘El mestre (li) presentarà algú a cada noia’

Opcions d’abast

algú >> a cada noia (^{??}∃>>∀)

a cada noia >> a algú (diferent) (∀>>∃)

b. *Maisuak* [OD *neska bakoitza*] *aurkeztuko dio* [OI *baten bati*]_i

mestre.el-ERG noia cada.ABS presentar-FUT AUX:ERG-ABS-DAT algú.DAT

‘El mestre presentarà cada noia a algú’

Opcions d’abast

cada noia >> a algú (diferent) (^{??}∀>>∃)

a algú >> cada noia (∃>>∀)

(Elordieta 2001: 105)

Pensem que aquestes dades sobre les asimetries estructurals en la CDO dels dialectes occidentals com el biscaí, amb l’ordre neutre OD-OI, donen suport a la nostra proposta per a una anàlisi de la CDO del basc en termes d’aplicatius, i en la qual l’OD, atret per un tret PPA en *v*, es mou primer fins a una posició per sobre de l’OI. De retruc, fan perdre força a la idea que l’ordre OI-OD del basc general reflecteix la configuració de base dels objectes (contra Elordieta 2001).

En definitiva, defensem que en la CDO del basc els objectes es relacionen mitjançant un sintagma aplicatiu. Com que l’OI ja comprova el cas datiu inherent a través del nucli aplicatiu, l’OD és el que s’ha de desplaçar per obtenir cas absolutiu i satisfer un tret PPA de *v*. Aleshores,

amb l'OD en una posició superior, s'obté la CDO del biscaí amb l'ordre OD-OI (com la romànica). La reconstrucció quasi obligatòria de l'OD en la posició de base explica que les relacions entre els objectes siguin en aquest ordre generalment asimètriques (OI>>OD). Però, com acabem de veure, és possible que no es produeixi tal reconstrucció, i aleshores s'explica l'opció (minoritària però no impossible) en què l'OD lliga una variable en l'OI (16) o té abast sobre l'OI (17) –el fet que en el cas del lligam d'anàfores aquesta opció estigui exclosa (15) s'explica pels mateixos motius que hem adduït en l'apartat 3.1.4.4. en el cas de la CDO romànica a partir del concepte de de *Lethal Ambiguity* de McGinnis (1998).

En la resta de dialectes, l'obtenció de l'ordre igualment neutre OI-OD ha de ser, pensem, necessàriament posterior al moviment de l'OD, tal com hem argumentat, ja que altrament no es pot donar compte del ventall de possibilitats de (16) i (17) presents en els parlars occidentals, ni tampoc del ventall de possibilitats de (8) del basc general.²² Pel que fa a l'ordre OD-OI marcat (no pas neutre) que és possible en la resta de dialectes (vegeu 4.1.1 i 4.1.2), assumim que es produeix després de tots aquests moviments, i compartim la caracterització que en fa Elordieta (2001).²³

Un cop presentada aquesta proposta, en els subapartats que segueixen repassarem dos fets de la CDO del basc que reforcen les idees defensades en el capítol anterior sobre la CDO romànica, sobretot pel que fa a la possibilitat que hi hagi variació en la realització morfològica de l'aplicatiu (subapartat 4.2.1) i a la possibilitat que es detecti el patró CDO sense necessitat de detectar també una forma alternant CP equivalent a la construcció *to-dative* de llengües com l'anglès (subapartat 4.2.2).

4.2.1. VARIACIÓ MORFOLÒGICA I SILENT EN BASC

Com dèiem, hi ha un altre aspecte de la CDO del basc que, pensem, confereix solidesa interlingüística a la nostra anàlisi de la CDO i, més concretament, a la proposta que l'aplicatiu en les llengües romàniques pot ser buit o ple. Ens hi hem referit extensament a l'apartat 3.1.1, apel·lant sobretot a la noció de variació silent (Kayne 2005, Sigurðsson 2004).

²² Així, un cop es produeix el desordenament de l'OI que dona lloc a l'ordre neutre OI-OD, les diverses opcions de c-comandament s'expliquen tal com segueix: si es fa la reconstrucció de manera general, tant l'OI com l'OD recuperen l'ordre de base i s'obté la interpretació on l'OI c-comanda l'OD; i si només es reconstrueix l'OD, també s'obtenen els mateixos resultats (vegeu 3.1.5).

En aquests parlars, després del desordenament de l'OI que dona lloc a l'ordre neutre OI-OD, el fet que l'abast de l'OI sobre l'OD sigui molt més majoritari que l'opció oposada s'explica també fàcilment. L'opció majoritària s'obté si l'elevació de quantificadors procedeix des de les posicions reconstruïdes de l'OI i de l'OD, si només es reconstrueix l'OD, o si no hi ha reconstrucció de cap dels dos elements; en canvi, l'opció minoritària és fruit de la combinació en què es reconstrueix l'OI però no l'OD i per tant el quantificador d'OD s'eleva a una posició superior de l'OI (vegeu 3.1.5).

²³ Per a nosaltres, aquest desordenament d'OD es produeix després que l'OD s'hagi mogut per comprovar cas absolutiu estructural i després que l'OI hagi experimentat l'*scrambling* quasisistemàtic del basc general.

Doncs bé, també en basc es detecta variació en aquest sentit. En efecte, Fernández (2013: 30) deixa constància de la variació morfològica del nucli aplicatiu «*eman* aditzarekin batera agertzen den *i*-dun zehar osagarria (eta *i*-rekin markatutako beste edozein argumentu) aplikatibo bati zor zaio. Eta horixe da, hain zuzen, *ki* (eta *tsi*), buru aplikatibo bat [...]». Oso kamaleonikoa da buru hori, eta horri esker, erdialdeko euskaran (*k*)*i* itxura du eta mendebalekoan, berriz, *tsi*, baina sintaktikoki bietan gauza bat bera da».²⁴ Aquest tipus de variació, en el fons, cau en el mateix sac que la variació silent que hem postulat per a l'àmbit romànic i mostra, en definitiva, que l'aplicatiu no ha de ser morfològicament uniforme en la CDO d'una mateixa llengua –a diferència del que argumenten Cuervo (2003a,b) per a l'espanyol (vegeu 2.1.4) o Diaconescu & Rivero (2007) per al romanès (vegeu 3.3.1).

De fet, i per posar-ne només un exemple, en les formes auxiliars (ERG-ABS-DAT) d'un verb usat ditransitivament com *ekarri* 'portar, dur', hi ha diverses opcions, de manera que el morfema aplicatiu pot realitzar-se com a *-(k)i* (18) o com a *-(ts)i* (19) o bé ser fonològicament buit (\emptyset) (20)-(21):

(18) *Dialectes centrals i euskara batua (basc estàndard, unificat):*

ekarri dit

(19) *Dialectes occidentals:*

ekarri deust

(20) *Dialectes orientals al segle XVI (textos d'escriptors com Leizarraga):*

ekarri draut- \emptyset

(21) *Dialectes orientals avui dia:*

ekarri daut- \emptyset

(Adaptat de Fernández en premsa b: [4])

Fernández (en premsa b: [9-10]), sobre les formes com (20) i (21), on no hi ha rastre de l'aplicatiu però on sí que hi ha concordança dativa, explica: «Komunztadura hizki horiek agertzea [...] argumentu estatusa duen datibo sintagma baten adierazgarriak dira. Hortaz, halako adizkiak ditugunean ere, egiturara gaineratutako datibo argumentuak daude euren komunztadura hizkiekin batera. Mekanismo hori, nire ustez, *-(k)irik* gabeko aplikatibo bat da, aplikatibo isil bat beraz, burutzapen morfològikorik ez duena, baina sintaktikoki izan badena. [...] Hortaz, erakusgarri morfològikoaren absentziak ez du printzipioz hipotesi sintaktikoa baliogabetzen».²⁵

²⁴ [L'objecte indirecte amb *i* que apareix amb el verb *eman* 'donar' (i qualsevol altre argument marcat amb *i*) es deu a un aplicatiu. I això és, precisament, *ki* (i *tsi*), un nucli aplicatiu [...]. Aquest nucli és molt camaleònic, i gràcies a això, en el basc central es presenta com a (*k*)*i* i, en canvi, en l'occidental, es presenta com a *tsi*, però sintàcticament en els dos casos és una mateixa cosa'.]

²⁵ [L'aparició d'aquests afixos de concordança dativa [en l'auxiliar] indica que hi ha un sintagma datiu amb estatus argumental. Per consegüent, també quan tenim aquest tipus de formes verbals, hi ha arguments datius afegits a l'estructura juntament amb els afixos de concordança. Aquest mecanisme és, en la meua opinió, un aplicatiu sense

Això va, doncs, en la línia del que hem defensat en analitzar l'opcionalitat de clíctic datiu en la CDO romànica com un cas de la variació silent del nucli aplicatiu (vegeu l'apartat 3.1.1).

4.2.2. LA INEXISTÈNCIA DE CP EN BASC

En aquest apartat mostrarem com en la majoria de dialectes del basc, igual que en les llengües romàniques, es detecta la CDO, però en canvi no es detecta cap construcció paral·lela a la CP o *to-dative* de l'anglès. L'èuscar, doncs, reforça la nostra argumentació a favor de la detecció de la CDO no pas com a variant amb unes determinades característiques estructurals i superficials en el si d'una alternança, sinó senzillament com una construcció que expressa una determinada noció semàntica de transferència de possessió entesa en sentit ampli.

4.2.2.1. La postposició *norengana*

A l'inici de l'apartat 4.1 ja vàiem que el fet que en basc només hi hagi una manera d'expressar l'OI, amb cas datiu *-(r)i* (22), fa pensar a autors com Elordieta (2001) que l'anomenada *dative alternation* no es pot percebre, a diferència del que passa en llengües com l'anglès (23), on en l'expressió de l'OI un SP (a) alterna amb un SD (b):

(22) *JohneK Maryri gutun bat bidali zion*

(23)

a. *John sent a letter to Mary*

b. *John sent Mary a letter*

D'això, Fernández & Ortiz de Urbina (2009: 21, 2010: 185-186) en són ben conscients. Tanmateix, consideren que sí que es pot resseguir l'alternança en basc si es prenen com a referència altres exemples de l'alternança anglesa en què el SP alternant amb el datiu no és introduït per *to* sinó per altres preposicions, com *for* (*I booked Mary a room ~ I booked a room for Mary*) o *from* (*I bought Mary a book ~ I bought this book from Mary*). I és que, en aquests altres casos, el basc presenta un comportament semblant a l'alternança de l'anglès, ja que el cas datiu *-(r)i* (24a) alterna amb la postposició benefactiva *norentzat* (24b), tal com observem en aquests exemples d'Arregi (2003):

(24)

a. *Aitorrek bazkaria prestatu dio aitonari*

Aitor-ERG dinar.ABS preparar AUX:ERG-ABS-DAT avi-DAT

'L'Aitor (li) ha fet al dinar a l'avi'

-(k)i, per tant un aplicatiu silent, que no té realització morfològica, però que sintàcticament és present. [...] Així doncs, l'absència de proves morfològiques no invalida en principi la hipòtesi sintàctica.']

b. *Aitorrek bazkaria prestatu du aitonarentzat*

Aitor-ERG dinar.ABS preparar AUX:ERG-ABS avi-BENEF

‘L’Aitor ha fet al dinar per a l’avi’

(Arregi 2003: 9)

Tot i que aquests altres grups de datius no formen part del nostre objecte d’estudi, ens hi hem referit perquè, precisament partint del fet que almenys una part dels datius del basc sí que presenten l’alternança, Fernández & Ortiz de Urbina (2009: 21) conclouen que sempre que apareix el cas datiu (independentment que tingui forma alternant) tenim una construcció equivalent a la CDO anglesa: «datibo guztiak, alternantziarik erakusten ez dutenak ere, (b) [on (b) = *John sent Mary a letter*] motakoak izan litezke».²⁶ D’aquesta idea ens interessa, especialment, el fet que la postulació de la CDO en basc no va lligada necessàriament a l’existència d’una alternança comparable amb la de l’anglès, en la línia del que hem defensat per al català i l’espanyol en el capítol anterior (contra Demonte 1995, Cuervo 2003a,b i la resta), i per al conjunt de llengües romàniques.

Si Fernández & Ortiz de Urbina (2009, 2010) detecten l’alternança però la limiten al cas dels datius benefactius, Arregi (2003) i Arregi & Ormazabal (2003) van encara més enllà. I és que es fixen en el fet que, en determinats casos, els OI meta o receptor sí que presenten una alternança entre el cas datiu (25) i la postposició al·lativa personal *norengana* (26) –compareu, però, amb (1) i (2) i vegeu el que en dèiem en 4.1:

(25) *Iturgin bat bidali diot amonari*

lampista un-ABS enviar AUX:ERG-ABS-DAT àvia-DAT

‘Vaig enviar(-li) un lampista a l’àvia’

(26) *Iturgin bat bidali dut amonarengana*

lampista un-ABS enviar AUX:ERG-ABS àvia-AL·L

‘Vaig enviar un lampista a l’àvia’

(Arregi 2003: 1)

A partir d’aquestes dades, defensen l’existència de paral·lelismes tant semàntics com sintàctics entre aquestes dues construccions del basc i les respectives CDO i CP de l’anglès (Arregi 2003: 5, Arregi & Ormazabal 2003: 121). Fixem-nos, però, que (25) no és pas un exemple prototípic d’oració ditransitiva, atès que l’OD té un referent animat i, a diferència d’un tema convencional, designa una entitat que té control sobre l’esdeveniment: l’oració pot parafrasejar-se dient ‘vaig dir al lampista que anés a l’àvia’.

²⁶ [‘tots els datius, fins i tot els que no mostren l’alternança, podrien ser del tipus (b) [on (b) = *John sent Mary a letter*]’]

En qualsevol cas, l'important és que tant Arregi i Ormazabal, que assumeixen que les construccions ditransitives amb un OI meta o receptor sí que tenen versió alternant (si més no quan l'OD és animat, com en (25)), com Elordieta, que no considera que hi hagi cap construcció alternant per a una ditransitiva prototípica com la de (22), uns i altres estan d'acord que les construccions amb un OI datiu en base són CDO –i admeten també que no sempre hi ha una versió CP alternant disponible.

En efecte, com avançàvem, aquestes construccions datives del base comparteixen la semàntica que s'ha atribuït a la CDO translingüísticament: presenten la restricció de possessió que estableix que la meta ha de poder posseir el tema –vegeu l'apartat 2.2.3 del capítol 2. Aquest fet, ja notat per Montoya (1998) i Ormazabal & Romero (2001), és exemplificat en el contrast entre (27) i (28), on la meta pot aparèixer amb datiu si designa una entitat capaç de posseir (*Kepari*) però, si no, no pot aparèixer amb aquest cas (**Parisi*) –caldria, llavors, la postposició al·lativa *nora* (*Parisera* 'a París'):

(27) *Jonek liburu bat bidali dio Kepari*
 Jon-ERG llibre un.ABS enviar AUX:ERG-ABS-DAT Kepa-DAT
 'El Jon (li) ha enviat un llibre al Kepa'

(28) **Jonek liburu bat bidali dio Parisi*
 Jon-ERG llibre un.ABS enviar AUX:ERG-ABS-DAT Paris-DAT
 'El Jon ha enviat un llibre a París'

(Arregi 2003: 4)

També s'han detectat diferències sintàctiques en la CDO (amb cas datiu) respecte de la CP (amb postposició al·lativa, de persona *norengana* o de lloc *nora*). Així, Arregi & Ormazabal (2003: 126) demostren que en les construccions que ells identifiquen amb la CDO hi ha un ordre dels objectes diferent del que hi ha en les que ells identifiquen com a CP. En base, els criteris emprats tradicionalment per determinar l'ordre jeràrquic entre OD i OI són, d'una banda, la nomenclatura i, de l'altra, l'ordre dels morfemes de concordança absoluta i dativa que apareixen en el verb. Ens centrarem en el primer d'aquests criteris.²⁷

²⁷ El criteri de l'ordre intern dels morfemes concordants no serveix en el cas de la CP perquè els sintagmes adposicionals com *Mirengana* no concorden:

(i) *Mirenengana liburua bidali dut*
 Miren-AL·L el llibre.ABS enviar AUX:ERG-ABS
 'He enviat el llibre a la Miren'

(Arregi & Ormazabal 2003: 126)

A més, sembla que aquest criteri no és infal·lible i falla, per exemple, en el cas dels predicats inacusatius, a l'hora de determinar l'ordre entre el subjecte (nominatiu) i el datiu (Arregi & Ormazabal 2003: 126-127).

En efecte, hi ha una diferència clara entre la CDO, on l'ordre no marcat és OI-OD (29), com veiem en 4.1.1, i la CP, on l'ordre menys marcat és OD-SP (30):

(29) *Mireni mezulari bat bidali diot*
 Miren-DAT missatger un.ABS enviar AUX:ERG-ABS-DAT
 ‘(Li) he enviat un missatger a la Miren’

(30) *Mezulari bat bidali dut Mirengana*
 missatger un.ABS enviar AUX:ERG-ABS Miren-AL·L
 ‘He enviat un missatger a la Miren’

(Arregi & Ormazabal 2003: 127)

La resta d'ordres entre tema, meta i verb corresponen a interpretacions clarament focals –vegeu, però, el cas del dialecte biscaí al qual ens hem referit en 4.2.²⁸ Tenint en compte, doncs, que l'ordre no marcat de la CP amb *norengana* és OD-SP (30) i que en aquesta estructura no hi ha res que motivi cap moviment, Arregi & Ormazabal (2003: 128) conclouen que l'ordre de base de la CP deu haver de ser, també, OD-SP. I mostren que, efectivament, això té unes conseqüències estructurals. I és que, com ja hem constatat en l'apartat 4.1.1, més enllà de la no-marcadesa de l'ordre de mots, per determinar la jerarquia dels arguments també s'han aplicat al basc els testos clàssics de Barss & Lasnik (1986) basats en les relacions de c-comandament. Així, hem vist que treballs com el d'Elordieta (2001: 78-98), o també el de Montoya (1998), conclouen que les construccions amb un OI datiu són CDO perquè es comporten com la CDO de l'anglès, és a dir, la meta hi c-comanda asimètricament el tema. Partint d'aquestes dades sobre la CDO del basc, Arregi & Ormazabal (2003: 129) es proposen veure quina és la relació de c-comandament entre els dos arguments en el que ells consideren la CP del basc, és a dir, la construcció amb una meta amb la postposició *norengana*, com la de (30).

Malauradament, moltes de les proves de Barss & Lasnik no poden aplicar-se a aquestes construccions amb postposicions –per exemple, els autors no troben cap oració amb una meta postposicional en què sigui possible i pragmàticament acceptable l'ús de reflexius. Una de les proves, però, sí que pot aplicar-se satisfactòriament: el lligam de pronoms possessius i la

²⁸ És cert que alguns dels exemples de CDO que hem donat anteriorment, com (25) i (27), presenten un altre ordre superficial, amb l'OI en posició final, del tipus:

(i) *Mezulari bat bidali diot Mireni*
 missatger un.ABS enviar AUX:ERG-ABS-DAT Miren-DAT
 ‘(Li) he enviat un missatger a la Miren’

Malgrat que aquest ordre de mots coincideix a primer cop d'ull amb el de la construcció postposicional (30), ja hem vist en 4.2 que Elordieta (2001: 98-99) l'identifica com un ordre amb interpretació neutra en el dialecte biscaí: amb la particularitat que l'OI es genera de base a la dreta del verb, es tracta igualment de casos CDO, perquè a grans trets presenten les mateixes asimetries de c-comandament que (29) (Elordieta 2001: 98-108). Amb tot, en aquell apartat 4.2, ja hem assenyalat que totes les dades d'aquest dialecte, incloses les opcions de c-comandament més minoritàries però no impossibles en què l'OD c-comanda l'OI, poden ser explicades de manera molt més transparent mitjançant la postulació d'una configuració amb aplicatiu, fent especial atenció a la comprovació de cas i a l'ordre dels arguments.

disponibilitat de lectura distributiva. I és que, per interpretar un pronom possessiu com *bere* ‘el seu’ com la variable lligada d’un quantificador com *bakoitz* ‘cada’, cal que el pronom sigui c-comandat pel quantificador. Així, com ja hem vist en el subapartat 4.1.1, si en la CDO del base la meta c-comanda el tema, només serà possible la lectura distributiva quan el pronom formi part del tema i, doncs, sigui lligat pel quantificador, de la meta, i no, en canvi, quan el pronom formi part de la meta i no pugui ser lligat pel tema. Vegeu el contrast entre (4a) i (4b) repetit de nou com a (31a) i (31b):

(31)

a. *Nik* [OI *ama bakoitzari*]_i [OD *bere_i umea*] *eraman nion*
 jo-ERG mare cada-DAT el seu nen.ABS portar AUX: ERG-ABS-DAT
 ‘Jo (li) vaig portar a cada_i mare el seu_i nen’

b. **Nik* [OI *bere_i amari*] [OD *ume bakoitza*]_i *eraman nion*
 jo-ERG la seva mare-DAT nen cada.ABS portar AUX: ERG-ABS-DAT
 ‘Jo (li) vaig portar a la seva mare_i cada_i nen’

(Arregi & Ormazabal 2003: 130)

Pel que fa a la construcció postposicional (CP) amb *norengana*, segons Arregi & Ormazabal (2003) l’ordre no marcat i, doncs, l’ordre de base, és OD-SP. Per tant, esperarem tenir la lectura distributiva quan el pronom formi part del SP i sigui lligat pel quantificador de l’OD, situat més amunt en l’estructura (32a), però no quan el pronom sigui en l’OD (32b). En efecte, la previsió es confirma:

(32)

a. *Nik* [OD *ume bakoitza*]_i [SP *bere_i amarengana*] *eraman nuen*
 jo-ERG nen cada.ABS la seva mare-AL·L portar AUX: ERG-ABS
 ‘Jo vaig portar cada nen_i a la seva_i mare’

b. **Nik* [OD *bere_i umea*] [SP *ama bakoitzarengana*]_i *eraman nuen*
 jo-ERG el seu nen.ABS mare cada-AL·L portar AUX: ERG-ABS
 ‘Jo vaig portar a cada_i mare el seu_i nen’

(Arregi & Ormazabal 2003: 131-132)

Així mateix, també es podrà obtenir tal lectura quan el pronom formi part del tema, sempre que la meta hagi experimentat un desordenament cap a una posició superior des d’on pugui lligar la variable en el tema. És el que ocorre, precisament, en l’oració (33), on l’ordre marcat SP-OD denota el moviment del constituent *ama bakoitzarengana* fins a sobrepassar l’OD i poder-lo c-comandar:

- (33) ^{??}*Nik* [_{SP} *ama bakoitzarengana*]_i [_{OD} *bere_i umea*] *eraman nuen*
 jo-ERG mare cada-AL·L el seu nen.ABS portar AUX: ERG-ABS
 ‘Jo vaig portar a cada_i mare el seu_i nen’

(Arregi & Ormazabal 2003: 131)

Si nosaltres acabem d’explicar l’acceptabilitat que té aquesta oració per a alguns parlants, Arregi & Ormazabal en canvi se centren més aviat a donar compte de la marginalitat d’aquesta construcció. Diuen que, en realitat, en (33) l’OD c-comanda el SP, independentment de l’ordre final marcat que faria pensar que hi ha hagut una alteració de l’ordre bàsic. Això es deu al fet que el moviment del SP és de tipus A’ i, per tant, no crea noves opcions de lligam: «postposizio Sintagmaren A-barra mugimenduak, nahiz eta kuantifikatzailea izenordainaren gainean jartzen duen, ez du deribazioa erabat salbatzen» (Arregi & Ormazabal 2003: 131).²⁹ O, almenys, no per a tothom. Des del nostre punt de vista, però, ens hem de fixar en el fet que si més no per a una part dels parlants l’oració de (33) és bona; i el fet que no tots els parlants l’acceptin es pot explicar d’una altra manera: el SP es desordena a una posició-A, però la majoria dels parlants opten per reconstruir el moviment, de manera que l’elevació de quantificadors procedeix des de les posicions de base i, per tant, no s’obté la lectura en què el SP c-comanda l’OD. Ara bé, el fet que alguns parlants sí que puguin obtenir aquesta lectura s’explica perquè, per a ells, es pot prescindir de tal reconstrucció.

De fet, la idea de la reconstrucció opcional ens permet explicar la disparitat de judicis en el cas de (34), on postulem el SP inferior ha experimentat desordenament-A cap a una posició superior. Els parlants que troben l’oració acceptable són els que permeten la reconstrucció del constituent mogut, de manera que el lligam s’estableix en les posicions de base (OD-SP), talment com ocorria en la CDO (5a):³⁰

- (34) ^{*/}*Nik* [_{SP} *bere_i amarengana*] [_{OD} *ume bakoitza*]_i *eraman nuen*
 jo-ERG la seva mare-AL·L nen cada.ABS portar AUX: ERG-ABS
 ‘Jo vaig portar a la seva_i mare cada_i nen’

(Arregi & Ormazabal 2003: 132)

En definitiva, a partir d’aquestes proves estructurals, la conclusió d’Arregi & Ormazabal (2003: 132) és clara, en el sentit que es comprova que en la CDO els arguments presenten un ordre jeràrquic oposat al que trobem en la CP: «Paradigma honek NORI-NOR argumentuen arteko

²⁹ [‘el moviment-A’ del sintagma postposicional, encara que situa el quantificador per sobre del pronom, no salva del tot la derivació’]

³⁰ Efectivament, Arregi & Ormazabal (2003: 132) fan explícit que els mateixos parlants que acceptaven (5a), inclosa Elordieta mateixa, accepten també (34).

erlazioa eta NOR-NORENGANA-ren artekoa guztiz alderantzizkoak direla sujeritzen du».³¹ Així doncs, Arregi & Ormazabal (2003) van més enllà que Elordieta (2001) i no es limiten a identificar les construccions amb SD datiu del basc com a CDO, sinó que argumenten que aquesta llengua presenta l'alternança dativa, és a dir, l'existència de dos patrons ditransitius, CDO i CP. Així, al costat de la CDO del basc (35) equivalent a la CDO de l'anglès (36), també hi ha oracions del basc (37) que tenen el mateix comportament sintàctic que la CP anglesa (38), és a dir, amb un ordre jeràrquic en què el tema c-comand asimètricament la meta:

(35) *Iturgin bat bidali diot amonari*
 lampista un-ABS enviar AUX:ERG-ABS-DAT àvia-DAT
 'Vaig enviar un lampista a l'àvia'

(36) *I sent my grandmother a plumber*

(37) *Iturgin bat bidali dut amonarengana*
 lampista un-ABS enviar AUX:ERG-ABS àvia-AL·L
 'Vaig enviar un lampista a l'àvia'

(38) *I sent a plumber to grandmother's*

Malgrat la diferència bàsica entre uns autors i altres sobre l'existència o no de l'alternança dativa en basc, creiem que en el fons les posicions d'Elordieta (2001), d'una banda, i d'Arregi (2003) i Arregi & Ormazabal (2003), de l'altra, es poden consensuar fàcilment. I és que aquests darrers, tot i defensar que el basc té l'alternança en qüestió, admeten que hi ha moltes restriccions quant als predicats que poden aparèixer indistintament en una CDO i en una CP –ja hem notat a l'inici del subapartat que sovint el tema havia de ser animat, per anar bé. Així, Arregi és conscient que molts verbs de transferència com *eman* 'donar' només poden aparèixer en la CDO, afirmació ben propera a la visió d'Elordieta (2001):

(39) *Jonek Amaiari muxu bat eman dio*
 Jon-ERG Amaia-DAT petó un.ABS donar AUX:ERG-ABS-DAT
 'El Jon (li) ha fet (lit. 'ha donat') un petó a l'Amaia'

(40) **Jonek muxu bat eman du Amaiarentzat/Amaiarengana*
 Jon-ERG petó un.ABS donar AUX:ERG-ABS Amaia-BENEF/Amaia-AL·L
 'El Jon ha fet (lit. 'ha donat') un petó per a / a l'Amaia'

(Arregi 2003: 15)

I és que són ben pocs els verbs amb una meta personal que presenten l'alternança: n'hem vist un exemple en el doblet (25)-(26), on el verb de transferència *bidali* 'enviar' sí que admetia

³¹ ['Aquest paradigma suggereix que la relació entre els arguments NORI-NOR (OI-OD) i la que hi ha entre els arguments NOR-NORENGANA (OD-SP) és inversa.']

ambdues estructures, igual que *ekarri* ‘portar’ i *eraman* ‘portar’. Però, fins i tot amb aquests verbs més *permissius*, perquè hi hagi l’alternança és preferible que el tema sigui animat, com hem constatat. I és que amb predicats com *ogia ekarri* ‘portar el pa’ (41) o *bi postal bidali* ‘enviar dues postals’ (42) la codificació de la meta amb una postposició al·lativa (és a dir, com a CP i no com a CDO) és més difícil d’acceptar, mentre que amb seqüències com *umea ekarri* ‘portar el nen’ (43) o *txakurra bidali* ‘enviar el gos’ (44) no hi ha cap problema. Vegem-ne alguns exemples, amb els judicis de gramaticalitat d’Arregi (2003):

- (41) [?]*Eraman/ekarri ezazu ogia Iratirengana*
 portar AUX:ERG-ABS el pa.ABS Irati-AL·L
 ‘Porta el pa a la Irati’
- (42) ^{??}*Bi postal bidali ditut zuregana*
 dues postals.ABS enviar AUX:ERG-ABS tu-AL·L
 ‘T’he enviat dues postals’
- (43) *Asperten zarenean, eraman/ekarri ezazu umea Iratirengana*
 portar AUX:ERG-ABS el nen.ABS Irati-AL·L
 ‘Quan t’avorreixis, porta el nen a la Irati’
- (44) *Bidali ezazu txakurra Iratirengana*
 enviar AUX:ERG-ABS el gos.ABS Irati-AL·L
 ‘Envia el gos a la Irati’

(Arregi 2003: 19)

La restricció a un grup determinat de verbs, com *bidali* ‘enviar’, és absoluta. En canvi, l’animacitat del tema no és una condició *sine qua non* per a l’aparició de la postposició *norengana*. Ho comprovem en les oracions de (45) i (46), que proporcionen Arregi & Oramazabal (2003: 121), tot comentant-ne l’equivalència temàtica: «adlatiboan [...] agertzen diren Postposizio Egiturak alde batetik, eta NORI datiboarekin agertzen direnak bestaldetik, guztiz parekoak dira tematikoki».^{32 33}

³² [‘les estructures postposicional que apareixen en al·latiu i les que apareixen amb un datiu NORI són del tot idèntiques des del punt de vista temàtic’]

³³ Basant-se en la semblança semàntica que presenten les estructures alternatives i assumint la hipòtesi de l’assignació temàtica universal de Baker (1988) segons la qual les relacions temàtiques idèntiques es representen per relacions estructurals idèntiques, Arregi (2003) i Arregi & Ormazabal (2003) proposen l’existència d’una relació derivacional (vegeu també Albizu (1998, 2001) i Albizu & Fernández 2006). Així, Arregi & Ormazabal (2003: 124) raonen: «Datibo Egitura eta Postposizio Egituraren arteko erlazio tematiko bat egonik, Theta-Ezarpenaren Uniformetasunaren Hipotesiari jarraituz, deribazio erlazio bat dagoela asumitzen dugu» [‘Havent-hi una relació temàtica entre l’estructura dativa i l’estructura postposicional, i seguint la hipòtesi de la uniformitat de l’assignació temàtica, assumim que hi ha una relació derivacional’.]

En canvi, Oyharçabal (2010: 236-238) qüestiona la conveniència d’una anàlisi derivacional i presenta diversos arguments contraris a l’equivalència temàtica entre les metes datives o receptors i les metes locatives.

(45) *Mireneni liburua bidali diot*
Miren-DAT el llibre.ABS enviar AUX:ERG-ABS-DAT
'(Li) he enviat el llibre a la Miren'

(46) *Mirenengana liburua bidali dut*
Miren-AL·L el llibre.ABS enviar AUX:ERG-ABS
'He enviat el llibre a la Miren'

(Arregi & Ormazabal 2003: 121)

Convé advertir, tanmateix, que no tots els autors donen per bona aquesta alternança entre el datiu i l'adposició locativa. Per exemple, Oyharçabal (2010: 237) adverteix que «for many speakers, when the DO is inanimate, the adpositional alternative [...] is not well-formed, or is deviant», i ho exemplifica:

(47) *Gutuna Joni igorri nion*
la carta.ABS Jon-DAT enviar AUX:ERG-ABS-DAT
'(Li) vaig enviar la carta al Jon'

(48) ^{??}*Gutuna Jonengana igorri nuen*
la carta.ABS Jon-AL·L enviar AUX:ERG-ABS
'(Li) vaig enviar la carta al Jon'

(Oyharçabal 2010: 237)

Oyharçabal (2010: 237, n. 3) accepta que en aquest punt hi podria haver variació dialectal, i deixa clar que l'única alternança que accepten tots els parlants sense reserves és aquella en què l'OD és animat, com en (35) i (37).

En qualsevol cas, el cert és que hi ha un acord de fons entre la idea general d'Elordieta i Oyharçabal que els OI del basc sempre són SD datius i per tant tenen l'estructura CDO i la visió d'Arregi i Ormazabal que els OI del basc apareixen gairebé sempre en la CDO i que també existeix una estructura CP alternant, tot i que només en casos comptats (amb predicats com 'enviar' o 'portar' que tinguin, generalment, un tema animat).

4.2.2.2. Un pas més enllà: La postulació de la postposició *nori*

Davant del fet que la majoria de verbs amb un OI meta només admeten la configuració CDO, i no pas la suposada variant postposicional alternant amb *norengana*, Arregi (2003: 27), que aposta per un enfocament derivacional de l'alternança dativa, admet que pot ser difícil mantenir que, en les llengües del món, la CDO es deriva per moviment a partir de la CP: «If there are so many predicates in Basque which only appear in DCs [*dative constructions*, CDO per a nosaltres], why should their corresponding PCs [*prepositional constructions*, CP per a nosaltres] not be possible at all?».

Doncs bé, la resposta d'Arregi (2003) a aquest contratemps és que no ens havíem fixat en l'estructura postposicional adequada: si fins ara partíem de la base que l'OI meta podia expressar-se com a SD datiu (*amari* 'a la mare') o com a sintagma postposicional amb la postposició al·lativa de persona *norengana* (*amarengana* 'a la mare'), i conclouíem que en molts pocs casos eren intercanviables (només amb 'portar' i 'enviar' i, per anar bé, amb un tema animat), Arregi proposa que la postposició corresponent no és *norengana* sinó *nori*, que no vehicula un significat al·latiu de persona (com *norengana*) sinó un significat de meta personal. Per a ella, el que és rellevant és que, formalment, aquesta postposició és idèntica a la marca de datiu i, per tant, és impossible diferenciar un SD datiu (*amari* 'a la mare') d'un SP amb la postposició *nori* (*amari* 'a la mare'). És a partir d'aquesta hipòtesi que, ara sí, Arregi (2003) s'allunya d'Elordieta (2001) i Oyharçabal (2010) i proposa que l'alternança sempre hi és, encara que no la puguem identificar a primer cop d'ull. En canvi, Elordieta (2001: 57) és taxativament contrària a aquesta possibilitat: «I would like to stress the fact that the indirect object constituent always bears dative Case in Basque, and that no preposition (or postposition) accompanies the indirect object phrase».

A favor de la idea que, amb els verbs de transferència que ens ocupen, el SD datiu es deriva de la postposició de meta personal *nori*, Arregi aporta dades relacionades amb les construccions causatives. Partint d'una oració amb un verb de transferència (49), fixem-nos que si en fem una causativa (50) l'agent del verb lèxic (*guk* 'nosaltres') passa a expressar-se en datiu (*guri* 'a nosaltres') i, com a tal, presenta concordança en l'auxiliar verbal (*digu*), mentre que el datiu del verb lèxic (*pobreei*) no varia però ja no té concordança en l'auxiliar (abans teníem *diegu*, on *-e-* concordava amb el datiu de 3a persona plural 'els pobres', i ara tenim *digu*).³⁴

³⁴ Ricardo Etxepare (c.p.) planteja una qüestió interessant relacionada amb l'oració (50): el fet que el sintagma ergatiu *guk* es transformi en *guri* sembla que constitueix un argument en contra de la idea que el datiu és cas inherent, perquè els casos inherents solen ser estables des del punt de vista morfològic i no s'obtenen pas per moviment sinó mitjançant una relació temàtica adequada, mentre que en l'exemple tot apunta que és el verb *eman* el que atribueix el paper d'agent, per al qual esperaríem cas ergatiu i no datiu.

Certament, aquest estat de coses no té una explicació senzilla en un enfocament com el nostre, que pressuposa que els arguments datius tenen significats estructurals, és a dir, que pressuposa que el significat d'un SD datiu es pot derivar directament de la posició en què es legitima. Significativament, Cuervo (2003a: 83), que comparteix aquest enfocament, es desentén d'aquest context d'ocurrència del cas datiu: «I will not discuss causatives with *hacer* 'make/do' that embed a dynamic event rather than a final state. The analysis of the licensing of dative causees in periphrastic causative constructions within the approach developed here will remain as an area for future research».

Sense menystenir la complexitat de la qüestió, pensem que es pot donar compte del paper temàtic d'un datiu *causee* de la mateixa manera que en el cas dels altres tipus de datius: es tracta de prendre en consideració tant les propietats del nucli que legitima el SD datiu com les dels nuclis funcionals que formen l'estructura esdevenimental. Sembla natural pensar que el datiu *guri* té una relació amb l'argument extern de l'oració principal *elizak* 'l'Església', amb l'esdeveniment de causació *arazi* 'fer fer' (en basc el morfema causatiu *arazi* apareix dins de la forma verbal), i amb l'esdeveniment causat *pobreei dirua eman* 'donar diners als pobres'. La situació de l'argument entre aquests dos esdeveniments genera un significat d'afectació (nosaltres som afectats en la mesura que hi ha algú que ens obliga a donar diners als pobres), i aquesta afectació respecte de l'esdeveniment superior de causació es correlaciona amb un significat agentiu (som els que donem diners) respecte de l'esdeveniment inferior causat (vegeu Alsina 1992). Es tracta, al capdavant, de tenir present la doble relació del *causee*, com ja notà Rizzi (1986: 534): «It is intuitively plausible to look at the subject of the causative clause [= el *causee*] as an argument of the causative verb, as well as of

(49) *Guk pobreei dirua ematen diegu*
 Nosaltres-ERG els pobres-DAT el diner.ABS donar AUX:ERG-ABS-DAT
 ‘Nosaltres (els) donem diners als pobres’

(50) *Elizak pobreei dirua emanarazten digu (guri)*
 l'església-ERG els pobres-DAT el diner.ABS donar-CAUS AUX:ERG-ABS-DAT nosaltres-DAT
 ‘(A nosaltres) l'Església ens fa donar diners als pobres’

(Exemple (50) adaptat d'Arregi (2003: 28))

El fet que el datiu del verb lèxic ja no concordi amb l'auxiliar verbal fa pensar que no és un datiu *derivat* com el de (49), sinó una postposició sintàcticament no derivada, que en aquest cas seria la postposició amb significat de meta (personal) *nori*, formalment idèntica a un SD datiu. En efecte, que en les causatives només poden aparèixer-hi postposicions i no pas datius derivats ho comprovem quan observem el comportament d'altres SD datius, per exemple els que expressen el rol de beneficiari (51), que en la causativa també recorren a una postposició (52)-(53), aquest cop formalment diferent de la marca de datiu, la postposició amb significat de beneficiari *norentzat*.³⁵

(51) *Guk aitonari bazkaria prestatu diogu*
 Nosaltres-ERG avi-DAT el diner.ABS preparar AUX:ERG-ABS-DAT
 ‘Nosaltres preparem el diner a l'avi’

(52) **Amak aitonari bazkaria prestatuarazten digu (guri)*
 la mare-ERG avi-DAT el diner.ABS preparar-CAUS AUX:ERG-ABS-DAT nosaltres-DAT
 ‘(A nosaltres) la mare ens fa preparar el diner a l'avi’

(53) *Amak bazkaria prestatuarazten digu aitonarentzat (guri)*
 la mare-ERG el diner.ABS preparar-caus AUX:ERG-ABS-DAT avi-BENEF nosaltres-DAT
 ‘(A nosaltres) la mare ens fa preparar el diner per a l'avi’

(Exemples (51) i (52) adaptats d'Arregi (2003: 28))

Aquestes dades condueixen Arregi (2003: 29) a suggerir el següent: «dative elements of C-type predicates [els que només admeten CDO, i no CP, és a dir, la majoria de verbs de transferència]

the embedded predicate: the subject of the causative clause is (more precisely, can be) “acted upon” by the subject of the causative verb in order to bring about a certain result». En l'exemple, si l'Església *acts upon* nosaltres, nosaltres som afectats i tal afectació ens condueix a fer una acció, donar diners als pobres.

³⁵ Des d'un enfocament derivacional com el d'Arregi, el perquè d'aquesta impossibilitat de datius derivats en les causatives molt probablement té a veure amb el fet que el moviment sintàctic que relaciona una CP amb una CDO no es pot dur a terme perquè la posició de concordança dativa ja està ocupada per l'agent del verb lèxic.

are always derived from *nori* postpositions with a constant PERSON GOAL thematic meaning». ³⁶

Tanmateix, volem remarcar alguns punts febles d'aquest plantejament. Per començar, Arregi (2003) no aclareix per què aquesta estructura CP amb una postposició *nori*, que la llengua té disponible, no pot aparèixer també en un context que no sigui causatiu com el de (54). És a dir, el que no explica Arregi és per què (55), amb una postposició (no concordant en l'auxiliar, és clar), no és gramatical –prescindim ara dels fets relacionats amb l'ordre:

(54) *Mariari liburu bat eman diot*
Maria-DAT llibre un.ABS donar AUX:ERG-ABS-DAT
'(Li) he donat un llibre a la Maria'

(55) **Mariari liburu bat eman dut*
Maria-META PERSONAL llibre un.ABS donar AUX:ERG-ABS
'He donat un llibre a la Maria'

Caldria argumentar, doncs, quin mecanisme fa que en una construcció amb verbs com *eman* 'donar' sempre hagi d'aparèixer-hi una meta derivada, és a dir, un SD amb cas datiu –obtingut segons l'autora a partir d'un sintagma postposicional amb *nori*. O, altrament, caldria detectar les construccions ditransitives normals (no causatives) en què apareix aquesta postposició. La proposta d'Arregi (2003) que els OI del basc poden ser SD (amb cas datiu) o SP (amb la postposició *nori*) presenta, doncs, el problema que no pot donar compte del fet que la versió SP no ocorri en contextos ditransitius normals (no causatius).

En definitiva, no creiem pas que sigui il·legítim el fet de postular un element (*Mariari* com a SP amb una postposició *nori*) que només apareix en contextos causatius, però sí que considerem convenient, pel bé de la proposta, argumentar per què l'OI amb la postposició *nori* no es materialitza en cap altre context. És a dir, si un OI acabat en *-ri* tant pot correspondre a un SD amb cas datiu com a un sintagma postposicional amb *nori*, hauríem de trobar oracions ditransitives amb una opció i amb l'altra. Com que superficialment no serien distingibles, hauríem de poder detectar-les recorrent a les asimetries de c-comandament: quan es tractés d'un sintagma postposicional, tindríem una CP i l'OD c-comandaria asimètricament l'OI. Tanmateix, ja hem vist que els diversos treballs coincideixen a afirmar que un OI acabat en *-ri* sempre c-comanda l'OD, mai a l'inrevés: en efecte, aquesta és la conclusió d'Arregi & Ormazabal (2003), que tracten aquest OI acabat en *-ri* com un SD amb cas datiu, per oposició al SP al·latiu *norengana* (no pas a l'hipotètic SP *nori* d'Arregi (2003)); i és la mateixa conclusió d'Elordieta

³⁶ De fet, la visió que els OI no concordants no són SD datius sinó SP (sintagmes postpositivals encapçalats per una preposició de meta *nori*) és semblant al que diversos autors (vegeu 2.1) han afirmat per a l'espanyol: els OI no doblats no són SD datius sinó SP (sintagmes prepositivals introduïts per una preposició de meta *a*).

(2001), que també considera que *Mariari* és SD amb cas datiu. És a dir, sabem que una construcció amb una meta amb la postposició al·lativa *norengana* es comporta sintàcticament com una CP de l'anglès, però el que no aclarim és si una construcció amb una meta introduïda per la postposició *nori* es comporta també com la CP de l'anglès.

Finalment, pensem que la postulació mateixa d'aquesta postposició *reconstruïda*, *nori*, invalida directament les consideracions fetes per Arregi i Ormazabal sobre l'equivalència temàtica entre els OI datius i les metes introduïdes per *norengana* (vegeu 4.2.2.2). Si el SD datiu *amonari* 'a l'àvia' prové d'una sintagma postposicional *amonari*, no sembla que es pugui sostenir que també té una relació derivacional amb *amonarengana*.

4.2.2.3. Proposta per a una solució

Dit això, volem plantejar una possible solució d'aquest trencaclosques, recurrent a la variació sintàctica dialectal. Creiem que la nostra proposta pot ser una bona manera de mantenir la idea d'Arregi (2003) sobre l'existència d'una postposició *nori* formalment coincident amb la marca de datiu *-ri*. El fet clau, al nostre parer, és que els OI que es comporten com postposicions, és a dir, que no mostren concordança verbal, no només apareixen en les causatives, sinó que també són una realitat en contextos ditransitius normals, tot i que només en els dialectes nord-orientals (57). De fet, són diversos els autors (vegeu per exemple els que cita Oyharçabal 2010: 241, n. 8) que han defensat que els *datius no concordants* (així és com s'anomenen en la tradició lingüística del basc) d'aquesta zona del domini lingüístic són SP. En aquest sentit, ens sembla prou natural pensar que aquests datius no concordants corresponen a la hipotetitzada postposició *nori*, és a dir, que no són SD sinó SP.³⁷ Amb l'objectiu d'examinar la validesa d'aquest plantejament, a continuació ens referirem al tractament d'aquests datius no concordants.

³⁷ A diferència d'Arregi (2003), però, la nostra voluntat no és defensar una anàlisi derivacional de la CDO a la Baker (1988) en la qual els datius no concordants provenen de la incorporació d'una postposició.

Són interessants en aquest sentit les reflexions de Fernández (en premsa a: [7-8]) sobre els inconvenients d'una anàlisi derivacional, relacionades amb el fet que tant la suposada postposició incorporada com l'exponent morfològic de l'aplicatiu en el verb coapareixen en totes les estructures ditransitives de la majoria de dialectes: «aplikatiboa bada preposizioa inkorporatzearen ondorio, orduan, bi aukera teoriko izango genituzke: a) egitura postposizio-dun bat (-i izango litzateke postposizio hori) eta -(k)i eta -(ts)i rik gabea -Jonⁱ liburua eman dut izan liteke egitura horren adibide bat, ipar-ekialdean horren ezezaguna ez dena datibo komuntadurarik gabeko agerraldietan-; eta b) egitura aplikatiboa, hots -(k)i eta -(ts)i duna, baina postposizio-rik gabea (-igabea) -Jon liburua eman diot litzateke bigarren aukera hori, inongo hizkeretan jasotzen ez dena eta ezgramatikala dena euskaraz- [...] Euskaraz orokorturik dagoen egiturak -i du batetik eta bestetik, -(k)i eta -(ts)i, hots, Jonⁱ liburua eman diot» [‘si l'aplicatiu és conseqüència de la incorporació d'una preposició, aleshores tindriem dues opcions teòriques: a) una estructura postposicional (-i seria aquesta postposició) i sense -(k)i ni -(ts)i –un exemple d'aquesta estructura seria Jonⁱ liburua eman dut, que no és tan desconeguda en els dialectes nord-orientals en les ocurrences sense concordança dativa; i b) l'estructura aplicativa, és a dir, amb -(k)i i -(ts)i, però sense postposició (sense i) –aquesta segona opció Jon liburua eman diot litzateke no es troba en cap dialecte i és agramatical en basc- [...] L'estructura que està generalitzada en basc té d'una banda i i de l'altra -(k)i i -(ts)i, és a dir, Jonⁱ liburua eman diot’.]

Així doncs, en cap dels parlars coexisteixen les dues variants que farien justificable un enfocament derivacional basat en la incorporació d'una postposició. En aquest sentit, Fernández (en premsa a: [7-8]) comenta que és possible que aquest grup de datius no sorgeixin pas a partir d'una incorporació, sinó simplement a partir d'un aplicatiu; en canvi, en el cas d'altres construccions amb datiu, com ara els datius que apareixen amb verbs de moviment i que han

Etxepare & Oyharçabal (2010a: [3]), en tractar dels datius no concordants (amb el verb) presents en les varietats orientals del basc, proposen que l'alternança de concordança de datiu en els predicats ditransitius es correspon amb el *dative shift* de l'anglès entre CP i CDO. Així, els datius concordants del basc correspondrien a la construcció aplicativa (CDO), i els datius no concordants serien «adpositional and inherent Case constructions» (CP). I és que en aquestes varietats orientals els datius poden concordar (56), i aleshores són SD, o no (57), i aleshores són SP:

(56) *Eskuak emaiten dio gizonari gogoeta*
 la mà.ERG donar AUX:ERG-ABS-DAT l'home-DAT pensament
 'La mà (li) dóna la capacitat de pensar a l'home'

(57) *Jainkoak eman du gizonari bere gogotik xortila bat*
 Déu-ERG dóna AUX:ERG-ABS l'home-DAT seu pensament.PART mica una.ABS
 'Déu (li) dóna una mica del seu pensament a l'home'

(Etxepare & Oyharçabal (2010a: [1-2]))

Aquest plantejament és concretat en Etxepare & Oyharçabal (2010b) –tot i que es tracta més d'un esborrany que d'un treball definitiu, hi farem referència perquè el considerem força rellevant. Els autors especifiquen que els verbs que permeten l'alternança de concordança dativa són, precisament, els que en llengües com l'anglès participen en l'alternança entre CDO i CP (verbs de donació, d'enviament, de comunicació de missatge... en definitiva, verbs que expressen alguns tipus de transferència de possessió).

Etxepare & Oyharçabal adopten l'enfocament de Rappaport Hovav & Levin (2008), al qual ja ens hem referit anteriorment (vegeu apartats 2.2.3 i 3.2) i que estableix que l'alternança dativa és sensible al tipus de verb. Recordem breument que aquest enfocament s'oposa a la visió més general que propugna que tots els verbs que participen en l'alternança poden vehicular el significat de moviment causat (i llavors l'estructura sintàctica és CP) i el significat de possessió causada (i llavors l'estructura sintàctica és CDO). Aquest darrer enfocament més general és l'anomenat enfocament uniforme del significat múltiple (*uniform multiple meaning approach*) i, al capdavall, suposa que tots els verbs tenen ambdós significats i que cada variant de l'alternança (CP i CDO) s'especialitza en l'expressió d'un d'aquests significats. Tal com noten Etxepare & Oyharçabal (2010b: [3]), si aquest enfocament fos vàlid per al basc –ells defensen que no ho és– assumiríem que tots els verbs en qüestió denoten esdeveniments de transferència i

estudiats per Rezac (2009), sembla que és possible que originàriament corresponguessin a sintagmes preposicionals/postposicionals.

En qualsevol cas, en un enfocament neoconstrucccionista com el nostre és natural pensar que cada estructura sintàctica vehicula un significat concret. Efectivament, a la part final del subapartat 4.2.2.3 veurem com, efectivament, aquestes dues opcions estructurals tenen matisos semàntics diferents.

que, per tant, l'OI pot ser tant una meta espacial com un receptor: quan fos meta espacial (és a dir, amb la interpretació de moviment causat), l'OI es realitzaria com un datiu no concordant, la qual cosa encaixaria amb l'existència en aquests dialectes orientals de datius no concordants que desenvolupen funcions clarament locatives que en els altres parlars es realitzen com a postposicions, o sia, com a elements no concordants; i quan fos un receptor (és a dir, amb la interpretació de possessió causada), l'OI es realitzaria com un datiu concordant. En el primer cas, doncs, l'OI seria un sintagma postposicional; i en el segon, un SD.

Però la realitat del basc és més complexa i aquest enfocament uniforme del significat múltiple es revela insuficient. Per començar, en analitzar els datius no concordants amb papers locatius de les varietats orientals, diversos treballs (Etxepare 2014, Etxepare & Oyharçabal 2010a) arriben a la conclusió que són datius que marquen, precisament, l'absència de transferència, és a dir, que s'associen amb *directional Paths* en el sentit de Jackendoff (1990a). En aquestes trajectòries direccionals o no fitades (*unbounded*), per definició, el tema no arriba a atènyer la meta espacial. Aquest problema mostra, doncs, que la caracterització dels datius no concordants en termes de trajectòries no fitades «cannot be maintained for the non-agreeing datives triggering the agreement alternation in ditransitive predicates» i que, simplement, cal fer-la més flexible (Etxepare & Oyharçabal 2010b: [4]). Deixant de banda això, però, hi ha més qüestions conflictives.

Un altre problema de l'enfocament de significat múltiple és que s'assumeix que tots els verbs donen lloc al mateix ventall d'estructures, com a conseqüència de l'ambigüitat de base dels esquemes conceptuals de moviment causat i de possessió causada (un verb del tipus 'donar', de possessió causada, representa un canvi en la possessió física d'una cosa i, és clar, aquesta noció també pot construir-se com a esdeveniment de moviment on la cosa és transferida al receptor; i un verb del tipus 'enviar', de moviment causat, també codifica una transferència planejada i aquesta idea també pot expressar-se com un canvi de possessió). En l'enfocament de significat múltiple esperaríem, per tant, que una meta espacial en l'esquema de moviment causat sempre es pogués realitzar com a datiu no concordant, però això no es compleix, tal com veiem en (58) i (59), on l'única opció gramatical de codificació de la meta espacial dels verbs 'enviar' i 'llançar' és la postposició al·lativa *nora* (*Parisera, paretara*):

(58) **Jonek Parisi gutuna igorri du*
Jon-ERG Paris-DAT la carta.ABS enviar AUX:ERG-ABS
'El Jon ha enviat la carta a París'

(59) **Pilota paretari bota du*
pilota-ABS paret-DAT llançar AUX:ERG-ABS
'Ha llançat la pilota a la paret'

(Etxepare & Oyharçabal 2010b: [5-6])

Amb aquests verbs, el datiu no concordant pot aparèixer, això sí, quan la meta és animada, i sempre com a opció alternativa a la forma concordant:

(60) *Jonek Mikeli gutuna igorri du / dio*
Jon-ERG Mikel-DAT la carta.ABS enviar AUX:ERG-ABS/ ERG-ABS-DAT
'El Jon (li) ha enviat la carta al Mikel'

(61) *Pilota Joni bota du / dio*
pilota-ABS Jon-DAT llançar AUX:ERG-ABS/ ERG-ABS-DAT
'(Li) ha llançat la pilota al Jon'

(Etxepare & Oyharçabal 2010b: [6])

Si amb *igorri* 'enviar' les metes espacials només poden codificar-se mitjançant una postposició al·lativa (58), amb *bota* 'llançar' no és necessàriament així, sinó que el datiu (concordant o no) és possible en casos en què la meta és inanimada i, això sí, el predicat involucrat no denota, a diferència dels casos anteriors, cap transferència (cap esdeveniment de moviment físic on el tema es mou al llarg d'una trajectòria fins a la meta). És el cas de predicats com 'llançar una mirada al llibre' o 'llançar una mirada a la còpia del company'. Aquest ús del datiu amb metes inanimades pot desencadenar concordança (62) o no (63):

(62) *begi-ukaldia botatu nion liburuari*
ull-cop.ABS llançar AUX:ERG-ABS-DAT llibre-DAT
'vaig fer un cop d'ull al llibre'

(63) *behako bat bota dezan ondoko lagunaren kopiari*
mirada una.ABS llançar AUX:ERG-ABS costat-de amic-GEN còpia-DAT
'perquè pugui fer una mirada a la còpia de l'amic del seu costat'

(Etxepare & Oyharçabal 2010b: [7])

Semblantment, quan *eman* no denota cap transferència podem trobar datius no concordants que corresponen a una meta espacial, no pas a un receptor; és el cas de predicats com 'donar una mirada a la taula'.

En definitiva, el que és clar és que en basc «the nature of the predicate has a saying in the range of alternating structures that it licenses» (Etxepare & Oyharçabal 2010b: [7]).

Un altre problema que sorgeix si es vol aplicar al basc l'enfocament de significat múltiple té a veure amb l'assumpció que hi ha una correspondència unívoca entre papers semàntics i realització morfosintàctica dels arguments. I és que segons aquest enfocament un datiu no concordant sempre hauria de correspondre a una meta espacial (i, doncs, a l'esquema de moviment causat), però resulta que també trobem datius no concordants que expressen un receptor (i, doncs, una interpretació de possessió causada), per exemple en un predicat com 'donar (la llum del sol) un aspecte animat a les coses' o 'donar als russos el seu revòlver i el seu ganivet'.

Davant dels problemes d'aquest enfocament, Etxepare & Oyharçabal (2010b) mostren els avantatges de la proposta de Rappaport Hovav & Levin (2008), segons la qual els verbs del tipus 'donar' només expressen possessió causada, independentment que apareguin en una CP o en una CDO; mentre que els verbs del tipus 'enviar' i 'llançar' expressen moviment causat o bé possessió causada quan apareixen en una CP i només possessió causada quan apareixen en una CDO.³⁸ Per argumentar que la CP amb un verb com *give* no expressa moviment causat, Rappaport Hovav & Levin (2008) expliquen que aquest verb només implica un canvi de possessió però no un canvi de lloc i que, per tant, no té un argument *Path*. Així, per exemple, a diferència de *throw* i *send* que sí que denoten un canvi de lloc i sí que tenen *Path*, *give* no admet sintagmes amb *to* amb modificadors que especifiquin l'extensió de la trajectòria:

(64)

- a. **Susan gave the ball all the way/halfway to Bill*
- b. *Jake threw the ball all the way/halfway to Bill*
- c. *I sent the package halfway/all the way around the world to the Antarctic*

(Rappaport Hovav & Levin 2008: 138)

Un altre argument a favor de la inexistència de *Path* (i per tant de transferència) amb *give* és que aquest verb pot emprar-se en predicats on el tema no va d'un posseïdor a un altre perquè, de fet, no existia prèviament:

(65) *Give a fresh coat of paint to the front door*

(Rappaport Hovav & Levin 2008: 139)

³⁸ L'enfocament de Rappaport Hovav & Levin és de caire lexicista (o projeccionista): consideren que la semàntica lèxica codifica informació d'estructura argumental i, per tant, determina la realització morfosintàctica dels arguments del verb. Les arrels no s'associen lliurement amb totes les estructures disponibles, sinó que trien aquelles amb les quals són compatibles. Així, si en anglès *give* lexicalitza possessió causada, l'estructura resultant només expressarà això. En canvi, *throw* i *send* no lexicalitzen possessió causada però en moltes llengües poden associar-se a aquesta interpretació sempre que la meta sigui compatible amb la interpretació possessiva.

Totes aquestes dades mostren que *give* sempre s'associa a possessió causada, mai a moviment causat, ni tan sols quan apareix en la variant amb *to*. És a dir, la CP amb *give* no expressa cap *Path* relacionat amb la possessió, sinó possessió causada. És cert, però, que en la literatura sobre l'alternança dativa en anglès s'ha dit que en la CP sempre hi ha *Path*, i això es deu al fet que l'autèntica configuració amb *Path* i la configuració sense comparteixen una preposició homòfona: *to*.³⁹ Això no és, és clar, cap coincidència: si els receptors d'un verb com *give* poden dur la mateixa preposició que una meta espacial és perquè hi ha hagut una extensió metafòrica dels usos de la preposició originàriament al·lativa –els receptors poden ser vistos metafòricament com metes.

En qualsevol cas, aplicant l'enfocament *verb sensitive* de Rappaport Hovav & Levin (2008), Etxepare & Oyharçabal (2010b: [12-16]) estableixen la distribució següent:

- Els verbs com *igorry* 'enviar' tenen un significat lèxic de transferència que fa que seleccionin sempre metes espacials i que expressin trajectòries limitades (*bounded paths*). Quan la meta sigui animada es codificarà sempre amb datiu, concordant o no; quan sigui inanimada, es codificarà sempre amb una postposició al·lativa.
- Els verbs com *bota* 'llançar, tirar', a diferència dels anteriors, no seleccionen de manera predeterminada una trajectòria limitada, tot i que poden associar-se amb facilitat a l'esquema de moviment causat (Etxepare & Oyharçabal 2010b: [10]). Llavors, quan hi ha aquest significat de transferència, tindrem la mateixa distribució que amb *igorry* 'enviar': datiu (concordant o no) per a la meta animada i postposició al·lativa per a la meta inanimada. Addicionalment, el datiu (concordant o no) també està disponible per a les metes inanimades quan *bota* no denota cap transferència, cap trajectòria fitada: és el cas de predicats com 'llançar un cop d'ull al llibre (lit.)' (62), 'llançar una mirada a la còpia (lit.)' (63) o 'tirar trets a l'aire'.
- Els verbs com *eman* 'donar', a diferència dels dos grups anteriors, no expressen *Path*, és a dir, no expressen transferència d'un tema a una meta. Un cop descartat, doncs, l'esquema de moviment causat, l'única opció possible és l'esquema de possessió causada i, per tant, l'OI sempre tindrà el paper de receptor i, com a tal, es realitzarà amb datiu (concordant o no), sigui animat o inanimat.

En definitiva, quan un predicat denota transferència (*bounded path*) i la meta és inanimada, s'usa la postposició al·lativa. En la resta de casos, es recorre al datiu, que constitueix, doncs, un *elsewhere case*: aquests casos restants corresponen als predicats amb una meta animada (és el cas dels receptors en les construccions ditransitives) o als predicats que s'associen amb un

³⁹ Això ens recorda a l'enfocament de Bowers (2010), que hem comentat extensament en 3.2.2.

unbounded path (és el cas dels predicats amb verbs com ‘enviar’ o ‘llançar’ quan no denoten cap transferència, o també el cas dels datius locatius examinats en Etxepare (2014) i Etxepare & Oyharçabal (2010a)).

La taula següent resumeix els fets:

(66)

	<i>bounded path</i>	<i>unbounded path</i>
meta animada	datiu	datiu
meta inanimada	al·latiu	datiu

(Adaptat d’Etxepare & Oyharçabal 2010b: [17])

A més, en les varietats orientals encara hi ha una altra possibilitat, que ja hem anat intuïnt a partir dels exemples anteriors: el datiu pot ser concordant o no. Els autors descarten que sigui una alternança arbitrària, perquè en determinats casos l’absència de concordança no és *una opció*, sinó *l’única opció*. És el cas dels predicats amb metes inanimades que formen part d’un *unbounded path* (els datius locatius i aspectuals d’Etxepare 2014 i Etxepare & Oyharçabal 2010a, 2013), i és el cas també dels predicats ditransitius amb metes inanimades també de tipus direccional (*unbounded Path*), com ara ‘tirar trets a l’aire’. Aquests datius obligatòriament no concordants, de predicats que no denoten una transferència, són els de la casella més enfosquida de la taula.⁴⁰

⁴⁰ Tanmateix, volem fer constar que aquesta afirmació és massa general, perquè no dóna compte de la possibilitat de concordança en una oració com (62), repetida a continuació (i), i que segons l’explicació dels autors hauria de ser un cas de datiu obligatòriament no concordant, perquè no denota cap transferència i la meta és inanimada:

(i) *begi-ukaldia botatu nion liburuari*
 ull-cop.ABS llançar AUX:ERG-ABS-DAT llibre-DAT
 ‘vaig fer un cop d’ull al llibre’

(Etxepare & Oyharçabal 2010b: [7])

Tot i que caldria disposar de més exemples per poder establir una generalització definitiva, de moment podem afirmar que la no-concordança obligatòria correspon als casos en què el predicat no expressa cap transferència i, a més, no hi ha un punt de mira o un punt de referència adequat: això diferència *l’aire* de ‘tirar trets a l’aire’ (obligatòriament no concordant) i *un llibre* de ‘llançar una mirada al llibre (lit.)’ (que pot concordar o no). Podem observar que, efectivament, en aquest darrer cas la concordança és optativa, si comparem l’exemple de (i) o (62) amb el de (ii) o (63):

(ii) *behako bat bota dezan ondoko lagunaren kopiari*
 mirada una.ABS llançar AUX:ERG-ABS costat-de amic-GEN còpia-DAT
 ‘perquè pugui fer una mirada a la còpia de l’amic del seu costat’

(Etxepare & Oyharçabal 2010b: [7])

En efecte, Ricardo Etxepare (c.p.) explica: «Guretzat, “airea” bezalako zerbait eta “liburua” ez dira berdin. Liburua izan daiteke begirada baten edo bidea egiten duen beste zerbaiten jomuga. Ingelesez *landmark* izango litzateke. “Airea” berriz, ez da halakoa, espazio indefinitu batean barreiatua den kontzeptu bat da, eta ez du jomuga edo *landmark* egokia osatzen. Diferentzia horren arabera esplikatuko nituzke nik bi kasuen arteko diferentziak.» [‘Per a nosaltres, una cosa com l’aire i un llibre no són iguals. El llibre pot ser el punt de mira o punt de referència (en anglès *landmark*) d’una mirada o d’alguna altra cosa que fa una trajectòria. En canvi, l’aire no és així, és un concepte que està dispersat en un espai indefinit, i no constitueix un punt de mira o meta o un *landmark* adequat. A partir d’aquesta diferència explicaria les diferències entre aquests dos casos.’]

En canvi, quan la meta és animada, la concordança pot ser-hi o no, és optativa (hem citat el cas no concordant de ‘donar als russos el seu revòlver i el seu ganivet’). Segons els autors, això es deu al fet que la concordança dativa introdueix una relació semàntica entre l’OD i l’OI que només és possible si l’OI és animat (Etxepare & Oyharçabal 2010a: [20]). Aquesta relació semàntica que introdueix la concordança dativa sembla que té a veure amb l’afectació, en la línia del que s’ha defensat en altres llengües en analitzar les diferències entre la CDO i la CP.⁴¹ És a dir, en aquestes varietats del basc, com ocorre en altres llengües, les construccions ditransitives (amb una meta animada) poden correspondre a dues estructures, CDO i CP, i cadascuna aporta uns matisos semàntics diferents. Així doncs, la hipòtesi (que avançàvem a l’inici d’aquest subapartat) que els datius concordants del basc oriental corresponen a la CDO i que els datius no concordants corresponen a la CP sembla que es confirma. El que no diuen Etxepare & Oyharçabal (2010b) és si aquesta doble possibilitat també es tradueix en diferències estructurals (asimetries de c-comandament, etc.), igual que ocorre en les altres llengües del món que presenten l’alternança entre CDO i CP.

Sense anar, doncs, més enllà, semblaria que la conclusió d’aquests autors enllaça amb la idea d’Arregi (2003), comentada en l’apartat anterior, quant a l’estatus categorial d’aquests elements: els datius no concordants serien sintagmes postposicionals, mentre que els datius concordants serien SD. Però el fet és que els autors rebaten la idea d’aquesta equivalència (Etxepare & Oyharçabal 2010a: [37-40]) i argumenten que els datius no concordants (més enllà del fet que comparteixen amb les postposicions l’absència de concordança en el verb) s’alineen amb les construccions de cas inherent: «If non-agreeing datives are DPs, we must then ask why agreement in such cases is not possible. A comparison with Quirky Case here could be of some help. Quirky Case-marked datives in Icelandic do not agree in number or person»

⁴¹ Tot i que els autors no en parlen explícitament, en el cas de les metes animades dels predicats que expressen un *unbounded path*, la casuística és una mica més complexa. Observem que un predicat com *hurbildu* ‘acostar-se’, que expressa una trajectòria il·limitada o direccional amb una meta animada, admet la concordança (i), mentre que un predicat amb *alxatu* ‘alçar’ amb les mateixes característiques no l’admet (ii):

- (i) *Jon hurbildu zaio Adunari*
 Jon.ABS acostar AUX:ABS-DAT Aduna-DAT
 ‘El Jon s’ha acostat a l’Aduna’
- (ii) *Jonek bihotza alxatu du jainkoari*
 Jon-ERG el cor.ABS alçar AUX:ERG-ABS Déu-DAT
 ‘El Jon; ha alçat (el seu;) cor a Déu / cap a Déu’

És a dir, amb el predicat direccional de (i), però no amb el de (ii), s’obté la relació semàntica d’afectació necessària perquè la concordança quedi legitimada. Per tant, alguna diferència entre aquestes dues classes de verbs condiciona el sorgiment, o no, de la relació d’afectació i, de retruc, l’existència o no d’alternança entre l’estructura amb datiu concordant i l’estructura amb datiu no concordant. En efecte, Etxepare (c.p.) confirma la nostra conclusió: «Bai, nik uste dut horrelako zerbait esan litekeela» [‘Sí, crec que es podria dir alguna cosa així’].

No perdem de vista, però, que aquestes ja no són construccions ditransitives, de manera que no és estrany que hi intervinguin altres factors.

i, en definitiva, sembla que de manera general el cas morfològic en diverses llengües és incompatible amb la concordança (Markman 2005).

De fet, en un altre treball els autors exposen clarament que l'alternança dativa en els dialectes orientals està formada per una construcció equiparable a la CDO anglesa, amb un nucli aplicatiu, i una construcció equiparable a la CP anglesa, amb un *quirky case*: «bi egitura desberdin daude: bata Berezko Kasuduna eta bestea aplikatiboa»⁴² (Etxepare & Oyharçabal 2009a: [12]). El cert és que aquesta afirmació forma part de la versió manuscrita prèvia d'un article on Etxepare & Oyharçabal (2009b: 157) sí que parlen de *sintagma postposicional* per referir-se a l'estatus dels datius no concordants: «Ikusi dugunaren arabera, ekialdeko zenbait hizkerek badituzte bi egitura ditransitibo klase: bata egitura aplikatibo bat da, aditz sintagmaz kanpoko proiektzio funtzional bat baliatzen duena; bestea aditz sintagmaren barnekoa, postposizio bidezkoa dei daitekeena, eta hesitugabeko ibilbide bat denotatzen duena»⁴³. De fet, aquestes dues visions formen part de la mateixa proposta, tal com exposa Ricardo Etxepare (c.p.), en el sentit que els datius no concordants són també SD, però tenen una adposició silent (que expressa trajectòria no fitada) al capdamunt que fa que es perdi la concordança: «bada isileko adposizio bat (*Path* edo ibilbidea denotatzen duena) komunztatzen ez diren datibozko DPen gainerik».⁴⁴

En qualsevol cas, vegem l'estructura dels datius no concordants del basc oriental, corresponent a la CP des d'un punt de vista translingüístic (67); i l'estructura dels datius concordants d'aquestes varietats, corresponent, a la CDO (68) –les estructures d'Etxepare & Oyharçabal assumeixen el model de Ramchand (2008):

- (67) [_{InitP} DP_{Subj} Init^o [_{ProcP} DP_{Obj} Proc^o [UPath/PP P^o [DP_{Goal-Dat}]]]] →
 → [_{InitP} DP_{Subj} Init^o + Proc [_{ProcP} DP_{Obj} (Proc^o) [UPath/PP P^o [DP_{Goal-Dat}]]]]
- (68) [_{AppIP} Appl^o [_{InitP} DP_{Subj} Init^o [_{ProcP} DP_{Obj} Proc^o [_{Result} Res^o [DP_{Goal-Dat}]]]]] →
 → [_{AppIP} [DP_{Goal-Dat}]_i Appl^o [_{InitP} DP_{Subj} Init^o [_{ProcP} DP_{Obj} Proc^o [_{Result} Res^o t_i]]]]

(Etxepare & Oyharçabal 2009b: 156)

En el cas de l'estructura aplicativa de (68), val la pena assenyalar que segons els autors el nucli aplicatiu és una projecció funcional situada fora del sintagma verbal (Etxepare & Oyharçabal 2009b: 157), cosa que no encaixa amb l'estructura dels aplicatius baixos que integren la CDO translingüísticament (Pylkkänen 2002). Per argumentar que l'aplicatiu de la CDO del basc se

⁴² ['hi ha dues estructures diferents: una amb cas capriciosos i l'altra, aplicativa']

⁴³ ['Tal com hem vist, alguns dialectes orientals tenen dues classes d'estructures ditransitives: una és una estructura aplicativa, que fa servir una projecció funcional fora del sintagma verbal; l'altra denota una trajectòria il·limitada a través del que podríem anomenar una postposició situada dins el sintagma verbal'.]

⁴⁴ ['hi ha una adposició silent (que denota *Path* o trajectòria) al capdamunt dels SD datius que no concorden']

situa fora del sintagma verbal, els autors apliquen un test de constituència: l'OI (i per tant l'aplicatiu) no es troba dins del SV, és a dir, no es troba dins el mateix constituent que l'OD, perquè no podem moure'ls conjuntament en una pseudoclivellada (69) –la coindexació mostra que en aquesta estructura el SV s'ha desplaçat, i prèviament l'arrel verbal *igor-* 'enviar' s'ha elevat i s'ha ajuntat (*merged*) al nucli aspectual de participi *-i* per formar *igorri*. En canvi, en la construcció amb datiu no concordant l'OD i l'OI sí que es poden moure com un bloc (70):

(69) **Jonek igorri t_i diona da [SV... liburu bat anaiari]_i*
 Jon-ERG enviar AUX:ERG-ABS-DAT-REL.SUBST és llibre un.ABS germà.el-DAT
 'El que el Jon li ha enviat és un llibre al seu germà'

(70) *Jonek igorri t_i duena da [SV... liburu bat anaiari]_i*
 Jon-ERG enviar AUX:ERG-ABS-REL.SUBST és llibre un.ABS germà.el-DAT
 'El que el Jon ha enviat és un llibre al seu germà'

(Etxepare & Oyharçabal 2009b: 156, Etxepare 2014: 135)

Aquest contrast condueix els autors a deduir que en l'estructura aplicativa (69) l'OI es mou sempre fora del sintagma verbal, tal com reflecteix la segona línia de (68). Així, Etxepare (2014: 136) afirma: «I will take the fact that the agreeing auxiliary is impossible [...] to show that the agreeing dative is actually in a structural position beyond the aspectual phrase that licenses the gap». Alhora, però, Etxepare (2014: 136) és conscient que, d'acord amb Pylkkänen (2002), els datius de la CDO des d'un punt de vista translingüístic corresponen a aplicatius baixos, és a dir, aplicatius situats per sota del SV: «We are therefore split into two contradictory requirements: the applied object must correspond to a low applicative, but all the relevant morphology that marks the construction as an applicative one is outside the verbal domain, and the agreeing IO consistently takes scope over the verb phrase». Amb l'objectiu d'oferir una solució consensuada que respecti aquests dos requeriments, Etxepare proposa tractar la concordança dativa del basc com un cas més de cliticització. Així, a una CDO com (71) li correspondria l'estructura de (72):

(71) *Jonek anaiari liburu bat igorri dio*

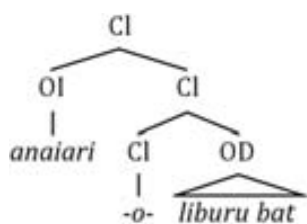
(72) *Appl (Cl)+X Asp [_V... IO (Cl) O]*

(Etxepare 2014: 136)

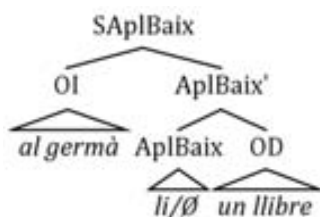
En aquest enfocament, el clíctic o morfema de concordança *-o-* s'eleva i aterra en una posició X situada per sobre de la projecció aspectual. És evident que aquesta anàlisi recorda clarament a la que s'ha proposat per a la CDO romànica, en què el nucli aplicatiu pot ser realitzat per un clíctic que s'eleva per ajuntar-se a la forma verbal. Compareu:

(73)

a.

b.

De la comparació entre (73a) i (73b) sembla que en podem deduir que per a Etxepare la realització de l'aplicatiu en basc seria el morfema de concordança dativa, *-o-*.⁴⁵ Això, però, contradiria l'acord de la resta d'autors sobre quina és la realització del morfema aplicatiu en basc: com hem vist en els apartats precedents, es considera que el nucli aplicatiu és el segment *-i-* de l'auxiliar (71), conegut com a *afix predatiu* o *bandera aplicativa*, i no pas el morfema de concordança dativa *-o-*.⁴⁶ En efecte, si tornem a (72) constatem que Etxepare no identifica pas *-o-* amb el morfema aplicatiu, perquè en la seva estructura l'aplicatiu només apareix fora del SV. Aquest morfema aplicatiu, *-i-*, «is fused with the auxiliary and the temporal and agreement affixes, therefore beyond the aspectual head» (Etxepare 2014: 136); entre aquests afixos de concordança hi haurà, és clar, el morfema de concordança dativa, *-o-*, que s'eleva, talment com un clític, des de l'interior del SV. Quant a l'OI, Etxepare (2014: 137) no diu explícitament que experimenti cap moviment, sinó que el que és rellevant és que el moviment del clític que duu copiats els trets de l'OI: «the scope of the applied object, whose formal features are copied in the clitic, is beyond the aspectual projection». En el seu treball conjunt, però, Etxepare & Oyharçabal (2009b) expliquen que també l'OI s'acabarà desplaçant fora del sintagma verbal, per ocupar la posició que li pertoca, la d'especificador del sintagma aplicatiu.⁴⁷ Ho veïem en l'estructura (68) repetida de nou (74):

⁴⁵ A això, hi ajuda la terminologia de vegades confusa, com ara la referència d'Etxepare (2014: 137) a l'OI *anaiari* com a «applied object», cosa que indueix a suposar que *Cl* equival a una projecció aplicativa.

⁴⁶ Aquesta visió oferia un tractament unificat del basc i de les llengües bantu, on el morfema aplicatiu coapareix amb un morfema de concordança.

⁴⁷ De fet, per a Ricardo Etxepare (c.p), aquest moviment és el que permetria donar compte de l'ordre de mots neutre de la CDO del basc, OI-OD. Tanmateix, com hem argumentat en l'apartat 4.2, ens decantem per la solució del desordenament quasisistemàtic de l'OI sense efectes interpretatius (després del moviment de l'OD per satisfer el tret PPA de ν), perquè permet donar compte del fet que en algunes varietats (com el biscaí) l'ordre previ a aquest desordenament, OD-OI, també és neutre.

Sí que volem fer notar que aquesta proposta d'Etxepare comparteix amb la nostra la premissa que la posició de l'OI en l'ordre neutre no és la posició de base sinó una de derivada, a diferència del que defensava Arregi (2003). La diferència és que en la proposta d'Etxepare el moviment de l'OI hi ha de ser sempre, de manera que no es pot explicar el cas del dialecte biscaí; en canvi, en la nostra proposta el desordenament respon a un tret [*Scr*] que pot no ser actiu i per tant no desencadenar cap moviment, que és el que ocorre precisament en aquest dialecte.

(74) [_{AppIP} Appl^o [_{InitP} DP_{Subj} Init^o [_{ProcP} DP_{Obj} Proc^o [_{Result} Res^o [DP_{Goal-Dat}]]]]] →
 → [_{AppIP} [DP_{Goal-Dat}]_i Appl^o [_{InitP} DP_{Subj} Init^o [_{ProcP} DP_{Obj} Proc^o [_{Result} Res^o t_i]]]]

(Etxepare & Oyharçabal 2009b: 156)

Deixant de banda aquestes diferències, tant un treball com l'altre comparteixen la idea que el sintagma aplicatiu del basc no el trobem pas al costat de la forma lèxica del verb, com ocorre en les llengües romàniques, sinó que apareix sempre unit a la forma conjugada, a l'auxiliar.⁴⁸ I aquest és precisament un punt que no compartim. Ho justifiquem tot seguit.

Les estructures proposades per Etxepare (2004) i Etxepare & Oyharçabal (2009b) contradiuen l'essència mateixa del nucli aplicatiu en diversos aspectes:

► En la literatura rellevant, el nucli aplicatiu és concebut com un nucli legitimador d'arguments, un nucli que serveix per introduir arguments que altrament no serien legitimats per l'estructura. En canvi, en l'anàlisi dels autors l'OI ja havia estat prèviament legitimat en l'estructura, abans que l'aplicatiu aparegués.

► Des del treball de Pylkkänen (2002), que els mateixos autors afirmen tenir en compte, s'ha establert com a tret definitori de la CDO de les llengües del món un aplicatiu baix, situat per sota del sintagma verbal.⁴⁹ La posició de l'aplicatiu en la CDO no és un fet trivial, sinó que respon a la interpretació semàntica de la CDO, que expressa una relació de possessió entre l'OI i l'OD. Aquesta relació només la garanteix la mediació d'un nucli aplicatiu, i en les estructures d'Etxepare (2004) i Etxepare & Oyharçabal (2009b) aquesta mediació és inexistent, perquè no hi ha cap aplicatiu que relacioni els dos objectes.

► La nostra defensa d'un nucli aplicatiu baix per a la CDO del basc troba el suport d'altres treballs que ho han defensat anteriorment. Sense anar més lluny, Oyharçabal (2010: 252-257) mateix, tal com hem vist en l'apartat 4.6.3, argumenta a favor d'un aplicatiu baix en la CDO del basc, després d'aplicar els testos (com la compatibilitat amb verbs inergatius i la compatibilitat amb verbs estatus) proposats per Pylkkänen (2002) per distingir aplicatius alts i baixos i conclou que els del basc són baixos, en la línia del que, des del treball de Pylkkänen, s'ha argumentat per a la CDO des d'una perspectiva interlingüística.

Per tots aquests motius, no podem compartir la ubicació que proposen Etxepare (2004) i Etxepare & Oyharçabal (2009b) per a l'aplicatiu del basc. En efecte, independentment de la

⁴⁸ Etxepare & Oyharçabal (2009b: 156): «Egitura aplikatiboan [...] zehar osagarria Aditz Sintagmatik kanpora mugitzen da (morfema aplikatiboa forma jokatuari lotzen zaio ez forma lexikoari)». ['En l'estructura aplicativa l'objecte indirecte es mou fora del SV (el morfema aplicatiu s'enganxa a la forma verbal conjugada no pas a la forma lèxica)'.]

⁴⁹ En l'apartat 2.1.4.1 hem comentat les diferents visions sobre els aplicatius i hem mostrat els avantatges de la proposta de Pylkkänen per a la distinció d'aplicatius alts, per sobre del SV, i d'aplicatius baixos, per sota del SV.

posició final de l'element que realitza el nucli aplicatiu (el morfema de concordança dativa *-i-*), és *-pensem-* incontestable que el nucli aplicatiu s'origina a l'interior del SV, com s'ha establert per a la CDO des d'una perspectiva translingüística: en el cas de les llengües romàniques, la realització possible del nucli aplicatiu, el clíctic, s'eleva i apareix juntament amb el verb; doncs bé, en el cas del basc, la realització del nucli aplicatiu, *-i-*, fa el mateix camí. Per tant, des del nostre punt de vista, en l'arbre de (73a), el nucli que relaciona els dos arguments no és pas un clíctic realitzat per *-o-*, sinó un aplicatiu realitzat per *-i-*.

Quant al contrast en les pseudoclivellades (69)-(70) que conduïa els autors a situar l'aplicatiu fora del SV, pensem que ha de respondre a altres factors. De fet, considerem ja d'entrada que analitzar (69) i (70) com dues construccions diferents (una d'aplicativa i una de postposicional) és problemàtic, per diversos motius: (i) si només l'opció amb datiu postposicional o no concordant és bona, esperariem que només els parlants que disposen d'aquesta forma (els parlants orientals) poguessin produir una pseudoclivellada, cosa que evidentment no és certa; (ii) alternativament, si només l'opció amb datiu postposicional és bona i assumim que tots els parlants han de poder produir una ditransitiva pseudoclivellada, esperariem que tots els parlants tinguessin a la seva disposició totes dues opcions (l'aplicativa però també la postposicional) sempre, no només en el context de les clivellades, cosa que tampoc no és certa. Com dèiem, creiem que el contrast entre (69)-(70) respon a altres factors: probablement, es tracta simplement d'una estratègia de la llengua per reparar alguns casos de CDO (datius concordants) que, pel motiu que sigui, no són processables. Efectivament, l'abandó de la concordança és també l'estratègia que empren diverses varietats del basc per reparar les estructures (inicialment concordants) afectades per la restricció de persona/cas (Rezac 2009). Amb això volem dir que el recurs a un datiu no concordant no significa necessàriament que la construcció ja no és aplicativa (ni tampoc que els parlants decideixin fer ús d'una construcció alternativa, la postposicional). Simplement, la no-concordança del datiu, o més aviat la no-realització fonològica del nucli aplicatiu i del morfema concordant associat, és una particularitat d'algunes construccions aplicatives que han estat reparades.⁵⁰ Possiblement, quan el sintagma aplicatiu (amb l'OI en l'especificador i l'OD en el complement) es desplaça fora de la matriu oracional, com ocorre en una pseudoclivellada, el seu nucli (*-i-*) ja no pot elevar-se fins a la posició de la forma verbal conjugada, de manera que si en l'auxiliar no hi ha el nucli aplicatiu *-i-*, la concordança dativa *-o-* esdevé inviable. En aquests casos, hi ha dues maneres d'explicar la

⁵⁰ Pescarini (2012) estudia la reparació de la restricció de persona/cas en la CDO italiana: l'OI d'una CDO com *Ti porto a Carlo* (pragmàticament bona si ens referim per exemple a un infant) no es pot pronominalitzar amb un clíctic datiu (**Ti gli porto, a Carlo*) sinó que passa a ser *Ti ci porto, da Carlo*. Pensem que aquesta incompatibilitat de pronoms no treu que l'oració *Ti ci porto, da Carlo* pugui tenir el significat de transferència de possessió que tenia amb el SD ple (*Ti porto a Carlo*). En altres paraules, *Ti ci porto, da Carlo* és en el fons una estructura aplicativa (CDO) reparada. Semblantment, la pseudoclivellada sense concordança dativa del basc és també una estructura aplicativa (CDO) reparada.

buidor fonològica del nucli aplicatiu *-i-*: (i) el nucli aplicatiu només es realitza fonològicament quan s’ha pogut elevar i es troba en el si d’una forma verbal; (ii) el nucli aplicatiu es realitza fonològicament per defecte, però si no es troba en el context adequat (en el si d’una forma verbal), un filtre morfològic postsintàctic s’encarrega de garantir-ne la buidor fonològica –en un marc teòric com el de la Morfologia Distribuïda.

Fetes aquestes observacions sobre la posició de l’aplicatiu, ens interessa el fet que Etxepare & Oyharçabal (2009a,b) analitzen l’alternança entre datius no concordants i datius concordants de les varietats orientals del basc com una alternança entre una estructura amb sintagma postposicional silent (quan és no concordant, i el paper temàtic és de meta locativa) i un SD marcat amb datiu a través d’un nucli funcional aplicatiu (quan és concordant, i el paper temàtic és de receptor): «Ekialdeko hizkerek badituzte bi estrategia Hartzaille eta Helmuga rolag adierazteko: (i) bata postposizio bidezkoa, «leku-datibo» deitu ditugun [...]; eta bestea (ii) aplikatiboa deituko dugun bat, buru funtzional jakin baten bitartez gauzatzen dena perpaus egituran, eta baldintza semantiko berezi batzu ezartzen dituen»⁵¹ (Etxepare & Oyharçabal 2009b: 146). Com avançàvem al final de l’apartat anterior, creiem que la proposta d’Arregi (2003) es pot mantenir si la combinem amb el plantejament d’Etxepare & Oyharçabal (2009a,b, 2010a,b). Així, en basc existiria una postposició *nori* que en la majoria de parlars no es realitza mai, tret dels contextos causatius. En canvi, en els parlars nord-orientals sí que es materialitza en contextos ditransitius normals, i dóna lloc als anomenats *datius no concordants*. En aquest punt, tant podem adoptar la idea d’Arregi d’una postposició *nori* formalment equivalent a un SD marcat amb datiu, o la idea d’Etxepare & Oyharçabal d’un SD marcat amb datiu però situat just a sota d’un sintagma postposicional silent que en provoca l’absència de concordança verbal. A favor de l’existència, doncs, d’aquest element, independentment de com el vulguem definir o anomenar, hi ha el fet que la posició natural del SD datiu no concordant és la mateixa que la de les adposicions clàssiques del basc, és a dir, després del verb i de l’OD –vegeu l’estructura de (67):

(75) *Jonek igorri du letra bat Mireni*
 Jon-ERG enviar AUX:ERG-ABS carta una.ABS Miren-DAT

(Etxepare & Oyharçabal 2009b: 156)

També Etxepare (2014: 114) constata que «[t]he unmarked order of the non-agreeing cases seems to favour the order O-IO with the indirect object in postverbal position»; en concret,

⁵¹ [‘els dialectes orientals tenen dues estratègies per expressar els rols de receptor i meta: (i) una és a través d’una postposició, que hem anomenat datiu locatiu [...]; i l’altra, que anomenarem aplicativa, es materialitza a través d’un nucli funcional determinat en l’estructura oracional, i estableix algunes condicions semàntiques especials’]

d'acord amb les prova de constituència de (70), proposa l'estructura següent, amb l'OI no concordant per sota de la projecció d'aspecte:

(76) *T Aspect [XP...Obj...Indirect O]*

(Etxepare 2014: 136)

Tanmateix, a banda de la posició i de la constatació per part dels autors d'una diferència semàntica d'afectació entre l'ús del datiu concordant i l'ús del no concordant, pensem que caldria aportar també proves que demostrassin les asimetries estructurals entre les dues construccions, per poder afirmar amb seguretat que aquestes varietats del basc tenen una alternança dativa comparable amb la de l'anglès.

4.3. CONCLUSIONS

En definitiva, en aquest capítol hem defensat: (i) que el basc majoritari és com el català, l'espanyol, el francès i el portuguès, en el sentit que l'existència de CDO no implica necessàriament l'existència d'una alternança equivalent a la *dative alternation* de l'anglès; que (ii) que les varietats nord-orientals del basc sí que podrien presentar tal alternança, si bé caldria resseguir exactament les asimetries estructurals que se'n deriven; i (iii) que la nostra proposta sobre el funcionament dels aplicatius en les llengües romàniques, basada en la interacció dels moviments dels objectes i la comprovació de cas, serveix també per explicar les dades relacionades amb l'ordre de mots i les relacions de c-comandament entre els objecte de la CDO del basc.

Començàvem el capítol conscients del *risc* que implica un estudi de sintaxi comparativa que parteix de dos grups lingüístics tan allunyats com el romànic i l'eusquera. I l'acabem convençuts que ha valgut la pena endinsar-s'hi perquè, com hem procurat mostrar, el comportament dels dialectes bascos ha conferit validesa translingüística a les idees defensades en el capítol anterior per a la CDO romànica (quant a funcionament de l'aplicatiu, comprovació de cas, moviment dels objectes, ordre de mots, asimetries de c-comandament, variació morfològica i fonològica en la realització del sintagma aplicatiu, i detecció de la CDO sense detecció d'una alternança comparable a la *dative alternation* de l'anglès).

Capítol 5. La frontera intransitiu – transitiu: una alternança de cas bascoromànica

Si hi pots passar els cinc dits a través és una reixa; si no, és una porta. Tanca els ulls i ho veuràs.

James Joyce

Aquest és el darrer capítol de la tesi. Com anunciàvem al començament, l'estudi de les construccions ditransitives que ens ha ocupat fins ara era el pas previ per a l'anàlisi de les alternances de cas datiu/acusatiu que trobem tant en llengües romàniques com en basc. Ara, doncs, ens centrarem en aquesta fenomen, que té a veure de fet amb la frontera intransitiu/transitiu.

5.1. L'ALTERNANÇA DATIU/ACUSATIU

En aquest capítol estudiem diversos tipus de verbs que presenten un mateix patró de variació sintàctica tant intralingüísticament com interlingüísticament. Entre els verbs que participen en aquest fenomen hi ha els que convenim a anomenar de transferència de comunicació (*telefonar, escriure, contestar*), els verbs relacionats amb la transferència de possessió (*pagar, robar*), els verbs de contacte violent (*pegar, disparar* i altres), verbs d'ordre lineal o jeràrquic (*seguir, succeir*); i els d'interacció social i nocions similars (*ajudar, servir, mentir, pregar, suplicar, xiular, aplaudir, lladrar*, entre d'altres). En concret, l'estudi es basa en les dades de diversos dialectes de la llengua catalana, si bé també resseguim el que ocorre en altres zones de l'espai romànic, concretament en espanyol, en asturià i en diverses parles d'Itàlia –amb algunes referències puntuals també a l'occità i el francès.¹ A més, per reforçar la validesa de l'anàlisi presentada, també tenim en compte el comportament d'una llengua genealògicament no relacionada, el basc.

La variació sintàctica que presenten aquests verbs es correspon amb una triple opció. Prenguem per exemple el cas del verb *pagar* en català (a) i espanyol (b). Pot ser un verb ditransitiu (que expressa l'entitat transferida i el receptor) (1) o bé pot expressar només el receptor. En aquest

¹ Cabré & Mateu (1998: 70, n. 11) defineixen el fenomen com un cas de «desfasament entre la norma i la llengua parlada» i constaten que «[e]ls exemples del *DIEC*: *Li escric cada dia* (p. 769), *He telefonat al meu germà* (p. 1.745), *Per què li pegueu, a aquest xicot?* (p. 1.376), contrasten amb l'ús (dialectal) de: *L'escric cada dia*, *L'he telefonat* o *Per què el pegueu?*» En la mateixa línia, Solà (1994: 171) reclama que la gramàtica catalana «s'haurà d'actualitzar [...] pel que fa a la consideració del règim d'una ja llarga llista de verbs, que caldrà, naturalment, estudiar atentament d'un a un per distingir els fenòmens genuïns i/o necessaris dels merament circumstancials o d'influència aliena evitable», i cita *pegar, picar* 'telefonar', *pregar, respondre, telefonar* i *trucar*, entre d'altres.

És interessant també la reflexió sobre l'alternança inclosa en la *Nueva gramática de la lengua española (NGLE)* (§34.7i): «Es considerable la variación geográfica y sociolingüística que se obtiene en las alternancias de transitividad en español, sobre todo las que ponen de manifiesto la creación de nuevos usos transitivos o intransitivos de los verbos, no siempre asentados en el habla culta».

darrer cas, sorgeixen dues opcions: els dialectes *conservadors* preserven el complement marcat amb datiu (2), mentre que els dialectes *innovadors* opten per un complement marcat amb cas acusatiu (3) –emprem la terminologia de Ramos (2005a,b) per adjectivar els dos grups de dialectes. Noteu que això val tant per als SD plens com per als clítics:

(1)

- a. *L'empresari paga el sou a l'empleat*
- b. *El empresario paga el sueldo al empleado*

(2)

- a. *L'empresari paga a l'empleat → L'empresari li paga*
- b. *El empresario paga al empleado → El empresario le paga*

(3)

- a. *L'empresari paga l'empleat → L'empresari el paga*
- b. *El empresario paga a_{MDO}l empleado → El empresario lo paga*

En català, el patró de (2)-(3) constitueix un cas irrefutable de variació datiu/acusatiu per al qual no s'ha proposat cap explicació (per a les poques mencions parcials del fenomen, normalment des d'un punt de vista descriptiu, vegeu Solà 1994, Cabré & Mateu 1998, Rosselló 2002, Pérez Saldanya 2007, Ramos 2005a,b i Morant 2008).² Aquests treballs, això sí, constaten que hi ha variació dialectal, però també idiolectal.

Si en català aquesta alternança ha estat, poc o molt, reconeguda, en espanyol en canvi trobem explicacions molt contradictòries en les gramàtiques i diccionaris prescriptius, a causa d'una banda de l'existència del marcatge diferencial d'objecte (MDO) en l'àmbit dels SD lèxics (que fa indistingibles un OD de persona i un OI) i de l'altra a fenòmens de confusió de cas (*loísmo*, *laísmo*, *leísmo*) en l'àmbit dels clítics.³ Tanmateix, són ben nombroses les pistes que distingeixen el nostre objecte d'estudi d'aquest altre fenomen. En parlem a continuació.

5.1.1. EXCURSUS: *LEÍSMO*, *LOÍSMO* I *LAÍSMO* O ALTERNANCES DE CAS AUTÈNTIQUES?

Com hem avançat, en aquest capítol estudiem la codificació acusativa per a complements que, en principi, haurien de ser datius, segons la normativa. En el cas de l'espanyol, l'ús d'un cas o d'un altre amb els SD plens no es pot percebre, ja que l'existència de marcatge diferencial d'objecte (MDO) provoca que els SD que són OI, com (2b), i els SD que són OD, com (3b),

² Aquests treballs descriuen l'alternança però no en busquen la motivació. A tall d'exemple, Rosselló (2002: 1939) diu: «Sigui quina sigui la veritable explicació d'aquesta alternança entre l'acusatiu i el datiu [...]».

³ Vegeu, per exemple, les contradiccions quant als verbs que signifiquen 'telefonar' entre la *NGLE* (§16.14q §16.9q, §35.5e) i el *DPD* (s.v. *llamar*, *telefonar*), d'una banda, i la *DRAE* (s.v. *llamar*, *telefonar*), de l'altra.

siguin superficialment idèntics, perquè tots dos són introduïts per *a*. Això significa que en espanyol la distinció entre l'ús del cas acusatiu i l'ús del cas datiu només es pot detectar en els clítics, però ens trobem amb un problema addicional: en bona part del domini lingüístic, aquests elements estan afectats pels fenòmens de confusió de cas del *loísmo*, *laísmo* i *leísmo*. Recordem que el *laísmo* i el *loísmo* consisteixen en l'ús de pronoms acusatius femenins i masculins, respectivament, per substituir un OI al qual correspondria el clíctic de datiu *le*. El *profit* que treuen els parlants en fer ús dels clítics acusatius és la possibilitat d'expressar el tret de gènere de l'objecte (*la* vs. *lo*), cosa que el clíctic datiu invariable *le* no permet.⁴ Tot seguit veurem, però, què diferencia les nostres alternances de cas i aquests altres fenòmens.

El que ocorre en exemples com (3b) de l'espanyol no pot ser reduït a un cas de *laísmo/loísmo*. Aquesta afirmació s'oposa frontalment a les afirmacions de la *Nueva gramática de la lengua española* o *NGLE* (2009: §16.10j), segons la qual l'ús del pronom acusatiu femení amb verbs com *robar*, *pagar*, *abrir*, *escribir* i *disparar* és un exemple de *laísmo*, és a dir, un fenomen purament superficial que no provoca pas que el complement sigui entès realment com un OD. Per a la *NGLE*, doncs, els parlants «no interpretan el pronombre *la/las* como objeto directo cuando el verbo es transitivo» perquè, en el fons, és el mateix fenomen que apareix amb verbs intransitius (*¿Qué la duele?*). Són diversos els fets que ens permeten rebatre aquest punt de vista: per començar, l'ús de complements acusatius amb els nostres verbs no es limita al femení sinó que són nombrosos els exemples amb complements masculins (*Lo robaron*, *Lo dispararon*) –en canvi, el fenomen de confusió de cas en els clítics a què apel·la la *NGLE* és quelcom molt més propi del femení (*laísmo*), essent el *loísmo* un fenomen molt menys estès, gairebé residual: «es infrecuente en el español contemporáneo» (*NGLE* 2009: 16.10l). De fet, és significatiu que la *NGLE*, quan es refereix a aquests verbs, només parla de *laísmo*, de manera que no s'espera que hi hagi també exemples en masculí, i bé que hi són.

A més, l'ús de complements acusatius es detecta tant en l'espanyol europeu com en les varietats americanes, mentre que la *NGLE* (2009: §16.10d) constata que «[e]l *laísmo* no se extendió a Andalucía y Canarias y, por consiguiente, tampoco a América».

Així mateix, sabem que aquests complements de persona amb acusatiu adquireixen addicionalment característiques d'OD, perquè per exemple admeten estructures passives (*La víctima fue robada en plena calle*, *El hombre fue disparado por unos bandidos*) –en parlarem amb més detall en el subapartat 5.4.2. En canvi, els casos de *laísmo* (i *loísmo*) no fan que l'objecte adquireixi propietats d'OD, de manera que la passivització no és possible: *La di el libro* → **Ella fue dada un par de besos* (*NGLE* 2009: §16.10j) –és simptomàtic que la *NGLE*

⁴ Sobre l'origen i l'evolució històrica d'aquests fenòmens i el tractament que n'han fet diversos autors, vegeu Quilis et al. (1985: 23-28), i per a la distribució al llarg del territori lingüístic vegeu Quilis et al. (1985: 28-39).

exemplifiqui el diagnòstic de la passiva amb oracions ditransitives com aquesta, on és evident que ja hi ha un OD (*un par de besos*) que passarà a ser el subjecte pacient; en canvi, la *NGLE* no dóna pas cap exemple amb els nostres verbs, per als quals el pronom acusatiu sí que és un OD autèntic i permet, per tant, la passivització. En definitiva, la possibilitat de passivitzar els complements dels verbs estudiats indica clarament que tenen algunes propietats pròpies dels OD, *i.e.* presenten cas acusatiu estructural, com veurem més endavant, i per tant són alguna cosa més que un OI marcat amb cas acusatiu com a resultat d'un simple fenomen de confusió de cas en els clítics sense conseqüències estructurals ulteriors.

Cal dir també que, d'acord amb la *NGLE* (2009: §16.10j), les seqüències amb *laísmo* es caracteritzen per la impossibilitat de formar construccions d'infinitiu amb interpretació passiva, fet que s'exemplifica amb casos de *laísmo* amb verbs amb dos complements, com **Es una persona fácil de pedir dinero*. Tanmateix, quan analitzem el cas dels nostres verbs (amb un sol complement), ens adonem que el comportament en aquest test de transitivitat és diferent, ja que oracions com *Es una persona fácil de disparar porque no se mueve mucho* són força naturals – o, si més no, no sonen absolutament agramaticals per a una part dels parlants.

No compartim, en definitiva, la conclusió que en el cas dels nostres verbs el pronom acusatiu es comporti «como un verdadero objeto indirecto, recubierto de los rasgos de género que expresa el grupo nominal, pero de los que el dativo carece» (*NGLE* 2009: 16.10j). És a dir, no compartim que el fenomen que estudiem sigui un cas de *laísmo* –ni de *loísmo*. Els fenòmens de confusió de cas en els clítics són propis de determinades (poques) varietats que usen el pronom acusatiu femení per referir-se a un OI en construccions que ja tenen un OD, és a dir, en construccions amb dos complements (com *La di un beso*), o en construccions intransitives inacusatives, del tipus *La duele la barriga*; en canvi, parlar de *laísmo* (o de *loísmo*) no és adequat quan ens referim a l'ús de *la* (i de *lo*) amb determinats verbs que presenten una autèntica alternança datiu/acusatiu, o sia, verbs el complement dels quals, en la variant acusativa, adquireix diverses propietats d'OD, com ara la possibilitat de formar passives. A més, recordem que és molt significatiu que s'observi el mateix comportament alternant amb els mateixos verbs en altres llengües, com el català (o el basc), en les quals els fenòmens de confusió de cas en els clítics (del tipus *laísmo/loísmo*) són completament desconeguts. A més, en mirar aquestes altres llengües, ens adonem que l'alternança no està restringida a l'àmbit dels clítics, sinó que també s'estén als SD plens –ho fan evident les varietats del català sense MDO, on alternen *Van robar al Joan* i *Van robar el Joan*. També, i a diferència del que ocorre en el *laísmo/loísmo*, l'alternança acusatiu/datiu implica en força casos una diferència de significat (més o menys) notòria, que va molt més enllà de l'ús d'un clític que permet diferenciar masculí i femení (vegeu secció 5.6 i, especialment, 5.6.2.1). De fet, en el cas d'altres verbs la *NGLE*

(16.9q) reconeix obertament l'existència d'una alternança. Ho veurem per exemple en parlar de *telefonar*, en l'apartat 5.2.1.

Amb aquestes puntualitzacions hem volgut deixar clar que són molts els aspectes que separen el *laísmo/loísmo* de l'espanyol i les nostres alternances de cas que ocorren amb un grup determinats de verbs i en diverses llengües. De fet, en altres casos l'existència d'una alternança de cas és reconeguda per la *NGLE* i el *DPD*. En concret, en parlar del *leísmo*, la *NGLE* (2009: §16.8k) fa una sèrie de matisos per diferenciar aquells casos en què hi ha, simplement, *leísmo* (l'ús d'un clíctic datiu per a un OD, com ara *Le vi* per *Lo vi*), i aquells casos en què hi ha una alternança de règim entre OD i OI. Així, la *NGLE* (2009: §16.9) tracta aquelles construccions *leístas* que, essent molt esteses en la llengua culta, s'han interpretat com a casos de «falso leísmo» o «leísmo generalizado», i apunta que «algunos verbos favorecen los usos leístas en todo el mundo hispánico porque están sujetos a la alternancia “dativo - acusativo”», és el cas de verbs com *creer*, *obedecer*, *escuchar* i *ayudar*. Per exemple, a Amèrica predomina l'ús dels pronoms datius amb *creer* «para designar a aquel o aquellos a los que se concede credibilidad» (vegeu també *NGLE* 2009: §35.8m), mentre que a Espanya predomina l'ús acusatiu. Podem afirmar que en les varietats americanes el complement de *creer* no s'interpreta pas com un OD perquè no són acceptables estructures passives del tipus *La acusada no fue creída por el jurado*, que en canvi en l'espanyol europeu són ben naturals. Això vol dir que en l'espanyol d'Amèrica una seqüència com *El jurado no le creyó* «no constituye un caso de leísmo, sino una muestra de que el sistema gramatical admite en ciertos casos la alternancia “acusativo - dativo”». En unes varietats i en les altres predomina, per tant, una concepció diferent, segons el *DPD*: «Cuando aparece únicamente el complemento de persona, este puede interpretarse de dos modos: como indirecto, suponiendo una omisión del complemento directo por consabido: «*La rubia más alta respondió “sí” [...] Nadie LE creyó*» [...] o como directo: «*Lo dijo con tanta seriedad que todo el mundo LA creyó*» [...]. Esta última construcción, perfectamente correcta, admite sin problemas la pasiva: «*En sus ojos brillaba la necesidad de ser creída*» [...]» Tanmateix, si la possibilitat de passivització demostra que en espanyol europeu el complement d'aquests verbs és un OD (*La acusada no fue creída por el jurado*), altres proves van en contra de la transitivitat d'aquestes construccions: és el cas de la impossibilitat de l'anomenada *pasiva refleja* (compareu *Noticias que no se suelen creer* vs. **Personas que no se suelen creer*); i és el cas també de la desviació de construccions d'infinitiu amb interpretació passiva (compareu *afirmaciones imposibles de creer* vs. *?personas imposibles de creer*). Segons la *NGLE* (2009: §16.9), la causa d'aquesta transitivitat poc convencional és que, malgrat que es tracta de verbs per als quals el diccionari normatiu estableix el règim transitiu, en realitat «los verbos a los que afectan las alternancias que se mencionan admitían dativo en latín» –en el mateix grup de verbs hi ha *obedecer*, *ayudar*, *servir*. És a dir, es tracta de verbs que han experimentat la passivització (la

codificació en acusatiu d'un complement per al qual esperariem datiu) des d'una perspectiva diacrònica, i aquest procés sembla que no s'ha completat del tot, la qual cosa justifica les que els resultats dels diagnòstics no siguin unànimes –vegeu l'apartat 5.6.3. El que ens interessa retenir, en qualsevol cas, és que per a aquests verbs, que també formen part del grup que estudiem, sí que es reconeix l'existència de l'alternança.

Fets aquests apunts referits al *laísmo/loísmo/leísmo*, detallem ara l'estructura del capítol. A continuació presentarem una mostra de dades extensa de l'alternança datiu/acusatiu, per tal d'oferir una visió exhaustiva del comportament d'aquests verbs (apartat 5.2). Després, argumentarem que els complements d'aquests verbs, independentment del marcatge de cas, són metes o OI i, en concret, els que apareixen amb cas acusatiu són casos de marcatge diferencial d'OI (MDOI), encara que adquireixen algunes propietats d'OD (apartat 5.3). Tot seguit, en l'apartat 5.4 presentarem la nostra anàlisi per a les estructures amb datiu i amb acusatiu, postulant una configuració ditransitiva amagada amb la presència d'un aplicatiu que relaciona els arguments meta i tema –si bé aquest darrer acaba confla en el verb, seguint la idea haleikeyseriana sobre la descomposició d'un verb inergatiu com *telefonar* en verb + tema cognat (*fer telefonada* o, més precisament, *fer TELEFON-*). A continuació, explorarem la viabilitat d'aplicar la nostra anàlisi al base (apartat 5.5). Després, aprofundirem en les conseqüències de l'anàlisi proposada, tot fixant-nos en l'existència de diversos estadis en aquest procés de canvi sintàctic que tenen conseqüències semàntiques i estructurals diferenciades (apartat 5.6). Finalment, exposarem les conclusions d'aquest capítol (apartat 5.7).

5.2. MOSTRA DE DADES

Ja hem avançat que són diversos els verbs que presenten l'alternança datiu/acusatiu. En aquest apartat, però, per raons d'espai i de simplicitat expositiva, ens centrarem en quatre casos: el dels verbs de comunicació telefònica, com *telefonar*; el dels verbs de comunicació per resposta, com *respondre* i *contestar*; el dels verbs de desposseïció, com *robar*; i el dels verbs d'interacció social, com *ajudar*. Considerem que la casuística d'aquestes quatre classes de verbs representa adequadament l'abast i les repercussions del fenomen i constitueix una bona base per presentar més endavant la nostra proposta d'anàlisi de l'alternança (apartat 5.4). Per a cadascuna d'aquestes classes de verbs, repassarem les consideracions que se n'han fet des d'un punt de vista prescriptiu en diccionaris i gramàtiques, i donarem a continuació exemples reals de l'alternança extrets d'obres literàries, de la premsa i del discurs espontani dels parlants.⁵ En

⁵ Per a aquestes fonts d'exemples emprarem la classificació següent: exemples de la premsa escrita, representats per la lletra *P*; exemples dels mitjans de comunicació (programes o entrevistes de televisió o ràdio, sèries televisives), representats per la lletra *M*; exemples d'obres literàries tant originals com traduïdes (representats per la lletra *L*

general, estudiem per a l'àmbit romànic el cas dels dialectes catalans i també la variació de l'espanyol. Així mateix, fem també referències puntuals a altres llengües de l'espectre romànic, com els diversos parlars d'Itàlia, el francès o l'asturià.

Abans de centrar-nos en aquests quatre grups de verbs, volem proporcionar el llistat de tots els verbs que presenten aquesta alternança en català i, generalment, també en altres llengües romàniques.⁶

Verbs de transferència de comunicació

- Verbs de comunicació telefònica: *telefonar, trucar, cridar, tocar, picar*
- Verbs de comunicació per correspondència: *escriure*
- Verbs de comunicació per resposta: *contestar, respondre*

Verbs de transferència de possessió

- Verbs de possessió positiva: *pagar*
- Verbs de despossessió: *robar*

Verbs de contacte (en sentit ampli)

- Verbs de contacte violent: *pegar, colpejar, colpir, picar, mossegar*
- Verbs de contacte a distància: *apuntar, disparar*
- Verbs d'ordre lineal o jeràrquic: *seguir, precedir, succeir*

Verbs d'interacció social i nocions relacionades⁷

- *servir, manar, cridar* 'escridassar', *pregar, suplicar, ensenyar, influenciar, obeir, aplaudir, xiular, mentir, penjar* (al telèfon), *aconsellar, consultar, pitar* (castellanisme per a 'tocar el clàxon'), *picar* (el timbre), *informar, lladrar, preguntar*

Des del punt de vista de la classificació semàntica, cal dir que aquests verbs poden agrupar-se, de fet, en una categoria d'abast superior referida als verbs que denoten processos de

seguida de l'especificació del segle en casos d'obres no contemporànies); i finalment exemples de producció espontània de parlants nadius de català i d'espanyol i recollits al llarg dels darrers cinc anys, representats per la lletra *E* (d'*espontani*) seguida de l'especificació del dialecte quan sigui rellevant.

És important remarcar que amb aquesta classificació, volgudament simplificadora, no volem restar importància a la rigor d'un bon treball de recopilació de dades –de fet, conservem l'origen exacte de cada exemple citat–, sinó que per motius de claredat i simplicitat expositiva hem optat per donar només aquella informació que considerem fonamental per a la valoració dels exemples.

⁶ És important tenir present que no tots els parlants tenen la possibilitat d'alternança amb tots els verbs. En parlarem més detalladament en l'apartat 5.6

⁷ Convé tenir present que no és un llistat exhaustiu, perquè els límits d'aquest darrer grup fluctuen de manera considerable.

transferència, és a dir, processos en virtut dels quals el destinatari (meta/receptor) acaba en possessió o en contacte amb allò transferit –en el cas de *robar*, la direccionalitat de la transferència, és clar, és l’oposada.⁸ També és possible, així mateix, entendre que, més que la transferència de quelcom de material o immaterial, el que permet agrupar tots aquests verbs és un tret compartit de moviment direccional o orientat cap a algú.

Si bé ja hem dit que no exposarem amb detall la casuística de tots aquests verbs, hem de dir també que al llarg del treball ens servirem d’exemples de totes les classes i subclasses sempre que ens convingui. Remetem el lector interessat en les dades de l’alternança datiu/acusatiu en català als treballs de Ramos (2005a,b) i Morant (2008) i, per a una anàlisi que té en compte també altres llengües de l’espai romànic i el basc, als treballs de Pineda (2010b, 2012, 2013b, 2013c i 2013d) .

5.2.1. VERBS DE COMUNICACIÓ TELEFÒNICA

Entenem que els verbs de comunicació es poden considerar, en certa manera, verbs de transferència, per tal com es transfereix una informació. De fet, la *Nueva gramática de la lengua española (NGLE)* (2009: §35.5e) afirma que verbs de comunicació com *contestar*, *escribir* o *informar* «también se consideran, en sentido amplio, verbos de transferencia, puesto que cabe entender que la noción transferida es la información que se suministra». Més endavant (§35.5i) es puntualitza que «la implicación [...] según la cual el destinatario acaba en posesión o en contacto con lo transferido [...] caracteriza de modo general todos los procesos de transferencia», i s’adverteix que «se obtiene con más claridad con unos predicados que con otros» i que la llengua amplia el concepte de destinatari a situacions en què no es produeix pròpiament la transferència d’alguna cosa d’una persona o cosa a una altra, per exemple en oracions com *La muchacha le sonrió* o *El perro ladraba a todos los extraños*, casos en què l’OI denota l’individu al qual es dirigeix el somriure o el lladrec; són casos que admeten paràfrasis

⁸ Com ja avançàvem al subapartat 2.1.4.1 del capítol 2, incloem els verbs de despossessió en el grup de verbs que indiquen transferència d’un objecte cap a una entitat o des d’una entitat. En aquest punt, efectivament, seguim Pylkkänen (2002), per a la qual el sintagma aplicatiu baix (*low applicative*), que estableix una relació de transferència de possessió entre dos individus (SD tema i SD aplicatiu), pot estar especificat en dos sentits, segons la direcció de la transferència de possessió. Així, Pylkkänen (2002: 15) distingeix: els aplicatius baixos de tipus *TO* o de receptor, que indiquen «[a] transfer of possession relation between two individuals: asserts that the direct object is to the possession of the indirect object»; i els aplicatius baixos de tipus *FROM* o d’origen, que denoten «[a] transfer of possession relation between two individuals: asserts that the direct object is from the possession of the indirect object». Nosaltres hem fet nostra aquesta distinció i l’exemplifiquem amb els verbs de despossessió (del tipus *robar*) i els de possessió positiva (del tipus *pagar*) –evidentment, la resta de verbs presenten, com *pagar*, un aplicatiu de tipus *TO*. Com veurem més endavant, a partir de l’estructura aplicativa podem donar compte de la diferència en la codificació de l’OI (acusatiu vs. datiu).

També Cuervo (2003a: 51), seguint Pylkkänen, classifica l’OI de *robar* com un argument aplicat de tipus font (*applied source*): «A dative argument can also appear in Spanish in the environment of a transfer predicate with “reverse directionality”, such as *robar* ‘steal’ [...]. In this case, the dative is understood as the (possessive) source of the theme object, rather than the recipient».

amb els verbs *lanzar* o *dirigir* (*lanzar una sonrisa a algúen, dirigir un ladrido a algúen*). Semblantment, en el cas dels verbs de comunicació l'OI pot denotar el destinatari de quelcom que no es pot transferir físicament, com una resposta (paràfrasi *dirigir una resposta a algú*) o una telefonada (paràfrasi *dirigir una telefonada a algú*).

En l'àmbit romànic, els verbs que signifiquen 'comunicar-se amb algú per telèfon' presenten una mateixa particularitat sintàctica: l'alternança datiu/acusatiu. D'una banda, aquests verbs poden construir-se com a ditransitius (expressen l'entitat transferida i el receptor), si bé no és una construcció gaire freqüent:⁹

(4)

- a. *En Joan em telefonà la notícia*
- b. *Juan me telefoneó la noticia*

De l'altra, aquests verbs poden expressar només el receptor de la telefonada. En aquest cas, segons els diccionaris normatius tant *telefonar* i *trucar* (*per telèfon*) del català com *telefonar* de l'espanyol són verbs intransitius, de tal manera que la persona que rep la telefonada s'expressa en datiu. Molts parlants, però, tendeixen a recórrer al cas acusatiu. I és que, com vèiem en l'exemple introductori de *pagar*, els dialectes *conservadors* preserven el complement marcat amb datiu (5), mentre que els *innovadors* opten per un complement marcat amb cas acusatiu (6) –recordem que, per esvair l'ambigüitat que crea el marcatge diferencial d'objecte en els SD plens de l'espanyol, presentem també les oracions amb el complement cliticitzat:

(5)

- a. *En Joan {trucà/telefonà} a la seva filla → En Joan **li** {trucà/telefonà}*
- b. *Juan telefoneó a su hija → Juan **le** telefoneó*

(6)

- a. *En Joan {trucà/telefonà} la seva filla → En Joan **la** {trucà/telefonà}*
- b. *Juan telefoneó a_{MDO} su hija → Juan **la** telefoneó*

Anomenem l'ús de (6) acusativització, seguint Rosselló (2002: 1939, n. 86). A continuació en donem exemples del català procedents de fonts diverses:

⁹ En efecte, i a diferència del que vèiem en el cas de *pagar*, amb aquests verbs el patró ditransitiu (amb un OD referit al missatge transmès) no és gaire freqüent ni en català ni en espanyol, tot i que apareix en els diccionaris normatius com a primer significat del verb. És interessant que en altres llengües romàniques com l'occità aquest patró és el més usual. Per exemple, si algú explica a alguna cosa ben poc interessant, hom pot respondre-li, irònicament:

(i) *Aquò, o anam telefonar al Papa!*

(Rafèu Sichel, c.p.)

(7)

- a. *Puc anar a dinar amb algun amic. De fet, n'hi ha un que fa temps que no veig i que pot quedar els dimecres, així que a mig matí **el trucaré** a veure si li va bé (P)*
- b. *Com està, la teva mare? Jo ni l'escric ni **la truco**¹⁰ (E, català central)*
- c. *Explica que Llanos de Luna **el va telefonar** ahir per a sol·licitar-li el canvi d'escorta de Camacho (P)*

Morant (2008: 187-195) recull nombrosos exemples de l'alternança de cas amb *telefonar* tant amb SD plens com amb pronoms, procedents d'obres literàries dels segles XIX i XX. La distribució dialectal dels usos mostra com la forma acusativa és pròpia sobretot del català central, mentre que la resta de parlars prefereixen la solució dativa. Ramos (2005b: 100) també fa aquesta observació. En el cas de *trucar*, els exemples literaris permeten a Morant (2008: 198-205) constatar igualment l'extensió de l'acusatiu en moltes zones del català central, malgrat el dictamen de la normativa a favor del datiu. Volem destacar també el fet que hi ha autors que en una mateixa obra alternen el cas acusatiu i el cas datiu, la qual cosa assenyala l'existència d'un procés de canvi (Morant 2008: 202-204). Ramos (2005b: 101) arriba a la mateixa conclusió. Vegeu, en aquest sentit, l'apartat 5.6.1.

Quant a l'espanyol, és significatiu que tant la *Nueva Gramática de la Lengua Española (NGLE)* com el *Diccionario Panhispánico de Dudas (DPD)* reconeguin que es tracta d'una autèntica alternança de cas, la qual cosa contradiu el dictamen normatiu. Així, la *NGLE* (2009: §16.9q), en referir-se a l'alternança datiu/acusatiu, afirma que «es muy común la de [...] *telefonar*, que se ilustra a continuación: *Al día siguiente **la** telefoneó para invitarla al cine [...], Yo **la** telefoneaba para investigar [...]; Cuando regresaras a Europa, **le** telefonarías para entrenarla en llamarte Tito [...]; María Roberta **le** telefoneó para preguntarle más detalles sobre esa historia de espías [...]*». En el cas de *telefonar*, el *DPD* observa que «en el uso culto mayoritario funciona como intransitivo [...]. No obstante, en el habla culta se documenta también su uso como transitivo: *Gustavo **la** telefoneaba casi todos los días*»

Aquesta tendència de marcar amb acusatiu l'OI d'aquest tipus de verbs apareix també en altres llengües romàniques, com ara l'asturià, on de fet l'ús d'acusatiu (9) és preferible al del datiu (8) per al complement de persona:

(8) *ⁱTelefonée-y*

(9) *Telefonéelu, telefoneéla*

(Xulio Viejo, c.p.)

¹⁰ Observem que el darrer exemple conté un exemple de acusativització del verb *escriure*, que tractarem en la secció 5.2.2 dedicada als verbs de comunicació per correspondència.

Per acabar el panorama romànic, cal dir que també en diversos parlars italians es detecta el fenomen de l'acusativització.¹¹ Segons els diccionaris (que no tenen caràcter normatiu, en italià), com el *Grande Dizionario Hoepli Italiano* d'Aldo Gabrielli, *telefonare* té un ús transitiu ('comunicare per telefono') en què s'expressa la informació transmesa (*Gianni mi telefonò la notizia*) i un ús intransitiu ('parlare, fare una comunicazione per mezzo del telefono') en què només s'explicita el receptor de la trucada (*Ogni girno telefono a mia mamma*). Tanmateix, podem constatar la variació datiu/acusatiu per al complement de persona, reportada per Andriani (2011):¹²

(10)

a. [_{DAT} 'Ngə] so' təlefonátə

b. [_{AC} La] so' təlefonátə

(Andriani 2011: 50-51)

Aquests exemples de l'italià provenen de la varietat meridional barena i són analitzats per D'Alessandro (2013) com a casos de *laismo/loísmo*; tanmateix, estem d'acord amb la intuïció d'Andriani (2011: 49) que aquests exemples són només «apparent mismatches between the case of the clitic and that of the IO» i, tal com hem fet per a l'espanyol, argumentem que no és simplement un fenomen de confusió de cas que afecta els clítics, perquè ocorre amb una classe particular de verbs en diverses llengües i, sobretot, perquè també afecta els SD plens, fins i tot en italià (11):

(11) *Telefonarono lo zio*

(Gadda, citat per l'Accademia della Crusca)¹³

També en una altra varietat meridional d'Itàlia, el napolità, trobem el fenomen de l'acusativització d'alguns OI. Així, Ledgeway (2009: 844-847) exposa detalladament el que

¹¹ En romanès sembla que no hi ha alternança, de manera que *a telefona* es construeix amb un complement de persona en datiu (Blume 1998 i, concretament, Kerstin Blume c.p.).

¹² Andriani (2011) se centra en les estructures de doblat. En aquest sentit, nota que en una estructura de doblat (amb el SD ple manifest), l'opció amb datiu «is perceived as more marginal, yet still acceptable», i afegeix que «it would be judged entirely grammatical if the argument remained covert», com en (10a). Tanmateix, l'opció amb acusatiu (10b) «is considered [pels parlants nadius] the more acceptable one, especially [but not only] if the goal/benefactor of the event is explicit in the sentence» (Andriani 2011: 51-52).

¹³ És un fragment d'un document publicat per la *Redazione Consulenza Linguistica* de l'Accademia della Crusca en resposta «ai numerosi dubbi riguardanti le corrette reggenze da impiegare in dipendenza da verbi». Concretament, s'afirma que *telefonare* pertany als «verbi classificati come soltanto intransitivi che, però, in alcuni contesti particolari, o nell'italiano antico, o per analogia a usi dialettali o regionali possono ricorrere in forma transitiva, quindi seguiti da complemento diretto e volti in forma passiva». Cal dir que el fenomen és justificat com una reacció d'hipercorrecció d'alguns dialectes (meridionals) davant l'expansió de l'acusatiu preposicional: «La costruzione transitiva per questo verbo, ma anche per i verbi di movimento come *entrare, uscire, salire, scendere* è un tratto tipico dell'italiano regionale campano in cui, per ipercorrettismo rispetto al dialetto che prevede l'oggetto preposizionale (cioè il complemento oggetto introdotto dalla preposizione a "ho visto a tuo fratello"), si tende a eliminare la preposizione producendo una struttura in cui un verbo normalmente intransitivo regge però un argomento diretto».

anomena «[m]arca accusativale degli oggetti dativali». Com ocorria en espanyol i en algunes varietats del català, l'existència de MDO en l'OD fa que un SD ple que és OD i un SD ple que és OI siguin superficialment idèntics, de manera que la diferència acusatiu/datiu només es percep en l'àmbit dels clítics, tal com passa en espanyol: «la codifica degli argomento RECIPIENTE e/o BENEFICIARIO in napoletano è soggetta a una certa variabilità morfosintattica, in quanto, accanto alla marca dativale canonica, essi recano spesso anche la marca accusativale, codifica che si vede solo nella forma pronominale clitica [...], ma non nei SN pieni dove, in virtù dell'accusativo preposizionale, la marca dell'accusativo e del dativo convergono». Amb el verb *telefonà*, com esperàvem, és possible la codificació acusativa del complement de persona (12), al costat de la forma dativa canònica recollida als diccionaris:

(12)

a. *Pecchè nun o teliefene e cio dice*

b. *Nun ô putite telefonà*

(L, apud Ledgeway 2009: 845)

Ledgeway (2009: 845) inclou *telefonà* en el grup de predicats que «nel dialetto moderno si costruiscono prevalentemente con un oggetto accusativale, anche se in alcuni casi è attestato in fasi precedenti del dialetto anche un oggetto dativale».¹⁴

En un altre treball, Ledgeway (2000: 25-26) també inclou aquest verb en el grup de verbs l'OI dels quals pot ser referit amb un clític acusatiu (13). En dóna també exemples del napolità amb un SD ple introduït per *a*, que tant pot correspondre a la marca de datiu com a l'acusatiu preposicional (14):

(13) *O tɔləfu'najə*

(Ledgeway 2000: 25)

(14) *'a/nce telefonaje a socrama*

'la/li vaig telefonar a la meva sogra'

(Ledgeway 2000: 30)

En altres parles del sud d'Itàlia, com l'altamurà (de la Pulla) (15) i el cosentí (de Cosenza, al nord de Calàbria) (16), trobem també l'ús de 'telefonar' amb un complement acusatiu, ja sigui un clític o un SD introduït per la marca *a* d'acusatiu preposicional:

¹⁴ Cal dir que l'extensió d'aquest fenomen en els parlars del sud d'Itàlia, com el napolità, és força diferent de la que trobem en les altres llengües estudiades: certament, l'alternança és present no només en verbs com 'respondre', 'cridar' o 'escriure', que ja hem inclòs en el llistat inicial, sinó que també és present amb verbs inacusatius (*Ataviano lo va (con)tra (con) la lancia vassa, andandolo appresso*) i amb predicats ditransitius (*lo padre mo la volleva dare marito, menò un'altra volta la Regina avanti il Cardinale quale la misse la corona in testa*) (Ledgeway 2009: 845-847). De la codificació acusativa de metes en predicats ditransitius en parlarem en el subapartat 5.4.2, on veurem que, de fet, no és un fenomen exclusiu dels parlars italians.

(15) *Lʊ tələfʊˈnɛb: (a ˈf:ratəmə)*
‘El vaig telefonar (el meu germà)’

(16) *ˈa telefuno (a Ida)*
‘La telefonaré (l’Ida)’

(Ledgeway 2000: 40)

A continuació en donem més exemples en el parlar altamurà de la Pulla (17) i en la varietat calabresa de Cosenza (18) i de Trebisacce (19), i en sicilià –que coincideix amb (18):

(17) *jɪ nɔʒə / lʊ / la tələfʊˈnɛɪf*
‘jo li / el / la vaig telefonar’

(18) *A Cicciu cci / ˈu telefunu*
‘Quant al Cicciu, li/el telefonaré’

(19) *A mmaˈrijə rɔ:s a təˈlɛ:fənədə*
‘Quant a la Maria, la Rosa la telefonarà’

(Ledgeway 2000: 52-53)

Un cop constatada la possibilitat, en les diverses llengües romàniques, de codificar amb acusatiu el complement dels verbs que signifiquen ‘telefonar’, ens fixem en la possibilitat de passivització d’aquests complements en català, espanyol, barès, napolità i calabrès, respectivament (20). Aquesta dada prova que ja no són OI estàndards sinó alguna cosa més (vegeu seccions 5.3 i 5.4):

(20)

a. *Maragall ha estat telefonat personalment pel president de la Generalitat (P)*

b. *Esquivias fue telefonado por el Delegado del Gobierno en Andalucía (P)*

c. *Marìjə ha stàtə təlɛfɔnátə (dò marítə)*

d. *Socrama fujɛ telefonata*

‘La meva sogra fou telefonada’

e. *Ancora un signu statu telefonatu*

‘Encara no he estat telefonat’

(exemple (c) d’Andriani 2011: 53-54)

(exemples (d) i (e) de Ledgeway 2000: 30-31)

Finalment, cal tenir present que en català hi ha més geosinònims per a *telefonar*. És el cas de *tocar*, propi de l'àrea valenciana.¹⁵ Com molt bé explica Navarro (2013: 132-133), *tocar* deriva de *toc* igual que *trucar* deriva de *truc*, essent *toc* i *truc* substantius que designen el cop que hom fa a la porta o la finestra per comunicar-se amb algú; així, amb la invenció del telèfon era natural que els verbs *tocar* i *trucar* s'usessin també en l'accepció telefònica: «És comprensible que els parlants feren eixa analogia, perquè l'acció i l'objectiu comunicatiu de *trucar* [i *tocar*] (a una porta) i *telefonar* són similars: cridar l'atenció d'algú fent sonar un objecte de manera intermitent». Com podem veure, el verb *tocar* funciona amb datiu (21), ja que altrament els parlants relacionen la construcció resultant amb l'acció de tocar físicament algú:

(21) {Li/¹La} *toca*

El *DIEC2* i el *DCVB* no recullen ni exemplifiquen l'ús de *tocar* com a 'telefonar'. El *Diccionari normatiu valencià*, però, estableix que es tracta d'un verb intransitiu, en sintonia amb el ja constatat predomini de l'opció dativa.¹⁶

I encara cal esmentar un altre verb, *picar* (*per telèfon*), que també significa originàriament 'fer un cop'. Amb el significat de 'telefonar', aquest verb és usat amb datiu en els parlars valencians i tortosins (22), però construït amb un complement acusatiu en les zones del Principat que fan ús d'aquest mot (23):

(22) *Andreu pica a sa mare* → *Li pica*

(23) *L'Andreu pica la seva mare* → *La pica*

Malgrat que l'ús de *picar* com a 'telefonar' seguit d'un complement de persona no és recollit en cap dels diccionaris esmentats,¹⁷ considerem que es tracta del mateix fenomen d'acusativització

¹⁵ En l'àrea valenciana també es fa ús de *parlar* amb el sentit de 'telefonar, parlar per telèfon', seguit d'un complement probablement de tipus locatiu o bé d'un complement datiu, però no hi ha rastre de l'alternança que estudiem:

- (i)
 - a. *Ja has parlat a casa?* (E, valencià septentrional)
 - b. *Natàlia, hauries de mirar on està i si té ganes de visita. [...] En poder parla-li i la visitem si vol.* (E, valencià meridional)

¹⁶ Tanmateix, tenint en compte l'absència del procés d'acusativització en les varietats valencianes, es fa difícil donar compte d'exemples com els següents. Una explicació plausible és, creiem, que tant una oració com l'altra corresponen a valencianoparlants residents temporalment a la Catalunya central:

- (i)
 - a. *La va tocar i li va dir que no vinguera*
 - b. *Ma germana treballava a l'hotel però l'encarregat del super la va tocar*

Amb tot, Navarro (2013: 141) fa una petita enquesta amb 34 joves valencianoparlants i residents a l'Horta de València, i constata que, a l'hora de triar entre *el tocaré per a felicitar-lo* i *li tocaré per a felicitar-lo*, alguns es decanten per la forma acusativa. No podem descartar, doncs, que el fenomen de l'acusativització també comenci a penetrar en el domini lingüístic valencià.

¹⁷ Només el *DCVB* esmenta «*Picar el telèfon*, o simplement *Picar*: telefonar (Barc.)», però no en concreta el règim.

que hem constatat en el cas de *telefonar* i *trucar*, ja que l'ús transitiu es troba en les parles on detectem aquesta tendència, i no pas en valencià.

És interessant, finalment, constatar que Pérez Saldanya (2007: §3.2.2), en parlar de la reanàlisi i la gramaticalització, proposa un mateix tractament per als verbs esmentats: «La reanàlisi no sempre s'associa a la gramaticalització. Per exemple, no hi ha gramaticalització en casos de reinterpretació del règim verbal com els experimentats per verbs del tipus *telefonar* (o *trucar*, *picar*, *tocar*, etc.). Els parlars consecutius (els valencians i balears) són en aquests punt conservadors i mantenen aquests verbs com a intransitius, de manera que l'argument meta es realitza sintàcticament com a complement indirecte: *Li he telefonat*. En els parlars constitutius (els parlars de Catalunya), en canvi, el complement indirecte s'ha reanalitzat [en algunes zones, afegim] com a directe: *L'he telefonat*».

5.2.1.1. Excursus: el verbs *cridar*, *llamar*, *chiamare*, *appeler*

Volem dedicar una nota a part als verbs romànics que, a més de 'telefonar', tenen el significat bàsic de 'avisar algú'.¹⁸ Per exemple, en català, i més concretament en l'àrea valenciana, es fa servir el verb *cridar*, sobre el qual Navarro (2013: 135-137) fa un detalladíssim estudi monogràfic. Com que en la parla col·loquial valenciana el marcatge diferencial d'objecte està plenament estès (24), hem de recórrer a la cliticització per determinar el cas emprat. Així, observem que hi ha variació geogràfica entre l'ús del datiu i la conservació de l'estructura amb OD pròpia del significat bàsic 'avisar algú' (25):

(24) *Andreu crida a sa mare*

(25) *{Li/La} crida*

També Navarro (2013: 142) constata, a partir d'una petita enquesta entre joves valencianoparlants, que «hi ha molta vacil·lació en la pronominalització del verb *cridar* amb sentit telefònic». Cal dir que ni el *DIEC2* ni el *DCVB* fan referència explícita a l'ús d'aquest verb amb el significat de 'telefonar', però deixen clar que el complement de persona d'aquest verb ha de ser acusatiu (el *DIEC2* només cita *T'han cridat al telèfon* al costat d'altres exemples com *Quan passarà per l'hort, crida'l i fes-lo venir*). Per tant, podríem pensar que ara l'alternança no va en la mateixa direcció que en els casos anteriors (un verb intransitiu usat transitivament), sinó que partim d'un verb transitiu (usat intransitivament). En efecte, és interessant constatar que el nou *Diccionari normatiu valencià* de l'Acadèmia Valenciana de la

¹⁸ Navarro (2013: 135) explica el pas d'una accepció a l'altra: «l'acció de cridar es fa sovint amb la veu. Tanmateix, la veu no és l'únic mitjà per a fer-ho. De fet, des de la invenció de la telefonia –i especialment des de la proliferació dels telèfons mòbils–, moltes de les vegades que demanem a algú que està distant que vinga o vaja a algun lloc ho fem mitjançant un telèfon [...]. Eixa pràctica freqüent facilita que els parlants identifiquen el verb *cridar* com a *telefonar*».

Llengua estableix una diferència entre els usos transitius del verb (reservats per al significat ‘avisar algú, fer-li crits o senyals perquè vingui’) i l’ús amb el significat de ‘telefonar’, per al qual estableix únicament la forma intransitiva. Tenint en compte que l’acusativització no és un fenomen gens propi de la parla valenciana, sembla assenyat concloure que el comportament de *cridar* representa un fenomen que va en la direcció oposada al que nosaltres estudiem, és a dir, representa l’extensió d’un complement datiu allà on hom esperaria un complement acusatiu, tal com veiem en aquests exemples:

(26)

- a. *M’ha cridat [per telèfon] el Manolo, i se m’ha oblidat **cridar-lo** (E, valencià meridional)*
- b. *Dimarts **la cride** i mirem quin dia podem anar a visitar-la (E, valencià meridional)*

Aquesta reflexió sobre la direccionalitat del canvi en valencià sembla que es pot aplicar als verbs romànics homòlegs, que presenten una casuística semàntica molt similar. En parlem tot seguit.

En el cas de l’espanyol, el diccionari normatiu (*DRAE*) estableix el règim intransitiu per a *llamar* amb el sentit de ‘telefonar’, fent una distinció clara respecte del significat bàsic ‘avisar’, per al qual s’estableix un ús transitiu.¹⁹ Malgrat aquesta distinció, el fet és que *llamar* pot combinar-se tant amb complements datius com acusatius. Com hem argumentat en el cas de *telefonar*, això no s’ha de confondre amb el *laísmo/loísmo*, perquè no només en trobem exemples en obres literàries i premsa (27), sinó que fins i tot se’n poden obtenir construccions passives com la (28), especialment il·lustrativa tenint en compte que prové d’un manual de redacció:

(27)

- a. *Le llamas por teléfono [...] si me apetece **lo llamo** (L)²⁰*
- b. *Hace unos días nos contó que **la habían llamado** del instituto para recomendarle un par de libros de lectura para su hijo (P)*
- c. *¿Y tu hermano? **Lo llamo**, tío, y... Es que llevo **llamándole**... Y no me contesta (E, espanyol europeu)*

¹⁹ En el cas de l’espanyol, alguns parlants perceben que amb *llamar* l’ús d’un complement acusatiu es fa molt més preferible que no pas amb *telefonar*. Tanmateix, això té una explicació fàcil: *telefonar* només té el significat telefònic (intransitiu), mentre que *llamar* en té un altre, ‘dar voces a alguien o hacer ademanes para que venga o para advertirle algo’, que correspon a un ús transitiu del verb. Aquest fet és, creiem, la causa de l’aparent preferència de complements acusatius amb *llamar* fins i tot quan s’usa com a ‘telefonar’.

²⁰ Observem que en el mateix passatge el traductor de l’obra emprà l’acusatiu en una ocasió i el datiu en l’altra. D’aquesta variació en parlarem a 5.6.1.

(28) *Escriba nuevamente las siguientes frases, dándoles un giro activo o reflejo, y conservando el mismo sujeto. EJEMPLO: El alumno fue llamado por teléfono. → El alumno recibió una llamada por teléfono.*

(Curso de redacción: teoría y práctica de la composición y del estilo, Gonzalo Martín Vivaldi i Arsenio Sánchez Pérez. Madrid: Paraninfo, 2000)

En la *NGLE* (2009: §35.5e) també trobem exemples amb *llamar*: *Cuando se atrevió a llamarla a su casa, le dijeron que había salido de viaje con el marido*. Al seu torn, el *DPD* admet, quant a *llamar*, que «cuando significa ‘establecer comunicación telefónica [con alguien]’, está generalizado en todo el ámbito hispánico el uso transitivo: *No hace mucho lo llamó por teléfono un tipo de voz imperiosa [...]; Lo llamó por teléfono para decirle que tenía su entera confianza*» i, de fet, contradiu clarament el diccionari normatiu en admetre que «lo normal y más recomendable es interpretar como directo el complemento que expresa el destinatario de la llamada y usar, por tanto, las formas *lo(s)* y *la(s)* cuando se trate de un pronombre átono de tercera persona».²¹

El sinònim italià *chiamare* és, segons el *Grande Dizionario Hoepli Italiano* d'Aldo Gabrielli, un verb transitiu, enllaçant amb el significat base del verb –en canvi, recordeu que en espanyol *llamar* amb el significat de ‘telefonar’ és considerat intransitiu. Sigui com sigui, el fet és que l'alternança acusatiu/datiu és ben viva.²² La xarxa en proveeix força exemples (29), fins i tot amb seqüències de variació en un mateix parlant (30):

²¹ De fet, la *NGLE* (§16.14q), en parlar de la duplicació d'OD (i no d'OI), posa, precisament, un exemple amb *llamar*: «el doblado nominal de complemento directo es raro en el español general. No se suele decir **Ayer lo lei el libro* ni **Tengo que llamarla a Sonia*».

²² En diversos fòrums de discussió lingüística hem pogut constatar la vacil·lació existent. De fet, alguns internautes l'atribueixen al fenomen de l'acusatiu preposicional, propi del sud del domini lingüístic (ia). Tanmateix, que no es tracta simplement de marcatge diferencial d'objecte, ho provenen les ocurrences amb cliticització dativa (29)-(30), així com les intervencions de (ib):

(i)

a. **Consulta:** «*Buongiorno a tutti. [...] Chiama a Francesco. Dalle mie parti è comunissimo ascoltare delle frasi di questo genere. Ho verificato che questa particolarità rispecchia abbastanza i confini marchigiani, ma vorrei sapere se si usa anche in altre zone più lontane.*»

Resposta 1: «*Si tratta di un meridionalismo (Gramm. Serianni, II.39).*»

Resposta 2: «*Interessante, un meridionalismo che si spinge molto verso nord. La nostra parlata (Marche settentrionali) riceve un forte influsso dalla vicina Romagna e in parte anche dall'Umbria e dalla Toscana, ma non pensavo che ci fossero anche dei meridionalismi (che invece sono presenti nella parlata delle Marche meridionali).*»

b. **Consulta:** «*È più corretto dire gli chiamo, gli telefono oppure lo chiamo, lo telefono?*»

Resposta 1: «*Dicendo LO chiamo intendi dire 'chiamo lui' che di solito lascia capire che lo stai chiamando a voce... cioè, lui è vicino a te e tu lo chiami. Quando si parla di telefonare secondo me è più corretto dire GLI telefono (tu telefoni A lui) e non LO telefono.*»

Resposta 2: «*Secondo me è meglio dire o gli telefono, gli chiamo o lo chiamo. Ti sconsiglio di dire lo telefono xk nn suona bene.*»

(Google)

- (29) *Pensate che ancora non mi hanno attivato il servizio sos emergency, **gli chiamo** due volte al giorno, ma nulla di fatto, che stiano aspettando che passino due anni così la garanzia decade e non hanno più l'obbligo di attivazione.*
- (30) *Qualche giorno dopo **gli chiamo** al cellulare x chiedergli una cosa [...] e mi risponde una ragazza [...] dicendomi che è la sua ragazza che non me lo passava e che non dovevo cercarlo. [...] La novità sta nel fatto che io non **lo chiamo** da 2 settimane e quando l'altro ieri l'ho visto mi è preso un colpo.*

(Google)

En el cas del francès *appeler (au téléphone)*, segons el *Dictionnaire de l'Académie Française (DAF)* conserva exclusivament l'estructura transitiva originària (31), amb la consegüent possibilitat de passivització (32). Fins i tot s'usa l'acusatiu per a complements més aviat locatius (33):

- (31)
- a. *alors prends ton téléphone et **appelle-le** (L)*
 - b. *Mathias décrocha le téléphone et **appela** Sophie (L)*
- (32) *Ils [...] vinrent s'asseoir sur le canapé du salon, aux côtés de **la baby-sitter qui avait été appelée** pour l'occasion (L)*
- (33) *Pendant qu'elle **appelait** sa rédaction pour annoncer son retard, Mathias téléphonait pour changer l'horaire de retour de son train (L)*

Tanmateix, una cerca a *Google* ens permet constatar que són abundants els exemples amb un complement en datiu (34):²³

- (34)
- a. *On **lui a appelé** au téléphone pour lui poser des questions concernant sa destination*
 - b. *Michael **lui a appelé** au téléphone pour lui demander si il pouvait venir*
 - c. *Le policier **lui a appelé** par téléphone et lui a demandé de se rendre aux lieux*
 - d. *Dans mon SMS, j'ai dit que **lui appellerai** pour fixer notre rdv*

²³ En el cas del francès, no hem comentat l'ús de *téléphoner* perquè sembla que presenta únicament la forma amb datiu, tant en la norma (i) com en l'ús real (ii):

- (i) *Il faut lui téléphoner* (DAF)
- (ii)
 - a. *Tu le sais très bien, tu **lui téléphones** tous les jours (L)*
 - b. *Je **lui téléphonerais** après le dîner (L)*
 - c. *Le fameux «je **lui téléphone** ou pas?!» (Google)*

Si consultem el *Trésor de la Langue Française informatisé (TLFi)* obtenim els mateixos resultats per a tots dos verbs.

e. *Je ne **lui appellerai** pas, si je le fais je vais fondre en larmes des que je vais entendre sa voix*

(Google)

En resum, si considerem aquests verbs ens adonem de dues coses. Primer, que el tractament que en fan les diverses llengües romàniques des del punt de vista lexicogràfic és molt diferent. Segon, que en totes les llengües romàniques estudiades aquests verbs estan subjectes a l'alternança acusatiu/datiu. Sense entrar, doncs, en un estudi diacrònic de l'evolució d'aquests verbs, pensem que cal tenir-los present i que és possible que el seu comportament, encara que aparentment presenta una direcció diferent (d'ús transitiu a ús intransitiu), tingui punts de connexió amb el de la resta de verbs de comunicació telefònica.

5.2.2. VERBS DE COMUNICACIÓ PER CORRESPONDÈNCIA

La tendència a codificar amb acusatiu complements per als quals esperàriem datiu la trobem també amb altres verbs de comunicació, com ara els verbs que hem convingut a anomenar de comunicació per correspondència: ras i curt, verbs que designen l'activitat d'escriure (abans una carta, ara un correu electrònic) a algú. Començant pel català, amb el verb *escriure* conviuen les construccions amb datiu (35) i amb acusatiu (36) per al complement de persona:

(35) *Vaig escriure* [_{OI} a la Maria] *per demanar-li com es trobava* → **Li** *vaig escriure per...*

(36) *Vaig escriure* [_{OD} la Maria] *per demanar-li com es trobava* → **La** *vaig escriure per...*

També en el cas d'aquests verbs el fenomen apareix en altres parts de la Romània, com en espanyol. Recordeu que a causa del marcatge diferencial d'objecte no és possible distingir un OD d'un OI quan són SD plens, i que cal recórrer a la cliticització. És important notar que l'ús d'un complement acusatiu (38) es troba en parlants que no presenten *laísmo*:

(37) *Escribí* [_{OI} a María] *para preguntarle cómo estaba* → **Le** *escribí...*

(38) *Escribí* [_{OD} a_{MDO} María] *para preguntarle cómo estaba* → **La** *escribí...*

En tots els casos, la variant normativament ignorada és la que recorre a l'acusatiu. En efecte, en el cas del català, el *DIEC2* estableix que *escriure* amb el significat de 'comunicar coses per carta, escriure cartes' és intransitiu: *Li escric cada dia*. També el *DCVB* assumeix que, amb el significat de 'posar una cosa amb lletres (a un paper, pergami, etc.) i dirigir-la a qualcú; comunicar per escrit', el verb de les oracions (de la llengua antiga) que segueixen presenta un

argument en datiu: *E no us maravellats quom tan larch vos escriu; Y afanya't a escriure'ls, que el desfici ningú el detura.*²⁴

La situació és similar en espanyol, en el sentit que el *DRAE* determina que quan el verb significa 'comunicar a algúen per escrit algo' es pot deixar l'OD no expressat i emprar-se com a intransitiu. Precisament, quant a la construcció en què el destinatari d'allò que s'escriu apareix en acusatiu, el *DPD* afirma que «Nunca deben usarse los pronombres *lo(s)*, *la(s)*, incluso en el caso de que el complemento directo no esté expreso, por sobrentendido [...]: **LA he escrito varias veces y no me ha contestado*».²⁵

És cert que en espanyol hom podria pensar que es tracta d'un cas *laísmo* (o *loísmo*). De fet, la *NGLE* (2009: §35.8o) explica que, com a cas de variació social (i no geogràfica), el verb *escribir* «se registra [...] con objeto directo de persona entre hablantes *laístas* o *loístas*», aclarint que «es poco aconsejable el uso de esta variante (*A Rosa la escribí ayer*)». En un altre punt, la mateixa obra (2009: §16.10e) atribueix les oracions del tipus *Hace tiempo que no la escribe* a un creuament, entre els parlants *laístas*, entre l'estructura amb OD (*escribir una carta*) i l'estructura amb OD i OI (*escribir una carta a María*).²⁶

Tanmateix, podem concloure que no és un cas de *laísmo* perquè en trobem exemples en parlants d'àrees on aquest fenomen és inexistent:

(39) *Yo cuando tengo algún problema la escribo a ella* (E, espanyol europeu, parlant no *laísta*)

A més, és significatiu que aquesta variació existeixi també en una altra llengua, el català, on els fenòmens d'alteració en la substitució pronominal acusativa i dativa, com el *laísmo*, són desconeguts. Més encara, en els parlars catalans sense acusatiu preposicional són perfectament possibles oracions com la de (40):

²⁴ Així mateix, Rosselló (2002: 1939) és taxativa quan afirma que a l'alternança datiu/acusatiu «no s'hi presten aquells casos en què el verb permet l'expressió lèxica del tema: *Vaig escriure a la Mireia* no pot pronominalitzar en acusatiu, ja que en una oració com *La vaig escriure*, el clític se sent com a representant del tema (*la carta*, p. ex.) i no de la meta animada». El fet és, però, que la codificació en acusatiu de la meta en verbs com *escriure* sí que és possible.

²⁵ El *DPD* fa una apreciació similar en referir-se als verbs que «se construyen con complemento directo de cosa e indirecto de persona: *El camarero sirvió la cerveza a Pedro; Robaron el bolso a María; El atracador pegó una paliza a la dependienta; El acusado escribió una carta al juez; El médico curó la herida al torero*, etc. Con muchos de estos verbos es frecuente omitir el complemento directo por estar implícito o sobrentendido. Cuando esto ocurre, el complemento de persona, antes indirecto, pasa a funcionar como complemento directo si es posible la transformación en pasiva y el enunciado pasivo mantiene el mismo significado que el activo: *El médico curó al torero / El médico LO curó* (admite la pasiva sin cambio de significado: *El torero fue curado por el médico*). Si no es posible la pasiva, o si el enunciado pasivo implica un cambio de sentido con respecto a la oración activa, el complemento de persona sigue funcionando como complemento indirecto: *Escribí a mi hija / LE escribí* (ya que no es posible la pasiva **Mi hija fue escrita por mí*); *Abrió a su vecino / LE abrió* (no es posible la pasiva **Su vecino fue abierto* sin que implique un cambio de sentido)».

²⁶ Aquesta és la mateixa explicació que dona per al verb *robar* (vegeu secció 5.2.4) i *pagar*.

(40) *Avui he escrit* [_{OD} *la meva germana*] *per demanar-li com es trobava*

Aquestes construccions, igual que les dels altres casos d'acusativització analitzats, constitueixen un fenomen de variació dialectal del català –amb una distribució poc homogènia, i potser també influenciada per les diferències intergeneracionals. Així doncs, almenys per al català, és clar que es tracta d'un fenomen de variació assimilable al de la resta de verbs que tractem.

També en altres parts de la Romània trobem aquest fenomen d'acusativització. Així, en napolità Ledgeway (2000: 25) constata «the optional neutralization of the SD/PA [=structural dative/prepositional accusative] distinction in the 3rd person clitics», de manera que «alongside the unambiguously SD [=structural dative] clitic *nce* [...], the indirect object can equally be referenced by the traditional accusative clitic 'o [i lo]»: ²⁷

(41) *Lo scrivo sempe*

‘L’escric sempre’

(Ledgeway 2000: 25)

Aquest exemple confirma, doncs, «the acceptability of accusative clitics referencing DPs in the SD [=structural dative]» amb determinats verbs (Ledgeway 2000: 26).

També en trobem mostres en cosentí (calabrès septentrional), on el SD amb acusatiu preposicional (*a ri cumpagni*) és doblat per un clíctic acusatiu (42) –noteu també que hi ha concordança participial, fet del qual parlarem en el subapartat 5.6.3. ²⁸ En (43) donem un altre exemple de l'alternança en aquest parlar:

(42) *L'ha scritti a ri cumpagni?*

‘Els has escrit els companys?’

(Ledgeway 2000: 33)

(43) *A Cicciu cci / 'u scrivu*

‘Quant al Cicciu, li / l’escric’

(Ledgeway 2000: 53)

²⁷ Noteu que, per a Ledgeway (2000), el cas datiu d'aquests arguments és estructural, consideració que no compartim, com veurem en 5.4.1. A ell, aquesta visió li serveix per explicar per què un clíctic acusatiu pot substituir un argument datiu: «an accusative clitic is permitted in conjunction with objects in the SD [=structural datives] since, irrespective of the accusative/dative distinction, the clitic always references a structurally Case-marked DP» (Ledgeway 2000: 26). L'autor prediu també que si aquesta visió és vàlida tant els complements acusatius estructurals com els datius estructurals haurien de poder esdevenir subjectes en una passiva, però ell mateix reconeix que aquesta predicció no acaba de complir-se (Ledgeway 2000: 29-31), i és que «passivization does not invariably produce good results». En canvi, com veurem més endavant, la nostra anàlisi explica el comportament d'aquests complements amb relació a la passivització, incloent tant els casos en què és possible com els casos en què no ho és.

²⁸ En efecte, «in many souther varieties the use of doubling clitic has become the norm with PA [= prepositional accusative]» (Ledgeway 2000: 37).

En altres parles del sud d'Itàlia, com l'altamura (de la Pulla) (44), trobem també l'ús del verb 'escriure' amb un complement acusatiu, ja sigui un clític o un SD introduït per la marca *a* d'acusatiu preposicional:

(44) *La skrə'vib: (a s:orm)*

'La vaig escriure (la meva germana)'

(Ledgeway 2000: 40)

En definitiva, en aquests parlars meridionals d'Itàlia hi ha dues opcions de codificació, un clític datiu i un SD amb marca de cas datiu (45), o un clític acusatiu i un SD amb acusatiu preposicional (46) –exemples del napolità:

(45) *Essa nce scrivette (a Ciro)*

'Ella li escrigué (al Ciro)

(46) *Essa 'o scrivette (a Ciro)*

'Ella l'escrigué (el Ciro)'

(Ledgeway 2000: 38)

Ledgeway (2000: 39) aclareix que ambdues construccions són sinònimes: «The verb *scrivere* 'to write' in (34a) [= (45)] marks *Ciro* with SD [= structural dative], whereas in the sentence (34b) [= (46)], to all intents and purposes synonymous with (34a) [= (45)], *Ciro* appears in PA [= prepositional accusative], witness the change in the co-referential clitic *nce* > 'o». Així doncs, «the verb selects an animate GOAL argument which it marks with SD [=structural dative] or PA [= prepositional accusative], witness the two possible Case forms of its doubling clitic» (Ledgeway 2000: 46).

5.2.3. VERBS DE COMUNICACIÓ PER RESPOSTA

Els verbs *contestar* i *respondre* tenen en català el mateix esquema que *telefonar* (5.2.1) o *escriure* (5.2.2): quan desapareix l'OD, hi ha variació en la codificació del complement de persona, tant si és un SD ple (47) –cas en què en les zones amb MDO la diferència no es detecta– com si és cliticitzat (48):

(47) *El Joan va contestar/respondre {la seva mare / a la seva mare}*

(48) *{Li/La} va contestar/respondre*

El mateix passa en espanyol –recordem que l'OD animat d'aquests verbs sempre requereix MDO:

(49)

a. *Juan contestó/respondió a su madre*

b. *{Le/La} contestó/respondió*

En el cas de l'espanyol, igual que ocorria amb verbs com *escribir*, no acaba de ser clar si l'alternança datiu/acusatiu és un cas de *laísmo/loísmo* o bé una alternança de règim. En efecte, el *DPD* indica que quan *contestar* «significa ‘responder [algo] a lo que alguien dice o pregunta’, es transitivo; la respuesta se expresa mediante un complemento directo y la persona a quien se dirige, con un complemento indirecto: *Nosotros LE contestamos que no*», tot remarcant el següent: «A veces se elide el complemento directo, pero el complemento de persona sigue siendo indirecto: *Adiós, guardaespaldas —exclamó ella. No LE contestó [...]*. En ocasiones, el verbo funciona como intransitivo y la respuesta se expresa mediante un complemento precedido de *con*: *LE contesté CON un gruñido*». Així mateix, la *NGLE* (2009: §16.10g) explica que «se registran [...] casos de laísmo [y loísmo] con verbos intransitivos [...] o bien con verbos transitivos que no poseen objetos directos de persona: [...] *Tampoco te había dicho la chica ninguna cosa del otro jueves, para que tú vayas y la contestes así*». Pel que fa a *respondre/responder*, la normativa de l'espanyol reserva l'acusatiu per al contingut de la resposta (que, és clar, pot elidir-se), no pas per al destinatari.

Tornant al català, és interessant constatar que la normativa procura establir una correlació entre cas i significat. Així, en el cas de *contestar*, el diccionari normatiu estableix l'ús de datiu per al complement de persona en general, i reserva l'ús amb un complement acusatiu de persona només per al significat de ‘refusar d'admetre, rebutjar enèrgicament (una autoritat, un acte de govern, una situació establerta, una ideologia, etc.), especialment fent patent el desacord amb una acció de protesta’. Aquest ús, exemplificat en (50) –on la codificació acusativa permet la passiva–, sembla que implica un grau especialment elevat d'afectació, amb un significat proper al de ‘replicar’:²⁹

(50) *El nou rector **fou contestat** pels estudiants més radicals*

(DIEC2)

A pesar d'aquesta suposada distinció entre acusatiu i datiu, el fet és que, quan mirem l'ús real de la llengua, no sembla que els parlants segueixin aquest criteri al peu de la lletra. És a dir, per a molts parlants l'ús d'acusatiu o de datiu no té conseqüències semàntiques sistemàtiques –vegeu l'apartat 5.6.1. De fet, hi ha altres fets que indiquen la manca de congruència d'aquesta

²⁹ En canvi, el *DCVB* engloba la construcció transitiva i la intransitiva dins un mateix significat, ‘respondre; dir o escriure en correspondència al que altri ha dit o escrit’, amb exemples com *Preguntau an es metges per ses virtuts des vi, y vos contestaran desfent-se amb elogis d'aquesta beguda, A pesar de lo ben contestat que quedà aquell protestant*. Amb tot, de l'exemple amb codificació transitiva (el darrer) es dedueix que aquest tipus d'estructura és especialment adequada per als referents considerablement afectats, com algú que protesta i *rep* una resposta.

diferència semàntica que segons la normativa hi ha entre *contestar*+acusatiu i *contestar*+datiu: en concret, semblaria desitjable que la normativa estengués aquesta mateixa distinció de significat al verb *respondre*+acusatiu/datiu, però, en canvi, no es reconeix l'ús de complements de persona acusatiu per a aquest verb –segons el *DIEC2* l'acusatiu es reserva exclusivament per al contingut de les resposta (*respondre que sí a algú, respondre la veritat al jutge*), mai per al destinatari. Malgrat aquest dictamen, però, són nombrosíssims els exemples en què els parlants usen *respondre* amb un complement de persona acusatiu, tant amb clítics (51) com amb SD plens (52):

- (51) *Duran va apuntar ahir en una entrevista a El Periódico que Convergència i Unió estava perdent la centralitat. El va respondre també ahir el secretari d'organització de Convergència, Josep Rull, que li va dir que no era moment de la vella política de l'ambigüitat. (M)*
- (52) *Avui Irene Rigau ha respost la secretària d'Estat d'Educació, que ahir va dir que la LOMSE i el castellà com a llengua vehicular entraran a les escoles a partir del setembre (M)*

Entre les altres llengües romàniques, sembla que també en italià hi ha casos d'ús de l'acusatiu per a la persona que rep la resposta, i no sempre es tracta de contestacions caracteritzades per la protesta ni pel rebuig explícit (53):

- (53)
- a. *Dopo tre giorni gli scrivo il motivo per cui non l'ho risposto via cell, scusandomi anche perchè durante i tre giorni che l'avevo davanti a me non gli ho detto niente!*
- b. *[Què fer...] Se il tuo capo ti offende regolarmente? Io l'ho risposto a tono e senza scrupoli proprio qualche minuto fa.*
- c. *Lo stesso Marino alla fine del girone d'andata ha dichiarato in faccia a Lavezzi la sua promessa oltre a garantirci che ci avrebbe pensato lui a gestire la situazione. Che dovevamo stare tranquilli perché sul pocho si fondava il progetto del Napoli. Fino ad arrivare ad oggi che non lo rispondono neanche più al telefono. Lavezzi ha sempre detto di voler restare a Napoli.*

(Google)

Ledgeway (2000: 18) recull, efectivament, l'alternança datiu/acusatiu per al napolità, sense especificar-ne cap conseqüència semàntica: «The verb *rispunnere* 'to reply' is traditionally described as a verb which selects for an indirect object marked with dative Case [...]. However, [...] if animate, the indirect object can also surface as a direct object marked by the accusative clitic». Vegem-ho:

(54) *Rispunnetteno a Maria*

(55) *Nce / 'a rispunnetteno*

‘Li / la respongueren’

(Ledgeway 2000: 17)

En aquest altre exemple del napolità el SD ple amb acusatiu preposicional és doblat/reprès per un clític acusatiu –i, a més, hi ha concordança amb el participi, fet del qual parlarem en 5.6.3.4:

(56) *A Catia ancora nun l'aggiu risposta*

(Ledgeway 2000: 33)

En altres parles del sud d'Itàlia, com la varietat calabresa de Cosenza (57) o els parlars lucans (58), trobem també l'ús de ‘respondre’ amb un complement acusatiu, ja sigui un clític o un SD introduït per la marca *a* d'acusatiu preposicional:

(57) *L'avianu rispusu (a Ciccio)*

‘L’havien respost (el Ciccio)’

(Ledgeway 2000: 41)

(58) *non lo rispondere*

(Ledgeway 2000: 53)

En definitiva, els verbs de comunicació per resposta presenten en diverses llengües romàniques una alternança de cas en el marcatge del complement de persona.³⁰

5.2.4. VERBS DE DESPOSSESIÓ

En català, el verb *robar*, d'acord amb la normativa i prescindint ara de les configuracions en què s'explicita tant allò robat (en acusatiu) com la víctima de l'acció (en datiu) (59), pot aparèixer

³⁰ Sembla que els equivalents en occità (*respondre*) i asturià (*contestar*) no presenten aquest tipus de variació, sinó que mantenen el datiu.

en dues altres configuracions en què s'expressa el mateix participant, la víctima, però mantenint en un cas el datiu (60) i emprant l'acusatiu en l'altre (61):³¹

(59) *Han robat la cartera al Joan*

(60) *Han robat al Joan → Li han robat*

(61) *Han robat el Joan → L'han robat*

Les diferències que procura establir-hi el *DIEC2* són subtils i confoses. Així, descriu un ús de *robar* que correspon a 'apropiar-se indegudament, amb violència, amb engany, d'amagat (allò que és propietat d'altri)' i que exemplifica amb oracions com les de (62). També s'hi inclou un exemple amb el verb usat intransitivament, és a dir, amb l'OD omès (63), cas paral·lel al de (60):

(62)

a. *M'han robat el rellotge*

b. *Anaven per les vinyes robant raïms*

c. *Li han fet restituir els objectes que havia robat*

(*DIEC2*)

³¹ Hi ha altres verbs catalans que expressen desposseïció, com *furtar* i, antigament, *emblar*; o també *hurtar* en espanyol. En prescindim perquè no participen en l'alternança.

D'altra banda, en Pineda (2010a) analitzem detalladament la diacronia de tots els verbs de desposseïció del català, i detectem diferències importants respecte de la situació actual. I és que és interessant que en la llengua antiga *robar*, a més del patró ditransitiu 'robar una cosa a algú', podia construir-se amb un OD que designés l'entitat víctima del robatori, ja fos una persona (i) o un lloc (ii):

(i)

a. *Aquesta vida amonesta lo ladre que **roba** les géns* (L, s. XIII)

b. *D'aquesta lur soptossa saviessa e davinament, neix una molt bona doctrina a las files, car a totes ensenyan de **robar** lurs marits* (L, s. XIV)

c. *En aquest dia tornà en Barthomeu Conill de la Torradenbarra, e aportà en Hierònym d'Alicant, lo qual tenia pres lo balle de la Torradenbarra, per haver fraudat o **robat** lo General* (L, s. XVI)

(ii)

a. *La qual cosa féu fer l'emperador, per so cor avia ausit dir que En Pascaci **avia raubada** tota la província que li era liurada per governar* (L, s. XIII)

b. *e mès-hi Don Ferriç ·i· seu nebot per cap e alguns cavallers e altres hòmens de paratge que y entraren ab ells; e mès-hi aquels qui major mal nos havien feyt, ab ell, e qui més **havia robada** nostra terra* (L, s. XIV)

c. *dels perduts temerosos infels **hajau robades** les tendes* (L, s. XV)

d. *Los fransesos comensaren a **robar** lo lloc, devertint-se ab axò* (L, s. XVI)

Adicionalment, el botí podia explicitar-se amb un complement regit per la preposició *de*:

(iii)

a. *e finalme[n]t l[e]s dit[e]s galeas p[re]seren lo dit le[n]y e **robaren** aq[ue]ll d'armes, d[e] robes, d'arneses a lur vole[n]tat* (L, s. XIV)

b. *aquest fet despullà les grans ciutats, **robà** les viles de gents* (L, s. XV)

Aquest ús de la llengua antiga sembla que permet equiparar el verb *robar* (*robar alguna cosa a algú – robar algú d'alguna cosa*) amb l'anomenada alternança locativa (*carregar palla al camió - carregar el camió de palla*). A més, noteu que l'ús *robar* + OD (*entitat víctima*) + SP de (*botí*) és el que trobem en anglès (*to rob someone of something*) i en italià (*derubare qualcuno di qualcosa*).

(63) *Això és robar als pobres*

(DIEC2)

Quant a l'ús de (61), amb l'OD referit a la víctima del robatori, el DIEC2 estableix que el significat és 'desposseir (algú) de les coses que li pertanyen, indegudament, amb violència, amb engany, d'amagat'. En dona l'exemple següent:

(64) *El van robar a la sortida del cinema*

(DIEC2)

Encara que es tracta d'una distinció semàntica extremadament fina, sembla que s'hi pot detectar una correlació amb el grau d'afectació: algú a qui roben (amb violència o engany) el que li pertany queda afectat, però encara ho queda més algú que és *desposseït* de totes les seves propietats, també mitjançant violència o engany.³² D'aquesta distribució entre significats i codificació estructural, en parlarem en l'apartat 5.6, i més concretament en el subapartat 5.6.2.1.

És molt sorprenent que, en el seu diccionari d'ús dels verbs catalans, Ginebra & Montserrat (1999) només donin el patró transitiu per a *robar* quan expressa la víctima del robatori, com en *Han robat el teu germà? Sí que l'han robat i ara farà la denúncia del robatori*, i també amb llocs, com en *Ara roben bancs*. El fet és, però, que l'ús datiu per al complement de persona també existeix. De fet, estem d'acord amb la conclusió de Morant (2008: 97) sobre «l'existència d'una alternança constant en aquest infinitiu i, per consegüent, que el règim no està gens consolidat» (Morant 2008: 97).³³

³² També el *DCVB* admet diverses construccions per a aquest verb. Com a transitiu i amb el significat de 'desposseir algú o algun lloc de les coses que li pertanyen; prendre-les-hi amb violència o amb engany', pot ser emprat com a verb absolut, sense OD (*Los robadores com volen robar no curen de entrar per la porta [...]*); o bé amb OD indicador de la persona desposseïda (*Han enganats e robats e morts aquells qui en ells se fiaven [...]*), cas en què és ben possible la passivització (*Sapiatz que fui robat e perdí tot quant portau [...]*). Aquests darrers exemples, corresponents a la variant amb acusatiu, reflecteixen un grau d'afectació especialment elevat, atès que la víctima és desposseïda de tots els seus béns o fins i tot assassinada.

Coincidint amb el dictat de la normativa, el *DCVB* estableix que l'ús en què la víctima del robatori és un OI ja no correspon al significat de 'desposseir' sinó al de 'prendre i apropiat-se indegudament, amb violència o engany, allò que pertany a un altre'. Així, trobem dues menes d'exemples: aquells en què el verb és usat intransitivament, només amb l'OI (*Tot quant los prelats conseruauen e stojauen e en tresaur metien..., emblauen e robauen e tollien als pobres*); i aquells en què també s'explicita allò robat mitjançant un OD (*Per males gents que los prenen e roben lurs fruytes, Que així li robes son mantell de randa*).

D'altra banda, el *DCVB* registra també un ús en què l'OD indica el lloc on es prenen violentament les coses, en la línia dels exemples (ii) de la nota anterior. En dona exemples com aquests: *Un cavaller qui era fort malfactor, e robava camins, e feya grans mals* o bé *Un príncep de ladres... robava tots los camins*, on l'expressió *robar (tots los) camins* té el significat de 'atacar els caminants o viatgers pel camí i desposseir-los del que duen'; i també *Anaren a Murvedre e robaren la judaria nostra, Féu la via de Chipre, e robà tota la costa de Turquia, Poria esser que algun vendria per robar les tendes*. També en aquest cas és possible la passiva (*Alguns anys enrera la casa havia sigut robada*).

³³ Cal fer una puntualització. Morant (2008: 90-91) conclou erròniament que l'ús de l'acusatiu és enormement aclaparador en comparació amb la forma dativa, però els exemples de què se serveix han estat mal analitzats: l'autor dona com a casos de *robar* amb acusatiu oracions en què l'OD no és la víctima del robatori, sinó allò que han robat: aleshores el verb té el significat de 'segrestar' (*l'afros bandit que robà la caritativa damisel-la, uns desconeguts roben una nena*) o de, simplement, 'prendre' (*m'ha robat el pare, tu me robes l'esposa*) (Morant 2008: 90-92).

Finalment, és interessant notar la possibilitat de passivització del complement en acusatiu:

(65) *La víctima va ser robada a la plaça de l'Estació, possiblement a mans de dos individus, i va quedar estesa a terra (P)*

En espanyol, la normativa (*DRAE*) estableix per a *robar* l'ús de l'acusatiu exclusivament per al botí, mai per a l'entitat víctima del robatori.³⁴ El *DPD* ho deixa ben clar: «Cuando significa 'tomar para sí [algo ajeno] sin la conformidad del dueño', lleva un complemento directo que expresa lo sustraído; la persona a la que se roba se expresa mediante un complemento indirecto: *Una señora dice que usted LE robó su bolso [...]*. Si el complemento directo no está explícito, el complemento de persona sigue siendo indirecto: *Los ladrones entran en su hogar, LE roban, quieren matarla.*» Malgrat això, el verb *robar* presenta, com en català, una alternança datiu/acusatiu en l'expressió del complement de persona –recordeu que els exemples de l'espanyol amb SD plens no són distingibles a causa del MDO en els complements marcats amb acusatiu com (66b):

(66)

a. *Robaron* [_{OI} a Juan] → **Le** *robaron*

b. *Robaron* [_{OD} a_{MDO} Juan] → **Lo** *robaron*

Noteu que, tal com hem argumentat 5.1.1., aquesta alternança no té res a veure amb simples fenòmens de confusió de cas en els clítics (*loísmo/laísmo*). Una prova és que l'alternança no es restringeix als complements cliticitzats sinó que també afecta els SD plens, encara que això no es pot percebre en una llengua com l'espanyol, amb marcatge diferencial d'objecte. Ja hem vist que sí que es pot percebre, però, en altres llengües, com el català. A més, sabem que el complement acusatiu de *robar* té propietats d'OD pel fet que permet la passivització –a diferència dels arguments afectats per *loísmo* o *laísmo*, com *La dije que viniera, La duele la cabeza* → **Fue dicha que viniera, *Fue dolida la cabeza*. Així doncs, l'assignació d'acusatiu amb verbs com *robar* té conseqüències estructurals, com demostren les estructures passives:

(67) *El hombre fue robado en plena calle*

De fet, l'acusativització amb *robar* és reconeguda per alguns autors. Així, en la *GLDE* Fernández-Ordóñez (1999: 1328-1329) admet que «una minoría de hablantes, fundamentalmente americanos (y del cono sur), pueden emplear el acusativo referido a un objeto animado», cosa que «supone una reinterpretación del verbo, umentando su grado de transitividad e implicando un cambio de significado». En concret, aquest canvi de significat

³⁴ Tant el *DRAE* com el *DPD* observen que l'acusatiu per al complement de persona és bo quan el verb *robar* significa 'raptar, segrestar': «Solo cuando significa 'raptar' se construye con un complemento directo de persona: *Viajaba con su hija [...]*. *Los indios la robaron una noche, tal vez codiciando su belleza*». No tenim en compte aquesta opció, perquè el verb ja no expressa la idea de transferència de possessió.

correspon a ‘atracar’, que no deixa de ser una interpretació semblant a la que el *DIEC2* establí per al català (‘desposseir (algú) de les coses que li pertanyen, indegudament, amb violència, amb engany, d’amagat’). Així, l’autora explica que els seus informants del Perú i de l’Argentina sí que accepten una oració com *A mi madre la robaron* amb el significat de ‘le robaron algo’, i afegix que l’ús d’acusatiu «parece implicar que el acto de sustracción tuvo lugar en presencia del individuo afectado y con notable perjuicio del mismo» (Fernández-Ordóñez 1999: 1329, n. 23), una observació que encaixa amb la idea de la distribució de l’ús acusatiu per a aquells casos de major afectació.³⁵ Tanmateix, veurem que no sempre l’ús de la llengua es correspon amb aquesta distinció.

Encara en l’àmbit romànic, cal fer notar l’existència de la mateixa alternança en asturià:

(68)

- a. *A Xuan robáronlu pela cai, A María robáronla na playa, A ellos robáronlos*
- b. *A Xuan/A María robáron-y, A ellos robáron-yos*

(Xulio Viejo, c.p.)

Finalment, és interessant que les varietats meridionals de l’italià, com el barès, confirmen l’existència d’aquest patró en l’àrea romànica. A continuació donem un exemple d’acusativització del complement (69a), així com un exemple de passivització de l’argument rellevant (69b):³⁶

(69)

- a. *U hánnə arrəbbátə*
‘L’han robada’
- b. *Giuwánnə ha stútə arrəbbátə*

(Andriani 2011: 50, 52 i 54)

³⁵ En la línia del que comentàvem en la nota precedent, Fernández-Ordóñez (1999: 1329) també pren en consideració l’ús de *robar* amb un altre canvi de significat, el de ‘raptar’, que exemplifica amb de *robar* quan el complement és acusatiu, *A aquella niña del parque la robaron unos delincuentes*.

³⁶ Addicionalment, com avançàvem al final de la nota 31, la codificació de la víctima del robatori en acusatiu la trobem en italià general, quan s’usa la forma *derubare* (*qualcuno di qualcosa*), que coexisteix al costat de *rubare* (*a qualcuno qualcosa*). Així, segons el *Grande Dizionario Hoepli Italiano* d’Aldo Gabrielli, *rubare* amb el significat de ‘sottrarre beni altrui con pratiche illecite o indebite’ és transitiu (amb OD que indica allò robat: *rubare un gioiello, un’automobile*) i, si s’indica el propietari d’allò robat (OI), és ditransitiu (*mi hanno rubato il portafoglio*). Pel que fa a *derubare* ‘privare una persona di ciò che le appartiene o le spetta, con il furto, la frode o il raggio’, també es tracta d’un verb transitiu, si bé en aquest cas l’OD codifica la persona propietària d’allò robat, i el botí s’expressa precisament mitjançant un complement introduït per la preposició *de* (*lo hanno derubato dell’orologio; lo deruberanno a poco a poco di tutto il patrimonio*). Aquest patró, amb un complement introduït per *de*, també existia en català antic (Pineda 2010a).

5.2.5. VERBS D'INTERACCIÓ SOCIAL

Exemplificarem el grup dels verbs d'interacció social amb els que signifiquen 'ajudar'. En català, el diccionari normatiu (*DIEC2*) estableix exclusivament la codificació acusativa per al complement de persona del verb *ajudar*, tant amb el significat de 'prestar concurs (a algú) en un afer, un treball, etc.' (70) com en el de 'socórrer (una persona mancada de recursos)' (71):³⁷

(70)

a. *Ajudeu-lo a aixecar-se*

b. *Si no l'ajudeu, no acabarà en tot avui*

(71) *Els amics l'ajudaren amb llurs almoines, préstecs, etc.*

(*DIEC2*)

En la llengua antiga, però, *ajudar* es construïa amb un complement datiu, tal com constata el *DCVB* amb exemples com els següents:

(72) *Veent que en altra manera no li podia ajudar (L, s. XIV)*

(73) *Ah Senyor qui acorrets e ajudats a tots aquells qui en vos se confien (L, s. XIII)*³⁸

Hem volgut diferenciar aquests dos significats per tal com el primer implica un complement extra referit a allò en què s'ajuda (a aixecar-se, a acabar una feina, etc.). I és que les característiques d'aquest segon complement poden influenciar en la codificació del complement de persona, com veurem més endavant en parlar de l'espanyol i com de fet Solà (1994) ha apuntat també per al català.³⁹

³⁷ Curiosament, però, en el si d'aquesta accepció transitiva del verb, el diccionari esmenta la frase feta *ajudar a portar la creu a algú* ('compartir les seves penes, els seus treballs, etc.'), provinent del *Diccionari General de la Llengua Catalana* de Pompeu Fabra. Ens sembla que el més natural és veure-hi un complement de persona indirecte (si fos directe, tindriem *ajudar algú a portar la creu*). No es pot descartar que es tracti d'un cas d'acusatiu preposicional, o bé d'un datiu possessiu ('ajudar a portar la creu d'algú').

³⁸ Sobre la possibilitat que el SD ple d'aquest exemple no sigui un OI sinó un OD amb acusatiu preposicional o MDO, vegeu el treball sobre el MDO en català antic de Perera i Parramon (1986).

³⁹ En concret, Solà (1994: 174-175) exposa que l'OD del verb *ajudar* «pot esdevenir indirecte (però potser no obligatòriament) si el subordinat ja té complement directe», com en (i), tret que l'OD del verb subordinat sigui reflexiu (ii); en canvi, es manté en acusatiu si el verb subordinat no té OD (iii). No sembla, però, que aquestes distincions siguin compartides per la majoria de parlants.

(i) *El / Li va ajudar a acabar la redacció*

(ii) *El / *Li va ajudar a vestir-se*

(iii) *El / *Li va ajudar a sortir*

(Solà 1994: 175)

En el cas del dialecte valencià, l'ús del datiu sembla completament estès. Així ho reporta Ramos (2005a,b). De fet, aquest autor és clar quan afirma que amb *ajudar* «en valencià i en mallorquí el règim verbal és datiu», si bé «la zona central del País Valencià i algunes comarques pròximes del meridional (per exemple, la Safor o la Vall d'Albaida), prefereixen la solució amb acusatiu» (Ramos 2005b: 101).

Sigui com sigui, el fet és que en el conjunt del domini lingüístic català existeix una alternança acusatiu/datiu amb el verb *ajudar*, sense que se'n pugui dibuixar de forma clara la distribució geogràfica. De fet, la confirmació d'una alternança de límits difusos per al complement del verb *ajudar*, la trobem en l'extensíssim estudi descriptiu de Morant (2008: 209-234). Aquest autor, a partir de l'anàlisi d'obres literàries (segles XIX-XX), constata la presència del règim acusatiu en tot el domini i especialment en el català central –en els escriptors dels altres dialectes, pensem, la normativa i el sedàs dels correctors hi poden haver influït.⁴⁰ De les dades de Morant (2008: 213-214), en deduïm que en els parlars valencians i balears l'escampament del datiu ja és general –com ja avançava Ramos (2005a,b).⁴¹ El fet que siguin força els autors que alternen l'ús acusatiu i l'ús datiu confirma, encara més, que hi ha un canvi en procés: l'acusativització del complement del verb *ajudar* és un procés gairebé consolidat en el català central, però més vacil·lant a la resta del domini (vegeu 5.6).

En el cas de l'espanyol, *ayudar* és un dels verbs per als quals la *NGLE* (2009: §16.9) admet que hi ha una alternança de cas –vegeu l'excursus de 5.1.1. Així, la forma dativa no és pas un cas de *leísmo*, sinó la continuïtat del règim originari: de fet, ja en llatí *ADIUTĀRE* es construïa amb un OI. Més endavant, la *NGLE* (2009: §35.8q) torna a referir-se a l'alternança entre OD i OI amb *ayudar* amb exemples com aquests: *A Esmeralda le ayudaba miss Evie, una maestra de aire distinguido que se entregaba con los ojos cerrados; Si la ayudaba a hacer las tareas, la madre le ofrecía quedarse a tomar el té.* També Fernández-Ordóñez (1999: 1330-1331) exposa que amb aquest verb hi ha variació datiu/acusatiu lliure, i que no té res a veure amb els fenòmens de

⁴⁰ Pel que fa als exemples amb datiu del català central que dona Morant, volem destacar que la majoria –si bé no tots– donen suport a la intuïció de Solà.

⁴¹ De fet, Morant (2008: 230), que té en compte els usos de tot el domini, és contundent en aquest sentit: «el fet que aquest verb pugui explicar un segon complement argumental de tipus preposicional (ex: *li/l'ajudés a triar; li/l'ajudés en alguna cosa*) [...] no té incidència en la preferència pel datiu o per l'acusatiu, ja que el conjunt de resultats és similar». Això no lleva que en el català central aquesta variable sintàctica pugui tenir influència, de fet un cop d'ull als exemples concrets permet certificar-ho: si els percentatges d'ús de tot el domini no ho reflecteixen és perquè corresponen majoritàriament als parlars valencians i balears (en paraules de Morant (2008: 233): «Quant al règim datiu també es localitza arreu de tot el domini, tot i que més de la meitat es concentren a les Illes i al País Valencià»), on aquest factor, com molt bé apunta Morant, no és rellevant.

confusió de cas en el clíctic ni tampoc amb diferències de significat rellevants.⁴² Efectivament, les paraules de l'autora són molt il·lustratives: amb *ayudar* hi ha variació dialectal «debida a la lucha a la lucha entre soluciones arcaizantes y soluciones innovadoras»; i aquest fenomen no és pas *leísmo* perquè «no surge de extender el dativo a contextos de acusativo, sino justamente de la tendencia contraria, esta es, de transitivizar verbos o construcciones que originariamente eran intransitivas y exigían un objeto pronominalizado en dativo» (Fernández-Ordóñez 1999: 1323). Sembla, a més, que aquesta transició de datiu a acusatiu podria haver començat amb les oracions amb un sol complement (74a) i sobretot amb referents femenins, i posteriorment s'hauria estès a l'estructura que conté una clàusula d'infinitiu introduïda per *a* i s'hauria estès també als objectes masculins (74b).^{43 44}

(74)

a. *María está muy atareada, pero Juan {le/la} está ayudando*

b. *Cuando llegaba la época, las mujeres {les/los} ayudábamos a segar*

(Fernández-Ordóñez 1999: 1331)

També són interessants les consideracions dialectològiques de Fernández-Ordóñez (1999: 1339): «Resulta evidente que a lo largo de la historia del español ha tenido lugar una extensión del acusativo a costa del dativo en verbos y construcciones que primitivamente exigían este caso. Dentro de los territorios distinguidores [= sense fenòmens de confusió de cas] los más cercanos a la situación primitiva parecen ser los peninsulares, con la salvedad de Andalucía occidental. En Canarias parecen coexistir las soluciones arcaizantes, en áreas rurales y en las islas más alejadas, e innovadoras, en las islas principales y en áreas urbanas. Dentro de

⁴² Que l'ús del datiu amb *ayudar* no s'ha de confondre amb el fenomen del *leísmo* ho evidencien exemples com el següent, que demostren que els parlants que empen *ayudar* amb datiu fan la distinció de cas en els pronoms:

(i) *Lo defendió primero y le ayudó a bien morir*

(Fernández-Ordóñez 1999: 1331, n. 27)

⁴³ Aquesta consideració sobre les oracions amb un segon complement enllaça amb l'observació ja comentada de Solà (1994) per al català.

⁴⁴ Sobre la distinció entre referents femenins i masculins, noteu que García (1975: 314-315) també considera que l'estatus social i el gènere poden influir en la tria dels pronoms, tal com exemplifiquen aquestes dues oracions, produïdes pel mateix informant:

(i) *María tiene mucho trabajo en la casa, pero el marido nunca la ayuda*

(ii) *María tiene una muchacha que le ayuda en el trabajo de la casa*

Segons l'autora, *le* s'empra en configuracions de dos participants quan la distància entre el participant en focus (subjecte) i el participant fora de focus (complement de persona) és petita. Per exemple, la distància entre els dos participants serà menor quan el participant en focus ocupa una posició baixa en l'escala d'*activeness*. Per a García (1975: 316), «when Mary's social superior (her husband) [sic!] is in focus, Mary should be referred to as LEAST ACTIVE (and consequently most distant), but when her social inferior (a maid, actually under her orders) is in focus, she, Mary, is referred to with *le* (LESS ACTIVE, and consequently closer)». Tot i que admet que la distància social «is not the same as 'distance in relative activeness'», l'ús de *le* en (ii) per referir-se a *María* «actually constitutes a subtle comment on the social inferiority of her maid», i alhora el conjunt dels exemples (i) i (ii) demostraria que la distància entre *María* i el seu marit és major que la distància entre ella i la seva minyona.

Hispanoamérica, Cuba, México, América central, Venezuela y Colombia se muestran más cercanas a la Península en su empleo de los pronombres que los países del cono sur [= el Perú, l'Argentina, Xile i l'Uruguai], que constituyen con diferencia el territorio más proclive a la generalización del acusativo».

Es tracta, en definitiva, d'un verb el règim del qual ha estat reinterpretat, ja que en llatí i en la fase medieval romànica es construïa amb datiu. Això no és pas exclusiu del català i l'espanyol. També el verb *aider* del francès ha experimentat el mateix procés d'acusativització: «In Old and Middle French, *aider* was most often followed by an indirect object [...] headed by the preposition *à* [...], commutable with a pronoun of the type *lui/leur* [...]. Although less frequent, direct objects were also used with *aider* [...]. Furthermore, it was not uncommon for an author to alternate between a direct and an indirect object within the same text» (Troberg 2008: 2). En canvi, en francès actual l'acusatiu ha esdevingut l'única opció: «in Modern Standard French, *aider* is always followed by a direct object» (Troberg 2008: 4). Ho exemplifiquem a continuació:⁴⁵

(75) *Et Nostre Sires demonstra ben ke il voloit aider à nostre gent (L, s. XIII)*

(76) *les Romains ne leur aideroient point en leurs affaires (L, s. XV)*

(77) *Mon fils a aidé Jean dans ses travaux*

(78) *Mon fils travaux l'a aidé dans ses*

(Troberg 2008: 3-4)

Per acabar, és interessant constatar que també en romanès el verb *a ajuta* 'ajudar' pot presentar un complement de persona amb cas datiu o amb cas acusatiu (Blume 1998 i, concretament, Kerstin Blume, c.p.).

5.3. PROPOSTA D'ANÀLISI

5.3.1. ESTATUS DEL COMPLEMENT DE PERSONA

En els subapartats precedents hem constatat que amb diversos tipus de verbs el complement de persona pot aparèixer codificat amb datiu o amb acusatiu. Hom podria pensar que quan el complement és datiu tenim un verb intransitiu inergatiu amb un OI, i que quan el complement és

⁴⁵ Per a Troberg (2008: 50-87), la pèrdua del significat direccional de la preposició *à* (al segle XVI) desencadenà el reemplaçament sistemàtic dels OI animats per OD en el cas dels verbs dinàmics bivalents com *aider* i també *servir* o *aplaudir*. Sobre la noció de direccionalitat en les llengües romàniques i també en general, recordeu el que comentàvem en l'apartat 3.2.1 del capítol 3.

acusatiu tenim un verb transitiu amb un OD. De fet, la primera part del títol d'aquest capítol, *La frontera intransitiu – transitiu*, ja ho anuncia.

Tanmateix, argumentarem que aquesta primera impressió no va del tot ben encaminada. Més precisament, mostrarem que, independentment de la codificació de cas, els verbs estudiats presenten sempre la mateixa estructura –ja veurem quina en el subapartat 5.4. En altres paraules, aportarem proves que demostren que no hi ha cap diferència estructural entre els complements de persona amb acusatiu i els complements de persona amb datiu amb els verbs estudiats. Tant uns com altres són objectes indirectes, metes. Com a tals, esperem que presentin cas datiu, en les llengües romàniques. Per això, les ocurrencies d'aquests complements amb cas acusatiu seran considerades un exemple de marcatge diferencial d'OI, a partir d'ara MDOI.⁴⁶

En la utilització del terme *marcatge diferencial* referit a un OI (i no pas a un OD, com sol passar) seguim la proposta de Bilous (2011) per a alguns verbs del francès i l'ucraïnès. Aquest autor analitza, entre d'altres, el cas suara comentat dels verbs que signifiquen 'ajudar': mentre que en francès actual aquest verb assigna cas acusatiu al seu complement, en les llengües germàniques i eslaves apareix amb un complement datiu (Bilous 2011: 303-308). Podem afegir aquí que en català i espanyol ambdues opcions són possibles. El fet que en les llengües romàniques medievals aquest verb solia presentar un complement datiu condueix Bilous (i a nosaltres) a proposar que el marcatge acusatiu actual del francès és un cas de marcatge diferencial d'OI, de manera que «ce qui apparaît à la surface comme un OD du verbe *aider* en français est en fait un OI marqué de façon différentielle». Entre els verbs que, translingüísticament, estan subjectes al MDOI, Bilous llista, entre d'altres, els que signifiquen 'telefonar', 'respondre', 'servir' i 'aplaudir' –llurs complements presenten cas datiu en ucraïnès, però en altres llengües apareixen amb un complement no datiu. Noteu que tots aquests són també part de les dades que nosaltres estudiem (vegeu 5.2).

⁴⁶ En general, el concepte *marcatge diferencial d'objecte* o MDO s'entén referit a l'OD. Ara proposem d'aplicar-ho a l'OI, i per això l'anomenem MDOI. Convé ara aclarir què diferencia el MDO i el MDOI.

El MDO present per exemple en espanyol i en algunes varietats del català, consisteix a marcar amb una *a* els OD sempre que es compleixen certes condicions, com l'animacitat o la referencialitat. Consisteix, per tant, a adjudicar un marcatge de datiu (*a*) a elements que teòricament requereixen acusatiu, perquè són OD. Aquests OD marcats diferentment conserven el comportament estructural d'un OD, de manera que continuen pronominalitzant-se a través de clítics acusatius (i) i continuen tenint la possibilitat d'esdevenir el subjecte d'una oració passiva (ii):

(i) *Vi {la mesa / a la chica}* → *La vi*

(ii) *Vi {la mesa / a la chica}* → *{La mesa / La chica} fue vista*

Precisament en aquest punt –la preservació de característiques estructurals o l'adquisició de noves propietats– difereixen el MDO clàssic i el MDOI que proposem. En efecte, quan examinem el comportament dels verbs que protagonitzen l'alternança datiu/acusatiu, ens adonem que el MDOI va força més enllà que el MDO. Volem dir que el MDOI provoca molt sovint una *auténtica* acusativització o transitivització dels verbs, fins al punt que els complements originàriament datius, ara marcats amb acusatiu, passen a comportar-se com un OD: entre les propietats que adquireixen hi ha, per exemple, la passivització, com hem vist.

A favor de la idea que aquests arguments, independentment de la marca de cas, són metes, hi ha el fet que, tant si duen cas datiu com cas acusatiu, designen un participant en l'esdeveniment que no és pas un pacient, sinó més aviat un receptor (*telefonar, escriure, respondre* + complement de persona), un beneficiari (*ajudar* + complement de persona) o un maleficiari (*robar* + complement de persona). Aquests papers semàntics els englobem en l'etiqueta de *meta*. La conseqüència d'aquest fet semàntic és que les estructures amb aquests verbs han de poder contenir una posició per a aquest tipus de complement: en concret, postulem que aquestes estructures seleccionen una projecció funcional (aplicatiu baix) compatible amb el paper- θ (meta) assignat al complement. Més en concret, l'argument meta haurà d'aparèixer en la posició d'especificador d'un sintagma aplicatiu baix.

També trobem fets sintàctics que donen suport a la visió que els complements marcats amb acusatiu són OI o metes. A diferència dels OD ordinaris, els nostres complements amb acusatiu no permeten la predicació secundària:⁴⁷

(79) **El Joan ha {telefonat/ajudat/robat} la Maria_i tranquil·la_i*

La impossibilitat de legitimar predicacions secundàries també val per als complements d'aquests verbs en basc, tal com noten Fernández & Ortiz de Urbina (2012: 91). En efecte, és una característica dels OI la no-acceptació de predicats secundaris –vegeu, per exemple, Williams (1980). En aquest sentit, Pylkkänen (2002: 26-31) dóna compte de la incompatibilitat de la predicació secundària amb els OI introduïts per un sintagma aplicatiu baix.⁴⁸

De fet, l'estatus de meta dels complements d'aquests verbs es confirma quan fem un cop d'ull al seu comportament translingüístic: aquests predicats normalment prenen complements oblics o

⁴⁷ Vegeu, però, el subapartat 5.6.3.2.

⁴⁸ El fenomen de la predicació secundària és, certament, més complex que això. Així, és ben sabut que amb determinats OI que designen un posseïdor és possible emprar un predicatiu:

- (i) *Les_i robaron el pasaporte borrachos_i*
- (ii) *Le_i extirparon el hígado mal anestesiado_i*

De fet, l'existència de predicats secundaris referits a OI també s'ha constatat puntualment en altres llengües, com l'islandès i l'alemany (Maling 2011) i el rus (Richardson 2002), o també l'anglès:

- (iii) *The nurse gave the patient_i his medication stil groggy_i*

(Maling 2001: 424)

Encara més sorprenent és el cas de l'eslovè, que permet sistemàticament predicatius referits a un OI:

- (iv) *Peter je dal Meti_i piškote vsej polomljeni_i*
Peter-NOM AUX donà Meta-DAT galetes-AC tota adolorida-DAT
'El Peter donà galetes a la Meta tota adolorida'

(Marušič, Marvin & Žaucer 2003: 374)

Certament, aquestes dades conviden a un replantejament de les anàlisis que s'han fet fins ara del fenomen de la predicació secundària. En qualsevol cas, centrant-nos en les llengües que estudiem nosaltres, la generalització que ens permet diferenciar OI i OD a partir de la compatibilitat amb predicats secundaris continua sent vàlida.

datius, tal com constaten Chung (1978) per a les llengües austronèsiques, Arad (1998) per a l'hebreu, Svenonius (2002) i Jónsson (2013) per a l'islandès, i també Blume (1998) per a una varietat de llengües de famílies lingüístiques diferents (com l'alemany, el polonès, l'hongarès, al romanès i diverses llengües polinèsiques). En efecte, l'autora d'aquest darrer treball estudia un conjunt de verbs (que anomena verbs d'interacció i que inclouen si fa no fa els diversos subgrups que nosaltres estudiem) que apareixen en la majoria de llengües amb un subjecte agentiu i un complement de persona datiu: 'ajudar', 'telefonar', 'escriure', 'respondre', 'seguir', 'servir', 'obeir', 'aplaudir', entre d'altres. Blume argumenta que la selecció de datiu amb tots aquests verbs no és quelcom idiosincràtic sinó un fet força sistemàtic translingüísticament. Tanmateix, l'autora constata que no tots els verbs que satisfan els requisits per prendre un complement datiu ho acaben fent (Blume 1998: 274-275): dels 236 verbs estudiats en alemany, hongarès, polonès i romanès, més del 60% presenten aquest patró, però gairebé un 20% opten per un patró no marcat (amb acusatiu), i altres es combinen amb SP o altres opcions. Les llengües mostren en alguns casos tendències ben diferenciades: així, el patró agent-datiu és molt més freqüent en alemany que no pas en romanès i, de fet, en aquesta llengua, entre els pocs casos nominatiu-datiu que trobem, n'hi ha que permeten l'alternança amb el patró no marcat nominatiu/acusatiu. Aquesta parcel·la en què l'alternança en el marcatge de cas d'una meta és possible constitueix, precisament, el nostre objecte d'estudi.

El cert és que l'existència de tal alternança no ens ha de sorprendre: el patró nominatiu-acusatiu és considerat per Blume (1998: 276) l'opció no marcada per als verbs bivalents, de manera que «is not restricted to verbs with certain semantic properties», mentre que el patró amb datiu només és adequat per als verbs que «select two participants, both of which bear exclusively proto-agent properties to one of the subevents the verb meaning implies or presupposes». Així doncs, és aquesta «special relationship» el que *es pot* marcar amb datiu, tot i que no sempre és així, com hem vist. En efecte, la mostra de dades de l'apartat 5.2 ens ha permès constatar que en les llengües romàniques la codificació d'aquesta mena de verbs no segueix un patró uniforme, sinó que hi ha variació. En l'apartat 5.5 veurem que ocorre un fenomen semblant en basc: de fet, Fernández & Ortiz de Urbina (2012), que estudien les alternances datiu/absolutiu del basc, observen que els verbs alternants corresponen, per significat, als que identifica Blume (1998) en el seu estudi dels predicats bivalents que, des d'una perspectiva interlingüística, solen prendre cas datiu.

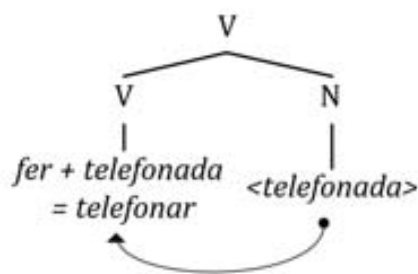
5.3.2. L'ESTRUCTURA: VISIÓ GENERAL

Tal com ja hem avançat, independentment que el complement de persona d'aquests verbs es codifiqui amb datiu o amb acusatiu, l'estructura de partida és la mateixa. En concret, els verbs

estudiats (*telefonar, robar, ajudar*) són de fet inergatius, en el sentit que es poden descompondre en un verb lleuger ('fer, donar') i un nominal cognat ('truc, robatori, ajut'), seguint la visió de Hale & Keyser (1993, 2002). Sense entrar en les diferències teòriques entre el marc d'aquests autors i el nostre, reproduïm a continuació l'estructura d'un verb inergatiu com *telefonar*, fruit de la conflació del nominal cognat *telefonada* (o, més precisament, *TELEFON-*) en el verb –addicionalment, en aquest cas una llengua com el català també pot lexicalitzar l'estructura sense conflació mitjançant la paràfrasi *fer una telefonada*, o *dar un telefonazo* en espanyol:

(80) *Telefonar, fer telefonada*

(81)

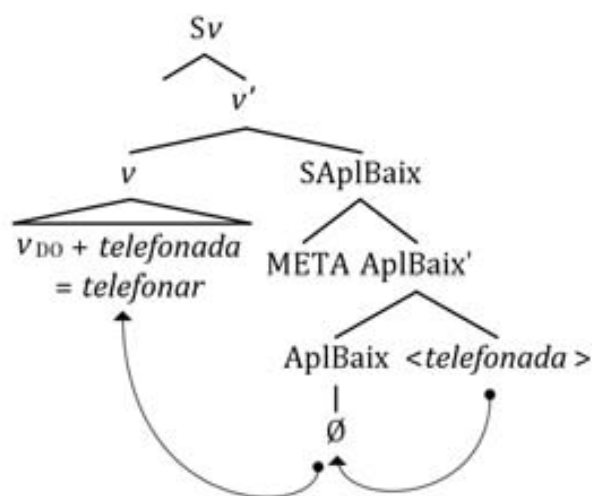

En el procés de conflació, doncs, hi ha dos nuclis que es fusionen: en altres paraules, la matriu fonològica del nucli d'un complement (N) acaba en el nucli (V) que regeix aquest complement.

Alhora, a aquesta estructura amb un nominal cal afegir-hi també una posició per al complement de persona, tal com ja hem avançat. En l'estructura, per tant, cal combinar el nominal cognat (que fa el paper d'un OD, que ocupa la posició de complement del verb) i un segon element que indica la persona que rep la trucada, l'ajuda, etc. Aquest segon element és, doncs, una meta, un OI. Com hem vist en el capítol 3, el sintagma aplicatiu és justament el nucli funcional que ens permet introduir en l'estructura un OI i relacionar-lo amb un OD (Pylkkänen 2002). A continuació reproduïm l'estructura del predicat *telefonar* + complement de persona, ara ja amb tots els detalls del nostre enfocament teòric:

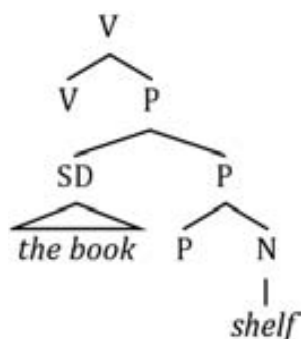
(82) *telefonar* + complement de persona (META)

(83)

La nostra proposta per als verbs amb un complement de persona és, doncs, una estructura ditransitiva amagada. En efecte, el procés de conflació pot involucrar més de dos nuclis, i en aquest cas el verb resultant s'obté de la fusió de tres nuclis sintàctics: N, AplBaix (buit) i *v*. Així, el procés de conflació que té lloc en aquest cas s'acosta al que ocorre amb els verbs de locació, com ara *shelve a book* –per a més detalls, vegeu l'apartat 1.3.1 del capítol 1:

(84)

La idea de la descomposició dels verbs inergatius en un verb lleuger i un nominal, la trobem també en Cuervo (2003a: 162-164), que fa notar que el complement de persona en oracions com les de (85) designa el receptor d'un somriure, d'uns crits o d'un cop, és a dir, el receptor d'una mena d'OD sobreentès. De fet, afegeix que «the meaning of the sentences [...] can be expressed by a light verb and a direct object related with the corresponding verb, or action», com veiem en (86):

(85)

- a. *Juanita les sonrió a todos los invitados*
- b. *Juanita le gritó a la gata*

c. *Juanita le pegó a la gata*

(86)

a. *Juanita les hizo una sonrisa a todos los invitados*

b. *Juanita le dio un grito a la gata*

c. *Juanita le dio una piña a la gata*

(Cuervo 2003a: 163)

Per a l'autora, l'equivalència entre (85) i (86) evidencia que les construccions amb un sol complement de persona de (85) «are instances of low applicatives (double-objects), where the dative is a recipient of an (null) object and is not externally related to the activity as a benefactive or malefactive» (Cuervo 2003a: 163). Així, en (85) «the dative is a directional low applicative, although the object in this case is an implicit object» (Cuervo 2003a: 161). Com observem en (86), quan l'OD és explícit i és un objecte cognat (*sonrisa, grito, golpe/piña*), el verb principal ha de correspondre a un verb lleuger, com 'fer' o 'donar'. Si ens fixem en els nostres verbs, trobem la mateixa correspondència entre verbs denominals i verbs lleugers amb objectes cognats:

(87)

a. *telefonar ~ fer (una) telefonada*

b. *robar ~ fer (un) robatori*

c. *ajudar ~ donar ajuda*

Adicionalment, alguns dels nostres verbs permeten no només un OD cognat, sinó també un OD amb un contingut no relacionat amb l'arrel lèxica del verb (88):

(88) *telefonar un missatge, robar la cartera*

Sovint, els referents de (88) són hipònims respecte dels de (87): un *missatge* és un tipus concret de *telefonada*. En altres casos, però, la relació semàntica és més abstracta, com ara entre *cartera* i *robatori*.

Sobre aquesta variació en la realització de l'OD són interessants les reflexions de McFadden (2004: 126-127), que analitza els complements datius de verbs alemanys com *helfen* 'ajudar' o *gehörchen* 'obeir' mitjançant una estructura aplicativa com la dels ditransitius clàssics però

«without an object in Comp-V».⁴⁹ L'autor, precisament, afirma: «Perhaps the best piece of evidence for the analysis of this class as D-A [= datiu-acusatiu] verbs minus the DO is that certain verbs like *glauben* 'believe' and *raten* 'advise' can actually alternate between the *geben*-class and the *helfen*-class. That is, they [...] can appear either with or without an additional structural accusative» (McFadden 2004: 128). Així, el verb *glauben* 'creure' pot emprar-se «with a sole dative object of the person of whom something is believed» (89) però també amb «an additional object of what is believed of that person, in the accusative» (90):

(89) *Er glaubt seinem Bruder*

Ell creu el seu germà.DAT

(90) *Er glaubt seinem Bruder die Geschichte*

Ell creu el seu germà.DAT la història

(McFadden 2004: 129)

Al costat d'aquests casos compatibles amb un OD no relacionat lèxicament amb el verb, l'alemany també presenta casos en què l'objecte és més aviat de tipus cognat, que s'acaba conflant:

(91) *dass ich ihm geantwortet/geschrieben/ge-emailt habe*

que jo li respost/escrit/enviat-un-correu he

(McFadden 2004: 129)

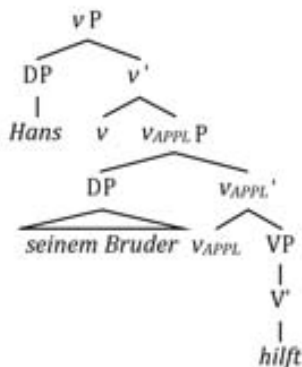
Així, els verbs de comunicació 'respondre' i 'escriure' equivalen a 'fer resposta' i 'fer un text', respectivament. És a dir, el complement de persona és el receptor d'una resposta, d'un text escrit. En efecte, McFadden (2004: 129) ho constata en afirmar que «we have recipients with a (growing) class of verbs of communication with an implied message»:

⁴⁹ En (ii) donem l'estructura que proposa McFadden per a una oració com (i):

(i) *Hans hilft seinem Bruder*
'El Hans ajuda el seu germà.DAT'

(McFadden 2004: 84)

(ii)

(McFadden 2004: 127)

Així doncs, amb aquests verbs hi ha lloc tant per a objectes cognats com per a objectes amb un significat no relacionat amb l'arrel lèxica del verb. Tenim dues maneres de donar compte d'aquestes dades, i l'adopció d'una solució o de l'altra depèn de la manera com es concebi la conflació d'un nominal cognat i un verb. En aquest punt, és fonamental la distinció entre les assumpcions teòriques de Hale & Keyser (1993) i (2002). Com explica Haugen (2009: 243), «Hale and Keyser (1993) present a lexicalist syntactic (l-syntactic) theory of denominal verbs», en el sentit que en certa manera conceben la formació de verbs denominals com un procés morfològic, és a dir, quelcom que ocorre en el lèxic, abans de la sintaxi. Així, «[t]hey bring the syntactic head-movement formalism that Baker developed for noun incorporation into the lexicon in order to account for denominal verbs in English». En canvi, «in their 2002 book, Hale and Keyser bring their theory of argument structure into syntax proper».

Si assumim, seguint Hale & Keyser (1993), que la conflació del nominal cognat i el verb és un procés exclusivament presintàctic, que té lloc en el lexicó, en tenim prou de considerar que, quan arribem a la sintaxi, els verbs *telefonar* (provinent de 'fer una telefonada') i *robar* (provinent de 'fer un robatori') són lliures d'agafar com a OD un element no cognat, com *un missatge* o *la cartera*, respectivament.

Si, en canvi, assumim que el procés de conflació té lloc ja en la sintaxi, haurem de buscar una altra manera d'explicar per què en una mateixa posició, la d'OD, hi pot aparèixer un element cognat (*TELEFON-* o, si es lexicalitza, *telefonada*) i un de no cognat (*un missatge*). La resposta la trobem en l'adopció de la inserció tardana, que com hem vist al capítol 1 (apartat 1.3.2) és un dels pilars fonamentals de la Morfologia Distribuïda. En efecte, el recurs a la inserció tardana és el que proposa Haugen (2009: 248-251) per als casos del tipus *John danced ~ John danced a polka*. En línies generals, es tracta d'assumir que, després de la conflació del nominal cognat, es pot inserir una altra arrel, ara no cognada, en la mateixa posició, i totes dues podran ser lexicalitzades –la cognada en el verb, la no cognada com a OD explícit.

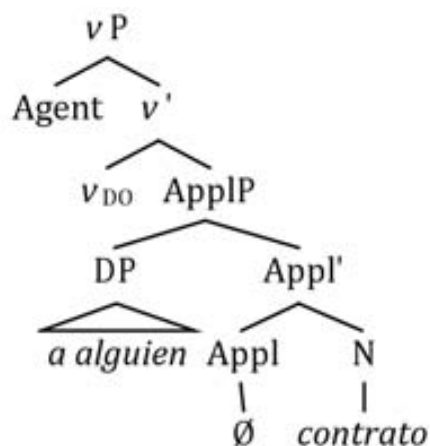
5.3.2.1. Excursus: dos precedents (i el que ens en separa)

La nostra proposta d'una configuració ditransitiva a l'ombra s'inspira parcialment en dos plantejaments que s'han fet per a altres casos de l'espanyol. En parlem a continuació, tot mostrant les diferències respecte del nostre enfocament.

Torrego (2010) estudia el que ella anomena «Spanish transitive accusative predicates with dative morphology». Aquests objectes (animats) amb morfologia dativa inclouen tant OD (*El profesor vigila a sus alumnos*) com OI (*El profesor habla a sus estudiantes*) (Torrego 2010: 453). L'autora, centrant-se en el cas dels verbs transitius com *vigilar* o *contratar*, adverteix que «the characterization of agentive transitive accusatives as verbs with a single object cannot be

right for Spanish», sinó que «these verbs replicate the underlying behavior of double object verbs, as in the light verb paraphrases *dar a alguien un saludo o un contrato* ‘give someone a greeting or a contract’» (Torrego 2010: 460). Així, proposa que «Spanish agentive predicates are hidden ditransitives involving an Appl head and that the single animate object that appears with dative case morphology is in fact dative» (Torrego 2010: 461-462). En la seva proposta, un verb com *contratar*, amb un OD amb marcatge diferencial d’objecte (o morfologia dativa), tindrà l’estructura següent:⁵⁰

(92)

(Torrego 2010: 462)

En aquesta estructura, el verb lleuger (v_{DO}) selecciona un aplicatiu baix, que al seu torn pren un N (*contrato*) com a complement i un SD animat (*a alguien*) com a especificador. La forma verbal *contratar* s’obté de la conflació del nominal en el verb (Hale & Keyser 1993, 2002). Si assumim aquesta visió del complement de verbs transitius com *contratar* («transitive accusative verbs» en paraules de Torrego), esperarem que sempre presenti morfologia dativa «simply because it is dative» (Torrego 2010: 462), és a dir, perquè és un objecte animat en la posició

⁵⁰ Semblantment, Bilous (2011: 308-310) suggereix que els complements dels verbs que interlingüísticament assignen cas datiu, com els verbs del tipus *ajudar*, són legitimats de la mateixa manera que els datius estructurals en les configuracions ditransitives. En concret, segueix la proposta de Hale & Keyser (1993, 2002) i Cummins et al. (2010) sobre l’existència d’un SP el nucli P del qual assigna cas datiu. A diferència de les construccions ditransitives normals, en els verbs-*ajudar* hi ha una P buida i no hi ha especificador de P –és a dir, no hi ha un OD. Això explica el cas del francès *aider quelqu’un*. La idea és que quan la P és nul·la, el SP s’interpreta com un sintagma amb marca acusativa, ja que les llengües romàniques no tenen desinència morfològica de cas (ia) (Bilous 2011: 310, 313). En canvi, en ucraïnès, on sí que hi ha marques morfològiques de cas, se selecciona una P nul·la compatible amb el paper- θ assignat, és a dir, una P nul·la amb el tret de cas datiu (ib).

- (i) a. *Ivan dopomih Mariji*
Ivan ajudà [_{DAT} Marij]
- b. *Jean aida Marie*
Jean ajudà [_{AC} Marie]

En canvi, amb altres verbs l’estructura és la mateixa però la P sí que es realitza fonològicament, per exemple en *obéir à quelqu’un*, *répondre à quelqu’un*.

d'especificador d'un nucli aplicatiu, de manera que és un «Goal/Beneficiary receiving inherent Case from Appl, with an N as complement».

Si Torrego postula aquesta estructura per als verbs amb un OD amb marcatge diferencial d'objecte, nosaltres ho fem per als verbs amb un OI. A més, no només ens interessa explicar per què l'OI rep cas datiu, com esperaríem, sinó també per què en algunes varietats pot presentar cas acusatiu.

També cal fer referència al treball de Sáez (2009), centrat en el que ell anomena «*ayudar-verbs*», un grup que inclou també predicats psicològics:

(93) *Ana ayudó / perjudicó / molestó a la chica*

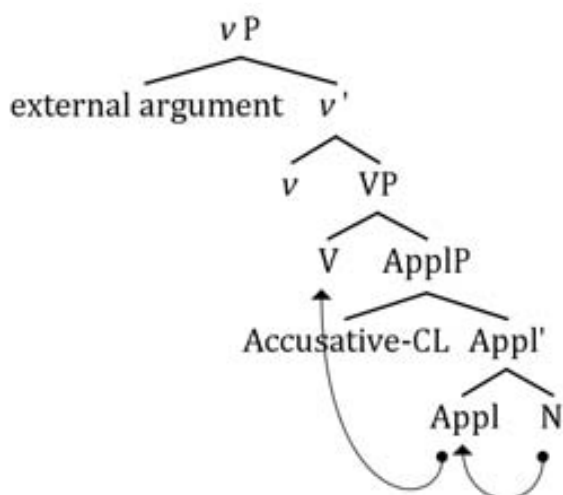
(Sáez 2009: 61)

Sáez (2009: 61) fa notar que aquests verbs «resemble standard dyadic monotransitives in the sense that they manifest a single internal object bearing accusative case». En efecte, segons el diccionari normatiu aquests verbs regeixen un OD –vegeu, però, les reflexions que hem fet sobre l'alternança de cas del complement de verbs com 'ajudar'.⁵¹ Malgrat que el complement d'aquests verbs es pronominalitza amb un clític acusatiu (*Ana la ayudó / perjudicó / molestó*), Sáez (2009: 61-63) aporta proves que indiquen que no es tracta d'un OD d'una estructura transitiva sinó que, de fet, les oracions de (93) corresponen una configuració ditransitiva subjacent.⁵² Concretament, estableix que «*ayudar-verbs are the result of “conflating” a nominal head (a kind of cognate theme), the null applicative head and V^o*»:

⁵¹ És curiós que, malgrat ser verbs transitius segons la normativa, Torrego (2010: 462, n. 29) qualifiqui l'ús d'aquests verbs amb un complement acusatiu com un fet propi dels dialectes amb *loísmo*: «the class of *ayudar* [...] which in *loista* dialects allow the dative to be realized in the accusative as a clitic (*Ana los.ACC ayudó* vs. *Ana les.DAT ayudó* [...])». És important recordar que l'ús de l'acusatiu amb aquests verbs no és un cas de *loísmo*, ni de *laísmo*, com tampoc l'ús del datiu no és un cas de *leísmo*. Vegeu l'exkursus 5.1.1 dedicat a aquesta qüestió, i les reflexions sobre el cas concret del verb *ayudar* en 5.2.5.

⁵² A aquestes proves, hi farem referència en l'apartat 5.6.3.1.

(94)

(Saéz 2009: 63)

Amb Sáez (2009: 68) compartim la idea que el complement de persona d'aquests verbs és una meta, encara que «the goal of constructions with *ayudar*-verbs exhibits accusative case, as it may be replaced by an accusative clitic [...] [and] it may become a subject under passivization».

Per explicar per què el complement del verb *ayudar*, tot i situar-se en l'especificador d'un aplicatiu, rep cas acusatiu i pot ser el subjecte d'una passiva, Sáez (2009: 68) argumenta que «it seems as if, when theme conflation takes place, the accusative case usually assigned to the Theme can now be “transferred” to the Goal argument». Pensem, però, que aquesta proposta es pot refinar, per tal que les construccions amb els verbs 'ajudar' i la resta de verbs que estudiem encaixin en el tractament general de la CDO romànica (capítol 3). A més, com veurem, la nostra proposta no només val per a un nombre major de verbs, sinó que també s'aplica als complements SD plens, i no únicament als clítics, com en Sáez (2009). Nosaltres hem presentat un enfocament unificat de totes les construccions ditransitives, incloent-hi les estàndard, amb un OD i un OI explícits (capítol 3), i les que s'amaguen rere les construccions intransitives agentives, és a dir, rere els verbs inergatius que estudiem en aquest capítol.

Acabem de dir que no compartim del tot l'explicació de l'assignació de cas acusatiu. Recordem que ell proposa, com nosaltres, una estructura mitjançada per un nucli aplicatiu que relaciona el complement de persona amb un objecte cognat (94). La principal diferència entre el seu enfocament i el nostre és que Sáez assumeix que l'aplicatiu és, també en aquests casos, un aplicatiu a la romànica, és a dir, un aplicatiu que assigna datiu inherent a la meta i que fa que el tema es mogui per obtenir cas acusatiu estructural. Així, en el seu enfocament, un cop el tema (l'objecte cognat) s'ha confla amb el verb, l'acusatiu assignat normalment a aquest element (per tant acusatiu estructural) pot ser assignat en última instància a la meta.

Un punt feble d'aquesta anàlisi és, pensem, que no té en compte el funcionament interlingüístic dels aplicatius: el nucli aplicatiu és un nucli assignador de cas inherent, ja sigui cas datiu a l'argument en el seu especificador, com en les llengües romàniques, o cas acusatiu a l'argument en el seu complement, com en anglès (Cuervo 2003a, Pykkänen 2002), i això és obviat per Sáez.

Un altre punt feble de la manera de derivar l'existència de cas acusatiu en aquests verbs per part de Sáez (2009) té a veure amb la restricció sobre el cas a la qual apel·la. Per a ell, en espanyol el cas datiu «can only be assigned to the (thematically) more prominent of two internal arguments», de manera que «a constituent in the specifier of an ApplP must regularly receive dative case, because it normally co-occurs with a theme argument», com ocorre en una CDO clàssica amb OD i OI explícits, mentre que «in certain instances where the theme does not structurally manifest itself, as in the conflation cases analyzed here, the goal must receive accusative case» (Sáez 2009: 68-69). No podem compartir aquesta visió, perquè obliga Sáez (2009: 69-70) a argumentar que el complement de persona de verbs com *servir* i *pagar* –que segons ell són diferents de *ayudar* i no tenen una estructura ditransitiva a l'ombra– només pot presentar cas datiu si hi ha un OD, com en *El camarero le sirvió el café*, mentre que en absència d'aquest OD «the goal must obtain accusative case». Tanmateix, és ben sabut que tant *ayudar* com *servir* o *pagar* poden construir-se també amb un complement datiu, malgrat l'absència (o conflació) de l'OD. És a dir, l'enfocament de Sáez no permet explicar que, quan no hi ha cap OD explícit, el complement de persona pot presentar cas acusatiu o cas datiu. La nostra proposta, en canvi, sí que permet explicar aquesta variació, mitjançant la postulació de dos tipus diferents d'aplicatius, no només en el cas de *ayudar* sinó també en el cas de *servir* ('dar un servicio') i *pagar* ('hacer un pago'). D'aquests dos tipus, un funciona a la romànica (vegeu 5.4.1) i l'altre ho fa a l'anglesa (vegeu 5.4.2).

5.4. L'ESTRUCTURA: DETALLS

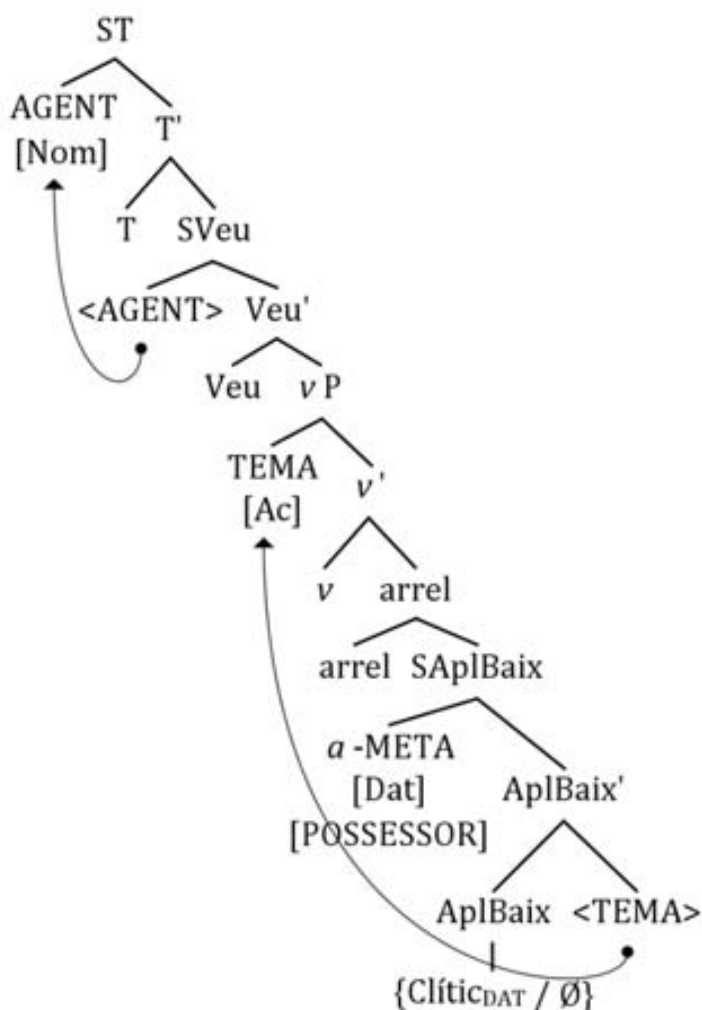
En els dos subapartats que segueixen explicarem amb detall quins mecanismes sintàctics permeten explicar l'alternança entre datiu i acusatiu que trobem en el complement de persona dels verbs estudiats.

5.4.1. QUAN HI HA CAS DATIU

En l'apartat 5.3.2 avançàvem que els verbs amb un sol complement de persona que analitzem corresponen en realitat a una estructura ditransitiva, amb un OD nul, generalment corresponent a un objecte cognat. Es tracta, per tant, d'una estructura assimilable a la de la CDO romànica,

amb un OD i un OI explícits relacionats per un nucli aplicatiu baix, que hem analitzat al capítol 3:

(95)

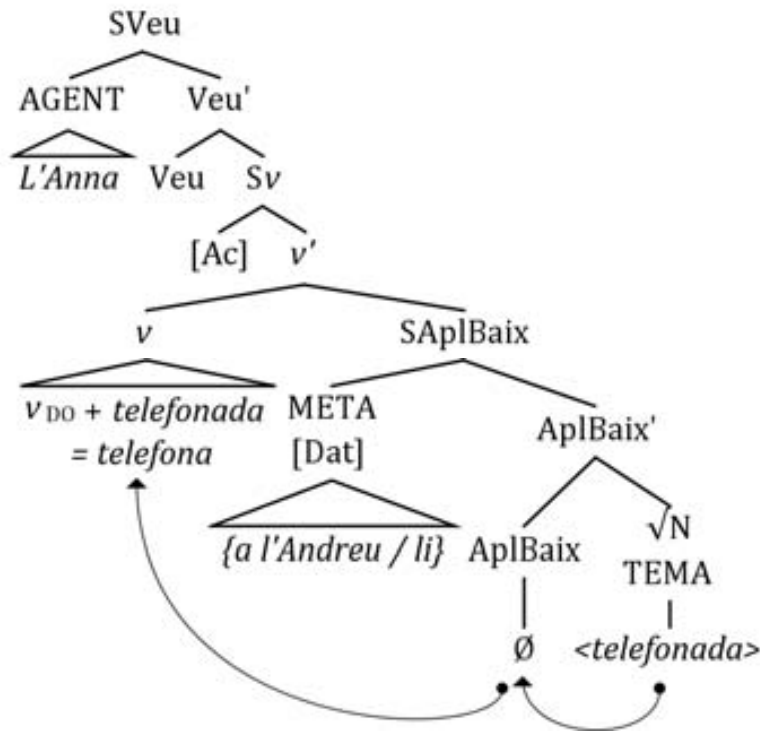
Recordem que en les llengües romàniques l'aplicatiu assigna cas datiu inherent (i el paper- θ receptor/poseïdor) a l'argument situat a l'especificador, l'OI. En concret, com argumenta Cuervo (2003a: 72-77) per a l'espanyol, Fournier (2010: 207-210) per al francès i nosaltres per al català (vegeu també Pineda 2013a,b,c i en premsa), en les llengües romàniques el nucli aplicatiu assigna cas datiu inherent a l'especificador (la meta) mentre que l'argument que es troba en posició de complement (el tema) es mou per rebre cas acusatiu estructural i satisfer el tret PPA de *v*. Això és el que tenim representat a l'arbre de sobre.

Si ens fixem ara en els nostres verbs, l'estructura que proposem és la mateixa, amb l'única diferència que ara, en comptes d'un OD explícit (*donar un llibre a la Maria, enviar un paquet al Joan*) tenim un OD cognat (*donar ajut a la Maria, fer una telefonada al Joan*). Aquesta és,

per tant, l'estructura que correspon al verb *telefonar* amb un complement de persona en datiu, ja sigui un SD ple o un clític (96):

(96) *L'Anna telefona a l'Andreu, L'Anna li telefona*⁵³

(97)

En definitiva, la idea d'una configuració ditransitiva a l'ombra sembla molt més adequada que no pas afirmar que aquests verbs amb datiu són només el resultat d'un marcatge lèxic –el fet que aquest grup de predicats amb datiu sovint presenta propietats similars translingüísticament (Blume 1998) fa descartar que es tracti de marcatge lèxic i prou.

5.4.2. QUAN HI HA CAS ACUSATIU

Tenint en compte la descomposició dels verbs inergatius com *telefonar* en una estructura transitiva com *fer telefonada* (i *robar* en *fer robatori*, *ajudar* en *donar ajut*), el que esperem és que en aquesta estructura ditransitiva amagada el complement de persona sigui un OI que rep, és clar, cas datiu. Això és, efectivament, el que hem vist en 5.4.1. No és, però, l'única opció. Hem constatat detalladament que el mateix complement de persona pot codificar-se també amb acusatiu i hem vist, també, que segueix sent un OI, una meta, més que no pas un tema o pacient

⁵³ Igual que en les ditransitives clàssiques, també en aquest cas és possible que l'OI sigui doblat:

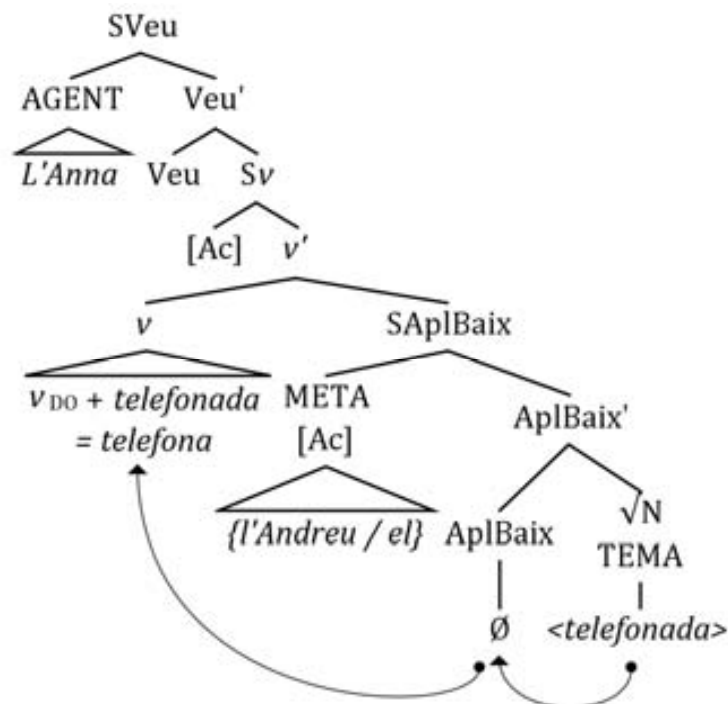
(i) *L'Anna (li) telefona a l'Andreu*

En aquests casos, el nucli aplicatiu no serà fonològicament buit sinó que hi trobarem el clític doblador *li*.

d'una estructura transitiva clàssica. Per tant, si el complement de persona amb acusatiu és un OI, ha d'ocupar la mateixa posició que el complement de persona amb datiu. Aquesta és, efectivament, la base de la nostra proposta:

(98) *L'Anna telefona l'Andreu, L'Anna el telefona*

(99)

Cal explicar, però, per què ara l'argument situat en l'especificador de l'aplicatiu presenta cas acusatiu (99), si abans presentava cas datiu (97). És a dir, cal explicar l'origen d'aquesta variació sintàctica. La resposta, pensem, s'ha de buscar en les propietats de les categories funcionals, i més concretament en les característiques del nucli aplicatiu. Crucialment, els aplicatius baixos no es comporten de la mateixa manera en totes les llengües, sinó que llurs propietats d'assignació de cas poden canviar (Pylkkänen 2002, Cuervo 2003a, Fournier 2010). En efecte, en l'estructura de (97) teníem un aplicatiu romànic corrent, és a dir, un aplicatiu que assigna cas datiu a l'especificador. En canvi, la nostra proposta és que en (99) tenim un aplicatiu de tipus anglosaxó, és a dir, un aplicatiu que no assigna cas datiu inherent a l'argument situat en el seu especificador (la meta), sinó que assigna cas acusatiu inherent a l'argument situat en el seu complement (el tema) —en l'apartat 3.1.2 del capítol 3 ja hem vist aquesta diferència de funcionament en el cas entre els aplicatius de les llengües romàniques i els de l'anglès. De retruc, la meta, que no té cas, s'ha de moure per comprovar cas acusatiu estructural i satisfer el tret PPA en *v*. Això genera, doncs, les anomenades construccions de doble acusatiu en anglès, amb dos objectes amb cas acusatiu (un d'inherent i l'altre d'estructural): *Andreu gave Anna a*

rose. Alhora, el fet que la meta tingui cas estructural explica que, en aquestes construccions de doble acusatiu o de doble objecte (CDO) de l'anglès, sigui l'OI el que es pot passivitzar (*Anna was given a rose*). Si, efectivament, el cas acusatiu que trobem en els complements de persona que estudiem s'obté de la mateixa manera, esperarem que la passivització sigui possible – recordem que la passivització constitueix el test estàndard per a la dicotomia entre cas estructural i no estructural, ja que aquest darrer es preserva en les passives i el primer es perd. Efectivament, la predicció es compleix:

(100) *Un brètol ha robat el Joan → El Joan ha estat robat per un brètol*

(101) *I gave Mary the book → Mary was given the book*

De fet, en les seccions precedents (5.2.1, 5.2.2, 5.2.3, 5.2.4 i 5.2.5) hem vist exemples de la possibilitat de passivització de cadascun dels grups de verbs. En donem uns quants més:

(102) *L'Oriol ha estat {telefonat / robat / ajudat / respost / pagat / servit / ensenyat}*

Tot sembla indicar, doncs, que el complement de persona rep cas acusatiu estructural. Alhora, igual que en la CDO de l'anglès, el nucli aplicatiu assigna cas acusatiu inherent al tema, encara que en el cas dels verbs que estudiem aquest objecte acabi conflant en el verb. El fet clau és que encara que es produeixi la conflació, l'aplicatiu ja ha esgotat la seva capacitat d'assignar cas acusatiu inherent, de manera que la meta haurà de moure's per comprovar cas acusatiu estructural i, també, satisfer el tret PPA de *v*.

Aquestes metes amb cas acusatiu, aquests OI amb marcatge diferencial (MDOI), adquireixen propietats estructurals dels objectes acusatius, dels OD. Un exemple és la passivització, opció que no està pas disponible per als OI romànics clàssics, amb datiu. En efecte, estenem a tots els nostres verbs l'afirmació que feia Sáez (2009: 68) referint-se al cas concret dels verb *ayudar*: «the goals of *ayudar*-verbs are the faithful counterpart of English DOC Goals as far as case properties are concerned». La nostra aportació vol mostrar que aquesta configuració no es limita als pocs casos estudiats per Sáez (2009), sinó que està darrere del fenomen general de les alternances datiu/acusatiu.

Ara bé, si les varietats que assignen acusatiu al complement de persona d'aquests verbs ho fan perquè tenen un tipus d'aplicatiu que ho permet, esperaríem que el mateix marcatge de cas fos possible en les construccions ditransitives estàndard, és a dir, aquelles en què hi ha un OD i un OI explícits. És a dir, esperaríem que l'equivalent romànic de les construccions de doble acusatiu de l'anglès fos possible. La predicció, però, no es compleix:

(103)

a. **L'Andreu dona* [_{AC} *l'Anna*] [_{AC} *una rosa*]

b. *Andreu gives* [_{AC} *Anna*] [_{AC} *a rose*]

Hi ha diverses respostes possibles. Una primera consideració és que l'aplicatiu de tipus anglosaxó per a les llengües romàniques només estigui disponible quan la posició d'OD és fonològicament buida, perquè l'objecte s'ha conflat amb el verb. És a dir, la presència d'un aplicatiu *diferent* o *defectiu* estaria limitada a unes condicions estructurals determinades.⁵⁴ De fet, si l'aplicatiu anglosaxó està disponible com a conseqüència de la pèrdua del cas datiu (vegeu 5.4.3), aleshores és natural pensar que de moment això només sigui possible allà on la confusió datiu/acusatiu és més probable, és a dir, amb els verbs bivalents –en canvi, amb les estructures trivalents com (103) és més fàcil que la distinció entre acusatiu i datiu encara es conservi.

Una altra manera d'explicar les coses, que en el fons fa referència a la mateixa qüestió, és assumir que les llengües romàniques només poden processar un sol argument marcat amb acusatiu en la superfície, no dos –en els nostres verbs, a diferència del que ocorre en (103), un dels arguments acusatius, el tema cognat, es confla en el verb i “desapareix” de la superfície.

En qualsevol cas, si bé de moment l'opció de mantenir una meta acusativa quan l'OD és exprés és descartada, en alguns casos sembla que comença a produir-se. Ho veiem, per exemple, en el cas de *trucar* (104), on un OI/meta marcat amb acusatiu conviu amb un OD superficial –no és un tema estàndard, sinó una oració amb *que*. En tenim també un exemple amb *ensenyar* (105), cas en què el parlant vacil·la i reformula l'estructura recurrent al datiu. Crucialment, el fet que les oracions completives s'hagin considerat elements sense (necessitat de) cas, o elements autosuficients des del punt de vista del cas (Pesetsky & Torrego 2001), pot explicar per què el patró de doble acusatiu en romànic pot haver començat a escampar-se en aquesta parcel·la:

(104)

a. *Els parents de Madrid... Hòstia, encara no els he trucat que em caso!*⁵⁵ (M)

b. *L'has de trucar que t'agrada molt el jersei* (E, català central)

(105) *L'estàs ensenyant que..., El que estàs ensenyant-li és que es pot mentir.* (E, català central)

De fet, en el cas de *pregar*, que també forma part del conjunt de verbs estudiats (vegeu 5.2), el mateix diccionari normatiu (*DIEC2*) exemplifica aquesta possibilitat. Així, l'esdeveniment

⁵⁴ També Richardson (2007) postula un nucli aplicatiu defectiu per analitzar els verbs del tipus 'pegar', que en moltes llengües prenen complements oblics (Levin & Rappaport Hovav 2005), però en canvi en les llengües eslaves el complement és acusatiu. Per explicar-ho, Richardson (2007) fa notar que malgrat l'assignació de cas acusatiu, el complement realment està dominat per un sintagma aplicatiu defectiu, en el sentit que no assigna cas o que anòmalament assigna acusatiu. Una de les proves que aporta l'autora per justificar la presència de la capa aplicativa és que els complements en qüestió no admeten predicació secundària, talment com hem fet nosaltres.

⁵⁵ El clític *els* en català estàndard correspon tant a la forma dativa com a la forma acusativa de 3a persona del plural. Tanmateix, es tracta d'un exemple d'un parlant de la varietat de Barcelona que fa servir un registre col·loquial, de manera que *els* indica clarament acusatiu –el datiu s'expressa, en (el registre col·loquial) barceloní, amb la forma *els hi*.

pregar una cosa a algú es pot codificar de dues maneres, amb el complement de persona en datiu (106) o en acusatiu (107), tant si és un clític (a) com un SD ple (b):

(106) *Li preguem que vingui, Li prego l'assistència*

(107)

a. *Prega'l que t'ajudi*

b. *Prega Déu que no ho perdís tot*

(DIEC2)

És important notar que aquest no és un fenomen aïllat del català, ja que es troba en altres llengües que no són de doble acusatiu, com el basc. De manera crucial, Fernández & Ortiz de Urbina (2009), quan tracten els verbs amb l'alternança absolutiu/datiu del basc (vegeu l'apartat 5.5.), noten l'existència de construccions paral·leles a les de (104), (105) i (107), ara amb una subordinada interrogativa indirecta:⁵⁶

(108) *Abisa nazazu zer balio duen sardinak*

‘Avisa’_[OI-ABS m] _[OD quant val la sardina]’

(Fernández & Ortiz de Urbina 2009: 14)

Centrant-nos ara en el cas romànic, podem veure aquests exemples, que són ben poc freqüents, com un signe d'un canvi en procés.

⁵⁷ En qualsevol cas, independentment del tractament que donem a aquests exemples, el nostre enfocament manté la validesa: si considerem que les oracions anteriors són ditransitives amb una meta acusativa, constatarem que l'ús d'un aplicatiu com el que trobem en anglès comença a

⁵⁶ En el cas d'aquesta mena d'ocurrències en basc, Fernández & Ortiz de Urbina (2009: 14) comenten: «Osagarria [...] absolutiboaz markatzen bada, orduan nekez esan daiteke, lehen begiratuan behintzat, ondoren datozkien mendeko perpausok ere absolutiboa jasotzen dutela» [‘Si el complement es marca amb absolutiu, aleshores difícilment podem dir, almenys a primer cop d'ull, que les oracions subordinades que vénen després també reben cas absolutiu’].

⁵⁷ Hom pot veure-hi, però, explicacions alternatives. Així, podríem considerar que aquestes oracions són un cas especial d'el·lipsi, del tipus *trucar-lo [per dir-li] que... o ensenyar-lo [perquè sàpiga] que*. Aquesta explicació pren força si tenim en compte que l'ús de *telefonar* en una estructura ditransitiva (del tipus *telefonar un missatge a algú*) és pràcticament inexistent en la llengua actual. I, en el cas de *trucar*, aquesta possibilitat ni tan sols és recollida al diccionari. Ara bé, *ensenyar una cosa a algú* sí que és una expressió ben viva de la llengua. I la possibilitat d'utilitzar *trucar* ditransitivament podria deure's al fet que avui dia en el registre col·loquial *telefonar* pràcticament ha estat substituït per *trucar* (ho constatem al Corpus Oral de Conversa Col·loquial <http://www.ub.edu/ccub/corpusoraldeconversacolloquial-coc.html>), cosa que podria haver portat a adaptar *trucar* a tots els patrons, inclòs l'inusitat ditransitiu, que permet *telefonar*.

Hom podria dir també que les oracions de (104)-(105) no són completives sinó causatives, del tipus *trucar-lo perquè* o *pregar-lo perquè*, i és que en català col·loquial l'ús d'una oració amb *que* per expressar la causa no és estrany: *Ja tornarà que volia dir-te una cosa* (‘ja tornarà perquè volia dir-te una cosa’). Tanmateix, cal tenir present que aquestes construccions amb valor causatiu van acompanyades d'un tall entonatiu que no vam detectar en els nostres exemples quan els vam recollir.

A més, en el cas de *pregar*, el DIEC2 és ben clar quan estableix que aquest verb és transitiu, en el sentit que hom prega alguna cosa (a algú): *pregar l'assistència, pregar que assisteixin*. Per tant, no hi ha dubte que l'oració amb *que* que designa allò que hom prega és una completiva, que ocupa la posició d'OD, i el complement de persona a qui es fa el prec és l'OI, que efectivament es pot codificar amb datiu (106) o amb acusatiu (107).

estendre's als predicats trivalents; si optem per donar-hi una explicació alternativa (vegeu nota 57), voldrà dir que el fenomen de les metes acusatives no és possible (de moment) en l'àmbit ditransitiu –llevat, això sí, del cas de *pregar*, reconegut fins i tot normativament.

En napolità trobem també un contrast interessant. Ja hem vist que la meta d'un verb com *scrivere* pot codificar-se amb datiu o amb acusatiu (vegeu 5.2.2). Tanmateix, quan el tema és explícit, la meta només pot ser dativa (109), no acusativa (110). Aquest contrast «would appear to indicate that the GOAL argument cannot appear in the PA [= prepositional accusative] if the THEME is also present in the structure», però sorprenentment l'exemple (111), on la meta és un clíctic acusatiu, mostra que «even in the presence of the THEME argument, the GOAL may appear in the PA [=prepositional accusative] if covert»:

(109) *(N)ce scrivo 'a lettera a Ciro*

(110) **'O scrivo 'a lettera a Ciro*

(111) *'O scrivo 'a lettera*

(Ledgeway 2000: 45-46)

Ledgeway (2000: 46-56) exposa amb detall les possibilitats en diversos parlars del sud d'Itàlia d'utilitzar un OI marcat amb acusatiu juntament amb un OD explícit, és a dir, en les ditransitives clàssiques. Curiosament, el fenomen no es limita als casos, com (111) o (112), on l'OI és un clíctic, sinó que en alguns parlars també n'hi ha exemples amb un OI SD (amb acusatiu preposicional), sempre que l'OI precedeixi l'OD:⁵⁸

(112) *O pur'tajə un 'rjalə*

'(lit.) El portà un regal'

(113) **O pur'tajə un 'rjalə a m'marjə*

'(lit.) El portà un regal el Mario'

(114) *O pur'tajə a m'marjə un 'rjalə*

'(lit.) El portà el Mario un regal'

(Ledgeway 2000: 48)

Els exemples anteriors són del napolità, però el fenomen s'estén a altres parlars, com els de la Campània, de la Lucània (concretament el parlar de Calvello) i de la Pulla (concretament el parlar de Matinatta) (Ledgeway 2000: 48-50). En canvi, en altres parlars, com l'altamurà (de la Pulla), el cosentí i el de Trebisacce (de Calàbria) o també el sicilià, el marcatge acusatiu de la meta només és possible quan és l'únic complement ('telefonar', 'respondre', 'disparar', etc.),

⁵⁸ De fet, per a alguns informants les oracions amb l'ordre OD-OI com la de (113) són bones (Ledgeway 2000: 283, n. 21).

per no si també hi ha un tema, és a dir, no en una ditransitiva (Ledgeway 2000: 54), com vèiem en el contrast entre (110)-(111). L'explicació que hi dóna l'autor és que «unlike Neapolitan and the dialects of Calvello and Mattinata, Altamura, Cosentino, Trebisacce and Sicilian do not have the option of licensing inherent accusative Case on the direct object», de manera que «the indirect object of a ditransitive clause can consequently only appear in the SD [=structural dative]».

Per tant, dir que en uns dialectes es pot legitimar cas acusatiu inherent i en altres no és, en el fons, el mateix que hem dit nosaltres per explicar l'alternança datiu/acusatiu quan hi ha un sol complement (el tema, de fet, també hi és, però es confla): en alguns dialectes, l'aplicatiu pot comportar-se a l'anglesa, i per tant assignar cas acusatiu inherent al tema (que s'acaba conflant), mentre que la meta comprovarà cas acusatiu estructural; en altres dialectes, en canvi, l'aplicatiu no té aquesta capacitat, sinó que es comporta només a la romànica, i per tant assigna cas datiu inherent a la meta. És a dir, tant l'explicació de Ledgeway com la nostra acaben distingint, encara que per vies diferents, entre els dialectes que poden assignar acusatiu inherent i els que no.⁵⁹

5.4.3. PERÒ QUÈ CAUSA LA VARIACIÓ?

En els subapartats precedents hem mostrat com el fet que el complement de persona dels verbs estudiats presenti cas datiu o cas acusatiu es redueix a una diferència en una categoria funcional, l'aplicatiu. Sens dubte, si aturem aquí l'argumentació i ens limitem a atribuir la diferència de cas a una diferència en el nucli aplicatiu, només haurem reformulat descriptivament la qüestió que ens ocupa, però no n'haurem explicat la causa. Cal, doncs, anar més enllà i explicar què desencadena el canvi en les propietats del nucli aplicatiu.

⁵⁹ Més en detall, les estructures de Ledgeway (2000: 56-60) per a les construccions ditransitives són diferents de les nostres, perquè segueixen la visió de Marantz (1993) quant a la posició del sintagma aplicatiu (vegeu l'exkursus de 2.1.4.1 del capítol 2). Per a ell l'aplicatiu introdueix l'OI i comprova el cas (acusatiu) de l'OD, mentre que el nucli *v* de més amunt introdueix l'argument extern i comprova el cas (datiu) de l'OI. Així, en una oració ditransitiva amb l'OD en acusatiu i l'OI en datiu, Ledgeway (2000: 58, 60) assumeix que l'OD comprova cas acusatiu en l'aplicatiu i l'OI comprova cas datiu estructural en *v*, cosa que explica l'ordre OD-OI. En canvi, en una oració ditransitiva amb l'OD en acusatiu i l'OI també en acusatiu, combinació possible en alguns dialectes, Ledgeway (2000: 60) assumeix que l'OD és marcat amb cas acusatiu inherent, *in situ*, de manera que l'OI pot pujar i comprovar el cas estructural (concretament acusatiu estructural) de *v*.

Recordeu que l'autor reserva aquestes estructures amb aplicatiu per als casos en què hi ha un OD i un OI; i no pas per als casos amb un sol complement de persona (Ledgeway 2000: 39). En canvi, la combinació amb un OD amb acusatiu inherent i un OI amb acusatiu estructural és també la combinació que proposem per als nostres verbs, amb el benentès que l'OD és cognat i s'acaba conflant). Nosaltres compartim la idea que l'OD comprova cas acusatiu inherent sense moure's (i acaba conflant-se), mentre que l'OI puja per comprovar cas acusatiu estructural. En canvi, no compartim la descripció de les ditransitives clàssiques, amb un OD en acusatiu i un OI en datiu: Ledgeway assumeix que l'OI rep cas datiu estructural; en canvi nosaltres considerem que l'OI de les llengües romàniques té cas datiu inherent proporcionat pel nucli aplicatiu, en la línia del que s'ha proposat per a l'espanyol (Cuervo 2003a), per al portuguès (Torres Morais & Salles 2010), per al romanès (Diaconescu & Rivero 2007), per al francès (Fournier 2010) i per al català (en aquest treball i també Pineda 2013a,b,c).

La idea de localitzar l'origen de la variació en el nucli aplicatiu va, creiem, ben encaminada, per tal com està en sintonia amb l'anomenada conjectura Borer-Chomsky (Baker 2008: 353-355), segons la qual tots els paràmetres de variació es poden atribuir a diferències en els trets d'ítems concrets (e.g. els nuclis funcionals) en el lèxic –vegeu Borer (1984) i Chomsky (1995) per a aquesta concepció dels paràmetres.

Com hem vist, Ledgeway (2000: 17-45) tracta també aquesta variació amb els verbs amb un sol complement. Estudia, entre d'altres, el cas dels verbs 'telefonar', l'OI del qual pot presentar en els parlars del sud d'Itàlia cas datiu o bé cas acusatiu (en concret, acusatiu preposicional si és un SD ple). Per a aquest autor, *v* és el nucli que comprova cas estructural, que segons l'ocasió serà acusatiu o bé datiu. Així, Ledgeway (2000: 39) explica que quan el complement d'aquests verbs presenta acusatiu, és un cas estructural comprovat quan l'objecte puja des de dins del SV fins a l'especificador de *v*. Alhora, l'opció dativa amb aquests mateixos complements correspon també a un cas estructural, ara comprovat *in situ*, dins del SV. En canvi, nosaltres hem tractat la variació datiu/acusatiu partint de la base que en aquests predicats amb un sol complement explícit hi ha de fet un OD cognat present en l'estructura, és a dir, partint d'una estructura ditransitiva amagada, amb un aplicatiu que és el responsable d'assignar cas datiu inherent (i no pas estructural) a l'OI o bé d'assignar cas acusatiu inherent al tema cognat i provocar que l'OI s'hagi de desplaçar per obtenir cas estructural.

De fet, com fèiem notar al final de l'apartat anterior, aquesta anàlisi nostra coincideix amb la que Ledgeway (2000: 54) proposa no per als verbs bivalents (del tipus 'escriure+complement de persona') sinó, precisament, per als verbs trivalents (del tipus 'escriure+una carta+complement de persona'). I és que, com hem vist suara, en aquestes configuracions amb dos complements el napolità i altres parlars admeten un OI amb acusatiu acompanyat d'un OD també amb acusatiu ('L'escriu una carta') (111). Per a l'autor, això és possible perquè en aquests dialectes hi ha l'opció de legitimar cas acusatiu inherent (per a l'OD), de manera que l'OI pot comprovar el cas acusatiu estructural del verb. Certament, nosaltres hem adoptat una explicació similar per als verbs amb un sol complement, assumint que de fet presenten una estructura ditransitiva a l'ombra: aquells parlars que poden marcar l'OI amb acusatiu ('El telefono') tenen un nucli aplicatiu que assigna cas inherent a l'OD cognat ('telefonada'), de manera que l'OI acaba comprovant cas acusatiu estructural; mentre que en les varietats que només admeten l'opció dativa ('Li telefono') l'aplicatiu només pot assignar cas datiu inherent a l'OI.

Fins ara, però, ens hem limitat a atribuir la variació a aquesta diferència de propietats en el nucli aplicatiu, però no hem determinat què motiva la disponibilitat d'un tipus d'aplicatiu o l'altre en una gramàtica –tampoc Ledgeway ho explica en el seu cas. Convé, per tant, mirar d'esbrinar

què pot haver desencadenat l'aparició en la gramàtica d'un aplicatiu a l'anglosaxona que pot assignar cas acusatiu inherent.

En aquest punt, pensem que no és desencaminat considerar que probablement hi ha una correlació entre el canvi paramètric en la composició de trets del nucli aplicatiu i una certa pèrdua de la distintivitat del datiu, com ja anunciàvem. De fet, en el portuguès del centre del Brasil s'ha donat aquesta connexió en un cas més extrem: la desaparició del clíctic datiu de 3a persona en el portuguès ha ocasionat un canvi en les propietats del nucli aplicatiu, que es comporta de manera paral·lela al de l'anglès, tal com hem explicat en l'apartat 3.3.3 del capítol tercer. En efecte, sembla que també en el nostre cas el canvi paramètric en el nucli aplicatiu ha de respondre a una atenuació de les propietats distintives del datiu. Efectivament, seguint Torres Morais & Salles (2010: 205), pensem que «the connection between the morphological case system and the expression of parameters supports a view of syntactic change according to which parametric variation is determined in the lexicon, in terms of the ϕ -features of functional heads». Certament, en el nostre cas és evident que no hi ha pas hagut una pèrdua generalitzada del clíctic datiu, ja que aquest element es manté ben viu: *Li he donat un llibre*. Ara bé, sí que podem pensar que l'afebliment de la singularitat del datiu va prenent cada cop més força, i especialment allà on li és més fàcil, allà on el desdibuixament es presta més: no pas amb els predicats trivalents (*Li he donat un llibre* / **L'he donat un llibre*) sinó amb els predicats bivalents (*He telefonat a la Maria* / *He telefonat la Maria*; o *Li he telefonat* / *L'he telefonat*).⁶⁰

Per aprofundir una mica, centrem-nos en el català. Ramos (2005b: 106) apunta dos factors que podrien atiar aquest procés de pèrdua de singularitat del datiu. D'una banda, la diferència superficial entre els OI (*a*-SD) i els OD (SD) és neutralitzada en molts parlars, ja que el marcatge diferencial d'objecte és cada cop més freqüent i condueix a la plena coincidència formal entre un OD i un OI, tots dos introduïts per *a*. De l'altra, en aquells parlars del català on l'acusatiu preposicional no ha arribat, la frontera formal entre OI i OD també queda difusa, ara per la confluència fonètica entre un OI com *He telefonat al pare* i un OD com *He telefonat el pare*, pronunciats exactament igual –les vocals *a* i *e* àtones corresponen a la vocal neutra [ə]. En altres contextos, com *Vaig telefonar a la mare* / *Vaig telefonar la mare*, l'emudiment de la *-r* final de l'infinitiu tindrà el mateix efecte. En definitiva, creiem que Navarro (2013: 144-145, n. 44), al costat de Ramos, no va desencaminat quan afirma, referint-se a aquests dos fets fonètics: «Eixos dos factors afavorixen que el parlant perda consciència de l'existència de la preposició *a*: «trukaraz əl pərə» (confusió de *al* per *el*) i «truka[r] [ə] la marə». En conseqüència, els complements se substitueixen amb pronoms d'acusatiu: *el trucaràs* i *la trucaràs*».

⁶⁰ Fixem-nos que en altres parts de la Romània, com en el domini del napolità, sembla que el datiu s'afebleix fins i tot en els contextos trivalents, de manera que és possible marcar amb acusatiu l'OI en una configuració com 'L'he donat un llibre' o 'L'he escrit una carta', vegeu (111)-(112).

Per acabar, volem apuntar una manera alternativa de donar compte de la variació en l'assignació de cas de l'aplicatiu. Així, el fet que l'argument (OI) situat en l'especificador del sintagma aplicatiu presenti cas datiu es podria explicar recurrent a una regla d'empobriment, en el marc de la Morfologia Distribuïda (MD). De fet, podria ser vàlida una anàlisi com la que McFadden (2014: 214) proposa per als casos de l'alemany en què l'acusatiu no és un cas estructural (perquè no depèn de la presència de cap altre argument i no pot passivitzar-se) sinó un cas lèxic. Es tracta en concret del complement experimentador de verbs com 'interessar-se', per als quals l'autor assumeix que «these DPs are introduced in Spec-vAPPLP and receive their case lexically rather than structurally», la qual cosa el condueix a considerar aquests SD «as in some sense marked with respect to the dative, since we have analyzed the dative as the default –i.e. minimally specified – oblique case» (McFadden 2014: 215).

Tenint en compte la concepció del cas en MD, cal capturar aquesta relació de marcadesa en termes de combinacions de trets. Així, aquests SD amb cas acusatiu lèxic, com que són introduïts en Spec,vApplP, seran automàticament marcats [+oblic] per una regla general. El problema és que els ítems de vocabulari acusatius que s'hi inseriran no poden estar especificats com a [+oblic], perquè això impediria que poguessin inserir-se també en els contextos generals, allà on l'acusatiu és un cas estructural i, per tant, [-oblic]. Davant d'aquest fet, hom podria postular dos conjunts d'ítems de vocabulari acusatius amb els mateixos exponents amb una diferència quant a l'especificació [+oblic], però aquesta proliferació tan poc econòmica d'ítems només pot ser un últim recurs. És preferible, doncs, considerar que tots els acusatius conformen una única categoria que comparteix el tret [+inferior], que s'assigna quan en la mateixa fase hi ha un argument estructural superior i serveix per diferenciar els ítems de vocabulari acusatius dels nominatius. Aleshores, davant d'un node [+oblic, +inferior], cal decidir si inserir un exponent datiu amb especificació [+oblic] o un acusatiu amb especificació [+inferior], i la resposta la trobem en la relació de marcadesa entre aquests dos elements: el datiu és més marcat que l'acusatiu, ja que té una distribució més restringida, de manera que el datiu (l'opció més marcada) hauria de guanyar en aquells contextos ambigus però molt especificats, i l'acusatiu hauria de guanyar en aquells contextos ambigus però menys especificats (l'opció menys marcada). Si el datiu és més marcat, McFadden (2004: 218) proposa que «dative VIts [=Vocabulary Items] are actually specified as [+oblique, +inferior], while accusatives are simply [+inferior]». Així, els objectes de verbs que assignen acusatiu lèxic, com *interessieren*, tenen un node de cas especificat com a [+oblic, +inferior]: en general, això es realitzaria com a datiu (que té tots dos trets), però l'aparició de l'acusatiu (que només té el segon tret) en aquests contextos «amounts to the emergence of a relatively unmarked form in a more marked environment via lexical stipulation». De fet, tal com exposa McFadden (2014: 218-219), «[t]his is the sort of situation that Impoverishment is meant to handle, whereby the featural

specification of a given node is simplified by the deletion of one or more features». Aleshores, els verbs del tipus ‘interessar-se’ que es construeixen amb un complement acusatiu en comptes del datiu esperat, s’expliquen mitjançant una regla d’empobriment com aquesta:

(115) [+case, +oblique, +inferior] → [+case, +inferior] / *dürsten, hungern, interessieren...*

(McFadden 2014: 219)

Així doncs, també en els nostres casos podríem considerar que les gramàtiques que assignen acusatiu als complements dels verbs estudiats tenen una regla d’empobriment com aquesta, aplicable en determinats contextos lèxics. Els parlants que codifiquin amb acusatiu alguns d’aquests complements, però no tots, tindran un nombre menor de contextos lèxics que desencadenen l’aplicació de la regla. Finalment, els parlants que codifiquin sistemàticament aquests complements amb datiu tindran una gramàtica en la qual aquesta regla és absent.

5.5. LA FRONTERA INTRANSITIU – TRANSITIU EN BASC

La nostra proposta per analitzar la variació datiu/acusatiu en el complement de persona d’aquests verbs en l’àmbit romànic es basa en la postulació d’una configuració ditransitiva amagada, en el sentit que ‘telefonar + complement de persona’ correspon a ‘fer TELEFONADA + complement de persona’. De fet, al·legàvem l’existència en l’àmbit romànic d’expressions que semblaven justificar aquesta hipòtesi, com ara en la comunicació telefònica *fer una telefonada = telefonar, fer un truc = trucar, pegar un toc = tocar* o *dar un telefonazo = telefonar*.

Ara toca examinar si aquesta mateixa proposta pot ser vàlida també per al basc. A primer cop d’ull, hom diria que la nostra anàlisi no només és aplicable al basc, sinó que de fet aquesta llengua té un comportament especialment transparent que dóna suport a la postulació d’un nominal cognat en la posició d’OD dels verbs estudiats. Efectivament, és ben sabut que molts inergatius del basc presenten de fet una forma superficialment analítica del tipus *fer + N*: així, no només *deitu* ‘trucar’ conviu amb *dei egin* ‘fer trucada’, sinó que molts inergatius tenen exclusivament aquesta forma complexa, com és el cas de *lo egin* ‘fer son (lit.), dormir’, *hitz egin* ‘fer paraula (lit.), parlar’, *barre egin* ‘fer rialla (lit.), riure’, *negar egin* ‘fer plor (lit.), plorar’, etc.⁶¹ Malgrat aquest fet, veurem a continuació que l’extensió de la nostra proposta al basc és,

⁶¹ Efectivament, Fernández & Ortiz de Urbina (2012: 91), que proposen que el datiu amb verbs com *deitu* és assignat per un nucli aplicatiu que integra una configuració ditransitiva amagada, fan notar que sovint «this approach even has some diachronic plausibility in the case of Basque», ja que molts verbs que actualment prenen un únic complement datiu es construeixen històricament amb un verb lleuger + un nominal (que seria l’OD o primer argument del verb): el verb *ixaron* ‘esperar’ deriva de *hitz+edun* ‘aguantar paraula’, el sinònim *iguriki* ‘esperar’ deriva de *egun+eduki* ‘aguantar dia’. O, afegim, actualment *deitu* ‘telefonar’ alterna amb *dei egin* ‘fer telefonada’. Mounole (2012) recull molts casos que exemplifiquen aquest fet.

Fernández & Ortiz de Urbina (2012: 91) adverteixen, però, que aquesta mena de dades «are of course suggestive but not demonstrative», perquè de fet el verb *iguriki*, que fins al segle XVIII prenia un complement datiu, ha evolucionat

paradoxalment, la que topa amb més dificultats, tot i que comprovarem que són dificultats només aparents.

Abans, però, vegem alguns exemples de l'alternança datiu/absolutiu en basc:

5.5.1. MOSTRA DE DADES

Per exemplificar l'alternança en èuscar ens servirem del verb de comunicació telefònica *deitu* 'telefonar' i del verb d'interacció social 'ajudar'. Per a un repàs més detallat dels verbs que presenten aquesta alternança, són rellevants els treballs de Mounole (2012), Creissels & Mounole (2012), Fernández (2013: 26-27) i Fernández & Ortiz de Urbina (2009, 2010, 2012). Els grups de verbs que presenten l'alternança segons aquests autors inclouen el cas de verbs com *begiratu* 'mirar' o *bultzatu* 'empènyer', que no tractem en l'àmbit romànic, i en canvi no inclouen altres predicats que sí que presenten alternança en les llengües romàniques: es tracta dels verbs de comunicació per resposta (*erantzun* 'respondre'), els verbs de despossessió (*lapurtu*, *ebatsi* 'robar') i els de possessió positiva (*ordaindu*, *pagatu* 'pagar'). D'aquests ens n'ocupem en Pineda (2012), on constatem que l'alternança sembla que hi és, però de manera molt incipient (encara). En altres casos, com amb els verbs de comunicació per correspondència (*idatzi* 'escriure'), no hi ha cap indicatiu d'alternança.

Cal tenir present, per tant, que l'abast d'aquest fenomen no és el mateix en la família romànica i en basc, però que sí té un espai ben ampli de connexió. I és precisament en aquest espai compartit que ens volem centrar. Per això, hem triat els verbs de la classe 'telefonar' i els de la classe 'ajudar', perquè admeten amb molta facilitat la comparació amb el que succeeix a la Romània.

Començant pels verbs de transferència comunicativa, i més en concret de comunicació telefònica, el verb *deitu* 'telefonar' del basc presenta dues opcions, una amb el complement de persona en datiu (116) i una amb el complement de persona en absolutiu (117) –recordem que en basc el verb pot presentar morfemes de concordança en el verb corresponents als arguments absolutiu, datiu i ergatiu:

(116) *Telefonoz deitzen diot nik*
telèfon-INSTR trucar AUX:ERG-ABS-DAT jo-ERG
'Li truco per telèfon'

(117) *Telefonoz deitzen dut nik*
telèfon-INSTR trucar AUX:ERG-ABS jo-ERG

actualment cap a un patró transitiu amb un complement absolutiu, la qual cosa demostra que «independently of the diachronic origin, the synchronic structure need not coincide with the original one».

‘El/La truco per telèfon’

En l'apartat 5.2.1 hem observat que per a les llengües romàniques no se sol constatar cap diferència de significat entre l'ús datiu i l'ús acusatiu dels verbs de la classe *telefonar*, a diferència del que passa amb altres verbs, com *robar* o *disparar*. En basc, però, sí que es percep una lleugera variació del procés descrit segons l'opció codificadora elegida (Etxepare 2003: 412-413, Mounole 2012: 361-362). Així, el que a primera vista podrien semblar dues formes equivalents (116)-(117) mostren diferències aspectuals en afegir modificadors (p. ex. un al·latiu como *bulegora* ‘a l'oficina’): tant amb datiu com amb absolutiu s'obtindrà el significat ‘trucar a algú a l'oficina, entenent que aquest algú ja és a l'oficina’; però, addicionalment, la forma absolutiva també pot correspondre a la lectura ‘trucar a algú que no és a l'oficina i fer-l'hi anar’. D'acord amb Fernández & Ortiz de Urbina (2012: 87), per als parlants de les varietats centrals (orientals), la codificació absolutiva s'especialitza en el que nosaltres interpretem com una lectura de major afectació: no només dirigir una trucada a algú sinó també dirigir una trucada a algú i obligar aquest participant a traslladar-se d'un lloc a un altre (seguint amb l'exemple, a l'oficina), mentre que l'opció amb datiu significa simplement ‘telefonar a l'oficina d'algú’. En canvi, els parlants dels dialectes occidentals, que només disposen de l'opció dativa, expressen tant un significat com l'altre amb la mateixa construcció. En aquest sentit, Odria & Berro (2011: 14) distingeixen les dues lectures «(i) Xabier is in his office when they call/phone him there» i (ii) Before the eventuality has taken place, Xabier is not in the office (he is somewhere else), and as a consequence of the *deitu* eventuality, Xabier has ended up in the office. Hence, the action has a final state»; i les relacionen (tal com avançàvem) amb l'afectació: «This phenomenon is related to the affectedness factor. In the reading in (i), the object is not totally affected by the event, but in (ii) it is, since the entity has ended up in another place. That is to say, in (ii) the subject has undergone a change of position, and it is therefore totally affected».

Fernández & Ortiz de Urbina (2012: 87-88) plantegen també que nocions aspectuals com la telicitat puguin estar al darrere de l'alternança, en el sentit que quan el complement de *deitu* ‘telefonar’ és absolutiu el sintagma al·latiu (*bulegora* ‘a l'oficina’) s'interpreta com la ubicació resultant, però fan notar també que aquest element no té «the delimitating effect of measuring out the event, or at least the delimitation is not on the calling event, but on some subevent whose syntactic correlate (if any) is unclear». A més, si mirem en conjunt els verbs alternants del basc, no sembla que la noció de telicitat tingui un paper rellevant en tots els casos. Tampoc la noció de causació sembla que sigui rellevant: «while *deitu* ‘call’ in ‘call to the office’ can be paraphrased as ‘make go’ it is far from clear that the causative element is part of the lexical meaning of the verb», de manera que «it is perhaps not viable to provide a unified general

account for this alternation [la que presenten *deitu* i molts altres verbs del basc] on the basis of telicity or causative layers» (Fernández & Ortiz de Urbina 2012: 88)

Fernández & Ortiz de Urbina (2012: 88-89) analitzen la distribució diacrònica i dialectal d'aquest verb a partir de la informació de l'*Orotariko Euskal Hiztegia* ('Diccionari basc general'): el complement datiu era i és predominant en tots els dialectes, i fou una innovació en el guipuscoà central el que introduí la variant absoluta, de manera que en aquest dialecte central un mateix parlant pot alternar absolutiu i datiu, com demostra la frase següent d'un mateix autor:

- (118) *Beregana askotan deitu gaitu eta orain ere deitzen digu*
ell-AL·L sovint trucar AUX:ERG-ABS i ara també trucar.INC AUX:ERG-ABS-DAT
'Molts cops ens ha trucat (perquè anéssim) cap on és ell i ara també ens truca'
(L, apud Fernández & Ortiz de Urbina 2012: 88)

Noteu que la combinació dels dos usos en aquesta oració reflecteix clarament la distinció que establí Etxepare (2003): el verb amb el complement en absolutiu és el que es combina amb un sintagma al·latiu (ara de persona), *beregana* 'cap a ell'.

Si ens fixem ara en els verbs d'interacció social, constatarem que el verb *lagundu* 'ajudar' pot prendre un complement de persona amb datiu (119) o amb absolutiu (120).⁶²

- (119) *Ezezagun batzuek lagundu digute*
desconeguts alguns-ERG ajudar AUX:ERG-ABS-DAT
'Uns desconeguts ens_{DAT} han ajudat'

- (120) *Ezezagun batzuek lagundu gaituzte*
desconeguts alguns-ERG ajudar AUX:ERG-ABS
'Uns desconeguts ens_{ABS} han ajudat'

(Fernández & Ortiz de Urbina 2012: 87)

A banda, el verb *lagundu* també significa 'acompanyar', i llavors es construeix exclusivament amb datiu: l'oració de (119) també podria voler dir, doncs, 'Uns desconeguts ens han acompanyat'. La variació datiu/absolutiu en el complement de persona, per tant, només és possible en l'ús del verb amb el significat de 'ajudar', tot i que aquesta alternança no és present en tots els dialectes: com hem vist en el cas de *deitu* 'telefonar', els parlants de l'àrea occidental

⁶² És interessant tenir present que *lagundu* 'ajudar' pertany a un grup de verbs que en els textos anteriors al s. XVIII ocorria com a inacusatiu (subjecte en absolutiu, complement en datiu), mentre que d'aleshores ençà presenta una distribució territorial força definida: el subjecte sempre en ergatiu, però el complement en absolutiu al nord (o a l'est) i en datiu al sud (o a l'oest) del territori –vegeu Fernández & Ortiz de Urbina (2012: 89). També Mounole (2012: 362) assenyala aquests camins evolutius diferents i fa notar que en els dialectes nord-orientals el verb inacusatiu ha esdevingut «purely transitive», en els seus termes.

només tenen l'opció dativa, tant per a un significat com per a l'altre. Per tant, l'alternança es limita geogràficament a l'àrea central/oriental.

Etxepare (2003: 418-419), que en el cas de *deitu* establia una diferència aspectual entre les dues opcions de codificació, es limita ara a assenyalar que amb *lagundu* la forma (aparentment) transitiva correspon a 'ajudar' mentre que la forma ditransitiva és ambigua entre 'ajudar' i 'acompanyar'. En efecte, Fernández & Ortiz de Urbina (2012: 88) mostren que l'alternança datiu/absolutiu amb aquest verb no es pot lligar a nocions aspectuals com la telicitat, perquè precisament quan el verb *lagundu* duu una expressió delimitadora (*etxera* 'a casa') es codifica sempre amb datiu, i té el significat suara comentat, 'acompanyar'. En canvi, en el cas de *deitu* hem vist que la lectura tèlica s'associa amb la variant absoluta (vegeu 5.5.1 i Etxepare 2003).⁶³

Tampoc la idea d'una capa causativa de significat no sembla que pugui donar compte de l'alternança. És cert, com hem vist en parlar de les llengües romàniques, que els verbs que signifiquen 'ajudar' prenen sovint un complement que designa l'acció duta a terme pel participant que és ajudat ('ajudar a fer alguna cosa'), de manera que en certa manera la sintaxi d'aquests predicats és propera a la d'un predicat causatiu estàndard. Tanmateix, no es detecta cap correlació entre causació i cas, perquè *lagundu* amb el significat 'ajudar' es construeix tant amb absolutiu (120) com amb datiu (119) (Fernández & Ortiz de Urbina 2012: 88). A més, fins i tot quan no hi ha cap complement referit a l'activitat per a la qual algú és ajudat, l'alternança es manté (Fernández & Ortiz de Urbina 2010: 142), com vèiem precisament en (119)-(120).

5.5.2. EXTENSIÓ DE LA PROPOSTA AL BASC: UNA REFLEXIÓ SOBRE ELS VERBS BIVALENTS AMB MORFOLOGIA TRIVALENT

A l'inici de l'apartat 5.5 ja avançàvem que el basc és conegut per l'abundància d'intransitius inergatius que tenen la forma d'un verb lleuger i un nominal. I dèiem que, per tant, no hauríem de trobar cap dificultat a l'hora d'estendre-hi la nostra proposta d'una configuració ditransitiva

⁶³ De fet, el cert és que també amb el significat 'acompanyar' el verb *lagundu* presenta l'alternança absolutiu/datiu. Ho exposen detalladament en un altre estudi els mateixos Fernández & Ortiz de Urbina (2010: 139-141). Així, en els parlars septentrionals (és a dir, d'Iparralde), amb el significat 'acompanyar' el complement de persona presenta cas absolutiu (si bé antigament també era possible el patró subjecte absolutiu – complement datiu), mentre que en els dialectes occidentals predomina el complement en datiu. A més, és interessant que uns dialectes usen sistemàticament l'absolutiu i els altres sistemàticament el datiu quan 'acompanyar' té un complement que delimita el trajecte (del tipus 'fins a casa'), de manera que es confirma la irrellevància de la telicitat:

- (i) *Amaiurreraino lagunduko zaituztegu*
Amaiur-fins acompanyar.FUT AUX:ERG-ABS
'Us_{ABS} acompanyaré fins a Amaiur'
- (ii) *Salaraino lagundu nion*
sala-fins acompanyar AUX:ERG-ABS-DAT
'(lit.) Li vaig acompanyar fins a la sala'

(L, apud Fernández & Ortiz de Urbina 2010: 141)

amagada per als inergatius del tipus ‘telefonar’. Tanmateix, avançàvem també que és en aquesta llengua on l’aplicació de la nostra proposta topa amb més obstacles, paradoxalment. En aquest apartat conclourem, però, que no són pas obstacles insalvables, ans al contrari. Vegem-ho.

Comencem repetint l’exemple d’alternança datiu/absolutiu en el complement de persona d’un verb com *deitu* ‘telefonar’. En (121) el complement de persona és datiu, en (122) és absolutiu:

(121) *Adunari deitu diot nik*
 Aduna-DAT telefonar AUX:ERG-ABS-DAT jo-ERG
 ‘He telefonat [_{DAT} a l’Aduna]’

(122) *Aduna deitu dut nik*
 Aduna.ABS telefonar AUX:ERG-ABS jo-ERG
 ‘He telefonat [_{ABS} l’Aduna]’

Recordem que en aquesta llengua els patrons argumentals impliquen indexació argumental en el verb i marca de cas en els SN que representen els diversos arguments. Així, les formes finites dels verbs presenten un, dos o tres índexs que es refereixen als arguments representants per SN en cas absolutiu, datiu i ergatiu. Llevat d’un petit grup de verbs que presenten formes finites sintètiques en alguns temps, les formes finites dels verbs del base són analítiques i consisteixen en una forma no finita del verb principal (flexionada pel que fa a l’aspecte: completiu *vs.* incompletiu *vs.* futur) seguida d’un auxiliar (flexionat per temps, modalitat i persona) que reflecteix els índexs de cas corresponents. En total hi ha quatre combinacions possibles d’auxiliars, segons els índexs de cas que contenen: absolutiu; absolutiu + datiu; absolutiu + ergatiu; i absolutiu + datiu + ergatiu. En (123) exemplifiquem aquesta darrera combinació. A més, la indexació permet el fenomen *pro-drop* (124), tret que els arguments estiguin focalitzats:

(123) *Joni liburua eman d -io -t nik*⁶⁴
 Jon-DAT llibre.el.ABS donar AUX:ABS.3.SG-DAT.3.SG-ERG.1.SG jo-ERG
 ‘Jo he donat el llibre al Joan’

(124) *Eman d -io -t*
 portar AUX:ABS.3.SG-DAT.3.SG-ERG.1.SG
 ‘L’hi he donat’

Si ens fixem en la llista de possibles combinacions d’índexs de cas en l’auxiliar, veurem que la combinació d’un subjecte agentiu (amb ergatiu) i un complement de persona (amb datiu) sempre va acompanyada, addicionalment, d’una marca d’absolutiu. Aquest és, precisament, el

⁶⁴ De fet, el segment *-i-* (o *-ki-*) no es correspon estrictament amb la marca de datiu, sinó que és un afix extra requerit en l’auxiliar de les oracions finites amb un argument datiu, que, com ja hem vist, ha estat batejat com a bandera de datiu (*dative flag*) o afix predatiu, i posteriorment identificat amb la realització del nucli aplicatiu baix que permet introduir l’OI (vegeu el capítol 4).

cas dels verbs amb un complement de persona que estudiem, com *deitu*. En efecte, si ens fixem en l'auxiliar de (121), repetit com a (125), observarem que presenta tres marcadors de cas (ergatiu, absolutiu i datiu) però només dos arguments poden ser realitzats fonològicament: el subjecte (ergatiu) i l'OI (datiu). Vegem-ho:

(125) *Adunari deitu diot nik*
 Aduna-DAT telefonar AUX:ERG-ABS-DAT jo-ERG
 'He telefonat [_{DAT} a l'Aduna]'

L'auxiliar reflecteix, doncs, una marca de cas absolutiu que no correspon a cap argument exprés, de manera que un verb intransitiu inergatiu bivalent com *deitu* acaba tenint morfologia trivalent. Això sembla, a primer cop d'ull, un indicador claríssim a favor de l'estructura ditransitiva amagada per a aquests verbs.

De fet, l'aparició d'una marca absoluta en l'auxiliar que no correspon a cap argument, també la trobem amb verbs intransitius inergatius monovalents, com *dantzatu*, que acaben tenint morfologia bivalent:

(126) *Adunak dantzatu du*
 Aduna-ERG ballar AUX:ERG-ABS
 'L'Aduna ha ballat'

Són diverses les anàlisis que s'han fet d'aquest fenomen. Sovint s'ha considerat que en l'estructura hi ha un objecte implícit o fonològicament nul que desencadena la presència del morfema absolutiu en l'auxiliar. Una peça clau d'aquesta visió té a veure amb l'existència de nombrosos verbs inergatius complexos o analítics, com avançàvem al començament de l'apartat 5.5. Per exemple, al costat de *dantzatu*, el basc també té:

(127) *Adunak dantza egin du*
 Aduna-ERG ball fer AUX:ERG-ABS
 'L'Aduna ha ballat'

Així, Bobaljik (1993: 30-38) explica que els verbs intransitius del basc amb un subjecte ergatiu són sempre inergatius, és a dir, verbs per als quals s'ha postulat una estructura subjacent transitiva, à la Hale & Keyser (1993, 2002). L'autor, doncs, reconeix que la seva resposta «draws on an insight dating back at least to the “generative semantics” of the early 70's, seen in its most recent incarnations in the work of [...] Hale & Keyser [...]» en el sentit que «unergative (more or less agentive) predicates, as opposed to unaccusative (patientive) predicates are in fact transitive, i.e. they take both an internal and an external argument» (Bobaljik 1993: 32). En basc, «this underlying transitivity is manifest in the overt syntax and morphology (the Ergative case and agreement for unergative 'S' arguments)». En el cas de (127), Bobaljik (1993: 34)

explica que no es produeix una incorporació de l'element nominal, de manera que hi ha «two arguments which must bear structural case and the derivation parallels that of a transitive clause. The reason the S argument of an unergative clause patterns together with the A argument (*i.e.* subject) of a transitive clause is that in terms of the structural case assignment, unergatives are transitive». Aquesta explicació és del tot transparent per als inergatius bascos que reflecteixen superficialment aquesta estructura, com ara *hitz egin* 'parlar' (lit. 'fer paraula'), *lo egin* 'dormir' (lit. 'fer son'), *negar egin* 'plorar' (lit. 'fer plor'). Simplement cal assumir que el nominal en qüestió és el complement del verb, i és que són diversos els diagnòstics que provenen de la «structural 'objecthood'» d'aquests elements, la qual cosa explicaria la presència de concordança absoluta en l'auxiliar –per exemple, el nominal pot aparèixer amb cas partitiu en oracions negatives, com l'objecte d'un verb transitiu normal i corrent.⁶⁵ Bobaljik (1993: 37) és taxatiu: «the abstract noun, often glossed as a part of the verb is syntactically the direct object of the verb *egin* 'do/make' and bears the Absolutive Case associated with the verb».

Tanmateix, quan ens fixem en les formes simples o monomorfèmiques com la de (126), *dantzatu*, que també presenten una marca d'absolutiu en l'auxiliar, l'explicació de Bobaljik varia una mica: l'oració de (126), a banda de la interpretació amb un objecte pronominal no expressat ('ballar-la, ballar-lo, ballar-ho', opció pròpia d'una llengua *pro-drop*), es pot interpretar també en el sentit de 'ballar alguna cosa ballable', és a dir, amb un objecte no expressat no específic. Bobaljik (1993: 37), doncs, assumeix que «the complement NP, when there is no overt cognate object, of these verbs is a *null*, cognate object».

En la mateixa línia, Laka (1993b) considera que l'absència d'incorporació de l'element nominal explica el comportament transitiu dels verbs inergatius del tipus *N + egin* 'fer'. En el cas dels predicats monomorfèmics com *dantzatu*, Laka (1993b: 154, n. 4) assumeix que «they are transitive predicates involving *pro* in the object position».⁶⁶

També Creissels & Mounole (2012) comparteixen aquesta visió.⁶⁷ En el cas dels verbs complexos del tipus *hitz egin*, expliquen que «[t]aken as a whole, such compounds are

⁶⁵ En relació amb la idea que la presència del nominal, en algun estadi de la derivació, legitima la marca absoluta de l'auxiliar, vegeu Uribe-Etxebarria (1989), Ortiz de Urbina (1989), Laka (1993b) i Etxepare (2003), que demostren que no es tracta de casos d'incorporació polisintètica sinó que l'element nominal es pot separar sintàcticament del verb mitjançant diverses operacions: l'ús del partitiu suara comentat n'és una prova.

⁶⁶ En un altre treball, però, Laka (1993a: 45-46) defensa que el reflex absolutiu en l'auxiliar no és realment una marca d'absolutiu de tercera persona (que de fet és Ø) sinó un marcador de temps, de manera que el morfema *d-* que trobem en els auxiliars de present (tant si en l'oració hi ha un argument absolutiu de 3a persona com si no) és en realitat una marca de temps present. Més en concret, argumenta que «in the case of an inflected form generated in a sentence with a third person absolutive agreement, the absolutive slot is simply left empty» i que el nucli *Tense* «assigns a marker to the empty position».

⁶⁷ Des d'un punt de vista diacrònic, els treballs de Creissels (2008), Mounole (2012) i Creissels & Mounole (2012: 11) proposen distintes explicacions per a aquells pocs verbs que presenten des d'antic el comportament de sintaxi bivalent però morfologia trivalent. Aquests autors tenen en compte que els verbs del basc antic amb aquest patró són molt escassos i atribueixen aquest tipus de comportament a diverses causes. Així, assumint que «their valency frame

unergative predicates whose argument structure does not involve an absolutive argument», però asseguren que «the noun that forms a compound with *egin* can be analyzed as occupying the absolutive slot in the construction of *egin*» (Creissels & Mounole 2012: 6). Pel que fa als verbs simples o monomorfèmics, com *deitu*, que tenen sovint un homònim complex o bimorfèmic, com *dei egin*, Creissels & Mounole (2012: 7) fan la consideració següent: «in many cases, the arguments of simplex verbs [com *deitu*] cognate with the non-verbal element [*dei*] of a light verb compound [*dei egin*] are encoded in the same way as in the construction of the light verb compound»; la qual cosa és fruit d'una «tendency to align the encoding of arguments of the simplex verbs with the encoding of the same arguments in the light verb construction». De fet, aquesta tendència a conservar la codificació de la forma analítica explica no només l'ergatiu del subjecte, sinó també el datiu del complement.

La visió compartida per tots aquests autors, doncs, reforça la validesa de la nostra proposta per als verbs amb un sol complement de persona, en el sentit que en la seva estructura hi ha un aplicatiu que relaciona el complement de persona (una meta, un OI) amb un objecte cognat que ocupa la posició de l'OD. En basc, doncs, els casos amb codificació dativa s'explicarien, també, per la presència d'un aplicatiu que assigna cas inherent al seu especificador, talment com en les construccions ditransitives clàssiques estudiades al capítol 4. Quant a la possibilitat de codificar aquest mateix complement amb cas absolutiu, caldria recórrer a una explicació semblant a la que hem proposat per a les llengües romàniques en el subapartat 5.4.2, en el sentit que les propietats de l'aplicatiu són diferents i aquest nucli ja no té la capacitat d'assignar cas datiu inherent, de manera que l'argument meta s'ha de moure i comprovar cas estructural, absolutiu en el cas del basc.

Tanmateix, no podem obviar l'existència d'algunes veus que han argumentat enèrgicament contra la visió dels autors suara ressenyats pel que fa a l'origen de la marca absolutiva que apareix en l'auxiliar dels verbs inergatius. És el cas de Preminger (2009, 2012). Aquest autor justifica que l'absolutiu que es combina amb l'ergatiu en l'auxiliar d'un verb com *dantzatu* és fruit d'una concordança morfològica per defecte (3a singular).⁶⁸ Segons aquest autor, quan observem les formes inergatives monomorfèmiques amb un auxiliar que reflecteix l'ergatiu i l'absolutiu, és cert que «[a]t first glance, this 3rd person singular absolutive agreement morphology might seem to suggest that these unergatives are underlyingly transitive (Hale and

resulted from isolated accidents in the evolution of individual verbs», distingeixen: (i) casos d'antics verbs causatius, com és el cas dels monovalents (amb morfologia bivalent) *iraun* 'durar' i *irakin* 'bullir' o el bivalent (amb morfologia trivalent) *eraso* 'atacar (algú) (-ra- és un infix causatiu del basc, tot i que ja no és productiu); (ii) casos que es poden considerar antics compostos que es van fusionar i van deixar la construcció sense cap pacient, com ara *hitz + edun* 'tenir paraula (lit.)' = *itxadon* o *itxaron* 'esperar (algú)', o *egun + eduki* 'aguantar dia (lit.)' = *iguriki* 'esperar (algú)'; (iii) casos de convencionalització de l'el·lipsi, per exemple *hartu* 'agafar' en el sentit concret de 'arrelar' pot derivar de l'el·lipsi del nom *erroak* 'arrels', ja que *erroak hartu* també està testimoniat amb aquest significat.

⁶⁸ Vegeu, també, Laka (1993a), i la nota 66.

Keyser 1993) –interpreting this agreement morphology as agreement with a tacit object that is not phonologically realized (or alternatively, an overt object that has been incorporated into a phonologically null light verb)» (Preminger 2009: 651). Tanmateix, «an auxiliary with 3rd person singular absolutive agreement morphemes is precisely what one would expect if an absolutive noun phrase were completely absent (syntactically and phonologically); in other words, it is precisely what one would expect if unergatives were underlyingly intransitive». Així doncs, l'autor aposta per abandonar la idea que (128) i (129) són equivalents:

(128) *Adunak dantzatu du*
 Aduna-ERG ballar AUX:ERG-ABS
 'L'Aduna ha ballat'

(129) *Adunak dantza egin du*
 Aduna-ERG ball fer AUX:ERG-ABS
 'L'Aduna ha ballat'

Segons Preminger (2009: 652-653), en ambdós casos «it may appear that [...] the auxiliary exhibits absolutive agreement with this nominal element –and that the difference between the two has something to do with incorporation, head movement, and/or the phonological content of the light verb itself», però considera que això no es pot sostenir perquè no es podria donar compte de construccions com la següent:

(130) *Adunak dantzan egin du*
 Aduna-ERG ball-INES fer AUX:ERG-ABS
 'L'Aduna ha ballat repetidament'

(Adaptat d'Etxepare 2003: 117)

En (130) la concordança absolutiva en l'auxiliar es manté encara que el complement del verb lleuger ja no és un element nominal sinó un locatiu (que desencadena una lectura iterativa). Això demostra, segons l'autor, que en (128) l'origen de la concordança absolutiva no era pas un nominal *dantza* subjacent.⁶⁹ En resum, com nota Preminger (2012: 283), això permet elaborar «a single explanation for both the behavior of the locative/adverbial versions [...] and the behavior of simplex unergatives: in both cases, there is no suitable target for absolutive agreement; and thus, in both constructions, the auxiliary surfaces bearing default (i.e., 3rd-person singular) absolutive agreement-morphology».⁷⁰ Un altre argument que dóna Preminger

⁶⁹ De retruc, això va en contra de la idea que el cas ergatiu és estructural. En un enfocament estructural de l'ergativitat, per assignar cas ergatiu cal que abans s'hagi assignat cas absolutiu. En canvi, si el cas ergatiu es pot assignar en verbs sense cap mena d'argument absolutiu, aleshores és un cas inherent. Vegeu Laka (2006).

⁷⁰ Quant a (129), Preminger (2012: 282) afirma que «even within the light-verb construction, one is forced to admit that absolutive agreement-morphology can come about as a result of something other than agreement with an overt nominal», però no va més enllà.

(2012) té a veure amb els inergatius simples que no tenen cap forma analítica relacionada. És el cas de verbs com *eskiatu* ‘esquiar’ (Laka 2006), l’auxiliar del qual també presenta la marca absoluta però, en canvi, no hi ha un nominal corresponent.

Tanmateix, no podem compartir les conclusions dels treballs de Preminger. Pel que fa a les construccions amb un SN locatiu del tipus *dantzan egin* (130), no seria estrany suposar que en aquests casos l’estructura conté un nominal implícit (*dantzan <dantza> egin dute*). De fet, aquesta solució és suggerida a l’autor –que la descarta– per Marcel den Dikken (c.p. apud Preminger 2012: 282, n. 8).

L’argument de l’absència de nominals en casos com *eskiatu* no és difícil de rebatre. Per començar, el fet que es tracti de manlleus explica l’absència d’un nominal que pugui formar el patró analític *fer+N*. És evident que una estructura analítica amb nominal relacionat amb *esquiar* és perfectament plausible, com demostra per exemple la forma catalana *fer una bona esquiada*. Si en basc no hi ha aquest nominal, com a forma superficialment possible, és perquè no és un mot genuí. De fet, en un enfocament neoconstruccionista de l’estructura argumental com el que propugna la Morfologia Distribuïda (Halle & Marantz 1993, Marantz 1997), res no impedeix que la forma corresponent en basc sigui simplement una arrel abstracta *ESKI* (que en la llengua només té realització en contextos verbals i no nominals). El mateix Preminger (2012: 282) admet la plausibilitat d’aquesta possibilitat.

Al costat d’*eskiatu*, Preminger (2012: 281) dóna un altre exemple de verb sense nominal cognat corresponent. En aquest cas no és cap manlleu, es tracta de *disdiratu* ‘brillar’. També ho podem explicar. I és que cal dir que les formes estàndard d’aquest verb són *dirdiratu* i *distiratu*, per a les quals sí que existeix la corresponent variant analítica, *dir-dir egin* i *distir egin*. Pensem que el fet que la forma *disdiratu* no tingui un corresponent analític és simplement un caprici de la variació al·lomòrfica, i potser té a veure amb l’ús menys freqüent de formes analítiques en aquells parlars que usen *disdiratu* en comptes de les formes més esteses *dirdiratu* i *distiratu*. Altre cop, si ens fixem en les llengües romàniques, ens adonem que les possibles variacions al·lomòrfiques no tenen rellevància: en català, *treballar* alterna amb *fer feina*, no pas amb *fer treball*.

De manera més general, pensem que els treballs de Hale & Keyser (1993, 2002) sobre la descomposició dels inergatius en transitius va més enllà d’aquestes particularitats i té sentit si els entenem com una generalització que val per a les llengües en general, independentment de les particularitats de l’alternança: *deitu* ~ *dei egin*, *trucar* ~ *fer un truc*, *skiatu* ~ *SKIA egin*, *treballar* ~ *fer feina*.

Així doncs, rebutgem la proposta de Preminger (2009, 2012) i, en canvi, adoptem el plantejament de Hale & Keyser (1986, 1991, 1993, 2002) i les adaptacions que n’han fet al basc Ortiz de Urbina (1989), Uribe-Etxebarria (1989) i els ja ressenyats Bobaljik (1993), Laka (1993b) i Creissels i Mounole (diversos treballs).

De fet, fins ara hem parlat fonamentalment dels verbs inergatius monovalents (*dantzatu* ‘ballar’) que presenten una configuració bivalent (amb un auxiliar ERG-ABS), però el nostre estudi se centra en els verbs inergatius bivalents (*norbaiti deitu* ‘telefonar [_{DAT} a algú]’) que presenten una configuració trivalent (amb un auxiliar ERG-ABS-DAT):

(131) *Amari deitzen diot nik*
 mare-DAT telefonar.INC AUX:ERG-ABS-DAT jo-ERG
 ‘Telefono [_{DAT} a la mare]’

Una anàlisi detinguda d’aquests verbs ens permet afirmar amb més contundència encara que la postulació d’una estructura analítica *subjacent* està plenament justificada (contra Preminger 2009, 2012). El primer argument, que hem comentat fins ara, és la presència en l’auxiliar de la marca de cas corresponent a aquest objecte cognat que, segons la nostra hipòtesi, s’ha conflat i ha donat lloc al verb *deitu* ‘telefonar’.

Hi ha, però, un altre argument. De manera crucial, en l’àrea nord-oriental, a més de les formes alternants ja comentades, hi ha encara una tercera opció, consistent en un datiu no concordant (132), d’acord amb la base de dades del projecte *Norantz* (<http://www.norantz.org/web/bilaketa/galdera/484>):

(132) *Amari deitzen dut nik*
 mare-DAT trucar.INC AUX:ERG-ABS jo-ERG

El fenomen dels datius no concordants, del qual hem parlat extensament en l’apartat 4.2.2.3 del capítol anterior, és propi de les construccions ditransitives clàssiques:

(133) *Jonek Mikeli gutuna igorri du / dio*
 Jon-ERG Mikel-DAT la carta.ABS enviar AUX:ERG-ABS/ ERG-ABS-DAT
 ‘El Jon (li) ha enviat la carta al Mikel’

(Etxepare & Oyharçabal 2010b: [6])

Per tant, el fet que el mateix patró de (133) es repeteixi amb els nostres verbs (132) no fa sinó indicar que, efectivament, també ens trobem davant de construccions ditransitives, encara que ho siguin de forma encoberta, a l’ombra.

Un cop justificada l’estructura ditransitiva amagada per als verbs com *deitu* ‘telefonar’ (i, és clar, *lagundu* ‘ajudar’ i la resta de verbs estudiats), la nostra proposta sobre dos tipus diferents

d'aplicatius permet donar compte de l'alternança datiu/absolutiu (134)-(135), assumint en concret que aquests nuclis difereixen quant a la capacitat de legitimació de cas, com veïem en el cas de les llengües romàniques (5.2):

(134) *Adunari deitu diot nik*
 Aduna-DAT telefonar AUX:ERG-ABS-DAT jo-ERG
 'He telefonat [_{DAT} a l'Aduna]'

(135) *Aduna deitu dut*
 Aduna.ABS telefonar AUX:ERG-ABS jo-ERG
 'He telefonat [_{ABS} l'Aduna]'

Finalment, és interessant apuntar l'explicació que han donat altres autors a l'alternança dels verbs com *deitu* o *lagundu*. No creiem pas que la seva i la nostra siguin excoents, sinó que de fet es reforcen mútuament, perquè parteixen de la mateixa base (una configuració ditransitiva amagada). Així, Creissels (2008), Mounole (2012) i Etxepare (c.p. apud Mounole 2012) consideren que la forma amb datiu de (134) respon a la voluntat de mantenir l'esquema argumental de la configuració analítica equivalent *dei egin*, mentre que la forma amb absolutiu de (135) respon a una restricció (procedent del basc antic) que requereix un argument absolutiu en cada predicat. Per tant, a partir d'una forma analítica subjacent del tipus *dei egin*, un cop el nominal *dei* s'incorpora al verb i origina la forma monomorfèmica *deitu*, cal distingir els dialectes en què la restricció que requereix un argument absolutiu és vigent i els dialectes en què ja no ho és (Creissels & Mounole, c.p.). Així, en l'àrea occidental aquesta restricció s'ha perdut i la llengua tendeix a mantenir per a cada argument el cas que li corresponia en l'estructura analítica (*Adunari dei egin* 'fer telefonada a l'Aduna_{DAT}' ~ *Adunari deitu* 'telefonar a l'Aduna_{DAT}'). En canvi, en l'àrea oriental la restricció encara té validesa i s'imposa a la tendència de mantenir el patró de la construcció amb verb lleuger, per la qual cosa la forma sintètica es construeix amb un complement en absolutiu (*Aduna_{ABS} deitu* 'telefonar l'Aduna_{ABS}'). Enllaçant amb la nostra proposta, aquesta restricció que en els dialectes orientals exigeix la presència d'un argument absolutiu es materialitzaria en la forma d'un aplicatiu que assigna cas absolutiu en comptes de datiu –en concret, un aplicatiu que no té la capacitat d'assignar cas datiu inherent a l'argument OI situat en el seu especificador i que, en canvi, assigna cas absolutiu inherent a l'argument (OD cognat) situat al seu complement, de manera que l'OI s'haurà de desplaçar per comprovar cas absolutiu estructural i satisfer el tret PPA de *v*.

Per cloure aquesta secció sobre l'extensió de la nostra proposta al basc, cal parlar del treball de Fernández & Ortiz de Urbina (2012), que també estudien els verbs inergatius que es construeixen amb un complement de persona que pot presentar cas datiu o cas absolutiu. Els autors constaten, com ja hem comentat, que l'estructura d'un bivalent inergatiu és la mateixa

que la d'un ditransitiu. La seva proposta per a la codificació amb datiu, inspirada també pel treball ja comentat de Torrego (2010) sobre determinats verbs de l'espanyol, els porta a considerar que es tracta d'un cas inherent assignat per un nucli aplicatiu, fet amb el qual coincidim plenament. Com ja hem vist, els autors constaten que aquesta anàlisi sembla plausible en basc, sobretot tenint present l'origen analític (verb lleuger + N) de molts d'aquests verbs. Un avantatge d'analitzar els verbs agentius amb un complement datiu mitjançant l'estructura ditransitiva (a l'ombra) amb aplicatiu baix és que permet establir relacions temàtiques entre l'OI (l'objecte aplicat) i l'OD (l'element nominal que s'acabarà conflant). En concret, ja hem vist que el nucli aplicatiu baix permet establir una relació de transferència de possessió, de manera que l'OI acaba rebent o posseint l'OD. Fernández & Ortiz de Urbina (2012: 92-93) comenten que «verbs like *deitu* fit well into this thematic characterization on a broader interpretation in which there is transfer of a message to a goal»; cal entendre, doncs, que *dei* 'trucada, crida' fa referència al missatge transmès.⁷¹ Tanmateix, els autors adverteixen que això es fa més difícil de resseguir en el cas d'altres verbs alternants del basc: «It is not impossible to think of 'give x a y' paraphrases for many of these verbs, but this is too broad a characterization of the bivalent unergative class: many monotransitive predicates also admit those paraphrases, so the question arises as to why dative objects occur with a small set of verbs only» i, a més, al mateix temps «[c]haracterizing the class as that involving a transfer relationship between a theme and a goal/beneficiary, on the other hand, is too narrow an analysis and leaves out members of the class» (Fernández & Ortiz de Urbina 2012: 93).

En canvi, per a la codificació absoluta proposen directament una estructura transitiva: «Many bivalent unergatives structures alternate with standard transitive configurations, so that what looks like the same argument appears sometimes marked dative and sometimes looks like a typical object, marked absolutive» (Fernández & Ortiz de Urbina 2012: 85), fet respecte del qual la nostra proposta divergeix clarament. A continuació procurarem explicar els avantatges i inconvenients de la seva proposta i la nostra.

Fernández & Ortiz de Urbina (2012) s'adonen que l'anàlisi amb aplicatiu baix dona compte de la codificació dativa amb aquests verbs, però en canvi és problemàtica per a la versió absoluta, de manera que opten per proposar en aquests casos una estructura transitiva clàssica. Evidentment, la postulació de dues estructures tan diferents topa amb un problema evident: «this analysis often forces us to posit quite different structures and derivations for variants

⁷¹ Si ens fixem en les llengües romàniques, sembla que cal diferenciar entre el doblet *telefonar a algú* - *fer una telefonada a algú*, d'una banda, i *telefonar un missatge a algú*, de l'altra: en el primer ens hem d'assegurar que hi ha un espai per al nominal *telefonada* (o, més precisament, *TELEFON-*) que, opcionalment, es confla al verb lleuger (vegeu (97)); en el segon cas, ja no partim d'una estructura verbal formada per un verb lleuger i un nominal conflant, sinó que tenim directament el nucli verbal *telefonar* que entra en una estructura ditransitiva clàssica (vegeu (95)), com en *donar una cosa a algú*. Vegeu també en aquest sentit les reflexions de l'apartat 5.3.2.

which are intuitively very close» (Fernández & Ortiz de Urbina 2012: 93). En canvi, nosaltres ja hem vist que aquest obstacle es pot superar si proposem que tant si el complement de persona és datiu com absolutiu, tenim la mateixa estructura, amb un aplicatiu, i que l'única diferència té a veure amb els mecanismes de legitimació de cas relacionats amb les propietats del nucli aplicatiu.

De fet, els autors temptegen una opció d'anàlisi per a la forma absoluta que s'acosta molt a la que hem proposat: «if *deitu* is the conflated form of *dei* (*egin*) 'call do', *dei-* is the morphological reflex of the theme argument, and the (apparent) dative argument would correspond to a second, goal participant. But the nit is not clear what *dei-* is in the use of this verb with absolute object. It is either a different verb, or the absolute complement is not in fact the object of a regular monotransitive verb but, rather, a dative-shifted absolute like *students in teach the students*» (Fernández & Ortiz de Urbina 2012: 93). Aquesta segona possibilitat que el complement amb absolutiu sigui una meta que ha experimentat *dative-shift* de manera paral·lela al que ocorre en anglès és descartada pels autors, per tal com diversos estudis, com el d'Elordieta (2001), identifiquen l'argument datiu normal amb els *shifted datives* de l'anglès, tal com hem vist en el capítol 4. Per això, Fernández & Ortiz de Urbina (2012: 94) conclouen que, si l'objecte en absolutiu dels verbs com *deitu* «is the internal argument of the verb, [...] we need to postulate quite different lexical verbs for the two alternants».

En canvi, amb la idea que el basc, com les llengües romàniques, pot tenir més d'un tipus d'aplicatiu, res no impedeix que el complement absolutiu de *deitu* sigui també un *shifted goal*, és a dir, una meta introduïda en l'especificador d'un aplicatiu. En efecte, la solució passa per considerar que en tots dos casos *dei* és un nominal cognat que s'acaba conflant amb el verb, i que el complement de persona és sempre un OI, independentment del marcatge de cas datiu o absolutiu. L'únic que canvia, doncs, són els mecanismes d'assignació de cas, però no l'estructura.⁷² Un dels principals avantatges del nostre enfocament és que no ens obliga a afirmar que el complement de persona alternant està lligat a papers temàtics diferents, com ara meta en un cas i tema en l'altre. En canvi, aquest és precisament el problema que tenen Fernández & Ortiz de Urbina (2012: 94): el verb 'ajudar' pot prendre un complement de persona en absolutiu o en datiu, però el contingut semàntic no varia pas.⁷³

⁷² Més endavant, en parlar de la distribució de variants acusatives i datives en català, veurem que una part dels parlants mostren signes de presentar per a aquests verbs una estructura transitiva clàssica, fins al punt que poden fer predicacions secundàries del complement de persona: aleshores sí que tindrem estructures diferents. Vegeu l'apartat 5.6.3. No descartem que també en basc pugui haver-hi un canvi sintàctic amb procés, també, de manera que la codificació acusativa correspongui, si més no en alguns casos, a una estructura transitiva clàssica.

⁷³ Els autors plantegen una alternativa que acaben descartant. L'anàlisi amb un aplicatiu i un element conflant es pot mantenir per a la codificació transitiva si l'absolutiu no correspon a l'argument intern sinó a una clàusula reduïda: caldria suposar que «the verb takes a different type of complement, say, for the sake of the argument, a small clause rather than a nominal element» (Fernández & Ortiz de Urbina 2012: 95). Ells ho apliquen al cas del verb 'empènyer',

Per acabar, és interessant tenir present una consideració de caire general –i sociolingüístic– que fan aquests autors quant al fet que verbs com *deitu* i *lagundu*, construïts tradicionalment amb datiu, hagin experimentat un augment de l'ús de complements absolutius a partir del segle XX. Segons Fernández & Ortiz de Urbina (2012: 89-90), això pot atribuir-se «to a complex interaction between traditional dialects, the contemporary standard dialect, and Spanish». Segurament, el fet que en espanyol hi hagi MDO (marcatge diferencial d'objecte), és a dir, morfologia dativa per als OD animats, pot haver provocat una tendència a la hipercorrecció en els parlants de basc (coincident amb la difusió de l'alfabetització en basc i per tant de la gramàtica normativa corresponent) per evitar un marcatge datiu que es percep com una mena de MDO influenciat per l'espanyol, fet alhora reforçat potser per qüestions de freqüència: en basc, el patró inergatiu bivalent (amb un únic complement datiu) és poc freqüent, és a dir, la majoria de verbs bivalents són transitius (amb un únic complement absolutiu). En un altre treball els autors ja havien apuntat aquest fet, si bé puntualitzaven que l'explicació no pot reduir-se simplement a això, precisió que compartim plenament: «Ez dugu uste hau alternantzien azalpen osoa ez eta nagusia ere denik [...]. DOM fenomenoarekiko lotura ahultzen duten bi faktoreak hauexek dira. Lehenengo eta behin, DOMen eremuan, predikatu iragankor guztien osagarriak markatzen dira biziduntasun edota zehaztutasunaren arabera, ez predikatu jakin batzuenak bakarrik. [...] Bigarrenik, predikatu talde hauxe bera da gaztelaniaren barruan ere datibo/akusatibo txandakatzea erakusten duena: *le/la oí, ayudé* fluktuazioa oso da ezaguna gaztelaniaren barruan. [...] Arazo semantikoa omen dago hemen, eta semantikoa den heinean, hizkuntzartean aurki daitekeena. Ukipena, beraz, ez da erantzulea, edo ez da, behintzat, erantzule bakarra»⁷⁴ (Fernández & Ortiz de Urbina 2010: 143). En efecte, tampoc en català sembla que l'ús de complements acusatius es degui a una reacció contra el MDO tan present en espanyol: de fet, els dialectes que tendeixen a la codificació acusativa són, sovint, dialectes que desconeixen el marcatge diferencial en els OD.

l'argument del qual pot presentar cas datiu o cas absolutiu, i proposen que en la codificació absoluta el verb no pren un sol complement nominal, com qualsevol verb transitiu, sinó una estructura de clàusula reduïda del tipus 'empènyer [algú (a la cantonada)]'. L'inconvenient és que aquest marcatge de cas no coincidiria amb el cas datiu inherent que legitima V en les estructures de clàusula reduïda del basc. I si, per mantenir el paral·lelisme, consideréssim que aquesta hipotètica oració reduïda se situa en l'especificador d'un sintagma aplicatiu, esperariem també que rebés cas datiu inherent (legitimats pel nucli aplicatiu igual que amb un nominal simple), no absolutiu.

⁷⁴ ['No pensem que aquesta sigui tota l'explicació de les alternances, ni tampoc que sigui en l'explicació principal [...]. Hi ha dos factors que fan perdre força a la idea d'una connexió amb el MDO. En primer lloc, en el model del MDO, es marquen els complements de tots els predicats transitius segons l'animacitat i l'especificitat, i no pas uns predicats concrets i prou [com passa amb els verbs que estudiem]. En segon lloc, el grup de predicats del basc que presenten l'alternança és el mateix que en espanyol també presenta una alternança datiu/acusatiu: la fluctuació *le/la oí, le/la ayudé* és molt coneguda en espanyol. [...] Sembla que hi ha una qüestió semàntica aquí, i en la mesura que és [un fenomen] semàntic, el podem trobar en diverses llengües. El contacte [amb l'espanyol], per tant, no n'és el responsable, o, com a mínim, no n'és l'únic responsable.']

5.6. L'ALTERNANÇA COM A CANVI SINTÀCTIC

Tornant a l'àmbit romànic, al llarg de les seccions anteriors hem constatat que el complement de persona de diversos verbs agentius pot estar marcat amb acusatiu o amb datiu. En el cas del català, treballs com el de Ramos (2005a,b) apunten a una distribució més aviat complementària d'aquestes dues opcions: així, l'opció dativa correspon a la majoria de dialectes valencians i balears (dits conservadors), mentre que l'opció acusativa correspon a alguns dialectes del català central (dits innovadors). Si aquesta fotografia fos completa, n'hi hauria prou de dir que el primer grup de parlants té en la seva gramàtica un aplicatiu de tipus romànic (el que hem descrit en 5.4.1), mentre que el segon grup de parlants disposa d'un aplicatiu de tipus anglosaxó (el que hem descrit en 5.4.2).

Tanmateix, l'escenari és més complex. Ho demostren estudis de corpus com el de Morant (2008). Així, sí que es corrobora una tendència força consolidada a l'ús del datiu en la majoria de parlars valencians, de manera que podem dir que, en les varietats que usen sistemàticament el datiu, el canvi sintàctic consistent en l'acusativització no s'ha iniciat i, per tant, en la seva gramàtica disposen només de l'aplicatiu de tipus romànic. En canvi, aquests mateixos estudis de corpus indiquen també que la distribució dels usos acusatius no és ni de bon tros tan uniforme. De fet, en la majoria de varietats del català central (i també en algunes varietats balear), el que predomina és una combinació de totes dues opcions codificadores. Fins i tot en la llengua estàndard percebem aquesta alternança (vegeu per exemple el cas de *contestar* en 5.2.3 i el de *robar* en 5.2.4).

Tampoc en el cas de l'espanyol no sembla que hi hagi una distribució dialectal complementària dels usos acusatius enfront dels usos datius. A partir de les respostes dels nostres informants, així com de les poques referències del fenomen que trobem en la bibliografia, constatem que l'ús de totes dues opcions és present tant en l'espanyol d'Amèrica com en l'europeu, i que segurament el fenomen està subjecte a variació idiolectal. Per tant, també en aquesta llengua hi ha parlants que disposen de totes dues opcions codificadores.

En aquests casos, doncs, el canvi sintàctic sí que s'ha iniciat, i en l'apartat que segueix n'examinarem les fases i les conseqüències. De moment, ja podem avançar que en la gramàtica d'aquests parlants conviuen, almenys en un primer moment, l'estructura amb un aplicatiu romànic i l'estructura amb un aplicatiu com el de l'anglès.

5.6.1. UN CANVI SINTÀCTIC EN PROCÉS

Hem descrit l'alternança datiu/acusatiu a partir de l'existència de dos tipus d'aplicatius que, si bé són semànticament equivalents, difereixen en les propietats d'assignació de cas: un aplicatiu

de tipus romànic, que assigna cas inherent datiu, i un nucli aplicatiu com el que trobem en anglès, que no té aquesta capacitat i provoca que el complement acabi realitzant-se amb cas acusatiu estructural. Així doncs, si l'estructura de base és la mateixa, la predicció és que, tant si el complement de persona dels verbs estudiats es marca amb datiu com si es marca amb acusatiu, no hi hagi cap tipus de conseqüència semàntica ni interpretativa. Esperem, doncs, que hi hagi variació lliure, fins i tot en un mateix parlant i amb un mateix verb.

En efecte, observem que amb els verbs de comunicació telefònica no es percep en català ni en espanyol cap diferència semàntica l'ús de datiu i l'ús d'acusatiu. De fet, un mateix parlant pot combinar en una mateixa seqüència ambdues opcions, tant en català (136) com en espanyol (137):

(136)

a. *A veure, **truca-li, truca-li** i així sabem què passa. Va, **truca'!*** (M)

b. *Per què **li hem de trucar** a la nit si hem estat no sé quants dies sense **trucar-lo**?* (E, català central)

(137) *Le llamas por teléfono [...] si me apetece **lo llamo*** (L)

És igualment il·lustratiu el fragment següent extret d'una obra teatral. Els actors discuteixen sobre la conveniència de fer una trucada i tots dos utilitzen totes dues formes:⁷⁵

(138)

Actor 1: *Com vols que **li truqui**? [...] No **la trucaré!***

Actor 2: ***Truca-li.** [...] Mira, **la truques** i li dius que...*

Més enllà del català i l'espanyol, si ens fixem en altres verbs i altres llengües observem que l'alternança té característiques similars: així, Xulio Viejo (c.p.) defineix l'ús de datiu i acusatiu amb el verb *robar* de l'asturià com un cas de «libre alternancia, sin matices diferenciales apreciables». Així mateix, dels treballs de Ledgeway (2000, 2009) ressenyats en l'apartat 5.2 es desprèn que en els parlars meridionals d'Itàlia l'opció acusativa i l'opció dativa són semànticament equivalents i se'n fa un ús indistint.

Ras i curt, el fenomen de l'alternança datiu/acusatiu es caracteritza, principalment, per una variació intraparlant molt notable. No és exagerat dir que aquest concepte de variació en un mateix parlant és una nosa per al lingüista generativista. En aquest tradició, la variació entre llengües, entre dialectes o fins i tot entre idiolectes (variació interparlant) es pot explicar gràcies a les diferències en la fixació d'un conjunt limitat de paràmetres (Chomsky 1981). Tanmateix, la

⁷⁵ És un diàleg entre els actors Jordi Boixaderas i Jordi Bosch de l'obra *El crèdit* (de Jordi Galceran, Sala Villaroel, Barcelona, 28/03/2014).

variació dins d'un mateix idiolecte, és a dir, la variació intraparlant, és problemàtica: si l'atribuïm a alguna mena d'opcionalitat, tindrem un conflicte amb el principi d'economia que regeix les derivacions segons el minimalisme (Chomsky 1995). Com explica Thráinsson (2013: 163), davant d'aquest fet una resposta possible consisteix a considerar que «certain instances of variability should be possible under economy because the variants could be equally economical and hence “the grammar doesn't mind”» (vegeu per exemple Biberauer & Richards 2006). Una resposta alternativa és la d'Adger & Smith (2010), consistent a considerar que la variació intraparlant és fruit de categories funcionals infraespecificades i de tries lèxiques diferents. En efecte, aquestes propostes podrien ser vàlides per al nostre objecte estudi: la variació intraparlant en la codificació dels complements de persona podria deure's a una infraespecificació (per exemple en el tipus d'aplicatiu, que podria assignar cas datiu o cas acusatiu), essent totes dues opcions igualment econòmiques.

Hi ha, però, una altra manera de veure les coses. Com fan notar Fernández & Etxepare (2013: viii-ix), en l'estudi del canvi lingüístic s'ha plantejat la idea que els parlants tenen a la seva disposició múltiples gramàtiques que competeixen entre si per encaixar amb un input determinat, de manera que un parlant «may retain different parametric options as they develop their mature grammatical system». Això és defensat per Kroch (1989, 2001), que assumeix que el parlant pot haver adquirit dues gramàtiques, una de les quals pot correspondre a solucions més conservadores i l'altra a solucions més innovadores. En efecte, això podria encaixar en el nostre cas d'estudi: els parlants que tenen la solució dativa i la solució acusativa parteixen de la combinació de dues gramàtiques, una amb solucions conservadores (datiu), i una altra amb solucions innovadores (acusatiu). Allò que distingiria aquestes dues gramàtiques seria el tipus d'aplicatiu, tal com hem exposat en 5.4. En efecte, l'adquisició de solucions procedents de dues gramàtiques és especialment plausible en contextos de canvi lingüístic, en què el parlant està exposat a inputs ben diferents. En aquest context, és natural suposar que aquestes gramàtiques estaran en competició en el si de la llengua del parlant, la qual cosa pot donar lloc a panorames de variació com el que hem vist per als altres verbs.

De fet, aquesta manera d'explicar la variació intraparlant és aplicada per Thráinsson (2013) a un canvi en procés de l'islandès, l'anomenada *Dative Sickness* o malaltia de datiu (la substitució de subjectes acusatius de determinats verbs amb subjectes datius). En aquest canvi sintàctic es detecta un factor creixent de variabilitat gramatical en els parlants –sobretot entre els més joves, que accepten (i usen en diferents graus) les dues opcions implicades: la conservadora (acusatiu) i la innovadora (amb datiu). Efectivament, «the younger age groups are more “bidialectal” than the older ones in the sense that they typically accept both the innovative case marking (Dat.) and the traditional one (Acc.) whereas the older generations (especially the oldest one) only accept

the traditional value» (Thráinsson 2013: 174). Per a l'autor, l'augment de la variació intraparlant en les generacions joves és difícil d'explicar si assumim que la fixació dels paràmetres procedeix de tal manera que els parlants s'assenten relativament aviat en una gramàtica coherent i uniforme. En canvi, les dades s'expliquen de manera més clara seguint el model de Kroch (1989, 2001) i Yang (2000, 2004, 2010), en el sentit l'adquisició és un procés que no es fixa d'un sol cop sinó que hi tenen cabuda diferents opcions gramaticals. Es tracta, doncs, d'un model de fixació de paràmetres més flexible en què el parlant procedeix de manera probabilística i en què hi ha un grau d'indeterminació en el coneixement gramatical que s'adquireix, de manera que aquest coneixement adquirit pot incloure més d'una opció gramatical, més d'una gramàtica.

És cert que, en principi, l'existència de gramàtiques en competició sembla més plausible en el cas de parlants relativament joves. En el nostre cas, la variació intraparlant no és pas exclusiva dels parlants més joves, tot i que la nostra intuïció és que en els segments de població de més edat la variació intraparlant deixa pas a l'assentament d'una opció codificadora. Certament, mancats d'un estudi amb grups de parlants de diverses franges d'edat que pugui certificar aquesta intuïció, hem de partir de la base que el fenomen estudiat es troba, amb més o menys intensitat, en parlants de totes les edats. En el cas de l'islandès, és cert que el fenomen de variació intraparlant analitzat per Thráinsson és especialment notori en els segments més joves de la població, però és cert també que els resultats de les enquestes que presenta l'autor mostren que entre els parlants de més edat el fenomen no ha pas desaparegut del tot. De manera crucial, Thráinsson (2013: 185), conscient d'això, no limita la possibilitat de gramàtiques en competició als parlants més joves: «it does not seem that speakers settle relatively early on a grammar that is consistent and uniform in all respects. Rather, it seems that certain areas of their grammar may remain incompletely specified for a long time, even their whole lifetime».

En resum, la variació intraparlant és, probablement, un estadi transitori, causat per un *input* conflictiu i poc consistent, que és el que sol passar quan hi ha un canvi lingüístic en procés. En aquestes circumstàncies, trobem parlants que mostren molt poca variació o gens (aquests serien els parlants “ideals”) i parlants que en mostren en graus diversos.

Un darrer apunt sobre la variació intraparlant té a veure amb la possibilitat de l'explotació semàntica que hem comentat en l'apartat anterior. Quan un mateix parlant mostra variació amb un mateix verb (i en un mateix context), és evident que no hi ha cap correlació semàntica. Tal com observa Thráinsson (2013: 172), «variation in case marking is arguably more “pure” from a syntactic point of view than many other instances of variation as it typically seems devoid of any semantic or pragmatic nuances (the same is probably true of agreement but not necessarily of word order variation, use of reflexives/non-reflexives, etc.)». En efecte, la neutralitat

semàntica de la variació en el marcatge de cas és evident quan constatem que hi ha variació intraparlant amb un mateix verb, en un mateix context: «morphological dative does not in such instances express a particular meaning different from the meaning conveyed by accusative», per tant «there is no reason to believe that speakers who use a dative subject (or object) with a given verb have a particular lexical meaning in mind for this verb different from the meaning that it has for speakers who use an accusative subject (or object) with it» (Thráinsson 2013: 172, n. 6). En aquest estadi transitori del canvi, doncs, l'opció per defecte és que la variació no tingui cap correlat en la interpretació.

No podem perdre de vista, però, que aquest canvi sintàctic, tard o d'hora, comença a consolidar-se. En parlem a continuació.

5.6.2. CAP A LA CONSOLIDACIÓ DEL CANVI SINTÀCTIC

Arriba un punt que l'*input* torna a ser prou consistent i uniforme i permet, doncs, l'assentament d'una solució. A gran escala, això és el que ha passat, per exemple, amb el verb francès *aider*, que antigament permetia l'alternança datiu/acusatiu i que actualment s'usa exclusivament amb complements acusatius (vegeu 5.2.5). A continuació veurem com aquesta consolidació també té lloc, a petita escala, en català i en la resta de llengües estudiades.

En efecte, podem constatar que una part dels parlants han fet un pas més enllà i han passat d'un estadi (transitori) amb dues gramàtiques en competició que generen variació intraparlant, a un estadi ulterior en què les dues variants s'aprofiten a la interfície i són interpretades de manera diferent. Aquesta consolidació, però, no s'assoleix a la mateixa velocitat per a tots els verbs, ni tan sols per a tots els contextos d'ús d'un mateix verb. És un canvi que procedeix de manera esglaonada: un mateix parlant pot haver consolidat l'ús d'acusatiu per a alguns verbs (o per a un ús concret d'un verb), i en canvi mantenir la variació lliure datiu/acusatiu per a altres verbs, i fins i tot ni tan sols haver iniciat el canvi amb alguns altres verbs.

Ho il·lustra a la perfecció la radiografia següent, d'un dels nostres informants del català central: aquest parlant fa un ús indistint de l'acusatiu i el datiu amb verbs com *trucar* (*Avui li/la trucaré*), *apuntar* (*El policia li/l'apuntava des de la distància*) o *obrir* (*Toquen al timbre, és la Marta: obre-li/la*); en canvi, amb *robar* fa un ús indistint de datiu i acusatiu en general (*Un carterista li/el va robar a l'autobús*) però si el context denota violència o afectació de la víctima fa un ús exclusiu de l'acusatiu (*El van apallissar uns criminals i el van robar*); el mateix parlant, en el cas de verbs com *contestar/respondre*, fa un ús indistint d'acusatiu i datiu amb el significat bàsic de 'donar resposta a algú' (*El Joan et va fer una proposta i està esperant que li/el contestis*), però en canvi amb el significat de 'replicar amb contundència, portar la

contrària' usa una codificació exclusivament acusativa (*El Joan estava molt enfadat per la manera com l'havies contestat*); semblantment, amb verbs com *disparar* distingeix els contextos en què l'impacte sobre la víctima no s'especifica, amb un ús indistint de datiu i acusatiu (*Li/El van disparar però no li va passar res*), i en canvi en els contextos en què hi ha un impacte real fa un ús exclusiu d'acusatiu (*El van disparar i va morir a l'acte*). Així mateix, també ha consolidat l'acusatiu amb verbs com *escriure* (*Volia saber com estava i l'he escrit*), *pegar* (*A l'escola sempre el peguen*) o *penjar* (*Parlaven per telèfon però ella es va enfadar i el va penjar*). Finalment, sembla que encara no ha iniciat el procés de canvi amb verbs com *picar* (*Li ha picat una abella*), *lladrar* (*El nen es va acostar al gos i l'animal li va lladrar*) o *pregar/suplicar* (*Ets molt pesat, amb la teva mare. Sempre li preguntes/suplicues perquè t'ajudi*). En canvi, la radiografia d'un altre parlant –per exemple de qui escriu aquestes línies– podria donar resultats totalment diferents sobre quins verbs presenten lliure alternança i quins tenen un ús consolidat i quins ni tan sols han estat afectats pel procés de canvi.⁷⁶

De fet, Rosselló (2002: 1939), en referir-se als verbs que estudiem, ja deixa clara l'existència d'aquestes diverses possibilitats quan afirma que amb els verbs com *telefonar*, *trucar*, *pegar*, etc. «hi ha parlants que pronominalitzen indistintament en acusatiu o datiu [...], i n'hi ha que fan servir, de manera exclusiva, o bé un patró o bé l'altre (*L'he trucat*, *L'he telefonat*, *L'he pegat*; *Li he trucat*, *Li he telefonat*, *Li he pegat*)». Ara podem precisar, a més, que aquesta diversitat de comportaments la trobem en un mateix parlant.

En definitiva, a partir de totes aquestes constatacions, sembla clar que, en l'ús de la llengua d'un mateix parlant, podem trobar-hi una combinació de totes aquestes opcions:

- (i) **Canvi no iniciat:** el parlant emprava només el datiu, la qual cosa denota que el canvi amb el verb o context d'ús en qüestió no s'ha iniciat
- (ii) **Canvi en procés:** el parlant emprava l'acusatiu i el datiu indistintament, la qual cosa denota que el canvi amb el verb o context d'ús en qüestió està en procés
- (iii) **Consolidació selectiva del canvi:** el parlant emprava l'acusatiu i el datiu amb propòsits semàntics, la qual cosa denota que el canvi s'ha consolidat parcialment o, millor, selectivament, perquè s'ha consolidat l'acusatiu només en un dels contextos d'ús del verb (per exemple, quan *robar* té un matís de violència, o quan *contestar* té un matís de contundència)

⁷⁶ De fet, l'aprofitament opcional d'una diferència morfosintàctica per expressar diferències semàntiques el trobem en altres parcel·les de la gramàtica: així, alguns parlants estableixen una distribució entre *el molesta* (major afectació, acció directa) i *li molesta* (menor afectació, acció indirecta), i altres no ho perceben; així mateix, alguns parlants observen una diferència entre *le hice comer* (que denota convenciment) i *lo hice comer* (que denota obligació), i altres no hi veuen la diferència.

(iv) **Consolidació plena del canvi:** el parlant empra només l'acusatiu, la qual cosa denota que el canvi s'ha consolidat plenament, amb aquell verb

Els estadis (iii) i (iv), doncs, evoquen dues vessants del procés de consolidació del canvi. En l'estadi (iii), la consolidació selectiva del canvi, el parlant decideix aprofitar les dues opcions de codificació per expressar una diferència semàntica, de manera que consolida l'ús acusatiu per a un significat concret del verb, mantenint l'ús datiu (i) o l'ús alternant (ii) per a un altre significat. En canvi, en l'estadi (iv) la consolidació de l'ús acusatiu és plena, i el parlant no manté cap ús datiu amb aquell verb.⁷⁷

Convé tenir present que el grup de verbs que es consolidaran de la manera descrita en (iii) i els que es consolidaran de la manera descrita en (iv) variarà segons el parlant. Ho il·lustra clarament el fragment següent, un diàleg entre dos parlants del mateix subdialecte i de la mateixa generació, que presenten un comportament diferent per referir-se al mateix esdeveniment (un robatori sense violència):

(139)

Detectiu 1: - *Què li han pres?*

Client de l'hotel: - *Els 600 euros que tenia a la cartera, el rellotge d'or i l'smartphone.*
[...]

Detectiu 2: - *Ahir a la nit encara els tenia, doncs?*

Client de l'hotel: - *Sí, em sembla que sí.*

Detectiu 1: - *Això vol dir que **el van robar** mentre era a l'habitació, mentre dormia.* [...] *Aquesta noia li va tirar alguna mena de droga a la beguda, i **el va poder robar** tranquil·lament.* [...]

⁷⁷ Hem constatat l'existència d'aquests diversos estadis en els textos del Corpus Oral de Conversa Col·loquial i del Corpus Oral de Registres, que formen part del Corpus de Català Contemporani de la Universitat de Barcelona (<http://www.ub.edu/ccub>). Cal dir, això sí, que només hem obtingut resultats rellevants amb el verb *trucar*, mentre que els altres verbs rellevants no apareixien en el corpus, o no apareixien més d'un cop en boca del mateix parlant i per tant no permetien extreure conclusions sobre l'estadi del procés de canvi. Centrant-nos, doncs, en el verb *trucar*, observem en la conversa 8 del primer corpus com un mateix parlant alterna les dues formes:

14 RRR vaig veure un anunci\ 15 RRR (.. 0.42) que deia_ 16 RRR que necessiten un aparcament en aquest dallò\ 17 RRR (.. 0.30) per llogar\ 18 RRR (.. 0.50) i_ 19 RRR me'l vaig apuntar_ 20 RRR i corrents per **anar-lo**_ 21 RRR **a--** 22 RRR **a trucar**\ [...] 1120 RRR [ara si **li** **truques** per exemple el dia_ 1121 RRR (.. 0.41) no sé\

Alhora, en la conversa 13 del segon corpus veiem com els dos parlants –curiosament dos joves– utilitzen fins a 17 cops el verb *trucar* amb un complement pronominal, i en el 100% dels casos el clíctic triat és acusatiu:

30 li podràs dir que l'he trucat\ [...] 110 truca'l\ [...] 279 el truco_ [...] 283 el penso trucar jo_ [...] 294 (... 1.23) si vols el truco jo_ [...] 307 ara el trucaré_ [...] 309 JJO: el truques tu\ [...] 311 ara el tr- truco\ [...] 336 JJO: [truca'l] tio\ [...] 593 i la truco i li dic_ [...] 760 la truquessis a les quatre\ [...] 1537 que la truquessis perquè vingúes a les quatre\ [...] 1565 doncs truca-la que vingui més tard\ [...] 1571 ja la trucaré\ [...] 1592 arribaré tard a casa i no la podré trucar\ [...] 1596 per trucar-la\ [...] 1610 (.. 0.99) i que no la podries trucar\

Director de l'hotel: - [*Aquell altre client de l'hotel*] va fer creure que **li havien robat** mentre era a l'spa. (M)

L'ús del Detectiu 1 (*el van robar, el va poder robar*) pot indicar o bé l'estadi (ii), amb un ús atzarós de l'acusatiu i el datiu, o bé l'estadi (iv) de consolidació plena, amb un ús sistemàtic de l'acusatiu. En canvi, descartem que indiqui l'estadi (iii) de consolidació parcial, perquè com veurem de seguida en l'apartat 5.6.2.1 esperaríem que l'acusatiu indiqués afectació o violència i el context no és aquest –de fet, la víctima no es va adonar del robatori. Al seu torn, l'ús del Director de l'hotel (*li havien robat*) pot indicar l'estadi (i) en què el canvi no s'ha iniciat per a aquest verb, l'estadi (ii) en què el canvi està en procés i l'ús de les dues variants és indiscriminat, o també pot indicar l'estadi (iii) de consolidació parcial, perquè l'ús del datiu encaixa amb un context com aquest en què la víctima no és gaire afectada.

5.6.2.1. Consolidació selectiva del canvi sintàctic: l'explotació semàntica de l'alternança

A continuació exemplificarem alguns casos de consolidació selectiva del canvi sintàctic. Val a dir que aquest estadi il·lustra un fet que sembla natural, el de treure partit de les possibilitats que ofereix la llengua. En efecte, com nota Jónsson (2013: 145): «It seems that lexical semantics plays an important role for case marking in all languages that have a rich system distinguishing between structural and oblique [=no estructural, per a l'autor] case». ⁷⁸ Com ja hem avançat en comentar l'exemple (139), sovint la selecció del significat del verb amb el qual es consolidarà el cas acusatiu té a veure amb distincions semàntiques que giren generalment a l'entorn de la noció d'afectació, com la violència o la contundència. Essent aquesta una noció controvertida, creiem adequat dedicar-hi un excursus, abans de veure exactament quina aplicació se'n pot fer en l'estudi de les alternances de cas.

5.6.2.1.1. Afectació, sinònim de controvèrsia

Com veurem de seguida, en molts casos és temptador tractar la distribució de cas acusatiu o datiu amb alguns verbs recurrent a la noció d'afectació: amb acusatiu, el complement de persona és més afectat; amb datiu, menys. De fet, la relació entre afectació i codificació transitiva és ben present en la literatura.

⁷⁸ L'autor estudia casos d'alternança acusatiu/datiu en islandès amb verbs que com 'tocar amb el cap (una pilota)' o 'mesclar, amassar (els ingredients d'un pastís)'. Tot i que *a priori* podria semblar que són casos de «formal variation without any semantic significance [...] indicative of irregularity in the use of accusative and dative objects in Icelandic», un estudi detallat de les dades revela que «this variation is based on semantic factors that also play a role in object case marking with verbs that do not show any variation» (Jónsson 2013: 145): en línies generals, el datiu denota moviment (la pilota es mou, els ingredients del pastís es mouen) i l'acusatiu ressalta la interpretació de contacte (la pilota es mou com a conseqüència del cop) o la de creació (mitjançant la mescla d'ingredients s'obté un pastís). Svenonius (2002) tracta casos similars de variació acusatiu/datiu en islandès. Com podem veure, un objecte que experimenta moviment és més aviat no pacient, mentre que un objecte que és contactat o creat és de tipus pacient.

En efecte, aquesta noció ha estat considerada una propietat comuna i definitòria dels objectes directes, ja des de Fillmore (1968) i Dowty (1991). I també s'ha establert una correlació entre major o menor afectació i un grau de transitivitat més o menys elevat, com es desprèn d'aquestes paraules de Hopper & Thompson (1980: 252): «The degree to which an action is transferred to a patient is a function of how completely this patient is affected».

De fet, l'afectació és un dels paràmetres –usem el terme en sentit recte, en aquest passatge– de la transitivitat segons Hopper & Thompson (1980: 251). Aquests autors, en el corrent funcionalista i partint de la concepció de la transitivitat com una propietat global de tota l'oració, formularen l'anomenada Hipòtesi de la Transitivitat, segons la qual aquesta noció és «a global property of an entire clause, such that an activity is 'carried-over' or 'transferred' from an agent to a patient». Amb l'objectiu d'aïllar els components de la transitivitat, distingiren un total de deu paràmetres que tenen a veure amb l'*eficacitat* o intensitat d'una acció. I, precisament, un d'aquests paràmetres és l'afectació:

	Transitivitat alta	Transitivitat baixa
Paràmetres		
Participants	Dos participants o més, agent i objecte	Un participant
<i>Kinesis</i>	Acció	No acció
Aspecte	Tèlic	Atèlic
Puntualitat	Puntual	No puntual
Volicionalitat	Volitiu	No volitiu
Afirmació	Afirmatiu	Negatiu
Mode (o modalitat)	<i>Realis</i>	<i>Irrealis</i>
Agentivitat	Agent alt en potència	Agent baix en potència
Afectació de l'objecte	Objecte totalment afectat	Objecte no afectat
Individuació de l'objecte	Objecte altament individuat	Objecte no individuat

Aquests paràmetres, que s'han d'entendre com un valor escalar, permeten establir diferents graus en la transferència d'una activitat d'un agent a un pacient, és a dir, diferents graus de transitivitat.

Partint també de l'enfocament de Hopper & Thompson de la transitivitat com un fenomen global de l'oració (*clause-level*), Blume (1998), en un extens estudi translingüístic en què compara llengües indoeuropees i polinèsiques, identifica les construccions amb un subjecte agent i un complement datiu com a construccions amb un grau de transitivitat baix, allunyat de la configuració clàssica agent/pacient. És a dir, estableix una relació entre marcatge de cas datiu i complement no pacient –és a dir, transitivitat baixa. Segons ella, aquest allunyament del complement datiu respecte de la noció de pacient prové del fet que designa un participant que és

actiu si més no en un dels subesdeveniments que formen part de l'esdeveniment complex descrit pel predicat, i és que per a Blume (1998: 254) «agentive /nom/dat verbs denote complex events consisting of more than one subevent –one of them typically presupposed– where each participant in the complex event is independently active in at least one of the subevents».⁷⁹ Si mirem d'aplicar-ho als verbs que hem presentat en l'apartat 5.2, podem veure que els verbs com 'ajudar' ho exemplifiquen fàcilment: el subjecte fa alguna acció per afavorir que l'altre participant aconseguixi fer amb èxit allò que es proposa, de manera que tots dos són participants agentius. Més endavant Blume (1998: 273) dóna també l'exemple de verbs de *social gesture*, que indiquen la reacció del participant subjecte davant de subesdeveniments o estats causats pel participant datiu; així, en el cas concret de 'respondre', «the dative agent [...] is presupposed to have expressed a proposition before», i per tant té característiques protoagentives. És cert, però, que en altres casos aquesta explicació no és tan clara. De fet, Fernández & Ortiz de Urbina (2012: 86), parlant dels verbs alternants del basc, expliquen que la generalització de Blume pot semblar vàlida en el cas dels verbs que signifiquen 'ajudar' (ajudem algú a fer una cosa), però és molt més discutible amb verbs del tipus 'telefonar'.

En qualsevol cas, per a Blume (199: 268) el patró agent-datiu es caracteritza per l'absència d'afectació, a diferència del que passa en el patró agent-acusatiu: «the activity of the nominative participant never manipulates or affects the activity of the dative participant», és a dir, «the participants of /nom/dat interaction verbs do not show agent-patient (dependence) relations in any of the subevents that are implied by the verb meaning». Compareu, en aquest sentit, l'efecte que té un modificador adverbial referit a l'activitat de l'agent: en un verb amb un complement de persona protopacient, aquesta modificació sobre l'agent també afectarà l'altre participant («if Paul rocks Peter fast, the movement of Paul will be as fast as the movement of Peter that it causes»); en un verb amb un complement de persona protoagent, el segon participant no serà pas necessàriament afectat per la modificació («if Paul follows Peter fast, this does not mean that Peter will go away as fast as Paul follows; and if Paul helps Peter a lot, Peter will be much nearer to his envisaged aim, but it does not follow that Paul makes a great effort to achieve this») (Blume 1998: 268). Constatem, doncs, la vinculació entre afectació i acusatiu, d'una banda, i no-afectació i datiu, de l'altra.⁸⁰

⁷⁹ El fet que tant el subjecte com el complement de persona tinguin propietats protoagents (Dowty 1991) implica que que no hi ha una asimetria agent/pacient clara ni prototípica (Blume 1998: 265-269).

⁸⁰ Existeix també una important tradició consistent a vincular l'afectació i l'aspecte lèxic (vegeu per exemple Tenny 1992, 1994). Alhora, en alguns casos s'han proposat diferències aspectuals codificades mitjançant casos diferents. Ho hem vist en parlar del basc en la secció 5.5.1.

Així mateix, en l'àmbit de les llengües eslaves estudis com el de Richardson (2007) han aprofundit en la vinculació entre aspecte i cas: el cas lèxic (no acusatiu) apareix amb verbs atèlics l'estructura esdevenimental del quals no és composicional, i el cas estructural acusatiu apareix amb verbs que presenten una estructura composicional –per a l'autora el cas estructural acusatiu està lligat a la composició de trets de *v*, i concretament a la presència del tret

En les llengües del món podem trobar moltes dades que mostren la tendència a codificar el participant més afectat com un OD (un SD marcat amb cas acusatiu/absolutiu). De fet, l'alternança locativa (*Carregar palla al camió* o *Carregar el camió de palla*) n'és un exemple: si *palla* és l'OD volem expressar que aquest participant ha estat totalment afectat per un canvi de lloc, si *el camió* és l'OD volem expressar que aquest participant ha estat totalment afectat per un canvi d'estat. També en l'estudi de verbs amb un sol complement s'ha constatat la codificació d'OD per als complements més afectats –vegeu els treballs de Smith (1987) per a l'alemany, Barddøl (2001) per a l'islandès, i Dixon (1994) i Kittilä (2007) per a una varietat de llengües. Un altre estudi que apunta en aquesta direcció és el de Palmer (1994: 33-36): en parlar de les construccions bivalents amb un subjecte agent i un complement datiu, l'autor explica que aquest complement no pot ser considerat un objecte-pacient estàndard perquè els pacients i els objectes marcats amb datiu difereixen quant al grau d'afectació, i ho exemplifica amb l'ús de l'hongarès del cas datiu per marcar un participant de tipus passiu que és menys afectat per l'acció. Palmer també fa notar que el cas datiu s'empra en diverses llengües ergatives com el dyirbal o el chichkechee per degradar (*demote*) un objecte-pacient que solia presentar cas absolutiu. Després d'analitzar dades de llengües de famílies molt diverses, com el georgià i el tabassaran, Palmer (1994: 78-79) conclou que el patró agent+pacient indica transitivitat plena, i fa notar que aquesta transitivitat és reduïda quan el patró usat és agent+datiu. També Jónsson (2013), en explicar l'alternança acusatiu/datiu en islandès, explica que el factor crucial en l'alternança és l'estatus de l'objecte: un no-pacient (que experimenta algun tipus de moviment) rep datiu, i un pacient (que és contactat o creat) rep acusatiu.

Així doncs, l'afectació ha estat estudiada com un factor determinant de la transitivitat, i com una noció definitòria dels arguments pacients. Malgrat això, estem d'acord amb les paraules de Beavers (2007: 1): «Despite this, affectedness rarely receives a unified, linguistically-motivated definition, and often such work proposes conflicting results». Aquest autor entén la noció d'afectació com «a three-place relation, relating an event, an affected entity, and a property scale» i elabora un enfocament jeràrquic de la noció d'afectació. En concret, defineix «varying “degrees” of affectedness that form an implicational Affectedness Hierarchy». Sense entrar en els detalls específics de la seva proposta, nosaltres, en comptes de limitar-nos a definir un argument com a afectat o no afectat, farem ús, quan sigui pertinent per a les nostres

aspectual [*quantized*], que indica que l'estructura esdevenimental del verb és composicional. Aquesta hipòtesi que l'estructura esdevenimental d'un sintagma verbal és composicionalment determinada en la sintaxi prové de fet de Verkuyl (1993), per al qual la informació aspectual semàntica està distribuïda en els diferents constituents –en altres paraules, els valors aspectuals d'una oració depenen de les propietats quantificacionals de constituents com els SD i també depenen de la informació semàntica abstracta continguda en un verb.

També Svenonius (2002) vincula l'existència d'un solapament temporal entre els esdeveniments descrits pel verb amb el cas acusatiu, i la manca d'aquest solapament amb el cas datiu. I encara Kratzer (2004) estableix la connexió entre telicitat i acusatiu en alemany i anglès.

construccions, de les diverses categories o graus d'afectació que identifica Beavers (2007: 2-4), com ara afectació holística vs. afectació potencialment parcial (per exemple, *John wrote his dissertation* vs. *John wrote on his disseration*), o impacte (*impingement*) real vs. impacte no especificat (per exemple, *John hit the wall* vs. *John hit at the wall*). Vegem, doncs, com aquesta concepció de l'afectació més àmplia i amb diverses subcategories ens pot ser útil en la descripció de les alternances datiu/acusatiu.⁸¹

Com avançàvem abans de començar l'excursus, entre els parlants que disposen de les dues opcions codificadores, és possible fer-ne un ús concret amb propòsits semàntics, de manera que l'ús del complement acusatiu marca una diferència de significat més o menys notòria respecte de l'ús del complement datiu. De fet, en el cas del català recordem que en els apartats 5.2.3 i 5.2.4 ja hem constatat que el diccionari normatiu (*DIEC2*) procura establir diferències quant a l'ús acusatiu i l'ús datiu dels verbs *contestar* i *robar*, respectivament.

Així, segons el *DIEC2* *contestar* amb datiu significa 'donar resposta', mentre que l'ús acusatiu implica matisos de major contundència, que acosten el significat del verb a 'replicar'.⁸²

(140) *La Maria et va fer una proposta. Ja li has contestat?*

(141) *Els estudiants més radicals contestaren el rector amb una protesta*

Aquesta és, doncs, l'explotació previsible entre els parlants que han assolit la fase de consolidació selectiva del canvi (estadi iii). En canvi, els parlants que es troben en l'estadi (i), és a dir, que no han experimentat el canvi sintàctic amb aquell verb en concret (o en general) i que, per tant, disposen només de l'opció dativa, no establiran cap connexió entre la codificació i aquests matisos interpretatius i faran servir el datiu sempre (142), també quan el context denoti una major contundència i rebuig (exemple (d)):

(142)

a. *Heu vist com **li ha contestat** Montoro a un periodista estranger?*⁸³ (M)

b. *La mare, des del llit, va parlar; però, com que no la varen entendre, no **li va contestar** ningú.* (L)

c. *El PP li diu ignorant [a Patxi López] i **li contesta** demanant-li que faci els comptes a casa seva* (P)

⁸¹ El treball de García (1975) sobre les nocions semàntiques implicades en (o relacionades amb) la distribució de clítics acusatius i datius és una referència que cal tenir també present.

⁸² Segurament, tal com nota Blume (1998: 273), aquests usos sovint «express social gesture rather than the transmission of a proposition that will change the knowledge of the addressee».

⁸³ Observeu que es tracta d'un exemple amb doblat de l'OI. Ens hi hem referit a la nota 53 de l'apartat 5.4.1.

d. *Ellison cataloga a Google de malvada i Schmidt **li contesta**. [...] Schmidt carrega durament contra les declaracions que va fer Ellison fa dues setmanes (M)*

Finalment, és previsible també que en alguns parlants el canvi sintàctic datiu>acusatiu amb aquest verb concret s'hagi consolidat plenament (estadi iv), de manera que es preveu un ús sistemàtic de l'acusatiu no només quan el verb signifiqui 'replicar amb contundència i rebuig' sinó també quan signifiqui senzillament 'donar una resposta a allò que algú ha plantejat' (143):

(143)

a. *Vostè va parlar de la radicalitat democràtica i el príncep **el va contestar** dient que no. Avui tindrà oportunitat de **contestar-lo**? (M)*

b. *Vaig sentir el que deia la Rahola i **volia contestar-la** (M)*

c. - *El pla B s'ha convertit en el pla A? És a dir, hi haurà eleccions anticipades, President?*

- *No l'hi puc dir, perquè si ara jo els hi ensenyo totes les cartes...*

[La periodista que entrevista el President de la Generalitat interromp]

- *Sí, dona, li estic dient moltes coses. Però és que vostè ara em fa preguntes que jo... no **la puc contestar** per una raó, perquè si tenim unes certes cartes a les mans per jugar i resulta que les ensenyem totes de cop... (M)*

En el cas de *respondre*, la normativa no estableix una distinció de significats perquè només reconeix l'ús de complements de persona datius. Tanmateix, l'alternança amb aquest verb és ben viva. Per això, podem pensar que els parlants amb totes dues opcions de codificació, si es troben en la fase de consolidació selectiva, faran una distribució dels casos acusatius i datius seguint els paràmetres de la distinció que s'estableix amb *contestar* basada en nocions com la contundència o el rebuig. Així, l'exemple següent evidencia aquest comportament, per tal com en el context queda clar que el significat del verb és molt proper a 'replicar':

(144) *Ros i Elena **responen** Navarro dient-li que abandoni debats endogàmics Els crítics del PSC no accepten el repte del primer secretari, Pere Navarro [...] És per això que han preferit replicar al primer secretari demanant «unitat, suma i respecte» dins el PSC. (P)*

Alhora, també fem la predicció que els parlants per als quals el canvi hagi arribat a l'estadi final de consolidació (estadi iv) faran un ús sistemàtic de l'acusatiu, fins i tot quan el verb significa simplement 'donar una resposta a algú', fet que els exemples següents corroboren, tant amb clítics (145) com amb SD plens (146):

(145)

- a. *Rajoy ha dit [...] Doncs bé, Oriol Pujol ja l'ha respost.* (M)
- b. *I és que a primera hora del matí Mas havia plantejat internacionalitzar el conflicte si l'Estat espanyol no li feia cas; doncs bé, al cap de poc el van respondre el ministre de Justícia, Alberto Ruiz Gallardón, i la secretària general del PP, María Dolores de Cospedal, que fins i tot parlava de penes de presó.* (M)
- c. *I el Cañas a la Núria Cadenes també la va respondre ben malament* (E, català central)

(146)

- a. *Jordi Pujol ja ha respost Mariano Rajoy* (M)
- b. *“Que envii els mossos a Abertis i a la Caixa”. David Fernández respon el conseller Espadaler, que va dir que estaria a sobre dels escarns de la PAH* (P)
- d. *Ràpidament, al seu perfil de Twitter, Montilla va respondre el president Mas* (P)

També en el cas de *robar* és possible per a una part dels parlants establir una diferència de significat segons el cas. En efecte, com veïem en 5.2.4, el DIEC2 considera que *robar* amb datiu significa ‘apropiar-se indegudament, amb violència, amb engany, d’amagat (allò que és propietat d’altri)’, mentre que amb acusatiu significa ‘desposseir (algú) de les coses que li pertanyen, indegudament, amb violència, amb engany, d’amagat’. Per tant, sembla que l’alternança de cas vehicula una diferència quant a l’afectació (afectació holística vs. afectació potencialment parcial):

(147)

- a. *Li demanen si l’han robat i diu que no, que no eren lladres els qui l’han agredit.* (L)
- b. *Creus que podria ser un muntatge? Que el van robar i li van tallar les venes?* (M)

(148) *No coneixes l’avi: no hi ha home en aquest món que pugui robar-li i sortir-se’n* (L)

Així doncs, l’ús d’una estructura o l’altra respon a una diferència semàntica subtil però perceptible, com podem comprovar analitzant els usos del verb *robar* en una mateixa obra literària en català (*Jo confesso*, de Jaume Cabré, Proa 2011). En efecte, a diferència del que ocorre en (149), amb datiu, en (150), amb acusatiu, es desprèn del context que la persona abans de ser robada ha estat assassinada:

(149)

- a. *- Puja aquí dalt i balla: a rostir-te eternament perquè no has anat a missa o has robat al veí.* (L)
- b. *- Vostè és un canalla. Li va robar el violí. [...] I també va robar al desgraciat Adrià Ardèvol.* (L)

(150) - *A qui vas confiar els diners?*

- *A un home de confiança. El van matar. I **el van robar**.* (L)

Esperem, per tant, que en l'estadi (iii) de consolidació selectiva, com acabem de veure en (150) i com podem veure també en (151), l'ús d'acusatiu per al complement de persona de *robar* aparegui en contextos (com els següents) en què s'especifica (vegeu subratllat) l'alt grau d'afectació de la víctima (per exemple, si és assassinada):

(151)

a. *Li demanen si **l'han robat** i diu que no, que no eren lladres els qui l'han agredit.* (L)

b. *Creus que podria ser un muntatge? Que **el van robar** i li van tallar les venes?* (M)

En canvi, sabrem que el canvi ja s'ha consolidat plenament (estadi iv) quan l'ús de l'acusatiu sigui sistemàtic i s'utilitzi per designar la víctima qualsevol tipus de robatori, incloent-hi casos en què la persona robada només ha perdut una petita quantitat de diners (152) o casos en què la víctima ni tan sols està segura que li hagin pres res i ho fa investigar (153):

(152) *Finalment em van portar a una oficina sota terra i em va entrevistar un policia.*

- *¿**L'han robat** a l'estació de tren?*⁸⁴

- *No, a l'hotel. [...]*

- *¿Què ha perdut?*

Li vaig fer una llista de les meves possessions.

- *¿Quants diners?*

- *Unes 100 lliures.*

(L)

(153) [Parla un detectiu:] *Una vegada em va contractar perquè sospitava que un treballador seu **l'estava robant**. I era veritat.* (M)

És interessant que també en altres llengües es detecta l'estadi (iii) de consolidació selectiva, és a dir, un estadi que fa possible l'explotació semàntica de les dues opcions disponibles. Així, diversos parlants de l'espanyol consultats constaten que l'ús de *robar* amb acusatiu implica una major afectació, amb un significat molt més proper a 'assaltar, atracar'. De fet, en 5.2.4 explicàvem també que per a Fernández-Ordóñez (1999: 1328-1329 i 1329, n. 23) la codificació del complement de persona en acusatiu implica «una reinterpretación del verbo, umentando su grado de transitividad e implicando un cambio de significado», en el sentit que «el acto de

⁸⁴ Noteu que el clític de 3a persona *el* s'usa per fer referència a un participant de 2a persona –és l'ús de la forma de cortesia *vostè*.

sustracció tuvo lugar en presencia del individuo afectado y con notable perjuicio del mismo». Ricardo Etxepare (c.p.) nota un contrast entre els dos patrons que va en aquesta línia:

(154)

- a. *Le robaron, pero poco*
- b. **Lo robaron, pero poco*

També en espanyol, però, hi ha una part de parlants que opten per l'acusatiu de manera sistemàtica, i no només per a determinats contextos (estadi iv). Així, faran servir la codificació acusativa amb el significat estàndard de *robar*, sense cap matís de violència ni de major afectació. Ho veiem en aquestes ocurrències de l'espanyol de l'Amèrica Llatina (155) i del d'Europa (156):⁸⁵

(155)

- a. *Lo robaron y le devolvieron todo: increíble (P)*
- b. *Meten presa a mujer por fingir que **la robaron**. La f emina acudi o a la comisaria indicando que le habían hurtado un bolso que dejó en una farmacia (P)*
- c. *Un pasajero, no obstante, se acercó al agente de turno y le comunicó la pérdida de su cartera, en la que llevaba varios cientos de pesos. No pudo precisar dónde **fue robado**, aunque sí aseguró que dos o tres estaciones antes de llegar tenía aún la cartera en el bolsillo. (L)*
- d. *Una vez adentro del medio de transporte le robó el celular a Antonella De Rosa [...] Si bien Portalea negó haber estado en el  mnibus donde la mujer **fue robada**, lograron identificarlo por su tarjeta SUBE. (P)*

(156)

- a. *La mujer se encontraba sola y estaba entrando en su coche cuando los asaltantes **la robaron**, llevándose un reloj valorado en 18.000 euros antes de huir a bordo de una motocicleta. (P)*
- b. *Juan fue robado sin darse cuenta (E)*

De fet, la concepció del complement de *robar* com un argument amb més propietats de protopacient que no pas de protoagent no ens ha d'estranyar: fixem-nos que Schwarze (2001: 95), en el seu treball sobre semàntica lèxica, descriu l'oració del francès *Un voyou vole le v elo   Jean* com una situació en què participen un agent (*un voyou*), un tema (*le v elo*) i, crucialment, un pacient (*  Jean*).

⁸⁵ En reproduïm el context força extensament per evidenciar que no es tracta del significat de 'raptar', i també per evidenciar que són varietats sense *loísmo/laismo* ja que fan  s de la forma dativa *le* quan escau.

Un altre verb amb el qual l'explotació semàntica és possible és *disparar*. En aquest cas, sembla que per a una part dels parlants l'acusatiu implica que la víctima ha rebut el tret (158), mentre que amb cas datiu no és necessàriament així (*impacte vs. impacte no necessari*) (157):

(157)

- a. *L'alcalde de Maià de Montcal va explicar ahir que el caçador que **va disparar** al jove «era una persona coneguda i amb molta experiència» (P)*
- b. *La defensa de 'esbirro afirma que **va disparar-li** per "por insuperable" (P)*

(158)

- a. *Llavors l'agent **el va disparar** i el va matar (P)*
- b. *Des del dia que va morir la Isabel, ha desitjat venjar-me del Balló. Quan era allà, amb la pistola... Per una banda **volia disparar-lo**. De veritat que l'hagués matat. (M)*

La forma acusativa, és clar, dona lloc a la passivització del complement:

(159) *Touriño **va ser disparat** a sang freda en ple carrer per un sicari que hauria contractat un empleat seu (P)*

Romero & Ormazabal (c.p.) noten que en espanyol és possible una explotació en termes similars:

(160)

- a. ***Le dispararon** pero no le dieron*
- b. ***Lo han disparado**, está muerto*

Com en els altres casos, la predicció és que els parlants en els quals el canvi ja s'ha consolidat (estadi iv) usin sistemàticament l'acusatiu encara que no hi hagi implicada la noció de mort –per exemple, en (161) assumim que l'agent dispara com a mesura preventiva, i no pas per matar el criminal. Alhora, els parlants per als quals el canvi encara no hagi començat (estadi i), faran ús del datiu de manera sistemàtica, fins i tot en els casos en què l'acció té conseqüències mortals (162):

(161) *La situació ambiental era especialment tensa per l'estat d'exaltació de l'agressor, qui hauria arribat a situar-se molt a prop de l'agent que **va disparar-lo** quan va decidir atacar-lo (P)*

(162) [Parlant d'un cadàver] ***Li han disparat** dues vegades (M)*

En definitiva, amb els verbs *robar*, *contestar/respondre* i *disparar* hem exemplificat l'estadi (iii) de consolidació del canvi, en què l'acusatiu es consolida per a un significat concret i en canvi es reserva el datiu (estadi i) o l'alternança lliure (estadi ii) per als altres significats.

Aquestes consideracions valen per al català i l'espanyol. En canvi, si ens fixem en altres llengües trobem circumstàncies diferents. Per exemple, els verbs de comunicació telefònica que en català i espanyol no eren compatibles amb l'estadi (iii) de consolidació selectiva sí que ho són en asturià, ja que segons Xulio Viejo (c.p.) és possible detectar una diferència interpretativa segons el cas usat.⁸⁶ També en basc els parlants que disposen de les dues opcions codificadores per a *deitu* 'telefonar' en poden fer un ús amb matisos aspectuals diferenciats, tal com hem vist en 5.5.1. Aquesta disparitat de comportament d'una mateixa classe de verbs fa difícil delimitar què determina la compatibilitat d'un verb amb l'explotació semàntica –podríem pensar que té a veure amb la naturalesa de l'arrel, amb l'estructura subesdevenimental designada (en el sentit de Blume (1998) o Svenonius (2002)), però segurament esperariem un comportament interlingüístic més homogeni, en el sentit que els verbs que permetessin l'explotació fossin els mateixos en totes les llengües amb l'alternança.

5.6.3. INDICIS DE LA CONSOLIDACIÓ DEL CANVI SINTÀCTIC

En l'apartat 5.6.1 hem vist que la convivència dels dos tipus d'aplicatius descrits en 5.4 correspon a un estadi transitori en què un mateix parlant mostra variació lliure en la marca de cas d'un complement d'un verb. En efecte, l'aplicatiu romànic i l'aplicatiu anglosaxó són semànticament equivalents (només difereixen en les propietats d'assignació de cas), de manera que en aquest estadi del canvi en procés no esperem cap utilització semàntica de les variants dativa i acusativa.

Tanmateix, en l'apartat 5.6.2 hem constatat que la variació lliure pot acabar donant pas a una consolidació selectiva de l'ús amb acusatiu. Aleshores, l'ús de l'acusatiu té implicacions semàntiques concretes que el diferencien de l'ús del datiu. En aquest punt, convé preguntar-se si en l'estadi de consolidació del canvi el parlant juga encara amb la combinació de dos aplicatius diferents. Tenint en compte que, per hipòtesi, l'aplicatiu romànic i l'anglosaxó són semànticament equivalents, hom pot preguntar-se per què una combinació de tots dos hauria de resultar en una possible utilització semàntica.

En efecte, sembla més encertat considerar que, quan l'alternança de cas implica una explotació semàntica, el parlant ja ha superat l'estadi amb un aplicatiu romànic i un d'anglosaxó, i ha passat a tenir un aplicatiu de tipus romànic quan assigna cas datiu (i el complement és una

⁸⁶ Xulio Viejo (c.p.) adverteix que «[s]i tuviese que arriesgar una cierta matización entre ambos diría que el acusativo marca un aspecto puntual (*telefonéelu va cinco minutos*) y el dativo un cierto matiz durativo o reiterativo (*telefonéa-y tolos días*)». Si bé caldria aprofundir en les diferències entre ambdues variants, no sembla del tot desencaminat pensar que existeix una correlació entre els matisos aspectuals apuntats i una diferència semàntica basada en el grau d'afectació, en la línia del que hem constatat amb altres verbs –l'acció puntual amb acusatiu denotaria una major afectació del participant, mentre que la versió amb datiu correspondria a un esdeveniment del qual es vol destacar la iteració o la duració, més que no l'efecte que pugui produir-se sobre el participant.

meta), i una estructura transitiva estàndard quan assigna cas acusatiu (i el complement és un tema). Aleshores, l'explotació semàntica d'aquest estadi se segueix de manera clara. Es tracta, simplement, d'un desenvolupament evolutiu respecte de l'estadi anterior, en què l'aplicatiu romànic i l'aplicatiu anglosaxó coexistien sense diferències semàntiques, una situació que no és lingüísticament útil ni econòmica.

A més, aquesta visió dels fets enllaça amb les conclusions a què podríem arribar si adoptéssim una perspectiva pròpia de la lingüística cognitiva (vegeu, per exemple, Pérez Saldanya 1996). En efecte, si partim d'una teoria del prototipus, ens adonarem que els OI dels verbs estudiats no són –estructuralment– gaire propers al prototipus de la categoria de receptors o metes (per exemple, els OI prototípics o receptors solen seguir un OD que indica la cosa transferida), la qual cosa pot conduir els parlants a identificar aquests objectes amb els d'una altra categoria amb la qual comparteixen algunes propietats (per exemple, el fet d'aparèixer just després del verb), la categoria dels pacients. De fet, aquest és l'enfocament de Ramos (2005b: 106): «En aquest entorn sintàctic, més propi del CD, és fàcil que el parlant tendisca a interpretar el CI com un CD, i que el que en un principi era una funció semàntica de Destinatari acabe percebent-se com un Pacient».

De fet, en un marc teòric més proper, el fet que els esdeveniments designats per la mena de verbs que estudiem puguin ser concebuts estructuralment de maneres diferents tampoc no ens ha d'estranyar: és força fàcil entendre el pas de concebre la persona a qui telefonem com un destinatari a entendre-la com un pacient.⁸⁷ Així, McFadden (2004: 130) analitza l'existència en alemany de dos verbs amb el significat de 'felicitar', un amb acusatiu (*beglückwünschen*) i un amb datiu (*gratulieren*), i fa la reflexió següent: «Given the fact that a single event with a constant set of participants can have alternating linguistic representations with the participants appearing in different argument structure positions, it should come as no surprise that a person being congratulated can be realized, in our terms, either in Spec-vAppIP or in VP», és a dir, com un OI introduït per un aplicatiu o com un OD clàssic en una configuració transitiva. Per a McFadden (2004: 131), «the dative versus accusative marking on an object is tied to the structural position in which the object is introduced into the clause. Now, given an abstract predicate meaning 'congratulate', taking two logical arguments, there is a certain amount of flexibility in how the arguments can be realized. Since the congratulator is agentive, it will most likely be introduced by v, but this still leaves two possible slots for the congratulatee. Hence, in principle, variability of this kind is possible with two-place predicates, subject to the availability of proper interpretations». A més, l'autor també constata que «[d]ifferent argument structures,

⁸⁷ Sense anar més lluny, en llengües com l'anglès el complement de *phone* és un OD.

as implied by different case-marking, go along with different nuances of meaning» (McFadden 2004: 132).

En definitiva, en els subapartats que segueixen veurem com diferents proves estructurals ens permeten determinar que, efectivament, quan el canvi es consolida la codificació acusativa correspon a una configuració transitiva clàssica. L'existència, aleshores, de dues estructures clarament diferenciades permet explicar la consolidació selectiva: quan hi ha acusatiu, el complement s'origina en la posició d'OD, com un tema qualsevol, i com a tal té propietats semàntiques protopacients (és considerat més afectat); quan hi ha datiu, el complement s'origina en la posició d'OI, com un receptor qualsevol, i com a tal té propietats protoagents (no és considerat afectat).

De fet, considerem que el pas d'un aplicatiu anglosaxó a una estructura transitiva clàssica no explica només l'estadi (iii) de consolidació selectiva, sinó que evidentment perdura fins a l'estadi (iv) de consolidació plena. En efecte, tant els verbs amb els quals l'acusatiu s'ha consolidat per a un ús concret (estadi iii) com els verbs amb els quals l'acusatiu s'ha consolidat de forma general (estadi iv), les proves estructurals apunten cap a una mateixa direcció: cap a una configuració transitiva clàssica.

Abans d'examinar aquestes proves que demostren l'estatus d'OD clàssic dels complements acusatius amb els quals el canvi s'ha consolidat, cal dir que no esperem resultats sempre contundents, sinó que esperem detectar la vacil·lació que és pròpia dels canvis assolits recentment i, en definitiva, dels canvis que actuen a velocitats diferents segons les llengües però també segons els parlants i, fins i tot, segons la classe lèxica de verb o segons l'accepció de cada verb.

En efecte, hi ha diversos fets que apunten que aquests complements amb acusatiu adquireixen cada cop més propietats d'OD. A continuació les enumerem.⁸⁸

5.6.3.1. Comportament en contextos causatius

Per parlar del primer d'aquests fets, hem de fer referència al treball de Sáez (2009) sobre el que ell anomena verbs de la classe *ayudar* (i que exemplifica amb *ayudar*, *molestar* i *perjudicar*). L'autor ens proporciona proves estructurals que demostren que el complement de persona dels verbs que estudiem, encara que sigui acusatiu, continua sent una meta, és a dir, un OI (marcat diferencialment). De l'anàlisi concreta que proposa Sáez per a aquest grup concret de verbs n'hem parlat amb detall en el subapartat 5.3.2.1. Ara, però, ens interessa veure quins tests aplica

⁸⁸ Hom podria pensar que la possibilitat de passivitzar-se és un indicatiu de l'estatus OD d'aquests complements un cop s'ha consolidat el canvi. Tanmateix, recordem que en l'estadi de canvi en procés, quan el complement ocupa la posició d'OI en el si d'un aplicatiu anglosaxó, ja esperem que es pugui passivitzar, per tal com comprova cas acusatiu estructural en l'especificador de Sv i, des d'allà, pot pujar a la posició de subjecte en una oració passiva.

Sáez per demostrar que el complement acusatiu d'un verb com *ayudar* de l'espanyol no és, des del punt de vista estructural, un OD normal i corrent.

El primer fet en què es fixa Sáez (2009: 61) és que el clíctic acusatiu que substitueix el complement del verb *ayudar* (*la ayudó*) es comporta com un clíctic datiu, en el sentit que és afectat per l'anomenada restricció de persona i cas (o restricció *me-lui*), que estableix que un clíctic datiu (per exemple *le*, transformat en aquest context en *se*) no pot concórrer amb un clíctic acusatiu de 1a o 2a persona (per exemple *me*) però sí amb un de 3a persona (per exemple *la*). Compareu:

(163)

- a. **Tu se me enviaste a Juan* (=enviar [OD a mí] [OI a Juan])
- b. *Tu se la enviaste a Juan* (=enviar [OD a la niña] [OI a Juan])

(Sáez 2009: 61)

L'autor fa seva l'explicació que donen Ormazabal & Romero (1998) al contrast entre (163a) i (163b). La idea principal és que en (163a) tant el clíctic datiu com el clíctic acusatiu de 1a/2a persona tenen el tret [+animat], i això genera agramaticalitat perquè tots dos competeixen «for checking their [+animate] feature with one single animacy-related functional head» (Sáez 2009: 62). En canvi, en (163b) el clíctic acusatiu de 3a persona ja no és [+animat] sinó [-animat], i per això l'oració és gramatical. El mateix raonament serveix per explicar la bona formació de (164), una estructura causativa en què la forma acusativa *la* ha experimentat escalada de clíctic (*clitic climbing*) i, com a conseqüència, hi ha hagut reestructuració (és a dir, pas d'una estructura biclausal a una de monoclausal):

(164) *Tu me la hiciste conocer*

(Sáez 2009: 62)

Amb la reestructuració, doncs, els dos clíctics es troben en un àmbit en què són coarguments, de manera que només n'hi podrà haver un amb el tret [+animat]. Com que els clíctics acusatius de 3a persona com *la* tenen el tret [-animat], no hi ha cap incompatibilitat. El fet clau és que, en canvi, el mateix clíctic superficialment acusatiu que acompanya un verb com *ayudar* sembla que sí que és [+animat], perquè no pot coaparèixer amb un clíctic datiu també animat (*me*).⁸⁹

(165) **Tu me la hiciste ayudar*

(Sáez 2009: 63)

⁸⁹ Noteu en canvi que, si no hi ha reestructuració, no hi ha cap agramaticalitat, perquè cada clíctic forma part d'una clàusula diferent i no són, per tant, coarguments en competició:

(i) *Tu me hiciste ayudarla a ella*

(Sáez 2009: 63)

Aquests fets condueixen Sáez (2009: 63) a concloure que «the third-person accusative clitic of *ayudar*-verbs inherits that feature from the particular configuration displayed by these verbs». Recordem que això el condueix a proposar que «the feature [+animate] is part of the bundle of features forming the applicative head and [...], as a consequence, the pronominal clitic located in the specifier of the ApplP must inherit such a feature in some way» (Sáez 2009: 65). En definitiva, la raó del contrast entre (164) i (165) és que en el primer cas *la* correspon a un OD de debò, mentre que en el segon en realitat tenim un OI que, per determinades circumstàncies, presenta cas acusatiu i no datiu.

De fet, el primer treball que constata aquestes restriccions sobre el moviment del clític fou Bordelois (1974), que de fet no es fixà només en l'animacitat del complement sinó també en l'agentivitat –de fet, en els exemples de Sáez (2009) ja veiem l'oposició entre l'estatiu *conocer* i l'agentiu *ayudar*.⁹⁰ Bordelois observà que en les estructures causatives un clític acusatiu amb referent animat no pot escalar fins al verb principal si el verb subordinat és agentiu.⁹¹ Per tant, hi ha un contrast de gramaticalitat entre (166) i (167):

(166) *Él me hizo saludar al chico* → **Él me lo hizo saludar*

(167) *Él mi hizo tener al niño en brazos* → *Él me lo hizo tener en brazos*

L'explicació que hi dóna Torrego (2010: 464) és que en (166) hi ha dos aplicatius: un d'alt, que introdueix el complement *me* de *hacer*, i un de baix, que introdueix el complement *lo* de *saludar*, d'acord amb el que hem vist en 5.3.2.1. L'aplicatiu alt constitueix una fase (vegeu les consideracions sobre els diversos treballs de McGinnis en 2.1.6) i, com a tal, «will prevent complex predicate formation or vP-restructuring of the embedded infinitive». En canvi, el complement de persona d'un predicat no agentiu com *tener en brazos* no és pas introduït per cap aplicatiu, de manera que res no impedeix que el clític escali (167). I, evidentment, si el complement del verb subordinat no és animat tampoc no serà introduït per cap aplicatiu baix i l'escalada de clític serà possible:

(168) *Él me hizo coger el papel* → *Él me lo hizo coger*

En definitiva, tant si ens fixem en l'explicació de Sáez (2009) centrada en la competència entre dos arguments amb el tret [+animat] com si ens fixem en l'enfocament de Bordelois (1974) i Torrego (2010) que combina l'agentivitat del predicat i l'animacitat del complement, concloem que amb els complements dels nostres verbs, que són agentius i tenen un complement de persona animat, la reestructuració en contextos causatius no hauria de ser possible. En efecte,

⁹⁰ Però vegeu la puntualització de Torrego (2010: 463, n. 32), en el sentit que *conocer* «does not make the distinction sufficiently clear since *conocer* under HACER gives rise to the agentive meaning 'get to know'».

⁹¹ De fet, Torrego (2010: 463) constata que aquest fet no és exclusiu dels contextos causatius amb *hacer* (i *dejar*, *permitir*), sinó que també apareix en les estructures complexes amb *ver*, *oir*.

Juan Romero (c.p.) i altres parlants d'espanyol enquestats (que poden codificar el complement de persona en acusatiu) confirmen aquests resultats:

(169) *Tú me hiciste llamar a la directora* → **Tú me la hiciste llamar*

(170) *Tú me hiciste telefonar a la directora* → **Tú me la hiciste telefonar*

(171) *Tú me hiciste pegar al chico* → **Tú me lo hiciste pegar*

(172) *Tú me hiciste pagar a la trabajadora* → **Tú me la hiciste pagar*

(173) *Tú me hiciste disparar al ladrón* → **Tú me lo hiciste disparar*

Aquestes dades indiquen, doncs, que efectivament el complement de persona d'aquests verbs, tot i presentar acusatiu, és introduït per un aplicatiu, i això explica la agramaticalitat de (169)-(173): segons Sáez, perquè la posició d'aplicatiu fa que el clític acusatiu adquireixi el tret [+animat]; segons Torrego, perquè la combinació d'un aplicatiu alt i un de baix impedeix la reestructuració.

Ara bé, també és cert que per a altres parlants de l'espanyol algunes de les oracions anteriors amb reestructuració són bones, per exemple amb els verbs de comunicació telefònica.⁹²

(174) *Tú me hiciste llamar a la directora* → *Tú me la hiciste llamar*

(175) *Tú me hiciste telefonar a la directora* → *Tú me la hiciste telefonar*

Més encara, en català la reestructuració és possible amb tots els verbs:

(176) *Em vas fer trucar la directora, tu* → *Me la vas fer trucar*

(177) *Em vas fer telefonar la clienta, tu* → *Me la vas fer telefonar*

(178) *Em vas fer pagar la treballadora, tu* → *Me la vas fer pagar*

(179) *Em vas fer disparar el lladre, tu* → *Me'l vas fer disparar*

(180) *Em vas fer pegar el noi, tu* → *Me'l vas fer pegar*

(181) *Em vas fer robar aquell pobre home, tu* → *Me'l vas fer robar*

De fet, a continuació en donem un exemple proporcionat per un dels nostres informants:

⁹² És possible que aquests mateixos parlants per als quals el canvi està més avançat siguin els mateixos que accepten pseudopassives com les següents:

- (i)
- a. *Se escribieron a los presidentes*
- b. *Se ayudaron a los estudiantes*

Així, pensem que aquestes oracions –l'existència de les quals ens fa notar Ángel Gallego (c.p.)– són possibles en el si d'una gramàtica que construeix aquests complements de persona no pas com un OI sinó com un OD (amb MDO) d'una estructura transitiva estàndard. És a dir, aquestes construccions constitueixen un indicatiu més de la consolidació del canvi sintàctic, en la gramàtica d'aquests parlants.

(182) - *Vols que la truqui?*

- *No, pobreta, ja me la fa trucar la mare, de vegades* (E, català central)

Això ho considerem un indicati del fet que la gramàtica dels parlants que admeten aquestes construccions tracta aquestes metes amb acusatiu com OD clàssics, en el sentit que no adquireixen el tret [+animat] de l'OI (en l'enfocament de Sáez) ni són introduïts per un aplicatiu (en l'enfocament de Torrego). És a dir, el complement és concebut pràcticament com un pacient autèntic i l'estructura és una de transitiva clàssica.

5.6.3.2. Compatibilitat amb predicats secundaris

La compatibilitat, si més no temptativa, amb alguns tipus de predicats secundaris sembla indicar també l'estatus OD dels complements un cop consolidat el canvi.⁹³

(183) *Van robar el Joan_i dret/assegut_i*

Sembla que també en espanyol es dona un fet similar, tal com ens confirma Ángel Gallego (c.p.), per exemple amb el cas de *robar*.

Certament, aquest diagnòstic no es compleix amb tots els verbs. Per exemple, no sembla que el complement de *telefonar* pugui acceptar cap tipus de predicació secundària.

(184) **Van telefonar l'Anna_i distreta/asseguda_i*

Possiblement, el contrast entre (183) i (184) té a veure amb diferències aspectuals: *robar*, a diferència de *telefonar*, descriu un canvi d'estat, un esdeveniment tèlic. De fet, com ens fa notar Jaume Mateu (c.p.), la connexió entre aspecte i disponibilitat de complements predicatius ja ha

⁹³ Alguns informants ens han fet notar que amb un complement *datiu* la predicació secundària no és del tot agramatical, en el cas de *robar* (i), de manera que hi ha un contrast respecte del datiu d'una ditransitiva típica com (ii):

(i) ^{???} *Li_i van robar dret/assegut_i*

(ii) **Li_i van enviar una carta dret/assegut_i*

Pensem que el comportament de (i), on a pesar de la marca de cas dativa tot sembla indicar que el comportament és propi d'un OD, podria ser un cas de *case in disguise* o cas disfressat. Es tracta de postular un desacord entre el cas abstracte d'un argument (determinat en la sintaxi) i la realització morfològica que acaba tenint, en el marc de la Morfologia Distribuïda (Legate 2008). Sense entrar en detalls, el patró de (i) podria rebre un tractament semblant al que donen Árnadóttir & Sigurðsson (2013) a oracions de l'islandès del tipus 'del tipus Jo.DAT agraden.3SG els cotxes.NOM', en què el verb concorda (en nombre) amb l'argument datiu i no pas amb l'argument nominatiu. Els autors proposen que la configuració superficial (morfològica) amb un subjecte datiu correspon en realitat a una configuració encoberta (o abstracta) amb un subjecte nominatiu, de manera que és normal que aquest argument concordi amb el verb. Es tracta, doncs, d'un nominatiu disfressat de datiu. En definitiva, en àmbits en què hi ha un canvi en procés, com el nostre, no podem descartar la idea que, si més no en alguns casos, «a speaker may use the “pre-change” morphological case while showing syntactic signs of the “post-change” abstract Case» (Árnadóttir & Sigurðsson 2013: 126). Això mateix podria aplicar-se a (i).

Noteu que, a més, la idea del cas disfressat permet donar compte de la variació intraparlant pròpia de l'estadi (i) de canvi en procés: el cas abstracte legitimat per la configuració sintàctica nova de vegades és realitzat amb la corresponent forma morfològica nova i de vegades és realitzat amb la forma antiga.

estat explorada en altres llengües, com l'anglès, on els predicats atèlics són incompatibles amb la predicació secundària (vegeu Rapoport 1993).

5.6.3.3. Construccions amb un infinitiu amb sentit passiu

Un altre diagnòstic per identificar l'estatus OD d'un SD són les construccions amb un infinitiu amb sentit passiu, conegudes també com a casos de moviment-*tough*, perquè es produeix amb adjectius, com l'anglès *tough*, que es refereixen a la dificultat o facilitat per fer alguna cosa. En concret, aquest moviment consisteix a moure l'OD d'un verb subordinat a la posició de subjecte d'un predicat-*tough* (com ara *ser difícil*, *ser fàcil*, o també *costar*), tal com veiem en (185). En canvi, un OI no ho permet, com exemplifica (186) –vegeu, per a l'espanyol, Bleam (1999: 157-158):⁹⁴

(185)

- a. *{És difícil/Costa} explicar aquesta mena de coses als fills*
- b. *Aquesta mena de coses {són difícils/costen} d'explicar als fills*

(186)

- a. *{És difícil/Costa} explicar aquesta mena de coses als fills*
- b. **Els fills {són difícils/costen} d'explicar aquesta mena de coses*

Amb els complements dels nostres verbs, observem altre cop una dicotomia que indica si el canvi sintàctic s'ha consolidat o bé si encara es troba en un estat molt inicial. Així, per a aquells parlants que usen sistemàticament l'acusatiu *i*, de fet, tenen ja una construcció transitiva clàssica, els complements de persona dels nostres verbs poden experimentar moviment-*tough*:

(187) *La Maria és una noia fàcil d'ajudar, i molt agraïda*

(188) *Els lladres van considerar que era una víctima molt fàcil de robar*

(189) *El director {és ben difícil/costa} de telefonar, sempre està ocupat!*

5.6.3.4. Concordança participial i pronominalització partitiva

També val la pena notar que aquests complements s'acosten als OD clàssics pel fet que desencadenen la concordança amb el participi:

(190) *L'han trucada*

També Ledgeway (2000: 33-34) dona dades del napolità (191) i del calabrès (concretament de la varietat cosentina) (192) que van en la mateixa línia:

⁹⁴ D'aquesta estructura n'havíem parlat, de passada, en l'excursus 5.1.1.

(191) *A Catia ancora nun l'aggiu risposta*

(192) *L'ha scritti a ri cumpagni?*

(Ledgeway 2000: 33)

En efecte, aquestes dades s'expliquen «if we assume that agreement is sensitive to the syntactic nature of the verbal complement: only structural Case-marked complements [...] license an agreement relation with their associated participle by virtue of occurring in a specific syntactic configuration with their verbal head» (Ledgeway 2000: 34). La concordança amb el participi indica, doncs, que es tracta d'un cas estructural. És cert que en l'estructura amb un aplicatiu anglosaxó (apartat 5.4.2) proposada per a l'estadi de canvi en procés el complement OI també rebia cas acusatiu estructural en l'especificador de Sv, però cal tenir present que En efecte, per a l'obtenció de la concordança no n'hi ha prou que l'argument acabi en l'especificador de Sv, sinó que també s'ha d'haver generat dins el SV, com a complement de V. Només així podrem explicar també la concordança participial que desencadenen els pacients (concretament subjectes, com en francès *Elle est allée*) dels verbs inacusatius que, per hipòtesi, no tenen la capa agentiva Sv.

Un altre indicatiu del caràcter estructural d'OD d'aquests complements, el trobem en la possibilitat de ser substituïts pel clític partitiu *en*. Així, per a alguns parlants aquesta opció és bona, tant si el referent és animat com inanimat:

(193)

a. *Quants clients has trucat, ja? Va, **truca'n** un altre i ja te'n pots anar.*

b. *No pateixis, Isona. Si el pis on has trucat estava ocupat **en truques** un altre (M)*

5.6.4. RECAPITULACIÓ

Si realment la manera com hem interpretat aquests indicis és correcta, podem concloure que, tal com plantejava el títol del capítol, l'alternança datiu/acusatiu constitueix al cadavall una autèntica frontera entre el comportament intransitiu (quan hi ha datiu) i el comportament transitiu (quan hi ha acusatiu).

En concret, l'assoliment de l'etapa final del canvi és fruit de la interacció entre un factor gramatical (la presència d'un tipus d'aplicatiu que assigna cas a l'anglosaxona) i un factor relacionat amb l'economia a la interfície. Com ja hem avançat, l'estadi de canvi en procés, amb dos nuclis aplicatius diferents que produeixen oracions (unes amb acusatiu i les altres amb datiu) semànticament equivalents i intercanviables, és antieconòmic tant en la sintaxi com en les interfícies. Davant d'això, podríem dir que la gramàtica fa un pas més i decideix treure profit de la distinció datiu/acusatiu: així, es produeix d'una banda l'especialització de l'estructura amb

aplicatiu per als casos en què hi ha datiu i el complement de persona s'interpreta més aviat com una meta; alhora, es fa una evolució respecte de l'estructura aplicativa amb acusatiu cap a una estructura diferent, una estructura transitiva clàssica, que permeti vehicular una interpretació diferent del complement, ara més proper a un tema, és a dir, més *afectat*. En aquest canvi, doncs, hi intervenen factors no específics del llenguatge, és a dir, condicions d'eficiència de computació i representació. Possiblement, hom pot considerar que el fenomen estudiat, que és el resultat d'una estratègia d'optimització a les interfícies, exemplifica de fet la intervenció del tercer factor, relacionat amb «general considerations of computational efficiency» (Chomsky 2005: 1).⁹⁵ En efecte, aquests «principles of efficient computation [...] would be expected to be of particular significance for computational systems such as language» (Chomsky 2005: 6). Deixem, doncs, la porta oberta a aquesta possibilitat, i concloem afirmant que, de ben segur, els diversos estadis evolutius del canvi sintàctic estudiat responen, en el fons, «a la tendència natural de buscar formes diferents per a l'expressió de coses diferents» (Ynglès 2011: 281).

5.7. CONCLUSIONS

En aquest capítol hem analitzat les alternances datiu/acusatiu que afecten el complement de persona de diversos verbs agentius que denoten, en general, algun procés de transferència, tant en les llengües romàniques (apartat 5.2.) com en basc (apartat 5.5). L'estudi detallat del fenomen ens ha permès concloure que es tracta d'un canvi sintàctic en procés, en el qual es detecten diversos estadis evolutius amb conseqüències semàntiques i estructurals diferents. A més, la velocitat amb què el canvi passa d'una etapa a una altra no és la mateixa per a tots els parlants d'una mateixa varietat, i ni tan sols és la mateixa per a tots els verbs o significats que fa servir un mateix parlant.

El complement de persona dels verbs estudiats és, d'entrada, un OI, de manera que ocupa naturalment la posició d'especificador d'un nucli aplicatiu (apartat 5.3). Així, quan el canvi s'inicia, l'aplicatiu romànic assignador de datiu passa a conviure amb un aplicatiu de tipus anglosaxó que provoca la codificació acusativa del complement (apartat 5.4). En una fase evolutiva posterior, es produeix la consolidació del canvi, ja sigui selectiva (els parlants exploten la diferència de cas en la interfície semanticopragmàtica) o bé plena. Aquesta consolidació es tradueix en una evolució cap a una configuració transitiva ordinària, tal com demostren diverses proves estructurals (apartat 5.6). Es tracta, doncs, d'una solució guiada per

⁹⁵ Recordem que, des de la perspectiva que la facultat del llenguatge és un òrgan del cos, igual que els altres sistemes cognitius, esperem trobar la interacció de tres factors en la determinació de quines llengües són possibles en els individus: el primer factor és la dotació genètica, o GU; el segon factor és l'experiència, que dona lloc a la variació; i el tercer factor té a veure, com hem vist, amb principis no específics de la facultat del llenguatge (Chomsky 2005: 6).

un dels pilars bàsics de la gramàtica tal com l'entén l'enfocament generativista minimista: la voluntat que els recursos lingüístics siguin òptimament econòmics i eficients.

General conclusions

In this dissertation, entitled *(In)transitivity borders. A study of applicatives in Romance languages and Basque* (in Catalan *Les fronteres de la (in)transitivitat. Estudi dels aplicatius en llengües romàniques i basc*), we have analysed different phenomena that are situated at the border between transitivity and intransitivity, which is sometimes not marked very clearly. We have chosen a cross-linguistic approach with Romance languages, especially Catalan, as a point of reference, while also considering Basque, a very different language. Our motivation for choosing this approach is twofold: on the one hand, the languages we have selected are close to us sentimentally for one reason or another, and, on the other hand, we were convinced that typological diversity would help us to distinguish whether the conclusions we reached had a solid basis and might therefore make a significant contribution to the description of the Universal Grammar. Looking back, we feel that this approach has proven itself to be fully justified.

With our main focus the general framework of (in)transitivity borders, we studied two aspects of the borderline between unergative and transitive structures. We started out (Chapter 1) by focusing on dative/ accusative alternation, which many verbs of the languages under study manifest. We saw that such verbs as *telefonar* ‘call’, *respondre* ‘answer’, *escriure* ‘write’, *robar* ‘steal’, *pagar* ‘pay’ and *pegar* ‘hit’, among others, can be inserted in two different structures, either as unergative verbs with a complement denoting person in dative case, or as transitive verbs with a complement denoting person in accusative case. However, before we could pursue an in-depth analysis of this sort of alternation (carried out in Chapter 5), it was necessary to examine a second aspect of the borderline between intransitivity and transitivity (Chapters 2, 3 and 4). This second aspect has to do with the *covert* connection between unergative and transitive verbs captured by different linguistic theories and very attractive for any comparative study of Romance languages and Basque such as the one presented in this dissertation. The reason for this is that in Basque the analytic form of many unergative verbs (such as *lo egin* (‘(lit.) do sleep’) is a reflection of a subjacent transitive structure, which is also attributed to the equivalents of such verbs in Romance that are structurally non-transparent (such as *dormir* ‘sleep’, which hypothetically consists of a light verb + N).

The idea of covert transitivity as a characteristic of unergative verbs was the key to our analysis of the dative/accusative alternation in Romance languages and dative/absolute alternation in Basque. Thus, we argued that an unergative structure with a dative complement like *Li telefono* ‘I phone him_{DAT}’ corresponds to the transitive structure *fer TELEFONADA* ‘do/make a PHONECALL’, to which a complement denoting a person (*i.e.*, indirect object) is added, so that

we obtain a ditransitive structure with a direct object (DO) *TELEFONADA* ‘PHONECALL’ that will conflate with the verb on the one hand, and an indirect object (IO) that denotes a person who receives the call on the other. In this kind of covert structure, there intervenes, as is common for ditransitive structures, an applicative phrase that relates the DO and IO. This phrase was the key to account for the case alternation that we observe in the marking of the complement denoting person.

The first part of this dissertation is thus devoted to the analysis of ditransitivity in Romance languages (Chapters 2 and 3) and Basque (Chapter 4). Our analysis noted the parallels that different authors have established between the so-called dative alternation in English (*Andreu gave Anna a rose / Andreu gave a rose to Anna*) and ditransitive constructions with and without clitic in Spanish (*Andreu le dio una rosa a Anna / Andreu dio una rosa a Anna*). Nevertheless, we argued that it is implausible to regard as equivalent phenomena ditransitive structures with clitic doubling in Spanish on the one hand and double-object constructions (DOC) in English on the one hand, and ditransitive structures without clitic doubling and prepositional construction (PC) or *to-dative* in English on the other. Thus, we showed that structural and semantic asymmetries that are detected in DOC and PC in English are neither substantial nor systematic in Spanish, if we compare ditransitive structures with clitic to those without (Chapter 2).

Taking this observation as a point of departure, we were able to conclude that dative clitic doubling is not a *sine qua non* condition for DOC in Spanish. We demonstrated this by means of a thorough study of data linked to the phenomena that allow us to determine the structural relationship between DO and IO (*i.e.*, anaphora binding, binding of possessive pronouns, availability of distributive reading, weak cross-over effects, frozen scope, passivization and subextraction). Specifically, our conclusion was that the presence of a clitic does not make any structural difference, that is, either with or without clitic we have exactly the same structure, the DOC. By the same token, from the semantic point of view, the clitic has been proved not to make a difference.

Similarly to what has been shown for other Romance languages, we were able to show that in Spanish and Catalan DO and IO have a bidirectional c-command relation, meaning that both options of c-command in DOC (OD>>IO and IO>>DO) are possible, independently of the presence or absence of the clitic. We gave an account for this bidirectionality departing from the idea that different stages of derivation allow for each of the possibilities of c-command, depending on whether the DO moved to check accusative case and satisfy the PPA feature in *v* is interpreted in its base position or not, that is, depending on whether reconstruction takes place or not. Summing up, the optionality of dative clitic doubling is the main point of our proposal, and we accounted for it using the notion of silent variation. The clitic is the spell-out of the low applicative head that can be phonologically overt or null without further structural

consequences. We proved that this new look at the DOC in Spanish, for which many analyses have been proposed previously, allows us to offer the first analysis of the DOC in Catalan, an issue that has thus far been neglected in the literature.

Following a thorough analysis of the constructions in these two languages, we extended our proposal to other Romance languages, namely Romanian, Portuguese (both European and Brazilian), French and Italian (Chapter 3). From this pan-Romance perspective we developed a twofold proposal. First, we argued that, independently of the presence or absence of doubling, all ditransitives in Romance denoting some kind of transfer of possession are a reflection of DOC. Second, as a consequence of the previous proposal, we proved that in Romance there are no structures parallel to the PC (*to-dative*) that exists in languages such as English.

Regarding this first claim, we analysed ditransitive constructions that express some kind of possession transfer by postulating a low applicative phrase, consistent with recent studies of DOC. The low applicative describes a relationship of asymmetrical possession between two entities (the theme and the goal), so that the interpretation of possession transfer is to some extent implied. We proposed a definition of DOC (applicable not only to Romance but universal) free from the links to structural particularities (which are subject to linguistic variation), but rather focused on the semantics of the construction. Furthermore, the possibility for the applicative head to be phonologically overt (represented as a clitic) or null (silent) allowed us to account for the variation in Romance in this regard: in Catalan, Spanish, Romanian and colloquial Italian there is an optional doubling, Portuguese and Standard Italian do not have doubling, while Rioplatense Spanish and Trentino, among others, have a systematic doubling.

With regard to our second claim, the absence of the DOC ~ PC pair in Romance, we showed that in Romance languages DOC includes more semantic nuances than DOC in English. Thus, all the constructions denoting some kind of possession transfer (with a goal that is capable of possessing) are DOC. Only when this interpretation is completely unavailable do Romance languages use other structures, of locative type, which – and there are numerous arguments to support this – are not equivalent to *to-dative* (PC) in English.

In what follows, once our proposal for the DOC in English was set forth, we analysed this type of construction in Basque (Chapter 4). The study of DOC in Basque allowed us to reinforce the two main ideas presented up to that point: the possibility of variation in the morphological form of the applicative and the possibility for a language to have the DOC pattern without an obligatory presence of the alternative PC construction equivalent to *to-dative* in languages like English. Indeed, we found that in Basque the applicative head may have different forms and can even be phonologically null. We showed that in the majority of Basque dialects, similarly to

Romance languages, there is a DOC but there is no construction parallel to English PC. We also made reference to the particularities of the North-Eastern dialects of Basque. This language thus validates our arguments in favour of regarding DOC not as an alternating variant with specific structural characteristics, but rather as a construction that encodes a semantic denotation of possession transfer in a broad sense. Finally, we saw that our proposed analysis of applicatives in Romance languages, based on the interaction of object movement and case checking, can also account for the dialectal variation in Basque in relation to the DOC, both in word order and in c-command between the objects.

To wrap up, we have shown that a thorough study of ditransitivity in Romance languages and Basque can allow us to analyse the dative/accusative alternation that we find in these languages (Chapter 5). In fact, it has allowed us to find the origin of this alternation. We started out by postulating that the unergative verb *telefonar* ‘call’ followed by a complement denoting person corresponds to a hidden ditransitive structure. As a result, when the case of the complement denoting person is dative, the applicative works exactly as it does in cases of prototypical ditransitivity (*L’Andreu (li) dóna una rosa a l’Anna* ‘Andreu CLITIC_{DAT} gives a rose to Anna’); when the case of the complement is accusative, on the other hand, we postulated that we also have an applicative that now functions like the English one, so that the IO bears accusative case (*Andreu gave Anna a rose*). Thus, both in *Li telefono* ‘I phone him_{DAT}’, *Li roben* ‘They rob him_{DAT}’ and in *El telefono* ‘I phone him_{ACC}’, *El roben* ‘They rob him_{ACC}’ the complement denoting person is an IO: in the first construction it is marked with the case that we expect in Romance, and in the second different conditions make the applicative work as it does in English. The presence of both structurally equivalent applicative heads explains the fact that one and the same speaker can use both without notable differences in meaning. At the same time, such co-existence of two semantically equivalent alternatives does not contribute to economy, and, as a consequence, many speakers start using accusative with some verbs to express a different meaning (usually a more affected one) with respect to the dative. Thus, we proved that dative/ accusative alternations are a result of an ongoing semantic change, different stages of which are exemplified with data from several Catalan dialects combined with references to other languages, such as Spanish, Southern dialects of Italian, Asturian and Basque. Finally, different syntactic arguments (agreement of the participle, behaviour in causative contexts and compatibility with secondary predication, among others) showed us that at this stage in the process the structure with an applicative similar to the English one has evolved into a transitive structure that allows the complement denoting person to gain a higher degree of involvement, if necessary, thus marking a structural distinction from the complement denoting person that bears dative case and is introduced by an applicative in a hidden ditransitive structure. Therefore, this syntactic change is a solution guided by one of the fundamental pillars of grammar as

Minimalist Generativist approaches understand it: the axiom that language resources must be optimally economical and efficient.

Reivindiqueu sempre el dret a canviar d'opinió: és el primer que us negaran els vostres enemics.

Joan Fuster

Referències

- ADGER, David & Jennifer SMITH (2010): «Variation in agreement: A lexical feature-based approach», *Lingua* 120, pg. 1109-1134.
- ALBIZU, Pablo (1998): «Generalized Person-Case Constraint: A Case for a Syntax-Driven Inflectional Morphology», dins Myriam Uribe-Etxebarria & Amaia Mendikoetxea (ed.): *Theoretical Issues on the Morphology-Syntax Interface*. Donostia / Bilbo: Gipuzkoako Foru Aldundia / EHUko Argitalpen Zerbitzua, pg. 1-33.
- ALBIZU, Pablo (2001): «Datibo sintagmen izaera sintaktikoaren inguruan: eztabaidarako oinarrizko zenbait datu», dins Beatriz Fernández & Pablo Albizu (ed.): *Kasu eta Komunztaduraren gainean. On Case and Agreement*. Bilbo: EHUko Argitalpen Zerbitzua, pg. 49-69.
- ALBIZU, Pablo & Beatriz Fernández (2006): «Licit and illicit ERG-DAT pairings», dins Beatriz Fernández & Itziar Laka (ed.): *Andolin gogoan. Essays in honour of Professor Eguzkitza*. Bilbo: EHUko Argitalpen Zerbitzua, pg. 69-96.
- ALSINA, Alex (1992): «On the Argument Structure of Causatives», *Linguistic Inquiry* 23:4, pg. 517-555.
- ANAGNOSTOPOULOU, Elena (2003): *The syntax of ditransitives: Evidence from clitics*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- ANAGNOSTOPOULOU, Elena (2005): «Cross-linguistic and cross-categorial variation of datives», dins Melita Stavrou & Arhonto Terzi (ed.): *Advances in Greek Generative Syntax*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, pg. 61-126.
- ANAND, Pranav & Andrew NEVINS (2006): «The Locus of Ergative Case Assignment: Evidence from scope», dins Alana Johns, Diane Massam & Juvenal Ndayiragije (ed.): *Ergativity*. Dordrecht: Springer, pg. 3-25.
- ANDRIANI, Luigi (2011): *Differential Object marking, Clitic Doubling and Argument Structure in Barese*. Tesi de màster, Leiden University.
- AOUN, Joseph & Yen-Hui Audrey LI (1989): «Scope and constituency», *Linguistic Inquiry* 20:2, pg. 141-172.
- ARAD, Maya (1998): *VP-structure and the syntax-lexicon interface*. Tesi doctoral, University College London.
- ARANOVICH, Raúl (2011): *Optional agreement and grammatical functions: a corpus study of dative clitic doubling in Spanish*. Tesi doctoral, University of Pittsburgh.
- ÁRNADÓTTIR, HLÍF & Einar Freyr SIGURÐSSON (2013): «Case in disguise», Beatriz Fernández & Ricardo Etxepare (ed.): *Variation in Datives. A Microcomparative Perspective*. Oxford: Oxford University Press, pg. 96-143.

ARREGI, Eurídice (2003): *On Dative Alternations in Basque*. Ms., Euskal Herriko Unibertsitatea.

ARREGI, Eurídice & Javier ORMAZABAL (2003): «Aditz ditransitiboen barne-egitura», dins Jesus Mari Makazaga & Beñat Oyharçabal (ed.): *Euskal gramatikari buruzko eta literaturari buruzko ikerketak XXI. menderen atarian. Gramatika gaiak. Iker 14.1*. Bilbo: Euskaltzaindia, pg. 119-136.

AUTHIER, J.-Marc & Lisa REED (1991): *Case theory, theta theory, and the distribution of French affected datives*. Ms., University of Ottawa.

BAKER, Mark C. (1988): *Incorporation: A theory of grammatical function changing*. Chicago: University of Chicago Press.

BAKER, Mark C. (1996): *The Polysynthesis Parameter*. Oxford: Oxford University Press.

BAKER, Mark C. (2008): «The Macroparameter in a Microparametric World», dins Theresa Biberauer (ed.): *The limits of syntactic variation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, pg. 351-374.

BARNES, Betsy K. (1980): «The Notion of ‘Dative’ in Linguistic Theory and the Grammar of French», *Linguisticae Investigationes* 4, pg. 245-292.

BARSS, Andrew & Howard LASNIK (1986): «A Note on Anaphora and Double Objects», *Linguistic Inquiry* 17:2, pg. 347-354.

BEAVERS, John (2007): *Deconstructing Affectedness: A Hierarchical Approach*. Ms., University at Buffalo.

BEAVERS, John & Chiyo NISHIDA (2010): «The Spanish Dative Alternation Revisited», dins Sonia Colina, Antxon Olarrea & Ana Carvalho (ed.): *Romance Linguistics 2009: Selected Papers from the 39th Linguistic Symposium of Romance Languages*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

BECERRA BASCUÑÁN, Silvia (2006): *Estudio diacrónico y sincrónico del objeto indirecto en el español peninsular y de América*. Copenhagen: Museum Tusulanum Press.

BECK, Sigrid & William SNYDER (2001): «The resultative parameter and restitutive *again*», dins Caroline Féry & Wolfgang Sternefeld (ed.): *Auditor vox sapientiae: A festschrift for Arnim von Stechow*. Berlin: Akademie Verlag, pg. 81-95.

BEL, Aurora (2002): «Les funcions sintàctiques», dins Joan Solà, Maria-Rosa Lloret, Joan Mascaró & Manuel Pérez Saldanya (ed.): *Gramàtica del català contemporani*, vol. 2. Barcelona: Empúries, pg. 1077-1129.

BELLETTI, Adriana & Luigi RIZZI (1988): «Psych-Verbs and θ -Theory», *Natural Language & Linguistic Theory* 6, pg. 291-352.

BENTIVOGLIO, Paola (1978): «Formación de clíticos: análisis sobre el habla culta de Caracas», dins Humberto López Morales (ed.): *Corrientes actuales de dialectología del Caribe hispánico*. Puerto Rico: Editorial Universitaria.

- BIBERAUER, Theresa & Marc RICHARDS (2006): «True optionality: When the grammar doesn't mind», dins Cedric Boeckx (ed.): *Minimalist Essays*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, pg. 35-66.
- BILOUS, Rostyslav (2011): *Transitivité et marquage d'objet différentiel*. Tesi doctoral, University of Toronto.
- BLEAM, Tonia (1999): *Leísta Spanish and the Syntax of Clitic Doubling*. Tesi doctoral, University of Pennsylvania.
- BLEAM, Tonia (2003): «Properties of the Double Object Construction in Spanish», dins Rafael Núñez-Cedeno, Luis López & Richard Cameron (ed.): *A Romance Perspective on Language Knowledge and Use*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, pg. 233-252.
- BLUME, Kerstin (1998): «A contrastive analysis of interaction verbs with dative complements», *Linguistics* 36:2, pg. 253-280.
- BOBALJIK, Jonathan David (1993): «On ergativity and ergative unergatives», dins Collin Philips (ed.): *MIT Working Papers in Linguistics 19: Papers on Case and Agreement II*. Cambridge: MIT, pg. 45-88.
- BOBALJIK, Jonathan David (1995): *Morphosyntax: The syntax of verbal inflection*. Tesi doctoral, MIT.
- BONEH, Nora & Lea NASH (2011): «When the benefit is on the fringe», dins Janine Berns, Haike Jacobs & Tobias Scheer (ed.): *Romance Languages and Linguistic Theory 2009*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, pg. 19-38.
- BONEH, Nora & Lea NASH (2013): «Core and Noncore Dative in French», dins Beatriz Fernández & Ricardo Etxepare (ed.): *Variation in Datives. A Microcomparative Perspective*. Oxford: Oxford University Press, pg. 22-49.
- BONET, Eulàlia (1991): *La morfologia dels clítics pronominals en català i en altres llengües romàniques*. Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona.
- BORDELOIS, Ivonne (1974): *The grammar of Spanish causative complements*. Tesi doctoral, MIT.
- BORER, Hagit (1984): *Parametric syntax: Case studies in Semitic and Romance languages*. Dordrecht: Foris.
- BORER, Hagit (1994): «The projection of arguments», dins Elena Benedicto & Jeff Runner (ed.): *Functional Projections, University of Massachusetts Occasional Papers 17*. Amherst: GLSA Publications, pg. 19-47.
- BORER, Hagit (1998): «Deriving passives without theta-grids», dins Steven G. LAPOINTE, Diane K. BRENTARI & Patrick M. FARRELL (ed.): *Morphology and its Relations to Phonology and Syntax*. Stanford: CSLI Publications, pg. 60-99.
- BORER, Hagit (2005a): *Structuring sense*, vol. I. *In Name Only*. Oxford: Oxford University Press.

- BORER, Hagit (2005b): *Structuring sense*, vol. II. *The Normal Course of Events*. Oxford: Oxford University Press.
- BOWERS, John (2010): «Argument structure and quantifier scope», dins Maia Duguine, Susana Huidobro & Nerea Madariaga (ed.): *Argument Structure and Syntactic Relations: a cross-linguistic perspective*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, pg. 151-179.
- BOWERS, John & Effi GEORGALA (2007): «The Syntax of Goals and Beneficiaries in Modern Greek», dins Artemis Alexiadou (ed.): *Studies in the Morphosyntax of Modern Greek*. Cambridge: Cambridge Scholars Press, pg. 14-46.
- BRANCHADELL, Albert (1995): «The Double Object Construction in Romance», dins Patxi Goenaga (ed.): *De Grammatica Generativa*. Bilbo: Euskal Herriko Unibertsitatea, pg. 101-108.
- BRESNAN, Joan (2007): «Is syntactic knowledge probabilistic? Experiments with the English dative alternation», dins Sam Featherston & Wolfgang Sternefeld (ed.): *Roots: Linguistics in search of its evidential base*. Berlin: Mouton de Gruyter, pg. 75-96.
- BRESNAN, Joan & Lioba MOSHI (1990): «Object asymmetries in comparative Bantu syntax», *Linguistic Inquiry* 21:2, pg. 147-185.
- BRESNAN, Joan & Tatiana NIKITINA (2008): «The gradience of the dative alternation», dins Linda Uyechi & Lian-Hee Wee (ed.): *Reality Exploration and Discovery: Pattern Interaction in Language and Life*. Stanford: CSLI Publications, pg. 161-184.
- BRUCART, Josep Maria & Gemma RIGAU (2002): «La quantificació», dins Joan Solà, Maria-Rosa Lloret, Joan Mascaró & Manuel Pérez Saldanya (ed.): *Gramàtica del català contemporani*, vol. 2. Barcelona: Empúries, pg. 1517-1589.
- BRUENING, Benjamin (2001): «QR obeys superiority: Frozen scope and ACD», *Linguistic Inquiry* 32:2, pg. 233-273.
- BRUHN DE GARAVITO, Joyce (2006): «Knowledge of clitic doubling in Spanish: Evidence against pattern learning», dins Roumyana Slabakova, Silvina Montrul & Philippe Prévost (ed.): *Inquiries in linguistic development: In honor of Lydia White*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, pg. 305-333.
- BRUYN, Adrienne, Pieter MUYSKEN & Maaïke VERRIPS (1999): «Double-Object Constructions in the Creole Languages: Development and Acquisition», *Language Creation and Language Change*, pg. 329-373.
- BURZIO, Luigi (1986): *Italian Syntax: A Government-Binding Approach*. Dordrecht: Reidel.
- CABRÉ, Teresa & Jaume MATEU (1998): «Estructura gramatical i normativa lingüística: a propòsit dels verbs psicològics en català», *Quaderns. Revista de traducció* 2, pg. 65-81.
- CAMPOS, Héctor (1999): «Transitividad e intransitividad», dins Ignacio Bosque & Violeta Demonte (ed.): *Gramática Descriptiva de la Lengua Española*, vol. II. Madrid: Espasa-Calpe, pg. 1519-1574.

CARTER, Richard. J. (1988): «Some Linking Regularities», dins Beth Levin & Carol L. Tenny (ed.): *On Linking: Papers by Richard Carter*. Cambridge: The MIT Press, pg. 1-93.

CHOMSKY, Noam (1964): «The logical basis of linguistic theory», dins Horace G. Lunt (ed.): *Proceedings of the Ninth International Congress of Linguists*. The Hague: Mouton, pg. 914-978. [Reimprès amb modificacions a: CHOMSKY, Noam (1964): *Current Issues in Linguistic Theory*. The Hague: Mouton.]

CHOMSKY, Noam (1973): «Conditions on transformations», dins Stephen Anderson & Paul Kiparsky (ed.): *A festschrift for Morris Halle*. Nova York: Holt, Reinhart i Winston, pg. 232-286.

CHOMSKY, Noam (1976): «Conditions on Rules of Grammar», *Linguistic Analysis* 2, pg. 303-351.

CHOMSKY, Noam (1981): *Lectures on Government and Binding*. Dordrecht: Foris.

CHOMSKY, Noam (1986): *Knowledge of Language*. New York: Praeger.

CHOMSKY, Noam (1991): «Some Notes on Economy of Derivation and Representation», dins Robert Freidin (ed.): *Principles and Parameters in Comparative Grammar*. Cambridge: The MIT Press.

CHOMSKY, Noam (1992): «A Minimalist Program for Linguistic Theory», *MIT Occasional Papers in Linguistics*, 1.

CHOMSKY, Noam (1995): *The Minimalist Program*. Cambridge: The MIT Press.

CHOMSKY, Noam (2000a): «Minimalist Inquiries: The Framework», dins Roger Martin, David Michaels & Juan Uriagereka (ed.): *Step by Step. Essays on Minimalist Syntax in Honour of Howard Lasnik*. Cambridge: The MIT Press, pg. 89-155.

CHOMSKY, Noam (2000b): *The Architecture of Language*. Oxford: Oxford University Press.

CHOMSKY, Noam (2001): «Derivation by phase», dins Michael Kenstowicz (ed.): *Ken Hale: A life in language*. Cambridge: The MIT Press, pg. 1-52.

CHOMSKY, Noam (2005): «Three factors in language design», *Linguistic Inquiry* 36:1, pg. 1-22.

CHOMSKY, Noam (2008): «On Phases», dins Robert Freidin, Carlos P. Otero & Maria Luisa Zubizarreta (ed.): *Foundational Issues in Linguistic Theory*. Cambridge: The MIT Press, pg. 133-166.

CHOMSKY, Noam & Howard LASNIK (1993): «Principles and Parameter Theory», dins Joachim Jacobs, Arnim von Stechow, Wolfgang Sternfeld & Theo Venneman (ed.): *Syntax: Ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung / An International Handbook of Contemporary Research*. Berlin: Walter de Gruyter, pg. 506-569.

CHUNG, Sandra (1978): *Case marking and grammatical relations in Polynesian*. Austin: University of Texas Press.

CINQUE, Guglielmo (1990): *Types of A'-dependencies*. Cambridge: The MIT Press.

- CLARK, Eve V. & Herbert H. CLARK (1979): «When Nouns Surface as Verbs», *Language* 55:4, pg. 767-811.
- COLLINS, Chris & Höskuldur THRÁINSSON (1996): «VP-Internal Structure and Object Shift in Icelandic», *Linguistic Inquiry* 27:3, pg. 391-444.
- COMRIE, Bernard (1989): *Language Universals and Linguistic Typology*. Chicago: The University of Chicago Press.
- CORDIN, Patrizia (1993): «Dative Clitic Doubling in Trentino», dins Adriana Belletti (ed.): *Syntactic Theory and the Dialects of Italy*. Torino: Rosenberg/Sellier, pg. 130-154.
- CORVER, Norbert & Henk VAN RIEMSDIJK (1994): «Introduction: approaches to and properties of scrambling», dins Norbert Corver & Henk van Riemsdijk (ed.): *Studies on Scrambling. Movement and Non-Movement Approaches to Free Word-Order Phenomena*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter, pg. 1-15.
- CREISSELS, Denis (2008): «Direct and indirect explanations of typological regularities: The case of alignment variations», *Folia Linguistica* 42:1, pg. 1-38.
- CREISSELS, Denis & Céline MOUNOLE (2012): *Non-canonical valency patterns in Basque, variation and evolution*. Ms., 45th Annual Meeting of the Societas Linguistica Europaea. Workshop Contrastive studies of verbal valency in European languages, Stockholm University.
- CUERVO, María Cristina (2003a): *Datives at large*. Tesi doctoral, MIT.
- CUERVO, María Cristina (2003b): «Structural asymmetries but same word order. The dative alternation in Spanish», dins Anna Maria Di Sciullo (ed.): *Asymmetry in Grammar. Volume 1: Syntax and Semantics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, pg. 117-144.
- CUERVO, María Cristina (2008a): «La alternancia causativa y su interacción con argumentos dativos». *Revista de Lingüística Teórica y Aplicada* 46:1, pg. 55-79.
- CUERVO, María Cristina (2008b): «Double objects in Spanish as a second language. Acquisition of Morphosyntax and Semantics», *Studies in Second Language Acquisition* 29:4, pg. 583-615.
- CUERVO, María Cristina (2010): «La estructura de expresiones con verbos livianos y experimentante», *Cuadernos de la ALFAL* nueva serie 1, pg. 194-206.
- CUMMINS, Sarah, Yves ROBERGE & Michelle TROBERG (2010): «L'objet indirect en français: sens, représentations et évolution», *Vues sur le français du Canada*. Québec: Presses de l'Université Laval, pg. 77-113.
- D'ALESSANDRO, Roberta (2013): *Microvariation and Syntactic Theory. What dialects can tell us about languages*. Ms., *International Workshop on The Syntactic Variation of Catalan and Spanish Dialects*, Universitat Autònoma de Barcelona.
- DAVIS, Henry & Hamida DEMIRDACHE (1995): «Agents and Events». Ms., *GLOW Colloquium*, University of Tromsø.

DE PEDRO MUNILLA, Mónica (2004): «Dative Doubling Structures in Spanish: Are they Double Object Constructions?», dins Vineeta Chand, Ann Kelleher, Angelo J. Rodríguez & Benjamin Schmeiser (ed.): *Proceedings of the 23rd West Coast Conference on Formal Linguistics*. Somerville: Cascadilla Press, pg. 169-182.

DELBECQUE, Nicole & Béatrice LAMIROY (1996): «Towards a typology of the Spanish dative», dins William van Belle & Willy van Langendonck (ed.): *The dative*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, pg. 73-117.

DEMONTE, Violeta (1987): «C-command, prepositions, and predication», *Linguistic Inquiry* 18:1, pg. 147-157.

DEMONTE, Violeta (1988-1989): «Remarks on secondary predicates: C-command, extraction, and reanalysis», *The Linguistic Review* 6, pg. 1-39.

DEMONTE, Violeta (1994a): «On certain asymmetries between DOs and IOs», dins Guglielmo Cinque et al. (ed.): *Paths Towards Universal Grammar*. Washington: Georgetown University Press, pg. 111-120.

DEMONTE, Violeta (1994b): «La ditransitividad en español: léxico y sintaxis», dins Violeta Demonte (ed.): *Gramática del español*. México: El Colegio de México/Publicaciones de la NRFH VI, pg. 431-470.

DEMONTE, Violeta (1995): «Dative alternation in Spanish», *Probus* 7, pg. 5-30.

DEPREZ, Viviane (1994): «Parameters of object movement», dins Norbert Corver & Henk van Riemsdijk (ed.): *Studies on Scrambling. Movement and Non-Movement Approaches to Free Word-Order Phenomena*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter, pg. 101-152.

DIACONESCU, Constanța Rodica & María Luisa RIVERO (2007): «An applicative analysis of double object constructions in Romanian», *Probus* 19, pg. 209-233.

Diccionari català-valencià-balear (DCVB), versió electrònica de l'obra originària d'Alcover i Moll: <http://dcvb.iec.cat/>.

Diccionari de la llengua catalana (DIEC2), versió electrònica de la 2a edició: <http://dlc.iec.cat/>.

Diccionario de la Lengua Española (DRAE), versió electrònica de la 22a edició: <http://www.rae.es/>.

Diccionario General Vasco. Orotariko Euskal Hiztegia. Vg. Mitxelena & Sarasola (1989-2005).

Diccionario Panhispánico de Dudas (DPD), versió electrònica de la 1a edició: <http://www.rae.es/> (web consultat durant el període setembre 2009 – maig 2014).

DIESING, Molly (1992): *Indefinites*. Cambridge: The MIT Press.

DIKKEN, Marcel den (1995): *Particles: On the Syntax of Verb-particle, Triadic, and Causative Constructions*. New York: Oxford University Press.

DIXON, Robert M.W. (1994): *Ergativity*. Cambridge: Cambridge University Press.

- DOGGETT, Teal Bissell (2004): *All things being unequal: Locality in movement*. Tesi doctoral, MIT.
- DOWTY, David R. (1991): «Thematic Proto-Roles and Argument Selection», *Language* 67, pg. 547-619.
- EGUREN, Luis & Olga FERNÁNDEZ SORIANO (2004): *Introducción a una sintaxis minimalista*. Madrid: Gredos.
- ELORDIETA, Arantzazu (2001): *Verb Movement and Constituent Permutation in Basque*. Tesi doctoral, Leiden University.
- EMBICK, David & Rolf NOYER (2007): «Distributed Morphology and the Syntax/Morphology Interface», dins Gillian Ramchand & Charles Reiss (ed.): *The Oxford Handbook of Linguistic Interfaces*. Oxford: Oxford University Press, pg. 289-324.
- ETXEPARE, Ricardo (2003): «Valency and Argument Structure in the Basque Verb», dins José Ignacio Hualde & Jon Ortiz de Urbina (ed.): *A Grammar of Basque*. Berlin: Mouton, pg. 363-425.
- ETXEPARE, Ricardo (2014): «Contact and change in a Minimalist theory of variation», dins Carme Picallo (ed.): *Parameters and linguistic variation*. Oxford: Oxford University Press, pg. 108-139.
- ETXEPARE, Ricardo & Bernard OYHARÇABAL (2009a): *Datiboa ifar-ekialdeko zenbait hizkeratan*. Ms., IKER-CNRS.
- ETXEPARE, Ricardo & Bernard OYHARÇABAL (2009b): «Bi datibo egitura ifar-ekialdeko zenbait hizkeratan», *Lapurdum* 13, pg. 145-158.
- ETXEPARE, Ricardo & Bernard OYHARÇABAL (2010a): *Datives and Agreement in Eastern Varieties of Basque. Part I*. Ms., IKER-CNRS.
- ETXEPARE, Ricardo & Bernard OYHARÇABAL (2010b): *Datives and Agreement in Eastern Varieties of Basque. Part II*. Ms. [esborrany], IKER-CNRS.
- ETXEPARE, Ricardo & Bernard OYHARÇABAL (2013): «Datives and Adpositions in Northeastern Basque», dins Beatriz Fernández & Ricardo Etxepare (ed.): *Variation in Datives. A Microcomparative Perspective*. Oxford: Oxford University Press, pg. 50-95.
- FÁBREGAS, Antonio (2007): «An exhaustive lexicalisation account of directional complements», dins Monika Băsić, Marina Pantcheva, Minjeong Son & Peter Svenonius (ed.): *Tromsø Working Papers on Language & Linguistics. Nordlyd 34.2, Special issue on Space, Motion, and Result*. Tromsø: CASTL, pg. 165-199.
- FERNÁNDEZ, Beatriz (2008): *Quirky dative objects in Basque*. Ms., *European Dialect Syntax III*, Venice.
- FERNÁNDEZ, Beatriz (2013): *i edo adikzio baten anatomia. Meñakotz*. Ms., Euskal Herrian, kostaldeko herri batean, 2013. urteko udan.

FERNÁNDEZ, Beatriz (en premsa a): «-(K)i», dins Beatriz Fernández & Pello Salaburu (ed.): EHUko Argitalpen Zerbitzua.

FERNÁNDEZ, Beatriz (en premsa b): «-(K)i eta -ra», *International Journal of Basque Linguistics and Philology*, 2012, 2.

FERNÁNDEZ, Beatriz & Ricardo ETXEPARE (ed.) (2013): *Variation in Datives. A Microcomparative Perspective*. Oxford: Oxford University Press, pg. VII-XXI.

FERNÁNDEZ, Beatriz & Jon ORTIZ DE URBINA (2009): *Datibo alternatiboak hiztegian eta hizkeretan*. Ms., *Euskararen sintaxia XXVII. Donostiako Uda ikastaroak / XXI Europar ikastaroak*, Donostia.

FERNÁNDEZ, Beatriz & Jon ORTIZ DE URBINA (2010): *Datiboa hiztegian*. Bilbo: EHUko Argitalpen Zerbitzua.

FERNÁNDEZ, Beatriz & Jon ORTIZ DE URBINA (2012): «Dative (first) complements in Basque», dins Ernestina Carrilho & Beatriz Fernández (ed.): *Syntactic microvariation in Westmost European Languages*. [*Journal of Portuguese Linguistics (Special Issue)* 11:1.] Lisboa: Edições Colibri, Universidade de Lisboa, pg. 83-98.

FERNÁNDEZ-ORDÓÑEZ, Inés (1999): «Leísmo, laísmo y loísmo», dins Ignacio Bosque & Violeta Demonte (ed.): *Gramática Descriptiva de la Lengua Española*, vol. I. Madrid: Espasa-Calpe, pg. 1317-1397.

FILLMORE, Charles J. (1965): *Indirect object constructions in English and the ordering of transformations*. The Hague: Mouton.

FILLMORE, Charles J. (1968): «The case for case», dins Emmon Bach & Robert T. Harms (ed.): *Universals in Linguistic Theory*. New York: Holt, pg. 1-90.

FLORES, Marcela & Chantal MELIS (2004): «La variación diatópica en el uso del objeto indirecto duplicado», *Nueva Revista de Filología Hispánica* 52, pg. 329-354.

FOLLI, Raffaella & Heidi HARLEY (2005): «Consuming results in Italian & English: flavors of v», dins Paula Kempchinsky & Roumyana Slabakova (ed.): *Aspectual Inquiries*. Dordrecht: Springer, pg. 95-120.

FOURNIER, David H. (2008): «L'universalité et l'autonomie de la construction à double objet», dins Susie JONES (ed.): *Proceedings of the 2008 Canadian Linguistics Association Annual Conference*, pg. 1-15.

FOURNIER, David H. (2010): *La structure du prédicat verbal: une étude de la construction à double objet en français*. Tesi doctoral, University of Toronto.

FOX, Danny (1999): «Reconstruction, binding theory, and the interpretation of chains», *Linguistic Inquiry* 30:2, pg. 157-196.

FRANK, Robert, Young-Suk LEE & Owen RAMBOW (1991): «Scrambling as Non-operator Movement and the Special Status of Subjects», dins Sjef Barbiers et al. (ed.): *Proceedings of Leiden Conference for Junior Linguists* 3. Leiden: Leiden University, pg. 135-154.

- FREEZE, Ray (1992): «Existentials and other locatives», *Language* 68, pg. 553-595.
- GALLEGO, Ángel (2007): *Phase theory and parametric variation*. Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona.
- GARCÍA, Erica C. (1975): *The role of theory in linguistic analysis: the Spanish pronoun system*. Amsterdam: North-Holland Publishing Company.
- GEHRKE, Berit (2008): *Ps in Motion: On the Semantics and Syntax of P Elements and Motion Events*. Tesi doctoral, Utrecht University.
- GINEBRA, Jordi & Anna MONTSERRAT (1999): *Diccionari d'ús dels verbs catalans*. Barcelona: Edicions 62.
- GIORGI, Alessandra & Giuseppe LONGOBARDI (1991): *The syntax of Noun Phrases. Configuration, parameters and empty categories*. Cambridge: Cambridge University Press.
- GIORGI, Alessandra (1985): «The Proper Notion of C-Command and the Binding Theory: Evidence from NPs», dins Stephen Bermanm, Jae-Woong Choe & Joyce McDonough (ed.): *Proceedings of NELS 16*, pg. 169-185.
- GOLDBERG, Adele E. (1995): *Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. Chicago: University of Chicago Press.
- GOLDBERG, Adele E. (2006): *Constructions At Work: The Nature of Generalization in Language*. Oxford: Oxford University Press.
- GREEN, Georgia M. (1974): *Semantics and Syntactic Regularity*. Bloomington: Indiana University Press.
- GROPEN, Jess, Steven PINKER, Michelle HOLLANDER, Richard GOLDBERG & Ronald WILSON (1989): «The Learnability and Acquisition of the Dative Alternation in English», *Language* 65, pg. 203-257.
- HAEGEMAN, Liliane M. V. (1991): *Introduction to Government and Binding Theory*. Oxford: Basil Blackwell.
- HALE, Kenneth & Samuel Jay KEYSER (1986): «Some transitivity alternations in English», *MIT Center for Cognitive Science: Lexicon Project Working Papers #7*.
- HALE, Kenneth & Samuel Jay KEYSER (1991): «On the syntax of argument structure», *MIT Center for Cognitive Science: Lexicon Project Working Papers #34*.
- HALE, Kenneth & Samuel Jay KEYSER (1993): «On the Argument Structure and the Lexical Expression of Syntactic Relations», dins Kenneth Hale & Samuel Jay Keyser (ed.): *The View from Building 20. Essays in Linguistics in Honor of Sylvain Bromberger*. Cambridge: The MIT Press, pg. 53-109.
- HALE, Kenneth & Samuel Jay KEYSER (1999): «A response to Fodor & Lepore: Impossible Words?», *Linguistic Inquiry* 30:3, pg. 453-466.

- HALE, Kenneth & Samuel Jay KEYSER (2002): *Prolegomenon to a Theory of Argument Structure*. Cambridge: The MIT Press.
- HALLE, Morris & Alec MARANTZ (1993): «Distributed Morphology and the pieces of inflection», dins Kenneth Hale & Samuel Jay Keyser (ed.): *The View from Building 20*. Cambridge: The MIT Press, pg. 111-176.
- HARLEY, Heidi (1995): *Subjects, events and licensing*. Tesi doctoral, MIT.
- HARLEY, Heidi (2002): «Possession and the Double Object Construction», *Linguistic Variation Yearbook 2*, pg. 31-70.
- HARLEY, Heidi & Ralf NOYER (1998): «Licensing in the non-lexicalist lexicon: nominalizations, Vocabulary Items and the Encyclopedia», *MIT Working Papers in Linguistics 32: Papers from the UPenn/MIT Roundtable on Argument Structure and Aspect*, pg. 119-137.
- HARLEY, Heidi & Ralf NOYER (1999): «Distributed Morphology», *Glott International 4:4*, pg. 3-9.
- HAUGEN, Jason D. (2009): «Hyponymous objects and Late Insertion», *Lingua 119*, pg. 242-262.
- HERSCHENSOHN, Julia (1994): *Binary case and argument structure: A study of French nonthematic subject constructions*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- HERSLUND, Michael (1980): *Problèmes de syntaxe de l'ancien français: compléments datifs et génitifs*. Copenhagen: Akademisk Forlag.
- HERSLUND, Michael (1988): *Le datif en français*. Leuven: Peeters.
- HIGGINBOTHAM, James (1997): *Location and Causation*. Ms., University of Oxford.
- HOLMBERG, Anders (1986): *Word Order and Syntactic Features in the Scandinavian Languages and English*. Tesi doctoral, University of Stockholm.
- HOLMBERG, Anders & Christer PLATZACK (1995): *The Role of Inflection in Scandinavian Syntax*. New York: Oxford University Press.
- HOPPER, Paul J. & Sandra A. THOMPSON (1980): «Transitivity in grammar and discourse», *Language 56:2*, pg. 251-299.
- HORNSTEIN, Norbert, Sara ROSEN & Juan URIAGEREKA (1995): *Integrals*. Ms., University of Maryland at College Park.
- HOUT, Angeliek van (1996): *Event semantics of verb frame alternations. A Case of Study of Dutch and Its Acquisition*. Tesi doctoral, Tilburg University.
- HUDDLESTON, Rodney & Geoffrey K. PULLUM (2002): *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- JACKENDOFF, Ray S. (1990a): *Semantic structures*. Cambridge: The MIT Press.

- JACKENDOFF, Ray S. (1990b): «On Larson's treatment of the double object construction», *Linguistic Inquiry* 21:3, pg. 427-456.
- JACKENDOFF, Ray S. (1997): *The Architecture of the Language Faculty*. Cambridge: The MIT Press.
- JAEGGLI, Osvaldo (1982): *Topics in Romance Syntax*. Dordrecht: Foris.
- JAEGGLI, Osvaldo (1986): «Three issues in the theory of clitics: case, doubled NPs and extraction», dins Hagit BORER (ed.): *The Syntax of Pronominal Clitics [Syntax and Semantics, vol. 19]*. New York: Academic Press, pg. 15-42.
- JEONG, Youngmi (2007): *Applicatives: Structure and Interpretation from a Minimalist Perspective*. Philadelphia: John Benjamins.
- JÓNSSON, Jóhannes Gísli (2013): «Dative versus Accusative and the Nature of Inherent Case», dins Beatriz Fernández & Ricardo Etxepare (2013): *Variation in Datives. A Microcomparative Perspective*. Oxford: Oxford University Press, pg. 144-160.
- KAYNE, Richard S. (1975): *French Syntax: The Transformational Cycle*. Cambridge: The MIT Press.
- KAYNE, Richard S. (1984): *Connectedness and Binary Branching*. Dordrecht: Foris.
- KAYNE, Richard S. (1993): «Towards a modular theory of auxiliary selection», *Studia Linguistica* 47: 1, pg. 3-31.
- KAYNE, Richard S. (1994): *The Antisymmetry of Syntax*. Cambridge: The MIT Press.
- KAYNE, Richard S. (1998): «Overt vs. Covert Movement», *Syntax* 1, pg. 128-191.
- KAYNE, Richard S. (2005): *Movement and Silence*. Oxford: Oxford University Press.
- KITILÄ, Seppo (2007): «On the encoding of transitivity-related features on the indirect object», *Functions of Language* 14:1, pg. 149-164.
- KOOPMAN, Hilda & Dominique SPORTICHE (1982): «Variables and the Bijection Principle», *The Linguistic Review* 2, pg. 135-170.
- KRATZER, Angelica (1994): «On External Arguments», dins Elena Benedicto & Jeff Runner (ed.): *Functional Projections*. Amherst: GSLA, pg. 103-130.
- KRATZER, Angelica (1996): «Severing the external argument from its verb», dins Johann Rooryck & Laurie Zaring (ed.): *Phrase Structure and the Lexicon*. Dordrecht: Kluwer, pg. 109-137.
- KRATZER, Angelica (2004): «Telicity and the Meaning of Objective Case», dins Jacqueline Guéron & Jacqueline Lecarme (ed.): *The Syntax of Time*. Cambridge: The MIT Press, pg. 389-424.
- KRIFKA, Manfred (2004): «Semantic and Pragmatic Conditions for the Dative Alternation», *Korean Journal of English Language and Linguistics* 4, pg. 1-32.

- KROCH, Anthony S. (1989): «Reflexes of grammar in patterns of language change», *Language Variation and Change* 1, pg. 199-244.
- KROCH, Anthony S. (2001): «Syntactic change», dins Mark Baltin & Chris Collins (ed.): *The Handbook of Contemporary Syntactic Theory*. Blackwell: Oxford, pg. 699-729.
- LAKA, Itziar (1993a): «The Structure of Inflection: A Case Study in X Syntax», dins José Ignacio Hualde & Jon Ortiz de Urbina (ed.): *Generative Studies in Basque Linguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, pg. 21-70.
- LAKA, Itziar (1993b): «Unergatives that Assign Ergative, Unaccusatives that Assign Accusative», dins Jonathan D. Bobaljik & Collin Phillips (ed.): *MIT Working Papers in Linguistics: Papers on Case and Agreement I*, vol. 18. Cambridge: The MIT Press, pg. 149-172.
- LAKA, Itziar (2006): «On the nature of case in Basque: structural or inherent?», dins Hans Broekhuis et al. (ed.): *Organizing Grammar*. Berlin: Mouton de Gruyter, pg. 374-382.
- LAMIROY, Béatrice & Anna PINEDA (2013): «Grammaticalisation des langues romanes et vitesse du changement linguistique. La position du catalan». Ms., *XXVII Congrès International de Linguistique et de Philologie Romanes*, Nancy.
- LANDAU, Idan (1999): «Possessor raising and the structure of VP», *Lingua* 107, pg. 1-37.
- LARSON, Richard K. (1988): «On the Double Object Construction», *Linguistic Inquiry* 19:3, pg. 335-391.
- LARSON, Richard K. (1990): «Double Objects Revisited: Reply to Jackendoff», *Linguistic Inquiry* 21:4, pg. 589-391.
- LASNIK, Howard & Mamoru SAITO (1992): *Move α* . Cambridge: The MIT Press.
- LEDGEWAY, Adam (2000): *A Comparative Syntax of the Dialects of Southern Italy: A Minimalist Approach*. Oxford: Blackwell.
- LEDGEWAY, Adam (2009): *Grammatica diacronica del napoletano*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- LEGATE, Julie Anne (2008): «Morphological and abstract case», *Linguistic Inquiry* 39:1, pg. 55-101.
- LEVIN, Beth (1999): «Objecthood: An event structure perspective», dins Sabrina J. Billings, John P. Boyle & Aaron M. Griffith (ed.) *Proceedings of the 35th Annual Meeting of the Chicago Linguistics Society, volume 1: The Main Session*. Chicago: University of Chicago Press, pg. 223-247.
- LEVIN, Beth & Malka RAPPAPORT HOVAV (1995): *Unaccusativity: At the Syntax-Lexical Semantics Interface*. Cambridge: The MIT Press.
- LEVIN, Beth & Malka RAPPAPORT HOVAV (2005): *Argument Realization*. Cambridge: Cambridge University Press.

- LITE, Anna (2010): *Aspectes de l'adquisició de la quantificació en català*. Treball de Recerca del Màster de Ciència Cognitiva i Llenguatge, Universitat Autònoma de Barcelona.
- LÓPEZ, Luis (2012): *Indefinite Objects. Scrambling, Choice Functions and Differential Marking*. Cambridge: The MIT Press.
- MAHAJAN, Anoop (1994): «Toward a unified theory of scrambling», dins Norbert Corver & Henk van Riemsdijk (ed.): *Studies on Scrambling. Movement and Non-Movement Approaches to Free Word-Order Phenomena*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter, pg. 301-330.
- MALCHUKOV, Andrej, Martin HASPELMATH & Bernard COMRIE (2007): *Ditransitive Constructions: A Typological Overview*. Ms., *Conference on Ditransitive Constructions*, Leipzig.
- MARANTZ, Alec (1984): *On the nature of grammatical relations*. Cambridge: The MIT Press.
- MARANTZ, Alec (1991): «Case and Licensing», dins Germán F. Westphal, Benjamin Ao & He.Rahk Chae (ed.): *ESCOL '91. Proceedings of the Eighth Eastern States Conference on Linguistics*. Ithaca: DMLL Publications, pg. 234-253.
- MARANTZ, Alec (1993): «Implications of asymmetries in double object constructions», in Sam Mchombo (ed.): *Theoretical aspects of Bantu grammar*. Stanford: CSLI Publications, pg. 113-150.
- MARANTZ, Alec (1997): «No Escape From Syntax: Don't Try Morphological Analysis in the Privacy of Your Own Lexicon», *University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics*, 4:2, pg. 201-225.
- MARKMAN, Vita G. (2005): *The syntax of case and agreement: its relationship to morphology and argument structure*. Tesi doctoral, State University of New Jersey, New Brunswick.
- MARUŠIČ, Franc, Tatjana MARVIN & Rok ŽAUCER (2003): «Depictive Secondary Predication in Slovenian», dins Wayles Browne, Ji-Yung Kim, Barbara H. Partee & Robert Rothstein (ed.): *Formal Approaches to Slavic Languages 11*. Ann Arbor: Michigan Slavic Publications, pg. 373-392.
- MASULLO, Pascual J. (1992): *Incorporation and case theory in Spanish. A cross-linguistic perspective*. Tesi doctoral, University of Washington.
- MATEU, Jaume (2002): *Argument Structure: Relational Construal at the Syntax-Semantics Interface*. Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona.
- MAY, Robert (1977): *The grammar of quantification*. Tesi doctoral, MIT.
- MCFADDEN, Thomas (2004): *The Position of Morphological Case in the Derivation: A Study on the Syntax-Morphology Interface*. Tesi doctoral, University of Pennsylvania.
- MCGINNIS, Martha J. (1998): *Locality in A-Movement*. Tesi doctoral, MIT.
- MCGINNIS, Martha J. (2001a): «Phases and the syntax of applicatives», dins Min-Joo Kim & Uri Strauss (ed.): *Proceedings of NELS 31*. Amherst: GLSA Publications, pg. 333-349.

- MCGINNIS, Martha J. (2001b): «Variation in the phase structure of applicatives», *Linguistic Variation Yearbook*, 1, pg. 105-146.
- MCGINNIS, Martha J. (2004): «Lethal ambiguity», *Linguistic Inquiry* 35:1, pg. 47-95.
- MCGINNIS, Martha J. (2005): «UTAH at Merge: Evidence from multiple applicatives», *MIT Working Papers in Linguistics* 49, pg. 183-200.
- MCGINNIS, Martha J. (2008): «Applicatives», *Language and Linguistics Compass* 2:6, pg. 1225-1245.
- MCINTYRE, Andrew (2013): *Silent possessive PPs in double object constructions*. Ms., seminari Centre de Lingüística Teòrica - Universitat Autònoma de Barcelona.
- MELIS, Chantal & Marcela FLORES (2009): «On the interplay between forces of erosion and forces of repair in language change. A case study», *Folia Linguistica Historica* 30, pg. 271-310.
- MENDIKOETXEA, Amaya (2009): «Modelos formales», dins Elena de Miguel (ed.): *Panorama de la lexicología*. Barcelona: Ariel, pg. 301-335.
- MERCHANT, Jason (2001): *The Syntax of Silence. Sluicing, Islands, and the Theory of Ellipsis*. New York: Oxford University Press.
- MILLER, Philip H. (1992): *Clitics and Constituents in Phrase Structure Grammar*. New York: Garland.
- MITXELENA, Luís & Ibon SARASOLA (1989-2005): *Diccionario General Vasco. Orotariko Euskal Hiztegia*. Bilbo: Euskaltzaindia.
- MIYAGAWA, Shigeru (1997): «Against optional scrambling», *Linguistic Inquiry* 28:1, pg. 1-26.
- MIYAGAWA, Shigeru & Takae TSUJIOKA (2004): «Argument Structure and Ditransitive Verbs in Japanese», *Journal of East Asian Linguistics* 13, pg. 1-38.
- MIYAGAWA, Shigeru & Yeun-Jin JUNG (2004): «Decomposing Ditransitive Verbs», dins *Proceedings of the Seoul International Conference on Generative Grammar*, pg. 101-120.
- MONTOYA, Estibaliz (1998): *Objektu bikoitzeko egiturak euskaraz*. Ms., Euskal Herriko Unibertsitatea.
- MORANT, Marc (2008): *L'alternança datiu/acusatiu en la recció verbal catalana*. Tesi doctoral, Universitat de València.
- MOUNOLE, Céline (2012): «The evolution of transitive verbs in Basque and the emergence of dative-marked patients», dins Gilles Authier & Katharina Haude (ed.): *Ergativity, Valency and Voice*. Berlin: Mouton de Gruyter, pg. 355-380.
- NAVARRO, Josep Lluís (2013): «Els verbs *tocar* i *cridar* com a sinònims de *telefonar*», *Aula de Lletres Valencianes* 3, pg. 129-160
- NGLE = REAL ACADEMIA ESPAÑOLA i ASOCIACIÓN DE ACADEMIAS DE LA LENGUA ESPAÑOLA (2009): *Nueva Gramática de la Lengua Española*. Madrid: Espasa-Calpe.

- NISHIDA, Chiyo (2010): *What can a corpus study tell us about the Spanish dative alternation?* Ms., *10th Hispanic Linguistics Symposium*, Indiana University.
- ODRIA, Ane & Ane BERRO (2011): *Subject and object marking alternation in bivalent predicates: dialectal evidence from Basque*. Ms., *Typology and Variation: New trends in syntactic research*, Helsinki.
- OEH = EUSKALTZAINDIA (1987-2005): *Orotariko Euskal Hiztegia* ['Diccionari basc general']. Bilbo: Desclée de Brower.
- OEHRLE, Richard T. (1976): *The Grammatical Status of the English Dative Alternation*. Tesi doctoral, MIT.
- OEHRLE, Richard T. (1977): «Review of G. M. Green: *Semantics and Syntactic Regularity*», *Language* 53, pg. 198-208.
- OLTRA MASSUET, M. Isabel (2010): *On the Morphology of Complex Adjectives*. Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona.
- ORDÓÑEZ, Francisco (1998): «Post-Verbal Asymmetries in Spanish», *Natural Language & Linguistic Theory* 16:2, pg. 313-346.
- ORMAZABAL, Javier & Juan ROMERO (1998): «On the Syntactic Nature of the *me-lui* and Person-Case Constraint», *International Journal of Basque Linguistics and Philology* 32:2, pg. 415-434.
- ORMAZABAL, Javier & Juan ROMERO (2001): «A brief description of some agreement restrictions», dins Pablo Albizu & Beatriz Fernández (ed.): *Kasu eta Komunztaduraren gainean / On Case and Agreement*. Euskal Herriko Unibertsitatea, pg. 215-241.
- ORMAZABAL, Javier & Juan ROMERO (en premsa): «Argumentos añadidos y restricciones de concordancia», dins Ángel J. Gallego (ed.): *Perspectivas de sintaxis*. Madrid: Akal.
- ORTIZ DE URBINA, Jon (1989): *Parameters in the Grammar of Basque*. Dordrecht: Foris.
- OTTÓSSON, Kyartan (1991): «Icelandic double objects as small clauses», *Working Papers in Scandinavian Syntax* 48, pg. 77-97.
- OYHARÇABAL, Beñat (1992): «Structural Case and Inherent Case Marking: Ergaccusativity in Basque», dins Joseba A. Lakarra & Jon Ortiz de Urbina (ed.): *Syntactic theory and Basque syntax*. Donostia: Gipuzkoako Diputazioa, pg. 309-342.
- OYHARÇABAL, Beñat (2007): *Argument Structure Building: Applicative Heads in Basque*. Ms., *Workshop on Argument Structure and Syntactic Relations*, Gasteiz.
- OYHARÇABAL, Beñat (2010): «Basque ditransitives», dins Maia Duguine, Susana Huidobro & Nerea Madariaga (ed.): *Argument Structure and Syntactic Relations. A cross-linguistic perspective*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, pg. 233-260.
- PALMER, Frank Robert (1994): *Grammatical roles and relations*. Cambridge: Cambridge University Press.

PARODI, Teresa (1998): «Aspects of clitic doubling and clitic clusters in Spanish», dins Ray Fabri, Albert Ortmann & Teresa Parodi (ed.): *Models of Inflection*. Tübingen: Niemeyer, pg. 85-102.

PAUL, Waltraud & John WHITMAN (2010): «Applicative structure and Mandarin ditransitives», dins Maia Duguine, Susana Huidobro & Nerea Madariaga (ed.): *Argument Structure and Syntactic Relations. A cross-linguistic perspective*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, pg. 261-282.

PERERA I PARRAMON, Joan (1986): «Contribució a l'estudi de les preposicions en el *Tirant lo Blanch*» (primera part), *Llengua & Literatura* 1, pg. 51-109.

PÉREZ SALDANYA, Manuel (1996): «Aproximació cognitiva al complement indirecte en català», dins August Bover, Jaume Martí-Olivella & Mary Anna Newman (ed.): *Actes del Setè Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pg. 191-209.

PÉREZ SALDANYA, Manuel (2007): «Gramaticalització i reanàlisi: funció i estructura del canvi sintàctic», dins Teresa Cabré Monné (ed.): *Lingüística teòrica: anàlisi i perspectives*, II. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, pg. 13-29.

PERLMUTTER, David M. (1978): «Impersonal Passives and the Unaccusative Hypothesis», dins Jeri J. Jaeger, Anthony C. Woodbury & Farrel Ackerman (ed.): *Proceedings of the Fourth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*. Berkeley: Berkeley Linguistics Society, pg. 157-189.

PERLMUTTER, David M. & Paul M. POSTAL (1984): «The L-Advancement Exclusiveness Law», dins David M. Perlmutter & Carol G. Rosen (ed.): *Studies in Relational Grammar*, II. Chicago: University of Chicago Press, pg. 30-80.

PERPIÑÁN, Silvia & Silvina MONTRUL (2006): «On Binding Asymmetries in Dative Alternation Constructions in L2 Spanish», dins Carol A. Klee & Timothy L. Face (ed.): *Selected Proceedings of the 7th Conference on the Acquisition of Spanish and Portuguese as First and Second Languages*. Somerville: Cascadilla Proceedings Project, pg. 135-148.

PESCARINI, Diego (2012): *Italian Double Object Constructions and the PCC*. Ms., *Going Romance 2012*, Katholieke Universiteit Leuven.

PESETSKY, David (1995): *Zero Syntax: Experiencers and Cascades*. Cambridge: The MIT Press.

PESETSKY, David & Esther TORREGO (2001): «T-to-C Movement: Causes and Consequences», dins Michael Kenstowicz (ed.): *Ken Hale: A Life on Language*. Cambridge: The MIT Press, pg. 355-426.

PINEDA, Anna (2010a): *Sintaxi de la despossessió: un estudi de corpus del català antic*. Treball del mòdul «Variació dialectal i canvi lingüístic» del Màster en Estudis Avançats i Aplicats en Llengua i Literatura Catalanes. Disponible a:

<http://filcat.uab.cat/clt/membres/doctorands/Pineda/Pineda%202010.Sintaxi%20de%20la%20despossessi%C3%B3.pdf>

PINEDA, Anna (2010b): «La sintaxis léxica nos llama: los verbos de la clase *telefonar* en lenguas romances i euskera», dins *Actas del XXIX Congreso de la Sociedad Española de Lingüística*. Santiago de Compostela, DVD.

PINEDA, Anna (2012): «Transitividad y afectación en el entorno lingüístico romance y eusquérico», dins Xulio Viejo (ed.): *Estudios sobre variación sintáctica peninsular*. Oviedo: Trabe/Seminariu de Filoloxía Asturiana de la Universidad de Oviedo, pg. 31-73.

PINEDA, Anna (2013a): «Double object constructions in Spanish (and Catalan) revisited», dins Sergio Baauw, Frank Drijkoningen, Luisa Meroni & Manuela Pinto (ed.): *Romance Languages and Linguistic Theory 2011*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, pg. 193-216.

PINEDA, Anna (2013b): «Double object constructions and dative/accusative alternations in Spanish and Catalan: a unified account». *Borealis: An International Journal of Hispanic Linguistics*, 2:1, pg. 57-115.

PINEDA, Anna (2013c): «Romance double object constructions and transitivity alternations», dins Enrico Boone, Martin Kohlberger & Maartje Schulpen (ed.): *XX ConSOLE Proceedings, 20th Conference of the Student Organization of Linguistics in Europe*. Leiden: Leiden University.

PINEDA, Anna (2013d): «L'alternança acusatiu / datiu en els verbs de transmissió, reflex de la Ubicació / Destinació», dins Emili Casanova Herrero & Cesáreo Calvo Rigual (ed.): *Actes del 26é Congrés de Lingüística i Filologia Romàniques*. Berlín: W. de Gruyter, pg. 311-324.

PINEDA, Anna (en premsa): «What lies behind dative/accusative alternations in Romance», dins Stefania Marzo i Karen Lahousse (ed.): *Romance Languages and Linguistic Theory 2012*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

PINEDA, Anna & Béatrice LAMIROY (en preparació): «Grammaticalization phenomena in Catalan». Ms., Universitat Autònoma de Barcelona - Katholieke Universiteit Leuven.

PINKER, Steven (1989): *Learnability and Cognition: The Acquisition of Argument Structure*. Cambridge: The MIT Press.

POLO, Chiara (2002): «Double objects and morphological triggers for syntactic Case», dins David Lightfoot (ed.): *Syntactic effects of morphological change*. Oxford: Oxford University Press, pg. 214-241.

POSTAL, Paul M. (2004): *Skeptical linguistic essays*. Oxford University Press, Oxford.

PREMINGER, Omer (2009): «Breaking Agreements: Distinguishing Agreement and Clitic Doubling by Their Failures», *Linguistic Inquiry* 40:4, pg. 619-666.

PREMINGER, Omer (2012): «The absence of an implicit object in unergatives: New and old evidence from Basque», *Lingua* 122:3, pg. 278-288.

PUJALTE, Mercedes S. (2009): «Condiciones sobre la introducción de argumentos: el caso de la alternancia dativa en español». Tesi de màster, Universidad Nacional del Comahue.

- PUJALTE, Mercedes S. (2012): *Argumentos (no) agregados. Indagaciones sobre la morfosintaxis de la introducción de argumentos en español*. Tesis doctoral, Universidad de Buenos Aires.
- PYLKKÄNEN, Liina (2002): *Introducing arguments*. Tesis doctoral, MIT. [També PYLKKÄNEN, Liina (2008): *Introducing arguments*. Cambridge: The MIT Press.]
- QUILIS, Antonio, Margarita CANTARERO, M.ª José ALBALÁ & Rafael GUERRA (1985): *Los pronombres le, la, lo y sus plurales en la lengua española hablada en Madrid*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Instituto de Filología Hispánica.
- RAMCHAND, Gillian Catriona (2002): «Aktionsart, L-syntax and Selection», dins Angeliek van Hout, Henriette de Swart & Henk J. Verkuyl (ed.): *Proceedings of Perspectives on Aspect Conference*. Utrecht: OTS, pg. 1-14.
- RAMCHAND, Gillian Catriona (2008): *Verb meaning and the lexicon: a first phase syntax*. Cambridge: Cambridge University Press.
- RAMOS, Joan Rafel (2005a): «Les alternances acusatiu/datiu: perspectiva normativa i dialectal», dins *Jornades de la Secció filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, pg. 151-159.
- RAMOS, Joan Rafel (2005b): «El complement indirecte: l'alternança datiu / acusatiu», *Estudis romànics / publicats a cura de A.M. Badia i Margarit i Joan Veny*, vol. 27, pg. 94-111.
- RAPOPORT, Tova (1993): «Verbs in Depictives and Resultatives», dins James Pustejovsky (ed.): *Semantics and the Lexicon*. Dordrecht: Kluwer, pg. 163-189.
- RAPOSO, Eduardo (1999): «Some observations on the pronominal system of Portuguese», *Catalan Working Papers in Linguistics* 6, pg. 59-93.
- RAPPAPORT HOVAV, Malka & Beth LEVIN (1988): «What to do with θ -roles», dins Wendy Wilkins (ed.): *Syntax and Semantics 21: Thematic Relations*. San Diego: California Press, pg. 7-36.
- RAPPAPORT HOVAV, Malka & Beth LEVIN (1998): «Building Verb Meanings», dins Miriam Butt & Wilhem Geuder (ed.): *The Projection of Arguments. Lexical and Compositional Factors*. Stanford: CSLI Publications, pg. 97-134.
- RAPPAPORT HOVAV, Malka & Beth LEVIN (2008): «The English Dative Alternation: The Case for Verb Sensitivity», *Journal of Linguistics* 44, pg. 129-167.
- REAL PUIGDOLLERS, Cristina (2010): «A microparametric approach on goal of motion constructions: properties of adpositional systems in Romance and Germanic», *Catalan Journal of Linguistics* 9, pg. 125-150.
- REAL PUIGDOLLERS, Cristina (2013): *Lexicalization by phase: the role of prepositions in argument structure and its cross-linguistic variation*. Tesis doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona.

- REINHART, Tania (1976): *The Syntactic Domain of Anaphora*. Tesi doctoral, MIT.
- REZAC, Milan (2009): «Person restrictions in Basque intransitives», *Lapurdum* XIII, pg. 305-322.
- RICHARDS, Norvin (2006): *A Distinctness Condition on Linearization*. Ms., MIT.
- RICHARDS, Norvin (2010): *Uttering Trees*. Cambridge: The MIT Press.
- RICHARDSON, Kylie R. (2007): *Case and Aspect in Slavic*. Oxford: Oxford University Press.
- RIGAU, Gemma (1978): «Hi, datiu inanimat», *Els Marges* 12, pg. 99-102.
- RIGAU, Gemma (1982): «Inanimate Indirect Object in Catalan», *Linguistic Inquiry* 13:1, pg. 146-150.
- RIGAU, Gemma (1988): «Strong Pronouns», *Linguistic Inquiry* 19:3, pg. 503-511.
- RITTER, Elizabeth & Sara Thomas ROSEN (1998): «Delimiting events in syntax», dins Miriam Butt & Wilhelm Geuder (ed.): *The projection of arguments*. Stanford: CSLI, pg. 135-164.
- RIZZI, Luigi (1986): «Null Objects in Italian and the Theory of pro», *Linguistic Inquiry* 17:3, pg. 501-557.
- RIZZI, Luigi (1988): «Il sintagma preposizionale», dins Lorenzo Renzi (ed.): *Grande Grammatica Italiana de Consultazione*, vol. 1. Bologna: Il Mulino, pg. 507-531.
- ROBERTS, Ian (2007): *Diachronic syntax*. Cambridge: Oxford University Press.
- ROMERO, Juan (1997): *Construcciones de doble objeto y gramática universal*. Tesi doctoral, Universidad Autónoma de Madrid.
- ROORYCK, Johan (1996): «Prepositions and Minimalist Case Marking», dins Höskuldur Thráinsson, Samuel D. Epstein & Steve Peter (ed.): *Studies in Comparative Germanic Syntax*, vol. II. Dordrecht: Kluwer, pg. 226-256.
- ROSENBAUM, Peter S. (1967): *The grammar of English predicate complement constructions*. Cambridge: The MIT Press.
- ROSSELLÓ, Joana (2002): «El SV, I: Verb i arguments verbals», dins Joan Solà, Maria-Rosa Lloret, Joan Mascaró & Manuel Pérez Saldanya (ed.): *Gramàtica del català contemporani*, vol. 2. Barcelona: Empúries, pg. 1853-1949.
- SÁEZ, Luis (2009): «Applicative phrases hosting accusative clitics», dins Ronald P. Leow, Héctor Campos & Donna Lardiere (ed.): *In Little words: Their history, phonology, syntax, semantics, pragmatics, and acquisition*. Washington: Georgetown University Press, pg. 61-73.
- SAPIR, Edward (1921): *Language: an introduction to the study of speech*. New York: Harcourt, Brace.
- SAUERLAND, Uli & Paul ELBOURNE (2002): «Total reconstruction, PF movement, and derivational order», *Linguistic Inquiry* 33:2, pg. 283-319.

- SCHWARZE, Christoph (2001): *Introduction à la sémantique lexicale*. Tübingen: Gunter Narr.
- SENN, Cristina Rita (2008): *Reasuntivos y Doblado del clítico: En torno a la caracterización del término "Casi - Nativo"*. Tesi doctoral, University of Ottawa.
- SEWIERSKA, Anna (1998): «Languages with and without objects: The Functional Grammar approach», *Languages in Contrast* 1, pg. 173-190.
- SIGURÐSSON, Halldór Ármann (2004): «Meaningful Silence, Meaningless Sounds», *Linguistic Variation Yearbook* 4, pg. 235-259.
- SILVA-CORVALÁN, Carmen (1981): «The Diffusion of Object-Verb Agreement», dins Heles Contreras & Jürgen Klausenburger (ed.): *Proceedings of the Tenth Anniversary Symposium on Romance Linguistics, Papers in Romance*, vol. II. Seattle: University of Washington, pg. 163-176.
- SLAVKOV, Nikolay (2008): «Formal Consequences of Dative Clitic Doubling in Bulgarian Ditransitives: An Applicative Analysis», *Journal of Slavic Linguistics* 16:1, pg. 139-166.
- SMITH, Michael Brockman (1987): *The Semantics of Dative and Accusative in German: An Investigation in Cognitive Grammar*. Tesi doctoral, University of California.
- SNYDER, Kieran Margaret (2003): *The relationship between form and function in ditransitive constructions*. Tesi doctoral, University of Pennsylvania.
- SNYDER, William Brandon & Karin STROMSWOLD (1997): «The Structure and Acquisition of English Dative Constructions», *Linguistic Inquiry* 28:2, pg. 281-317
- SOLÀ, Joan (1994): *Sintaxi normativa: estat de la qüestió*. Barcelona: Empúries.
- SPORTICHE, Dominique (1995): «Clitic Constructions», dins Johan Rooryck & Laurie Zaring (ed.): *Phrase Structure and the Lexicon*. Dordrecht: Kluwer, pg. 213-276.
- STROZER, Judith Reina (1976): *Clitics in Spanish*. Tesi doctoral, University of California at Los Angeles.
- SUÑER, Margarita (1988): «The Role of Agreement in Clitic-Doubled Constructions», dins C.-T. James Huang & Robert May (ed.): *Logical Structure and Linguistic Structure*. Dordrecht: Kluwer, pg. 233-251.
- SVENONIUS, Peter (2002): «Icelandic case and the structure of events», *Journal of Comparative Germanic Linguistics* 5, pg. 197-225.
- SVENONIUS, Peter (2010): «Spatial P in English». G. Cinque & L. Rizzi (eds.), *Mapping spatial PPs: the cartography of Syntactic Structures* 6, pg. 127-160.
- TAKANO, Yuji (1998): «Object shift and scrambling», *Natural Language and Linguistic Theory* 16, pg. 817-889.
- TENNY, Carol L. (1992): «The Aspectual Interface Hypothesis», dins Ivan A. Sag & Anna Szabolcsi (ed.): *Lexical matters*. Stanford: CSLI Publications, pg. 1-27.

- TENNY, Carol L. (1994): *Aspectual Roles and the Syntax-Semantics Interface*. Dordrecht: Kluwer.
- THRÁINSSON, Höskuldur (1996): «On the (non-)universality of functional categories», dins Werner Abraham, Samuel D. Epstein, Höskuldur Thráinsson & C. Jan-Wouter Zwart (ed.): *Minimal Ideas*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, pg. 253-281.
- THRÁINSSON, Höskuldur (2013): «Ideal Speakers and Other Speakers: The Case of Dative and Some Other Cases», dins Beatriz Fernández & Ricardo Etxepare (ed.): *Variation in Datives. A Microcomparative Perspective*. Oxford: Oxford University Press, pg. 161-188.
- TODOLÍ, Júlia (2002): «Els pronomes», dins Joan Solà, Maria-Rosa Lloret, Joan Mascaró & Manuel Pérez Saldanya (ed.): *Gramàtica del català contemporani*, vol. 2. Barcelona: Empúries, pg. 1337-1433.
- TORREGO, Esther (1998): *The Dependencies of Objects*. Cambridge: The MIT Press.
- TORREGO, Esther (2010): «Variability in the Case Patterns of Causative Formation in Romance and Its Implications», *Linguistic Inquiry* 41:3, pg. 445-470.
- TORRES MORAIS, Maria Aparecida (2007): *Dativos*. Ms., Universidade de São Paulo.
- TORRES MORAIS, Maria Aparecida & Heloisa Maria Moreira Lima SALLES (2010): «Parametric change in the grammatical encoding of indirect objects in Brazilian Portuguese», *Probus* 22, pg. 181-209.
- TRAVIS, Lisa (2000): «Event structure in syntax», dins Carol Tenny & James Pustejovsky (ed.): *Events as Grammatical Objects: The Converging Perspectives of Lexical Semantics and Syntax*. Stanford: CSLI, pg. 145-185.
- TREMBLAY, Mireille (1991a): «Alternances d'arguments internes en français et en anglais», *Revue québécoise de linguistique* 20:1, pg. 39-53.
- TREMBLAY, Mireille (1991b): «An Argument Sharing Approach to Ditransitive Constructions», dins Aaron Halpern (ed.): *The Proceedings of the Ninth West Coast Conference on Formal Linguistics*. Stanford: CSLI, pg. 549-563.
- TROBERG, Michelle Ann (2008): *Dynamic Two-place Indirect Verbs in French: A Synchronic and Diachronic Study in Variation and Change of Valence*. Tesi doctoral, University of Toronto.
- URA, Hiroyuki (1996): «Multiple Theory Checking: A Theory of Grammatical Function Splitting». Tesi doctoral, MIT.
- URIAGEREKA, Juan (1988): *On government*. Tesi doctoral, University of Connecticut, Storrs.
- URIBE-ETXEBARRIA, Myriam (1989): *On noun incorporation in Basque and some of its consequences in the phrase structure*. Ms., University of Connecticut.

- VAN DER ZIEL, Marie-Elise (2012): *The Acquisition of Scope Interpretation in Dative Construction. Explaining Children's Non-Targetlike Performance*. Tesi doctoral, Utrecht University.
- VAN RIEMSDIJK, Henk & Riny HUYBREGTS (2001): *Location and locality*. Ms., Tilburg University.
- VANDEN WYNGAERD, Guido (1989): «Object Shift as an A-Movement Rule», *MIT Working Papers in Linguistics* 11, pg. 256-271.
- VERGNAUD, Jean-Roger (1974): *French Relative Clauses*. Tesi doctoral, MIT.
- VERKUYL, Henk J. (1993): *A Theory of Aspectuality: The Interaction between Temporal and Atemporal Structure*. Cambridge: Cambridge University Press.
- VILLALBA, Xavier (2004): *Diccionari Ballesta de gramàtica generativa*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- WILLIAMS, Edwin (1980): «Predication», *Linguistic Inquiry* 11:1, pg. 203-237.
- WOOLFORD, Ellen (1999): «Animacy hierarchy effects on object agreement», dins Paul Kotey (ed.): *New Dimensions in African Linguistics and Languages*. Trenton: Africa World Press, pg. 203-216.
- WOOLFORD, Ellen (2006): «Lexical Case, Inherent Case, and Argument Structure», *Linguistic Inquiry* 37:1, pg. 111-130.
- YANG, Charles (2000): «Internal and external forces in language change», *Language Variation and Change* 12, pg. 231-250.
- YANG, Charles (2004): «Universal Grammar, statistics or both?», *Trends in Cognitive Sciences* 8/10, pg. 451-456.
- YANG, Charles (2010): «Three factors in language variation», *Lingua* 120:5, pg. 1160-1177.
- YNGLÈS, M. Teresa (2011): *El datiu en català: una aproximació des de la lingüística cognitiva*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- ZAENEN, Annie, Joan MALING & Höskuldur THRÁINSSON (1985): «Case and grammatical functions: The Icelandic passive», *Natural Language and Linguistic Theory* 3, pg. 441-483.
- ZDROJEWSKI, Pablo (2008): *¿Por quién doblan los clíticos? Restricciones morfosintácticas sobre la duplicación pronominal en el español rioplatense*. Tesi doctoral, Universidad Nacional del Comahue.
- ZWICKY, Arnold M. (1985): «Clitics and particles», *Language* 61, pg. 283-305.